ఉ. ఎన్నఁడు గాంతు నాదు హృదయేశ్వరునెప్పుడు గౌఁగిలింతు నా
చన్నులతీపు నన్వెడలఁ జక్కెరమోవిసుధారసంబు నే
నెన్నడువిందుసేయుదు మహేంద్రుడొ చంద్రుఁడొయారతీంద్రుఁడో
యున్న మనుష్యమాత్రుఁడె యనూనమహత్వ విలాససంపదన్. 354

వ. నిద్రాసమయంబున ననుంగూడిన విభుండు కనుపట్టండయ్యెనని మదన
బాణ మోహితయై యా యుషాకన్య యివ్విధంబునఁజిత్రరేఖయను చెలి
కత్తెకు నెఱింగించిన నదిచిత్రపటంబునందుసురాసురనాగనరలోకంబుల
ఘనులైన సౌందర్య నిధుల వ్రాసి చాతుర్యంబుమెఱయించినంజూచి
యందుననిరుద్ధుంగాంచి లజ్జావనతముఖియై తదాసక్తభావంబుఁ దెలుప
నా బాణతనయతోడ నీవిభుని సత్వరంబుగాఁ దెచ్చెదనని పలికి యా
చిత్రరేఖ సంభ్రమంబున 355

ఆ. వె. ద్వారవతికినేఁగి యారామ మాయచే
నడరి దివ్యరత్నహర్మ్యడోలి
కాంతరస్థుఁడైన యాయనిరుద్ధుఁ జొ
క్కించి తెచ్చె పంతగించి యపుడు. 356

వ. తెచ్చినయతనితో బహుదినంబులు మదనకేళి విహరించుచునుండ నుషకు
గర్భంబైనఁ ద్రదక్షకులెఱింగి బాణునకు విన్నవించిన నతండు ఘోరా
హవంబున ననిరుద్ధు నాగపాశబద్ధుంజేసె నంత నారదుని వలనఁ
గృష్ణుండు తద్విధం బంతయు నెఱింగి. 357

క. బలభద్ర ప్రద్యుమ్నా
దులతో రథమెక్కివచ్చి దుర్వారభుజో
ద్బలమునఁ జక్రాద్యాయుధ
ములు మెఱయన్ శోణపురిని ముట్టడిచేసెన్. 358

తే. గీ. హరిహరులుగూఢ కర్ణకుంభాండ ముసల
హస్తులును సాంబ బాణాసురాత్మజులును
శంబరారాతి తారక శాత్రవులును
బాణ శైనేయులును రణక్షోణిఁ గదిసి. 359

క. శరకుంతముసలపట్టిస
కరవాలగదాస్త్రశస్త్రగణకోటులచే
నరిఁ బోరిరి జయకాంక్షా
పరులై బ్రహ్మాండమెల్లఁ బటపటఁ బగులన్. 360

వ. అప్పుడు. 361

క. బాణసుతుఁడేఁగెఁదనకుం
బ్రాణము దక్కించుకొని కృపాణము జారన్
బాణుఁడు వణఁకుచు సాత్యకి
బాణంబుల నిలువలేక భంగమునొందెన్. 362

క. ముసలధరుభయముకడువె
క్కసముగఁ గుంభాండగూఢ కర్ణులు చనిరా
యసమానఘోరసంగర
వసుధయు నేరికిని జూడ వశమే యెదుటన్. 363

తే. గీ. హరుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముఖ్య దివ్యాస్త్రవితతి
శౌరిపైనేయ హరివాని సంహరించి
జృంభణాస్త్రంబుపైనేయ శంభుఁడంత
నుక్షకకుదాంతరంబుపై నొరిగి సోలె. 364

వ. తత్సమయంబున బాణుండెదిరి. 365

తే. గీ. పంచశతబాహువులను చాపములుదాల్చి
శాతసాయకములు వైవ శౌరి తచ్చ
రాసనంబులుద్రుంచి రథ్యములు నొంచి
సారథి హరించి యతని తేజంబణంచి. 366

వ. నిలుచునెడ. 367

క. కోటర పరిశుష్కవదన
కోటరయై సుతునిఁగావఁగ్రొమ్ముడివీడన్
శాటంబుజారభీతి ని
శాటంబు రణస్థలాగ్ర మప్పుడు చొచ్చెన్. 368

వ. బాణుండు భయంబున నిజపురంబు సొచ్చెనంత హరుండు త్రిశిరఘోర మూర్తియగు నుగ్రజ్వరంబుఁగల్పించిన దాని నతిశీతల జ్వరంబు గల్పించి హరి హరించెనంత. 369

ఆ. వె. కదిసె బాణుఁడెదిరి కయ్యంబుననుశౌరి
జక్రియును నుదార చక్రధార
నతని బాహుశాఖలన్నియు ఖండించె
నాల్గుదక్కఁదత్ క్షణంబునందు 370

వ. అంతహరుండు ప్రార్థించిన హరికరుణ వహించి ప్రహ్లాద వంశజుండు గావున వీనింగాచితి ప్రమథాగ్రేసరుండవైన నిన్నుఁగొలిచి యుండుంగాక యని బాణుని మన్నించియాహరుని వీడ్కొల్పిన నాఘనుండు నిజేచ్ఛం జనియె నంతఁ దనకూఁ తునకు ననిరుద్ధునకు ననేక శుభావహోత్సవం బులు గావించి యయ్యుషాజనకుండంపఁగృష్ణుండు తమవారిందోడ్కొని మంగళవాద్యంబులతో బలసన్నాహంబు మెఱయ ద్వారకాపురంబు ప్రవేశించెనంత. 371

నృగమహారాజు వృత్తాంతము — పౌండ్రకవాసుదేవుఁడు

క. ఒకనాఁడు వనవిహార
ప్రకటోత్సాహంబు మెరసి ప్రద్యుమ్నకుమా
రక ముఖ్యు లలసి విమలో
దకమునకై పాడునూతిదరినుండి తగన్. 372

క. వికలాసమరూపంబునఁ
గృకలాసమొగర్చుకొనుచుఁ గృకలాసము దా
నొకటి పొడచూపదరికిన్
బెకలింపఁగ లేకయున్నఁబేర్చినవేడ్కన్. 373

వ. కృష్ణుండా కృకలాసకంబు చేరంజని. 374

చ. కరమునఁబట్టి యెత్తిన జగన్నుతదివ్యశరీరమున్ బరి
స్ఫురితసురత్నకుండల విశోభిత భూషణముల్ మనోహరాం
బరమును బూని యొక్క నరపాలకుఁడై యది శౌరిఁగాంచి ని
ర్భరసుఖవార్ధిఁ దేవి బహుభంగుల నెంచి నుతించి వేడుకన్. 375

క. ఇక్ష్వాకుకులనృపుఁడఁబా
పక్ష్వాంకమృగాదనంబభయహేతుమదీ
యక్ష్వేడ విన్నయంతనె
భిక్ష్వాకారమున విమతబృందంబేఁగన్. 376

ఆ. వె. పరమపురుష కృష్ణపరమదయానిధి
పరమయోగివంద్య పరమహంస
పరమధామయుక్త పరమశుభాకార
పరమతత్త్వమీవ పావనాత్మ. 377

వ. ఏ భవత్ప్రీతిగా జగతీసురు లగణేయంబులగుధేనువుల దానంబొనర్చితి నందు నొకరికినిచ్చిన ధేనువు నొకనికి నజ్ఞానంబున ధారవోసియిచ్చితి. అన్యోన్యమత్సరంబుననున్న యాభూమీసురులలో నొకవిప్రుండు నన్ను గృకలాసవంబగుమని శపియించెతచ్ఛాపదుఃఖంబు నీవలనంగడచితినని పల్కి యా నృపాలుండు దివ్యలోకంబునకుం జనియెనంత. 378

ఉ. పౌండ్రక వాసుదేవుఁ డురుబాహుపరాక్రమగర్వసంపదన్
గాంద్రతనంబు గాంచి మురఖండనుతోఁ గలహంబుపూని తా
వేంద్రములైన బాణముల వేఁచెదఁ జుమ్మొక భద్రదంతి యా
పుండ్ర రసాలముంబలె రిపున్ నిను నొంచెద సాహసంబునన్. 379

ఆ. వె. తెలియ నీవు వాసుదేవాహ్వయమున క
ర్హుఁడవే ధరిత్రి నుగ్రశాస
నప్రతాపకీర్తినయశాలినగు నాకు
దగుఁ బ్రసిద్ధి నెంచఁ దత్పదంబు. 380

వ. అని ఇట్లనుమాటలు దూతకుం దెలిపిన నతండు చనుదెంచి యానృపతి యాడినట్లు విన్నవించినఁ గృష్ణుండు కోపంబు మెఱయ నిట్లనియె. 381

తే. గీ. కదలివచ్చితి నిలుమను కదనమునకు
శాకినీ ఢాకినీ పిశాచములకెల్ల
విందుచేసెద పౌండ్రక విభుని మాంస
ఖండములఖండ జయలక్ష్మిఁ గాంచియపుడు. 382

వ. అనిపలికి దూత మరలనంపి జయభేరి వేయించి రథంబెక్కి యనేక బలంబులు గొలువం గృష్ణుండు కదలిన. 383

క. రెండక్షోహిణు లిరుగడ
నుండఁగఁ బౌండ్రకుఁడు నిలిచె నుగ్రతఁ గాశీ
శుండును మార్కొనియెం దా
నండనిజాక్షోహిణీత్రయంబు చెలంగన్. 384

వ. అంత గృష్ణుండు వారికి నభిముఖుండై తద్బలంబుల నురుమాడుచు
డాయం జని. 385

క. అరదంబుఁ ద్రుంచి సారథిఁ
బరిమార్చి సిడెంబునఱికి పౌండ్రకుని శిరం
బురు శస్త్రనిహతిఁద్రుంచుచుఁ
బొరలంగాఁజేసె వృష్ణిపుంగవులలరన్. 386

ఆ. వె. కౌశికేంద్రబలము ఖండించియాతని
తల యిలాతలమునఁబెళకకుండఁ
గందుకంబు రీతిఁగాఁ దత్పురంబులోఁ
దార్పఁదత్సుతుఁడు సుదక్షిణుండు. 387

క. అభిచార హోమకృత్తిన్
రథసంబునఁ బనుప నది దురాసదచక్ర
ప్రథగెరలి తీవ్రరోష
క్షుభితమతిన్ వానిమ్రింగె సురలు నుతింపన్. 388

వ. అంత శౌరి తజ్జయంబుఁగాంచి సుఖంబున్నయెడ. 389

కౌరవపాండవ సంబంధము

ఉ. ఖోట విదర్భ సాల్వ కురుభోజ కరూశ వరాటలాటిక
ర్ణాట దశార్ణమద్రయవన ద్రవిశాంధ్ర కళింగ చోళ పా
నాట విదేహ ఘూర్జర వనాయుఖ నాయురినాయుతంబు స
య్యాటములన్ స్వయంవరసభాంతర మంచతలంబులందగన్. 390

వ. ఉన్నవిధంబెఱింగి జాంబవతీసుతుండారాజలోకంబు చేరంజనియె. 391

క. చని సాంబుఁడు దుర్యోధన
తనయను శుభయత్నమున రథముపై నిడనా
ఘనులగు కర్ణాదులు తీ
వ్రనిశాతాస్త్రములఁ గట్టివైచిరి యతనిన్. 392

వ. తద్వృత్తాంతంబువిని కృష్ణుండాగ్రహంబుననున్న గురుండుగావున బలభద్రుండు దుర్యోధనపక్షంబున హస్తిపురంబున కేఁగి రారాజునకు నిజాగమన ప్రయోజనంబెఱిఁగించిన నతండు గర్వించి యుద్ధత వచనంబులు పలికిన సమిద్ధహలముఖంబున హస్తిపురంబు యమునలోఁ బడఁదిగుచు కృష్ణాగ్రజునకు విచిత్రాంబరాభరణంబులు మెఱయు లక్ష్మణకన్యకతోడ సాంబుని మరలనిచ్చి భీష్మాదిసహితుండై కురురాజు ప్రియంబు చెప్పిన నబ్బలదేవుండు నిజపురంబునకేఁగి తదుద్వాహంబుఁగావించె నంత. 393

తే. గీ. రాజసూయంబునకు ధర్మరాజు పిలువ
నంపనేఁగి జరాసంధునపుడు భీమ
సేనుచేనడఁగించె నా శ్రీధరుండు
తగు యుధిష్ఠిరభూవరాధ్వరమునందు. 394

క. దమఘోషనందనుండరి
దమఘోషముతోడఁ గృష్ణుఁదూర్కొని యపరా
ధములొక్కశతంబపరా
ధము లెల్లన్ నవ్వఁజేసెఁ దానుద్ధతుఁడై. 395

క. ఆగోపనయన విధుఁడు త
దాగోపనయనమొనర్ప నాగ్రహమడరన్
వేగమునఁ ద్రుంచె రిపు ను
ద్వేగంబున విమతులెల్ల విఱిగి చలింపన్. 396

తే. గీ. దురములోదంతవక్త్ర విదూర సాల్వ
ముఖ్యులజయించె హరిలోకములునుతింప
రాజసూయంబు గావించెఁ బ్రౌఢిరాజ
రాజసూయంబొరల ధర్మరాజసుతుఁడు. 397

క. సూతుఁడు బ్రహ్మాసనయుతుఁ
డైతను గైకొనకయున్న హలి యుచితంబుల్
చేతోవృత్తి దలఁపక వ
రీతుని గావించెనతని ఋషులు వడంకన్. 398

వ. ఇట్లుచేసి ఋషులవలన నేతత్పాపనిష్కృతి తీర్థాచరణంబున నగునని
విని తదాచరణోన్ముఖుండై యుండెనంత ఋషియాగ విఘ్ననిరాసంబు
సేయం దలంచి. 399

క. పల్వలు కృతరిపుశోభిత
పల్వలు నిల్వలునియనుజు బలుఁడుగ్రుండై
వల్వగలంబోరి తలఁచి
వల్వగలంగొట్టి నేలపైఁబడఁద్రోచెన్. 400

వ. ఇట్లు పల్వలుంద్రుంచి కౌశికీసరయూప్రయాగ గోమతీ గండకీ విపాశా
శోణనదగయా గంగాసాగరసంగమ సప్తగోదావరీ కృష్ణవేణీ పంపాసర
శ్రీశైల వేంకటాచల కాంచీపుర రంగధామ వృషభాద్రి మధురా సేతు
తామ్రపర్ణుల దర్శన స్నానాదులం గృతార్థుండై నియమంబు మెఱయ
యాగంబు గావించెనంత. 401

కుచేలోపాఖ్యానము

క. కులసతి దారిద్ర్యంబునఁ
బలవింపుచు నొక్కనాఁడు భర్తకుచేలుం
బిలిచి మన ప్రాణ బంధుఁడు
గల కృష్ణుఁడు గలుగ లేమిఁగందఁగ నేలా. 402

వ. ఉపాయనంబులుగాఁ బృథుకంబులుగొని కృష్ణసాన్నిధ్యంబునకుం జని
పృథుకార్తిఁదీర్పవే యనిపలికిన. 403

ఉ. ఏలికపై జుగుప్సయొనరించిన చేలము, క్షౌరకర్మమే
కాలములేని శ్మశ్రువులు కన్నుల దూషికశుష్కచర్మమై
పాలినమేనుగల్గి తనపై కమలాగ్రజనిల్వఁబూర్ణ ల
జ్జాలసుఁడై మురారికడకాద్విజవర్యుఁడు వచ్చువేళలన్. 404

తే. గీ. వేత్రహస్తులఁగనుఁగొని వెఱచుభద్ర
దంతి ఘీంకారములువిని తల్లడించు
నెలమితో నెవ్వరెదురైన నితఁడు ప్రభుఁడ
టంచు దీవించును న్ముగ్ధుఁడగుచు నతఁడు. 405

తే. గీ. హరి కనకరత్నభవన బాహ్యస్థలమున
నిలిచి యద్భుతమైన యీ నిలయమెట్లు
చొత్తునని భీతిఁగలఁగి రాజిలువసించు
కొలువు మొగసాల చొఱలేక కొంకికొంకి. 406

క. భయముడిగి సాహసికని
శ్చయమున నా నగరు చొచ్చి తద్భోజసుతా
ప్రియభాషలతోఁ జొక్కుచు
నయుతార్కస్ఫూర్తి మెఱయ నాదిమమూర్తిన్. 407

వ. కాంచియవ్విప్రుండు. 408

క. గడగడవడఁకుచుదీవన
లిడ మ్రొక్కి బహూకరించి యిల్లాలు ప్రియం
బడరన్ రత్నకలశమున
బడిబడి జలమొసఁగ శౌరిపదములు గడిగెన్. 409

వ. ఇట్లు తనపదములు గడిగి నిజపూర్వ వృత్తాంతంబు దెలుప లజ్జావనత వదనుండై కానుక సమర్పింపనేరకయున్న కుచేలుని చేలాంచలంబున నున్న యటుకులు భక్తపారిజాతంబైన యా కృష్ణుండు తానె పరిగ్రహించి యతని ననిచిన. 410

క. అప్పతిసంపద యొసఁగఁడె
తప్పదు మత్పూర్వ కలిత దారిద్ర్యము నా
యొప్పమి యేమనుకొనియెద
నిప్పుడు నావంటి దీనుఁడెందును గలఁడే. 411

వ. అని చింతించుచునతండు నిజపురంబుఁ బ్రవేశించెనంత. 412

క. కలధౌతపూర్ణ గేహం
బులు మణిసౌధములు దివ్యభూషణ నికరం
బులు మత్తద్విపనాదం
బులు భూరిసుగంధ వస్తుపూర్ణతయుఁదగన్. 413

వ. కనుపండువై రమామందిరంబైన నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి భార్యాపుత్రసహితుండై కుచేలుండు సుఖంబుననుండెనంత నొక్కనాఁడు. 414

శ్రీకృష్ణుఁడు వృకాసురుని ఖండించుట

చ. వృకుఁడను దైత్యుఁడొక్కఁడతివీరుఁడు నారద మౌనిఁగాంచికౌ
తుకమున మ్రొక్కినాకు దయతో నజవిష్ణుహరత్రయంబులో
సకలమునిచ్చి శీఘ్రమె ప్రసన్నతనొందెడివేల్పు దెల్పు మ
య్యకలుషమూర్తిఁగొల్చిహృదయంబునఁగల్గిన కోర్కెవేడెదన్. 415

వ. అనిన నారదుండిట్లనియె. 416

తే. గీ. బాణరావణ ముఖ్యులౌ భక్తులకు మ
హేశ్వరుఁడు వేగ ఫలమిచ్చు నిద్ధమహిమ
నట్లు గావున నద్దేవు హరుమహాను
భావుఁగొల్వుము దానవప్రభువతంస. 417

వ. అని నారదుండెఱింగించి చనిన దానవుండు పంచముఖు నభిముఖుం
జేయందలంచి. 418

క. బలునిష్ఠనసుర నిజతను
పలలము ఖండించి చిత్రభానునిలో ని
శ్చలుఁడై వేల్చి పిదపఁదన
తల యని ఖండించి వేల్వఁదలఁచిన యంతన్. 419

క. హరుఁడు ప్రసన్నుఁడుగాఁదన
కరమూనిన వానిశిరము ఖండములై యి
ద్ధరఁబడుఁగాకని వేఁడిన
వరమిచ్చిన హరునియందె వంచనమెఱయన్. 420

వ. అతని శిరంబుపై దనుజుండు కరంబిడందలంచిన హరుండు భీతిం
బరువెత్తెనంత. 421

క. వటుఁడై హరిలంబశిఖా
వటుఁడై చనుదెంచి దైత్యవరునింగని నీ కే
మిటికింబరువిడనని త
త్కుటిలత్వము దెలియ మాయఁదొలఁకఁగఁబలికెన్. 422

క. శిరమంటివి కరమంటివి
వరమంటివి హరుఁడుపల్కు వచనంబులకుఁ
ధరలో నిల్కడగలదే
ఘరులవలెన్ నేఁడు నిన్ను భ్రమయించెఁ గదా. 423

వ. అని పలికి దనుజవంచనా కరణచతురుండైన యచ్చక్రి శాంబరీ విభ్రమంబుఁగల్పించి దనుజుని శిరంబునం గరంబిడు కొనంజేసిన వాఁడు భసితంబయ్యె, హరిహరులు సంతసిల్లిరంత. 424

అర్జునుఁడు సుభద్రను గొంపోవుట

క. చోరులు బ్రాహ్మణ సురభులు
ధీరత హరియింప వాటిఁదెచ్చుటకై గో
త్రారితనూజుఁడు శస్త్రా
గారంబున కరిగి మదికిఁగడు భయమొదవన్. 425

వ. పాంచాలీ సహితుండైన యుధిష్ఠిరుంగాంచి గాండీవంబును నక్షయ తూణీరంబులుంగైకొని యాసవ్యసాచిచోరుల భంజించి నారదముని కృతమర్యాదాక్రమంబునఁ దీర్థాచరణంబు సేయుచు భిక్షుకవేషంబున ద్వారకచేరి బలభద్రానుమతంబునఁ దద్గృహంబునకేఁగి. 426

క. ఒక సొగసొక సింగారం
బొకవయ్యారంబు మెఱయ నొప్పులకుప్పై
మకరాంకు శస్త్రమనఁగాఁ
బ్రకటశ్రీఁదగు సుభద్ర భక్తింగొలువన్. 427

క. కనిమోహాంబుధిఁదేలుచు
ననురూపార్థుండు పార్థుఁడాబాలికపై
మనముప్పొఁఖ్యారంబై
కొన సమయాంతరము గాచికొనియుండెఁ దగన్. 428

వ. ఇట్లుండి కృష్ణానుమతంబున సుభద్రందోడ్కొని నిజపురంబునకుం జనియె నంతనొక్క నాఁడుత్సవంబున నున్న మునులు మూర్తిత్రయ పరీక్షసేయ భృగువునంపిన. 429

మ. నలువంజేరిభృగుండు మత్తునిగతిన్ వర్తించ రోషించి యా
కులుఁడౌతద్దుహిణుండ్యజించి వడిభర్గుం డాసియామేటిని
శ్చలతంగౌఁగిటఁజేర్ప వచ్చిన నుపేక్షాదృష్టి దానుండ ను
జ్జ్వల శూలంబునఁగ్రువ్వఁబూనునతనిన్ వర్జించి వేగంబునన్. 430

క. వైకుంఠమునకుఁజనిముని
వైకుంఠునిఁజూచి కనలి వక్షముఁదన్నన్
లోకోత్తర చరితుఁడు హరి
యాకర్మందివతిపాదమల్లన యొత్తెన్. 431

వ. ఒత్తినసీవే శుద్ధ సత్త్వమూర్తివని జనార్దనుంబ్రశంసించి మగుడి చను
దెంచి భృగుండామునీశ్వరులకుఁదద్వృత్తాంతంబంతయునెఱింగించె. 432

క. పరమ శుభాకారుఁడు శ్రీ
వరుఁడే సత్త్వనిధి బ్రహ్మవాసవముఖ్యా
మరవిభుఁడు కృపాంభోనిధి
యరయఁగ నొనఁగున్ ధనాయురారోగ్యంబుల్. 433

వ. అని తలఁచి ప్రమోదంబందిరంత. 434

ద్వారకలో శ్రీకృష్ణుని జీవితము

సీ. దీపితశ్వేతాంతరీప ప్రతీకాశ
వజ్రసంస్థాపిత వప్రవలయ
యరుణాశ్మ వైఢూర్య హరినీలగోమేధి
కాపూర్ణ చతురుచ్చగోపురాఢ్య
ప్రత్యగ్దిశా సాగరభ్రాంతి కృత్ప్రాగ
వాగుత్తరదిశాను వర్తిఖేయ
యఖితశుకచ్ఛదాత్యచ్ఛ సచ్ఛాయనీ
రంధ్రతరారామరజ్యమాన
తే. గీ. యజరలావణ్యరూప జనాస్పదంబు
ప్రతి దినోత్సవసేవ నాగత సుపర్వ
యానకషణోత్థమణిరజోత్యంతపూర్ణ
రంగవల్లిక ద్వారక రాజధాని. 435

సీ. నిరుపమ దివ్య మాణిక్య రాజత్సహ
స్రస్తంభ జృంభవిరాజమాన
స్థాపితానంతభాస్కరమండలాయమా
నాంచిత రత్నకుడ్యాభిరామ
తారకాన్వితసంధ్యారుణాభ్రోదగ్ర
చారుముక్తాంక కాంచన వితాన
పరభయస్థాపితాసురవరామృతహేమ
కుంభ విభ్రాజి విజృంభ కలశ
తే. గీ. ఘన ఫణామణి కుండలాకారశేష
భోగి నిరుపమ సద్రత్న పుంజవేది
చంద్ర కాంతోరు సోపాన సముధికాభ
సౌధ వరలక్ష్మి యప్పురి చాలమించె. 436

వ. ఆ సౌధంబు చుట్టును మందార పారిజాత సంతాన కల్పవృక్ష హరి చందన చందన చంపక నాగపున్నాగ మాధవీ కంకేళీజంబూ జంబీర ఫల పూర తూత పనస నాళికేళ కపిత్థామలకీ ప్రముఖ నానాభూజరాజ విరాజమాన ఫలకుసుమ సంపత్సమృద్ధ మహోద్యానంబును ద్రాక్షామాల మాలతీ మల్లికా లవంగ లవలీలతావేల్లితంబై సూర్యరశ్మిసోఁకక నీరంధ్రమై మెఱయ, శుక పికశారికాముఖ్య నానావిహంగమ మధుర కూజితంబులు వీనుల విందు సేయఁ గెలంకులఁ గొలంకులు నానారత్న సోపానంబు లమరఁజుట్టును కర్పూరకదలికాతపస్వినిస్రుత ఘనసార ఖండంబులు జలంబునంబడ్డ సౌరభ్యశైత్యమాంద్యంబులు గలిగి మలయానిలంబు విసర రాజహంస కలహంస బకచక్రవాక క్రౌంచాది నానాజల పక్షికులంబు పద్మ కుముద కల్హార హల్లకేందీవరషండ మండితతరంగమాలికపై విహరించు నందునపుడు కృష్ణుండరుణోదయంబున నంతఃపురంబునమేల్కాంచి మంగళస్నానంబుచేసి దివ్యాంబరంబులు ధరియించి కస్తూరితిలకంబులు దీర్చి సంధ్యావందనాగ్నిహోత్రంబులాచరించి భూసురులకు గోహిరణ్యరత్న వస్త్రాద్యసంఖ్య వస్తువు లొసంగి తాంబూల ఫలపుష్పంబులు సమర్పించి యప్పుడు. 437

సీ. వెలిదమ్మి నిగ్గులు వెదఁజల్లు కన్నుల
ధాళ ధళ్యము ముఖశ్రీల మెఱయ
వజ్రంబు తళుకుల వన్నెలు ఔళకించు
దంతముల్ చిఱునవ్వుతళ్కు_రీస
ముఖసౌర భాఘ్రాణమున కాభిముఖ్యంబుఁ
జెంది రాణించు నాసికము మెఱయ
మకర కుండలకాంతి మండలంబులచేతఁ
బొలుపుగాంచు కపోలములు చెలంగ
తే. గీ. భక్తజనవాంఛితార్థ సంప్రత్ప్రతాన
చతుర చతురోల్లసత్క_ల్పశాఖి శాఖ
లైన భుజములు లక్ష్మీకరాంబుజాత
కాంకితంబైన పదములు నతిశయిల్ల. 438

సీ. కాంచన నవరత్న ఖచితశోభన నవ్య
దివ్య కిరీట ముద్దీప్త నీల
కుంతలంబులు శుభ్ర కుసుమముల్ నవమణి
కాంచి కాంగదహార కంకణములు
అరుణోపలాంగుళీయకములు సామ
గానారవ మంజు మంజీరములును
బావన వైజయంతీ వనమాలికల్
శ్రీవత్స కౌత్సుభ చిహ్నములును
తే. గీ. చారు పీతాంబరము శంఖచక్ర శార్ఙ్గ
ముఖ్య దివ్యాయుధములు సముజ్జ్వలాత
సీనుమోల్లాన కాంతియుఁ జెలఁగ శౌరి
యర్థచింతామణీ పీఠినధివసించె. 439

వ. ఇవ్విధంబునసేవసేయు నుచితజనంబులలోనున్న సమయంబున. 440

సీ. వైదూర్య ముద్రికల్ వజ్రతాటంకముల్
కలుకైన పచ్చల కంకణములు
గిలుకు మట్టియలును గెంపుల మేఖలల్
సొగసైన రత్నాల మొగపుతీగె
సింగారములుచిల్కు_ సీమంత తిలకంబు
చొక్క_పు ముత్తెపు ముక్క_రయును
వెన్నెల నిగ్గుల వెదఁజల్లు చేలంబు
తగటుచేసిన మంచి బిగువురవికె

తే. గీ. తళుకుఁ గొప్పునఁ బారిజాత ప్రసూన
మాలికలు క్రొమ్మెఱుంగుల నెలుఁగుమేను
బెళుకుఁ జూపులు చిఱునవ్వు వెలయవచ్చె
సఖులు గొలువంగ రుక్మిణి శౌరికడకు. 441

సీ. పసిఁడితళ్కులవ్రాఁత పనులతో సిరిగుల్కు
చిలుకు చందురుకావి వలువగట్టి
నునుముత్తియములు గూర్చిన పచ్చపట్టు ర
వికె చన్నుఁగవడాలు వెలయఁ దొడిగి
మొగులుపై మెఱుఁగు నా సొగసు సంపెంగ క్రొ
న్ననదండఁగీలు గంటున ఘటించి
నెమ్మోము బంగారు తమ్మిపై తేఁటినాఁ
బొలుపారు కస్తురి బొట్టువెట్టి
తే. గీ. యసమ శరుతూపులై చూపులెసఁగఁ బాద
కంజముల నందియల్ ఘలుఘల్లుమనఁగఁ
జెలులు గొల్వంగ శృంగార మలరవచ్చెఁ
జక్రిచెంతకు గుణసీమ సత్యభామ. 442

సీ. కంకణంబుల కెంపు గములు దాడిమ బీజ
ములఁబోలు కీరంబు లెలమిఁజేర
సెలకభారము మేఘమని తలంపుచు వెంటఁ
జాతకంబులు ప్రేమచేతఁదిరుగ
ముఖపద్మ సౌరభంబులు దిక్కులను నింద
మకరంద కాంక్షబంభరములెనయ
నందియలంగూడు మందయానముచూచి
యంచలు నడనేర్వ నరుగుదేరఁ
తే. గీ. జారుకుచకుంభయుక్త కస్తూరికాప
టీరకుంకుమ వాసనల్ ధారుణీస్థ
లంబు నిండంగ బెళుకునేత్రంబు లలర
జాంబవతి వచ్చె నా యదుస్వామికడకు. 443

తే. గీ. కనక వర్ణాంగరేఖయుఁ గనకపటము
కనక మాణిక్య భూషలు కనక శుకము
కనక కలశోరు కుచములు గలిగె నిలుపు
కనకమై మిత్రవింద యక్కడఁజెలంగె. 444

తే. గీ. ధవళ నవపుష్ప మాలికల్ ధవళపటము
ధవళహార గుళుచ్ఛముల్ ధవళరత్న
వివిధ భూషణములు దాల్చి ధవళనేత్రి
నాగ్నజితి వచ్చెరాయంచ నడలతోడ. 445

తే. గీ. భద్రవరదంతి కుంభోరు భార సార
భద్ర చారుపయోధర భద్రనిలిచె
భద్రములు కన్నుగవయందుఁ బరిఢవింప
భద్రదారులతాసౌరభములు మెఱసి. 446

క. ఈ క్షణ కల్పిత వరశుభ
లక్షణయై నవకళా విలాసశ్రీలన్
సాక్షాన్మన్మథసాయక
లక్షితయై కృష్ణుకడకు లక్షణవచ్చెన్. 447

సీ. గండుతేఁటులవంటి కల్కిముంగురులును
బేడిసలనుబోలు బెళుకుకన్ను
లంబుజంబులఁ దేటయై మించు నెమ్మోము
ఫేనంబు జిగి దలపించునవ్వు
వరతరంగంబులై వలనొప్పు బాహులు
శంఖంబె యనియెంచఁ జాలు గళము
మంజులావర్తంబు మన్నించు నాభియు
సైకత శ్రీమించు జఘనలీల

తే. గీ. కమఠముల నీను మీగాళ్ళు గలిగి సూర్య
బింబ సన్నిభ రత్న కల్పిత విచిత్ర
కందుకముఁబూని నవ్య శృంగార రేఖ
పొందుదగఁ జక్రికడకు కాళిందివచ్చె. 448

సీ. కల్పక వల్లులో కలికిరాయంచలో
కాముని శరములో హేమలతలొ
కస్తూరి మెకములో కపురంపుఁ దిన్నెలో
చక్కెర బొమ్మలో చంద్రకళలొ
మరువంపు మొలకలో మాణిక్యకళికలో
చిత్తరు ప్రతిమలో చిలుకగములొ
సంపెంగ దండలో చందనశాఖలో
శృంగార రసములో సిరుల గనులొ

తే. గీ. యనఁగఁ బదియాఱు వేవురయ్యబ్జముఖులు
చారుకుచభార కచభార జఘనభార
భరవిలాస కళాకలాపములతోడ
నబ్జనాభునికడనిల్చి రందమంది. 449

వ. మఱియు జ్ఞానానంద స్వరూపానంత కల్యాణ గుణామృత సాగరో భయభూతి నాయక సమస్త చిదచిద్వస్తు శేషీభూతుండునైన నమ్ముకుందుండు దివ్యమాణిక్య సౌధంబున దివ్య చింతామణి పీఠంబునఁ గోటిమన్మథ లావణ్య శుభాకారుండును, గరుణాంతరంగిణీ చారు విశాల నేత్రుండును నున్నత నాసి సుకుమార కపోల శుభాలంకార కర్ణ విరాజితుండును, శరత్కాల ధవళ చంద్ర ప్రకాశ మందహాసుండును, భక్తజన రక్షణాభయహస్తుండును, జారువక్షస్థల శ్రీవత్స కౌస్తుభ మాణిక్య మౌక్తిక విచిత్ర వైజయంతీ పుష్ప తులసీ వనమాలికా ధరుండును మహావర్త గంభీర నాభియు, దివ్యచందన సౌగంధ వాసితుండును గంజకింజల్క ప్రకాశపీతాంబర ధరుండును భక్తజన హృదయాంధకార నివారక శ్రీపాదనఖ చంద్రికా వికాసుండును, దివ్య మాణిక్య ఖచిత కిరీట మకర కుండల గ్రైవేయక హారకంకణాంగుళీయక మేఖలా నూపుర ధరుండును గోటిసూర్య ప్రకాశ మానుండును నైయుండి శేష శేషాసన విష్వక్సేనాదులును నిజమూర్తులు దాల్చిన దివ్యాయుధంబులును గొల్వ నివ్విధంబున మాణిక్య స్తంభ సహస్రోజ్జ్వల మంటపంబున విలసిల్లి శ్రీభూనీళాంకలీలలైన రుక్మిణీ జాంబవతీ సత్యభామా మిత్రవిందా నాగ్నజితీ భద్రాలక్షణా కాళిందులు షోడశ సహస్ర రాజకన్యలు విచిత్రాంబర భూషణ దివ్యగంధ దివ్య మాలికాలంకృత శోభనాకార రేఖలఁ బయోధరంబు చుట్టును గర చరణాద్యవయవంబులు దాల్చిన క్రొక్కారు మెఱుంగులోయన యౌవన విలాస విభ్రమంబులు మెఱయింపుచుఁ గొందఱు శుభ్ర గంగాతరంగ శృంగార మంగళ ప్రదంబులగు చామరంబులు వీవఁ గొందఱకలంక పూర్ణ శశాంక మండలసహస్రంబులై దీపించు ధవళాతపత్రంబులు పూనఁ గొందఱు నానా రత్నపాత్రల నీరాజనంబు లర్పింపఁ గొందఱు సనాళ సువర్ణ కమలంబులు ద్రిప్పుచు మెఱయించఁ గొందఱు నవరత్న కందుకంబులును గుసుమ కందుకంబులును నానా విచిత్ర ఫలంబులును

గరంబులం గీలించి యొక వింతయొయారంబు చూపఁ గొందఱు నవరత్న కీలిత కంకణ హస్తంబులపై శుకశారికాదుల నిడుకొని హరి నామాంక మధుర గీతంబులు వాడింపఁ గొందఱు తాంబూల పేటికలు వహించుకొని యగ్రంబున నిలువఁ గొందఱు కర్పూరాగరు ధూపంబులు వాసింప నివ్విధంబున నొడ్డోలగంబై యుండ నమ్మండపంబు దగ్గర సనకసనందన సనత్కుమార సనత్సుజాతులు స్తోత్రంబులు సేయఁ దుంబురు నారదాదులు మధుర గీతంబులువాడ, బ్రహ్మరుద్రులు జయ జయ స్తవంబు లొనరింప నింద్రాద్యష్ట దిక్పాలకులు సేవింప రంభో ర్వశీ మేన కాద్యప్సరస స్త్రీలు నృత్యంబులు సలుప వందిమాగధ రూపంబులననంత వేదంబులు కైవారంబులుసేయ సిద్ధ సాధ్య గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష యక్షాది సకలదేవతలు గొలువ నంగ వంగ కళింగ మరు కాశ్మీర కాంభోజ శక కుళింద మద్ర గాంధార కేకయ ద్రవిళ వరాట ఘూర్జర సింధు భోటలాట విదర్భ నిషధేశ్వ రాదులైన రాజులు పార్శ్వంబుల మెఱయ నుద్ధవాక్రూర సాత్యకి చేకితాన కృత వర్మ భీమార్జున నకుల సహదేవ ప్రద్యుమ్నసాంబ ముఖ్యానేక బంధు వర్గ కుమారవర్గంబులు సువర్ణవేత్రహస్తులై బరాబరులుసేయ నివ్విధం బున శ్రీకృష్ణుండు నిత్య మహోత్సవంబుల భక్తజనులకు ననిష్ట నివృత్తియు నిష్ట ప్రాప్తియు నొసంగుచునుండె సమస్త శ్రీలు మెఱయ. **450**

షష్ఠ్యంతములు

క. ఏవంవిధ శుభగుణ ల
క్ష్మీవరవాస్తునకు నుగ్ర చేదిపతి మహా
గోవర్ధన శస్తునకుఁ
గోవర్ధన ధారణానుగుణ హస్తునకుఁ. 451

క. బృందావన తులసీ మక
రందాంచితలాస్య హేతురంగునకు ధృతా
మందాప్త తురంగునకుఁ
సంధాతారాతి వీర చతురంగునకుఁ. 452

క. ఉన్నత శుభరేఖాంచిత
పన్నత సురలోక సార్వభౌమున కురుసం
పన్నా నటదాగ్రహ కిం
చిన్నేత్రారుణ్య మాత్ర జితభౌమునకున్. 453

క. సంగర రంగమహోద్భట
రంగద్గాంగేయ సంగర వినిర్వాహ
భంగ సహస్రారధృతికి
మాంగల్య కలావిలాస మహితాకృతికిన్. 454

క. ముచికుంద వరదునకు నతి
రుచి కుంద ముకుళ వికాస రుచిరదనునకున్
కుచర సరోష నిశాటీ
కుచరస పానామృతైక గుణ భరితునకున్. 455

వ. సమర్పితంబుగా నా యొనర్పం బూనిన నారదీయ పురాణమునకుఁ
గథా ప్రారంభంబెట్టిదనిన. 456

కథాప్రారంభము

మునులు నారాయణుని సందర్శించుట

సీ. వకుళ పున్నాగ కేతకినింబ జంబీర
వనస బిల్వకపిత్థబదరికా క
దంబసాలార్జున దాడిమీనారంగ
మాతులుంగ లవంగ మరువకామ్ర
ఖదిర భల్లాతకీ గాలవచందన
పారిజాత నమేరు పారిభద్ర
దారు శిరీష పాటలి తాళజంబూ త
మాలయూథీ కుందమదన చంప

తే. గీ. కాది నానా మహీజ సమగ్ర మంజు
మల్లికా కుంజ పుంజ నిర్మత్సరోగ్ర
సర్వ సంతాన సంతతాశ్రయ విశేష
గణ్యమైనట్టి నైమిశారణ్యమునను. 457

సీ. కపిల వసిష్ఠ మార్కండేయ కశ్యప
కౌశిక శౌనక గౌతమాత్రి
జమదగ్ని మను కుంభజాత భారద్వాజ
వాల్మీకి భార్గవ వామదేవ
జాబాలి కుత్స వైశంపాయన క్రతు
దక్షపులస్త్య మౌద్గల్య పులహ
గర్గ పిప్పల జహ్ను కణ్వ పరాశర
శుక దాల్భ్య గాధి కుశికమృకండు
తే. గీ. వత్సరోమశ శారద్వ తౌత్సరేఖ
గాలవ వ్యాస వరతంతు కదవదండ
పర్వతాంగీరసద్రోణ బైధచరక
శృంగి ముఖ్యమహామునిశ్రేణి యపుడు. 458

క. అనుపమ మతి నేకాంతం
బున నందఱుఁ గూడిపోయి బోధకళా శో
భను ఘను నారాయణు నా
ద్యునిఁ గని తా బదరికాశ్రమోత్తమసీమన్. 459

వ. కని వేదపఠన పరాయణుండైన నారాయణునకు దండప్రణామం బాచరించి నరునకు వందనం బొనర్చి వినుతించి యిట్లనిరి. ప్రతి యుగంబున మౌనివై జనియించి విష్ణుభక్తి వెలయు నిన్ను నేమని వినుతించువారము ; శ్రీ నారాయణ సర్వవేదార్థ తత్త్వ నిర్ణేతవు నీవేయని స్తుత్యుండును స్తవప్రియుండునునగు నతనితో మఱియు నిట్లని వినుతించి రప్పుడు. 460

తే. గీ. స్వామి నారాయణరమేశ చక్రహస్త
శౌరి మ్రొక్కెదమయ్య మీ చరణములకు
సర్వశేషివి సర్వ రక్షకుఁడవీవె
యీవుదక్కంగఁ బరమాత్మ యెవ్వఁడరయ. 461

క. జననీ జనక సహస్రం
బునకంటెను వత్సలత్వమున జనులకు జీ
వనమైతి వస్మదవలం
బనమయ్యెన్ నీదుకరుణ పరమాత్మహరీ. 462

క. భవ సంతాప హరు శ్రీ
ధవునిన్ను భజించి పరమ ధామములో గౌ
రవమంది నిత్యసూరి
ప్రవరులతోఁ గూడియుండ్రు పావన మూర్తుల్. 463

మ. శరతూలంబనలంబుసోఁకినయెడన్ సందగ్ధమై పోవున
ట్లురుదుర్వారతరౌఘజాలములు మాయున్ నిన్ను నీక్షింపనో
పరమోత్తంస రమాధినాథ కరుణాపాత్ర ప్రసన్నాత్మ దృ
క్పరిపూర్తిన్ మముఁ జూడు మీపదము సంభావ్యంబుమాకెప్పుడున్. 464

క. అని వినుతించు మునీంద్రులఁ
గనిపురుషోత్తముఁడు వారిఁగరుణించి సుశో
భన మధురవచోవిస్తర
మునఁబల్కెఁ దదీయ హృదయములు గరఁగంగన్. 465

సీ. స్వాగతంబే మీకు సంయమివరులార
సుఖముమీకే మిమ్ముఁ జూచినపుడె
యానందమందితి నరయ మద్భక్తులే
మత్ప్రాణములు జగన్మహితయోగి
వరజన శ్రేష్ఠులు వాత్సల్య గుణనిధుల్
పరమ లాభంబ తత్ప్రాప్తిమీకు
యుష్మదాగమన మహోద్యమంబునకుఁగా
ర్యంబెఱింగించుఁడత్యంతభక్తి

తే. గీ. సంశ్రితత్రాణమునకునై సకలరూప
ములు వహింపుదునని కృపఁ బలుకవారు
ఘనుఁబరాశర సూనునిఁ గాంచి సన్న
చేసి నియమింప నమ్మౌనిసింహుఁడనియె. 466

వ. స్వామీ ! నీయష్టాక్షరాత్మకంబైన మంత్రంబు పరమ మంత్రంబు తన్మం త్రోపదేష్టవు నీవుగాన నేము నీ శిష్యులము. దేవదేవుండవు నీవె. గురుండవునీవె. తల్లివినీవె. తండ్రివినీవె. శ్రీమన్నారాయణా! నీకంటెఁ బరమ బంధుండు గలఁడే. ఎఱుఁగని యది యెఱింగించుటయుఁ బ్రవ ర్తింపఁజేయుటయు నీకే తగును. నీవే సమర్థుండవు. సర్వంబు నీచేతనే తెలియవలయు. పరమధామంబులలో దోషనిర్ముక్తంబైన స్థానంబెయ్యది యని విన్నవించిన భగవంతుండిట్లనియె. 467

నారాయణగిరి మహత్వము

క. నారాయణ గిరియన సం
సారార్ణవతారకంబు సహ్యగిరికిఁ దూ
ర్పైరహిఁదగు నాకగిరి పు
ణ్యోరుస్థితి సహ్య నందనోత్తరసీమన్. 468

క. అది దక్షిణదేశంబునఁ
ద్రిదశులకు నగణ్యమై నుతింపఁగ వెలయున్
విదిత భవ దుఃఖసాగర
పద సేతువులైన శృంగపటలంబులచేన్. 469

తే. గీ. కర్మలాలసుఁడైనట్టి ఘనుఁడు తద్ధ
రాధరంబున మాధవార్చనముచేసి
తపముఁ గావించెనేని యుత్తమ పదమున
సతత సంపూర్ణ కాముఁడై సంచరించు. 470

మ. ఉపదేశంబొనరింపనే నిలుతునయ్యుర్వీ ధరాగ్రంబునం
ద పరిచ్ఛిన్నసమస్తధర్మ హృదయంబామ్నాయ సల్లోచనం
బపవర్గ ప్రథమాంకురంబు ముని విద్యాతత్త్వ సర్వస్వమ
ర్హపవిత్రంబు దలింప నగ్గిరియె లోకంబుల్ ప్రశంసింపఁగన్. 471

వ. దక్షిణోత్తర భేదంబున నాకు రెండాశ్రమంబులుగలవు సర్వోత్తరంబులు. ఆధిక్యంబున నదియ సర్వోత్తరగిరియగు గుణత్రయ భేదంబున నరుల కుం బ్రకృతి భిన్నంబైన నారాయణాద్రి నిష్ఠులకు రజస్తమో గుణం బులు లేవువినుండు. 472

తే. గీ. జగతి శ్రీరంగమున శేషశైలమునను
బదరికాశ్రమ సీమను బరమపదము
నందునే వేడ్క జనియించునట్టివేడ్క
యమ్మహాగిరి నాకుఁ దథ్యమునఁగలదు. 473

ఆ.వె. శేషవృత్తి నడుచు శేషఁడయ్యద్రి న
శేష శేషియై విశేషమందు
శ్రీనివాసునకును శేషాశనముఖుల
తోడ సేవసేయు నాఁడునేఁడు. 474

ఆ.వె. ఆదిమై ననంతుఁడయ్యె లక్ష్మణుఁడయ్యె
నంతట బలభద్రుఁడయ్యెనింకఁ
గలియుగమున నొక్క ఘనయోగివర్యుండు
గాఁగలండు దేవగణములెంచ. 475

తే. గీ. రామకృష్ణులు నన్ను నిరంతరంబు
నచటఁబూజించి కొలువ విఖ్యాతమయ్యె
జగతి నగ్గిరి యాదవ శైలమనఁగ
శేష శుభమూర్తిని సహస్ర శిఖరములను. 476

వ. వైకుంఠాద్యచ్యుత స్థాన లోకసారంబైన యా యదు శైలంబు సేవించిన
సమస్త మదీయ స్థానంబులు సేవించినయట్లగు. 477

తే. గీ. ఆద్యులగు శేషశేషాశనాదులైన
పరమ వైకుంఠవాసు లాపర్వతమునఁ
దిర్యగచర స్వరూపముల్ తెలివి దాల్చి
సంతసంబునఁ బ్రేమవర్తింతురెలమి. 478

తే. గీ. అందుఁ బ్రాకృత మనుజ మృగాండ జాది
సముదయంబులఁ గొంత దూరమునఁ గాంచి
ఘోర దుర్వార యమభట కోటులెల్లఁ
దొలఁగి మ్రొక్కుచునపుఁ డేగుదురు భయమున. 479

తే. గీ. యాదవాద్రికినేఁగెద ననుచు నాత్మ
యందు నూహించు నరుఁడు నిత్యము వసించు
నట్టి దేశంబు చేరఁగ భయంబునొంది
దూరమున కేఁగుదురు యమదూతవరులు. 480

సీ. అటుగాన మీరలయ్యద్రిపైఁ గల్యాణ
తీర్థంబగలదు నాతీర్థముననుఁ
బుద్ధిమైమునిఁగి సమిద్ధ భవాంభోధి
దాఁటెద రదియె పుణ్యతరధామ
మాపుష్కరంబు సురాపగాయమునలు
వ్యాపించు నయ్యద్రి నణఁగు బ్రహ్మ
హత్యాది పాపంబు లధిక నాస్తిక కృత
ఘ్నమఘ విఘ్నప్రదామ్నాయ పాశ (ద)

తే. గీ. దూషక పరాంగనాసక్త ధూర్తపరధ
నాపహారక పాప భేదానురక్త
పరవి నిందా నిజస్తుతి ప్రవణులేని
ముక్తులగుదురు దోషనిర్ముక్తులగుచు. 481

సీ. పాషండ శాస్త్ర తత్పరులు శూద్రాన్నభ
క్షకులు శునక వరాహక్రుకవాకు
రక్షకుల్ కర్మ విక్రయపరుల్ శ్రాద్ధభో
క్తలు గ్రామయాచకుల్ దైవతస్వ
హరులు దుర్గర్వదంభాది సంయుతులు ని
రంతర కనకవా సాభిరతులు
రాజసేవైకకర్మఠులాత్మ కన్యకా
విక్రయపరులు దుర్వ్రర్త చరులు
తే. గీ. కాకవృత్తులు గోక్లేశ కరణపరులు
విప్రనిందక హరిభక్తి విరహిత శర
ణాగత ద్రోహవృష విధవాసుచిత్ర
ముఖులు దద్గిరి సేవించి ముక్తిఁ గంద్రు. 482

తే. గీ. ప్రబలతరమైన తద్గిరీంద్రమున కనతి
దూరమునఁ బుణ్యసంపదపారమహిమఁ
బరఁగు నరసింహ భూధర ప్రవరమతి ప
విత్రుఁ గాఁజేయుఁ జూడనపాత్రునైన. 483

క. ఆ యెడ నతిభక్తిపరుం
డై యా ప్రహ్లాదుఁ డతిగుణాఢ్యుఁడు సులభో
పాయకృత నిఖిలలోక
శ్రేయంబుగ నన్ను శ్రీనృసింహుని నిలిపెన్. 484

తే. గీ. అఖిల లోకోన్నతంబైన యన్నగంబు
మీఁదికెక్కిన మనుజుఁ డమేయదుర్ని
వార సంసార సాగరావర్తములను
మునుఁగఁడెన్నఁడు తన్మహోఘనతదెలిసి. 485

క. కలదొక యశ్వత్థమమృత
ఫలమై కల్యాణ తీర్థ పశ్చిమసీమ
స్థలినిఁజతుర్వర్గదమై
యలఘుతర జ్ఞానదారకాహ్వయమగుచున్. 486

తే. గీ. అంబరీష వికుక్షి రుక్మాంగద శుక
పుండరీకులు మున్ను దద్భూరి సౌఖ్య
మనుభవించిరి తద్భక్త జనులకేవు
రకు నిజస్థానమది రమ్యమకలుషంబు. 487

క. పొగడిన వరాహమూర్తగు
భగవంతుని భూమిఁగాంచి పరమరహస్యం
బగు శ్లోకద్వయమచ్చటి
నిగమశిఖార్థయుతముఁ మనీషనొసంగెఁ. 488

వ. ఆ వరాహ చరమ శ్లోకంబులు రెండు నివి:

శ్లో. స్థితేమనసి సుస్వస్థే శరీరే సతియోనరః
ధాతుసామ్యేస్థితేస్మర్తా విశ్వరూపంచ మామజమ్.

శ్లో. తత స్తంమ్రియ మాణంతు కాష్ఠ పాషాణ సన్నిభమ్
అహం స్మరామి మద్భక్తం నయామి పరమాంగతిమ్. 489

తే. గీ. అదియె వైకుంఠ వర్ధనంబనఁగఁ దగిన
యనఘమగుయోజనద్వయమన్నియెడలఁ
దన్మహాక్షేత్ర మెంత పర్యంతమక్షి
గోచరంబగునది వేగఁ గూర్చుముక్తి. 490

శా. అందానందమయంబనా నొక విమానాగ్రేసరం బొప్పు శ్రీ
కందంబై పరిశుద్ధ సత్త్వమయమై కల్యాణమై మ్రొక్కినన్
జిందుఁ బాపములంటఁ దావము విసర్జించుఁ బ్రశంసించినన్
గుందుం దుష్టరజస్తమోగుణ నిజాంకూరోగ్ర సంసారముల్. 491

ఆ. వె. ఆది కృతయుగంబునందు వైకుంఠ మ
ధ్యముననుండి తానె యరుగుదెంచె
నవ్విమానరాజ మౌరమత్సంకల్ప
మహిమలోక సజ్జన హితముగను. 492

వ. విమాన పశ్చాద్భాగంబునఁ బ్రాకార మధ్యంబున సుదర్శనమును లక్ష్మియుసర్వకామంబుల నిచ్చుచుండు మఱియును. 493

చ. మనుజుఁడు తద్విమాన పరిమార్జన సేచన ధూపదీప మం
డనము లొనర్చెనేని ప్రకటస్థితమై ధవళాతపత్ర వీ
జనచతురంతయాన ధనసంపద గైకొని పుత్ర పౌత్ర వ
ర్ధనమునఁ జక్రవర్తియయి ధారుణినేలి విముక్తుఁడౌఁదుదిన్. 494

సీ. షాలభాగముననె పరమ భాగవత స
త్తము లూర్ధ్వ పుండ్ర మత్యంత నియతి
ధరియింతు రవయవస్థలముల నన్యంబు
లందునేనివహింతు రతిశయమున
వారి సంశుద్ధ భావంబు విలోకించి
వెఱతురు దానవుల్ మఱియుఁబ్రేత
భూత పిశాచోగ్ర బేతాళ జాతులు
నిలువ రగ్రంబున నిబిడశక్తిఁ

తే. గీ. దెల్లదీవి నిశ్వేత మృత్తిక హరించి
తెచ్చి మచ్చాసనంబున దివ్యనగము
నందు ఖగభర్త యొకగని నదియొసంగెఁ
దన్మహత్వంబుసెప్పఁ జిత్రంబుగాదె. 495

వ. సత్త్వప్రకృతిశుద్ధమృత్తికయు శుద్ధముతద్దివ్యస్థానంబును శుద్ధ సత్త్వ
మయంబు. 496

మ. యదుశైలాగ్ర శిఖాంతరంబున జగంబౌనౌననం గామిత
ప్రదయై నిర్ఝరధార యొకటి ప్రదీప్త శ్రీ మహాపావగ
ర్వదయైలోకములెల్ల నెన్నికొనఁగా వైకుంఠ గంగాఖ్యయై
పొదలున్విష్ణుపదంబునన్ వెడలి యా భూమిన్ విజృంభింపుచున్. 497

యాదవశైలము — అచటి విశేషములు

క. తత్తీరా వాసంబునఁ
దత్తోయ స్నానదాన తర్పణవిధులున్
దత్తత్త్వస్తోత్రంబును
జిత్తస్థితిఁజేసెనేని చేకురుఫలముల్. 498

సీ. ఆ త్రివిక్రముని పాదాంభోరుహంబు పం
కజసంభవుఁడు మున్నుగడిగినట్టి
తద్వారి ధార యంధకవైరి వరమౌళి
మాలికయై నేల వ్రాలకున్న
వైకుంఠ నగరాధివాసులు కృష్ణ తీ
ర్థాభిలాషం బాత్మయందుఁ బొడమ
విరజాజలముఁదెచ్చి తిరుగఁ దత్పాదాంబు
జాతంబునకును సంక్షాళనంబు
తే. గీ. సేయఁ దత్తీర్థమెల్ల నీ శిఖరరాజ
పార్శ్వమునఁ బ్రవహించి సుపర్వ పర్వ
కల్పనాశక్తి వైకుంఠ గంగయనఁగ
సిద్ధ సంకల్పులెంచఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచె. 499

తే. గీ. భక్తిసార మహాయోగి భర్త మత్ప
దాంబుజస్తోత్ర పాత్రుఁ డత్యంత నియతిఁ
దత్తటంబుననన్నుఁ జిత్తమున నిలిపి
ధ్యాన మొనరించి వైకుంఠ ధామమందె. 500

వ. మఱియు నావైకుంఠ గంగాతీర్థంబుపైఁ బ్రోక్షించుకొనినఁ గామాది దోషంబులు దొలంగి శమదమాది సద్గుణంబులు సంభవింప నపవర్గంబు నొందించుటంజేసి యది యుత్తమ స్థానంబుగదా! ఆ నయన స్థానంబున నారాయణ హ్రదంబను పుణ్యతీర్థంబుగలదు. తత్తీరంబునం బునశ్చరణం బొనర్చిన వేగంబె మంత్రసిద్ధియగు. తద్దర్శన మాత్రంబునం గ్లేశంబులడంగు. తద్ధ్యానంబు జేసిన విముక్తుండగు. విష్ణు చిత్తుండు నారాయణ పదద్వయ శరణాగతుండై యచ్చట పరమ ధామంబుచేరె. నారాయణ హ్రదస్నానంబున నరకాంగారక నాశన మంత్రము. అందున నంత్యంబున హరిస్మరణంబుసేయ బుద్ధివొడమించు. ఈ నారాయణ హ్రదంబునకు దక్షిణంబునఁ గల్యాణ తీర్థంబునకు నుత్తరంబునఁ బారాశర తీర్థంబుగలదు. మన్నియోగంబుచే మద్భక్తుం డగు పారాశర్యుండు విష్ణుపురాణంబుఁ దత్తటంబున రచియించె. దాని దక్షిణదేశస్థులు మైత్రేయకుండంబండ్రు. తచ్ఛైలోత్తర భాగంబున యజ్ఞవృక్ష పరీతంబై యాదవ మహానది ప్రవహించినయది. ఇందు

ఖదిరపలాశ సమిజ్జాలంబులచేయజనంబు చేసినఁ బరమపదంబు లభించు. తత్తీరంబునందు యాదవేంద్రుండను నతండు తపంబుచేసి యింద్రపదంబునొంది పిదపం గైవల్యంబుఁగాంచె. అయ్యాదవగిరి దక్షిణ పార్శ్వంబునఁ బరిధాన శిలగల దా శిలకుం బ్రణామం బాచరించిన వారికి సురాసురులు ప్రణామంబులు సేయుదురు. శిల శుద్ధ సత్త్వమూర్తిగాన స్పృశించిన సత్త్వగుణము వొడము. ఐశాన పాషండ కాణాదులు భూమియందు వక్రవచన క్రమంబున వేదంబులుదూషించిన నామ్నాయంబులు శిష్యులుగా నేను మానుషరూపంబున దత్తాత్రేయుండనై త్రిదండధారినై యందుఁ గాషాయంబులుగాఁ జేసిన మత్పరిధానంబుచే శిల పరిధాన శిలయయ్యె. అచ్చట నరులు కాషాయ శాటికా పరిగ్రహంబుచేసిన వారి నన్నుఁగా భావించి వందనంబు సేయందగు. మద్భక్తులలో నుత్తమోత్తములు వారు. శిష్యులకు వేదంబర్థయుక్తంబుగా నెచ్చట నేనుపదేశించితి నది వేదపుష్కరిణి యండ్రు. యాదవ నగాసన్నభూమిని వేదపుష్కరిణి పశ్చిమ భాగంబున దర్భతీర్థంబు గలదు. మహత్తర దర్భ ప్రరోహంబులందు జనియింప నేను సన్న్యాసి రూపంబు గైకొనినాడు తద్దర్భ సంగ్రహం బెచ్చట నొనర్చితి నది దర్భతీర్థంబు. సమస్త పంచరాత్రంబును నెవ్వండు ప్రవర్తకుండు, ఎవ్వనిచేఁ బాంచకాలిక ధర్మంబు విశదంబుగాఁ జేయఁబడియెనట్టి శాండిల్యుం డచ్చట నన్ను నారాధించె నది ప్రసిద్ధ క్షేత్రంబు. తత్రత్య దర్భశయ్యాశ్రితులై సంసారధర్మంబు విడుచు వారంత్యంబున విముక్తులగుదురచ్చట. 501

తే. గీ. తద్గిరీంద్రము దక్షిణ స్థలమునందుఁ
గలదు తీర్థోత్తమంబు విఖ్యాతమహిమ
నమరమునులు పలాశ తీర్థమని దాని
సన్నుతించిరి ధారుణీ స్థలమునందు. 502

క. పాత్రత్వ ముడిగి విశ్వా
మిత్ర మహా శాపవహ్ని మిడుకఁగఁ బుణ్య
క్షేత్రంబిదియె వసిష్ఠుని
పుత్రులఁ బావనముచేసెఁ బూని మదాజ్ఞన్. 503

శా. తత్తీర్థోత్తరసీమ మించు నొక వింతన్ బద్మ తీర్థంబు రా
జత్తోయోత్థిత పుల్ల హల్లకవనీ సంపన్నమై సద్గుణో
దాత్తుండైన సనత్కుమారుఁడు తదుద్యత్పద్మపూజన్ సుప
ర్వోత్తంసంబుననున్ భజించె సనకాదుల్ వెంట సేవింపఁగన్. 504

ఆ. వె. జగతిఁ బద్మతీర్థ సంపుల్ల పద్మాక్ష
మణికలాప దివ్య మాలికాంక
కంఠులైనవారు ఘనులు వైకుంఠోప
కంఠసౌధవీథిఁ గాంతురెలమి. 505

మ. ఘనమై పావనమై విశుద్ధతరమై కల్యాణ తీర్థంబు చ
ట్టును గానంబడె యష్టతీర్థిదగనేఁడున్నాఁడు చూపట్టి య
మ్మనురాజంబున యోగులున్ బుధులు సమ్యగ్భక్తిఁగీర్తించు నం
తనె సిద్ధించు నభీష్టముల్ మునిఁగినం బ్రాపించవే పుణ్యముల్. 506

తే. గీ. సర్వ తీర్థములందుఁ బ్రశస్తమట్టి
తీర్థమేతన్మహా తీర్థ తీరసార
తులసికా కాండ మణిభూష వెలమిఁదాల్చు
ఘనులఁజూడ మహాపాతకములు దొలఁగు. 507

సీ. జనుఁడు స్థానాంతరంబునఁ జేయు పుణ్యంబు
లెలయఁ బుణ్యక్షేత్రముల నొనర్పఁ
దద్దశగుణమయి తనరు పుణ్యక్షేత్ర
కల్పిత పుణ్య సంఘముల మించు
పుష్కరంబునఁజేయు పుణ్యంబు తచ్ఛత
గుణమయి పుష్కర గణితపుణ్య
మునకంటెను బ్రయోగమున సహస్రగుణమై
చెలఁగు పుణ్యము మహర్షి క్షేత్రమునను
తే. గీ. గోటి గుణమగు బుణ్యంబు నూటిగ శత
కోటి పుణ్యంబు యాదవ క్షోణిధరము
నందు మద్భక్త సన్నిధి నయ్యెనేని
కోటి కోటి గుణము పుణ్యకోటులెంచ. 508

వ. యాదవాద్రికిం గావుగా సుదర్శన పురుషుండు తిరుగు. యాదవ శైలాసక్తులగు మద్భక్తులం బీడించువారి దత్సుదర్శన జ్వాలా మాలిక శలభంబులంగాఁజేయుద్వాపరాంతంబునం గలిపురుషుం డచ్చటికి రానుపక్రమింప వేత్రదండ ధరులైన యమకింకరులు వారింపుదురు. వత్సరంబేని పక్షంబేని పక్షార్ధంబేని త్రిరాత్రంబేని యేకరాత్రంబేని యదుగిరినున్న యతండె మద్భక్తుం డన్యుండుగాఁడు. ఫాల్గునియందు యామంబేని, తదర్ధంబేని నన్ను నా యాదవాద్రిని సేవించిన వాని జనని స్తనంధయునిం బోలెనను వర్తింపుదురు గాన మీరచటికినేఁగి నన్నుఁబూజించి పరమ భక్తులై సంసృతి తరింపఁగలరని ధర్మపరాయణులు ధర్మంబులార్జించి పునర్జన్మంబు లొందుదురు గాని యాదవాద్రి నివాసులైన వారికిఁ బునర్జన్మంబులు లేవని భగవంతుఁ డానతిచ్చిన మునులు దండప్రణామంబులుచేసి మాకుఁ బరమ బంధుండవును పరమగతియు నీవే యని విన్నవించిరప్పుడు. 509

క. సంక్షేపంబున నస్మ
త్కాంక్షనివర్తింప దఖిలకలి కర్దమ ని
ష్కాంక్షాళనంబు సేయు ని
దంక్షేత్రము మహిమ మాకుఁ దగఁ దెలుపుదయన్. 510

వ. అనిన. 511

క. మును పద్మభవుని వలనన్
సనత్కుమారుండు దెలిసి సమ్మతిఁదచ్చై
లన మహిమ నారదునకున్
ననుపమ సద్భక్తిదెలిపె నతిహర్షమునన్. 512

వ. ఆ నారదుండు నీకు సవిస్తరంబున బోధించునని భగవంతుం డానతియిచ్చి యంతర్ధానంబు నొందెనంత. 513

ఉ. మాలిక మాలికాభరణ మన్మథ మన్మథయోగి హృన్మణీ
శాలిక శాలికా మదవిశాల దృగంచల నూత్నచంద్ర శా
బాలిక బాలికా జనరతాయనవచ్యుత మాలికాగ్ర కం
కేలిక కేళికా వనరగీత వినీత సుధామ ధాము దా. 514

క. వసుదేవ దేవకీసుత
కుసుమాయుధ జనక వృష్ణికులమణిదావ
గ్రసనదురాసదభక్త
వ్యసన నిరసన ప్రభావవర్ధిత చరితా! 515

కవిరాజ విరాజితము

యదుకుల భూషణ శోభిత వైభవ యర్జున సారధి యోగినుతా
మదయుత చేదిమవారణసింహ సమస్త జగత్పరిపూర్ణ యశా
త్రిదశ జనావన పావనశీల సుధీజన మానస హంసవర
ప్రదగత సాంబముఖాఖిల సేవితభవ్యమహోదయ నందసుతా! 516

గద్యము

ఇది శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర,
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

నారదీయపురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీమద్బృందావన వీ
థీ మధ్య విరాజమాన దృఢరాస క్రీ
డా మాద్య ద్వల్లవ యువ
తీ మోహకదంబ భోగతృష్ణా! కృష్ణా! 1

వ. అవధరింపుము. 2

ఉ. చంద్రకళా కలాపరుచిజాలముతో మహతీ విపంచికా
సాంద్ర వినోదవాదన రసస్ఫురితానుభవంబుతో మహా
ర్షీంద్రుఁడు నారదుండు కమలేశ పదాంబుజసేవ నైక ని
స్తంద్రుఁడు నిల్చె మౌని జనసత్తములందఱు సన్నుతింపఁగన్. 3

తే. గీ. జ్ఞాన వైరాగ్య భక్తినిష్ఠాపరుండు
వేద సీమంత మౌక్తిక విమలమూర్తి
ఘనతపోరాశి సత్త్వైక ఖనియతఁడు ర
మేశుఁ డలరార వీణ వాయించెనపుడు. 4

తే. గీ. నలిన నేత్రుఁడు సంకీర్తనమున మెచ్చి
నట్లు విజ్ఞాన యజ్ఞ యోగార్చన ప్ర
ణామములచేత మెచ్చఁ డానందమొంది
యట్లు గావునఁ గీర్తనంబర్హ మెచట. 5

క. పరమ రసాయన మనఁదగు
నరవర జిహ్వాపరరస నవరుచి లోకాం
తరరక్ష యాగమంబుల
నరయఁగ నారాయణాహ్వాయము గమ్యంబే? 6

తే. గీ. గరుడవాహన గుణకథా గానపరమ
గద్గదాలాపములఁ జొక్కి కడునటించు
నారదునిఁ గాంచి హర్షవాఃపూర మగ్న
మానసంబులనుండి శ్రమంబుపూని. 7

క. అనిశ ప్రణయ రసోత్ఫు
ల్ల నిజేక్షణులైన మునికుల ప్రవరుల నా
ముని చంద్రుఁడు బోధ రసాం
చన మృదుభాషా విశేష సంపదఁబలికెన్. 8

తే. గీ. ఇచట మీరున్న కారణంబేమి, మిమ్ముఁ
గాంచి చరితార్థత వహించి ఘనుఁడనైతి
ననుచు నారదుఁ డడుగ మహర్షివర్యు
లద్భుతానందరసమాని యప్పుడనిరి. 9

సీ. కలివేళ నతిసమగ్రతర పుణ్యక్షేత్ర
ములలోన ముక్తికి మూలమైన
క్షేత్రమెయ్యది యందుఁజేరి వర్తించెద
మని తలపోసి నారాయణాహ్వ
పరదేవతామౌళిఁ బ్రార్థింప నారాయ
ణాద్రియేయుండు యోగ్యంబు మీకు
ననుచు సంక్షిప్త వాక్యమున నానతియిచ్చి
విస్తరంబున జగద్విదితుఁడైన

తే. గీ. నారదుఁడుదెల్పు ననియె నా[1]నలిననాభ
భక్తి సుజ్ఞానయోగి ప్రపన్నమౌని
నాయకాగ్రేసరుఁడవు నానావిచిత్ర
హరికథాలీల లెఱిఁగింపు మనఘచరిత. 10

క. నారాయణ యోగీంద్రుఁడు
సారజ్ఞుఁడు తానెయట్లు సన్నిధియయ్యెన్
జేరెన్నిఁక యదుశైలం
బారయఁ గలి దోషహారి యగుటెట్లుధరన్ ? 11

వ. ఆ యాదవ శైలంబున నేయే యధికారి శౌరిం బూజించె ? అచ్చటి తీర్థంబునకుఁ గల్యాణనామం బెట్లుగలిగె ? తచ్ఛ్వేతమృత్తిక యెందునం బ్రశస్తంబయ్యె? నరసింహుండేమి నిమిత్తంబునఁ బ్రాదుర్భవించె ? ఈ క్షేత్రంబునకు వైకుంఠవర్ధనంబను పేరెట్లు సంభవించె ? అయనవాసం బున నెవఁడు విష్ణుపదంబందె ? ఇచ్చట నపరాధంబు సేసిన వానికెట్టి దుఃఖంబుప్రాపించె ? ఆనతీయవే యని పలికిన నారదుం డుత్సుకుండై యిట్లనియె. మున్ను నేను విజ్ఞాన సంచయంబైన సనత్కుమారుని వలన

---

1. నలిననాభి.

వినిన యది మీకు నెఱింగించెదవినుఁడు—ఆత్మగుణ పన్నగ పరిదష్టులైనవారికి నజ్ఞాన వారణంబైన గురూపదేశమే పరమౌషధము. పరమధర్మము. పురుషోత్తము లీలచే మున్ను చరాచర విశ్వము తమోమాత్ర రూపవిశిష్టమై పరబ్రహ్మంబుఁ బొందియుండు. ప్రధాన పురుషు లనంగా నీశ్వరునికి శరీర ద్వయమాధేయత్వ విధేయత్వ శేషత్వములచే నఖిలజగంబులకుఁ దారకుండై నియంతయై శేషియైన హరికిఁదనువు గావునఁ దదాత్మకత్వముచేతఁ బ్రధానపురుషులు విశ్వంబునకుం గారణంబని నిగమంబులయందుఁ బలుకంబడియె. ప్రధానపురుషులు స్వతంత్ర కారణంబులుగారు. తత్ప్రళయ కాలము నందును బురుషులు పురుషార్థరహితులై యచిత్సదృశులై జడు లగుదురు. అంత భోగనిర్ముక్తులై ప్రకృతి సంశ్రయులైన పురుషులం జూచిన పుండరీకాక్షునకు నొకానొక యనిర్వాచ్యమైన కరుణ వొడము. వారి రక్షింప, సృజియింప నిచ్ఛయుదయించు. ఈ పురాణ పురుషుని సంకల్పంబునం బ్రకృతి మఱియు గుణంబులచే మహదాది ప్రభేదం బైన వికారంబునొందు. మహత్తహంకృతిం గల్పించు. అయ్యహం కృతి సాత్త్వికాది విభాగంబుదగు గుణభేదంబులచేఁ ద్రివిధంబైయుండు. సాత్త్వి కాహంకారంబువలన నింద్రియ సముత్పత్తియుఁ, దామసాహం కారంబువలన భూతసంభవంబునగు. ఆ రెంటికి రాజసాహంకారంబు ప్రకృతిఁ గావించు. పంచభూతంబులకు శబ్దాదు లుత్తరోత్తరాధికంబులై జనియించుంగాన మహిపంచగుణయగు. తన్మాత్రానుభూత భేదంబు సూక్ష్మస్థూల విభాగంబుననగు కలకలంబై దేహరూపంబునఁ బొడమి నట్లు తన్మాత్రారూపమే భూతత్వము నధిగమించుఁ, గార్యపరంపర సేయు. నానా విద్యాన్వితంబై కూడక వేఱవేఱయై యున్న యీ భూతంబు లండ సృష్టియందు నశక్తంబులైయుండం, గార్య పరం పరసేయ సత్యసంకల్పుండైన భగవంతుండు పంచభూతంబుల యందుఁ బంచీకరణమొనర్చి పంచభూతము లర్ధమర్ధములు తమ భాగ ములుగైకొని కడమ యర్ధమర్ధమును నాలుగు భాగములుచేసి తన పేరైన నాల్గింటనుం గూర్చుట యది పంచీకరణము. ఆకాశాదులయందు నాకాశాది వ్యవహారము స్వభావాధిక్యముచే నిష్టంబగు. దశోత్తరావరణ పరీతంబైన యండంబు పరమ పురుషుండుకసకఖండంబుఁబలె నుత్పా దించి భూతంబులచే, భూతాధిచే మహత్తుచే నీయండంబావరింపఁజేసి సమష్టిసృష్టియు, సృష్టిమొదలగు వ్యష్టిసృష్టి విదవంగాఁ గలదు. అండ మధ్యంబునం గార్య పురుషుండు త్రయీభాగస్తూయమానుండై జలా శయంబున నధిశయించె మఱియును.

సీ. సకల నామస్తుతి సంఘటించుటకంటె
నారాయణాయను నామమొకటి
హరికిఁ బ్రియంబు వాక్యవిశుద్ధిదంబు శ్రు
త్యపలంబనంబు కామ్యప్రదంబు
సాధుకర్ణామృతసారమె వెవ్వనిజిహ్వా
యందుఁ దన్నారాయణాహ్వయంబు
హొడము నాతనియింట జలధికన్యకతోడ
నట్టి పరాత్పరుం డధివసించు
తే. గీ. అర్థమెఱుఁగకయేని నారాయణాహ్వ
నరుఁడు కీర్తించి భయపరంపరఁ దరించు
సద్గురూదిత సారార్థ సరణిఁ దెలిసి
పలుకువారల నేమని తలఁపవచ్చు. 13

సీ. నారంబు జలమయనంబుగాఁ గలుగుట
సకలలోకంబులు సన్నుతింప
అక్షరము[1] జలౌఘమంతయు నారమౌ
నది యయనంబుగా నచ్చుపడుట
నరుఁడు విష్ణువు తజ్జనవరులు నారులు
వారయనంబుగా వరలికొనుట
నల చరాచర లోకములు నారములు వాని
కయనమై సౌభాగ్య మంటికొనుట
తే. గీ. జ్ఞానశక్తి బలాదిక షడ్గుణములు
నారములు వాని కయనమై నయముగనుట
అమృతమూలంబు నారాయణాహ్వయంబు
నిర్వచింపంగఁదగుఁ బ్రయీనియతమగుచు. 14

వ. వ్యూహంబునందు వాసుదేవునికి షడ్గుణంబు లెటువలెనుండు నటువలెనే నారాయణాహ్వయంబునందును షడ్గుణంబులుండు. సంకర్షణాది భేదంబు గుణాభివ్యక్తిమాత్రంబు. జ్ఞానశక్త్యాది షడ్గుణంబులచేతను తద్భేదంబులైన కరుణాదులచేతను పరిపూర్ణుండై శ్రీమన్నారాయణుఁ డయ్యె. విశ్వాంతర్యామి బాలజఠరంబున జగంబులువోలె షాడ్గుణ్యో దరం బాశ్రయించి గుణకోటులువర్తించు. మఱియును. 15

1. అక్షరజలౌఘ–గణభంగము

చ. జలనిధి శాయియైన మధుశాసను నాభిని దివ్యమై మహో
త్పల ముదయించె నందు వితతస్ఫురితాంజలియై వినమ్రుఁడై
కలిత శుచిస్మితుండయి యొకానొక బాలుఁడు పుట్టె నాల్గు మో
ములను జతుర్భుజప్రథితమూర్తికి నిట్లు తగున్[8] జనింపఁగన్. 16

మ. అని యీ రీతి దిశాంతరంబుల సమస్తామ్నాయముల్ చాట న
బ్జనివాసాంగన సత్కృపామృత రసస్తన్యంబుచే వృద్ధిఁ బొం
ద నిజప్రేమ నొనర్చె శౌరిదయయే తా నిట్లనైయుండెనో
యన నా బిడ్డనికిచ్చె నైహికసుఖంబాముష్మిక శ్రేయమున్. 17

శ్రీహరి నాభి కమలమునఁ జతుర్ముఖ బ్రహ్మ ముదయించుట

వ. అనపాయినియగు నిందిరాదేవి ప్రార్థించిన నప్పరమాత్మ వొమ్మనిన నతండును బాల్యంబున 'నోఽమో'మ్మని పలుక నయ్యాదిదంపతులు నగిరి. అంత హరి నగుచు హరి యన్నవెనుక హరి యని పలికె. అదియ యావర్తింపుచుండె. ప్రణవంబును, బ్రణవాద్యక్షరద్వయమును ''హరిః ఓమ్'' అని యుచ్చరింప వేదంబున కాదిప్రణవం బయ్యె. ప్రణవంబునకుఁ గారణం బకారం, బకారంబున కర్థంబు పరబ్రహ్మంబగు నారాయణ పదంబు. ఇట్లు ప్రణవంబువలుకు నాత్మజుం గృపాదృష్టిం జూచి భగవంతుండు హర్షించి నాల్గువేదంబులు నర్థంబుతో నభ్యసింపఁ జేసె. రహస్యంబెద్దియుఁ బ్రథమపుత్రునకుఁ బ్రియశిష్యునకు నెఱిఁగింప రాని యదిలేదు గావున సర్వంబును బోధింపవలయునని యా శౌరి శరీరంబు రథంబుగా నెఱుంగుము. జీవు లయ్యుగ్యంబులుగా నెఱుంగుము. షడ్గుణంబులు గుణంబులుగా నెఱుంగుము. సర్వధర్మంబులయందు స్వతంత్రుండగానని తలంచి నన్ను నేసాధనంబును తద్ఫలంబునుంగా నెఱుంగుమని బోధింప బ్రహ్మ సర్వజ్ఞుండై యష్టాక్షర ప్రభావంబడిగిన నష్టాక్షర మంత్రంబు శ్రుతిదృష్టిఁ జతుర్వర్గసాధనము.

ఓం నమోఽనారాయణాయ అను అష్టాక్షర మంత్రపుఁ బ్రభావమును శౌరి బ్రహ్మ కుపదేశించుట

బహుమంత్రంబు లేల ? బహుకర్మంబు లేల ? ఈ యష్టాక్షర మంత్రం బసాధారణంబయ్యె, సర్వమూర్తులయందును సాధారణంబై సహస్ర పర్యంతంబులైన మంత్రంబులలో నిదియ యుత్కృష్టంబు.

8. తలంచఁగన్.

అన్నియు నీ మంత్రంబునకే యనుకూలంబులగు. వ్యాపకంబులైన మంత్రంబులు మూఁడింటిలో నిది యుత్కృష్టంబు. దీనియందు వ్యాప్య వ్యాపక విశేషావబోధంబు గలుగుం గాన విష్ణు గాయత్రియం దాద్యం బీ మంత్రంబు. 18

క. ఈ మంత్రశక్తి సద్గురుఁ
డే ముఖ్యుఁడు తెలువ నన్యుఁడెఱుఁగునె తెలుపన్ ?
భూమిన్ జాత్యంధుఁడు దా
నేమేనియుఁ జూవ నెఱుఁగునే యంధునకున్. 19

క. [4]విమలమగు శ్రీనివాస
త్వ మసాధారణమునాకుఁదగునట్ల త్రయీ
సముదిత నారాయణ పద
మమిత మసాధారణంబు నయ్యెన్నాకున్. 20

క. నారాయణ నామము జి
హ్వారంగమునందు నిలుపు నతనికి నపవ
ర్గోరుఫలము తన్మంతకు
నారయ మంత్రాంతరంబు లవి యేమిటికిన్. 21

క. నియతాత్ముఁ డగుచు భోజన
శయనాసనయానకర్మ సమయముల మనః
ప్రియముగ నారాయణయను
శ్రియః పతి సమాఖ్య వినుతి సేయఁగ వలయున్ 22

క. ఏతన్మంత్రరహస్యము
స్వాతి సృజించెదవు సకల జగదంతరముల్
ఖ్యాతిగ నధికారాంతం
బేతెంచిన నన్ను నాశ్రయించెదు మీఁదన్. 23

బ్రహ్మదేవుఁడు అష్టాక్షర మంత్రావృత్తి ప్రభావముచే హరపురందరాదులగు దేవతలను సృష్టించుట

క. సారతర పరమమంత్ర స
మారబ్ధావృత్తిపూని యబ్జభవుఁడు స
ర్వారంభోన్ముఖుఁడై తా
నారూఢస్థితిఁ బ్రపంచమంత సృజించెన్. 24

4. విమలయగు.

క. అక్షీణశక్తిసి విరూ
పాక్షుండన నొక్కపుత్రుఁ డతనికిఁ గల్గెన్
దక్షుఁడు హరిభక్తిరతుం
డక్షయ విజ్ఞాన వైభవాధిక్యుండై. 25

వ అంత విధాత పురందరాది దివిజస్తుతుండై దేవదేవుండన వెలసిన తనయునకు భవోత్తారకం బుపదేశించి వేదవేదాంతంబులు చదివించిన నతండైశ్వర్యంబువహించి సర్వభూతంబులకు నైహికంబులు కృప సేయుచునుండ సర్వదేవతలను, సర్వఋషులను జతుర్ముఖుండు సృజించె. బ్రహ్మ సృజించుటకు, విష్ణుండు నిల్పుటకు, రుద్రుండు హరించుటకుఁ బాల్పడిరి. మఱియును 26

క. వెలయఁగ దక్షాదులు పు
త్రులుగొల్వ సరోజభవుఁడు తోడ్తో లక్ష్మీ
లలనాధవ పదసేవా
కలనాస్థితి నాచరింపఁగాఁ జర్చించెన్. 27

బ్రహ్మ శ్రీమన్నారాయణుని అర్చారూపమును సేవింపఁగోరుట

క. అంతం బద్మజుఁడు రమా
కాంతార్చారూపమహిమ గనుఁగొని సకలై
కాంతిక ధృతిఁ జెందెదనని
చింతించె నశేషతీర్థసీమలయందున్. 28

క. పులకించి మున్నుచూచిన
బలవన్మని [5]మానధనముఁ బరమాత్మమదిన్
దలఁపుచు సారోపనిష
త్కుల తిలకము మంత్ర మునిచి గురుమతివెలయన్. 29

తే.గీ. శమిత పాపౌఘమై శంఖ చక్ర ముఖ్య
చిహ్నములు చేతవెలయు నాశ్రితశరణ్య
భాగధేయంబనాఁదగు పరమపురుష
[6]హసితవేశాశారప్తిఁ బద్మాక్షుఁ గాంచి. 30

5. మానధనము పరమాత్మమదిన్.

6. హసితలేశోదరోప్తిమ

శ్రీమన్నారాయణుఁడు సపరివారుఁడై దివ్యవిమానంబున బ్రహ్మకు దర్శనమొసంగుట

తే.గీ. కాహళీనాదమేదురకలకలంబు
దివ్యదుందుభి ఘోషంబు దివిఁ జెలంగె
నుపనిషన్మయ [7]పాంచజన్యోరురవము
కర్ణములునిండెఁ గల్యాణకారణముగ. 31

క. అమృతంబైన తద్ఘన నా
దము వీనుల సోఁకునంతఁ దామరసభవుం
డమిత జ్ఞానకళాయో
గము యోగము మానియుండెఁ గడువిస్మితుఁడై. 32

క. వెలయఁగ విష్ణువెఫలమున్
ఫలమిచ్చు నతండునను చు భజియించెద ను
జ్జ్వలమతి నాతని నాతని
వలననె పొందెద నటంచు వాంఛించెమదిన్. 33

తే.గీ. అష్ట[8]దిఙ్మధ్య వివృతంబైన దివ్య
మగు ప్రకాశంబుగాంచె నయ్యబ్జసూతి
పద పదమటంచు నంతనప్రాకృత జన
మంతరిక్షంబునందు మెండై చెలంగ. 34

సీ. వేత్రహస్తులు పురోవీథిఁ గోలాహలం
బొనరింపఁ దద్వైణికోత్కరములు
నన్యగాథలుమాని నారాయణుని నభో
భ్యంతరాళమున గానంబొనర్ప
వేత్రహస్తుండయి వివిధోరుసంభ్రమో
పేతుఁడౌ సూత్రవతీశుఁ గాంచి
చండప్రచండాది సైనికుల్ తత్పార్శ్వ
భాగంబునఁ జెలంగ భక్తిగాంచి

తే.గీ. ఘనత గజసంహననగజక్రములునగు గ
జాననాదుల శేషాశనాప్తసఖుల
అబ్జజుం డాత్మనేత్రాష్టకార్చ నైక
పాత్రుఁడైయుండి యీక్షించెఁ జిత్రమహిమ. 35

---

7. పాంచజన్యోరురవము.
8. దిఙ్మధ్య వన్వృతంబైన

క. రుద్రానుకీర్తిభూషా
ముద్రాంక భుజాంతరున్ సమున్నతుఁ ద్రిజగ
ద్భద్రకరునీశకార్యా
నిద్రాణోద్యోగుఁ బతగనేతం గాంచెన్. 36

క. విततఫణా మణి నీరా
జిత భగవత్పాదపద్ము స్థిరతర భక్త్యా
ధృతి విభ్రాంతశిరస్కుని
శతకోటి సుధాంశుతేజుఁ జక్రిపుఁగాంచెన్. 37

క. కమలా విభ్రమ పాండుర
కమలంబనఁ బూర్ణశీతకర జనకంబై
విమలంబగు ధవళచ్ఛ
త్రముఁ గాంచెన్ జక్రిపై నుదగ్రత మెఱయన్. 38

క. విరజామరుదంకూరో
త్కర పరిశ్రుతి మాతపట్టికామండితమై
గరుడాంకమైన యా శ్రీ
హరి విజయధ్వజముఁగాంచి హర్షమునొందెన్. 39

సీ. పరిపుల్ల మల్లికాభ్రాంత మిళింద మం
డల మండితంబై యనంత విద్యు
దాకీర్ణ మేఘజాలావృతంబైన చం
దంబున రాణించి తరుణ నీర
జాప్త సహస్ర [9]తేజోఽతిదైన్యప్రద
హేమకళిక సూచితేశ తత్త
దైశ్వర్యవైభవంబై ముక్తిమార్గ ని
త్యావబోధక సకలాగమోద్ధి

తే.గీ. రణరణత్కింకిణీ ఘనరవనమిద్ధ
బద్ధకరపుట సంస్తుతపంచహేతి
కృతజయస్వనమై మహోన్నతివసించు
హరినివాసంబుఁ గాంచె నయ్యబ్జసూతి. 40

తే.గీ. సత్యలోకస్థులైన యా సనక ముఖ్యు
లంబు జేక్షణు గరుడాంకు నపుడుగాంచి
విస్మయమునొంది రత్యంత వివశులగుచు
నంతకంతకు నానందమంకురింప. 41

9. తేజాతిదైన్య. ఈ పాఠమున అకారాంతపుంలింగ తేజపదము గ్రహీతము.

తే.గీ. అద్భుతంబంది లేచి యత్యంత హర్ష
సంపద వహించె నర్తించె సంభ్రమించె
భువనభూషణమైన యంభోజనేత్రుఁ
దద్విమానంబుఁగాంచి యాత్మఁ జూలి. 42

వ. అంత నప్పద్మజుని విష్వక్సేనుండు విమానంబు ముందఱ నిడుకొని మన్నించి కమలారమణుండు తులసీమాలికామోదవాసనా వాసితో రస్థ్సలుండు జగన్నాథుండానందైకార్ణవంబు నిన్నుఁ[10] గటాక్షింప నరుదెంచె భజింపు, మితండె నీకు సర్వస్వంబు, భవవార్ధితారకుండు. నీవు చేసిన తపంబు ఫలించెనన, నగ్రంబున సేనాధిపతి నారాధించి కన్నులకు ఫలంబై యన్యోన్య సల్లాపంబులాడుచు నిందిరకరసరోజంబులచేఁ బదంబులొత్త స్ఫురత్కిరీట హార కేయూరమంజీర విరాజమానంబై తదన్య మణిభూషణంబులచేత శోభిల్లి, చక్రాద్యాయుధంబులచేత విజృంభించి, వైజయంతీ[11]మాలికాభిరామణీయకంబునంగనుపట్టి పద్మామణి పీఠంబైన శ్రీవత్సంబున రాణించి, పుండరీక ధవళామ్నాయ పుష్కరేక్షణ పద్ధతియై, రాకాశశాంక సౌభాగ్యపరిభావి ముఖాంబుజంబై, కంబుగ్రీవంబై, సువిస్తీర్ణ కవాట [12]ఘటితోరస్కంబై, చతుర్భుజంబై, యుదారాంగంబై, పీతకౌశేయవస్త్రంబై, సమస్త జగచ్ఛరణ్య పదాంబుజంబైన యొకదివ్యతేజంబు వీక్షించి, తదాపాద మస్తకాంతర సౌందర్యంబనుభవించి యాపంకేరుహోద్భవుండిట్లని వినుతించె నంత. 43

క. మ్రొక్కుచు, భావింపుచు మదిఁ
జొక్కుచుఁ గీర్తింపుచున్ వసుంధరఁ జిందుల్
ద్రొక్కుచు హరిపాదాబ్జముఁ
జక్కఁగఁ దలఁదాల్చి పద్మసంభవుఁ డంతన్. 44

క. దూరమునకేఁగు పరువున
దూరంబుననుండి పరువుతోఁ జనుదెంచున్
సారెకుఁ బైవల్కుల మొ
య్యారంబున [13]నెగురవైచు నానందమునన్. 45

10. గటాక్షించ
11. మాలికాభిరామ్యంబు నంగనుపట్టి.
12. ఘటితోరస్కంబై.
13. నెగరవైచు.

వ. ఇట్లు సంతోషసంభ్రమ పులకిత సర్వాంగుండైన చతుర్ముఖునింజూచి హర్షించి కారుణ్యరస దీర్ఘికాదీర్ఘలోచనుండై భగవంతుఁ డనుగ్రహించు నెడ దేవ విద్యాధర కిన్నరులు వినుతించిరి. అప్సరఃకాంతలాడిరి. ఉత్తాలంబులైన తాలంబులచేతను, దళితాంబరంబులైన మర్దళంబుల చేతను, నర్తక కరకంకణంబులచేతను, గంధర్వ గానంబుచేతను, సనకాది జయజయ శబ్దంబులచేతను జగద్వలయంబు శబ్దాత్మకంబై యుండె. విధాత పరమభక్తిమయి పులకించి యపౌరుషేయ వాక్యంబులం బ్రస్తుతించె. 46

బ్రహ్మ శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట

తే. గీ. దేవ నారాయణ నమో ఽ స్తు తే రమేశ
వాసుదేవనమో ఽ స్తు తే వరద సర్వ
లోకరక్షనమో ఽ స్తు తే పాకవైరి
పూజ్యపాదాబ్జ [14]మాధవ భోగిశయన. 47

తే. గీ. కారణాయ నమో రక్షకాయతే న
మో నమోవరతే నమో మునిజనైక
కుశలదాయ పరేశ వైకుంఠవాసి
నే [15]నమః శ్రీనివాసాయ నిఖిలశరణ. 48

శ్లో. అచ్యుతాయనమస్తు భ్యమనంతాయచతేనమః
శాస్త్రే సమస్త లోకానాం గోవిందాయ నమోనమః. 49

శ్లో. పరాయ వ్యూహరూపాయ విభవాయ చతేనమః
అంతర్యంత్రే నమస్తుభ్య మర్చారూపాయ తేనమః. 50

శ్లో. నమస్తుభ్యం నమస్తుభ్యం నమస్తుభ్యం నమోనమః
ధారకోఽసి సమస్తానాం జగతాంచ జగత్పతే! 51

వ. అని వినుతించి మఱియు నిట్లనియె. 52

ఆ.వె. మహిమ నీవజాయ మానుండవై జాయ
మానుఁ డవనఁ దగుట మదిదలంపఁ
గర్మహేతు శక్తిగాదు ప్రాకృతశక్తి
నైనఁ గాదు సంశయంబులేదు. 53

---

14. కృష్ణయంభోధిశయన. సర్వసంస్కృత రచన కావున ఈ పాఠమున కృష్ణయంభోధి అనుచోయడాగమము ప్రసక్తముకాదు.

15. నమోశ్రీనివాసాయ అనుపాఠమున సంధిదోషము సంభవించును.

సీ. దేవతామానుజ తిర్యగాదులు నీవ
యాదిమమూర్తి త్రయంబునందు
నొకఁడవు నీవ యీ యున్న యేమును నీవ
నీవును నీవ యీ నిఖిలజగతిఁ
దలకొని యీక్షణధ్యాన సంస్పృష్టల
నలమత్స్య కూర్మ విహంగ మాది
రూపంబుల జనించు నా పరాత్మవు నీవ
యీ లోకములు నిర్వహింప నీవ

తే. గీ. యను యుగంబనఁ గరుణతో నవతరించి
యిట్లు విశ్వంబు నిలుపు వేల్పెవ్వఁ డనఘ
దాసుఁడనునీకు, నాకుఁద్వద్దాస్యమహిమ
వశ్యలైరి సుపర్వులో వనజనేత్ర ! 54

వ. అదిగావున సర్వలోకనాథుఁడవునీవే. సర్వవైదిక కర్మంబుల నిన్నె యారాధింపుదు. దేవతా పితృదేవతలు భవత్కాంచుక పాయత్వంబు వహించినవారలు. వైదిక నమోవాక్యంబులు భవత్పదంబునందే [16]పర్యవసించుచున్నయవి. రాజులకుంజేసిన నమస్క్రియలు వారవాణంబులకుఁ [17]బ్రాపింపవు. కాన మోక్షాపేక్షులు నీకంటెనన్యుని సేవింపరు. అధికారంబులు వ్యక్తంబులైన కర్మఫలంబు లొసంగంబూనినవాఁడవు నీవే. ఏనును, శంకరుండును, నధ్వర్య సర్వదేవతలును ద్వదాయత్తతనున్నవారమని చతుర్ముఖుండు విన్నవించినఁ బ్రసన్నుండై భగవంతుండు నీవు యుగాయుతంబు పూజించెదవు, ఆ మీఁదఁ బుత్రులచేఁబూజింపఁజేయుమనియానతిచ్చిననట్లనే కావింపుచునుండె.అంత.55

క. భావమున భగవదావి
ర్భావముగావించి నీవు పలికిన విని స
ద్భావముననుండు మిల నా
భావజగురుఁ డిడినయట్ల పరిపాలించెా ! 56

---

16. పరవసింపుచున్నయది.
17. బ్రాపించవు.

సనత్కుమారునకు బ్రహ్మ శ్రీహరియర్చామూర్తి గలదివ్య విమానం బొసఁగుట

వ. భక్తవత్సలుండైన భగవంతుండు జగంబేరీతి నానందంబుఁ బొందించె
నానతీవేయని [18]ఋషులడిగిన నారదుండిట్లనియె. 57

క. కలశాబ్ధినుండి యొకనాఁ
డలఘుండు సనత్కుమారుఁ డాసనకాదుల్
గొలువఁగ నారాయణ పద
జలజ ప్రవణుం బయోజసంభవుఁ గాంచెన్. 58

ఆ. వె. కాంచిమ్రొక్కి శిష్యగణములలోఁబెద్ద
యాత్మజుండు మీకు [19]నతిదయా వి
ధాన! జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యదాయివై
యాత్మలోఁ గషాయ మణఁచితిపుడు. 59

క. పొగడఁగ [20]సర్వాంగాన్విత
నిగమాధ్యాపనమొనర్చి నిష్ఠానియతిన్
దగి కర్మ బ్రహ్మవిచా
ర గరిమ సంశయముఁదీర్చి రక్షించితిగా. 60

క. పరమ గురుండవు నీవే
యరయన్ గురుఁ డొకఁడు గల్గఁ డన్యుఁడుమాకున్
సురహస్యార్థములన్నియుఁ
బురుషోత్తమ! తెల్పితి వపూర్వప్రజ్ఞన్. 61

క. ఈతటి నీవు భజించు స
నాతను లక్ష్మీసనాథు నారాయణు సం
ప్రీతిం బూజించెదఁ బ
హ్యాతతమగు తద్విమాన మర్పించుదయన్॥ 62

క. అనిన క్షణమాత్ర మబ్జా
సనుఁ డూరకయుండి శేషశాయి విమానం
బనఘ చరిత్రుండగు నా
సనత్కుమారునకు నపుడొసంగఁదలంచెన్. 63

18. పురుషులడిగిన.
19. నతిదయాబ్ధివాస!
20. పొగడఁగ వేదాంతాన్విత.

చ. తలఁచి సనత్కుమారుని ముదంబునఁ జూచి విరించి నాకుఁబు
త్రులు జనియింపరెందఱు బుధుల్ [21]ఘనులందఱలోన నీవు కే
వలముగ జ్ఞానభక్తి రసవాసనమించి సదామనంబు లో
పలఁ బ్రియవృత్తి నుందు నిను బ్రహ్మవిదుల్ వినుతింపశక్యమే. 64

క. సన్మతి నారాయణుఁ డా
జన్మధనంబై చరించు సాత్త్వికుఁడు తనూ
జన్ముఁడు వంశమహా పా
పోన్మూలనకరుఁడు పొగడ నొరులకు వశమే? 65

తే.గీ. అని విమానంబుఁ బ్రియతనూజార్పితంబు
సేయ నూహించి యొకయింత చింతనొందఁ
బుండరీకాక్షుఁ డాశ్రిత పోషకుండు
పల్కుల సుధారసముచిల్కఁ బల్కెనపుడు. 66

క. ఏల విషాదము నొందెదు
బాలక! యిది యిమ్ము పరమభాగవత సభా
మౌళిమణికి నీకిత్తు ద
యాళుత నొక దివ్యవిగ్రహముఁ గొనుమింకన్ 67

శ్రీహరి తన యర్చామూర్తిని మఱియొకదానిని బ్రహ్మకనుగ్రహించుట

తే.గీ. అనుచుఁ గమలా గళాభరణాంకశాలి
యైన నిజకరముననిచ్చె నాత్మ దివ్య
విగ్రహముఁ బద్మజునకు నా విగ్రహంబు
చక్కఁ దనమునకై యాత్మఁ జొక్కెనలువ. 68

తే.గీ. అందుకొని [22]శ్రీమహీ మోహనాభిరామ్య
శాలి నా దేవుఁ గొల్చె నా జలజభవుఁడు
వాణి సావిత్రియు నొసంగు వళిత లలిత
కలిత కంజాతమాలికల్ [23]గట్టవైచి. 69

---

21. ఘనులందఱిలోన.
22. శ్రీమహీళా మోహనాభిరామ్య—గణభంగము.
23. గట్టి.

బ్రహ్మ యానతిచే సనత్కుమారుఁడు శ్రీహరి దివ్యవిమానమును యాదవాద్రికి తెచ్చుట

వ. అంత సనత్కుమారునింజూచి విరించి యిట్లనియె. 70

సీ. కలదు సహ్యగిరి విఖ్యాతమైనయది పు
ణ్యతరంబనాది, తదాకరమున
శ్వేతమృత్తిక విలసిల్లునచ్చట నీ వి
మానంబునిల్పు మనూన మహిమ
నారాయణపదాబ్జ పారాయణుండవై
వఱలు శ్రీవైకుంఠవాస సౌధ
మనసుండి తానెవచ్చిన యది యతిపావ
నము, వేదనిందక నళిననేత్ర

తే. గీ. భక్తి విరహిత, నాస్తిక, భాగవత వి
దూషకాత్యంత దుర్దోష దుష్టమతుల
నీ విమానంబుఁ జూడరానీక భక్తి
నందు వర్తించుమీ కుమారాగ్రగణ్య ! 71

వ. అనినయంత. 72

తే. గీ. నవ్యవైభవమున నా సనత్కుమారుఁ
డాదిదేవు, సనాతను, నజు, నగమ్యుఁ
జెంది యుప్పొంగి కనకాద్రి శిఖరసీమ
కరుగుదెంచె నిరంతరాహ్లాదుఁ డగుచు. 73

క. అనుపమ దివ్యవిమానము
మననపరుండా సనత్కుమారుఁడు గొనిరాఁ
గనకాచల శృంగంబుల
నినకోటి సహస్రకాంతు లెల్లెడ మెఱసెన్. 74

సీ. అప్సరః కాంతలు నమరులు ననిమేష
నేత్ర సాఫల్య మెన్నిక వహించి
హరి విమానముఁజూచి హర్షాశ్రుపూర్ణత
మ్రొక్కిరి నవ్యప్రమోదలీల
ఆ విమానమునకు నగ్రంబునను వాహ
నారూఢులగుచు నింద్రాది దివజ
గంధర్వ కిన్నర ఖచరవిద్యాధర
సాధ్యులు నలువంక నవటిగొలువ

తే. గీ. నడుచునప్పుడు గాన్పించె నవ్యశార
దాంబుధర శుభ్రరూప శౌర్యాద్రిరాజ
మందునుండి యుమాజాని యరుగుదెంచి
యెదురుకొని వందన మొనర్చి యిచ్చనలరి. 75

దివ్య విమానస్థుఁడైన శ్రీహరియర్చామూర్తిని శివుఁడు స్తుతించుట

వ. కల్పాంత నర్తకుండైన హరుండు నర్తించి యిట్లని వినుతించె. 76

సీ. [24]ఆహా ! జగన్నాథ ! యరవిందలోచన !
యరుదేర నినుగంటి నాత్మచల్ల
నయ్యె నేత్రాంబు రుహంబులు వికసనం
బయ్యె నోస్వామి ! తారాళియెంచ
వచ్చిన ధారాళ వర్షబిందువులెంచ
వచ్చిన సికతాలవంబులెంచ
వచ్చినదేవ ! భవన్నాభినీరజ
నీరజ సంభవానీకములు గ

తే. గీ. ణింపశక్యమె షాడ్గుణ్యనిధివి నీవ
విశ్వకారణమును నీవ విశ్వలోక
సత్తముండవు నీవ ప్రసన్న ముక్తి
దాయకుఁడ వీవ సకల సంధాతవీవ. 77

క. అకలంక మహిమ నా బ్ర
హ్మకిట [25]నిఖిల ప్రపంచమంతయుఁ గ్రీడా
ర్థకలితపుత్రకు లట్లనె
ప్రకట శ్రీనుండు నీకుఁ బరమాత్మ ! హరీ ! 78

మ. నిగమాంతాధ్వమహావబోధ నిధయే నేత్రే సుధీపాలినే
భృగుజాపీన పయోధరాంక [26]మకరీస్ఫీతాంసయుక్తాయతే
జగతీశాయ కృపాబ్దయేఽవిత తురాసాహే నమస్తేనమః
త్రిగుణాతీత గుణాయ సాధుసుమనోధీన్యై నమస్తేనమః. 79

---

24. హాహా!
25. వివిధ ప్రపంచమంతయు.
26. మకరిస్ఫీత.

వ. అని కమలనేత్రుఁ, గారుణ్యపాత్రు, శరణాగతసర్వస్వచరణు, నిందిరాభరణు వినుతించి వెంటనంటి యలకాపురప్రాంతంబున కరుగుదెంచి నిజశ్రవణభూషలైన వైశ్రవణభాషలం జొక్కినిల్చె, నంత నైహికపరమపదంబై, మునిసమాకీర్ణంబై వెలయు బదరికాశ్రమంబుఁ జొచ్చి మునిరూపంబులనున్న నరనారాయణుల సన్నిధానంబున సనత్కుమారప్రముఖ మునీంద్రులు తద్విమానంబు నిలిపిరంత. 80

శా. ఆ నారాయణుఁడమ్మహాశ్రమమునందత్యంతమోదంబుతో
శ్రీనాథుఁ దివసత్రయంబపుడు పూజించెఁ దదంతస్థులౌ
మౌనుల్ వచ్చిన మౌనులున్ సురలు నామ్నాయంబులఁ, సంతత
ధ్యానం బొప్పఁగ బాహ్యదేశముల నత్యంతంబు సేవింపఁగన్. 81

వ. అంత బదరికాశ్రమంబు వీడ్కొని చని. 82

సనత్కుమారుఁడు యాదవాద్రిపై శ్రీహరి దివ్య విమానంబును నిలుపుట

తే. గీ. అపుడు సర్వోత్తరం బగు నద్రి యొకటి
దక్షిణాశా విభూషయై తనరు తులసి
కాననావృతయైయున్నఁగాంచి నలువ
తెలియఁజెప్పిన జాడయై తెలివిగాంచి. 83

క. ఇది దివ్యధామ నగమని
మదిలోఁగనె నా సనత్కుమారుఁడు హర్షం
బొదవఁ సేనాని వినుత
మిది శేషుఁడు నిదియ హరియు నిదియే యనుచుఁ. 84

వ. తత్పర్వత శిఖర మధ్యంబునఁ దీర్ఘ నిషేవితంబైన యొక దివ్యతీర్థంబుఁ గాంచి యది మహాస్థానంబంచు సర్వేశ్వరుండగు శ్రీహరి నారాధించెద ననితలంచి తత్తీర్థ తటంబునఁ బ్రహ్మార్చితంబైన విమానంబు నిల్పె. మున్ను ధాత పూజించునెడఁ బంచలక్షయోజన ప్రమాణంబగు తద్విమానంబు పంచపురుష మాత్రారూపంబునం గాననయ్యె. భగవంతుండును స్వలీలచే భక్త పరతంత్రుఁ డుఁగాన తదంతః పరిమిత రూపంబునం గాననయ్యె. ఆయుధంబులును, దివ్యభూషణంబులును విస్తారంబులు దక్కి [27]తద్రూపాను రూప స్వరూపంబులంగాంచె. అంత. 85

27. తత్తద్రూప స్వరూపత్వంబులుగాంచె.

సీ. ఆ విచిత్రతఁజూచి యౌర శ్రీనారాయ
ణాది దేవుఁడు జగదద్భుతముగ
అప్రమేయ ప్రమేయాకారముల రెంటఁ
గనిపించె ననుచు వల్కులములంతఁ
పొడవుగా నెగవైచి పొగడి నర్తింపుచు
వల్గనములు చేసి వందనములు
గావించి యిది యహో! కల్యాణమిదియహో!
కల్యాణ మఖిల లోకము లెఱుంగ

తే. గీ. వచ్చి వైకుంఠ నగర నివాససీమ
నుండి మమ్ముఁ [28]గటాక్షింప నుత్సహించె
ననుచుఁ దత్రత్యు లానందమంది పలుకఁ
దేజము వహించెఁ గల్యాణ తీర్థమచట. 86

తే. గీ. తద్విమానస్థుఁ డగు రమాధవుని, విష్ణుఁ
బ్రాఙ్ముఖంబుగ నిలిపి [29]తత్పాంచరాత్ర
విధి సమర్చన మొనరించి విబుధతతికిఁ
బాదతీర్థం బొసంగెఁ దద్భక్తి మెఱసి. 87

వ. హర్షించి సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి కోటీర రత్న మరీచి పూరంబుచేఁదోరంబుగా భగవత్పాదపీఠికా నీరాజనంబు లాచరించిన భగవంతుండు సుధామనోహరంబులగు నపాంగంబుల నీక్షించి మధుర వాక్యంబుల. 88

కల్యాణ తీర్థోత్పత్తి

మ. ఘనతన్మించు వరాహరూపమున నీక్ష్మామండలం బెత్తి యం
బునిధిన్ గ్రుంకి కలంచి లేచునెడ [30]నా పుణ్యోద బిందుచ్ఛటల్
గననయ్యెన్ జగముల్ నుతింప [31]విల సత్కల్యాణ తీర్థంబు పా
వన మాద్యంబు సమస్తతీర్థ నిచయావాసంబు చర్చింపఁగన్. 89

---

28. గటాక్షించ.
29. తత్పంచరాత్ర.
30. నా పూర్ణోదబిందుచ్ఛటల్.
31. ననగం గల్యాణ తీర్థంబు.

సీ. ఊర్ధ్వకామతఁదగి యూర్ధ్వరేతస్కులై
యజ్ఞవరాహ రూపాస్మదర్చ
నాతిశయ ప్రాప్తినందెడు వారికి
నూర్ధ్వపుండ్ర విధానమొప్పఁజేయఁ
బక్షికులాధీశుఁబనిచిన నతఁడు శ్వే
తద్వీపమున నుండి ధవళమృత్తి
కాకర్దమముఁదెచ్చి కల్యాణ తీర్థ ప
శ్చిమ భాగమున గనిచేసి నిల్పెఁ

తే. గీ. గాన యిదిమృత్తి కలకు నగ్రణి సమస్త
దేవతామూర్తి కల్యాణ తీర్థమున ము
నింగి యీశ్వేత మృత్తికనిటల [32]తటిని
నునుప ననుపమమైన సాయుజ్య మమరు. 90

వ. ఈ కల్యాణతీర్థంబున మునింగి యధికారానురూపంబుగా ననుభజించిన వారు మత్ప్రసాదంబున నిఖిల మనోరథంబులు నొందఁగలరు. ఈ కల్యాణ తీర్థ తీరంబునఁ బైతృక క్రియలు గావించినఁ బితృగణంబులు [33]హర్షించు పుణ్య పరవృత్తి నధ్యాత్మ గుణసంపత్తి నపవర్గ పరాయణులై పెక్కండ్రు పుత్రులం బడయఁగలరు. ఈ కల్యాణతీర్థ తీరంబున యజ్ఞంబుఁ జేసిన సహస్ర గుణంబగు పుణ్యంబు సంభవించి యపవర్గంబు గాంతురు. ఈ కల్యాణ తీర్థంబున నిష్కాములై నన్ను సేవించిన యేని యభీష్టంబు లొసంగుదు. ఈ కల్యాణతీర్థ తీరంబున దానంబుఁ జేసినఁ జతురార్ణవీ పరిమిత మహీతలం బేలుచుఁజక్రవర్తియై పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగా వర్థిల్లు. ఈ కల్యాణతీర్థ గర్భంబున వ్రతంబులాచరించిన బ్రహ్మలోకంబున బ్రహ్మతో ననుమోదించుచు నుండ్రు. ఈ కల్యాణతీర్థంబునఁ గోరిన కోరికలన్నియు మత్ప్రసాదంబున ఫలియించు, ఫాల్గుని ప్రశస్తంబుగాన నా ఫాల్గునియందు సర్వ ధర్మంబులు గావించి మీరచ్చటికిం జనుదెండనిన రుద్ర ముఖ్య త్రిదశాధిపులు భగవద్వాక్యంబులు విని నిజస్థానంబులకుంజనిరి. అంత. 91

---

32. శిరము.
33. హర్షించి.

సీ. సనకాది ఘనయోగి జనవర్యులేను వె
న్వెంటరా నిందిరా విపులతర ప
యోధరమకరికా యుక్త భుజాంతరు
వరదైవమని యాత్మనిరవు చేసి
పరిమితచ్ఛల చింతఁబాసి నిరంతర
పరభక్తి నియతుఁడై పద్మజాత
తనయుఁడు సేవించి తద్గిరి సంవాసి
సకల జనానీక సారదివ్య

తే. గీ. వర్య సిద్ధాంజన త్రిభువన విచిత్ర
సుకృతపాకంబు, నకృతక సూక్తిగమ్య
పరమహేశాను యదుగిరీశ్వరు నిజాత్మ
యందు భావించి హర్షించె నద్భుతముగ. 92

వ. అంత నామునీంద్రులందఱు బదరికాశ్రమంబుననుండి నారదవాక్యంబు విని యో మహాత్మా ! భగవత్సమాగమ కీర్తనంబు విని ధన్యులమైతిమి. శ్వేతమృత్తికా ప్రభావంబును, గల్యాణతీర్థంబునకు గంగా తీర్థంబుల కంటె నాధిక్యంబు గలుగుటయు, వరాహరూప విష్ణు సన్నిధియుం జెప్పితివి. విస్తరంబుగా నానతీవేయని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె. 93

కల్యాణ తీర్థమహిమ—సుచరితుని కథ

సీ. వినుఁడు పురాతన వృత్తాంతమో మునీ
శ్వరులార యొక మహీసురవరుండు
సుచరితుండనువాఁడు సుచరితుఁడాతని
భార్య సుశీల శోభన సుశీల
సుమతి సువృత్తి నామములఁ బుత్రులుగల
రా విప్రమణికి నాయనఘమూర్తి
సకుటుంబుఁడై కాంచె సకల తీర్థంబులు
సకల పుణ్యస్థాన చయము సకల

తే. గీ. పరమ పుణ్యాయతనములు పాండురంగ
బదరి కాశ్రమరంగ శోభన మహీధ్ర
సింహనగ కూర్మనీలాద్రి సేత్వనంత
శయన గోకర్ణ నైమిశాశ్రమ ఫణీంద్ర
శైలకాంచి కురుక్షేత్రసార మరసి. 94

వ. అంత జాహ్నవీ కావేరీ యమునా తుంగభద్రా తామ్రపర్ణీ సరస్వతీ శోణా గోదావరీ నర్మదా పయస్వినీ కృతమాలా ముఖ్యనదుల నవగాహించి యొకనాఁడు నారాయణగిరిఁజేరి కల్యాణ తీర్థంబున మజ్జనం బాచరింపక పిదప గంగకునేఁగి గంగంగానక యెచ్చటనున్న యది యని తత్రత్యుల నడిగిన వారు హరచూడా విభూణయైన గంగం గానవా యన నెంత నిర్భాగ్యుండ. అగ్రంబుననున్న గంగా ప్రవాహంబుఁగానక యున్నవాఁడ. ఏ దుష్కృతంబొనరించితినోయని విషాదంబునొంది హరిపాద తరంగిణిం [34]ప్రార్థించుచుఁ జింతించుచున్నంత [35] నీలోత్పల శోభనయైన యొక కన్యా రూపంబునఁదాను భాగీరథివచ్చి బ్రాహ్మణోత్తమా ! యేల దుఃఖించెదవని యడిగిన నతండిట్లనియె. 95

క. సురనదిఁ గానక యంతః
కరణంబున దుఃఖమొంది కలఁగెద యత్యాం
తర విఫలతకంటెఁ దదు
త్తర దుఃఖము వేఱెకలదె తామరసాక్షీ ! 96

వ. అని విన్నవించిన గంగ పాపకర్ములకుంగానఁ బడదనిన బ్రాహ్మణుం డేను పాతకి నైతినేని మోక్షోదయంబును సుఖంబునులేదు. ఆ మోక్షోదయంబును సుఖంబును, హరిపాద నదినేని సేవించి పావ సంక్షయంబు చేయక లభించదనిన గంగయిట్లనియె. 97

కల్యాణ తీర్థమహిమను గంగానది సుచరితునకు చెప్పుట

శా. గంగావాహిని నేను నా సఖియ యీ కల్యాణి కాళింది స
త్సంగం బొప్పఁగ సర్వతీర్థ నికర స్నాతుండవై పుణ్య రే
ఖంగాన్పించిన యాదవా చలమునన్ గల్యాణ తీర్థంబునం
దుం గ్రీడించి మునుంగవైతి వది దుర్దోషంబు నీ కిట్లగున్. 98

తే. గీ. ధరణి నిటువంటి పుణ్యతీర్థం బతిక్ర
మించు దుష్పాతకమునకు మేరగలదె ?
తీర్థములరాజు కల్యాణ తీర్థమింక
నీ కెఱింగింతు వినుమతి నిష్ఠఁబూని. 99

34. ప్రార్థింపనప్పుడు చింతించునంత.
35. నీలోత్పల శోభనయైన యొకకన్యయుం దాను గన్యారూపంబున భాగీరథి వచ్చి.

మ. హరి పాదాబ్జమునందుఁబుట్టి నదులందాధిక్యముం జెందితిఁ
హరి భూదార శరీర సంజనిత [36]సర్వాంగీణవాః పూరమా
వర తీర్థంబు తదద్రిపై వెలసె భవ్యశ్రీల నారాయణుం
డురుతేజంబుననుండుఁ బ్రేమ రమతో యోగీశ్వరుల్ గొల్వఁగఁ. 100

వ. అట్లౌటఁ దత్కల్యాణ తీర్థంబు నాకంటెఁ బరమ పవిత్రంబు. 101

సీ. చాంద్ర సరోవర స్థలమునఁ జైత్రంబు
నందనంత సరోవరాంతరమున
వైశాఖమునను బావనమైన తుంగ భ
ద్రా మహాతటినీ హ్రదంబునందు
ఆషాఢమున నభస్యంబున స్వామి పు
ష్కరిణిలోఁదులయందుఁ గంజహితుఁడు
వఱలఁ గావేరి ప్రవాహంబునందు ఫా
ల్గుణ మాసమునఁ గోటి గుణము మించు

తే. గీ. నట్టి కల్యాణ తీర్థంబునందు నపుడు
సర్వనదులుండు నందున సర్వఫలము
హరిపరాయణు లందుండ్రు పరమ నియతి
సకల తీర్థంబు లచ్చోట సంచరించు. 102

వ. అనిన విని విస్మయంబంది నిజరూపంబుఁజూపుమని విన్నవించిన దూరదేశంబు తిరిగి యలసినవాఁడ నడువ శక్తుండఁగాను పుత్రులు శిశువులు. నీవే కల్యాణ తీర్థంబవై ప్రవహింపుమని బ్రాహ్మణుండు మ్రొక్కిన యమునంజూచి నగి యాదరంబున నిలిచి యుత్తుంగ తరంగయైయున్న యాతరంగిణిం బ్రార్థించిననన్నుఁగల్యాణ తీర్థంబుగాఁ ద్రిరావృతంబుగా నుచ్చరించి మత్ప్రవాహంబున నవగాహనంబు గావించిన నభీష్టంబు లభించునని యానతి యిచ్చిన నట్లనే బ్రాహ్మణుం డొనర్చి మునింగిన యదుశైలంబును, గల్యాణ తీర్థంబును, దత్రత్యులగు మునులనుగానుపించిన విస్మయమునొందె. అంత నీవెవ్వరు? నీవిచ్చటి కెట్లు వచ్చితివని యడుగు మునులకు నిజ వృత్తాంతంబుఁ దెలిపి యీ స్థానంబెయ్యదియని యడిగిన వారలు యదు శైలంబని యానతి యిచ్చిన నానందంబునొంది శ్రీమన్నారాయణుని సేవించి తన్మహా నగంబు నిజ నివాసంబుఁ జేసికొని, నివేదితాన్నంబును భుజించుచు నచ్చట నారాయణుండను నొక పుత్రునింగని యపరిగ్రహియై వల్లభ్ధోప జీవనుండై యా బ్రాహ్మణుండు 103

36. సర్వాంగిరవాః పూర.

క. నారాయణుఁడను నతఁడం
భోరుహదృగ్భుక్తశేష భోజనుఁ డై స
త్వారూఢి జనులు మెచ్చఁగ
శ్రీరమణీనాథు సేవ సేయుచునుండెన్. 104

తే. గీ. అశ్మవర్షనిపాతాభిహత సమస్త
సస్య సంపత్సమృద్ధియై జగతియందుఁ
బొడమె దుర్భిక్ష మొకయేఁడు పూర్ణమగుచు
ధూమకేతువు చిందులు ద్రొక్కఁదొడఁగె. 105

వ. అప్పుడతని భార్య సుశీల సుచరితుంజూచి యిట్లనియె. 106

సీ. శిశువుల సతిని రక్షించుట నీతి వా
స్తవ్యునకెట్టి దుష్కార్యకరణ
మేని కావించి స్త్రీత్వానర్థచాపల
ఫణితిఁ బల్కుతిఁగాని పల్కఁదగదు
సకల ధర్మజ్ఞుండ వకట నీ వెఱుఁగని
ధర్మంబులేదు భూతలమునందు
ద్రవిడ దేశంబేలు దారిద్ర్య వారణుం
డను రాజువేఁడిన యంతకంటెఁ

తే గీ. దెలివితో నిచ్చు ననుచు బోధింపఁదనయ
సహితుఁడై పోయి యారాజు సభను డస్సి
యతఁడు కార్యవశంబున నంపకున్న
దైన్యమునఁ గొన్నినాళ్లందుఁ దల్లడించి. 107

ఆ.వె. అంతఁ గొంతసొమ్ము హస్తగతంబైనఁ
జోరు లధ్వసీమఁ జుట్టు ముట్టి
లగుడ ఘాతశక్తి నొగిలించి దోఁచిరా
[37]విడువునంతఁ గ్రుస్సి విప్రవరుఁడు. 108

సుచరితుని కొడుకు నారాయణుడను బాలుని వ్రతనిష్ఠ

వ. వచ్చుచు నారాయణదేవుని విడిచి వచ్చిన పాప ఫలంబు తోడనే సిద్ధించె
నని పుత్రకులకుంజెప్పుచు నిజ నివాసోన్ముఖుండయ్యె. అంత 109

---

37. విడుచు.

సీ. [38]ద్రవిడేశుఁ బొడగనఁ దం్రడియన్నలుఁ బోవ
మాతుల గృహమున మాతతోడ
అకట డస్సి శ్రమార్తుఁడై నారాయ
ణాఖ్యుఁడు చేరి భోజ్యంబు వేఁడ
అన్నంబు తల్లి పత్రాంతరమున నిడ
ననివేదితంబని యారగింప
ననిన నీవే నివేద్యము సేయుమట్లన్న
ననుమతి గావించి హరికి నొసఁగి

తే. గీ. యతని భుజియింపుమని మ్రొక్కి యంబుజాన
నార్పితోరు చతుర్విధాహారములు స్వ
ఙీకరించి భుజించె నాలోకవిభుఁడు
సంయమి వరేణ్యులందఱు సంస్తుతింప. 110

వ. ఇట్లు భుజించిన పాత్రంబున సిక్థంబును లేక యుండ బాలుండును హర్షించి తల్లికడకేఁగి యన్నంబు వేఁడిన మునుగొని చనిన నివేదితాన్నంబేమి యయ్యెననిన నీశ్వరుండు భుజించెననుట విని మార్జాలాదుల కప్పగించి భగవంతుండు భుజించెననుట యుక్తంబేయని తర్జించి భిక్షాటనంబు సేయుమని పాత్రంబిచ్చిన. 111

సీ. ఏ గృహంబున కతఁడేఁగిన నిందిర
యాగృహంబున కపు డరుగుదెంచి
దర్విచే భైక్ష్యంబుఁ దయనొసంగిన నది
రత్నమయంబయి ప్రబల భార
సారమైయున్న నశక్తుఁడై హస్తద్వ
యంబునఁ దత్పాత్రమట వహించి
శిరమునఁబూని యాశిశువు తల్లికి నప్పు
డర్పింపఁ దత్పాత్రమంది కాంచి

తే. గీ. [39]యేడు మార్లిట్లు యిచ్చె రమేందు వదన
యెనిమిదవమాఱు ఘనమౌ నిజేష్టపాత్ర
మొకటి యిచ్చి కుమార ! నీ వేఁగుమనుచుఁ
దల్లియనిచినవచ్చు పుత్రకునిఁజూచి. 112

38. ద్రవిశేశు.

39. యేడుమార్లిట్లన యిచ్చెర మేందువదన—ఈ పాఠమున గణభంగము.

వ. దివ్యాన్నభైక్షంబు[40]వెట్టి లోకమాతయనుగ్రహించి యనుపవచ్చిన సుశీల తానును దత్సుతుండును భుజించి హర్షించి రత్నంబులు గాంచి యక్కుమారుం బ్రశంసించుచు ధన రక్షార్థంబుగా మేల్కని యుండె. అంత సుచరితుండు చోర భగ్నాంగుండై యాఁకటం గృశించి పుత్రులతో గృహంబునకు వచ్చుచుండె. అట్లు వచ్చు తన భర్తంగాంచి లజ్జితయై సతి యెదుర్కొని. 113

క. సర్వాంగీణ వ్రణుఁడై
దుర్విధుఁడైయున్న మగనితో వేగమె యం
తర్వేదన దొలఁగఁగఁ గుల
నిర్వాహకుఁడైన సుతుని [41]నేర్పెఱిఁగింపన్. 114

సుచరితుఁడు పశ్చాత్తప్తుఁడై
కల్యాణ తీర్థంబున తపస్సుచేయుట

సీ. ఎంత మూఢుండనే నిందిరా సహితుఁడై
పత్రపుష్ప ఫలాంబు భక్ష్యములు ని
వేదితంబులుసేయ మోదించి సర్వస్వ
దాయియైయున్న నారాయణుని వి
సర్జించి యన్యదేశములకు నేఁగి య
త్యల్పజనంబుల నాశ్రయింపఁ
దగునె కృష్ణఘనుండు తతకృపారసములు
గురియంగ నన్య భిక్షుకుల వేఁడఁ

తే. గీ. దెలివి లజ్జాభిమాన వృత్తినిఁ జరింప
నున్న నాకు నమస్కృతు లొక్కచైనఁ
జేయఁగా నర్హమని యాత్మఁ జింతనొంది
సుచరితాహ్వయ విప్రుఁడచ్చోట నిలిచి. 115

వ. నారాయణ భజనంబు సేయుచుం దనయుండగు నారాయణునకు వేద శాస్త్రోపదేశంబులు గావించి లక్ష్మీప్రసాద లబ్ధ సంపత్సమృద్ధిచే సదాచార సమన్వితుండై ప్రియయుం దానును గల్యాణ తీర్థంబునఁ దపంబు నేసి యచ్యుతుని మెప్పించి సహస్ర గుణితంబులుగా బ్రాహ్మణులకు

40. వెట్టిన సుతుండు దెచ్చిన సుశీల.
41. నేర్పెఱిఁగించెన్.

భోజనంబులు గావింపుచు నున్న యా బ్రాహ్మణుని ధనవంతుడని చోరులు ప్రచ్ఛన్న వేషధారులై ముగురు లలాటంబున, నితరాంగంబుల ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రంబులు గావించుకొని నారాయణ నారాయణ యనుచు, విష్ణుభక్తులంగనినఁ బ్రణమిల్లుచువచ్చువారింజూచి సుచరితుండు భుజింపఁబెట్టిన విష్ణు నివేదితాన్నంబులు భుజించి నారాయణ పదాంభోజ తీర్థపానంబొనర్చి కృతార్థులునైన వారలందఱకు మనంబున [42]సర్వోత్తరంబైన సాత్వికత్వముదయింప సాత్వికులై యేము చోరులము. భవద్ద్రవ్యాపహరణంబునకు వచ్చినవారము. వేషమాత్రంబుచూచి యుపచరించితివనిన నగి, యస్మత్కుల ధనంబు నారాయణాహ్వయంబు. ఆ ద్రవ్యంబెవ్వరు హరింప సమర్థులు? అనిన విని సంతోషాశ్రు తరంగంబులతోఁ బులకించి వందనం బాచరించి పరమపదప్రాప్త్యుపాయం బుపదేశింపు [43]మనిన నాతఁడట్ల కావింప వారు నైష్ఠికులై దేహావసానంబునఁ బరమ ధామంబు నొందిరి అంత. 116

తే. గీ. సుచరితాత్మయుఁ డంత నస్తోకమహిమ
పుత్ర పౌత్ర సతీమిత్ర పూర్ణభోగ
మంది నారాయణాంఘ్రి పరాయణాత్ముఁ
డగుచు వైకుంఠమందిర మందెఁ దుదకు. 117

క. ఈ సుచరితు సుచరిత్రం
బాసక్తిన్ విని పఠించి హర్షించిన ల
క్ష్మీ సఖతుల్య కుమారుల
చే సంతతి నిల్చి యుల్లసిల్లుదురుతుదిన్. 118

క. ధనధాన్య సంపదల్ గలు
గు నపారముగా సుచరిత గుణసంతతికీ
ర్తన వారికి మఱి సద్గృహ
మున కేఁగిన నరుల కగును మురజిత్పదమున్. 119

వ. అనిన నమ్మునీంద్రులు సంతోషోత్ఫుల్ల చేతస్కులై ముని శార్దూలుం డగు నారదుంజూచి కర్ణంబులకు నమృత ప్రవాహంబుగాఁ బల్కితి వింక నొక రహస్యంబు తెలుపుము. వాసుదేవ కథా ప్రసంగంబు సేయ నీకంటె నెవ్వఁడు నేర్చుననిన యుక్తకాల ప్రశ్నకరులగు మీచేత లోచన పారణయగు రూపంబున నా తలంపునఁ బొడమెనని యా నారదుం డిట్లనియె. 120

---

42. సర్వోత్తరంబైన సాత్వికులై
43. మనసట్ల కావింపవారు పరమధామంబునొంది రంత.

శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతాలక్ష్మణ సమేతుఁడై యాదవాద్రి స్వామిని పూజించుట

సీ. హరిభక్తి నియతాత్ములైన మీ రవధాన
మున వినవలయుఁ బ్రమోదమంది
యొక పుణ్య కథ మహాయోగులు మీరెఱుం
గని యదిలేదైనఁ గరుణగలిగి
యడిగితి రిట యాదవాచల సీమఁ బ్ర
శక్తి నారాయణార్చన మొనర్చి
కాకుత్థ్సవంశ శిఖామణియైన శ్రీ
రామచంద్రుఁడు జగద్రక్షకుండు

తే. గీ. వనమునకువచ్చి యొకనాఁడు వసుమతీకు
మారియును లక్ష్మణుఁడు గొల్వ మహిమమెఱసి
యమ్మహాగిరి తటమున నధివసించె
నవ్యయానంద మాత్మలో నంకురింప. 121

వ. అంత. 122

తే. గీ లక్ష్మణుండన్నఁ జూచి యుల్లమున విస్మ
యంబు దలకొన స్వేతన్నగాగ్రసీమ
మానసోపమ కాసారమౌళి యొకటి
భాసురంబయ్యెఁ జూడుమప్రాకృతంబు. 123

ఉ. [44]తత్తటియందు రత్నకలితంబగు దివ్యవిమానవీథి భా
స్వత్తులమై సమాభ్యధిక వర్జిత సుందర విగ్రహంబుతో
నుత్తమ లీలచేతఁ బురుషోత్తముఁ డొప్పుచు నున్నవాఁడు లో
కోత్తర లక్ష్మి నీవువలె నుల్లమునంగనుపట్టె నాకటఁ. 124

తే. గీ. ఆ శుభాకార కాంతి వీక్షాభిలాష
మాత్మ జనియించెనేని రమ్మనిన రామ
చంద్రుఁడపుడేఁగె జానకీ సహితుఁడగుచు
దివ్యతరమైన కల్యాణ తీర్థమునకు. 125

---

44. అత్తటియందు-వ్రాఁత ప్రతియందలి యీ పాఠమున యతిభంగము.

సీ. పూర్ణిమాచంద్ర విస్ఫురిత ముఖాంబుజు
విలసిత రత్నకుండల కలాపు
హార కిరీట కేయూర ముఖ్య విభూషు
నంచిత విమలాంజనాభ దేహు
సర్వలోకాధిక సౌభాగ్య సంపన్ను
భువనార్థ భూషణ భూషితంబు
నద్భుతాకార దివ్యాయుధ పరివృతుఁ
దప్తకాంచన పరిధాన శాలి

తే. గీ. నాదినారాయణునిఁగాంచి యభినుతించి
వందనముఁజేసి రఘువంశ వల్లభుండు
భూమినందన యాకర్ణ పూర్ణ నిర్ని
మేషదృష్టి నిరీక్షించి నెమ్మి మ్రొక్కి. 126

తే. గీ. లక్ష్మణానీతకమల కల్హార కుముద
కుసుమములుదెచ్చి పూజించి కొన్ని నెలలు
రఘుకులాధీశ్వరుండు నిరంతరంబు
సన్నిధానముల వసియింపఁ జక్రియనియె. 127

తే. గీ. రాక్షసానీక బాహు దర్పంబడంచి
నీ వయోధ్యకు నేతేర నిఖిలయోగి
జనులు గొల్వఁగ నిజనివాసంబునందు
నుందు నీచేతఁదగఁ బూజలందికొనుచు. 128

వ. అని యనిచెనంతఁ జతుర్దశ వత్సరంబులు వనంబుననుండి రామభద్రుండు నిజ నివాసంబునకువచ్చి తనుంబాసి చనలేక విభీషణుండు వలితపింప రంగశాయినిచ్చి యీ రంగశాయిని నన్నుంగా భావించి పూజింపుమని యనిచె. విభీషణుండేఁగిన రంగశాయి విరహ విషాదంబున రాఘవుండు వైమనస్యంబునొందఁ జతుర్ముఖుండు దివ్య విమానంబెక్కి చనుదెంచి రామచంద్రునిఁజూచి పూర్వంబున నీవు నారాయణాచలంబునఁ బూజించిన యచ్యుత దివ్యమంగళ విగ్రహంబున్నయది. తద్విగ్రహంబుఁ బూజింపుమని చెప్పి ధాత నిజలోకంబున కరిగె. ఆ రఘుపతి నగు

మోముతో సౌమిత్రిం బిలిచి నారాయణాచలంబుననున్న హరిమూర్తిం దెప్పింపుమనిన సౌమిత్రి యాంజనేయునిం బిలిచి తద్గిరి ప్రభావంబుఁ దెలిపి నియోగించిన నాతఁ డచ్చటికేఁగి సేవించి వచ్చి రాఘవస్వామి చరణంబుల కెరగి యిట్లనియె. 129

శ్రీరామాజ్ఞచే హనుమంతుఁడు యదుగిరి శ్రీహరిని పూజించుచుండుట

క. ఈ రూపము నా రూపము
నేరు పఱుపరాదు, మొగము నీక్షణములు, నా
సారామృత శుభరేఖా
పారంపరి పొడవు దొడవు బాహుల నిడుపుఁ. 130

వ. అనిన రామభద్రుం డిట్లనియె. 131

తే. గీ. అనఘ నను గొల్చినట్ల యయ్యదు నగేశుఁ
గొలువు నిరతంబు నత్యనుకూల భక్తి
నని నియోగింప నప్పు డా యనిలసూతి
యొనర నిప్పుడుఁ గొల్చుచు నున్నవాఁడు. 132

కనకమాలినీ యదుశేఖరుల కథ

వ. తద్విగ్రహంబుం దెప్పించికొని రామభద్రుం డనేక సహస్రోపచారం బులు గావించి సేవించి పరమ ధామంబున కేఁగుచు హనుమంతుని చేతికి నిచ్చె, నతండు కుశునకు నర్పించె, నా కుశుండు నజకుల ధనం బునుం బూజించె. అంత నా కుశునకుఁ గంఠస్థ కనకమాలికలతో నొక కన్య జనియింప బాంధవులు కనకమాలిని యని పిలిచిరి. అంత. 133

తే. గీ. సుదతి సుకచ సునేత్రాంత సురద సుకర
సుముఖి సుభ్రూయుగ సుగంధి సురుచిరాస
సుకుచ సువలగ్న సుశ్రోణి సుదరహాస
ఘన సువర్ణాభ కనకమాలిని చెలంగె. 134

తే. గీ. హంసగామినిఁ, బద్మవిహాసి చరణఁ,
బక్వబింబాధర, లతాంగి, భర్మకాంచి
మధుర మధురోక్తి నిపుణ రమాధవాంఘ్రి
సేవ నాసక్తచిత్తనా చెలువఁ గాంచి. 135

వ. కుశుండు సంతసిల్లె నక్కన్య ధన్యయై నారాయణ సేవఁగావించె. కుశలవు రిరువురును కుశీలవులతోఁగూడి తత్స్వామి సన్నిధిని రామాయణగానంబొనర్చుచుండిరి. అంత. 136

సీతారాములు కుశునకు స్వప్నంబున దర్శన మిచ్చుట

మ. అలసాపాంగ విలోచనంబులు సముద్యన్నవ్యవక్షోజకు
ట్మలముల్ పూర్ణ నవీన సత్కళలు, సమ్యఙ్మంజు శోణాధరాం
చలముల్ సాలవిలాస సంపదయు మించంగంతు సమ్మోహనా
స్త్రలసద్దేవతవోలె నత్తరుణి సౌందర్యంబుతో మీఱఁగన్. 137

వ. ఆ యింతికిం దగినభర్తను విమర్శించి కానక, కుశుండు నిద్రించునంత భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్న సమేతుండై రామభద్రుండును, జననియైన జానకియుం గాన్పించిరి. కుశుండు కౌతూహలంబున బ్రణామంబు లాచరించిన యంతఁ దారాధిప వరాననుండై రామభద్రుండు తమోపహారులైన వచనంబులచే నాదరింపుచు యదుశేఖరుం డనువానికి నీ కన్య నొసంగుమనియె. జనకసుతయుఁ దండ్రి యొసంగిన ద్రవ్యం బక్కన్యకకుఁ బరమప్రీతి కారణంబుగా సకల వస్తువులు నక్కన్యకకు యౌతకంబుగా నిచ్చి యవ్వరున కర్పింపుమని యానతియిచ్చె. ఇట్లాజ్ఞాపించి వా రదృశ్యులైచనిరి. కుశుండు మేల్కాంచి నిజకాంతతో నీ స్వప్నంబు [45]వివరించి హర్షంబు నొందె నంత. 138

క. అరిగితి నే నాయదుశే
ఖర పాలితపురమునకు నఖండితతేజ
స్ఫురణంబున నారాయణ
గిరివర వరలబ్ధి నతఁడు క్షితి పాలించున్. 139

తే. గీ. పూర్ణశీలుండు యాదవ భూషణుండు
నాఁగ నాతని తండ్రి భూనాథమౌళి
తద్గుణానుగుణవిలాస ధన్యఁ గన్య
నోర్తు వెదకుచునుండె నత్యుత్సవమున. 140

తే. గీ. సర్వ సౌభాగ్య భాగ్య లక్షణములందుఁ
గుశ తనూజాత మెఱయుట కుశల బుద్ధి
నే నెఱింగింపఁ దద్రాజధాని కేఁగి
పరిణయముఁ జేసికొని యదు ప్రవరుఁ డేఁగ. 141

45. విన్నవించి.

సీ. నూఱు రథములు మున్నూఱు దాసులు భద్ర
గజ సహస్రము. తురంగ మవరాయు
తము నవమణి నియుతంబు జాంబూనద
నిష్కకోటి సస్యనిచయశాలి
శాలి సుక్షేత్ర యోజన శతంబును ధేను
గణములు దివ్యాంశుకము లసంఖ్య
ములు భూషణ స్తోమములు పల్లకులమేయ
ము లపుడు యౌతకముగ నొసంగి

తే.గీ. కనకమాలినిఁజూచి యో కన్య నీ మ
నంబులో నున్నయది సమ్మదంబుతోడ
వేఁడు మిచ్చెద ననిన నవ్విమల గాత్రి
యతని సత్యంబుఁ బలికించి యప్పుడనియె. 142

పుత్రికయైన హేమమాలినికి కుశుఁడు శ్రీరాముఁడు నారాధించిన శ్రీహరి అర్చామూర్తి నొసఁగుట

తే.గీ. వెలయు హరిదివ్య మంగళ విగ్రహంబు
రామచంద్రార్పితంబు తద్ద్రవ్య మొకటి
యది సమర్పించితేని నాయాత్మఁగల్గు
కామితములు ఫలించు నిక్కముగఁదండ్రి. 143

క. అన జనక తనయ వాక్యము
మనమునఁ జింతించి కుశుఁడు మధుసూదన మూ
ర్తినిఁ దతకీర్తి నతుల శో
భన విస్ఫూర్తిని నిజాత్మభవ కర్పించెన్. 144

వ. ఇట్లు కుశుం డియ్యవలసినవి యెల్ల నిచ్చినం బుచ్చుకొని యదుభూష ణుండు యదుశేఖర కనకమాలినీ కన్యాసమేతుండై పురంబు వెడలి చనునెడ వెదకి వెదకి మున్ను రాజు లడుగ వచ్చిన కుశుం డంగీక రింపక పితృవచన ప్రామాణ్యంబునఁ దద్యదుభూషణ పుత్రుండగు యదుశేఖరున కర్పించినఁ దద్రాజులు రోషంబునఁ దత్కన్యాపహర ణంబు గావింపఁ దలంచి మార్గంబున. 145

శా. గర్వగ్రంథులు కొందఱుద్ధత మహీకాంతాగ్రణుల్ సాంపరా
యోర్వి౯ దద్యదుభూషణాద్భుత భుజాగ్రోద్భూత తేజోనలా
ర్చిర్వీథి౯ శలభత్వమందిరి జయశ్రీ నాంజనేయస్ఫుర
ద్దోర్వీర్యాహతిఁగొందఱే[46]గిరి సురేంద్రుండేలు నవ్వీటికి౯. 146

వ. అప్పుడు నాకు నేత్రోత్సవంబయ్యె, నేమి చెప్పుదునయ్యాహవంబు ! 147

క. హరి కరుణ గలుగు నెయ్యెడ
పరిభవ మయ్యెడను లేదు పరిపూర్తి హృదం
తరమున నుండిన వారికి
నరయఁగనెచ్చోఁ బరాజయంబులు గలవే ? 148

వసుదేవుఁడు శ్రీహరి అర్చామూర్తిని బూజించుట

వ. యాదవ భూషణుండు దంపతుల ముందట హరిదివ్య విగ్రహంబుఁ బల్లకిపై నిడుకొని నడిపించె. అందఱు మధురాకృతియైన మధురకు నడచిరి. అట్టియెడఁ బౌరకాంతలుఁ దద్వృత్తాంతంబు విని యంత రంగంబుప్పొంగ నెదురుకొనిరి. కంకణధ్వని ఝుంకార మణిపూర శింజితంబుల చేతఁ దత్సంతోష సల్లాపంబులు గప్పంబడియె. కోణాభిహత సంక్షుభిత భేరీకుహర సంభ్రమ ఘోషంబులు వేణువీణాస్వన కర్బుర మర్దళ డిండిమ ధ్వానంబులును, కాహళ ధ్వానంబులు వన్నియెడల విజృంభింప వైతాళిక కులోద్భవులుభయవంశ ప్రశంసలు గావింప దంపతులతోఁగూడ నా జగత్పతిని నిజపుర ప్రవేశంబు సేయించె. అంత యదుశేఖరుండు కనకమాలినితోడ నర్థితాధికదాయియైన విష్ణుదేవు నర్చించి తత్ప్రసాదంబున [47]సకలైశ్వర్యంబులుంగాంచె. ఆ యదువంశంబున నిట్లు నెలకొనిన భగవంతుని యర్చామూర్తిని వసుదేవుఁ డర్చించుచుండె. నిజోదరంబున విశ్వంబుగల యాదేవుండు దేవకి జఠరంబున నుండుటయు, అన్య బంధచ్ఛేదకుండయ్యు నులూఖల బద్ధుండగుటయు, ఘంటాకర్ణమోక్ష ప్రదాయియయ్యుఁ, దానుపుత్రార్థియై తపశ్చరణంబు గావించుటయు, ముచికుంద బంధమోచకుండయ్యుఁ గాలయవనుని వలనఁ బలాయనము గావించుటయు, బ్రహ్మచర్యా పరిపాలకుండయ్యు గోపీ పరిష్వంగం బొనర్చుటయు, అన్యపుత్ర రక్షణంబును స్వపుత్ర పాలనంబును విశ్వరూపంబు చూపుటయుఁ

46. గొందఱుండిరి సురేంద్రుండు౯ యవ్వీడుసన్.
47. సకలైశ్వర్యములు గావించె.

బాండవ స్యందనంబునఁ జూపట్టుటయు, ననిరుద్ధ కిరీట ధారణంబును, బింఛావతంస భరణంబును, [48] ధర్మ ప్రతిష్ఠాపన స్వీకృత మానవ రూపంబును, నవనీత చౌర్యంబును, నిత్యావ్యాహతైశ్వర్యంబును, ఉగ్రసేన నియామ్యత్వంబును, బ్రహ్మరుద్రాధిపత్యంబును, గుర్వాది నమస్క్రియయు మొదలైన చిత్ర విచిత్రంబులు మెఱయించుచు వర్తించె ననిన మునులు సర్వంబును నెఱుంగుదుము. కాని యా కృష్ణునకు ననిరుద్ధ కిరీట ధారణంబెట్లు సంభవించెనది యెఱుంగము. దానిందెలియఁ జెప్పవే యని మును లడిగిన వారికి నారదుండిట్లనియె. 149

శ్రీకృష్ణుని మణికిరీట ధారణ గాథ

సీ. అసురేశ్వరుండు ప్రహ్లాద పుత్రుండు వి
రోచనుండను వాఁడు రూఢయశుఁడు
కలశాబ్ధి మధ్య భాగమునందు ననిరుద్ధ
సేవసేయుచు నతి స్థిరత నిలిచి
యొకరుండు నా హరియోగనిద్రాసక్తు
నుండఁదక్కిన మునులొయ్య నొయ్యఁ
జనఁగఁ బ్రహ్లాదాత్మజా తత్త్వ మహిమ ప్ర
భూత శక్తివహించి స్ఫుటతరాగ

తే. గీ. రంగభావంబు నొంది నిరంతరంబు
చేరి కొలుచుచుఁ దద్విష్ణు శీర్షదివ్య
మణికిరీటంబుగొని నాగ మందిరాంత
రాళ మొగిఁజొచ్చెవాఁడు దుశ్శీలుఁడగుచు. 150

వ. అంత భగవంతుఁడు రమతో మేల్కొనిన సేవక జనంబులుచేరి హరి కిరీటంబుఁ గానక యాహరి నడిగిన నే నిద్రింపనెవ్వఁడు హరించెనో యేమియునెఱుంగనననిఁ దద్వాక్యంబులు విని వారలు విరోచనుండే హరించి చనియె. ఏమందఱము నిచ్చటనే యున్నవారము, అతఁడసుర వంశోద్భవుండు, ఎల్లప్పుడు పాపంబే తలంచు, ఇప్పుడు మృచ్ఛిలిన వాఁడై యుండియే పలాయనంబు నొందెనని నిశ్చయించి వైనతేయునిఁ బిలిచి మాలోబలవేగ సంపన్నుండవు నీవే విరోచనుని సాధింపుమని ప్రార్థించిన. 151

---

48. స్వతిష్ఠారూపత్వంబును.

వైనతేయుఁడు విరోచనుని చంపి మణికిరీటముఁదెచ్చుట

సీ. పక్షాగ్ర విక్షేప బహుళ వాతాహతిఁ
గుల నగంబులు గలగుండువడఁగ
ఉద్ధిత వేగమహోద్ధతి శాఖ జం
బూ ప్లక్ష ముఖ్యముల్ పొడవడంగ
దుర్ధర స్ఫుటనట త్రోటి కోటీధాటి
మేఘముల్ తునియలై మింట [49]నెఱయ
శఫ వినిర్ఘాత సంస్ఫాలనోదగ్రతఁ
దపన మండలము నెంతయును [50]సఱుగఁ

తే. గీ. గూజితంబున రాకాసిగుండె లవియ
నక్షిరోషాగ్ని విస్ఫూర్తి నభ్ర నిమ్న
గోర్మిజాలంబు తెకతెక నుడికి పొంగ
విభ్రమింపంగఁ జొచ్చెఁ బూర్వాభ్రగంబు. 152

వ. అంతఁ బాతాళాంతర కోణంబుననున్న తేజోజిత విరోచను విరోచను
గాంచి మహత్తర యుద్ధంబుఁ గావించి శంకులాకోటి తీక్ష్ణంబైన చంచూ
పుటంబున వాని శిరంబు వ్రయ్యలుచేసి కిరీటంబుఁగొని మింటికెగసి
వచ్చుచు ముందట శ్యామలాద్భుతంబై, యా బ్రహ్మలోకంబై యున్న
యొక దివ్య తేజంబుఁగాంచి విస్మయంబంది యంత. 153

మహా మణికిరీటము

బాలమూర్తియగు శ్రీకృష్ణుని శిరమున సరిగా కుదిరి నిలుచుట

సీ. కర్ణాంతర స్థలత్కలిత నేత్రాంచలు
వ్యత్యస్త విన్యస్త వల్గుచరణు
విమలాస నాంభోజ వితత పింఛావతం
సవిరాజమానుఁ బ్రసన్నతేజు
అనుపమ గుంజోరుహారశోభితభూషు
గమనీయ లాంగలి కర్ణపూరు
గోపీ విలోచనాంకూర సుధా శీతు
నంచిత పూర్ణ కృపాభిరాము

49. నెరయ
50. సరుగఁ

తే. గీ. అధర వినిహితవంశ నాళాంతరాళ
కలిత వివరభ్రమత్కరాగ్ర కరశాఖు
నఖిలలోకైక మోహ శరాంచితాంగుఁ
బరివృతానేక బాలు గోపాలబాలు. 154

వ. వేణునాదాకర్ణనపార వశ్యార్ధ దష్టతృణధేను పరివృతుండై యున్నం
గాంచి. 155

మ. అనురాగంబున నా పతంగపతి దా సార్ధ ద్విలక్షోరుయో
జన దఘ్నేశ్వరు తత్కిరీటము [51] ప్రశస్యంబంచు గోపాల బా
లుని మస్తాగ్రమునందు నిల్ప ధరణీ లోకుల్ నిరీక్షింపఁ గి
ల్కానియెన్మౌళియుఁ దత్ప్రమాణముననుద్యత్పింఛధామంబుతో. 156

వ. అప్పుడు గరుత్మంతుండు విస్మయంబునం బ్రణమిల్లి క్షీరాబ్ధికి నరిగి
ముని సన్నిధానంబుననున్న భగవంతునకు విన్నవించినఁ బరమ
హర్షంబునొందెనని నారదుండుచెప్పిన మునులు సంతసిల్లిరి. అంత. 157

నారాయణగిరికి యాదవాద్రి యను నామంబు గలుగుట

సీ. ఒకనాఁడు బలభద్రుఁ డుల్లాసమునఁ దీర్థ
యాత్రావశంబున నరుగుదెంచి
యాదవాచల శిఖరాగ్రంబునందుఁగ
ల్యాణ తీర్థంబున నాదిమౌని
గణములతోఁబెక్కు కాలంబు లందుండి
భవరోగ భేషజ భవ్యచరణు
నారాయణు భజించి చేరి చతుర్మనో
వాక్పూర్తిగాఁగ భవ్యమునఁ బొగడి

తే. గీ. ద్వారవతి కేఁగుదెంచి యాదవశిఖా వ
తంసమగు కృష్ణు నీక్షించి దక్షిణాశఁ
గంటి యాదవ శైలంబు కలితభోగ
భాగ్య సౌభాగ్యశీలంబు పద్మనేత్ర! 158

51. ప్రశస్త్యంబంచు

క. అందు ననురక్తిఁ గంటిన్
గందర్ప సహస్రతుల్య కాయు నమేయుణ్
బృందారక మౌని సభా
మందారకమైన దివ్య మంగళమూర్తిణ్. 159

వ. ఆ మూర్తి యస్మద్గృహ దేవతామూర్తియకాని యితర మూర్తిగాదని ప్రశంసించినఁ గృష్ణుండిట్లనియె. 160

క. ఈరీతి నేల పల్కెదు
సీరీ! యస్మత్కుల ధనసేవధియగు ల
క్ష్మీ రమణమూర్తితో సరి
గా రూపించితివి యదునగ ప్రభునిచటణ్. 161

తే. గీ. అన్న! క్రొత్తమాటలాడితివనిన నీ
తోడు నిజము నిజము దూరతరమె
కదలి చనుట భాగ్యకరమని వారించి
యరిగిరపుడు విగ్రహంబు [52]తోడ. 162

వ. అరిగి తద్దివ్య మంగళ విగ్రహంబు నారాయణగిరి హరి సన్నిధానంబున నిలిపి మూర్తి వైషమ్యంబుఁగానక కలహంబులుడిగి రామకృష్ణులు తద్విగ్రహంబు లన్యోన్యంబునుం గలసియుండె. తదన్యోన్య సంగమంబున నీ శైలంబధికోచిత వైభవంబగు రూపంబుగాంచె నదిగాన యాదవాచలంబు నందఱు సేవింపుదురు. మున్ను నారాయణగిరియై యున్న యది నాఁడు మొదలుకొని యాదవాద్రియన విలసిల్లె. ఈ యాగమంబు వినినం, బఠియించినణ్ గుణవంతుఁడై, ధనికుండై, ధర్మచారియై పిత్రాద్యుత్తారకుండై, నారాయణపరాయణుండైన కొడుకును, గనకమాలిని సమానయైన కన్యకంగాంచి యంతంబున వైకుంఠపదంబునందు, పెక్కులు పలుకనేల? రామకృష్ణుల కటాక్షంబున సకల సంపదలును గలుగు. వారిని దైత్యు లెదిరింప వెఱతురు. సురలు మ్రొక్కుదురు. పూర్వాపర వంశంబులు పది తరింపం జేయుంగావున నీ యాదవాద్రి శిఖరికుల శిఖరంబున మహావైభవంబున మమ్ము నుత్సుకులఁజేయు విష్ణుదివ్య రూపంబులు రెండు నుండు ననవిని మునులు నారదున కిట్లనిరి. 163

52. గాను.

యాదవాద్రినాథు సేవించు భక్తుల కపచారము కావించిన వారికిఁ గలుగు కీడు

సీ. పరమ దయాక్రాంత భగవంత నారద
హరి యీ నగంబున కరుగుదెంచె
ననుట యస్మల్లోచనాగ్ర సాక్షాత్కార
మైన తెఱంగయ్యె ననఘమూర్తి
ధన్యతయుఁ గృతార్థత్వంబు గలిగె నీ
వచనంబు కతన నవార్య మహిమ
నైనఁ బ్రశ్నాంతరం బడిగిన శోధించి
తెలుప నేర్పరివి సందేహ మణఁగ

తే.గీ. యాదవాచలవాసి జనాళివిష్ణు
కీర్తి ధర్మప్రశస్తిమై వార్తకెక్క
నట్టివారికి నపరాధ మాచరించు
నది యకర్తవ్య మంటి మహాత్మ! నీవు. 164

క. అది యెయ్యదియో వినియెద
మవిరళ సద్భక్తివేగ నానతి యిమ్మా!
భవరోగ వైద్య సేవా
ప్రవణాత్మక! పద్మజాత్మభవ! మునిచంద్రా! 165

వ. అనిన మునులంజూచి నారదుండు మద్గురుండు నాకు నానతియిచ్చిన
క్రమంబు వినుండెఱింగించెదనని యిట్లనియె. 166

రాజ పురోహితుండైన చతుర్వేది కథ

సీ. మున్ను ప్రాజ్ఞుఁడు నతిమూర్ఖుఁడు రాజపు
రోహితుం డత్యంత రోషపరుఁడు
మనియెఁ జతుర్వేదియను పేరనొక్కఁడు
నన్నింట నేర్పరియైన జాణ
నారాయణైక నిష్ఠారతులగు వారి
యందు శక్తి సహింపఁ డనుదినంబు
అరసి నానా దేవతార్చకులను జాల
మన్నించి కొనుచు ధర్మంబు విడచి

ఆ.వె. నియత భోజనంబు నిందించి మించ స
ర్వాతిథియను వార్త నధిగమించి
భూధరాశ్రయ పరిపూర్ణ సంపదలచే
నతిశయంబునొందె నాతఁ డంత. 167

వ. అతనికి మేధావియను పుత్రుండు ప్రథమంబునంగలిగె. అట్లనె ఘనులై శివనామముల ముగ్గురు తనయులు పితృగుణ ప్రవీణులు జనియించిరి. ఆ బ్రాహ్మణుండు రాజభట ద్రవ్యంబుగొని దంభంబునం బ్రతివత్స రంబును యాగంబు గావించుచుండె. నంత నొక్కనాఁడాతఁడు పైతృకం బాచరించుచుండ, హరిభక్తి పరాయణుండును, వర్ణాశ్రమాచార నిష్ఠానియత మానసుండును, నారాయణాద్రి వాసుండగుటంజేసి త్రిదశ నమస్కృతుండును, మానావమానతుల్య ప్రమోదహృదయుండును నగు హరిరాతుండనువాఁడు తద్గ్రామంబుఁజొచ్చి వృద్ధుండు నధ్వ శ్రాంతుండును గాన సుతునితోఁ గూడవచ్చి వేషమాత్రా వైదికుండగు చతుర్వేదింగాంచి బ్రాహ్మణ పరివృతుండై యుండునప్పుడు 168

క. నారాయణదేవు పదాం
భోరుహ తులసీదళములు భూసురవరకం
ఠీరవుఁ డర్పింపఁగ ని
స్సారంబుగఁజూచి కేలుసాచక యున్నఁ. 169

వ. మఱియునొకసారి యా విప్రోత్తముండు తులసీదళంబులొసంగ దరియ వచ్చిన. 170

ఆ.వె. అంటరాకు స్నానమాడిన వాఁడనో
ద్విజకులేంద్ర! నీవు తెరువునడచి
యంటుద్రొక్కినాఁడ వర్ణంబె నీ కేల
నున్న తులసి ముట్ట నుపవసించి. 171

తే.గీ. అనుప నీతుండు నాపుత్రుఁ డతని చేతి
కొనఁగు, కాకున్న నీచేత నుండనిమ్ము!
తులసి లోకంబు లోపల దుర్లభంబె?
యిదియు నొకవస్తువే దాత్రినెంచి చూడ. 172

క. మెచ్చాయె నిచటి కేటికి
వచ్చితి వేగంబె తెలుపు వసుధామర ! యే
నిచ్చట సన్మంత్ర కలా
పోచ్చారణశక్తి మెఱసియుండినవాఁడ౯. 173

వ. అని బ్రహ్మబంధుండు పల్కిన నా బ్రాహ్మణుండు. 174

సీ. అర్భకుండధిక దూరాధ్వ పరిశ్రాంతి
నలసిన వాఁడింతయన్న మొసఁగు
మనియె నా హరిరాతుఁడనఘ పైతృకమునేఁ
డర్పింపరాదని యాగ్రహించి
యనియెఁ జతుర్వేది, యన్నంబు మాన నీ
తండులంబు లొసంగు ధర్మబుద్ధి
నన్యగృహంబున నైనను వండించు
కొనియెదఁగాని యాకొనిన యతిథి

తే.గీ. గడపకుమటంచుఁ దద్విజుఁడడుగ నడుగఁ
దగునె పైతృక దినమునఁ దండులంబు
లైన నర్పింపననుచు గర్వాంధబుద్ధి
నా చతుర్వేది తర్జించి యాడునంత. 175

వ. అధ్వపరిశ్రాంతి నలసి బ్రాహ్మణుండు మఱియు మఱియు వేఁడుకొన సర్వాతిథియైన చతుర్వేది మఱియు మఱియు లేదన ధర్మం బెఱుంగుదు విట్లేల పలికెదవు ? నీ గేహంబున నిడక యుండిన నీబంధుగృహంబున నేని భుజియింపంజేయుమని యా భూసురవర్యుండు ప్రార్థింపఁ జతుర్వేది కృద్ధుండై నిరసించిన యేని పిశాచంబువలెఁ బలుమాఱు నడిగి పీడించెదు. ఈ నగరంబున మఱి గృహంబులులేవే? పొమ్ము! పొమ్మిచ్చటఁ దొలంగుమని తర్జించినంతట నశక్తుండై పుత్రుఁడును దానును నంగణ భాగంబునం దోఁచక నిల్చిన నా చతుర్వేది తన తనయులచేత బాహ్యభాగంబునకుం గరార్ధ చంద్ర క్రమంబునం ద్రోయించి కవాటంబు బిగియించునెడఁ గవాటవేగ సంభ్రాంతుండై బాలుండు నేలంబడిన నష్టోభవయని యా బ్రాహ్మణోత్తముండు బాష్ప గద్గద వాక్యంబులం బలుకుచుఁ గుమారుని నెత్తికొని మేను నివురుచు బుజ్జగించుచుండె. అప్పుడు. 176

క. కలుగదు క్రోధము లోభముఁ
గలుగదు గర్వంబు మదముఁ గలుగదు హరిభ
క్తులకుఁ బ్రదీపము క్రిందట
నిలుచునె ఘోరాంధకార నిచయం బెల్లన్. 177

శా. క్రూరాభీల భుజంగనాకు కుహర క్రోడంబులో నున్న, దు
ర్వారజ్వాల సముల్లసచ్ఛిఖి శిఖాగ్ర శ్రేణిలోనున్నఁ, గాం
తార వ్యాఘ్రగుహాంతరాళబిల మధ్యశ్రేణిలోనున్న మేల్
[53] సేరన్ వచ్చుటకన్న భక్తజనతా శ్రీనింద కావాసమున్. 178

తే.గీ. దరణిఁ బిత్రార్థ కల్పిత ధనము వ్యయము
సేయరాదండ్రు బుధులు చర్చించిచూడ
న ప్రధానవ్రతం బిదియనుచునపుడె
దూరతరముగ ధర్మంబు తొలఁగిపోవు. 179

తే.గీ. బ్రాహ్మణోత్తముఁ డిట్లేఁగఁ బరమహర్ష
పూర్ణుఁడై పైతృక మొనర్చె భూసుపర్వుఁ
డర్థమును విద్య రాజమాన్యతయుఁగలుగ
యుక్తము నయుక్తము నెఱుంగ నొకనివశమె ? 180

విష్ణురాతుఁడు కావించిన భాగవతారాధనము

చ. అలసి యశక్తుఁడై ద్విజకులాధము సేఁతకు రోసి వీటిలో
వెలయఁగ నూర్ధ్వపుండ్రముఁ, బవిత్ర భుజాయుగ శంఖచక్రము
ద్రలు, నలినాక్షమాలికయుఁ దాల్చిన తద్ధరణీ సురోత్తముం
గలుష విదూరుఁగాంచి కుతుకంబున భూసురుఁడొక్కరుండటన్. 181

తే.గీ. బ్రాహ్మణోత్తమ ! పేరేమి? బాలుఁడేమి
గావలయు? నేఁడు మనసులోఁ గలఁగినట్లు
గానువించితి నాకు నిక్కముగఁదెలుపు
మనిన సర్వము నెఱిఁగింప నాదరించి. 182

వ. ఆతఁడిట్లనియె. 183

మ. హరిభక్తాంఘ్రి సరోజ రేణుకణ పూతాత్ముండనై శిష్టమం
దిర ధాన్యోఘము ముష్టిమాత్రముగ నాతిథ్యంబునన్ వేఁడి సు
స్థిర భక్తిన్ నిజ దారపుత్రహితులన్ దీపింపఁబోషింపుచున్
బరమానందముఁ బొందియుండుదును సౌభాగ్య ప్రభావంబునన్. 184

53. లిరితిన్ హరిభక్తనిందక గృహం బీక్షించు కన్నన్మహిన్.

వ. అనిమఱియు నాకుం బన్నిద్దఱు నందనులు హరిద్వాదశనామంబులవారు, వారి పేరు లోకంబునఁ బ్రసిద్ధంబగు. నేను నారాయణుని కంటె నన్య దేవతను భజింప, మద్భార్యయు నీవ్రతంబె యాచరించునది- అని విష్ణురాతుండు తన నడక విన్నవింపఁ బుత్రాన్వితుండై హరిరాతుండు తద్గృహంబునకుంజనియె. 185

తే. గీ. విష్ణుభక్త గృహావాస విభవమహిమ
విష్ణుభక్తులకే తగి వెలయుచుండు
క్షీర శర్కరలునుబోలెఁ, గ్రూరసంగ
మంబు విషనింబదళమేళనంబుఁబోలు. 186

శ్రీహరి సన్యాసి వేషంబున అతిథియైవచ్చి యనుగ్రహించుట

వ. అంత విష్ణురాతుని భార్య సుముఖి యనునది పరమసాధ్వి కలశంబున నుదకంబుపట్టి పుత్రుండును, దానును మజ్జనంబాడి హరిరాతుండు మాధ్యాహ్నిక కృత్యంబులుదీర్చి నారాయణ ప్రీతిగా నైవేద్యంబు నివేదించునప్పుడు శిష్యచతుష్కంబుతోఁ జరమాశ్రమి యొక్కఁడు చనుదెంచె. ఆ గృహస్థుండు నయ్యతిథిని వాసుదేవునిం బలెంబూజించి మ్రొక్కి పాద పరిమార్జనంబుఁగావించి యహోభాగ్య మహోభాగ్యమని తత్పాద తీర్థంబు శిరంబునంజల్లుకొనిన సన్న్యాసియు, నతని శిష్యులు నలువురును, అతిథియు నతని పుత్రుండు నేకపంక్తిని భుజియించు చున్న తఱి నా విష్ణురాతుని బాలుండొకండాఁకొని తండ్రికడకు వచ్చి రోదనంబు సేయందొడంగె. 187

మ. సుముఖింగన్గొనియన్నమీఘటములో శోధింపవేయంచుఁ ద
ద్రమణుండాడిన, సాధ్విలేదు కబళార్థంబైన నంచుఁ యథా
ర్థముగాఁబల్కె, మనోహరుండు మఱియుఁ దర్శించి శోధింపు మ
న్న ముదంబొప్పఁగఁ జూడనన్న పరిపూర్ణంబై ఘటంబుండినఁ. 188

ఆ.వె. బ్రాహ్మణోత్తముండు పన్నిద్దఱును సుతుల్
తాను సతియు మనసు తనివిదీఱ
నారగించిరప్పు డత్యంత సంతోష
పూర్ణహృదయులై యపూర్వ మహిమ. 189

వ. ఇట్లు ప్రతిదినంబును జతుర్విధాహారంబులు మెండుకొనియుండఁ బ్రయత్నంబున నాగతులగు వైష్ణవుల భుజియింపం జేయుచుండె. ఆ యతిథిపూజలో సుముఖియే పాత్రంబులువాడె నాపాత్రంబు సౌవర్ణంబులును, రాజతంబులునై వెలసె. సన్న్యాసి భుజించినయెడ నిరవధియైన నిధిగానవచ్చె. సన్న్యాసి వేషంబున నారాయణుండు వేదంబులు శిష్యరూపంబులై వెంటంజనుదేర నేతెంచెనఁట. పాషండివారణోద్యోగంబునఁ ద్రిదండిధరరూపంబు గాంచి మున్ను విజృంభించు దత్తాత్రేయుండని మీరెఱుంగుదురు. నారాయణపరాయణుండెవ్వని గృహంబున భుజించు నాతనిగృహంబున సాక్షాత్కారమున నారాయణుండు భుజించు. 190

భాగవతాపచారముచే చతుర్వేది మహాపదలఁపాలగుట

సీ. ఆ చతుర్వేది పిత్రాద్యర్చనము సేయు
నపుడు పయః పాత్రమందు విషముఁ
గ్రక్కెనొక్క మహోగ్రకాలాహి, భోజనా
నంతరంబున మృతులైరి భోక్త
లావిప్రుఁడును భార్య యాత్మజులునుదాను
పాన భోజంబున బ్రతికిరంతఁ
దద్విజాత్మజులు పౌత్రకులంగణములందుఁ
జాటిరి పైతృకాచరణ విషము

తే. గీ. చేత గరళంబువెట్టి భుజించె దుష్ట
శీలుఁడైద్విజుఁ డంచునాక్షితి సురేంద్రుఁ
బట్టి దట్టించి రారాజభటులు కళల
మర్మములు దూలియీర్గె నాదుర్మదుండు 191

క. మేధావి వనము చొచ్చితి
రోధానమునొంద ఘోర రూపంబగు వ్యా
ఘ్రాధిపతి మ్రింగెఁ గొందఱు
భూధరమునకెక్కఁబోయి భువిఁబడునంతన్. 192

వ. తల్లియు జిహ్వాచ్ఛేదంబొనర్చుకొని పరాసుత్వంబునొందె. 193

తే. గీ. అతని కన్యక లిరువు రత్యంతభీతి
రాజదండ భయమున ద్వారంబునందు
ననల శిఖలుంచి మడిసి రట్టాపురంబు
నణఁగెఁదద్విష్ణురాతు గేహంబుదక్క. 194

వ. తత్సంబంధోపజీవులగు వారిరాజభటులు కారాగృహంబున నిలిపిన నందె వారు మృతులైరి. ఇవి యన్నియు దినత్రయంబుననయ్యె. హరిభక్తుల నవమానంబుచేసినను, గురువుల బహూకరింపకయున్నను, దుష్టుల బహూకరించినను, తనుదాబహూకరించుకొనినను సంపదలు నశించు. ఇది యైహిక దుఃఖంబు, ఇఁక నాముష్మిక దుఃఖంబులు వినుండు. 195

మృతుఁడైన చతుర్వేది నరకప్రాప్తుఁడగుట

ఉ. క్రూరులు కాలకింకరులు ఘోరతరాజిన రజ్జుబంధ ని
స్తారితపాదుఁగా నిలిపి స్తంభముతోడ నధోముఖంబుగా
దారుణశక్తిఁగట్టి బెడిదంబుగఁ బుత్రులతోడఁగొట్టిరా
హారవవృత్తిఁదద్ద్విజ నిజాన్వయ బాంధవులుఁ జలింపఁగన్. 196

క. సర్వాతిథి దానంతట
సర్వజనంబులు వినంగ సమవర్తి వినా
దుర్వర్తన తెలుపవె బుధ
నిర్వాహకమొట్టి వినవె! నియతగుణాఢ్యా!

క. అన్యాయం బన్యాయం
బన్యాయం బరయవే! మహాత్మా! త్రిజగ
ద్ధన్యుఁడవు సకల సురమూ
ర్ధన్యుండవు నన్నుఁగావు తండ్రీ! కరుణన్. 197

వ. అను నా చతుర్వేదిని విడిపించి సమవర్తి యెట్లన్యాయం బయ్యెనని యడిగిన నతండు ప్రాంజలియై యిట్లనియె. 198

సీ. ఆమ్నాయములు నాల్గు నర్థయుక్తములుగాఁ
జదివితి మీమాంస సారమెల్లఁ
నెఱిఁగి వైదికకర్మమిట్లె నెన్నికగాఁగ
నాచరించితి జగంబౌననంగ
ఆత్మజుల్ నాకన్న నధికులు గృహిణియు
నిత్య ధర్మాన్విత నేఁడు నాకు
బాధలేటికిఁబూర్ణ పరమదయానిధి
[54]సమవర్తి వివరింపు శాస్త్రదృష్టి

54. వ్రాఁతప్రతిలో ఈ పాదభాగము కుండలీకరింపబడియున్నది. మూలకారుని వాక్యము శిథిలముకాఁగా ప్రతివ్రాసినవారు పూర్తిచేసినట్లు తోఁచును.

తే. గీ. శమన ! నీ యాజ్ఞలోని వారము కటాక్ష
వీక్షమముఁగావుమేమని విన్నవింతు
మనిన నా ధర్మరాజు న్యాయంబుఁగాని
యతని దుర్వృత్తి కలుగుచు నప్పుడనియె. 199

వ. ఓరీ! దురాత్మా! నారాయణాచలంబునుండి వచ్చిన విప్రుని నారాయణ పరాయణుండైన వానిం దిరస్కరించితివది యెఱుంగుదువో! యెఱుంగవో? పద్మారమణ పాదాబ్జవాసిత తులసీదళంబు లతండర్పించిన నది గైకొనవైతి వది యెఱుంగుదువో! యెఱుంగవో? ఓరి పాపాత్మా! బాలకుండధ్వపరిశ్రాంతుండై యుండ నద్విజోత్తముం డబ్బాలునకై యన్నంబు వేఁడిన నవమానంబు చేసితి వది యెఱుంగుదువో? యెఱుంగవో? కవాట వేగహతుండైపడి బాష్పవ్యాకులేక్షణుండైన హరిరాత బాలకుం గరుణింపవైతి వది యెఱుంగుదువో? యెఱుంగవో? రాజ కృపగలిగి గర్వించి శంఖచక్రాది ధారణంబు నిందించితి వది యెఱుంగుదువో? యెఱుంగవో? ముక్తిమార్గోప దేష్టలగు మునుల వచనంబుల ప్రమాణంబులంటివి మూఢ! యవి యెఱుంగుదువో యెఱుంగవో ? వేదంబులు నారాయణుండె పరదేవత యనవైవర్ణ్యంబొందితి వది యెఱుంగుదువో? యెఱుంగవో? నిత్యంబును రాజగోష్ఠియందు నాస్తిక ప్రశంసయు, సాధు దూషణంబును నొనర్చితి వది యెఱుంగుదువో? యెఱుంగవో? ఇన్నియు నేటికి? రాజసభను శరణాగత రక్షాధర్మంబు దూషించితి వది యెఱుంగుదువో ? యెఱుంగవో? యని పలికిన బ్రాహ్మణుండంగీకరించి కంపంబునొంది యీమహాపాపంబెట్లు తరింతునోయని మఱియు మఱియుఁ బాదంబులంబడిన శమనుండాతని కిట్లనియె. 200

క. ఈయఘములకే నెఱుఁగుదుఁ
బ్రాయశ్చిత్తంబు విష్ణుభక్తులయెడ న
శ్రేయముగఁజేయునవమతి
పాయక నిష్కృతియులేదు పాపంబునకున్. 201

ఆ.వె. అనిన మఱియు మఱియు నడుగులపైఁబడి
కంపమొందు విప్రుఁగాంచి నీదు
మరణవేళ నేడు మాఱులు గోవింద
యనియె విష్ణురాతుఁడతుల కరుణ. 202

చతుర్వేది బ్రహ్మరాక్షసరూపంబు నొందుట

క. అందున ఘనయాతన లిఁకఁ
బొందవు దుష్కర్మవృత్తిఁ [55]బూనెదవడవిం
జెంది జనరహిత దేశము
నందుండెదు బ్రహ్మరాక్షసాకారమునన్. 203

తే. గీ. బ్రహ్మరాక్షసియగు నీదుభార్య, నీదు
పుత్రకులు గృధ్రమూర్తులై పొదలవెంట
[56]భవదభిహతినిహతజంతు భక్షణేచ్ఛఁ
దిరుగుచుండ్రువనాంతర దేశములను. 204

వ. అని శమనుండానతిచ్చిన బ్రహ్మరాక్షసవృత్తికింగడ యెయ్యదియని దీనుండై చతుర్వేది యడిగిన నెప్పుడు విష్ణుభక్తులం గాంచెద వప్పుడే తద్దేహంబు వీడ్కొనియెదవని బంధనంబు విడిపించినఁ గుటుంబ సమేతుండై పోయి యాభ్రష్ట బ్రాహ్మణుండు వింధ్యారణ్యంబున నివసించుచుండె. మధురిపుపదసేవా పరిపక్వ స్వాంతవృత్తియై యదుగిరి తటంబుననున్న భాగవతునెవ్వనినేని యవమానించినఁ జతుర్వేదివలెనే నష్టుండగు ధరాతలంబున. 205

మ. హరిరాతోత్తమపుణ్య సత్కథలు నిత్యానంద సంపత్తి నె
వ్వరు విన్నన్ బఠియించినన్ హరికృపా వారాశియై వారి మం
దిరసీమన్ భుజియించుఁ, దద్విమతులెంతే నష్టులై పొల్తురు
ర్వరనెంచన్ ధనధాన్యసంపదయు నైశ్వర్యంబు మించన్దగున్. 206

వ. అనినఁ దద్బ్రహ్మరాక్షసత్వముక్తి వానికెట్లయ్యెనని మునులడిగిన నారదుఁడిట్లు తెలిపె. 207

సీ. ఫలమూలవర్జిత బహుకంట కాకీర్ణ
తత తప్తవాలుకాధ్వ ప్రదేశ
ఘనత రారణ్య భాగంబున నాఁకొని
తనువు దూలఁగ దూరదర్శనమున
నగ్నిశిఖారుణోద్యత్కీర్ణ కేశమ
స్తకముతో వాయసతను వికార
కళలఁగృశించి దగ్ధమతినచలవర
మునుబోలి తూలైక మూర్తిధారి

---

55. బూనెద రణ్యానిందొక యరహిత దేశము.
56. భవదఖండాభిహాత జంతుభక్షణేచ్ఛ.

తే. గీ. యతుల దుర్వార ఘోరాహియైన జిహ్వ
గలిగి పాతాళకల్ప ముఖంబుతోడఁ
[57]గోఱ లిరువంక భయములు గులుక నెలవు
లందు మాంసంబు మెసవుచు నంతనంత. 208

వ. నిమ్నదృష్టియు, శూర్పకర్ణుండును, వక్రబాహుండును దిర్యక్ప్రేక్షణుండును, గుక్కుటోరస్స్థలుండును, బలలాశాతురశ్యేన శివాది సంసేవితుండును, దాళ ప్రమాణ పాదద్వయుండును, శూలఖడ్గ ధరుండును, ప్రేతచీవరావరణుండును, గర్ణావలంబికపాలుండును, గపాలమాలికాలంకారుండును, [58]భస్మోద్ధూళిత సర్వాంగుండును బాప కర్మదృష్టి గోచరుండును, నాంత్ర మాలోపవీతుండును దమనకోటి బంధుండును భైరవ స్వరుండునునై పుత్రమిత్ర భార్యాసహితుండై బ్రహ్మ రాక్షసత్వంబుఁగాంచి యనేకవర్ష సహస్రంబులు జీవకోటుల భక్షించుచునుండె. వాని దారాపుత్రులు గృధ్రరూపంబునఁ దత్పార్శ్వ వర్తులై యతండు హింసించిన జంతువుల మాంసంబులు భుజియించు చుండిరి. ఈశ్వరద్రోహులకు నిట్లనుభవించుట చాలునె నిత్య నిరయంబులుగాక ? 209

భాగవతానుగ్రహమున
చతుర్వేదికి బ్రహ్మరాక్షసత్వము తొలఁగుట

శా. ఆకాలంబున నేఁగుదెంచిరి [59]మహోద్యద్దీవిభాసుల్, నుత
శ్లోకుండొక్కఁడు సత్యనిష్ఠుఁడనఁ దేజోధర్మ సంపన్నతన్
వైకుంఠ ప్రియ నామకుండొకఁడు నన్వర్థాహ్వయ ప్రక్రియన్
లోకుల్ చూడఁజెలంగి రద్భుతగుణాలోక్య [60]ప్రభావాఢ్యులన్. 210

క. వారలు పుణ్యచరిత్రులు
నారాయణ గిరివరాధినాథ శ్రీమ
న్నారాయణ దేవాంఘ్రిన
మారాధన మాచరించి యరుదెంచుఘనుల్. 211

57. గోరలిరువంక
58. భస్మోద్ధూళన లిప్తుండును.
59. మహోదారుల్ సమగ్రోత్తమ—(యతిభంగము)
60. ప్రభావంబునన్.

సీ. ఆది కాశ్మీర దేశాగతులై యదు
శైలేంద్రు సేవించి సమ్మదమునఁ
తద్దేశమునకు నాతత భక్తిమఱలి యేఁ
గుచు హరిభక్తు లకుంఠితావ
బోధనిష్ఠులు ద్విజపుంగవులాహరి
క్షేత్రమ్మునందుండి చేరితమ్ముఁ
గలసి వెన్వెంటరాఁగా హరిఁగీర్తించి
కొనుచు వింధ్యాటవీక్షోణిఁజొచ్చి

తే.గీ. యొకతటాకమున మునిఁగి యుచితపుణ్య
కర్మములు దీర్చియధికార గౌరవమునఁ
గేశవునిఁగొల్చి విష్ణుసంకీర్తనములు
నియతిఁ గావించునంతలో నిలిచి తెలిసి. 212

వ. ఆ బ్రహ్మరాక్షసుండచ్చటఁ దిరుగుచున్నవాఁడగుట సకల మహా పాపంబులకు హరికీర్తనంబు సేయుటయే ప్రాయశ్చిత్తంబని శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసంబులు ప్రమాణంబులుగా ఆ భాగవతులు ప్రసంగ వశమున చెప్పికొనుమాటలు దూరంబుననుండి విని గృధ్రరూపులై యున్న భార్యాపుత్రులును దానును హరిభక్తి దర్శనకీర్తనంబుల హృదయంబు ప్రసన్నంబైన ఆ విష్ణుభక్త పదాంభోజసంగపూత జలంబు దృష్టిపథంబుననున్నఁ బానంబు చేసి యా రాక్షసుండు వైకుంఠ తద్భక్త భుక్తశిష్టపాత్రక్షాళనతోయ పరికీర్ణాన్నకబళంబులు భుజించి గృధ్రంబులు దాను జాతిస్మరత్వంబు నొంది వైవస్వతుఁడానతి యిచ్చిన క్రమంబుఁ దలంచుకొని విష్ణుభక్తాంఘ్రి తీర్థంబున ముక్తియె ఫలియించె; ఫలాంతరములనిన నెంత? యని భావించుచు 213

మ. అపుడుప్పొంగుచు బ్రహ్మరాక్షసుఁడు పూర్ణానందుడై దక్షిణా
ధిప పూర్వోక్త విశుద్ధ వైష్ణవవరుల్ [61]దివ్యత్తనుల్ నిత్య ధ
ర్మపరుల్ భూతల భాగ్యదేవతలు సారజ్ఞుల్ మునుల్ వీరెకా!
యపరిచ్ఛేద్య మహానుభావులని తా నాత్మన్ బ్రశంసించుచున్. 214

క. మన ముల్లసిల్ల దూరం
బున దండప్రణతి చేసి పొదవెడు పాపా
త్ముని బ్రహ్మరాక్షసుం గని
ఘను లాకాశ్మీరదేశకర్తలు విప్రుల్. 215

---

61. సత్యవ్రతుల్ నిత్యధ—(యతిభంగము)

వ. ఇట్లనిరి. 216

క. నీ వెవ్వఁడ వీవనమున
కీవచ్చిన వారవెవ్వ రీ రాక్షసజ
న్మావిర్భావము నీకే
కైవడిఁ బ్రాపించె నెఱుఁగఁగాఁ బల్కుమనన్. 217

క. తనసేఁతయుఁ, దనజన్మము
తన తనయుల కథలు [62]దార తత్తత్కృతులున్
వినయమున విన్నవించెన్
మునుకొని యా బ్రాహ్మణోత్తముల కతఁడు వడిన్. 218

వ. విన్నవించి 219

సత్యనిష్ఠుఁడు వచించిన హరినామ ప్రభావము

ఉ. ఏనెటులన్ దరింపుదు మహీసుర రత్నములార! యన్నవి
ద్యానిధి సత్యనిష్ఠుఁడను నాతఁడు పల్కెను బ్రహ్మరాక్షసుల్
శ్రీనళినాక్షకీర్తన విశేషమునన్ ఘనపాతకంబులా
యేనునుదూలు; నిల్చునె కనెయ్యెడ నయ్యుపపాతకావళుల్. 220

క. నారాయణ చారిత్ర క
థారంభము మాని మర్త్యుఁడన్య కథలకున్
బ్రారంభించుట గవ్యవ
యోరుచిదిగనాడి కాంచికోత్సుకుఁడగుటల్. 221

తే.గీ. మందరాచల మంథాన మథితమగుచు
సుధయమర్త్యుల జిహ్వలు సోఁకె నాత్మ
జిహ్వనుదయించి హరికథాంచితరసాయ
నంబు నరులకు సకల భాగ్యంబు నొసఁగు. 222

క. భవ దురుకాంతారాంతర
నివసన మలినాత్ములైన నీచాత్ములక
ర్ణవశాయి కథామృతమును
[63]నవిరతముంగ్రోలఁ బూతతాత్మతగలుగున్. 223

62. తన యుదారత్వంబున్.

63. నవిరతమున్ బూతవృత్తులగుదురు వేగన్.

క. దురితాహిదష్ట నరులకుఁ
బరమౌషధ మెంచిచూడఁ బద్మాకాంతా
వర కీర్తన మొకటియే
యరయఁగ నేమిటికి దేవతాంతర మహిమల్. 224

క. వెల్లిగొను దుఃఖవారిధి
కల్లోలము లుత్తరింపఁ గమలాక్ష కథా
సల్లాప యానపాత్ర స
ముల్లాసము చేతఁగాక యొక్కటి గలదే? 225

క. తాపత్రయ శమనమునకు
నోపఁ జగమెఱుఁగ నయ్యదూత్తంసకథా
లాపం[64]బొక్కటియదగు; గ
రోపమమగు నన్యదేవతోత్కర్షమిలన్. 226

తే. గీ. ఘనత నారాయణాఖ్య యొకానొకప్పు
డైనఁ గీర్తింపలేని మూఢాత్మ వదన
మరయ వల్మీక మతని జిహ్వాంచలంబు
చర్చ సేయంగ ఘోరభుజంగమంబు. 227

తే. గీ. పాపులగు మానవులకు శ్రీపతి కథాసు
ధారసప్రేమ ముదయించి తనరకునికి
యుష్ట్రపోతంబు మాకందముజ్జగించి
నింబ పత్రంబు చవిగొన నిలిచినట్లు. 228

తే. గీ. అచ్యుతానంత గోవింద యనుచుఁ దిరుగఁ
దిరుగఁ బలుకు మహాత్ములు దిరుగ రుగ్ర
పాతకాబ్ధి మహావర్త పటలమధ్య
సంతత భ్రమణైక ప్రచారములను. 229

వ. శ్రుతి కర్మ జ్ఞానంబులచేత హరి కీర్తనంబునంగల ఫలంబు లభింపదు కాన సర్వమహా పాపశాంతి కొఱకు నారాయణనామం బుచ్చరింపుమని సత్యనిష్ఠుండూరకయున్న వైకుంఠ ప్రియుండను నాతఁడోరి బ్రహ్మ రాక్షసా! నీవు నారాయణాచలంబునకు నేఁగి శిరోధార్యంబగు విష్ణు

64. బొక్కటి యేని హారోపమమగు.

భక్తాంఘ్రిరేణువుచేఁ బవిత్రంబగు కల్యాణతీర్థంబు శిరంబునఁ జల్లికొని తద్గిరీంద్ర ప్రదక్షిణ నమస్కార కీర్తనంబులు గావించిన భగవంతుఁడు ప్రసన్నుండై ముక్తి నొసంగునని యానతిచ్చె. ఇట్లని వారు నిజ నివాసంబునకేఁగి రంత. 230

ఆ.వె. బ్రహ్మరాక్షసుండు భార్యయు సుతులును
గృధ్రనికరములు యదుగిరికిఁ జేరి
[65]గిరి ప్రదక్షిణంబు నెరపి తత్తీర్థాధి
వాసి పాదు పాదవారిఁ గ్రోలి. 231

మ. ఇటులన్ మానము లేను దాఁటిన రమాధీశుండు తదుస్తరో
త్కట పూర్వాఘములన్నియున్ మఱచి తత్త్వజ్ఞాన సంపత్కరో
ద్భటులై మించిన యాజయున్ విజయు నుద్యత్ప్రేమ మీఱన్ సుధా
పటలప్రాయములైన సూక్తులఁదగన్ బల్కెన్ బ్రమోదంబునన్. 232

సీ. హరిరాత ఘనునకు నపచార మొనరించి
యా చతుర్వేది భార్యకుమార
బంధు సమేతుఁడై బ్రహ్మరాక్షసుఁ డయ్యె
నట్టివాఁ డిట మదీయ పదభక్తి
వరపాద తీర్థాంబు పానంబుచేతఁ బ
విత్రుఁడై విజ్ఞాన వృత్తిగలిగి
యేతదమేయ గిరీంద్ర పార్శ్వంబున
నుత్తమమూర్తియై యున్నవాఁడు
తే. గీ. వాని మత్తీర్థములయందు వరుసతోడఁ
దీర్థమాడించి మది సేదఁదీర్చి తెండు
సింహ మెదిరిన దంతులు సెదరినట్లు
నాత్మ భక్తులయెడలఁ బాపాళి యడఁగు. 233

ఆ.వె. అమ్మహానుభావుఁ డతని బాంధవులు మ
త్తీర్థమున మునింగి దివ్యులగుచు
నాకమునఁ బురాతనాకంబు వదలి వ
ర్తించుచుండ్రు గాత ! తదీయులలర. 234

---

65. సిరిప్రదక్షిణంబుచేసి తత్తీర్థాధివాసి.

హరిభక్తుల పాదతీర్థ ప్రభావము

క. అన జయ విజయులు కౌతుక
మునఁ జని సంపూర్ణతేజమున గిరిసేవా
ఘనుఁడైన బ్రహ్మరాక్షసు
ననఘాత్ములు వారుగాంచి రతిహర్షమునన్ 235

క. హరి కింకర పాదాంబుజ
పరమ పవిత్రోదకాతి పావనతనులై
పరఁగిరి నారాయణు శ్రీ
ధరుఁ గీర్తింపుచు నవామృత స్తోత్రములన్ 236

వ. వారలు బ్రహ్మరాక్షసుం గని యిట్లనిరి. 237

తే.గీ. అతులసద్భక్తి లక్ష్మితో నాపరాత్మ
యరసి నీకున్ బ్రసన్నుఁడౌ నభినుతింపు
మంతకంటెను దత్కటాక్షానురక్తి
గలుగనేర్చునె యెట్టి సత్కర్మములను. 238

తే.గీ. అష్టతీర్థావగాహ మట్లైన పిదపఁ
దీర్థమాడుము కల్యాణ తీర్థరాజ
తీర్థమున నంత నీవు సుస్థితివహించి
బ్రహ్మ నిష్ఠ మెలంగెదు పరమ నియతి. 239

వ. ఇట్లని విష్ణుద్వారపాలురు పల్కినఁ జదుర్వేది హర్షించి ప్రథమంబున వేదపుష్కరిణీ తీర్థంబునఁ దదనంతరంబున దర్భతీర్థంబున, నాపిదపఁ బలాశతీర్థంబున, నంత యాదవ తీర్థంబున, నంతటఁ బద్మతీర్థంబున, నా వెనుకం బరాశర తీర్థంబున, నా పిమ్మట నారాయణ హ్రదతీర్థంబున, నంతట వైకుంఠ గంగాతీర్థంబున స్నానంబుచేసి ముమ్మాటు నారాయణమంత్రం బుచ్చరించి బ్రహ్మరాక్షసత్వంబు విడిచి సత్వంబు వహించి, శిఖాయజ్ఞోపవీతంబులును, దండ కమండలకుండలంబులును, దర్భాంగుళీయకంబులును, గుశాసనంబును, ధౌతోత్తరీయంబును గలిగి ధర్మపరాయణుండై, మృదుభాషియై, మృదుగతియై, మృదుమానసుండై మంత్రజపశీలుండై, సమస్త ప్రియవాదియై బ్రాహ్మణరూపంబున భార్యాపుత్రబాంధవులుం దానును దత్తీర్థ స్నానాధికారంబున లభించిన పౌర్వదైహిక విద్యా విశేషంబు హస్తామలకంబైన ఘనుండై యుండె. అంత. 240

క. కల్యాణ తీర్థమహిమ య
తుల్యంబగుఁ దత్పవిత్రతోయాప్లవుఁడై
కల్యాణమందు మనుజుని
కల్యాణ జలంబుఁ గ్రోలఁ గణఁగుదు రమరుల్. 241

క. తులసీ వరమణిమాలా
కళికలు పద్మాక్షు మాలికలు పూనిన ని
ర్మలుఁడు మహాపాపాచల
కులిశంబై మెఱయు జగము కొనియాడంగన్. 242

ఆ.వె. ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రధారణార్హోత్తమ
స్థానముల గురించి జయుఁడు విజయుఁ
డవని సురవరునకు నపుడుపదేశించి
[1]యాదరించి నారలతని లెస్స. 243

క. ఘనశక్తిఁ దప్తచక్రాం
కనమా విజయుండొనర్చెఁ గౌతుకమున, వి
ష్ణునకుం జక్రాదీ శుభాం
కనముననే ప్రీతికాని కాదన్యమునన్. 244

తే.గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియోరవ్యపాద భవులు
చక్రధారణ సంపత్ప్రశస్తమహిమ
శ్రుతి నిగళితంబు నియతైకమతిఁ బ్రమాణ
మనుచు నది యాచరించుట యర్హతరము. 245

సీ. ఆత్మభర్తకుఁ జిహ్నమగుట సత్కర్మాంగ
మైనది యని సకలాగమములుఁ
దెలియఁబల్కుట, ప్రకృతి గ్రంధి దాహకం
బగుట యాత్మకు హృద్యమై తనరుట
స్వప్రియరూపమై సంఘటిల్లుట దేహి
దేహ సంస్కారమై తేటపడుట
పరభావ హేతువై పాటించియుండుటి
ప్రభవదన్య పరిహారమునఁ దగుట

---

[1]. యాదరంబుదీరిఁయాదరమున.

తే.గీ. శమన విద్రావణంబౌట శరులకేని
యనిశకుశలాత్ములైన చేతనులకేని
భుక్తిముక్తులు గల్గునా పూర్ణమహిమ
చక్రలాంఛన మిలఁ బ్రశస్తములఁదాల్ప. 246

తే.గీ. శంఖ చక్రాది హీనుఁడౌ జడుఁడుభోజ
నాది కర్మంబులందయోగ్యతవహించి
విష్ణుభక్తి పరాయణ విబుధవర్గ
పంక్తియుండంగఁ దగఁడు దుష్పాపియగుట. 247

క. హరిభక్తి సమేతులఁగని
ధరలోపల శంఖచక్రధారణము సభాం
తరముల నిందించిన వాఁ
డరయఁగఁ బాషండు [67]లంబ్రడు రాజన్యవరుల్. 248

వ. అంత నవ్విప్రుండు తప్తచక్రాది భూషితుండై యూర్ధ్వ పుండ్రంబులు పూని విష్ణుశక్తులను గ్రహింప నారాయణ పదాంభోజంబులు సేవించుచుఁ బుత్రదారబంధు సహితుండై యైహికంబు లనుభవించి యంత మున నిరపాయ పదంబునొందె. ఈ యదుగిరి ప్రభావంబు వినినఁ బాప నిర్ముక్తులై ముక్తినొందుదురని నారదుండు సవిస్తరంబుగా నానతి యిచ్చెనంత. 249

మ. సమరోర్వీ పరతత్త్వ సాంశయిక వాసవ్యాత్మ బోధక్రియో
ద్యమ సిద్ధాంతిత యోగశాస్త్రమయ గీతాధ్యాయమాత్రామరు
ద్ద్రుమ నిత్యానత పార్వతీరమణ విద్యుద్వాదరజ్యజ్జటా
విమలారుణ్య పునః పునః ప్రకటనా విద్యోతి పత్పల్లవా! 250

క. ఉద్ధవ నామక హృదయ మ
హోద్ధవ సంధాన సౌహృదోదిత భాషా
శుద్ధ దయాంచిత భూమ స
మిద్ధత భౌమాగ్ర బల సమిద్ధత తేజా! 251

---

67. డంబ్రడు

మయూరవృత్తము :

పతగకేతన ! వ్రజనికేతన ! పాపశాశన ! పూతనా
సుతనుదారణ ! దురితవారణ ! నూరి తోషణ కారణా !
యతి దృగంజన ! యార్తిభంజన ! యాప్తరంజన ! యంజనా
ద్రితసు భాసుర ! విదళితాసుర ! దీప్యమాన మహీసురా !

గద్యము

ఇతి శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర,
కాశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

నారదీయ పురాణము

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీరాధా హృదయేశ్వర
పూరిత యమునానికుంజ పుంజ విహారో
దార మనోరథ దుర్మద
కౌరవ్య మనోగ్రదావ కంబుగ్రీవా! 1

వ. అవధరింపు మట్లు నారదుం డెఱింగించిన మునులు విని ప్రశ్నాంత రంబునకు నుపక్రమించిరని సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె. 2

మ. ధరలోనన్ హరిభక్తకోటి కపరాధంబుల్ జనుల్ సేయఁద
ద్దురితంబుం బరిహారముం దెలిపి సంతోషంబు గావించితీ
వరయన్ లోకములెల్ల మేలనఁగ దత్తాత్రేయుఁ డామ్నాయచా
తురి పాషండులనెల్ల నయ్యదుగిరిన్ దూలించె [1]మున్నేగతిన్? 3

క. వర వైష్ణవ మౌళి పరా
శరుఁ డేచొప్పున నొనర్చె సన్మతి యదుభూ
ధరమున విష్ణు పురాణం
బరయఁగ నోమౌనినాథ యానతియీవే. 4

పాషండమతభేద వచనము

వ. అనిన (నతఁడు వారికి) నిట్లనియె. కాణాదశాక్త్య పాషండ జైన ప్రముఖులు నరకాంగార వర్ధనులై విజ్ఞానం బొకానొకప్పుడు [2]చెఱచి దేహవ్యతిరిక్తంబైన యాత్మ లేదు. కేవలమును[3] దేహమె యాత్మయనుట యర్థంబని తెలియంబడుచున్నదిగాన దేహానురూపంబుగా వర్తింప వలయు. తపోయజ్ఞదానయోగార్చనంబులు సేయుట వృథాయా సంబులని తత్త్వంబునం జూచువారిని మహీతలంబున మోహంబు

---

1. మున్నీగతిన్ అని వ్రాతప్రతి.
2. చెరిచి.
3. న్న.

నొందింతురు. కొందఱాత్మ దేహభిన్నంబని యెఱింగియు నాదేహంబునకు క్షణవినాశత్వంబు తర్కకర్కశులై పల్కుదురు. కొందఱు దేహవ్యతిరిక్తంబైన యాత్మకు నాదేహంబునందు నుండుట నంగీకరించి యంతర్యామి లేఁడందురు. కొంద ఱాపురుషుని శేషకారణంబని యంగీకరించి బ్రహ్మఁగాని తదన్యునింగాని యొకనిఁగాఁ బ్రతిపాదింతురు. చిదచిద్రూప భేదంబున జీవేశ్వర విభాగంబు గావించి ప్రమాణసిద్ధమై సకలంబు నొక్కటియే యని పల్కు దురాత్మ తన్మాత్ర రూపంబు గాని జీవుండుగాఁ డీశ్వరుఁడుగాఁడు. ఆ దేహమునకంటె నధికంబగు వివర్తములను దానికంటె నధికముగాను[4] గొందఱు పల్కుదు రిది విష్ణుమాయా మోహితులై ప్రతిభామాత్ర శరణులై పలికిరి. ప్రవాదకులైనవారు వాదంబులు ప్రమాణవిరోధులై నిరాలోకంబైన లోకంబును నిందించిన నంత నాజ్ఞానంబు విప్లుతంబైన కలశాంబుధియందు విష్ణుపాదంబులంబడి వేదంబులు మొఱలిడుచు మాధవా! సమస్తచిదచిద్వస్తుశేషివి నీవగుట యీ యర్థంబునందు ననాదినిధనంబులగు మేమే ప్రమాణంబు సత్త్వస్థు లిందులకుం బ్రమాత లెవ్వనికి నేతత్త్వంబు దోఁచు నాతత్త్వంబు దైవతంబండ్రు. వీనికిం బ్రమాణము పాషండవాదములు మ్లేచ్ఛదేశనివాసు లిందులకుదేశికులైయుండ్రు. విశుద్ధుండగు నాత్మకు స్నానాదులచేత నెటుల సిద్ధియగునని స్నానాదికం బిచ్చావాదంబుచేత లుప్తంబుగావించి దుర్విజ్ఞానానువర్తులచేత వర్ణాశ్రమాచారంబులు వదలియుండ్ర ధ్యాత్మజ్ఞానంబు లింటింట నన్యప్రకారంబున నుండుం గావున విజ్ఞానంబు నిర్వహింపవే యీశ్వరా! యని వేదంబులు విన్నవించిన శ్రీపతి యిట్లనియె. 5

మ. ధరణీమండలి నేగురుండనయి శాస్త్రంబుల్ ప్రకల్పింతు మీ
రురు తేజంబున శిష్యులై మెలఁగుఁ డన్యోన్యాను వాదంబునన్
చరితార్థత్వముగల్గి గెల్చెదము పాషండాలి నేఁడంచు నా
హరి విద్యా నియతాత్ముఁడై మెఱసి దత్తాత్రేయుఁ డయ్యెం ధరన్. 6

సీ. కౌపీన కవచ్[5] శిక్యత్రిదండ్యుపవీత
    ములు పంచయాత్రంబు లలవరించి
మస్తశిఖాభిరామ్యంబును లలితోర్ధ్వ
    పుండ్ర చిహ్నములు ప్రభూతలీల

---

4. గఁనున్ను అని వ్రాతపతి.
5. శిష్యఁ త్రిదండ్యుపవీత అని వ్రాతప్రతి. (యతి భంగము)

గలిగి సన్న్యాసియై కమలాక్షుఁ డట్లుండ
నుచిత వేదములు బహ్వృచుఁడనంగ
నాధర్వణికుఁడన నధ్వర్యుఁడన సామ
గుండన సాంఖ్యులు దండిమెఱసి

తే. గీ. యమ్మహాత్ముని శిష్యత్వ మాచరించి
యంగషట్కంబు నిజశిష్యులై చెలంగఁ
గలిగె నిజభక్తి పేరఁ బుష్కరిణి యనఁగ
నొక్కతీర్థంబు సకలలోకోత్తమంబు. 7

తే. గీ. మానవాకారములను మీమాంసధర్మ
శాస్త్రగణమును న్యాయవిస్తరము దత్పు
రాణములుమించె నా రమారమణుఁడిట్లు
ఘనత వర్తించె బహుశిష్యగణము* లమర 8

తే. గీ. జగతిఁబాషండ శింశుపాషండ దావ
వహ్నియై ప్రాంతదేశ నివాసులైన
వారి శిక్షించె ధారుణీవలయమునను
జ్ఞానసంపత్తి వర్ధిల్ల సంఘటించె. 9

తే. గీ. రూఢి శాండిల్యుఁడను మునీంద్రుండు మున్ను
బాంచరాత్ర ప్రమాణ ప్రభావ శక్తి
నాగమార్థంబు వ్యర్థమౌనట్లొనర్చు
శఠులఁ బాషండ జనులను సంహరించె. 10

తే. గీ. రాహు దంశనమునఁబాసి యాహిమాంశుఁ
డలరుగతి మంచుతెరఁబాసి యర్కబింబ
మంబరమునఁ బ్రకాశించునట్లు జ్ఞాన
మతిశయంబందెఁ బాషండు లణఁగినపుడు. 11

వ్యాఘ్ర వానర కిరాత సంవాదము

వ ఇట్లు పాషండఖండనంబు గావింప నన్నిదిక్కులం దిరిగి వేదంబులు కల్యాణతీర్థ తీరంబున శాండిల్యసమేతుండైన దత్తాత్రేయునింగాంచి స్వామీః యొక యాశ్చర్యంబు చూచితిమనిన నదియేమి యని యడిగిన నొకవానరుం డరణ్యంబున నొక్కనగాగ్రంబున నుండి వ్యాఘ్ర

*బహుశిష్యగణము లగుచు.

భీతుండై కిరాతుండొక్కరుండు నా నగాగ్రంబునందే యుండినంతఁ
గిరాతుండు నిద్రింప వానరుంబిలిచి వ్యాఘ్రంబాఁకొన్నదాన [6]నీ కిరాతుని
మద్భక్షణంబుగాఁ గోరివచ్చితి నీ[7] శాఖాగ్రంబూఁచిన వీఁడు వడిన
వీని భక్షించి యేఁగెదననిన (నవ్వానరుండు) భయాతురుండగుట వీని
నెట్లు పడనూఁతు నుత్తములు శరణాగతులం గావందగునని యంగీక
రింపకయుండె నంత నవ్వానరుండు నిద్రింప వ్యాఘ్రంబు కిరాతునిఁ
జూచి నిన్ను మ్రింగవచ్చినదాన నీ వీవానరంబుఁ బడంద్రోఁచిన
మెసంగి చనియెదననఁ గిరాతుండు వానరంబును[8] బడంద్రోచె
(వ్యాఘ్రంబవ్వానరునిఁజూచి) [9]నిన్నువిడిచెద శాఖాగ్రంబునకు నెక్కి
[10]వానిం బడంద్రోయుమని యనిచిన నమ్మహీరుహాగ్రంబునకు నెక్కి
యూరకయున్న వ్యాఘ్రంబు [11]వానిం ద్రోయుమనిన వానరం
బిట్లనియె. 12

మ. తగునా యీతనిఁద్రోవ నాకు నిఁక నత్యంతాతురుండై గృహో
పగతుండై పగతుండు వచ్చినఁ గృపాపారాయణుల్ కావఁగాఁ
*నగు నేరంబులు గల్గనీ దురవలేపాంధుండుగానీ దుర
ధ్వగుఁడై యుండిన నుండనీ మనుచు టే ధర్మంబు లోకంబునన్. 13

క. అని వానరముం దగఁగా[12]
గని వచ్చితి మనుచు వేదగణములు పలుకన్
విని దత్తాత్రేయుం డ
య్యనఘుని శాండిల్యుఁగాంచి హర్షోన్ముఖుఁడై. 14

మ. హరిశిష్యుల్ నిగమంబు లీకరణి నత్యాశ్చర్యముంబొంద ని
ద్ధరలోనన్ శరణాగతావనమహాధర్మంబె ధర్మంబు త
త్పరమాత్మాశయమెల్ల నిట్టిదియె నీ భావంబునందున్ [13]మహ
త్తర మేతద్గుణ మంచుఁదోఁచెనిది సత్యంబే ప్రమాణంబగున్. 15

---

6. ఈ కిరాతుని- అని వ్రాతప్రతి.
7. యీ శాఖాగ్రం—
8. నఁ బడంద్రోచె—
9. ఇంక నేనియు నిన్ను
10. వీనిం
11. వీనిం

*దగు అని వ్రాతప్రతి. దగు అని యున్న యతిభంగము.

12. గన్కనివచ్చితిమి.
'కన్కను' అనుదానికి 'సంభ్రమము' అని శబ్దరత్నాకరము. కనుగొనుట అను అర్థము దీనికిలేదు. సంభ్రమమను అర్థమిచ్చుట సరిపోవుట లేదు. కావున "దగఁగాఁ గనివచ్చితి" మనియుండఁదగును. "కన్గొని వచ్చితి" మనిన యతి భంగము కాగలదు.

13. మహాతర మని వ్రాతప్రతి. ఈ రూపము అసాధువు.

తే. గీ అరసి శరణాగతులఁ బ్రోచునదియె ధర్మ
మగుట యేము నెఱుంగుదు మనఘ తిర్య
గాత్మలకు నిట్టిగుణ మెట్టులమరె ననుచు
వేదములు పల్కె నపు డతివిస్మయముగ. 16

నాళీజంఘుని కథ

సీ. వెలయఁ దిర్యగ్జంతువులను దిర్యగ్జంతు
వులకేని శరణాగతులనుఁ బ్రోవఁ
బరమధర్మము మున్ను భవ్యశీలంబైన
గంధర్వమిత్రమై ఘనతకెక్కు
రాజహంసంబు నాళీజంఘమను [14]పేరు
గలిగినయది సిరిగాంచి మెలఁగ
దారిద్ర్యమున ధరాతలమునఁ దిరుగుచు
నొకఁడు తత్సన్నిధినుండఁ గాంచి

తే. గీ. ద్విజుని యట్లనె [15]తోఁచెదు, దీనవృత్తి
నేలవచ్చితివిచటికి? నేమిసేయ
వలయునన బ్రాహ్మణుఁడు లేమివలన వచ్చి
నాఁడనన హంస మప్పుడిట్లనుచుఁబలికె. 17

శా. గంధర్వేంద్రుఁ డొకండు మత్సఖుఁడు విఖ్యాతుండు దీనార్థి స
ద్బంధుం డాతఁడొసంగు నీకు ధనసంపల్లబ్ధి యంచున్ స్వసం
బంధం బంతయుఁదెల్పి రమ్మనుచు సంప్రార్థింప గేహంబులో
నంధోలేశములేక స్రుక్కి చనె హంసావాస మా విప్రుఁడున్. 18

క. ఆలో నిద్రాకులమగు
నాళీజంఘంబు కంఠనాళము విప్రుం
డాలోలతఁ బిసికిన వాఁ
డా లోకముచేరె భాస్కరాలోకమునన్. 19

సీ. బ్రాహ్మణాధముఁడు తత్పలలంబు భక్షించి
నిద్రించునప్పు డా నీడజంబు
పక్షముల్ గంధర్వపతి భటుల్ వీక్షించి
విప్రుని నెమ్మోము విన్నదనము

14. పేరఁగలిగినయది
15. తోఁచెదు

గని వీఁడె హింసించెఁగా యని వాని ఖం
జించిరి నాకంబుచేరె [16]రాజ
హంసంబు బ్రాహ్మణుం డరిగె హంసకుమార
మందిరంబునకు శ్రీమహిమ గలిగి

ఆ. వె. యంత హంస మడిగె వయ్యమరవరుల
నన్ను నోర్చు బ్రాహ్మణవరుఁ డకట
యెందునుండె నాకు నెఱుకసేయుం డన
ననిరి నరకవాసియయ్యె ననుచు. 20

తే. గీ. అమరులకు మ్రొక్కి యా రాజహంస మాత్మ
సుకృతమున నేఁడు బ్రాహ్మణు సురపురమున
కధివసింపంగఁ గృపసేయుఁ డనుచు వారి
పాద నీరేరుహంబులఁ బవియె నంత. 21

క. నిను హింసించిన పాతకి
ననఘా! నాకమున నునుపు మంటివి యే త
జ్జనులకు నిచటికి రావ
చ్చునె? యీ కార్యంబు వలదుసూ నీ కింకన్. 22

ఆ. వె. అనిన మఱియు నతఁడు ప్రార్థింప నిర్బంధ
మున సుపర్వులెల్ల ననుమతింప
నాకమునకు వచ్చె నరకాంతరము మాని
భూసురుండు దుర్గుణాసురుండు. 23

క. అనుకంపాశీలము గాం
చిన వారికి శరణమన విశేషంబునఁ బ్రో
చిన యది సువ్రతమని స
జ్జను లాడుదు రఖిలధర్మ సారజ్ఞులలోన్. 24

తే. గీ. ఒనరఁ బ్రత్యక్ష నారాయణోక్త పాంచ
రాత్ర సారాంశ మఖిలైకపాత్ర మతి వి
చిత్ర మమల పవిత్రచరిత్ర మిందు
నెంచ శరణాగతత్రాణ మింత మించు. 25

16. రాజు హంసంబు.

వ. ఇట్లన్యోన్య సల్లాపోత్ఫుల్ల మానసులైన వారి యగ్రంబునకు శిష్య సహితుండై పరాశరుండు చనుదెంచి దత్తాత్రేయునకుం బ్రణామం బాచరించి తదనుమతంబునఁ గుశలంబు విన్నవించి నిజాగమన కారణం బేదియనిన నిట్లనియె. పులస్త్య వసిష్ఠ వరదానంబునఁ దత్త్వమంతయు నాకుఁ బ్రకాశంబయ్యె. మైత్రేయునకు నది వినబుద్ధి వొడమె. నీ సర్వోత్తర దేశంబున నిలిచెద. నారాయణమునీంద్రుండు బదరి కాశ్రమంబున కంటె నారాయణాచలంబు నాకుం బ్రియం బనియె. మునిస్థానంబునుం గలదని యానతియిచ్చి యిచట విష్ణుపురాణం బితనికి బోధింపుమనినఁ దద్వచనంబునంబని వింటి. ఆ నారాయణుం డన నీవే వేదపురాణాదుల కన్నింటికి నీవే ఫలంబునేఁడు నాదృష్టికి నమృత పారణంబయ్యెనను[17] పరాశరునకు దత్తాత్రేయుం డిట్లనియె. 26

క. తత్త్వము నీ విక్కడ* విని
తత్వమున యథార్థఘటన దగ బోధింపన్
సత్త్వాధికుఁడవును సుధీ
సత్త్వాధికుఁడవును నీవె చతురత నరయన్. 27

క. ప్రియమా సర్వోత్తరమతి
శయముననేతత్పురాణ సారంబిట్లన్
ప్రియతమమై కర్ణామృత
మయి మెఱయన్ వినియెదను నయంబుననేనున్. 28

ఆ. వె. అని యనుజ్ఞ నొసఁగ నా పరాశరముని
హరియ పరమతత్త్వ మనుచుఁదెలుప
విమల రూపమైన విష్ణుపురాణంబు
సంఘటించె శుద్ధ సత్త్వమయము. 29

సీ. తనదు కల్యాణతీర్థమునకుఁ గించిదు
త్తర భాగమున మహోదారమగు ప*
రాశరాశ్రమ మఘరాశిమాలానల
మాతీర్థమణి ప్రతీచ్యంతరమునఁ

17. ననుచుఁబరాశరునకు—అర్థము సరిపడదు.

* వని

* టరాశరాశ్రమ

దగు పంచభాగవతస్థాన మాతీర్థ
మునకెంచఁ బ్రాగ్భాగమున వరాహ
దేవతాస్థాన మా తీర్థంబు దక్షిణ
స్థలిని సీతారణ్య మలరు నచట

తే.గీ. లక్ష్మణుఁడు గట్టెఁ బర్ణశాలా గృహంబు
రామ జనకసుతా మనోరమము గాఁగ
స్థానములు నాల్గు నిట్టివి సంభవించె
నట్టి పుణ్యస్థలంబున యతివరేణ్య! 30

తే.గీ. అంత మైత్రేయ సహితుఁడై యాపరాశ
రుండు శాండిల్య మౌనిశార్దూలు వినయ
శీలు నత్యంత భక్తి భూషించి యపుడు
వినయ సంపన్నుఁడై గారవించి పలికె. 31

తులసీ హరివాసరాది మహత్త్వము

తే.గీ. ఎంచఁదగుఁ బాంచరాత్ర ప్రపంచ వక్త్ర
మీ రెఱుంగనియది యింత యేనిలేదు
ఘన దయానిధి దానిలోఁ గల విశేష
మంతయును నా కెఱింగింపు మాదరమున. 32

క. శ్రుతులందుఁ గానుపించక
యతి గోప్యంబైన యర్థమది లోకశుభ
స్థితి మెఱయఁ బాంచరాత్రం
బతి ధృతి నారాయణుఁడు సమగ్రతఁ జేసెన్. 33

క. తులసీ హరివాసర ని
శ్చల మాహాత్మ్యములు విష్ణుసంతత సేవా
ఫలములునుం దద్వ్యాసనఁ
దెలివి పడన్ నేఁడు మాకుఁ దెలుపు మునీంద్రా! 34

వ. అనిన శాండిల్యుం డిట్లనియె. భవతారకంబై సర్వజగత్కారణంబై శాంతానందంబై మహానందంబై సత్యజ్ఞానమయంబగు మహా రూపంబు గలదు. దానికంటెఁ బ్రియతరంబై వైకుంఠవాసి దృశ్యంబై గుణభాషాదులచేత నద్భుతంబై మూర్తంబైన బ్రహ్మంబు గలదు. దానియందు ననేక రూపంబులు గలవు. దాననే జీవనంబై

వరమానందంబున విహరించు. విష్ణునకు దివ్యరూపంబులనేకం బులు గలవు. వాసుదేవాదులు కొన్ని, కేశవాదులు కొన్ని, పద్మ నాభాదులు కొన్ని, లక్ష్మిగాఢోపగూఢంబులైన రూపంబులసంఖ్యం బులుగల వనురూపరూపంబుచే నేర్పడిన సర్వశ్రేష్ఠులగు లక్ష్మినారా యణులకు దాసదాసీజనంబులైన బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలు గలరు. నారాయణుండు సృజించి రక్షించి యంతంబున విశ్వంబు హరించు, నందునకు లీలం గారణంబు పృథివి ఘటికాయంత్ర నిత్యారోహావ రోహంబులచేఁ గర్మమాలికయందుఁ దిరుగువారిఁ జక్రాయుధుండు తత్కర్మ చక్రంబు వలన (నుండి) నివారించుం గాన తచ్చరణార్చ నంబే ప్రతిదినంబు గావింపవలయు. వర్ణాశ్రమాచారభ్రష్టులు విష్ణు పూజార్హులుగారు. మఱియును, 35

క. హరిపూజకుఁ దులసీదళ
మరయఁగ నానందకంద మదిలేకున్నన్
స్మరియించినఁదత్ఫలదం
బరవిందాక్షునకుఁ దులసి యర్హంబెందున్. 36

తే.గీ. పద్మకల్హారచంపక ధర్మకుసుమ
పూజఁగావించ మెచ్చఁడంభోజనాభి
శ్రీకరంబైన నవతులసీదళములఁ
బూజఁగావింప *మెచ్చు నీ భూమిలోన. 37

వ. ఇందునకుఁ బురావృత్తం బెఱింగించెద. 38

సీ. ధర్మకేతుండను ధరణీశ్వరుఁడు మున్ను
మునివృత్తిఁజేసె నమోఘ మహిమ
ధర్మంబులన్నియుఁ దద్ధరా శాసిత
హితుఁడైన నిజపురోహితునిఁ బిలిచి
యఖిల ధర్మంబులు నఖిల వ్రతంబులు
నఖిల యజ్ఞంబులు నాచరించి
నాఁడ నారాయణనగమున నారాయ
ణార్చనం బొనరింతు ననుదినంబు

---

* నట్ల

తే.గీ. నిర్ధశీల ! పురాణంబులెల్ల మాధ
వార్చనంబె ప్రశస్తమౌ ననియె నాకు
విష్ణు సంతోషకారణవృద్ధి కెద్ది
సాధనము ? తెల్పవే యని సన్నుతింప 39

ధర్మకేతుఁడనురాజు చేయు నారాయణార్చనా ప్రకారము

తే.గీ. సకల సుమములచేతఁ గాంచన సుమముల
చేత గంధాదికంబులచేత నఖిల
భక్ష్యములు వ్యంజనములు పాకశుద్ధి
విమలముగఁజేసి హరికినైవేద్య మొసఁగి. 40

వ. సేవించుమని పురోహితుండుపదేశించిన. 41

మ. కనకంబెంతయుఁదెచ్చి పద్మసుమనః కల్హారచాంపేయ కాం
చన పున్నాగ కదంబ కుంద *వకుళాంచ ద్రూపముల్ చేసిత
ద్ఘన రత్నాంకిత పుష్పమాలికలు వేడ్కన్ మీఱఁ గల్పించి యా
ననలం బూజయొనర్చె మహీనాథుండు హర్షంబునన్. 42

వ. అంత. 43

ఆ.వె. భక్తిమైసహస్రభార ప్రమిత*నయి
వేద్యమిచ్చి యాదివిష్ణుదేవు
నభినుతించి యవనియందు దండానతి
చేసి నృత్తమాడి చెలఁగు నంత. 44

సీ. తత్కాలముననను యాభాలాభనామకుఁ
డవనీసురుండొకఁడనఘనిష్ఠ
నూని యేకాదశి నుపవాస మొనరించి
నియతవ్రతంబున నయముగాంచి
నరులు మెచ్చఁగ యోజనత్రయాంతర్హిత
దేశంబునందు నుద్దీప్తి మెఱసి
యుండి ద్వాదశి నా సముజ్జ్వల తులసికా
మాలికఁబూజించి మహిమవెలయ

---

* వకుళాకారంబులంచేసి (యతిభంగము)

* ఈ రూపము చింత్యము-మార్చినచో గణభంగము.

తే.గీ. నపుడు నైవేద్యమర్పించె నా మహీత
లాధినాథుండు నారాయణాద్రినాథు
భక్తిఁబూజించి యన్నంబు బ్రాహ్మణులకు
నెమ్మితోడ నొసంగి మన్నించి మించి. 45

తే.గీ. సౌధభాగంబు నా సార్వభౌముఁ
డుచిత సద్గోష్ఠి వర్తింపుచున్న యెడను
వచ్చిరిరువురు గంధర్వవరులు మింట
యదుగిరీంద్రునిఁ బాడుచు నద్భుతముగ. 46

వ. రత్నాంగద విచిత్రాంగద నామంబులం బ్రసిద్ధులగు నా గంధర్వ
వరులు నారాయణుండు రాజదత్త సువర్ణకుసుమాదికం బంగీకరింపక
యాధాలాభ దత్తంబైన తులసికామాలికయె మౌళియందుఁదాల్చెననుచు
నేఁగునెడఁ దద్వార్త విని ధర్మకేతుండు నారాయణ సన్నిధానంబుఁజేరి
యట్లనె విలోకించి విస్మయంబంది యాధాలాభుని యున్నకడకుంజని
మ్రొక్కి మధువిరోధి తత్పూజఁగైకొనుటయు నిజపూజం గైకొనకుండు
టయు నెట్లయ్యెననిన నతండిట్లనియె. 47

తే.గీ. ఏ దరిద్రుండ నర్థింప నెఱుఁగనెట్లు
వాసుదేవుని *మెప్పించువాఁడ నెట్టి
ధర్మమొనరింప శక్తుండ ధరణీనాథ
ధరణితలమున నీకిట్లు [18]తగునుగాఁక 48

వ. అదియునుంగాక యాపరాత్మ తానేమి సంకల్పించుకొని యుండునో
యది తానె కల్గుచున్నయది. కించిత్తేని యకృతమయినయది యపే
క్షించఁడు గావున మహారాజా! నీచేతం జేయఁబడినయది చూడంబడక
యుండుట నిజంబనిన మఱియుం బ్రార్థించిన *నిట్లనియె. 49

మ. తులసీమాలిక వైచి విష్ణునకు సంతోషంబుఁ బుట్టించి [19]ని
చ్చలు నైవేద్యమొసంగి వందనములున్ సద్భక్తి గావించుచున్
[20]లలి నష్టాక్షరమంత్రరాజమున నుల్లంబుల్లసిల్లంగ ను
జ్జ్వల నిష్ఠాప్తి జపంబు సేయుదు మహోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. 50

---

* మెప్పింపువాఁడ. * మరియు నిట్లనియె.

18. చెల్లుఁగాక.(యతి ?)

19. నిశ్చలు.

20. ప్రోల్లస దష్టాక్షర (ప్రాస భంగము)

భగవద్దర్శనము చేయు విధానము

తే.గీ. ఎంచ నారాయణున కంటె నితరదేవుఁ
డనుప మాష్టాక్షరంబైన యట్టి మంత్ర
మౌళికంటెను మఱియన్యమంత్ర మిందు
గురునకంటెను వేఱొక గురుఁడు గలఁడె? 51

వ. వినుము రాజ! ఏకవస్త్రంబుఁగట్టి ప్రణామంబు సేయుట, వస్త్రంబు వలెవాటు వైచుకొని మ్రొక్కుట, తైలా[21]భ్యంజనమున భజించుట, కృష్ణ కంబళ ధారణంబున నీక్షించుట, నఖకేశాది విక్షేపంబునం గాంచుట, యెదుట నిష్ఠీవనాదికంబు లొనర్చుట, పర్యంక బంధ కరణంబున మెఱయుట, [22]యాసన పరివర్తనంబున విజృంభించుట, [23]యాసన పరిగ్రహంబున వర్తించుట, లాలావిసర్జనంబున, విష్ణు కథాశ్రవణ రాహిత్యంబున, సంధ్యాహైన్యంబున, ననాచారంబున' నస్నానంబున, నన్యదేవతా గీత పుష్పార్చనంబున, నన్య దేవతా ప్రశంసంబున, విష్ణుముఖావలోకనంబు సేయక యన్యముఖావ లోకనంబు సేయుచుండుటను, జానప్రదేశంబున విష్ణుభక్తితరోపచా రంబున, శ్మశానంబునకు నేఁగి స్నానంబుచేసి యేనియు నర్చించుట, మూర్ఖప్రదేశంబున నైవేద్య వీక్షణంబున, నివేద్య కుసుమాఘ్రాణం బునఁ బూజాద్రవ్యాపలాపంబున, నిజబద్ధ ప్రలాపంబున, భగవ ద్గృహంబుననుండి ప్రమత్తుండై తనయున్నచోటికిం భగవంతునిం దెప్పించుకొనుట, కలహ ప్రవర్తనంబున నేతద్దేవతా ద్రవ్యం బన్య ప్రదేశంబునం బొందించుట, దుష్టభాజనంబుల సమర్పించుట, శేషక ప్రసాదంబు స్వీకరించుట, భగవత్సన్నిధి శయనాదికంబుఁగావించుట, తులస్యవమానంబు సంఘటించుట, యనర్హప్రసూనంబులం బూజించుట [25]యన్యులకు రహస్యం బెఱింగించుట. పుత్రాది చింతనంబున, స్త్రీ సంభాషణంబున, విష్ణుగీతాన్య గీతోపలాలనంబున, విష్ణుమందిరంబునం బ్రవర్తించుట యపచారంబుల తదపచారంబులం బ్రహ్మకల్పంబులు నరకంబనుభవించు. ఈశ్వరుండు తత్పూజయుంగైకొనం డీదోషంబు లలో నొకటి యెయ్యదియైన నీయందుఁ గలిగెనో కాక యనిన విని రాజు కౌతూహలంబున. 52

---

21. భ్యజనమున. 22. నాసన,
23. ఆసన.
24. భక్తితరోప.
25. నన్యులకు

క. తులసిన్ సకల మనోరథ
ఫలదాయినిఁ దెచ్చి విష్ణుపాదాంభోజం
బులఁ బూజించెన్ హరికృప
గలిగెం దత్ క్షణమునందె క్ష్మాపాలునకున్. 53

క. తులసీతుల సీమాంతర
ముల [26]నెందునుబొంద రఖిల పుణ్య నిధానం
బల భూత భావి వస్తువు
లిలలోఁ దత్సదృశవస్తు వెద్దియుఁ గలదే ? 54

క. తులసీకానన సౌరభ
కలితంబగు మారుతంబు గలచో యమదూ
తలు దిరుగ వెఱతు రుర్వీ
తలమునఁ దత్తులసిఁబోలు ద్రవ్యము గలదే ? 55

క. తులసీ తులసీయనుచున్
బలుకు నరోత్తముఁడు పరమ పదమున లక్ష్మీ
లలనా వల్లభపాదో
ల్లలనా కలనాది సత్ఫలంబు వహించున్. 56

సీ. దర్శనశ్రవణ కీర్తనపరిస్పర్శన
స్మరణంబులొనరించు జనులనెల్లఁ
దులసీవనము పవిత్రులఁ జేయు వెనుకటి
పదితరంబులు మీఁది పదితరములు
తులసీదళంబు లెందు వసించుఁ బద్మవ
నంబు లెచ్చటనుండు నలిననాభ
కీర్తనం బెందున వర్తిలు భాగవ
తోత్తము లేవంక నుంద్రు విష్ణుఁ

తే.గీ దచట వసియించు శంఖచక్రాబ్జ శార్ఙ్గ
హస్తుఁడై సర్వలోక ప్రశస్తుఁడై స
మస్తుఁడైకాన నీవును మనుజవర్య !
శ్రీధరార్చన తులసిచేఁజేయ వలయు. 57

---

26. నెద్దియ ?

క. తులసి యెటువలెఁ బ్రియంబగు
జలజాక్షున కట్లప్రీతి సంపాదించుఁ
వెలయఁగ ద్వాదశి యేత
త్ఫల మేమని చెప్పఁగల నృపాలవతంసా ! 58

తే గీ. ఘనతతోశయనము మదంగ పరివర్త
నంబు నుత్థానమున సంకరంబు మెఱయు
హరిదినంబుల నుపవాస మందకున్న
హృదయశల్యంబు వెట్టినట్లైనసియుండు. 59

ఆ. వె. అనిన భగవదుక్తి యనుమాన మొనరించు
నట్టినరుఁడు బాహ్యుఁడద్దురాత్మ
సద్గుణంబులెల్ల శవవిభూషణములు
వంచకుండు వాని నెంచనేల ? 60

క. ఏకాదశి[27]వంటి వ్రతం
బేకలుషాత్ముండు సేయఁడిల నెన్నిక దా
నా కలుషాత్ముని సుకృతం
బాకడ భస్మాహుతియగు ననియెఁ శ్రుతియుఁ 61

క. గురుశాస నానులంఘన
శరణాగత [28]సుజన హరణ చక్రాయుధ వా
సరభోజనములు దురితాం
తరములకుఁ సమములనుచుఁ దలఁచిరి పెద్దల్. 62

వ. కావున శుక్లపక్షైకాదశీదినంబున నుపవసించి నారాయణ భజనంబు సేయుము. తులసీదళ సమ్మిశ్ర తీర్థంబుతో హరినైవేద్యంబు భుజించువారు షోడక్యలాబూబింబ జంతుఫల కళింగ కరకంబులు వాసు దేవార్చనా విధికి నర్హంబులుగా వశన భక్షక ధేనుక్షీర ఘృతంబు లెప్పటికి హరికి నర్పింపఁదగదు. హవిష్యంబున విష్ణు నివేదితాన్నంబు సేయవలదు. భక్త్యాదరంబుల నారాయణ నివేదితాన్నంబు భుజించిన సంసార సాగరంబు తరియింతు రనిన శాండిల్యుని వచనంబులు విని పరాశరుండు సర్వంబు నాచరింపుచు నారాయణాచలంబున నారాయణానుగులైన దత్తాత్రేయ శాండిల్య మైత్రేయాదులతో నుండె ననిన విని మునీంద్రులిట్లనిరి. 63

27. కంచు. 28. జనన.

తే. గీ. ఘోర సంసారతాప నివారణంబు
చేసి పలికితి యో మునిసింహ! యట్టి
జనుఁడు [29]వైకుంఠ గంగాంబు సక్తుఁడగుచు
యదు నగంబునఁ బరధామ మందె నెటుల? 64

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 65

విష్ణుచిత్తుని కథ

సీ. ఆచారపాలకుం డను బ్రాహ్మణోత్తముఁ
డొకఁడు తద్భార్య లోకోత్తరైక
ధర్మచారిత్ర వర్ధని యనునది వారు
విష్ణు పూజానక్తి విడువ రెపుడు
వర్ణాశ్రమోచిత వరకర్మము లొనర్చి
శాస్త్రనిషిద్ధముల్ సంత్యజించి
యంభోజనేత్ర నిజాజ్ఞా విలంఘన
భీతులై నిజధర్మరీతిఁ దిరిగి

తే. గీ. రర్హతర సత్పదార్థంబు లర్పితములు
చేసి తచ్ఛేషమున నుల్లసిల్ల దేహ
ధారణమొనర్చుకొని రమాధవ చరిత్ర
సంత తాహ్లాదరసమున సంచరించి. 66

శా. ఉన్నన్ వారికిఁగల్గెఁబుత్రుఁడు గుణాఢ్యుం డుత్తమాచార సం
పన్నుండాఢ్యుఁడు సాధుసేవకుఁడదంభ స్వాంతుడఁక్రాంతుఁడు
త్పన్నజ్ఞానవివేకశాలి హరిసద్భక్తిప్రవీణుండు వి
చ్ఛిన్నాహంకృతి దోషవర్జితుఁడు లక్ష్మీనాథ సమ్యక్కృపన్. 67

ఆ.వె. అతని విష్ణుచిత్తుఁడనిరి సుధీవ్రత
నేత లంచితోపనీతుఁడగుచు
వేదములును శ్రుతులు వేదాంగములు వేగ
నభ్యసించె జగము లౌననంగ. 68

వ. అధ్యాత్మశాస్త్రంబు సర్వవేదియగు సన్మార్గదేశికుని వలన నెఱింగి సర్వార్థసాధనంబయిన యష్టాక్షరమంత్రంబు గాంచి విద్యలెఱింగిన తల్లిదండ్రులు వైవాహికవిధికి నుపక్రమింప విష్ణుచిత్తుం డిట్లనియె. 69

29. వైకుంఠ.

క. పరిణయమొల్లఁ బుత్రాం
తరవైభవమొల్ల బంధుతతియేనొల్లఁ
హరిపాదాంబుజ సేవా
పరతంత్రత యొకటి నాకుఁ బ్రాప్యం బరయన్. 70

వ. అని విష్ణుచిత్తుండు వైరాగ్యంబువహించి సకలముని శరణ్యంబగు నైమి
శారణ్యంబునకేఁగి యోగాసనాసీనుండై ప్రాణాయామాదిసంయుతుండై
యున్న నొకనాఁడు వేఁటవచ్చి విక్రమాభరణుండను రాజు విష్ణుచిత్తునిం
జూచి సకలగుణాభిరామయగు కన్యకనర్పించెదనని తలంచి, 71

ఉ. భూసురబాలుఁడెవ్వఁడో యపూర్వగుణోన్నతుఁడిద్ధ దివ్యమౌం
జీ సకలావధన్యుఁడు విశిష్టవరేణ్యుఁడు బ్రహ్మచారి యో
గాసనశాలి కృష్ణవిమలాజినధారి మదీయకన్యకీ
భాసురమూర్తి భర్తయగు భాగ్యము లెన్నటికిన్ లభించునో? 72

వ. అని చేరవచ్చి యతనింజూచి యిట్లనియె. 73

సీ. మందహాసాన్విత మధురభాషిణి విశా
లాక్షి పూర్ణేందునిభాస్య పక్వ
బింబాధర సుకేశిపేశలభ్రూనాస
కంబుకంఠి లతాంగి కంజహస్త
గుణవతి కించిదంకురిత వయోధర్మ
నిమ్ననాభి సుమధ్యనిరతిశయ ని
తంబ రంభాస్తంభ ధన్యోరుయుగళ, *సు
హల్లక పాదమోహన కపోల

తే.గీ. మత్కుమారిక మనువంశమౌళినైన
రాజ నేనిత్తు నా యర్ధరాజ్యమిత్తు
నేలు మేలగు నీకు నూహింప సుతుఁడ
ననఘ! శంకింపవలదు విఖ్యాత చరిత! 74

వ. అని బోధించిన నగుమొగముతో బ్రహ్మచారి రాజునకిట్లనియె. 75

---

* లహల్లకపాద

సీ. నగరపుత్రులు రాజ్యసంపన్మదంబునఁ
గపిలరోషాగ్నిశిఖా ప్రదగ్ధు
లగుట మాంధాత గర్వాంధుఁడై లవణదై
త్యోగ్రశూలాహతి నుక్కడంగి
యుండుట పౌలస్త్యునొడిసి *బంధించిన
కార్తవీర్యుని భుజాగ్రములు పరశు
ధారద్రుంగుట ధరాధ్యక్షులు మున్నేఁడు
మాఱులు సమయుట మహితకీర్తి

తే. గీ. బలి రసాతలమునఁ గ్రిందుపడుట నహుషుఁ
డజగరంబయి నాకలోకాధిపత్య
ముడిగి వచ్చుట తెలియవే యో నృపాల!
యొల్ల నీకన్య రాజ్యంబునొల్ల నింక. 76

చ. వలసిన వానికిమ్ము నృపవల్లభ నీ సుత నంగరేఖదాఁ
గలిగిననేమి? నాకు నదిగానఁ గనయ్యెఁడు చర్మభస్త్రికా
తులఁ బలలాంత్రశల్యములతో నతిహేయదురుగ్రవాసనా
కలితత రోఁతయయ్యెడు నికంబలుమాఱు వచింపనేఁటికిన్. 77

వ. నృపా! నేను వైకుంఠసామ్రాజ్యంబుపై మనంబుగల్గి వర్తింపుచున్నవాఁడ
ననిన రాజు సంతోషంబునొంది చనియె, నంత బ్రహ్మచారి యుగ్ర
తపంబు సేయ నింద్రుండు కలంగి శతాప్సరోజనంబుల నియోగించిన. 78

సీ. తళతళ మెఱసె మందారమాలిక రంభ
యొయ్యారమునఁ(జూచె) నూర్వశి కుచ
కలశముల్ మెఱయించెఁ గల్యాణకౌముది
కన్నులల్లార్చి [29]యగ్రమునఁబొలిచె
నుద్యాన మాలిని యుప్పొంగె మేనక
యమృతంబు వెదచల్లి యాననమునఁ
బయ్యెద నెరిజాఱఁ బరతెంచె వీణావి
నోదిని హరిణి యామోద భరము

* ఖండించిన. 29. యుగ్రమున.

తే. గీ. గ్రమ్మపువ్వుల నెఱికొప్పుఁ గప్పుకొనుచు
మురిపె మందె వసంతవల్లరి వినోద
మందిసొలసెఁ దిలోత్తమ యతివిలాస
లాలసశ్రీలఁ దనయందు మేలుచూపె. 79

వ. ఇట్లు పదుగురు మొనయై నిలుచునంత. 80

క. వనితాసేనలతోనా
ననవిల్తుఁడు దండు వెడలె నాతియుఁదానుఁ
దన మిత్రుఁడు మునిమానస
వనజంబులు *కలఁకవొంద వైభవనిధియై. 81

వ. అంత. 82

తే. గీ. సత్త్వనిష్ఠ మహాసాధుజన శరణ్య
నైమిశారణ్యమునకు మన్మథుఁడు పూర్ణ
గర్వమున నేఁగి చొచ్చె నక్కడ ననేక
సంభ్రమంబులు చేసె వసంతుఁడపుడు. 83

క. చిగిరించి పూచి కాచెఁ
నగములు కోవెలలు మ్రోసె నానా[30]వనులఁ
సొగసై ఝుంకారంబులఁ
బొగరెక్కి చరించె మధుప పుంజంబంతఁ. 84

ఆ.వె. ఏకవీరుఁడై సమిద్ధశౌర్యమున మా
కందకుసుమశరము కంతుఁ డిక్షు
కార్ముకమునఁదాల్చెఁ గానసాంతరముల
*గుఱులువైచి యార్చుకొనుచుఁ దిరిగె. 85

చ. వలపులు గ్రుమ్మరించు నిడువాలిక చూపులఁజూచి పయ్యెదల్
బెళకఁగ గుబ్బచన్ను ళొకబిత్తరి లాగునఁజూపి గానముల్
పలుకులు నృత్యవాద్యములు భవ్యవిలాస కళాకలాపముల్
దొలఁకఁగ బ్రహ్మచారికడఁదూకొని నిల్చిరి చుట్టునంగనల్. 86

---

* గలుగవో వైభవనిధియై.

30. వలఇన్.

* గురులు వైచి.

తే. గీ. ఏమి చెప్పంగ మదిలోన నించుకేని
చంచలతలేక యాబ్రహ్మచారి యుండెఁ
గేశవార్పిత మతులఁ జొక్కింపఁ గలవె
మర్మభేదక కందర్పమాయలెల్ల ? 87

తే. గీ. శాంతహృదయుండు తద్బ్రహ్మచారి తన్ను
నిట్లు వంచింపఁజూచునయ్యెంచు ముఖుల
విఘ్నకావేయమున బహువిధములైన
కర్మములు సేసితిరి మీరు కలుషవృత్తి. 88

క. కాన కపులగుచు ముందఱఁ
గానక పులకండమట్లు కమ్మని మాటల్
మాని ఘన కిలకిలార్భటి
తో నిగుడుచుఁ గ్రోఁతులగుచుఁ దూలుండనుచున్. 89

క. శాపం బిచ్చినఁ బుచ్చక
లాపంబులతోడఁ గిలకిల ధ్వానముతో
సౌపర్వ కామినులు ల
జ్జాపరలైయేఁగి రపుడు చనియె మరుండున్. 90

క. అమరావతి నుండక యా
యమరాంగన లెల్ల నందనారామములో
భ్రమమందగ నిజతనూ వి
భ్రమ*మందఁగనపు డపత్రపం గ్రుంగి రొగిన్. 91

క. అంత వసంతుం డీవృ
త్తాంతం బంతయును దద్బలాంతకునకు న
త్యంతార్భటి నెఱిఁగించిన
సంతాపము నొంది యతఁడు చనియచ్చోటన్. 92

సీ. బ్రాహ్మణాకృతి నిల్చి బ్రహ్మచారిం గని
యర్హమే నీకు మహాత్మ ! రోష
మప్సరాంగనలు కీశాకారములు దాల్చి
నందున ఫలమేమి యయ్యెనీకు ?

---

* మందత.

నన దైవగతి నవశాత్ముండనై యిట్లు
నేసితినన సురశేఖరుండు
నిజరూపము వహించి నిలిచి మదర్ధాన
నంబు నీకిచ్చెద నాకలోక

తే. గీ. సతుల వైరూప్య మణఁగించు శాంతినొంది
యనఁ బురందర స్వర్గసౌఖ్యంబు సకల
దుఃఖదము పుణ్య మడఁగ నధోగతింబ
డంగఁ ద్రోయుట నరకఖండంబు గాదె? 93

వ. అని బ్రహ్మచారి మఱియు నిట్లనియె. 94

తే. గీ. విశ్వరూపునిఁ జంపి యీ విశ్వమెఱుఁగ
బ్రహ్మహత్యా మహాపాప[31]బహుళ దుఃఖ
వార్ధి మునిఁగితి స్వారాజ్య వైభవంబు
గణన సేయంగ నీకు సౌఖ్యంబె యింద్ర! 95

సీ. ఆది దూర్వాస ప్రసాద మాల్యావమా
లాతి బాధల లజ్జ నందవైతి
వమరావతీపురం బ న్యేంద్రముగ ననిం
ద్రముగాఁగ నెఱుఁగవే ధైర్యశక్తి
గలుగు కౌశికు ధాటిఁగానవే బంధించి
యార్చిన మేఘనాధాంబ కోగ్ర
ఘాత మెఱుంగవే గౌతముం డొనరించు
తదవస్థ లెఱుఁగవే దర్పమంది

తే. గీ. అన్నియును [32]మఱచితె జగంబెన్న నీదు
పట్టణం బొల్ల నింద్రత్వ పదము నొల్ల
నిత్య దుఃఖ కరంబులు నిర్జరేంద్ర!
యింటిత్రోవనె మఱలునేఁ డిన్నియేల? 96

వ. అనిన సురస్త్రీ శాపమోచనాదికాలం బెన్నఁడయ్యెడునని ప్రార్థించిన దినత్రయంబు నన్ను నృత్యగీతాదులచే బాధనొందించుటం జేసి వర్షత్రయంబు వానరత్వంబు ననుభవింపఁగలరనిన నింద్రుండు

---

31. బహుల. 32. మరచితివె గణభంగము.

నిజనివాసంబున కేఁగ నమ్మహాత్ముండు విష్ణు సేవాపరాయణుండై
యుండ వృషధ్వజుండు వచ్చి యిట్లనియె. 97

సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ! నీవు బ్రహ్మచారివి వ్రతం
బేటికి! నీకిష్టమెద్ది యడుగు
మైహికాముష్మి కాత్మైశ్వర్యమై భవం
బొక్కటి వేఁడు మే నొనర నిత్తు
మత్పదంబున నుండ మది నీకుఁ బొడమిన
నదియు నిచ్చెద వేఁడు మనఘ చరిత!
యన భవబంధ సంయుతమైన పదవి యె
ద్దియు నొల్ల నావిష్ణుదేవు పదము

తే. గీ. గాని తత్ప్రాప్తి యేరికిఁ గల్గుననిన,
హరియె మోక్షప్రదుండు నే నబ్జజుండు
కర్తలముగాము మోక్షభాగముల కెల్ల
నరయ నాస్తంబధాతృ పర్యంతమునకు. 98

వ. ఆ భగవంతుండు నాకును విధాతకును రక్షకుండు. పూర్వంబున నాకు బ్రహ్మ శాపవిమోచనంబు గావించె. వృకాసుర తపస్ఫూర్తికి మెచ్చి వాఁడెవ్వని శిరంబునఁదన హస్తంబుమోపిన (వాఁడు) భస్మంబు గావల యునని వరంబువేఁడిన నిచ్చితి. మచ్ఛిరంబున నునుపంజూచిన నేఁ బలాయనంబు నొంద (హరి) బ్రాహ్మణరూపంబున వచ్చి మాయవన్ని తత్కరంబు తచ్ఛిరంబున నుండంజేసి వాని హరించి నన్ను నిర్వహించె నెన్నియని తెల్పుదు నా విష్ణుండె నీకుపాస్యుండని బోధించి నిజ నివాసంబునకుం జనియె నంత. 99

తే. గీ. అబ్జజుండును జనుదెంచి యట్లపలికి
తన పదంబొసఁగ నాత్మలోఁ దలఁచునంత
నొల్లనేఁ బునరావృత్తి నొందు [33]వార
లో మహాత్మక! నీ పురి నున్నవారు. 100

వ. కావున నా పునరావృత్తి రహితపదంబు గోరుచున్నవాఁడ నని చతుర్ముఖుని ననిచి యనన్యమనస్కుండై యున్న సమయంబున సన్మార్గ దేశికుండను నిజగురుండు వచ్చిన నతండు మ్రొక్కిన నంత నతని నిష్టకుం బ్రమోదించి నారాయణాచలంబున వైకుంఠవర్ధన క్షేత్రంబున

33. వారిలో

నీ యభీష్టంబు సిద్ధించునని చనిన నా క్షేత్రంబు చేరి నారాయణ
హ్రదాంతరంబున నివాసంబు చేసికొని తపంబు సేయుచుండెనంత. 101

శా. శ్వేతద్వీపనివాస మాధవ సమాసీనుల్ మునుల్ లోకవి
ఖ్యాతాయత్తుని విష్ణుచిత్తుని సమగ్రజ్ఞానదృష్టిన్ మనః
ప్రీతింగాంచి ప్రశంస సేయుచు వితర్కింపంగ హర్షించి స
ర్వాతిక్రాంత గుణాభిరాముఁడగు ప్రహ్లాదుఁ డిరీక్షింపఁగన్. 102

క. నారాయణగిరికి దయా
పారాయణుఁడగుచు వచ్చి బ్రహ్మజ్ఞానా
కారంబై మించిన యా
నారాయణభక్తియోగ నవ్యగుణాఢ్యున్ 103

క. నా సాగ్రన్యస్తేక్షణు
నా సాత్త్వికచక్రవర్తి ననఘాత్ముని నా
నా సాధు వందనీయు న
నా సాధ్యుని నిత్యుఁగాంచి యపుడిట్లనియెన్ 104

తే. గీ. విష్ణుచిత్తా! నినుంజూడ వేడ్కగలిగి
యరుగుదెంచితిఁ బ్రహ్లాదుఁడండ్రు నన్ను
నీ మహత్వంబు విని విని నీరజాక్ష
భక్తినిష్ఠాపరత్వ మేర్పడఁగఁ గంటి. 105

వ. అనిన లేచి వందనంబొనర్చి యుపచారంబులు చేసి యన్యోన్య
సల్లాపంబుల [84]నట్లన వర్తించి కొన్నినాళ్లచట నుండి. 106

క. మంగళకరమగు నొక యు
త్తుంగ నగంబెదుటఁగాంచి దోషాచర వం
శాంగారంబగు మర్త్యకు
రంగేంద్రుఁ బ్రతిష్ఠచేసెఁ బ్రహ్లాదుఁడొగిన్. 107

క. అది సింహభూధరం బని
త్రిదశులు పల్కుదురు నృహరి శ్రీకరమోక్ష
ప్రదుఁడీక్షించిన నొసఁగున్
సదయతఁ బ్రహ్లాదతుల్య సత్పుత్రమణిన్. 108

---

84. నిట్లని

క. తక్కినవారికి నగ్గిరి
యెక్కినవారికి నభీష్టమిచ్చుం జుట్టుం
ద్రొక్కినవారికిఁ గన్గొని
మ్రొక్కినవారికిని లేదె మోక్షంబరయన్. 109

వ. అప్పుడు విష్ణుచిత్తుభక్తిచే గరుడ వాహనుండుల్లసిల్లి
ప్రత్యక్షంబయిన. 110

సీ. హార కిరీటకేయూర శోభితుఁబద్మ
పత్రనిభేక్షణు భానుకోటి
భానిధిఁ జంద్రబింబ ప్రతిభానను
ననుపమ మందస్మితాభిరాము
తత నవేందీవరదళ శోభనాకారు
నంబు జోదర దళాభాధరోష్ఠు
నుచిత పీతాంబరు నుజ్జ్వల శ్రీవత్స
వక్షఃప్రదేశుఁ బావన చరిత్రు

తే. గీ. హల్లకచ్ఛాయ చరణుఁ జక్రాదినిరుప
మాయుధాంకితు శేషాశనాది వినుతు
గరుడవాహను లక్ష్మీప్రకాశమానుఁ
గాంచె నా బ్రహ్మచారి యుత్కంఠ మెఱసి. 111

వ. కాంచి మ్రొక్కి నుతించి బ్రహ్మాదిలోకంబులు నిరసించిన యమ్మహాను
భావుండు సద్యోముక్తుండయ్యెనని చెప్పిన, ఋషులు విని నారదున
కిట్లనిరి. 112

ఆ. వె. విష్ణుచిత్తు మహిమవిని మహాత్మ ! యేము
విష్ణుచిత్తులమయి[35]వెలసితిమి స
మస్తమును లభించె ననఘ నీ కరుణచే
యడుగ వలసె నొకటి యట్లనైన. 113

మ. అనఘా ! మున్ను వసిష్ఠ నందను లగమ్యంబైన శాపంబుఁగ్ర
న్ననఁ బ్రాపించిన దీనులైరనుచు నా నారాయణస్వామి వ
ల్కెనవార్యం బగునట్టి శాప మెటు లీక్షేత్రంబునం బాసెనో
ముని[36]కంఠీరవ ! తెల్పవే యనిన నామోదంబు రెట్టింపఁగన్. 114

---

35. మై. గణము ? 36. కంఠీరవ ?

వ. నారదుం డిట్లనియె. 115

సీ. ఘనులు వసిష్ఠనందనులు విశ్వామిత్ర
శాపసంగ్రస్తులై సంచరించి
బ్రహ్మరాక్షసవృత్తిఁ బరగఁ జతుర్వేది
[37]యెచ్చోట ముక్తుఁడై యేఁగె వార
లచటికి నేఁగి యత్యంత దుస్తర శాప
మణఁగి దివ్యాకారులైన యది ప
లాశతీర్థము పుణ్యరాశి యాతీర్థంబు
మహిమ నుతింప బ్రహ్మకుఁదరంబె?

తే.గీ. యమ్మహాపుణ్య తీర్థంబునందు మునిఁగి
యఘములు దొలంగి పరిశుద్ధు లగుచు వైష్ణ
వాంఘ్రిరేణువు లెగయుతీర్థాంతరముల
కరిగి రధికారులై విశిష్టాత్మభవులు. 116

వ. విష్ణుభక్తాంఘ్రి పాంసువులచే వారలపాంసులైరి. విష్ణుభక్తాంఘ్రి రేణువులచే నణువేని పర్వతంబగు. తదవమానంబునం బర్వతంబేని యణువగుం గావునఁ గొన్ని దినంబులు దత్పలాశ తీరంబున నుండి తీర్థాంతరంబుల నిరువదియొక్క దినంబు నిలిచి పాపంబులం బాసి కల్యాణతీరంబునకేఁగి తపో విద్యాశీలవయోవిశేషంబులం బెద్దయగు రోమశ మహామునింగాంచి పాదంబులంబడి నిజవృత్తాంతం బంతయు విన్నవించిన. 117

సీ. పరమ భాగవతు లేవురుఁగల రీమహా
క్షేత్రంబునందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కి
సాత్వికులంబరీష వికుక్షి కుక్షి రు
క్మాంగద పుండరీకాఖ్యులమ్మ
హాత్ములచేఁ బూజ్యమై యొప్పెఁ దమతమ
కాలంబునందు నీఘనులు వచ్చి
యజ్ఞాన వారకంబగు తత్పలాశభూ
రుహము దక్షిణమున మహిమ వెలసి

37. యచ్చోట ముక్తులై యేఁగె. యతిభంగము.

తే. గీ. ప్రబలతరమైన కుహనా వరాహ రూప
మాత్మ నిడుకొని యర్చించి యతని వలనఁ
బూర్వ విజ్ఞాన మంది *యపూర్వ శక్తి
శుద్ధ సంకల్పులగుచుఁ బ్రసిద్ధిఁ గనిరి. 118

వ. ఇచ్చట నవ్వరాహమూర్తి భూకాంతకు శ్లోకద్వయంబుపదేశించె. ఎప్పుడేనియు భక్తియోగంబున భజియించిన వారికి నావరాహా[38]మూర్తి విజ్ఞానంబుదెలుపు, నంబరీషుండు మున్నుజ్ఞానుల నుత్తమోత్తముండు. భగవత్పాదంబులయందె యాత్యంతిక నిష్ఠనిలిపె. భగవత్పరులెవ్వని వాక్యంబేని యప్పుడ పఠింపుదురు. మున్నంబరీషుండు భగవన్నిష్ఠ నున్న విఘ్నంబుసేయ నింద్రుండరుదెంచి వజ్రంబువైచినఁ బురందరా! ఏటికి వైచెదవు. గోవిందుని విడిచి యేనన్యుని భజింప. విష్ణుబలంబున నున్నవాఁడనని భక్తిపరాధీనమానసుండై యారాజు స్వేచ్ఛావరాహరూప సేవఁగావించె. భగవంతుండతనికి సర్వార్థంబులు ప్రసాదించి శరణాగత ధర్మంబుఁ దత్వంబువలన నెఱింగించి యిట్లనియె. 119

న్యాస మాహాత్మ్యము

సీ. ఒనర విద్యలకెల్ల నుత్తమోత్తమము లీ
వేదవేదాంతముల్ వివిధగతుల
విఖ్యాతమగు న్యాసవిద్య పూజ్యంబని
చాటి లోకములు ప్రశంస సేయ
శరణాగతియును న్యాసము సంవదనము న్యా
సంబు న్యాసంబుత్యాగంబు ననఁగ
సకల పురాణ ప్రశస్తంబు న్యాసంబు
పాంచరాత్రములందుఁ బ్రబలె న్యాస

తే. గీ. మఖిల ధర్మంబులను న్యాసమభిమతంబు
సర్వనియమంబులందు న్యాసంబు ఘనము
సర్వయత్నంబులందు న్యాసంబు శుభము
న్యాసమునకంటెఁగలదె యన్యతరమొకటి. 120

సీ. తపముశ్రేష్ఠంబు సత్యంబునకంటెను
తపమునకంటెను దమముయోగ్య
మాదమంబునకంటె నర్హంబు శమము శ
మంబునకంటె దానంబు ముఖ్య

---

* యాపూర్వశక్తి. 38. మూర్తికి.

మా దానమునకంటె నధికంబు ధర్మ మా
ధర్మరహస్యకృత్యమునకంటెఁ
బ్రవ్రజనము మహాభవ్యంబు తత్ప్రవ్ర
జనమునకంటె శస్త్రంబు వహ్ని

తే. గీ. వహ్నికంటెను యజ్ఞంబు వరతరంబు
మానసము యజ్ఞమునకంటె మహిత తరము
ఘనము న్యాసంబు మానసగరిమ కంటెఁ
దద్విశేషంబు లెంచంగఁ దరముగావు. 121

వ. నన్ను శరణుపొంది యే నరాధిపులు వర్తింతురు వారినే శరణంబునొంది హృదయంబులో నుండుదు. మదర్పిత పరులెవ్వరు వారు నిర్భరులు. వారి నిచ్చటనేని యచ్చటనేని నిర్వాహింతు. సర్వదేవతలకు నే నుత్తముండనైనట్లు సర్వ కాంతలలో నిందిర యుత్తమయైనయట్లు సర్వధర్మంబులకు న్యాసంబె ముఖ్యంబు. కర్మనిష్ఠవానికి జ్ఞాననిష్ఠ దగ దాత్మజ్ఞాననిష్ఠ శరణాగతనిష్ఠయే [39]యంశమునుఁ బోలదు. ప్రధానమగుటను మహత్తరమగుట నకించన్యసారంబున కంటె విశ్వాసంబునకంటె శరణాగతనిష్ఠయందు నా చిత్తంబు ప్రవర్తింపుచున్న యది. శరణంబని నన్నుఁగొల్చిన నరుల మనోవీథినిల్తు నిందునకు సందేహంబు లేదు. 122

క. నాయందు సకలభారము
లేయెడ నిల్పునెడ వారి నెఱిఁగి సతతముం
బాయక నే రక్షింతును
నాయత మతినిత్తు నైహికాముష్మికముల్. 123

వ. అనియిట్లు భగవంతుండు పల్క నంబరీషుండు శరణాగతమాహాత్మ్యం బిట్లని వర్ణించె. నా నలువురి వృత్తాంబులనేకంబులు గలవు. విస్తరింప నేర సంసార సంతాపాది ప్రశాంతికి [40]నిటననేకులు నివాసంబు చేసికొనిరి. కాన మీరు నిందుండి పవిత్రులు [41]గండని రోమశుండాన తిచ్చిన వసిష్ఠపుత్రులచ్చటనుండి పరిశుద్ధులై సితారణ్యసముద్భూత తులసీదళ సంచయంబున నారాయణునారాధించి వరమపదంబందిరి. ఇంకంజేయు కార్యంబు వినుండెఱింగించెద. కలియుగంబున

39. యంశమును నున్న. 40. నిట్ల. 41. గమ్మని.

మహోగ్రతరులు పాషండులు [42]ముగురు గలరు. తత్త్వపాషండులు, వృత్తిపాషండులును, దత్త్వవృత్తిపాషండులునన, తత్త్వపాషండులు కర్మంబులు విడిచినవారు. వృత్తిపాషండులు బ్రహ్మంబు విడిచినవారు. కర్మబ్రహ్మంబులు విడిచినవారు తత్త్వవృత్తిపాషండులు. వారికి కర్మ బ్రహ్మంబులు లేవు. కాకున్న విపరీతంబగుంగాన వికల్పింపం బడుటం జేసి యుపాత్తజ్ఞానమాత్రంబున వైదికులవలెం దోఁతురుగాని యవైదికులు వారు కొందరు మధుసూదను నన్యదేవతా సమానునింగాఁ దలంచి మీమాంసా కబంధపరులు చెప్పుచుండ్రు. రాహుకల్పులగు వారు శిరో భాగంబు సంగ్రహింపుదురు. కొందరు యజ్వాగ్రణులు యజ్ఞంబుల నన్యదంభమూర్తులై దండకమండలంబులచేతనే తమ యోగ్యత మెఱ యింతురు. భగవంతుండంతర్యామి వాసుదేవుండారాధనీయ పదాబ్జుండు వైదిక కర్మంబులొనరింప ఫలంబు గలుగంజేయునని శ్రుతియునుం బలుకు నిట్లగుటకు సకలధర్మంబులకుఁ జక్రధరుండు కర్తయై యుండుట యెఱుంగక దుష్క్రియలు సేయు మదాంధులైన విమూఢులైన దుర్దేశికులు సాధనాంతరములు గలుగ బోధించుకతనం బ్రతిభవిడిచి. 124

తే. గీ. అహహ నగరాదులందు సర్వాన్నభోక్త
లగుచు సన్న్యాసులు చరింతు రందు నందు
మ్లేచ్ఛదుర్వృత్తి యాత్మలో మెఱసి బాహ్య
కృత దురాచార సంచార కీర్తిఁగాంచు. 125

తే. గీ. రాఘవుని యాజ్ఞ సౌమిత్రి రణమునందు
నింద్రజిత్తునిఁదునుమ నా యింద్రజిత్తుఁ
దతి సహాయంబు తానెయై యవనియందుఁ
గలిపురుషుఁ బాయక చరించుఁ గలుషవృత్తి. 126

క. సమిదాధాన విసర్జిత
తమవృత్తిం బ్రహ్మచారి తతి దిరుగుఁ దిగం
తములందుఁ గేవల తురం
గమ నిత్యబ్రహ్మచర్యకలన చెలంగన్. 127

క. ద్విజవరులందఱును మహీ
భుజుని నిజాజ్ఞం జరించి భూరిరణోర్విన్
భుజశక్తిం బాటింతురు
సుజనేతరులగుచుఁ గర్మశూన్యత్వమునన్. 128

42. మగురు.

క. కలిమియ యపరాధంబగుఁ
గలియుగమున నట్లుగాన ఘనులగు ధన వం
తులపై రాజులు పాపం
బులు దలఁచి ధనంబుగొంద్రు భూవలయమునన్. 129

క. ఎడయక నిజేష్టదేవత
యెడ జనకుని *యెడల తల్లియెడ గురునియెడన్
బొడమదు మోహం బింతుల
యెడఁగల్గిన యట్లుగా మహీవలయమునన్. 130

కలియుగ ధర్మము

వ. [43]మఱియుఁ గలియుగంబున భరతాది విద్యలే కాని వేదశాస్త్ర పురాణాధ్యాత్మ విద్యలు సంభవింపవు. నవయౌవన దుర్దాంతమానసలై యువతులు ముదిసిన యత్తమామలం గైకొనరు. గుణవతులైనభార్యల విడిచి పరదారానురాగంబునం బతులు పతితులగుదురు. ధర్మార్థంబు లేశంబేని పాత్రులకు నొసంగరు. ప్రశంసార్థంబుగాని నరకోత్తారణంబైన హరిస్మరణంబు సేయరు. నరకప్రదదారస్మరణంబుగాని శూద్రద్వారపాలక వేత్రహస్త నివారితులై బాహ్యస్థలంబున నుంద్రు బ్రాహ్మణు లేమి చెప్ప? రాజసేవోన్మత్తులైనవారు విష్ణుభక్తి పరాయణులు పల్కిన పల్కులెల్ల నాక్షేపింతురు. ద్విజాధములు నారాయణువర్జించి దేవతాంతర సేవకులై యుంద్రు. దుష్టద్రవ్యంబుచేత దుర్గారాధన క్రియలు హరిబాహ్యులగు నృపద్విజులు ప్రాణిహింసచేఁ గావింపుదురు. శ్మశాన దేవతార్చనంబు శ్రేయస్కరంబని యొనరింపుదురు. హరిపదంబెఱుంగక యహోరాత్రంబు స్వోదరపూరకులై నరులు వర్తింపుదురు. సమస్త జగన్నాయకుండైన నారాయణుండు గలుగఁగవు లొక్కొక్క నరాధముని వర్ణింపుదురు. స్త్రీలకుఁ బాపమతియు నతిక్లేశంబునగు. ధనహీనులైన భర్తల వర్జింపుదురు. కులకాంతలు ప్రమదలై భర్తలు గలిగియు నన్యపురుషస్పృహతో నుందురు. పర్జన్యుండల్ప వర్షంబును సస్యాల్ప ఫలంబునుంగాఁ గురియు. ఇట్లు నా రమాధీశ్వరుండు తనలీలచేత యాదవగిరినుండి తద్వేత్రహస్తులు ద్వాపరాంతంబునం గలి పురుషుండు వచ్చిన వారింపుదురు. విష్ణుపరాయణులైన వారు యదుగిరీశ్వరుని సేవింపఁ గలరని వర్ణించి మఱియు నిట్లనియె. 131

* సతని.

43. మఱియు వేదశాస్త్ర పురాణాధ్యాత్మ్య విద్యలు కలియుగంబున భరతాది విద్యలుగాని.

మ. స్మరియించం దురితంబులెల్ల నణఁగుఁ సాక్షాదనంతుండు త
ద్గిరి సేవించును శేషరూపమునఁ దద్దేవుం గృతంబుర్వపైఁ
బరగం ద్రేతను లక్ష్మణుండయి ప్రలంబధ్వంసి సన్మూర్తి ద్వా
పరవేళంగలివేళయుఁ గొలుచు శుంభల్లీల యోగీంద్రుఁడై. 132

వ. అట్లుగాన నారాయణుంజూచి మునీంద్రులారా! మీరు శేషాసనాద్యైశ్వ
ర్యంబు వేగంబునం బొందుండని నారదుండానతియిచ్చినఁ బరమ
సంతోషంబునొంది నారాయణగిరికేఁగ మదింగోరి పుణ్యవతియగు నా
భాగీరథి త్రివిక్రమ పాదాంభోజ మధురసంబగుదాని బహుకల్లోల
విస్తార బంధురయగుదానిం జూచి నావికోపనీతంబైన నావచేఁ
దరియించునప్పు డొక్క మహావాతంబు పడమటనుండి వినరిన నావికులు
గడపసమర్థులుగాక విభ్రాంతులైయున్న మునులు వ్యాసునింజూచి యిది
తరియింపంజేయుమనిన నమ్మహాత్ముండిది భగవదాజ్ఞయని నావికుల
మఱియుం బ్రేరించిన వారలు మఱియు నశక్తుల మనిన నాద్వైపాయనుం
డీనావ భగవంతుండే నడపు. నదీతరణ సాధనమ్ము లన్నియు
గంగలోనే యుండనిమ్మనిన వ్యాస వాక్య ప్రమాణంబున నన్నియు
వైచి ప్రపత్తి పట్టికొనియున్న నానావ తనయంతనె కూలంబుచేరె.
మునీంద్రులు విస్మయంబంది వ్యాస మాహాత్మ్యంబు గొనియాడిరంత
వ్యాసుండు వారల కిట్లనియె. 133

సీ. మనలఁ బరీక్షింప మధుసూదనుం డిట్లు
గావించె నాశ్రిత కల్పశాఖి
కడు నకించన పురస్కారంబు సేయ నా
కాంక్షించి సేయు నధ్యాత్మశాస్త్ర
సారంబులైనట్టి సకల సద్గుణ సంప
దలకు విశ్వాసంబె తలఁప చక్ర
పాణికిఁ బ్రీతి సంపత్తి కారణము సం
సారపారావారతారకకైక

తే.గీ. కారణంబైన ఘనుఁడాపగా ప్రవాహ
తారణంబొనరించుటెంత? యతఁడేమి
సేయశక్తుండుగాఁడు చర్చించిచూడ
నిన్ని వర్ణింపనేల మునీంద్రులార! 134

క. అత్తటి నత్తరిలో డిగి
యుత్తమగురు జహ్నునందనోదకమున నా
సత్తములు తీర్థమాడి మ
హత్తర కల్మములు దీర్చి రనురాగమునన్. 135

తే.గీ. సర్వమంత్రరహస్య ప్రశస్తుఁడైన
యాదినారాయణునిఁ దమయాత్మలోన
నిలుపుకొని శుద్ధచిత్తులై నిత్యకర్మ
మాచరించిరి వేడ్కఁ నయ్యఖిల మునులు. 136

క. కొందఱు విధిచోదితులై
పొందిక నొనరిచిరి కరములు విష్ణ్వాజ్ఞా
కందళమునఁ గావించిరి
కొందఱు వైష్ణవులు తదనుకూలత మెఱయన్. 137

వ. అంత. 138

క. నళినోత్పల శోభితయై
తిలకించిన నర్మదానదీమణి నతి ని
ర్మలశక్తి గడచి తా ర
వ్వల గోదావరికి నేఁగి వరనియమమునన్. 139

వ. వర్తించునంత. 140

సీ. తత్తీరమున నన్నదాన పరాయణుం
డతిథి ప్రియుండను నతఁడు విష్ణు
భక్తి నిష్ఠాగుణ పారాయణుం డుంఛ
వృత్తియను నతండు వెలయుచుండ్రు
వారిలో నమ్మునివర్యులఁగని యతి
థి ప్రియుండా *తిథ్య దృష్టిపూని
పాటించి నిత్యంబు బ్రాహ్మణోత్తమ సహ
స్రమునకు నిడుదు భోజనము మీరు

* తుచ్ఛదృష్టి

తే.గీ. మద్గృహమున *భుజింపఁ డామ్నాయమూర్తు
లయిన మీరలటంచు నత్యంతనియతి
[43]నతఁడు ప్రార్థింప వానిపై నాదరంబు
వదలి యందఱు ననిరేకవాక్యమునను. 141

మ. హరిపారాయణవృత్తిలేని భవదీయాగార మధ్యంబునన్
ధరణీదేవ భుజింపనొల్లము సముద్యత్ప్రీతిమై దేవతాం
తర మంత్రాంతర సాధనాంతరము లాత్మంబాయు నవ్వైష్ణవాం
కురముల్ బాంధవులెంచమాకు నతియోగ్యుల్గారు సంకీర్ణకుల్. 142

క. కరవీరభుక్తి దేహ
స్ఫురణంబు హరించునట్లు పురుషోత్తమ సం
స్మరణంబులేని గృహముల
నరులు భుజింపంగ నాత్మనాశన మరయన్ 143

తే.గీ. మేలు దేహంబు విడుచుట మేలు వహ్ని
శిఖల మ్రగ్గుట శ్రీపతి సేవలేని
జడుని గేహమునందు భోజనము సేయ
మేలుగాదు జనంబులు మెచ్చరచట. 144

వ. అని యతిథి ప్రియునింబలికి యుంఛవృత్తి గృహంబునకునేఁగ నంప న్నుండనగు నాగృహంబువిడిచి యతిదీనుండగు నుంఛవృత్తి గృహంబు నకు నేఁగి యేమి భుజించెదరోయని యతిథిప్రియుండు నవ్వె. నంత నుంఛవృత్తి వారలంజూచి పరితోషంబునొందె. లబ్ధతుష్టయను వేరి తత్పత్నియు నామునుల నవలోకించి చింతావ్యాకులయై కందమూల ఫలాదికంబుల వలనన పరితృప్తిం బొందించెదనే[44]నకించన నని [45]వితర్కించునంత. 145

తే.గీ. అప్పు డింద్రాది దివిజులకైనఁ గోరఁ
దగిన సంపద [46]గలిగె నత్యంత మహిమ
నీరజేక్షణ భక్తులు నియతులెందు
నుంద్రు సంపద లచ్చోట నుండు నిజము. 146

---

* భుజియింపుఁడా

43. ననుచుఁబ్రా.

44. నకించనుండనని.

45. వితర్కింపునంత.

46. గలుగె.

వ. ఆశ్రమోపగతంబైన సంపదంగాంచి యుంఛవృత్తి మునీంద్రులఁ దృప్తిఁ బొందించునంత వారు భుజించి సుఖాసీనులైయున్న లజ్జించి యతిథిప్రియుం డచటికి వచ్చి భయంబున వందనంబు చేసిన వానిం జూచి విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె. 147

తే.గీ. ఉంఛవృత్తికి దారిద్ర్య మొసఁగనేమి
గలదు మందిరమున? నని గర్వ వృత్తి
నగితి మముఁజూచి పరమవైష్ణవుల యింటఁ
గమలగేహ వసించుట కానవైతి. 148

క. శ్రీనారాయణుఁడుండఁగ
దీనాత్ముని వేఁడుకొనుట [47]దీపించినక
ల్పానోకహ ముండఁగ మది
యానక శాల్మలినిఁ దలఁచి [48]యాచించుటగున్. 149

క. నారాయణుఁడుండ దురా
చారులఁ గొల్చుట సుధాబ్ధిసంగతి మదిలోఁ
గోరక లవణాకరసీ
మారతి విహరించుటలు క్రమంబునఁదెలియన్. 150

ఆ.వె. మాధవాంఘ్రియుగము మఱచి వేఱొక్కని
రక్షకుండటంచు భ్రాంతిపడుట
స్వర్ణదీతరంగజలమగ్రమున నుండ
మరుమరీచికాంబు మగ్నులగుట. 151

క. హరిఁదక్క నితరు నొక్కరు
శరణంబని తలఁచుటెల్ల సారతరంబై
తరిగలుగ భిన్నకుంభాం
తరమున నదిదాఁట నాత్మఁదలఁచుటగాదే! 152

క. కమలావిభుండు దొరకఁగ
నమరాధము నొకనిఁజేరి ప్రార్థించుట యు
త్తమ చింతామణి [49]దొరకఁగ
నమితములగు చిరిపిఱాల కాశించుటగున్. 153

---

47. దీపించినఁగ. 48. యాశించుటగున్.
49. దొరకిన.

ఆ.వె. మధువిరోధి గలుగ మానవునల్పుని
నడుగఁజూచుటెల్ల నవనియందు
హాలికుండు వార్షికాభ్రంబు మఱచి నీ
హారవారిధార లడుగు నట్లు. 154

ఆ.వె. మహిమతోఁ ద్రివిక్రమస్వామి దీపించఁ
దగునె యన్యదేవతా భజనము
కామగవి జగత్ప్రకాశమై కనుపట్టఁ
బొదుగుగల వరాహిఁబిదికి నట్లు. 155

తే.గీ. హరికి నవమాన మొనరించి యన్యునొకని
దేవతయటంచు గొలుచుట దీపముండ
నంధతమసంబు భేదించు నంధునకును
మించు ఖద్యోతకాంతి గావించునట్లు. 156

తే. గీ. వాసుదేవుండు గలుగ దేవతల వెంట
భ్రాంతిఁ దిరుగుట శర్కరాపానకంబుఁ
జవి గొనక యూసరక్షేత్ర జలకణములు
ప్రచురమైయుండ జిహ్వపై రుచులుగొంట. 157

తే. గీ. పద్మనాభ సమాశ్రయపరుఁడు గాక
యన్యదేవతఁ బలుమాఱు నాశ్రయింపఁ
దలఁచియుండుట బర్బూరతరువు నీడ
సంచరించుట చందనచ్ఛాయఁబాసి. 158

ఆ.వె. అంబుజాక్షు నాత్మయందు నిల్పక యధ
మాధములఁ దలంచు టరయఁదంద్రి
నాఁటి ధనమువిడిచి నరుఁడు స్వప్నాగత
నిధి గృహంబునందు నిలిపికొనుట. 159

తే. గీ. ఆదినారాయణునిఁ బరమాత్మఁ బాసి
పరునిఁ దలఁచుట కర్పూరతరువు విడిచి
లాంగలీకంద భక్షాభిలాష వృత్తిఁ
బూని తిరుగుట గాదె యీ భూతలమున. 160

తే.గీ. పరమ పూరుషు నిజసేవఁబాసి నీచ
దేవతాంతర సేవతోఁ దిరుగుటెల్ల
మధురపుండ్రేక్షురస రుచి మఱచి దుష్ట
మైన [50]యేరండకాండంబు లందుకొనుట. 161

తే.గీ. జడుఁడు సంకర్షణపదాంబుజములు మఱచి
తామసపు దైవసేవచేఁ దనరియుంట
యమృతమై యున్నయట్టి దివ్యౌషధంబు
మాని హాలాహలప్రీతి మరగినట్లు 162

సీ. ప్రద్యుమ్న సేవాప్రపత్తి వాటించక
రాజసదేవతా పూజనంబు
సేయుట యిత్తడి చెంగటఁగని కన
కంబుమీఁదం బ్రేమ గనక యుంట
సంకర్షణ స్తోత్రజాలంబు విడనాడి
పరదైవత స్తోత్ర పాఠమునకుఁ
జనుట మూఢాత్ముండు సచ్చూతఫలరసం
బానక వేముపై నాసపడుట

తే.గీ. యనఘు ననిరుద్ధుఁగొల్వక యన్యదేవ
తలను గొల్చుట ప్రస్తుత స్తన్యముడిగి
యయ్య జాగళకుచదుగ్ధ మాసపడుట
వినుము విప్రేంద్ర మున్ను నే ననఘుఁడైన. 163

వ. వసిష్ఠాశ్రమంబునకు నేఁగి యధ్వశ్రమాతురుండనైన నారాక విని యరుంధతిం బిలిచి వసిష్ఠుండన్నపానంబుల శ్రమంబు దీర్పుమని నియోగించిన నమ్మహాసాధ్వి వచ్చునెడ నాకమహానది ప్రవహింప మరలి తద్వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వసిష్ఠుండే ననాది బ్రహ్మచారి నైతినేని మార్గంబు చూపెడు నిట్లని ప్రార్థింపుమన నప్పరమ పావనియు నట్లనె కావించిన నత్తరంగిణి మార్గంబు చూపిన వచ్చి నాకు నన్నం బొసంగి చనుచోఁ గల్లోల భీమార్భటి మరలం బ్రవహించిన మరలి నాకు నెఱింగింప నేను నిత్యోపవాసి నగుదునేని మార్గం బిమ్మని పలికిన యట్లనె ప్రార్థింప మార్గం బొసంగనేఁగి భర్తంగాంచి పుత్రులం గనిన నీవు బ్రహ్మచారివెట్లైతివి ? సద్యస్కారంబున నా చేతనె భుజించిన

50. పేరండ.

విశ్వామిత్రుం డెట్లు నిత్యోపవాసియయ్యె ? నని యడిగిన వసిష్ఠుం
డిట్లనియె. 164

సీ. నియమంబున స్వభార్య నియతుండనై యుక్త
కాలంబుననె రతికేలి సలిపి
యుండుట మఱినాకు యుక్తంబు బ్రహ్మచా
రిత్వంబు జగము వర్ణించి పొగడ
గాధిపుత్రుఁడు కమలాధిపభక్తి ని
ష్ఠాపరాయణుఁడు ప్రశస్తిగాంచి
జాత్యాశ్రయ నిమిత్త సత్కర్మములు పూని
వీత దోషముగ నైవేద్య మొసఁగి

గీ. యదియు ననిషేధకాలంబునందుఁ గృష్ణ
యనుచు గోవింద యనుచుఁ బరాత్మ యనుచుఁ
బ్రతి కబళమును నుడువుచుఁ బరిభుజించె
వాసి నటుగాన నిత్యోపవాసి యయ్యె. 165

వ. అనిన నరుంధతి విని హర్షించె నట్లుగాన హరిభక్తిలేని నీ గృహంబున
భుజియింప నర్హంబుగా దుంఛవృత్తి భక్తుఁడు గావున తద్గృహంబున
భుజియించితి మనిన విశ్వామిత్రు వాక్యంబులు విని యతిథిప్రియుండా
విశ్వామిత్రుం బ్రశంసించి సాత్వికవృత్తి వహించి చనియె నంత నమ్మ
నులు గోదావరీ తీరంబుననున్న హరిణంబులు తమ్మునీక్షించిన యంతనె
విమల హృదయంబులంగాఁ జేయుచు హరిణంబులుం దాముం జనించని.
166

క. అక్కడ వీరధ్వజుఁ డన
నొక్కమహా వీర వైష్ణవోత్తముఁడురున
మ్యక్కీర్తిశాలి యిచ్చెఁ
జొక్కంబగు కనకరత్న శుభ్రపటంబుల్. 167

వ. అవిగొనుచు వారలు. 168

సీ. నారాయణున కర్పణముసేయ నరుగుచోఁ
బశ్యతోహరు లుగ్రపౌరుషమున
గదియ వచ్చినవారి గాధిపుత్రుండు ద
క్షిణకరంబున నివేసించె నడవి

నపుడు సహస్రసంఖ్యా తిబలోద్ధతుల్
ఘటులుదయించి యుత్కటనిజాస్త్ర
సమితి నోర్చిన ధరాస్థలియందు నౌరగిన
గాధేయు మహిమఁ దద్ఘనులు మెచ్చి

గీ. యద్భుతంబంది కొనియాడి యతులతుంగ
శృంగమండల మండిత చిత్రశాఖ
శాఖకావృతమై యక్షసాధ్యసిద్ధ
దివ్యపరమైన యదుగిరి తెలివిగాంచి. 169

క. దూరంబున నానిర్జర
వారంబులు మ్రొక్కనున్న వరమౌనులు శ్రీ
నారాయణ పదసేవా
పారాయణు లఖిలలోక పావనమూర్తుల్. 170

వ. ఇది పరమధర్మంబైనయది యని హరిధామంబుఁగని మ్రొక్కి యా
శైలంబున నధివసించి నేత్రామృతపానంబుగా నిరీక్షించిరంత. 171

సీ. ఆ నగరాజి మధ్యమున లక్ష్మీకళా
భ్యంచితమై వియదంతరాళ
సంచారకానేక సాలాభిరామమై
నానా మహీరుహోద్యాన లక్ష్మి
గనుపట్టె నిరుపమాకలిత నిత్యోత్సవ
ధ్వజ సమావృత దిశాంతమయి కాహ
ళీ భేరి దర మురళీ మర్దళధ్వాన
కలితమై జయశబ్ద మిళితమై ప్ర

గీ. శంసకామ్నాయఘోష భాస్వరము సౌధ
సౌధవిన్యస్త దీపికా సముదయంబు
నైన యొకపురిఁ గనిరి తదగ్రసీమ
నమ్మహామును లత్యంత హర్ష మొదవ. 172

క. ధవళాతపత్ర చామర
వివిధశ్రీ విస్తరిల్ల శ్వేతద్వీపం
బువలెం గనుఁగొను గీర్వా
ణవరుల కానందరసము నల్గడలఁ దగన్. 173

సీ. అంత నమ్మునులు కల్యాణ సరోవరో
దకమున మునిఁగి యత్యంత నియతిఁ
బౌర్వాహ్ణిక క్రియల్ పాటించి యానంద
మయ మధ్యముననున్న మధువిరోధి
నాదిమూర్తి నిరామయాకారు సౌందర్య
వరసుధావార్ధిఁ బావన చరిత్రు
ననుపమశ్రీ లలితాంఘ్రి సరోజాతు
రత్నమంజీర విరాజమాను

గీ. హైమ పరిధానుఁ గౌశేయ కాభిరాము
జఠరమధ్య విరాజిత సమ్యగుదర
బంధు నాతురబంధు శోభన సువర్ణ
మణిమయాంగదు ఘనభుజా మహితు స్వహితు. 174

క. శ్రీవత్స వైజయంతీ
శ్రీవిలస దురస్కు నతి విచిత్రేతరభూ
షావారధామునీశ్వరు
సేవకమందారు దేవసేవిత చరణున్. 175

క. జలజ గదా చక్రాద్యు
జ్జ్వలు విలసద్వదన కమలు సంస్ఫూరిత దృ
క్నలినద్వయు నతులతరా
మల చారుకపోలభాగు మహితాభోగున్. 176

సీ. ఘనరత్నమకుట శోభనుని నాపాదమ
స్తక కళాసౌందర్య సారవీచి
కాలంఘన క్షమ కావితావ లోకను
నిగమాంత పూజితు నిత్యనిత్యు
పద్మావధూమణీ భాగ్యాధిదేవత
పశ్యజ్జనామృత పారణంబు
మూర్తి మదామ్నాయ ముఖ్యాంతరంగంబు
సేవక సందోహ జీవధనము

గీ. సకల నిశ్శ్రేయస సార్థిహస్తగత ఫలము
నభినుతించి భజించి నృత్యంబు సలిపి
యనఘులై చేరి వీరధ్వజార్య దత్త
[51]విత్తమంతనివేదించి బత్తి మ్రొక్కె. 177

వ. సర్వకర్మనిర్మలులగు నమ్మునులు, సువర్ణంబు రత్నంబులు నంబరంబులు రాజార్హంబగు నాసనంబులు చామరంబులు ఛత్రంబులు చందనాది సురభిద్రవ్యంబులు నంగీకరించినఁ గల్యాణతీర్థంబున నా కుమారులు పరమభక్తి నారాయణు సేవించిన వారలంజూచి యా దయారసాంబుధి యేను సంప్రీతిం బొందితి మిమ్ముఁగాంచి భక్తి సంభ్రాంత సర్వాంగులగు భక్తులే నాకు ధనంబు. ఏను గృపారస పరవశుండం గృపయు భక్తిపరాధీన భక్తులు భక్తిపరాధీనులు భక్తియు మత్ప్రసాదంబునం బుట్టిన యది. మత్ప్రభావంబు భక్తపారవశ్యంబే కాని యితరంబు లేదు. ఏను మీతోఁబాసి వైకుంఠంబున నుండనొల్ల. ఇచ్చటనేని వైకుంఠంబుననేని మీతోఁగూడి వర్తింపుదు, నెపుడు మీరలిందుం డధికారావసానంబున వైకుంఠంబు నొందెదరు. వింధ్యారణ్యవాసంబులగు నీ హరిణంబులు దూరంబుననుండి వచ్చినయవి. వీనికిం బరమపదంబు కృపసేసితిని. ప్రభావంబు మీకేయగు భవదన్వయంబునఁ బశువులు సురదుర్లభంబైన పరమపదంబు నొందె. తృణచర్వణంబు చేసి మదగ్రంబున సంచరించి కల్యాణతీర్థోదకపానంబుచేసి మాతృస్తన్యపానంబు సేయఁడు గాన నిది వైకుంఠవర్ధనంబను పేరి స్థానంబున ప్రాజ్ఞుండేని పామరుండేని పశువులేని పక్షులేని నన్ను జపించిన వారు వైకుంఠంబు వృద్ధింబొందింతురు. ఎవ్వరు కళ్యాణతీర్థంబునం దానంబు సేయుదురు వారికి సహస్ర గుణితఫలం బప్పుడె కలుగు నొక్క ధేనువు నేని కల్యాణతీర్థసంయుతుండై యొసంగినఁ గోటిప్రదాన ఫలంబులగు. మఱియు దరిద్రుండైన విష్ణుభక్తునకుఁ గల్యాణతీర్థతీరంబున క్షేత్రంబొసంగినఁ దత్క్షేత్రరేణు సంఖ్యాతంబులగు వత్సరంబులు స్వర్గంబున వసియించి యీప్సితంబు లనుభవించి యంతంబున నన్నుంగలయుఁ గాకున్న భూమియందు సార్వభౌముండై పుట్టి పిదప నన్నుంజేరు నెన్నఁటికి వాని విడనాడ. కల్యాణతీర్థ తీరంబున బ్రాహ్మణభోజనం బిడినఁ గాలత్రయంబునఁ జతుర్ముఖుండగు. కల్యాణతీర్థంబున వస్త్రం బొసంగిన శ్రీమంతులై ముయ్యేడు తరంబులవారు సంసారం బుద్ధరింపుదురు. కల్యాణతీర్థ తీరంబున ధనం బొకనికింజాలు నట్లొసంగినఁ

51. వితమంతయు నటనివేదించి మ్రొక్కె. (యతిభంగము)

గల్పాంతరంబునఁ గుబేరుండై జనించు. అశ్వంబేని స్యందనంబేని గజంబేని కల్యాణతీర్థ తీరంబున నిచ్చిన స్వారాజ్యం బనుభవించి స్వారాజ్యంబు నొందు. అచ్చట మౌక్తికంబు లొసంగిన ముక్తభేద బాంధవుండై హారాలంకృత వక్షస్కుండై తారాపథంబు నొందంగ లఁడు. కల్యాణతీర్థ తీరంబునఁ గాంచన వికారంబేని రజత వికారంబేని యొసంగిన నాచంద్రతారకంబుగాఁ జంద్రలోకంబు నొందంగలరు. కల్యాణతీర్థోదకంబు ఘటంబునందెచ్చి సజ్జనుల కిచ్చిన వారి పితృ గణంబులు తృప్తింబొందు. కల్యాణతీర్థసన్నిధి బాలకుల కధ్య యనంబులు సేయించిన వక్తలై ధన్యులై మేధావులైన పెక్కండ్రు పుత్రులం గందురు. ఎవ్వరు కల్యాణతీర్థ తీరంబున నధ్యాత్మవిద్య యుపదేశింపుదురు వారు మత్సహాయంబైన యుపదేష్టృపదంబు నొందంగలరు. కల్యాణతీర్థ తీరంబునఁ దిలదానంబు చేసినఁ బాపంబులు తిలప్రమాణంబులై నాశంబునొందు. కల్యాణతీర్థంబునఁ గనకాద్య లంకృత కన్యాదానంబుఁ గావించిన ధరణీ తలంబున ధనధాన్య సంపన్నుండై పుష్టి శ్రీ భూ నీళా సంయుక్తుండైన మత్పదంబుం బొందం గలరు. కావున మునీంద్రులారా! ఇచ్చటనే యుండి నన్ను సేవింపుండని పలికి నారాయణుం డానందమయ సంజ్ఞితంబగు విమానంబునందు రమతోఁ గూడియుండెనని నారదుండు పలికిన మునీంద్రులు హర్షంబు నొందిరంత 178

గీ. యాదవాచల మాహాత్మ్య మరసి యతుల
భక్తి పఠియించి వినువాఁడు భగవదిష్ట
తముఁడు వాని గృహంబునఁ గమలగేహ
వెలయు నాపుణ్య ఘనుని యవిద్య తొలఁగు. 179

క. *యదుగిరి మహత్త్వ మెవ్వని
సదనంబున నుండు వాఁడె సత్తముఁ డతి సం
పదలాయువు నారోగ్యము
సదమల మతులైన సుతులు సకలము గలుగున్. 180

చ. సకల జనేప్సితారములు చాల నొసంగుచు సర్వదేవతా
నికర కులాధిపత్యమున నిల్చి రమారమణుండు యాదవా
ద్రి కుహరసీమనుండి వినుతించిన వారికి నిచ్చువేడ్క నం
ద్రికమల సేవనాధిక పరిస్ఫుట రాజ్యరమా విశేషముల్. 181

---

*యదుగిరి

మ. బలివిధ్వంసి పదాంబుజాతముల సద్భక్తిఁ నరుం డెవ్వఁడా
తులసీపర్ణ మొకానొకప్పు డిడినఁ దుష్టాంతరంగ క్రియల్
ఫలియించుఁ భజియింప ముక్తిపద సోపానంబులం బోపుచో
వెలయుఁ నందన కల్పభూజసుమనోవృష్టిచ్ఛటల్ మించుగఁ. 182

క. పటుభక్తి యాదవాచల
తటమున వరవేదఘోషతత [51]కావ్యాద్యు
త్కట నాదము విని యుద్భట
పటహధ్వనిఁగడను బరమపదమున కేఁగుఁ. 183

గీ. నిఖిలభవనైక రక్షాతి నిర్నిమేషుఁ
డైన యదుగిరి భర్త యొకప్పుడేని
కనిన వారి నిజాననకమల గంధ
కలన వైకుంఠవిభుఁడు స్వాగతము పలుకు. 184

గీ. దైవయోగంబుచేత నేధార్మికుండు
యాదవాద్రిని క్షణమేని యధివసించు
సకల కాలంబును వసించు శాశ్వతముగఁ
బరమపురుషైక గోష్ఠి నా భవ్యమూర్తి. 185

క. ఇది విని యదుశైలం బా
స్పదమున ఘనవీతరాగవర్యులు చిత్సం
పద నిల్చిరి లక్ష్మీధవ
పదముల శేషాశనాది పరిషద్గోష్ఠిఁ. 186

ఆశ్వాసాంతము

శా. చాణూరాహ్వయమల్ల హల్లక మదస్తంబేరమా కంసని
ర్వాణారస్తమతిత్రపాలనకరాగ్రాఘాత లక్ష్మీవధూ
మాణిక్యాభరణాభిరామ యతిరాణ్మందార భూజాత ప్రా
మాణిక్య స్ఫురితాత్తబోధ చతరామ్నాయాంత మాయాంతకా! 187

క. అక్రూరవరద యదుకుల
చక్రేశ్వర లక్షణా వశంవద ధాత్రీ
చక్ర [52]వినిర్వహణోత్సుక
చిక్రింసా! ధుర్యవాగ్రుచిర మాధుర్యా! 188

51. కావాద్యుత్కట.
52. వినిర్వహణోత్సుక.

కవిరాజ విరాజితము-

దళిత రసాదర సాదర పోషిత
ధర్మసుతాది పృథాజ [53]మహా
ఖిల వదనాశన వాశనికల్ప ఫ
ణాకృత ధీకృత చంక్రమణా
కలశపయోధిశయప్రభు సన్మణి
కాంతికిరీట నమించిత పే
శల సురసామల సామల సన్ముఖ
సన్నుత సంతత ధన్యగుణా! 189

గద్యము

ఇది శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ
శ్రీ

శ్రీ

నారదీయపురాణము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీమన్నాగ్నజితీ ప్రే
మామోదాంభోధి పూర్ణిమాంబుజ హరసు
త్రామ సుత సూత కృత్య భి
ధాముహు రాఖ్యాత పుణ్యదాక్షిణ్య గుణా ! 1

వ. అవధరింపుము నైమిశారణ్య వాసులగు మహామునీంద్రులకు సూతుండు మఱియు నిట్లనియె. మున్ను మాంధాత వసిష్ఠు నడిగిన యేకాదశీ వ్రతంబు మీకు నెఱింగించెద వినుండు. 2

క. ఏపున శుష్కార్ద్రములౌ
పాపేంధనకోటులెల్ల భస్మము సేయన్
దీపించు వహ్ని యెయ్యది
తాపస కులనాథ ! తెలుపు దయతో మాకున్ 3

సీ. మూఁడు లోకంబుల మునినాథ నీ వెఱుం
గని యది లేదు నిక్కముగఁ ద్రివిధ
కర్మ నిశ్చితము విఖ్యాతిమైనజ్ఞాత
కలుషంబులెంచ శుష్కములు జ్ఞాత
కలుషంబు లార్ద్రముల్‌గా విన్నవించితి
వార్త కెక్క నతీత వర్తమాన
భావికాలోచిత పాపేంధనంబు లే
వహ్నిచే నడఁగుఁ బావన చరిత్ర

తే.గీ. యనిన హరివాసరము నియతాత్మ మనుజుఁ
డుపవసించి హరి భజించి యుచితభక్తిఁ
గాంచి నిశినెల్లఁ దామేలుకాంచి ధనము
జూదరియుఁ బోలెఁ బాతకస్తోమ మడఁచు. 4

వ. వినుము రాజేంద్రా ! ఏకాదశీ సముద్భవానలంబుచే జన్మశతోద్భవంబు లైన పాతకేంధనంబులు భస్మంబగు. హరి దివసంబువంటి దివసంబు లేదు. హరి వాసరంబున నుపవసించు తన కనేక [1]దేహంబుల పాపంబు లుడుగు. హరివాసరోపవాస షోడశాంశంబునకు నశ్వమేధ సహస్రంబులు వాజపేయ శతంబులు సమంబులు గావు. హరివాస రోపవాసంబున నేకాదశేంద్రియ కృత పాపంబులన్నియు నాశంబు నొందు. హరివాసర సమంబుగాఁ బాపంబుల వలన రక్షించునది యొక్కటి లేదు. ఒక్కొక్క వ్యాజంబున హరివాసరోపవాస మాచ రించి దండధరునిం జూడఁడు. స్వర్గమోక్షప్రదంబును, శరీరారోగ్య కరంబును, సుకళత్ర సుపుత్ర లాభకారణంబును[2] నగు. మఱియును 5

క. కురు గంగా కాశీ పు
ష్కర రేవావేణికా వికర్తన తనయా
సరయూ గయాది తీర్థము
లరయన్ సరియనఁగఁ దగునె హరిదినమునకున్. 6

మ. [3]అవనీ నాయక! కల్గులోకుల కనాయాసంబునన్ నేఁడు వై
ష్ణవధామం బుపవాస జాగరము లిచ్చంజేయ నేకాదశిన్
సవిశేషంబుగ మాతృపక్ష పితృపక్ష స్వప్రియాపక్ష వం
శవతంసంబులు వార్తగాఁ బదియు మోక్షంబందుఁ దానుం దగున్. 7

క. ఏకాదశి చింతామణి
యేకాదశి కామధేను వింద్రమహీజం
బేకాదశి మోక్షప్రద
మేకాదశి వేదమార్గ మేకాదశియే.[4] 8

శా. ద్వాదశ్యుత్సవ మాచరించు నరుఁడు ద్యద్దోశ్చతుష్కంబుతోఁ
గాదే నాహిత దివ్యవాహనముతోఁ గౌశేయవస్త్రంబుతో
నాదిత్యుల్ గొనియాడ నాహరిపురోదంచన్మణీ వేదికన్
మోదంబందుచునుండు వైష్ణవ సభాముఖ్యుల్ ప్రశంసింపఁగన్. 9

1. దేహంబునం బాపంబు లుండు
2. ('ను' లేదు.)
3. అవనీనాయక గల్గు
4. యేన్

క. హరివాసరోపవాసాం
తరమున జన్మాంతరములఁ దరలని పాపాం
తరములు[5] జననీ గర్భాం
తరవిణ్మూత్రాది లిప్తతయుఁ దొలఁగుధరన్. 10

వ. ఈ ప్రశ్నంబె నైమిశారణ్యవాసులు వ్యాసశిష్యుండగు సూతునిం జూచి మహాభారతంబు మొదలుకొని యష్టాదశ పురాణంబులు నీవెఱుంగనివి లేవు. వేదశాస్త్రపురాణస్మృతులందు లేనిది యెద్దియునులేదు. కావున సర్వంబును నీ వెఱుంగుదువు. మా హృదయంబుల నింత సంశయంబున్నది. తత్సంశయంబుదీర విస్తరంబున నెఱింగింపు. తిథి ప్రాంతంబున నుపవసింపవలయునో? తిథిమూలంబున నుపవసింప వలయునో? అందు దేవపితృ కార్యంబులకు నుపయోగించినయవి యెఱింగింపవే[6] యని యడిగిన నాసూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె. తిథ్యంతంబున దేవపితృ హితఁబుగా నుపవసింప వలయు. తిథి మూలంబునఁ బైతృకం బాచరింప[7]వలయు. 11

తిథి ఫల నిర్ణయము

ఆ. వె. సాధులా ద్వితీయ షష్ఠియష్టమి భూత
తిథి హరి దివసములఁ దెలిసి పూర్వ
విద్ధయైన దాని [8]విడువనగుఁ ద్రివర్గ
కాంక్షు లుపవసింపఁ గాదు ధరను. 12

సీ. వాసిగాఁ బ్రాతి సాంవత్సరీక దశమి
పౌర్ణమాసీ దరశిథవ్యతిథులు
పూర్వ విద్ధములైనఁ బూని సేయఁగఁ దగు
నట సేయకుండిన నతఁడు ఘోర
నరకంబులందు నానావిధహానియు
సంతతిచ్ఛేద మత్యంత దురిత
దౌర్భాగ్యములఁ జెందుఁ దప్పదు మున్నంచు
ద్వైపాయనుండు తథ్యముగఁ బలికె.

5. న
6. యని శౌనకాదు లడిగిన నా సూతుం డిట్లనియే.
7. వలయునని
8. విడువ వలయుఁ ద్రివర్గ

తే. గీ. వెలయ నాదిత్యుఁ డుదయించు వేళయందు
నింతయేనియుఁ దిథి గల్గెనేని యదియె
పూర్ణయగు [9]నుదయముఁ బాసి పూర్ణయైన
యదియ పూర్ణయ కాఁజూడుఁ డనఘులార! 13

వ. పారణంబునకు మరణంబునకుం దత్కాలతిథి కర్తవ్యము. పైతృకంబునకు నస్తమయస్పృక్తైన తిథి కర్తవ్యము. పైతృక కర్మంబున కుదయతిథి గ్రాహ్యంబుకాదు. కావున మౌహూర్తికులవలనఁ దిథి శోధింపవలయు. తిథికిఁ బ్రమాణంబులు సూర్యచంద్రులు. పూర్వవిద్ధయైన నుపవసింపఁ దగదు. స్నానపూజనంబులు యామ చతుష్కంబు వర్జించి దానకర్మంబులన్నియు శర్వరీ [10]ముఖంబునఁ జేయవలయు నిది యుపవాసవిధి ప్రకారంబు. 14

క. ద్వాదశి యల్పమయిన నరు
ణోదయమున లేచి స్నాన హోమార్చన దా
నాదికము సేయఁదగు నా
వేదజ్ఞుల కెల్ల ధర్మవృత్తి యెసంగన్. 15

క. శుద్ధిఁ ద్రయోదశి సత్క
ర్మోద్ధతిఁ బారణ [11]యొనర్చి యురుధాత్రీ దా
నోద్ధత బలమున్నత య
జ్ఞోద్ధరణ బలంబు మనుజుఁ డొందుచు నుండున్. 16

సీ. [12]అదిగాన ద్వాదశి యల్పమయినను స్నా
న పితృతర్పణము లెన్నంగ నాడి
జరపి తద్ద్వాదశి సాధింపవలయు సా
ధింపకుండిన మహోదీర్ణవర్ణ
[13]హానియు నిజధర్మహానియు నగు సమ
గ్రముగ నస్నాత సరస్వతి గతి
భూరిదోషంబులు పుట్టిన నణఁగించి
వర్తించు శ్రీహరి వాసరంబు

---

9. నుదయమున బాళ
10. ముఖంబున సేయవలయు
11. యొనర్చి యట ధాత్రీదా। నోద్ధత బలము
న్నత బలము య : జ్ఞోద్ధరణ బలంబు
12. అదిగాన ద్వాదశి యల్పమైనను స్నానపితృతర్పణమ్ము లెన్నంగ నాడి
13. హానిద నిజధర్మ హానిదయగు సమ

తే.గీ. నకును ద్వాదశియే మహోన్నత ఫలప్ర
దయగు [14]వృద్ధి దినక్షయాంతరములందు
నపరిమితభక్తి ద్వాదశియందు నుపవ
సింపఁగాఁ దగు విద్ధ వర్జింపవలయు. 17

వ. మఱియు ద్వాదశి పూర్వ సంయుతయై యొప్పుచుండునప్పు డుపవా
సంబు నరులెల్లం జేయవలయు నన నుపవాసదినము పూర్వవిద్ధయై
ద్వితీయ దినము నందు లేకయుండిన నేకాదశి [15]యెట్లాచరింపవలయు
ననిన సూతుం డిట్లనియె. 18

తే.గీ. ద్వాదశీ [16]దినమునఁ బూర్వవాసరంబు
నందు నేనియు సూర్యచక్రార్ధ మాత్ర
మొందినను బరదినమున నుపవసింప
యుక్తమై యుండు సజ్జనులుల్లసిల్ల. 19

వ. అనేకాగమ విరోధంబులు నైననేమి ? బ్రాహ్మణులు వివాదించిన నేమి ?
ద్వాదశ్యుపవాసంబునుం త్రయోదశి పారణయుం జేయవలయు. 20

తే.గీ. అరయ నేకాదశి యవిద్ధయైన నేని
శ్రవణమునఁ గూడి పాపసంక్షయ మొనర్చు
నట్టి ద్వాదశి యుపవాస మందవలయు
ఘనతమై శుక్ల కృష్ణపక్షముల యందు. 21

వ. ఏకాద[17]శీ ద్వాదశీ నిర్ణయంబు తెలిపితి మఱియుం దెలియ వలయునవి
యడుగుం డనిన ఋషులు యుగాది నిర్ణయంబడిగిన సూతుం
డిట్లనియె. 22

యుగాది నిర్ణయము

సీ. అనఘాత్మలార ! యుగాదులు శుక్ల ప
క్షమునందుఁ గృష్ణ పక్షంబునందు
రెండు రెండనఁగ వర్తిల్లు వైశాఖ శు
క్ల తృతీయ[18]యుం గార్తికసిత పక్ష

---

14. వృద్ధిని దిః
15. యట్ల నాచరింపవలయు
16. దినమున పూర్వ
17. శి
18. యుఁ

నవమి నభస్య కృష్ణత్రయోదశి మాఘ
[19]పంచ దశమియును బావనములు
గ్రాహ్యంబు శుక్లపక్షమునఁ బౌర్వాహ్ణిక
మాపరాహ్ణికము గ్రాహ్యంబు కృష్ణ

తే.గీ. [20]పక్షమున నయనము దినభాగకంబు
సంక్రమణము షోడశాంశంబు నదియె
నిది యెఱింగి బుధోత్తము లెల్ల సకల
దానములు సేయవలయు ననూన మహిమ. 23

తే.గీ. ఉత్తరాయణ ముడిగి సూర్యుండు వేగ
దక్షిణాయనమున కేఁగు తఱి మెలంగు
మధ్యకాలంబు విషమమై మహిఁ జెలంగు
నదియె ముక్తక నామధేయము వహించు. 24

మ. తిథి సాంవత్సరికోపదేశమున బుద్ధిం జాలశోధించి సు
ప్రథిత శ్రీ నుపవాస మున్ననగు ధర్మంబుల్ శుభంబుల్ మనో
రథముల్ సద్గతులుల్, మహాదురితచర్యం బూర్వ సంవిద్ధయౌ
[22]తిథియందే యుపవాసమున్నఁ గలదే తేజంబు పుణ్యస్థితుల్. 25

తే.గీ. ఉత్తమోత్తమమైన గంగోదకంబు
నందు సురబిందు మాత్రంబు నందెనేని
యతి పవిత్రంబుగాని యట్లయ్యె దశమి
హరి దినమునఁ గళామాత్ర మంటెనేని. 26

తే.గీ. ఉభయపక్షముల మహోత్తముండగు కుశ
కేతుఁ డఖిల దనుజజాతి యాత్మఁ
బొంగి సన్నుతింపఁ బూర్వ విద్ధములైన
తిథుల నుపవసింపఁ దెలిపె మున్ను. 27

---

19. పంచదశమియు నివి పావనములు
20. పక్షమున నయనముం దిన భాగకంబు
22. తిథియం దినుపవాసముం గలదె తేజంబు పుణ్యస్థితుల్

సీ. తర్కింపఁగ నకాలదత్త మపాత్ర [23]ద
త్తం బసత్కాలదత్తంబు క్రోధ
దత్తంబు పూర్వవిద్ధతిథిదత్తంబును
చ్ఛిష్ట దత్తంబును[24] శ్రితజనైక
దత్తంబు పతితదత్తం బేకవస్త్ర తా
దత్తంబు జలవరదత్త మగ్ర
కీర్తన దత్తంబు కేవలాసురజన
ప్రీతికరంబు ధాత్రీస్థలమున

తే. గీ. నట్లు గావున విద్ధమౌ హరిదినమున
[25]నుపవసించినఁ బూర్వపుణ్యోత్కరంబు
లణఁగు వృషలీపతి యొనర్చినట్టి శ్రాద్ధ
కర్మమును బోలె సకలలోకములు నెఱుఁగ. 28

తే. గీ. చక్రధర నామకీర్తిన స్తవన భజన
జప్త దత్త హృత స్నాత సవన [26]ముఖ్య
ములును బోవుఁ దిథివేధమున మహోద్భ
టాంధతమసంబు సూర్యోదయమునఁ బోలె. 29

క. ముదిసిన మగనిఁ యౌవన
మదవతులైయున్న సతులు మనసిజ కేలిఁ
గదియని యట్లనె వేధా
స్పదమగు తిథియందు ధర్మసంఘము దొలఁగున్. 30

వ. అనిన విని ఋషులు శ్రీభగవదారాధనక్రియ విస్తరంబున నెఱింగింపు
మెందున హరి ప్రసన్నుండై సమీహితంబు లిచ్చుననిన సూతుండు
భక్తియే ప్రధానంబు. భక్తియుక్తుండై జడుండేని భగవంతుం బూజిం
చినఁ గ్లేశంబులణంగు. తృష నొందినవాఁడు జలంబునఁ దృప్తుండైన
కరణిఁ బూజించిన మాత్రనె హరి పరితోషంబు నొందు నిందునకుఁ
బాపనాశనంబగు ఋషిగౌతమ సంవాదంబు నందునైన రుక్మాంగదో
పాఖ్యానంబు విన్నవించెద వినుండు. 31

---

23. దత్తంబు సత్కాల దత్తంబు
24. ("ను" లేదు)
25 నుపవసించిన పూర్వ
26. ముఖ్యములు వోవు తిథిని వేధమున

ఏకాదశీ మాహాత్మ్యము

తే. గీ. జగతి రుక్మాంగద క్షితీశ్వరుఁడు ధర్మ
పరుఁడు గలఁ డొక్కరుఁడు విష్ణు భజనశక్తి
ఘనుఁడు తచ్చక్రహస్తునిగాని యన్య
దేవత భజియింపఁడు రాజ తిలకుఁ డెలమి. 32

శా. చాటించెన్ [27]మదహస్తిపైఁ బటహముచ్చైర్ఘోషమైయుండ ది
గ్వాటుల్ ఘూర్ణిల నానృపాలకుఁడు గర్జద్ధర్మతశ్రేణి ను
ద్ఘాటించెన్ హరి వాసరంబునను భుక్తంబెవ్వఁడాశించినన్
దాటింతున్ జటులాసిచే నతని మస్తంబంచు నత్యుద్ధతిన్. 33

సీ. అష్టవర్షాధికుండైన వాఁ డెవ్వఁడేన్
బదియేండ్లదాఁక నా పద్మనాభు
దివసంబున మదీయ దేశంబున భుజింపఁ
దగదు జననినైనఁ దండ్రినైన
దారపుత్రాప్త బాంధవులనైనను బట్టి
దండింతు [28]నిటఁ జోరదండనమున
నెఱిఁగింపుఁ డిపుడు మహీసురోత్తములకు
జాహ్నవీవారి మజ్జనము సేయుఁ

తే. గీ. డబ్జనాభ కథాలాప మాలకించుఁ
డనుచు నేనాడు వచనంబు లాత్మఁబూని
నడచు మామకునకు నతినవ్య రాజ్య
భోగ మొనరింతు మత్కృపాపూర్ణ మహిమ. 34

వ. అని శుక్ల పక్షంబులఁ గృష్ణ పక్షంబులఁ బటహంబు మ్రోయించి 35

క. ఆ రాజచంద్రుఁ డిటువలె
భూరివ్రతనిష్ఠ నడపఁ బురుషులు స్త్రీలున్
సౌరిపురిఁ జేర రెన్నఁడు
శౌరి పురియ కాని పుణ్య సామర్థ్యమునన్. 36

వ వ్యాజము చేసెనేనిఁ బరమ పావనంబగు. ద్వాదశి సాధించెనేని హరి
మందిరంబుఁ జేరు. మఱియు 37

27. మదహస్తి పై పటహ
28. నిట చోరదండనమున

క. హరి వాసరమునఁ గుడిచిన
పురుషుల కిలలోని పాపములు ప్రాపించున్
హరి వాసరమునఁ గుడువని
పురుషుల కిలలోని పుణ్యములు ప్రాపించున్. 38

ఆ.వె. వైమనస్య మందె వైవస్వతుం డంతఁ
జిత్రగుప్త లేఖ్యపత్ర లిఖిత
దురిత పుణ్యులిపుడు [29]తుడుపులు వడిరి త
ద్విష్ణుదిపస మహిమ వింతకాదె ! 39

క. హరి లోకమునకు నేఁగఁగ
సురపురమును యమపురంబు శూన్యంబయ్యెన్
సురముని[30] నారదుఁ డొయ్యన
నరుదెంచి కృతాంతుఁజూచి యపు డిట్లనియెన్. 40

తే.గీ. చిత్రగుప్తుఁడు నున్నాఁడు[31] చిన్నవోయి
నరులు పావనులైరి నీ పురమునందు
యాత నాక్రందములు వొంద వనఘ ధర్మ
రాజ ! యిది యెంచి చూడఁ జిత్రంబు గాదె ! 41

వ. అనిన[32] రుక్మాంగద క్షితీశ్వరుం డేకాదశీ వ్రతంబు సేయుచుండ నీ రాష్ట్రంబులోఁ జాటించ నట్లనె నరులు వర్తించఁ దన్మహత్త్వంబున మల్లోకం బిట్లయ్యె. బ్రహ్మహత్యాది పాతకాన్వింతుడైన సింహంబువలె నున్నవాఁడేను కాష్ఠమయుండనై యున్నవాఁడ; నేత్ర కర్ణహీనుండునుం బోలె, సంధ్యాహీనుండైన ద్విజుండునుంబోలె, స్త్రీజితుండైన పురుషుం డునుంబోలెఁ, బ్రమదాపతి యగు షండుండునుంబోలె నిర్విణ్ణుండనై యున్నవా డ, నిటువంటి లోకపాలకత్వంబు విడిచెదనని బ్రహ్మ లోకంబునకు నేఁగి యేతత్కార్యంబు విన్నవించెద. స్వామి విత్తంబను భవించి స్వామికార్యంబునెడ నిర్వ్యాపారుండై యున్నవానికి నరకం బగుం గావున 42

---

29. తుడుపులు వడియెఁ ద| ద్విష్ణు దివస మహిమ వింతకాదె.
30. నారదుఁ డొయ్యని యరుదెంచి.
31. చిన్నబోయి
32. ('న' కొట్టివేయఁబడినది)

ఆ.వె. అనుచు నిట్లు పలికి యంతకుం డంతకుఁ
జిత్రగుప్తు లట్ల చేష్టలుడిగి
చిత్రగుప్తుఁ డాలసింపక వెంటరాఁ
ద్రోవ నరిగె నారదుండు దాను. 43

వ. అంత 44

శా. మూర్తా మూర్తజనంబు గొల్వ నిగమంబుల్ దానయై తజ్జగ
త్కర్తృత్వ ప్రపితామహత్వముల నోంకారాఖ్యమై హంసమై
యార్తత్రాయకమై స్వయంభువయి తుర్యంబై కుశాంకంబునై
కీర్తించందగు నొక్కతేజము [33]శుభోద్దీథంబు వీక్షింపుచున్. 45

సీ. స(క)ల దివ్యలు దిగీశ్వర లోకపాలకుల్
విగ్రహంబులు దాల్చి వేదములు పు
రాణంబు లఖిలశాస్త్రములు నాకృతిఁబూని
జలధులు నదులు కాసారదీర్ఘి
కా కూపములు తటాకములు దేహములెత్తి
యశ్వత్థముఖ భూరుహములు మూర్తి
మంతంబులై సానుమంతంబు లాకార
ములతో నహోరాత్రములును బక్ష

తే.గీ. ములును మాసంబులును వర్షములును [34]దనువుఁ
బొంది సత్కర్మములు బంధములును మేను
లమరి సత్వంబును రజంబుఁ దమముఁ జాల
నంగములు దాల్చి సేవించు నంతలోన. 46

వ. శాంతరూపంబులు ఘోర వికార రూపంబులుం బరివేష్టింప నమ్మహా
విభుని సమ్ముఖంబున విన్ననై మొగంబు వంచికొనియున్న దండ
ధరునిం జూచి సభాసదు లిట్లనిరి. 47

ఉ. దండధరుం డితం డధికదైన్యముతో నరుదెంచె నిమ్మహో
ద్దండుఁ డధర్మమన్నఁ దెగు ధర్మము గల్గిన నిర్వహించు బ్ర
హ్మా(ం)డములోని మానవుల కందరకుణ [35]సమవర్తిగాన ని
ట్లుండ క్షణంబు తీరదు మహోద్ధతి నిచ్చటి కేల వచ్చెనో ? 48

33. శుభోత్తేజంబు
34. దనువులొంది
35. సమవర్తిగాన యిట్లుండ

ఆ.వె. చిత్రగుప్తుఁడేల చిత్రధర్మాదర్మ
పత్రికలు లిఖించి పట్టుకొనఁడు
వినఁ గనంగరాని వింతలు పుట్టెనో
నాకమునకు హృతజనాకమునకు 49

వ. అని యచ్చటి జనంబు లాడుకొనుచున్న సమయంబున విరించి పాదాగ్రంబుల నికృత్త మూలంబగు సాలంబునుంబోలె ప్రాలి త్రాహి త్రాహియని కన్నీరు తొరుఁగ సమ్మార్జితపటుండనైతి నని విన్నవించి నిశ్చేష్టితుండైయున్న సభయందు నొక హలాహల శబ్దంబు పుట్టె; -మఱియు 50

ఉ. స్థావర జంగమాత్మక సుశస్త జగద్వలయంబు నీతఁడే
కేవల బాధ[36]నొంచ నపకీర్తికి రోయక యెంచె నట్టివాఁ
డీవెత నుండె సత్యమగు నెన్నిక కాకిట గాధబాధచేఁ
గావె యనేకబాధ లనఁగా జనతాఘనపాప[37]మారుటల్. 51

మ. అని లోకుల్ సభనాడ నా వరుణుఁ డొయ్యన్ వారి వారించి యా
తని దండానతు శ్యామపీత నిజదోర్దండంబులన్ లేవ నె
త్తి నవీనోత్తమపీఠిపై నునిచి యెంతేవేడ్కతోఁ గాంచి మ
న్నన గావించి ప్రశంసచేసి యతిసూత్నప్రీతితో నిట్లనున్. 52

తే.గీ. ఎవ్వఁ డపకార మొనరించె నెవ్వఁ డిట్లు
బాధగాఁజేసె మార్జిత పటునిఁజేసి
యెవ్వఁ డొనరించె సర్వంబు నెఱుఁగఁ బల్కు
నబ్జజుఁడు నీ మనోదుఃఖ మపనయించు. 53

వ. అని వరుణుండు పల్కిన శమనుండు కృతదుఃఖ శమనుండై పితామహు వదనంబుఁ జూచుచు నిట్లనియె. 54

సీ. స్వామి ! నా శక్తి తేజంబునంతయుఁ బోయె
నంతకంటెను మృతియైన మేలు
ప్రభుధనంబు భుజించి ప్రభు నియోగోపేక్షఁ
గావించు నాతఁడు కాష్ఠకీట

---

36. నొంద
37. పావ మారునే

మధిపు కార్యము తప్ప నాచరింపుచుఁ బ్రజా
ద్రవ్యంబు భుజియించు తద్దురాత్ముఁ
డబ్ద శతత్రయం బనుభవించు ననేక
నరకంబు లేలిన ధరణినాథు

తే.గీ. కార్యమంతయు మఱచి వికారమొంది
మత్తుఁడై యున్నయట్టి దుర్మానుఁడందు
నఖిల [38]నిరయంబులును బ్రళయాంతమైన
ననుభవించు స్వకీయ కర్మానువృత్తి. 55

తే.గీ. స్వామి కార్యంబు విడిచి దుర్జాలుఁ డాత్మ
కార్యమున నున్నచో మూషికత్వమొందు
ధరణిలోపలఁ గల్ప శతత్రయంబు
కమలసంభవ ! మీ యాజ్ఞగాదె యిట్లు. 56

క. భూనాథు కార్యమంతయుఁ
దా నింటనెయుండి భృత్యతతి చేర్చిన య
ట్లౌ నను నియోగి [39]పాపం
బాని మహోత్కట బిడాలమై జనియించున్ 57

వ. కావున మీ యాజ్ఞ యుల్లంఘనము సేయక యింతకాలంబును బుణ్య కర్మంబులఁ బుణ్యంబులును, బాపకర్మంబులఁ బాపంబులును ధర్మవేదులగు మునులతో విమర్శించి తత్తత్ఫలం బనుభవింపఁ [40]జేయు నాకు నింక శక్యంబుగాదు వినుము. 58

సీ. ధరణిపై రుక్మాంగద క్షమాధీశుఁ డే
కాదశీ వ్రతదీక్షఁ గైకొనంగఁ
జతురబ్ధిపర్యంత జగతిలోఁ గల జను
లావ్రతమంతయు నాచరింపఁ
బాడయ్యె నేఁడు నా పట్టణంబంతయు
నితర ధర్మములు లేవెవ్వి దేవ
పూజయు నిజపితృ పూజయు భూసుర
పూజయుఁ జేయరు పుణ్యతీర్థ

---

38. నిలయంబులును
39. పాపంబూని
40. జేయ

తే.గీ. సరణిఁగానరు యోగంబు సాంఖ్య యోగ
మనఁగ [41]వినరెన్నఁడేని స్వాధ్యాయమైన
హవనకృత్యంబుఁ [42]జేయరు దివిరి వారు
హరిపదముఁ గాంచి రిట్లి నత్యద్భుతంబు. 59

వ. మనుజు లేకాదశీ వ్రతంబునఁ బితృపితామహులతోఁ బరమపదంబందు
టెంత ? వారి పితృగణంబులఁ బితృగణంబును బరమపదంబు
నొందిరి. మాతామహులట్లనె పరమపదంబు నొందిరి. బీజవిశేషంబున
భార్యాపక్షంబువారు నట్లన పరమపదంబు నొందిరి. మల్లిపితుడిచి
యెవ్వరు చేసిన పుణ్యపాపంబులు వారలేయనుభవించు వారలుగాక
యితరుల కేమి కారణంబు ? జామాతృ పుణ్యమాహాత్మ్యంబున భార్యా
పక్షంబున కిట్లర్థంబె ? ఈ నియోగంబునేనొల్ల. యజ్ఞతీర్థదానయోగ
సంయోగంబుల నిటువంటి సద్గతిలేదు. ధాత్రీఫలాను లిప్తులై వాంఛ
లుడిగి, రసభోజనోద్భవ వాంఛలు విడిచి విభ్రష్టకర్ములేని హరి
లోకంబుఁ గాంచిరి. గళరజ్జు బంధనంబుల మద్దూతలు దెచ్చినవారల
హరిదూతలు శిక్షించికొనిచనిరి. ద్వాదశాదిత్య తీవ్రతాప దుర్గమం
బైన మన్మార్గంబు భగ్నంబయ్యె నేమివిన్న వింతునింక 60

సీ. హరిపదంబునకేఁగు నధ్వంబు త్రిభువనా
 ర్చితమైనయది విమర్శింప నిసుక
చల్లిన రాలదు జనులచే నీలోక
 మప్రమాణం బగమ్యంబనంత
మద్భుతం బింతింత యౌననఁగారాదు
 గణుతించి చూచిన ఖర్వశంఖ
పద్మకోట్యాగముల్ బలసి కాపురమున్న
 నిండదు తజ్జనమండలంబు

తే. గీ. మఱి సుకర్మస్థులును వికర్మస్థులును బ
విత్రులపవిత్రులును రమావిభుదినంబు
నందు నుపవాస మొనరించి యందుచుంద్రు
పరమధామంబు తన్మహీపాలు నాజ్ఞ. 61

---

41. వినంజెన్నండేని
42. జేయరు దేవవారు

మ. ధరణీనాథుఁడతండు తన్మహిమచేతం దండనీయుండు గాఁ
డురుతేజంబున వేయువత్సరము లిట్లుర్వీతలం బంతయున్
బరిపాలింప భుజాచతుష్టయముతో ధర్మాంశుక శ్రీలతో
గరుడా రోహణలీలతోఁ గనిరి తత్త్కైవల్యధామోన్నతుల్. 62

తే. గీ. అతఁడు ధరనుండెనేనితరాగ్ర వృత్తి
ధారుణీలోక మాపరధామమునకుఁ
జేర్పఁగలఁడీవు నాకు నిచ్చిన ప్రసిద్ధ
దండపట మణఁగించె నుద్దండ మహిమ. 63

మ. అరులం జ్యేష్ఠ విభావసుండు వలె దీప్తాకారులం జేయఁడే!
నరుఁడా మూఢుఁడు పుట్టనేమిటికి నన్యాయాత్ముఁడై మాతృదు
ర్భరగర్భాంతర దుర్గ నిర్భరణ నిర్భాగ్యుండు, శ్రీజన్మవి
స్ఫురణం బట్లనెకాదె కీర్తి విభవంబుల్లేక వర్తించిన్. 64

క. విద్యాబల సంపద నన
వద్యంబై పితృకులంబు వన్నెకు నెక్కం
జోద్యముగాఁ జేయని సుతు
లాద్యరజో రోగమగుదు రాజననులకున్. 65

క. ధర్మార్థకామములయెడఁ
గూర్మి మదిఁ విడిచి ప్రాతికూల్యస్థితిచే
దుర్మదత నిలిపిన దు
ష్కర్ముని మఱి మాతృ ఘాతిగా నెంతు రిలన్. 66

ఆ. వె. వీరసూనమాఖ్య విలసిల్లె రుక్మాంగ
దక్షితీశుఁ గన్నతల్లి యొకతె
మల్లిపి ప్రతాప మార్జనం బొనరించి
యాత్మజుండు జగము లాక్రమింప. 67

వ. ఇట్లే రాజులు నడవరితండు మత్పటహాని గావించి పటహానిశ
ఘోషంబునుం జాటించి యేకాదశీవ్రతంబు నడుపుచు నున్నవాఁడెట్లు
నోర్తునని విన్నవించిన విరించి యిట్లనియె. 68

మ. ఇదియే చోద్యముగాఁగ భిన్నమతివై యిట్లాడుచున్నాఁడ వా
పదచో సద్గుణ మొక్కఁ-చోఁగలుగఁ దాపంబందినం బాతకం
బది యంచుణ్ మరణాంతికంబు స్మృతిమాత్రానీత చక్రాంకస
త్పద మాసువ్రత మావ్రతంబున కసాధ్యం బెద్దియుం గల్గునే? 69

తే. గీ. అవనియందు శతాశ్వమేధావ బృథస
మంబు గృష్ణ సకృత్ప్రణామంబు జనన
మందుఁ దిరుగదశాశ్వమేధావబృథము
సేయువాఁడిందు జననంబుఁ జెందఁ డరయ. 70

క. [43]కురుకాశీగంగాదిక
వరతీర్థాంతరములందు వలనౌనె గతుల్
హరియను నక్షరములు రెం
డురుగతినే నరుని జిహ్వ నూనిన యట్లన్. 71

ఆ. వె. శ్వపచియగునది మఱి రజస్వలయునైనఁ
బూనిక వశి సురామాంస భోజియైనఁ
దద్ద్విజుండంతమున హరిఁదలఁచి పూర్వ
పాపములఁ బాసి [44]తద్దివ్యపదముఁ గనరె! 72

సీ. ఉచ్చరించినమాత్ర నొనగూర్చుఁ గైవల్య
ముపవసించిన నీకయున్నె ముక్తి
హరివాసరమున జనార్దనుఁ బొగడి వం
దనము గావించి తత్కథలు విని వ్ర
తం బాచరింప వత్సరములు పదివేలు
గంగా తరంగిణీకాండ పూర
మున నవగాహించు పుణ్యంబు ప్రాపించు
మాకు లోకములకు మధువిరోధి

తే. గీ. జనకుఁ డేకాదశీ వ్రతశాలిఁ జూచి
యీర్ష్య సేయుట దుర్బుద్ధి యంత భాగ్య
శీలుఁడవు నిన్ను బంధించి చేతిగదలఁ
జూర్ణముగఁ జేయరైరి యో సూర్య తనయ! 73

---

43. కురి కాశీ

44. తద్దివ్యపదముఁ జెందు.

ఆ. వె. రాజ హితులఁ గాంచి రాజులకంటెనుఁ
దేజ మెసఁగ భక్తిఁ దిరుగఁడేని
[45]గర్వియైనతదధి కారిని వారలు
నిగ్రహింతు రొక్క నెపము చూచి. 74

ఆ. వె. రాజహితులు సాపరాధులైనను వారి
దండనంబు సేయఁదగునె పనుల
వారికెల్ల భూమి వల్లభు సత్కృప
[46]వార నిరపరాధు లైరిగాన. 75

తే. గీ. దండ్యులయ్యును విష్ణుతత్పరులు పరులు
దండ్యు లెన్నఁడుఁగారయో దండధర ! య
జాండ గర్భంబునందు నుద్దండమహిమ
వారి బంధులఁగాఁ జూడవలయు నెఱిఁగి. 76

క. [47]మద్భక్తుఁడైన నాథా
స్వద్భక్తుండైన నీకు సాహాయ్యక మే
[48]సద్భక్తిఁజేసెదను ముర
జిద్భక్తులు సేయ మాన్పఁ జెల్లదు మాకున్. 77

వ. సర్వదేవతలకు భగవంతుండారాధ్యుండు. భగవద్భక్తుల నిగ్రహింపఁ దగదు. ఉభయపక్షంబులయందు ద్వాదశివాసరం బొక్కొక్క వ్యాజంబు చేతనే సాధించినవారు నీకవమానంబు చేసిన నేను నిర్వహింపశక్తుండఁ గాను. శక్తుండనై వచ్చితినేని స్వరూపహాని యగుఁగావునఁ దద్భక్త విరోధంబు సేయ వెఱతు ననినఁ గృతాంతుండు విజ్ఞాతకృతాంతుండై యిట్లనియె. 78

సీ. నీపాదములు గంటి నీరజోద్భవ నాకు
నిటువంటి యధికార మింకఁజాలు
హరివాసరవ్రత మాచరింపక యుండ
నరసి యా రుక్మాంగదావనీశు

45. గర్వియగు తదధికారిని
46. వారు
47. మద్భక్తుఁడైనయాథా। స్వద్భక్తుండైన
48. సద్భక్తిం జేసెదను

నస్మద్విరోధి నత్యంతాంత రాయముల్
గల్పించి కలఁచి భగ్నముగఁ దద్వ్ర
తంబు దప్పించిన ధన్యుఁడనై గయా
పిండప్రదుని యట్ల పెంపు గాంతు

తే.గీ. నేతదాచార నిరతుల నింతనుండి
చూడవెఱతు హరిస్థితి చూడ్కులొక్క
వ్యాజమున నుచ్చరించిన నణఁగు మాతృ
గర్భబాధలు మత్పురిఁ గానఁ డెపుడు. 79

తే.గీ. నారదుండును గూడి విన్నపము సేయ
దండధరుఁ డంతకంతకు దైన్యమంద
నతని మన్నించుటకు నీరజాసనుండు
చింతతో నుండినపుడొక్క కొంత తడవు. 80

సీ. అలికాంత సంచల దలకాంత యలకాంత
యలకాంత కాంతలు నాత్మఁ గలఁగ
నవ్యభూషణ భూషణంబైన రూపరే
ఖా విలాసంబులు గల్గి మెఱసి
నిజమనోజాతయై నిత్యవిభ్రాంత మ
నోజాతయై పూర్ణతేజమంది
రుచిర విద్రుమల తారుణ్యంబు తారుణ్య
మునుబూని మోహంపు మొలక యనఁగ

తే.గీ. నున్నఁ గమలాసనుఁడు చూచి యొఱపు నెఱప
మానసము కొంత గిలిగింతపూనఁ బ్రత్య
వాయ భయమున నిజనేత్ర వనరుహములు
భాసురజ్ఞాన భరమున మూసికొనియె. 81

బ్రహ్మ మోహినీదేవతను బుట్టించుట

సీ. జననీ తనూజాస్నుషా భ్రాతృజాయా గు
రు ప్రియరాజ భీరువులతో స
రాగమై తగు నంతరంగంబునఁ దలంప
రాదు; సరాగమై పాదుకొనిన

49. జనని తనూజా

చూపులనేనియుఁ జూడరాదిట్లైన
నరకంబు, శ్వపచియౌ నాత్మ, నాత్మఁ
జింతింపరాదు తత్కాంతలఁ, గాంచి చి
త్తక్షోభ మందిన తన్మహాదు

తే.గీ. రాత్ము నాజన్మకృతపుణ్య మప్పుడడఁగుఁ
దత్ప్రసంగం బొనర్చిన దశ సహస్ర
జన్మ సుకృతంబు లన్నియు సడలు నట్టి
సుకృతములు వోవ నాఖువై క్షోణినుండు. 82

వ. అది గావునఁ దద్రాగంబు వలదు; మఱియు 83

తే.గీ. తనయునకుఁ [50]బదిరెండేండ్లు దాఁటినపుడు
జననికేనియు నభ్యంగ సమయమునను
బాదము లొసంగఁ జనదు సంప్రాప్త పూర్ణ
[51]యౌవనోత్కటుఁడైనచో నాడనేల ? 84

తే.గీ. షష్టివత్సరములు దాఁటి చనిన జనని
సుతున కభ్యంజనముసేయ శుభతరంబు
శాటి దొలఁగిన నభ్యంగ సమయమునను
జనని యంగంబు వీక్షింపఁజనదు సుతుఁడు. 85

ఆ.వే. [52]తల్లి వృద్ధయైనఁ, దరుణుఁడైనను వృద్ధుఁ
డైన నాత్మజుఁడు నిజాంఘ్రు[53]లంట
నవనియందు నిడఁగ నభ్యంజనంబున
నొనరు రౌరవము తదు భయమునకు. 86

క. కరచరణంబులు దక్కం
దరుణీమణి పుత్రకునకుఁ దక్కిన యంగాం
తరములు మూయక చూపిన
[54]వరటక్రిమి పూర్ణయగుచుఁబడు నరకములన్. 87

---

50. బదియు రెండేండ్లు
51. యౌవనోత్కటుఁడైనచో నెంచనేల
52. తల్లి వృద్ధయైన తరుణుఁడైనను
53. లిడఁగ
54. బరిత క్రిమిపూర్ణ

తే. గీ. పాదశౌచంబు స్నాన మభ్యంజనంబు
తత్సుషా హస్తమునఁ జేయఁదగదు చేసె
నేని యా పాపశీలుని మేను దొలఁచు
కూటముఖ కీటకంబు లక్షోభ్యశక్తి. 88

వ. అదిగాన సాభిలాషమానసంబున స్వసుతనేని వీక్షించినఁ బతితుండగు. రుచిరనాసావిలాసంబగు వట్రువ మొగంబు శ్లేష్మాగారం బనియు, మేను వసామేదశ్చర్మమాంసావృతంబైన యస్థిపంజరం బనియును, నయనంబు లశ్రుబుద్బుదంబులనియు, స్తనంబులు మాంసగ్రంథులనియు, జఠరంబు మలమూత్ర పూరంబనియు, జఘనం బుదగ్రమాంస ఖండం బనియు, గుహ్యం బపానవాయు జుష్టమాత్రం బనియు, జంఘలు చర్మ భస్త్రికలనియు, నాభి నరకకూపం బనియు; నంగుళవితానంబు మాంస కణికలనియు వితర్కింపక నరుం డిట్లు వర్తిల్లెడు నని విరించి వివరించి ధైర్యం బవలంబించి యా బాలికం జూచి యిట్లనియె. 89

క. మనసునఁ దలఁచిన యట్లనె
జనియించితి శుభవిలాస సంపద నిన్నే
మన సునయన కల్పించితి
మనసునకుఁ మదనమోహ మాయా మహిమల్. 90

వ. అనిన నమ్మానసకన్య నవ్వి యవ్విరించికి మ్రొక్కి యిట్లనియె. 91

మ. సకల స్థావరజంగమాత్మక జగజ్జాలంబు మద్రూపరే
ఖకు మోహింపకయున్నె [55]నీవు నెదలోఁ గంజాతసంజాత భా
వుకముల్ గోరెదరేని ధర్మగణితవ్యుల్ భవ్యు లాత్మస్తుతుల్
ప్రకటస్ఫూర్తి నొనర్చిరేని నరక ప్రాప్తుల్ గదా మీఁదటన్. 92

తే. గీ. అయినఁ గార్యనిమిత్తమే నబ్జజాత !
చెల్లు నాత్మప్రశంసలు చేయ, సకల
మోహమూలంబుగా నీవు మొదల నన్ను
నిట సృజించితి విటఁ బనియేమి నాకు. 93

55. నీవు నొదలో కంజాంత సంజాత భావుకముల్

మ. [56]నను వీక్షించి యచేతనంబులు మహోన్మాదంబునం [57]జొక్కఁ జే
తన వస్తువ్రజముల్ గలంగవె ! సముద్యచ్ఛ్వాస నిశ్వాసతం
జని యిట్లుంటినఁ జోద్యమే, యువతి వీక్షావర్ధనా ఖేలనన్
జనియించుఁ వ్రతభంగి సంగి హృదయాసంగంబు లెవ్వారికిన్. 94

మహాస్రగ్ధర.
వితత భ్రూచాపముక్తా వితథ శశిముఖీ
వీక్షణోగ్రాశుగంబుల్
ధృతి చిందఁ ధీరహృద్వృత్తికలు పలుమఱుఁ
దీటి నాటించఁగా, ను
ద్ధతిఁ దానెందాఁక వేడందను కనవ్రతముల్
ధైర్యముఁ లజ్జయుఁ ద
క్షతయుఁ దేహేంద్రియస్వస్థతయు వినయముఁ
సర్వమర్త్యాళి కుర్విన్. 95

మ. సరిగాఁ బోల్తురు చంద్రబింబమని యోషావక్త్రబింబంబునే
సరసుల్[58]కావ్యలసత్కవిత్వ విభవైశ్వర్యంబునఁ మూఢులై
ధరపై దానికి నెవ్వి [59]భ్రూవిలసనోద్యద్విభ్రమాపాంగభం
గుర వీక్షాదరహాస మోహనకళాకోపప్రసాద స్థితుల్. 96

శా. ఔరా ! జవ్వని మోహనాంగి భళిరా హా ముగ్ధముగ్ధోక్తి భా
మారత్నంబని మాటిమాటికి మదోన్మత్తుండు చింతించి యా
నీరేజానన కేళికిఁ[60] మలయుఁ బూన్కిం గంతుఁడేఁచంగ, వి
ద్యారూపంబగు మంత్రదేవత తదంతర్యామియుం బోలుచుఁ. 97

క. తావక సురనర వర్గము
నే వెతలంబెట్ట నేర దీక్షించి మదిన్
భావించి గారవించినఁ
బూవుంబోఁడులు కలంచి పోవరె వేగన్. 98

---

56. నని వీక్షించి
57. జొక్కు చేత వస్తుల్ వ్రజముల్ గలంగవె సముద్యచ్ఛ్వాసనిశ్వాసతం,
58. కావ్యలు సత్కవిత్వ
59. భూ
60. మలయ్య

వ. అది కావున నేకార్యంబునకు నన్ను నియోగించితి వానతీవే యని విన్న
వించిన విరించి యిట్లనియె. 99

సీ. సత్యమాడితి(వె) యసాధ్యమె నీకు నీ
భువనత్రయంబు, నీ పూర్ణశక్తి
మచ్చిత్తమేని, నీ మాయఁజిక్కదె ! ఘన
జ్ఞానాంకుశమున నిశ్చలత నిలిపి
నాఁడఁగాక, వయోధన నిధానమైన నీ
రూప కళాలక్ష్మి చూపి యాడి
పాడి విలాస సంపదల మించిన మనో
జాతుండు నీకు దాస్యంబు సేయు

తే.గీ. మెఱయ స్త్రీవ్యక్తులెల్ల నిర్మించినాఁడఁ
గాని యిటువంటి రూపరేఖావిలాస
విక్రమస్ఫూర్తి లోకవింత వింతలయ్యె
నింతి ! నాకైన శక్యమే యిఁక సృజింప. 100

వ. అని బహూకరించి యిట్లనియె. 101

బ్రహ్మ మోహినికిం గర్తవ్యం బుపదేశించుట

తే.గీ. అవని విదిశాపురంబేలు నతిబలోద్ధ
తాంగదుండైన యట్టి రుక్మాంగదుండు
వరలె సంధ్యావళి యనంగ వాని భార్య
సుదృఢ సంధ్యావళీ సదాస్తుత చరిత్ర. 102

సీ. [61]ఆ రాజ సుతుఁడు ధర్మాంగదుండను వాఁడు
తండ్రికంటెను మహౌదార్యగుణము
నందధికుండు నాగాయుత బలశాలి
ధరణిఁ బ్రసిద్ధ ప్రతాప హేళి
క్షమ ధరాదేవత ఘనుఁ డాత్మజనకుఁ డా
ఢ్యుండు జంబూద్వీప మొకటి యేలె
నితఁడు సప్తద్వీప వితతధాత్రీ మండ
లంబెల్ల నేలు శౌర్యంబు మెఱసి

61. ఆరాజ సుతుఁడు

తే.గీ. తండ్రివాక్యంబు లేశంబు దాటఁడతుల
ధర్మశీలుండు మాతృశతత్రయైక
తత్పరాశయుఁ డన్యకాంతా విమోహుఁ
డమ్మహామహు మహిమ శక్యంబె పొగడ. 103

వ. ధర్మప్రధానుండైన యారాజు మందరాచలంబునకుఁ దురంగంబు నెక్కి రాఁగలండు. నీవు నచ్చట నుండి గీతంబున మోహంబు నొందించిన హయంబు డిగ్గి గిరి నితంబంబున నిన్నుం గవయునెడ నీ దారనయ్యెద నుదారా! నా మాట యొక్కటి చేసెదనని శపథంబు సేయుమని భ్రమయించి దక్షిణకరంబుఁ గైకొని కొన్ని దినంబులకు సురతాంతతాంతాత్ముండై చొక్కినయెడ నగి పూర్వశపథంబుఁదలంచికొని తచ్ఛపథంబుఁ బాలింపుమన నతం డంగీకరింపననియే నిన్నుఁ బాసి నిముసంబు నోర్వ; [62]దశమ్యేకాదశీ ద్వాదశీ నిశాత్రయంబెల్ల నెడఁబాయుదు (ననుఁ యౌవనోపేతయై సుముఖియైన స్వభార్యం గవయక సర్వాకాంక్షి) యగు దురాచారుండు నరకంబు లొందు. శ్రాద్ధకాలంబు లందేనియు నుపవిష్టులై ద్విజులు భార్యాసంగమంబుఁ గోరిన ననుభవింపందగు నంద్రని బోధించిన నీ వ్రతంబు మానండేని నిజధృత కరవాలంబున ధర్మాంగద శిరోనికర్తనంబు చేసి మదుత్సంగంబునఁ దచ్ఛిరంబు నిలుపుమనినఁ బ్రాణసముండైన పుత్రుని హింసింపఁడు. బ్రాహ్మణ వాక్యోపదేశంబున హరివాసరంబు విడుచునట్లైనఁ బూర్వమార్గంబునం దిరుగుచు జనులు యమకింకరపాశబద్ధులై యమాంతికంబున కేఁగెదరు. రాజును సత్యంబును నిలుపుకొనఁ దనయుని హింసించెనేనియు నశేష కల్మషంబులంబాసి పరమధామంబుఁ జేరుననిన విని యా కమలలోచన తండ్రివి, యాత్మజనైన నాకు నెయ్యది నామంబెట్లు మందరంబున కేఁగుదు ననిన మోహినియను పేరు గావించి నిజశిష్యుల వెంట నియోగించి పంచిన ధాతకుం బ్రణమిల్లి యమరులు వీక్షింపం దృతీయ ముహూర్తంబున మందరగిరి శిఖాగ్రంబునకు డిగ్గె నప్పుడు. 104

మ. ఘనతఁ వాసుకి వేష్టనోత్థ శుభలేఖల్ మీఱ షడ్లక్షయో
జన విస్తీర్ణ పయఃపయోనిధి సమంచద్గద్గరీ మధ్య మం
థన మంథానత కూర్మకర్పర నిరోధ ద్రాగ్విభిన్నత్వ మొం
దని సారంబున నున్న కొండ గిలిగింతల్గొల్పు నీక్షింపుచున్. 105

62. దశమ్యేకాదశీ ద్వాదశీ నిశాత్రయంచెల నెడబాయుదు. యౌవనోపేతయై

సీ. ప్రబల సురాసుర ప్రవరుల కెడలింప
నలవిగాని నగేంద్ర మరయనెద్ది ?
హరికి వ్యామగ్రాహ్యమై భుజాంగదసము
త్కర్ష సారంబైన గ్రావమెద్ది ?
పుక్కిటిబంటిగాఁ బూర్ణదుగ్ధాంభోధి
నోలలాడెడు మహాశైలమెద్ది ?
భూత జాలావృత పురమర్దనైక వి
హార సౌధంబైన యచల మెద్ది ?

తే.గీ. దివిజులకు రచ్చ, తాపసప్రవరులకుఁ ద
పంబు పంట, సురాధిప భామలకు ర
తి ప్రవర్తన వశ్యాధిదేవత, వివి
ధౌషధంబుల కాకరం, బట్టి శిఖరి. 106

చ. అయుతమువేయు యోజనము లగ్గిరిమూలము దానియంతయే
నియతముగా వెడల్పును వినిర్మలకాంచన రత్నశృంగముల్
వియదవనీతలంబులను వింతలుగొల్పు మణిప్రభా [63]మహో
దయములు మించ ధామనిధి ధామ మడంగఁగఁజేయఁ దద్గిరిన్. 107

తే.గీ. అర్కతేజంబు దివ్యరత్నాలి గ్రోలి
యగ్గిరీంద్రంబు మెఱయ నయ్యవనిధరము
నంగలావణ్య ధాళధళ్యమున వింత
మెఱుఁగు వెట్టుచు నొకశిలమీఁద నిలిచె. 108

తే.గీ. సప్తయోజన విశ్రుత శక్రనీల
కలిత తచ్ఛిల దివ్యలింగంబు [64]మెఱయు
నది వియల్లింగ మన దశహస్తమిత మ
హోచ్ఛ్రతయు [65]నిన్మడి వెడల్పు నొనరి వెలయు. 109

వ. ఆ దివ్యలింగంబు సన్ముఖంబున. 110

63. మహోదయమును మించ

64. మెఱయ

65. నినుమడి

శా. ఆ రామామణి మూర్ఛనల్ బెళక గీతానీకముల్ వాడె గాం
ధారగ్రామము మేళవించి శృతులం దాళంబులం దంత్రులం
[66]గోరం జీఁటిన నేఱుగా నమృతముల్ ఘూర్ణిల్ల శైలంబులుఁ
నీరై యుండఁగ వల్లకిఁ మృదుకరోన్నిద్రస్ఫురన్నైపుణిన్. 111

క. తద్గీతామృతధారలు
హృద్గోళమునాటి కరఁగి యేతెంచె సము
ద్యద్గరిమమై దిగంబరుఁ
డుద్గత కందర్పసాయకోత్పాటితుఁడై. 112

మ. తనిసెఁ మానుషభోగ సంపదలచేతం జాలఁ బెక్కేండ్లు కృ
ష్ణునిఁ బూజించె విరోధులందునిమె నక్షుద్ర ప్రతాపంబునన్
మనుజానీకముఁ బట్టి యీక యమధామంబంతయుఁ విద్య నే
ర్పనఁబాడై పొగులంగఁజేసె నరుఁడే రుక్మాంగదుం డుర్వరన్. 113

సీ. అతఁ డొకనాఁడు ధర్మాంగదుఁ బిలిచి యేఁ
బాలించినట్ల భూపాలనంబు
సేయుము పుత్రుఁ డూర్జిత బలసంపద
చే సమర్థుండయి సిరి వహించు
రాజ్యభారంబు తోరంబుగా నిలుపని
రాజు కీర్తియును ధర్మంబునణఁగు
నటువంటి సుతుఁడు గుణాఢ్యుండు గలుగ సు
ఖంబు నొందని దురాగ్రహుఁడు పాపి

తే.గీ. జనక భార భరణ దక్ష శౌర్యశాలి
యైన సూనుఁడు తద్భారమానఁడేని
చర్చసేయ నజాగళస్తన [67]సమానుఁ
డతఁడు మనుజులలో నధమాధముండు. 114

ఆ. వె. కన్నతండ్రి కంటె ఘనుఁడనఁగాఁగీర్తి
గల్గి సూర్యదీప్తి ఘనతగాంచి
భూమి వెలయునట్టి పుత్రుండు పుత్రుండు
వాఁడె యుభయవంశ వర్ధనుండు. 115

---

66. గోరం జీరిన యేరుగా నమృతముల్ ఘూర్ణిల్ల శైలంబులుం
67. సమాను నతఁడు

క. జనకున కతిఖేదముగాఁ
దనయుఁడు వర్తించెనేని తత్తనయుఁడు [68]క
ల్పనియుతము ఘోర నిలయము
ల ననయమును గూలు దుఃఖరాశి యనంగన్. 116

ఆ. వె. తండ్రిమాట యింతదాఁటక గృహమున
సకలభారములు స్వశక్తిఁ బూని
తెలివి నున్న సుతుఁడు దేవేశు సన్నిధి
నుండు దివిజులెల్ల నుల్లసిల్ల. 117

క. వెలయఁగ నిద్రాహారం
బులులేక యహర్నిశంబు భూప్రజలకునై
నలిపితి సత్క్రియ లుర్వీ
స్థలిని ప్రబుద్ధుండనైన దనుకఁ గుమారా! 118

సీ. శైవమార్గంబున సంచరించిన వారి
సౌరమంత్రోపాస్తి సలుపువారిఁ
బద్మాసనాచార పద్ధతి మనువారిఁ
బార్వతీ మతవృత్తిఁ బఱఁగు వారి
నరసి సాయంప్రాత రశనముల్ గొనువారి
నిత్యాగ్నిహోత్రులై నిలుచువారి
సతత తీర్థాసక్తి జరుగుచుండెడువారి
శ్రాద్ధకర్మనియతిఁ బ్రబలువారి

తే. గీ. బాల యువ వృద్ధ గుర్విణీ బాలికా స
రోగ వికలతరాసక్త భోగ[69]శీలు
రైన వారిని హరివాస రాభిమాన
చణులఁజేసితి శాస్త్ర విశ్వాసమహిమ. 119

వ. కొందఱిని విత్తదండనంబుగావించి కొందఱిని విద్వన్ముఖంబున శాస్త్ర దృష్టిని శాసించి నిగ్రహించిన నందఱు నిరాహారులైరి. ఇందునకై ధరాతలంబున సుఖంబెఱుంగనైతి. ప్రజలు కొందఱు దుఃఖింపుదురు. కొందఱు సమ్మతింపుదురు. అటుగావున స్వహస్త పరహస్తంబులఁ బ్రజారక్షణంబు చేసిన నక్షయలోకంబులుగలవని పెద్దలానతి యిచ్చిరి. ఇంక మృగయా విహారాది భోగంబులనుభవించెద. 120

---

68. కల్పనియుత ఘోరనిలయముల
నసయమునుంగూలు దుఃఖ రాశి యనంగన్.

69. భోగశీలులైన వారిని

క. పానద్యూత సుఖం బది
యేనో మూలంబు దాని నేనొల్లఁ ద
త్పాన ద్యూతాసక్తమ
హీనుఁడు హీనుండు నరక మిది యద్భుతమే. 121

శా. ఆఖేటాటనకేలిమై నిఁక నరణ్యానీ నదీ రాజధా
నీ ఖేటర్ధి పరాక్రమాది తతులఁ వేష్టింతు భావత్కదో
శ్శాఖఁ భారము నిల్పి కాంచెద నశేషస్వేష్ట భోగంబు లే
నీక్షేదంబున నున్న నాకు నిరయంబీ మీదఁ బ్రాపించెడిన్. 122

వ. అనిన ధర్మాంగదుం డిట్లనియె. 123

సీ. అఖిలభోగంబులు ననుభవింపుఁడు సుదు
ర్ధర ధరాభార మిద్ధరణిఁ దాల్చి
తావక వాక్యవర్తనమున నడుచుట
కంటె ధర్మం బొండు గలదె నాకుఁ
బితృవాక్య పాలనస్థితిలేని యితర ధ
ర్మమున నధోగతిప్రాప్తి గానఁ
గావింతు నీదు వాక్యక్రమంబున నన
రాజ సన్నిభుఁడైన రాజమౌళి

తే. గీ. వేఁట కుద్యుక్తుఁడయ్యె నావేళఁ బ్రజలఁ
బిల్చి ధర్మాంగదుండు గంభీర మధుర
భాషణంబుల లాలించి భక్తి వారి
యంతరంగంబు చిగురొత్త నప్పుడనియె. 124

మ. నను బోధించె ధరాభరంబునకు భూనాథాగ్రగణ్యుండు మ
జ్జనకుం డావచనంబు సేయుట ప్రశస్తంబైన ధర్మంబు మ
ద్ఘనతేజంబున మిమ్ము దండ ధరుఁడుఁ దండింపఁగాలేఁడు మీ
రనఘుల్ శ్రీహరిఁ గొల్వుఁడే సుకృత కర్మారంభులై నిత్యమున్. 125

వ. ఏను బితృమార్గంబునకంటె నధికంబైన యది మీకు నెఱింగించెద. జ్ఞాను లెల్లను సర్వంబు బ్రహ్మార్పణంబు సేయవలయు. మా తండ్రి శాస్త్రక్రమంబున హరిదినోపవాసంబు సలుపవలయునని యానతియిచ్చె. అదిగాక యాత్మకుం బునరావృత్తి రహితంబైనయది తద్బ్రహ్మార్పణ సంజ్ఞికంబైన విశేషంబుగల దీరెండు నవశ్యంబుగా నాచరింపవలయు నని ప్రజల మఱియు నూరడించి యహర్నిశంబును గంటికి నిద్రలేక

శౌర్యంబున నన్నిదిక్కులు విమర్శింపుచు, ధాత్రి నిష్కంటకంబుగా నేలుచు, నేకాదశి నుపవసించి ద్వాదశి సాధించి త్రివిధకర్మంబుల యందు మమత్వంబు విడిచి దేవేశుం జింతింపందగు. హవ్య కవ్యంబులు దదాత్మ యగు జనార్దనునకే సమర్పితంబులు సేయవలయు. తురీయుం డయ్యు హృషీకేశుండు నిసర్గంబున జగత్పతి యగు. స్వజాతి విరహితంబైన సన్మార్గంబు నందున్న మాధవుండే యుపాస్యుండని, పురుషోత్తముండే భోక్తయు భోక్తవ్యంబును [71]సర్వకర్మంబులందు నతని కేది నియోగం (బది) సేయందగునని మేఘధ్వానంబగు పటహంబు హస్తిమస్తకంబున మ్రోయింపుచుఁ జాటించు ధర్మాంగదు మహిమ తనకంటె నధికంబని యెఱింగియు సంధ్యావళిం జూచి హర్షించి రుక్మాంగదుం డిట్లనియె. 126

సీ. పద్మాక్షి ! చూచితే పద్మాక్షివోలె నా
నంద కందంబైన నందనుండు
జనియించె [72]మనదు వంశంబు(ల్ పవిత్రంబు)
లయ్యె మోక్షంబను నట్టి వార్త
వింటిమి గాని కన్గొంటలే దెవ్వఁడు
నెందైన మదికి నభీష్టుఁడైన
వినయసంపన్నుండు ఘనతర దృఢశౌచ
శాలి ప్రతాపి మోక్ష ప్రకాశ

తే.గీ. [73]రూపుఁడు భయాన్వవాయ ప్రదీపకుఁడగు
తనయుఁ డుదయించి సకల సత్కర్మకరణ
దక్షుఁడై యున్న వీక్షించి తండ్రి యాత్మ
యందు నానందమందుట యమృతపదము. 127

క. స్థావర జంగమ రూపం
బౌ విశ్వత్రయమునందు నతిసౌఖ్యంబో
దేవి ! సుపుత్రుఁడు జనకుని
భావమెఱిఁగి యతఁడు పూను [74]భారముఁ బూనన్. 128

---

71. సర్వకర్మంబులందున్నతని కేది నియోగంబు సేయందగు
72. మనల వంశము....
73. రూపుఁడు భయకులప్రదీపకుఁడగు
74. భారముఁ బూనన్.

క. దక్షుఁడు నీరేరుహలన
దక్షుఁడు పుత్రుండు భారమానెడు నో ప
ద్మాక్షి ! మృగయా విహారా
వేశం దిరిగెద మహామహీధర వనులన్. 129

వ. అనిన సంధ్యావళి యిట్లనియె. 130

సీ. సత్యంబు పలికితి జననాథ ! పుత్ర సౌ
ఖ్యము శతక్రతుఫల సమధికంబు
స్వామి ! సప్తద్వీప సంవేష్టితావనిఁ
బ్రబలితి పుత్రునిఁ బ్రభునిఁ జేసి
భుజశక్తి మృగహింస పూనంగఁ దగదు జ
నార్దన ప్రీతిగా యజ్ఞములు స
మృద్ధిఁ [75]గావించు ప్రసిద్ధికి నెక్కంగ
భోగ స్పృహావృత్తిఁ బొరలక సుర

తే.గీ. నరవరానందముగను మానసము నిలుపు
మట్ల నడచిన న్యాయ మన్యాయ మధిప !
మృగయ మృగయాతనాకర మగణితముగఁ
బుత్రవంతులు మృగయాశఁ బొందరిట్లు. 131

క. హరిఁ బూజింపు మహింసా
పరమో ధర్మమనఁగ వినవె పార్థివ దోషాం
తరములఁ బొరయని మృగములఁ
బొరిగొన నిజధర్మహాని భూపాలురకున్. 132

సీ. విద్వజ్జనంబు షడ్విధ మని జీవహిం
సాఘంబు వర్ణింప నతిశయమున
మొదలి పాతకి యనుమోదించిన యతండు
ఘాతకుండు ద్వితీయ పాతకి యగు
విశసనపరుఁడు భావింపఁ దృతీయ పా
తకి యగు మాంస భక్షకుఁడు దాఁ జ
తుర్థపాతకి ఘటితోఁ బచన మొనర్చు
నతఁడు పంచమ పాతకాన్వితుండు

75. గావించు బ్రసిద్ధికి

తే.గీ. షష్ఠపాతకి విక్రియాచరణపరుఁడు
హింసచేఁజేయు తద్ధర్మ మేటిధర్మ
మది యధర్మంబె యంద్రు విద్యాఢ్యు లెల్ల
పాపమేటికి ధర్మసంపత్తి గాక. 133

వ. అది గావున మృగహింసా సముద్భవంబైన స్వభావంబు విడువుము. మున్ను రాజులు మృగయా విహారంబుచేత నష్టులైరని బోధించిన భార్యం జూచి యిట్లనియె. 134

మ. అబలా ! నే మృగహింససేయ మృగయావ్యాజంబునన్ నిర్భర
ప్రబలాభీల నిషాద భిల్ల శబర ప్రాయాటవీసీమ ది
క్ప్రబలశ్వాపద తస్కరాది భయముల్ ప్రాపింపకుండఁ బ్రజఁ
బ్రబలంజేసెద వెంట నిర్భరధనుష్ప్రాణుల్ ననుం గొల్వఁగన్. 135

క. తానేని తనయుఁ డేనియు
భూనాథుఁడు పూనవలయు భూభారముఁ ద
న్మానవులఁ బ్రోచి మఱి స
న్మానించని ధర్మమైన నరక మొనర్చున్. 136

వ. అని సమ్మతింపం జేసి. 137

రుక్మాంగదుఁడు వేఁటకు వెడలుట

మ. పవనం బాకృతిఁ దాల్చె నాఁగనెఱి చౌవట్టాలు వ్రేడెంబు మేల్
రవకాల్ద్రొక్కులు మండలభ్రమణ ధారాపాత సవ్యాపస
వ్యవికృత్తక్రమ సంక్రమక్ర[76]మము లొప్పంజూరు వాౕజిపై
నవనీనాథవతంస మేఁగె మృగయాయత్తైక చిత్తంబునన్. 138

మ. శతకోటి ప్రభమించి బాలతరుణీజాల స్తనోత్పీడనో
ద్యతమై చక్రఘటాంకుశధ్వజసురేఖాన్వితమై నవ్యభ
వ్యతరాశోక మహీజ పల్లవనిభంబై యొప్పు [77]సవ్యేతరో
న్నత హస్తంబు మహీసురర్వులకు నంతఃప్రీతిగాఁ జూపుచున్. 139

వ. చను నా సమయంబున. 140

---

76. క్రమము తోరంబౌర వా త్తేజిపై
77. సవ్యేతరా శతహస్తంబు

క. వడదోళ్ల విల్లు నమ్ములు
జడకట్టిన వంకసిగలు జాగిలములు పె
ల్లడిదంబులు వేటరు ల
ప్పుడువిడుగుం [78]దునియలట్ల మొగి నాల్చంగన్. 141

క. హరి కరికిరి గండక కా
సరగవయ తరక్షు ఋక్ష శల్యకులంగో
త్తర భీకర ఘోరవనాం
తరముల కపుడేఁగె ధరణిధవుఁ డుత్కంఠన్. 142

సీ. పరిపక్వ బహువిధ ఫలశిక్యములతోడ
[79]క్షౌద్ర పీవధ సహస్రములతోడఁ
బంచషసారంగ బాలోత్కరము తోడఁ
బంజరకీరడింభముల తోడఁ
బరిరటత్సంకు శాబక వితానముతోడఁ
గస్తూరికామృగోత్కరముతోడఁ
బల్యంకికాదండ బహుదండముల తోడ
భవ్య చామర కదంబముల తోడ

తే.గీ. నేల యీనినగతి వచ్చినిలిచి కొలువు
మ్రొక్కు మ్రొక్కియొయారంపు మొనలుదీర్చి
చెంచుదొర లందఱును విన్నవించి రొక్క
వింతగానంత ధారుణీ విభుని యెదుట. 143

సీ. గావుపట్టెదఁ దొలంగక నిల్చెనేని బె
బ్బులుల నెన్నిటినైనఁ [80]బూని తెత్తు
నెలుఁగుఁ గూల్చెద నొక్క [81]యలుగున నిపుడు నా
యెలుఁగునఁ గడకడ కేఁగకున్నఁ
దగరుతాఁకుల బోడతలలుగాఁ దాఁకింతుఁ
గారుపోతులఁ గొమ్ముగములు విఱిచి
యొంటిగాఁ డెదురైన బంటుపోకు మటంచు
ధాకమై విదలింతు నీ కటారి

---

78. దునియలట్ల పెల్లార్చంగన్.
79. ...ఙాద్ర...
80. బూని తెచ్చి
81. ...యెలుఁగుచు...

తే.గీ. భీకరంబుగఁ దముఁ దామె పెట్టికొనిన
బిరుదు లేటికిఁ జూడు నా పెంపు సొంపు
పట్టనేటికి జముదాళి బాకు కిరుసు
సురియ విలునమ్ములున నేఁడు చూడు రాజ! 144

తే.గీ. పులి యెలుఁగు పంది దుప్పి కార్పోతు మన్ను
జింక యన నెంత నేఁడు నాచంక నిఱికి
వేనవేలుగఁ దెత్తు నావేఁట చూడు
సామి! బంటుతనంబును సాహసమును. 145

తే.గీ. నూటి కొక్కండు నా మూఁక పోటుబంటు
సామి! పులుఁగైన వెలుఁగైన నేమి విడువు
కత్తియుఁ గటారి నేఁటికి కదిసి నపుడె
చంకఁగొట్టి యడంతు నిశ్శంక వృత్తి. 146

వ. అనుచు [82]వీరాలాపంబు లాడుచుండ. 147

తే.గీ. దంష్ట్రికాగ్ర సమాలగ్న తత సువృత్త
నిరుపమిత పంకపటలమై యరుగుదెంచు
నట్టిఘోరవరాహంబు నవని నాథుఁ
డప్పు డాదివరాహమౌ ననుచు విడిచె. 148

తే.గీ. కృష్ణసారాగ్ర గణ్యత కీర్తి కెక్కు
[83]దానిపై బోయ యెప్పుడు తగిలి యేయు
నపుడు మీఁదట నయ్యెడు ననుచు మాన్పె
భూవరుఁడు భక్తినిష్ఠాతి పూర్ణుఁడగుచు. 149

రుక్మాంగదుడు వామదేవునిఁ జూచుట

వ. మఱియు నొక్కరుండు శార్దూల మస్తకంబుపైఁ దీవ్రంబులైన క్షుర ప్రదరంబులు రెండునాటి యజంబుఁజేసి విడిచె. ఒక్కఁడు కార్పోతు విషాణంబులు విరిచి పందికొమ్ము సురియచే వదనంబు గ్రుమ్మి యేకలంబులంజేసి పాఱిందగిలె. ఒక్కరుండు చమరీమృగంబులం గరంబుల బాహుమూలంబులఁ బదంబుల నంసంబుల నిఱికించుకొని

82. వీరాలాపంబు లాడుచు
83. దానిపైఁ బోయయప్పుడు తగిలి యేయ నపుడు

బిరుదుజల్లులు వైచిన కైవడి విజృంభించె. ఒక్కరుండు భల్లుకంబుం
గవయించుకొని యీడ్చి కంటకలతాకుంజంబుల వత్సంబులంబోలెఁ
దదీయ శిలాలతికలం గట్టివైచె. ఒక్కరుండు వ్యాఘ్రనఖంబుల శశంబు
శిరోభాగంబునం గ్రుమ్మి విషాణంబులు గల్పించె. ఒక్కరుండు
కురంగనాభిస్థలంబు నఖంబులంజీరి తన్మదధారలు పయింజల్లుకొని
వీరరసావేశంబు దాల్చినట్లు రాణించె. ఒక్కరుండు గైరికారక్తగాత్రుండై
శిఖావంతుండై లోహితాశ్వుండయ్యె. ఒక్కరుండు గండకంబుల వంశ
లతావలయంబులు దూలించి నర్తింపంజేసె. ఒక్కరుండెట్టు మెకంబుల
నేని కరచి విదళించి శరంబునం గ్రుమ్మి కరంబునం జిమ్మి
యురంబునం గ్రమ్మి విజృంభించె. ఇట్టు చలాచలలక్ష్యభేదులై నిషాదులు
ముందఱ మార్గంబు చూపఁ బక్కణంబులఁ గుంజాగ్రంబుల నారవైచిన
వలలంబు లంటిన చామరంబులును, సంకుమద పల్వలంబులును,
ప్రోవులైన కస్తూరికా పంకంబులును, గొండలైన కరిమౌక్తికంబులును,
నేరులైన నానాఫలధాతుసధారలును, బడి మొలచిన కప్పురంపుటనంటి
మొక్కలును గలుగం జూచుచు మృగయావిహారంబు సలిపిన యట్లనె
యేఁగుచు మున్యాశ్రమంబులు దాఁటి యష్టోత్తర శత యోజనంబులు
గడచి కదలి యశోక నాగపున్నాగవకుళ నారికేల సాలరసాల కంద
రాల సింధువార చందన స్యందన నీపలోధ్ర కలిద్రుమప్లక్ష బదిరాది
నానాతరుశోభితంబై సుగంధిగంధవాహ బంధురంబైన యొక యాశ్ర
మంబున హుతభుక్తేజులగు మునిరాజుల వీక్షించి తురంగమంబు డిగ్గి
బహుశిష్య సమేతుండైన వామదేవునిం గాంచి దండప్రణామం బొన
రించిన నతండు కుశాసనంబు వెట్టించి యర్ఘ్య పాద్యంబు లిప్పించి
యిట్లని వినుతించె. 150

మ. ఫలియించెన్ దపముల్ ఫలించె హుతముల్ పాత్రైకదానంబులున్
ఫలియించెన్ ఫలియించె సత్క్రియలు శ్రీపద్మాధిపార్చావిధుల్
ఫలియించెన్ ఫలియించె మజ్జనన సంపద్భాగ్య సౌభాగ్యముల్
ఫలియించెన్ నిను విష్ణుభక్తినిధి భూపాలాగ్రణిం జూచితిన్. 151

తే.గీ. మహి సుకర్మస్థులును వికర్మస్థులును మ
హాత్మ! నీదు వ్రతంబున హరిపదంబు
గనిరి నిన్నుఁజూడఁ జిత్తముత్తంతఁ జెందు
నంతలోననె ప్రత్యక్షమైతి భూప! 152

వ. అని వామదేవుం డానతి యిచ్చిన రుక్మాంగదుం డిట్లనియె. 153

క. నను(గొని యాడకుమో ముని
జననాథ ! భవత్పదాంబుజాత పరాగాం
శనిజ మహత్త్వము డలదే
జన విభు(డ మదాంధు(డ౽ ప్రశంసార్హు(డనే ? 154

క. ధరణి సురవర్యులం గని
పరితోషమునొంద విష్ణుభక్తి ఫలించున్
ధరణీసురవర్యుల(గని
పరితోషము నొందకున్న ఫలియించ దిలన్. 155

ఆ. వే. అనిన వామదేవు(డనియె నాగృహమున
కరుగుదెంచితివి మహాత్మ ! నీ క
భీష్టమెద్ది ? [84]తెలుపు మిచ్చలు హరి దిన
వ్రతపరాయణైక మతధురీణ ! 156

వ. అనిన రుక్మాంగదుండు కరంబులు మోడ్చి యిట్లనియె. 157

సీ. తాపసోత్తమ ! భవత్పాదపద్మంబులు
గాంచునంతనె సర్వకామితములు
నాకు లభించె సన్మౌనీంద్ర ! యొక సంశ
యం బాత్మలో నున్నయది యణంపు
మనఘాత్మ ! లోకత్ర యాధిక సౌందర్య
శాలిని మద్భార్య సాధుచర్య
నను(జూచు నవ్యమన్మథునిగా నా సాధ్వి
ద్రొక్కినచోట్ల నిధుల్ ప్రకాశ

తే.గీ. మందు నంటినచో(బాప మవియు నగ్ని
పాసి సిద్ధించు షడ్రస బహువిధాన్న
ములు భుజింతురు విప్రకోటులు ధరిత్రి
తన్మహత్త్వంబు చెప్ప(జిత్రంబు కాదె ! 158

తే.గీ. బ్రాహ్మణోత్తములును విష్ణుభక్తులును జ
రాంధులును రోగులును వచ్చి యాశ్రయింప
నాత్మ(గర(గు నవజ్ఞ సేయదు తదీయ
వాక్యములు ద్రోయదు విశిష్ట వర్తనమున. 159

---

84. తెలుపు నిచ్చలు

క. ఇటువంటి సాధ్వికడుపునఁ
గుటిలారి విభేదియైన కొడుకు దయించెన్
బటుతర మదోత్కటోద్భట
పటహార్భటి హరి దినప్రభావము నెరపెన్ 160

సీ. నా మాట జవదాటఁ డేమియునేని లో
కమున సత్పుత్రుని గనినవాఁడ
నేను జంబూద్వీప మేలితిఁగాని స
ప్త ద్వీపములు నేలె బాహుశక్తి
రణమున వైరి [85]ధరాతలేంద్రుల గెల్చి
యనగ విద్యుల్లేఖ యనఁగ మించు
దాని నా కర్పించె దర్పించి విక్రమ
ద్రవిణశాలురఁ నయుతద్వయము ద

తే.గీ. శాధికంబున నోర్చి నిరాయుధత్వ
మందఁజేసి జయించె బాల్యమున శ్రీప్ర
భుత్వ పరరాజ్యమున కేఁగి పూని కాంచి
యేర్చి యెనమండ్రు కన్యల నిచ్చె నాకు. 161

క. దివ్యపట దివ్యభూషణ
దివ్యమణి ప్రదరములను దీపించఁగ వా
స్తవ్యం డాతఁ డొసంగెం
భవ్యంబుగ జననికిఁ శుభప్రద నిధికిన్. 162

క. అకలంకచిత్తుఁ డాతం
డొకనాఁ డీ పృథివియెల్ల నుల్లాసముతోఁ
బ్రకటముగఁ దిరిగి మత్పా
దకమలజాఖ్యార్చనము ముదంబునఁ జేయున్. 163

వ. మఱియు విశేషంబునం బ్రాప్యజనంబు శిక్షింపుచు నిశాంతరంబున నప్రమత్తుండై మద్ద్వారంబుఁ గాచికొని జనుల మేల్కొలుపుచు నుండు. అప్రమేయంబులగు వైభవంబులఁ దనయుం డిట్టి మహాతనయుండు గలుగ గృహంబున శుభ భోగ్య ద్రవ్యంబులు గలవు. శుభాకార ప్రయోజనంబులు గలవు. వాజివారణరథధన ధాన్యంబు లనంతంబుగాఁ

---

85. ధరాతలేంద్రులఁ గెల్చి

గలవు. మదాజ్ఞాపాలకులగు పూర్వపరిజనుల మూఁకలు గలవివి పూర్వజన్మ సుకృతంబుననో ? ఆ సుకృతంబెట్లు ప్రాప్తంబయ్యె నెఱిం గింపవే మహాత్మా ! 164

శా. ఆరోగ్యం బనుకూలకాంత గృహభోగ్య ద్రవ్య సామగ్రి దై
త్యారాతిస్ఫుటశక్తి విద్వదతిపూజాసక్తి సత్పాత్ర దా
నారంభంబు ప్రభూత పూర్వసుకృత వ్యాపార శీలక్రియా
సారస్ఫూర్తి లభించుఁగాక యితరా సంగంబునం గల్గునే. 165

వ. అనిన వామదేవుం డిట్లనియె 166

వామదేవుడు రుక్మాంగదునికి నాతని పూర్వజన్మ వృత్తంబుఁ దెలుపుట

సీ. నరనాథ ! పూర్వజన్మమున శూద్రుఁడవు దు
ర్దోషదుష్టుఁడవు బద్ధుఁడవు నీవు
నీభార్య దుర్గుణ నికర పూర్ణశరీర
దానితోఁ గ్రుస్సి యబ్దములు గొన్ని
గడపుచు నొకనాఁడు పుడమిపైఁ దీర్థయా
త్రాభిముఖుండవై యరిగి యచటఁ
దత్తీర్థతట సభాస్థలమునందుఁ బురాణ
గోష్ఠి సల్పుచు ధర్మగుణ విచార

తే.గీ. దృష్టి శ్రావణ శుద్ధ ద్వితీయ మొదలు
గాఁగ నాలుగునెలలు యుక్తంబుగాన
శూన్యశయన వ్రతంబు సంశుద్ధి నోచు
నతఁడు ముక్తుఁ డనఁగవింటి వధిప ! మున్ను. 167

వ. విని నిజగృహంబునకు వచ్చి తద్వ్రతం బాచరించి లక్ష్మీ సనాథు [86]జగన్నాథుం బూజించి పుష్పధూపదీపానులేపన వస్త్రంబుల నుపచారంబు చేసి విప్రుల శయ్యాదాన వస్త్రదాన భోజన దానంబులఁ దృప్తులం జేసి తివా పూర్వజన్మ సుకృత విశేషంబున నేతజ్జన్మంబుననేని హరిభజనం గావింపుచు నున్నవాడ వా శూన్యశయన వ్రతంబు గృహవృద్ధికరంబు సకలపాప నాశనకరంబు లక్ష్మీకరం బిదికావింపలేనివారి గార్హస్థ్యంబు

86. జగన్నాథుం

వంధ్యాజననంబునుంబోలె నిష్ఫలంబగు. నీకు జనార్దను భక్తినిష్ఠ సర్వంబును ఫలించెనన బ్రొక్కి రాజ్యభారంబునకుఁ దనయుండు దివిరి యున్నవాఁడు. మందరనగావలోకనంబునకు నేఁగెదనని విన్నవించిన.

తే.గీ. తండ్రి ఖేదంబుఁ దీర్చి తద్వాక్య సరణిఁ
దిరుగు వానికి గంగానదీ జలావ
గాహఫలము[87] లభించుఁ దత్‌క్షణమునందె
చెప్పఁ జిత్రంబు వాని విశేష మహిమ. 169

క. గురువాక్యోల్లంఘన దు[88]
శ్చరితుఁడు (దాఁ) ద్రి పథగాంబు సంస్నాన నిరం
తర శీలుఁడైన సుకృతాం
తర మింత లభించదంచుఁ దలఁతురు విబుధుల్. 170

వ. కావున నీ వవాప్త సకలకాముండవు హరిభక్తి మహోద్దాముండ వని చెప్పి యనచినఁ దురంగంబు నెక్కి సరస్సరిద్వనోపవనశైలంబులు చూచుచు శ్వేతగిరి గంధమాదనంబు దాఁటి ముందట. 171

సీ. భాస్కర శతవిభా భాసురంబగు దాని
హరిభుజా సంఘట్టనాభి తస్త్ర
వత్కాంచనరస ప్రవాహతఁ దగుదాని
బహువృక్ష బహుధాతు బహుమణీంద్ర
బహునిర్ఝరశ్రీల ప్రభలమించిన దాని
బహుసత్త్వనాద సంపదఁ జెలంగు
దానిఁ దేజోమయో దారామరావతీ
పురవతంసము లీలఁబూని మెఱయు

తే.గీ. దాని [89]మందర భూధరోత్తమముఁ గాంచి
యప్పు డా రూఢకాముఁడై యా మహీమ
హేళఁడెడ యంత [90]దిరిగెడు నిచ్ఛఁదిరిగి
నిలిచినంతటఁ దచ్చైల నికరసీమ. 172

87. లభించు తత్‌క్షణము నందె
88. దుశ్చరితుఁడు త్రిపథ గాంబు
89. మందార
90. దిరుగు నిచ్ఛఁ

రాజు మోహినిం జూచి సంభాషించుట

తే.గీ. మోహినీ మోహనాద్భుత ముఖరముఖర
సస్ఫురద్గానమున మృగశకుని నికర
మవశత వహింప వీనుల కమృతముగను
దన్మహానాదరుచి నిండఁ దాను గలఁగి. 173

క. మోహించి యా మహీపతి
[91]వాహము దిగనుఱికి గిరికి వడినుఱికి జగ
న్మోహిని మోహిని లీలా
వాహినిఁ దేజఃప్రవాహవాహినిఁ గాంచెన్. 174

వ. కాంచి 175

తే.గీ. రతియొ మాయయొ యా నగరాజ సుతయొ
కమలగేహయొ యా సృష్టికర్త మాన
సాభిలాషంబు స్త్రీ లీలయై నటించె
నో యనఁగఁ దోఁచె నప్పు డా తోయజాక్షి. 176

వ. అంతఁ బ్రతప్త చామీకరప్రభ నా యింతి లింగాశ్రిత త్రినేత్రునేరి మోహింపంజేయం జూచి యా క్షణంబున మోహించి మహింబడి విసంజ్ఞతం జెందినఁ దన్మోహిని కటాక్షాంచలకించిదవలోకనం బొనరించి కార్యసిద్ధి యయ్యెనని వల్లకీగీతంబు చాలించి యశోక రక్తాంగుళీ పల్లవంబులచేత మృగపక్షి గణంబుల నదల్చుచు స్వవాసనా గంధలోలంబగు భృంగజాలంబు వారింపుచు మధురోక్తుల రాజా! లెమ్ము; మూర్ఛిల్లనేటికి? నీకు నవశ్యంబు వశ్యనైతి; ధరాభారంబుఁ దృణంగా వహించునట్టి ఘనుండ వీ మోహభారంబు వహించు టెంత? నీకు నామీఁద వాంఛ గలిగిన యట్లనె నాకును నీమీఁద వాంఛ జనించె. నిజదారంబలె నేలి రమింపుమని విన్నవించిన. 177

సీ. అతి మధురోక్తి రసామృతధారలు
చెవులు సోఁకిన రాజశేఖరుండు
[92]శతపత్ర(చారు) విశాలనేత్రంబులు
చిగిరించుకొని కొంత చింతనొంది

91. వాహము దిగనురికి గిరికి వడినురికి
92. నే శత పత్ర విశాల నేత్రంబులు

గద్గదోక్తుల సాత్త్వికశ్రీలు రాజిల్ల
మోహిని నాత్మకామోహిని నతి
[93]పూర్ణలక్ష్మిం గాంచి, పూర్ణగాంతరముల
ననుభవించితి నాయొయాసు లిట్లు

తే.గీ. నమిత సౌందర్యరేఖా సమగ్ర మహిమ
వలచి వలపింపనేర్తురే వనిత ! నీవు
వలచి వలపింప నేర్చితి వన్నె మెఱసి
మరులుగొంటి నిరీక్షణ మాత్రముననె. 178

చ. అమృతముచిల్కఁ బల్కుక యొయారపుఁ జూపులఁ జూచినంతనే
భ్రమము వహించితిన్ వికచ పద్మవిభాస్య ! యనుగ్రహింపవే
యమితములైన వాంఛితములన్నియు నిత్తు శరీరమిత్తుఁ బ్రా
ణములిష్ట డిత్తు రాజ్యము ధనంబునునిత్తు జగంబు మెచ్చఁగన్. 179

చ. జలనిధి చేలయై రవిశశాకరలోచనయై లసత్కులా
చలమణి భూషయై ఘన విశాలపయోధరయై స్ఫురన్నభ
స్థల తనువై సురాలయ విశంకట మౌళియునై యధోంతరో
జ్జ్వల కటియైన భూవనితఁ జామ ! భవన్నిజదూతిఁ జేసెదన్. 180

వ. ప్రాణంబు లిచ్చువానికి గజవాజి రత్న మణి భూషణాంబరాదు లిచ్చు టెంత? నన్నుఁ గటాక్షింపవే యన విని మధురోక్తుల నూరార్చి యురంబునంజేర్చి యేమియు నేటికి ? నేఁ గోరిన వాంఛితం బొకటి దయసేయవే; యనేక క్రతుకర్తయు బహుపుణ్యరాశియు భూరిద్రవిణ దాన [94]శస్తంబునగు దక్షిణ హస్తంబు శిరంబున నుంచిన నాకుఁ బ్రత్యయంబయ్యెడి. నీవు ధర్మశీలుండవు. సత్యకీర్తివి. అనృతంబులు పలుకనేరవు. యమపురంబు నిర్జనంబు గావించితివని ప్రశంసించిన రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 181

93. పూర్ణలక్ష్మిఁగాంచి

94. శస్తంబగు

సీ. బహుభాష లేటికిఁ బ్రత్యయార్థంబుగాఁ
గరియాన! దక్షిణకరము నీకు
నిచ్చితిఁ దప్పితినేని యేతజ్జన్మ
సంచిత సుకృతనాశమగు నిన్ను
వలచితి భార్యవై వర్తింపు తనువు ప
రాయత్తమై యున్న యది యపూర్వ
శృంగార నిధి! మోహనాంగి! నీ వెవ్వని
తనయవు మందరధరణి ధర వ

తే.గీ. రోత్తమాధిత్య కిట వచ్చియుండు టేమి
యబల! యైక్ష్వాకువిభుఁడ రుక్మాంగదుండ
నా ఋతుధ్వజ పుత్రుండ ననఘ యశుఁడ
విదిశయేలెడి రాజ నో విమలగాత్రి! 182

వ. ఏను మృగయావ్యాజంబున దుర్జన శిక్షయు సాధురక్ష యొనర్పుచు వామదేవాశ్రమంబుచొచ్చి యమ్మహామునివలన ధర్మరహస్యంబులు గొన్ని విని మందరావలోకనార్థంబుగాఁ జనుదెంచి యిచ్చట భగవద్గీతామృతంబు వీనుల విందైయున్న నేతెంచితి. నన్నుఁ గటాక్షించి ప్రత్యుత్తరం బొసంగి యనుగ్రహింపవే యనిన విని యిట్లనియె. 183

చ. అధిప సరోజసంభవుని యాత్మజనేను సరోజనూతి ని
న్నధిపతిగాఁ దలంచి మన మారఁగ నన్ను సృజించునాఁడు నేఁ
డధికులు రుద్రముఖ్య దివిజాగ్రణులున్నఁ బరిత్యజించి [95]నేఁ
డధిగత వాంఛితార్థునిఁ గృతార్థుని నిన్నుభజింప వచ్చితిన్. 184

వ. మనస్సమాధిం దపం బాచరింపుచు నృత్తగీత వాద్యంబుల శంకరు మెప్పించిన సార్థదినత్రయంబునఁ బ్రసన్నుండయ్యె. సుర దుర్లభుండైన యాపార్వతీవల్లభు నభిలషింపక యతని వలన నీప్సితంబులు గాంచితి; అన్యోన్యమోహతరంగంబులైన సంగంబు లంతరంగంబున మెలంగ విలంబంబు వలదని కరంబుఁ గరంబునఁ గీలించి యిట్లనియె. 185

క. శంక వల దధిప! నే నక
లంకఁ గుమారికను గుణకలాప కలాపన్
బంకరుహాప్తకులోద్భవ!
పంకజ భవపుత్రి దగదె పరిణయ మందన్. 186

---

95. నేఁడభిగత

తే.గీ. అనఘ! సుక్షతయైన కన్యను సగోత్ర
యైన కన్య ద్వితీయ దానైన కన్య
బ్రాహ్మణీ శూద్ర సంగమోత్పన్న కన్య
స్త్రీత్వవిరహిత యగు [96]కన్యఁ జెందఁదగదు 187

క. కాన ఁగులంబున గుణమభి
మానంబును గలుగు సత్కుమారీ మణి న
న్నో నృపతి! పెండ్లియాడిన
భూనుతమై నిజయశంబు పూజ్యత నొందున్. 188

వ. అనిన నట్లనె శాస్త్రోక్త ప్రకారంబున నగ్గిరియందు నుద్వాహించి నగప
మొగంబున నిట్లనియె. 189

శా. నాక శ్రీ విభవోపభోగ మహిమల్ నాకల్పమైతోఁచె ము
న్నాకల్పంబు లభించినఁ జెలువ యొయ్యారంబు తేజంబు ల
క్ష్మీకౌతూహలలీల యోగ్యతయు వాసింగల్గె నీ వబ్బఁగా
నో కల్యాణి! సురేంద్ర వైభవము నా కుత్కృష్టమే చూడఁగన్. 190

ఉ. కాన భవన్మనంబున నొకానొక కాంక్షిత మెద్దిగల్గినన్
ఓ నలినాయతాక్షి! చతురోన్నతిఁ జేసెదఁ జిత్తగింపు మెం
దైనను మంద్రశైల మలయాచల మేరు మహీంధ్ర నందనో
ద్యానములన్ రమించెదవొ ధన్యత మత్పురిలో రమించెదో. 191

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె. 192

చ. సవతులు క్రూరచిత్త లతిసాహసలన్[97] నృమహోదయ ప్రియా!
సవతులు చూడనొల్ల విదిశాపుర మామరణాంతకంబగున్
సవతుల పోరునేఁ దెలిసి సౌఖ్యముఁగాంతునె? దాని కెవ్వియున్
సవతులు[98] నీనగేంద్రముల సంతతమున్ విహరింప నెంతయున్. 193

సీ. అనఘ పుత్రవతి సంధ్యావళి యాసాధ్వఁ
బాసి నీవేరీతి బ్రతుకువాఁడ
వతి దుఃఖమున నార్తినందితివేని నా
కధికతరార్తి యౌనట్లుగాన

---

96. కన్యఁ జెల్ల....న.
97. న్మలి
98. సవతులు యీనగేంద్రమున సంతతమున్ విహరింతు మెంతయున్.

నీకు సుఖంబైన [99]నెలవున నుండెద
నదియ మందరము నాఁ కాత్మభర్త
యుండినచో భార్య యుండఁగాఁదగు శూన్య
మైన గేహంబైన హైమనగము

తే.గీ. పెన్నిధానంబు పతి కడుపేదయైనఁ
దండ్రి గృహమున నున్న కాంతాలలామ
యంధతమసంబునందు నత్యంతనరక
మనుభవింపుచు సూకరియై జనించు. 194

వ. ఇటు నేనెఱింగి మందరంబున నుండనోపుదునే? సుఖ దుఃఖంబులకుఁ గర్తవగు నీతోఁగూడ భవత్పురంబున కరుగుదెంచెద ననిన మనంబు రంజిల్లి కౌఁగిటం జేర్చి యిట్లనియె. 195

క. దేవేరుల కగ్రణివై
నీవు మహాభోగవిభవ నిరతిశయశ్రీ
ప్రావీణ్యంబున నుండుదు
జీవితమునకంటె నతివిశేషము మెఱయన్. 196

క. అని రుక్మాంగద భూపతి
తన యో పద్రవము మీఁదఁదలఁచక పలుకన్
వనిత ముహుర్మంజీర
ధ్వని నగములు గరఁగ నడచె [100]ధవుఁడుం దానున్. 197

క. కొన్ని మహానీలరుచులఁ
గొన్ని మహారజతరుచులఁ గొన్ని రజతకాం
చ్యున్నతముల హరితాభలఁ
గొన్ని చెలంగంగఁ గనిరి కుధరతటంబుల్. 198

సీ. వజ్రధారాగ్ర తీవ్ర ఖురాగ్రమున ధరా
గ్రంబుఁ ద్రివ్వుచు సమగ్రత వహించి
[101]వల్గాముహుర్ముహుర్వల్గు దంశన జాత
ఫేనంబు [102]చుక్కల విధము గొనఁగ

---

99. నెలవుననుండెద యదియ
100. ధవుండుం దానున్.
101. వల్గా ముహుముహుర్వల్గు
102. చుక్కల విరద గొన గ

నాత్మేశ్వరా లోకహర్ష హేషితము త
ద్దైవతస్వరము చందంబుఁ దెలుపఁ
గనక రత్నాంకుర కాంతిచ్ఛటుల మంద
రాగ పోషిత [103]కీర పూగ మగుచు

తే.గీ. బెళుకు లీనెడి జల్లులు బిత్తరింపు
మేని చాయలు సొగసైన మెఱుఁగు పచ్చ
పల్లడము [104]తరకసము డాబా ఫిరంగు
నందమైయున్న జగతేజి నపుడు గాంచి 199

క. ఉన్నత ఖురాగ్ర ధారా
నున్నతలోర్వీ విధూత నూతన గృహగో
ధి న్నాగిలి యున్నఁ గనుఁగొని
యన్నలిన హితాన్వయేశుఁ డార్ద్రహృదయుఁడై. 200

తే.గీ. అపుడు హాహా యటంచు నత్యంతకరుణఁ
గోమల మహీజ పల్లవాంకురములందుఁ
బొదిగి మోహిని దెచ్చిన యుదకధార
లపుడు చల్లించి పైఁగప్పె నార్ద్రపటము. 201

వ. అప్పుడు సేదదేరి గృహగోధిక రాజేంద్రుం జూచి యిట్లనియె. 202

సీ. నరనాథ ! శాకల నగరంబునం దొక
విప్రుని భార్య నవీన రూప
యౌవన సంపన్నయైన నన్నాల్లక
కలహించుఁ బరుష వాక్యములు పలుకు
నెవ్వరిపట్టున హితమాచరించు వాఁ
డీరీతి ననునాడ నెంతకేని
తాళి తాళఁగలేక తతదోషశీలనై
పతుల వర్జించిన పౌరసతులఁ

తే.గీ. దద్వశీకర ఔషధాంతరము లడుగఁ
దమకుఁ బ్రత్యయమైన చందమున నపుడ
పొమ్ము [105]ప్రవ్రజ్య యొకతె యా పురముచెంత
నున్నయది దానునిగఁ జేయనోపు ననిన. 203

---

103. కీరవారమగుచు 104. తరకసీలు
105 ప్రవ్రజ్య యొకటి

సీ. అక్ష సూత్రంబుఁ గరాగ్రంబున వహించి
వింతగా జపముఁ గావించుదానిఁ
బరితస్స్వభాసదబర్హి [106]బర్హివ్యజ
నానిల సుఖలీలలందు దాని
నవ్యభస్మోద్ధూళనస్ఫుటధావళ్య
ధాళధళ్యశ్రీలఁ దనరుదానిఁ
గాషాయవస్త్ర సంఘటితయై దీర్ఘ జ
టామకుటం తేటగలదాని

తే.గీ. గురుతర స్తంభ శతశుభ్రకుట్టిమోరు
హర్మ్యతలమునఁ దేజంబు నందుదాని
వ్రత పరాయణశీలయై వరలుదాని
యోగినీమణిఁ గనుఁగొంటి నొక్కదాని. 204

వ. కాంచి పదములపై వ్రాల మద్భావంబెఱింగి ప్రసన్నయై చూర్ణంబును రక్షయు నొసంగి యీ చూర్ణంబు క్షీరంబులతోఁగూర్చి భర్తకుఁ ద్రావించిన, వాఁడు నీ దాసుండగు నీరక్ష నీవు గళంబునం దాల్చిన నిఖిలవశీకారంబగునని నియోగించిన నేను నట్ల కావించితి. తన్మ హిమచే భర్త దినదినంబును గృశియించి ముఖంబున వ్రణంబులుపుట్టి తద్వ్రణంబులం గ్రిమిసహస్రంబులు వొడిమ నస్థిచర్మావశిష్టుండై యుండి నన్నుం బిలిచి నీదాసుండనైతి నన్యగృహంబుల కేఁగ నన్నుం గటాక్షింపవే యనిన నేను దద్యోగిని విన్నవించిన యుపశమ నౌష ధంబు దెచ్చిఁ స్వస్థునిఁ జేసితి నంత. 205

సీ. పంచతనొంది భూపాలక! యేను దు
ర్నరకయాతనల [107]దైన్యంబుఁ గంటిఁ
దప్తతామ్రభ్రాష్ట్రతలమునఁ బదియేను
యుగములు క్రకచాళినొత్తి తనువు
ఖండించి తిలమాత్ర ఖండముల్ గావించి
వేచి పాకంబు గావించి నంత
నంతకభటులు నేనంతట గృహగోధి
కాకృతి యమునాజ్ఞ నవనిఁబుట్టి

106. బర్హవ్రజనానీని సుఖలీల
107. దైన్యంబుఁగాంచి తపతామ్ర

తే.గీ. వత్సరాయుత శతదుఃఖ వనధి మునిఁగి
యున్నదాన భవత్కటాక్షోపలబ్ధి
జ్ఞాన ముదయించె నాకు నో సార్వభౌమ!
హరిపరాయణు నిన్నుఁ జూచునంతలోన. 206

క. ధన్యయగునింతి ధరణి న
నన్యాశ్రితయగుచు భర్త యాత్మయెఱిఁగి సౌ
జన్యమున నుండఁగాఁదగు
నన్యదురాచార ధర్మమది విడువఁదగున్. 207

క. భర్తయె దేవుఁడు గురుఁడుఁ
భర్తయెలోకంబు లోనఁ బరదైవంబుఁ
భర్తకుఁ గూర్చక [108]యుండు న
భర్తృమతికిఁగలదె తదిహపర సౌఖ్యంబుల్. 208

క. పతి మాటలోనఁ దిరుగని
సతి క్రిమికాష్ఠోపమాన సరణిం దిర్య
క్కృత యోనుల జన్మించుఁ
బతిహిత మొనరింపవలయుఁ [109]బద్మాక్షులకుఁ. 209

మ. శ్రవణ ద్వాదశినాఁటి పుణ్యమిడి రాజా! నన్ను రక్షించు త
చ్ఛ్రవణ ద్వాదశి నర్మదాసురనదీ సంగంబునం దీరమా
డు విశేషంబు జనింపఁజేయునట నీడుం గర్మజాలంబు త
ద్దివసస్నానము సర్వతీర్థ ఫలసిద్ధిం బొంద నిల్పుం ధరన్. 210

ఆ.వె. [110]దత్త కల్పధర్మ దైవార్చనాదు ల
క్షయ ఫలంబు లొసఁగు సార్వభౌమ!
విష్ణుభక్తి నియతి విజయాదినవ్రత
యెవ్వఁడాచరించు నీతనికిని. 211

క. ద్వాదశ్యుపవాసంబు త్ర
యోదశిఁ బారణము సేయ [111]నుత్తమఫల మా
పాదించు ద్వాదశాబ్ద ఫ
లాదులు దన్మహిమ యింత యం తనఁదగునే? 212

---

108. యుండిన భర్తుమతికిఁ గలదె
109. బద్మాక్షునకున్
110. దత్తజల్ప
111. సత్తమ ఫలమా పాటించు

వ. అట్లు గావునఁ దత్ఫలంబు నాకు నొసంగి ధర్మమూర్తీ! వైవస్వతపద ధ్వంసీ! పాలించవే యని గృహగోధి పల్కిన విని మోహిని యిట్లనియె.

క. ఇలలోపల సుఖదుఃఖం
బులు దాఁజేయునవి తానె భుజియించు నరుం
డలవడఁగ క్షుద్ర యిది దు
ష్కలుషాత్మక దీనిఁ బ్రోవఁగా నీకుఁ దగునే? 214

సీ. ఇది దుష్ట దుశ్శీల యెంచ రక్షాచూర్ణ
ములఁ బతిఁగారించె[112] మూఢబుద్ధి
సాధువులకుఁజేయు సదుపకారంబు స్వ
ర్గ యశఃపదంబు లోకంబులోనఁ
బాపాత్ములకుఁజేయు బహుళోపకారంబు
ఘన భయభ్రంశ సాధనము శర్క
రామిశ్ర దుగ్ధసారంబుఁ దా(ఁగొని)పన్న
గములకుఁ బోసిన గరళమైన

తే.గీ. కరణిఁ దత్పాతకి జనోపకరణ మమరు
విడువు మీ[113]యింతిపైఁగృప, వెడలవలయు
నగరమున కాత్మసౌఖ్య మెన్నంగఁ గలదె
యన్య కార్యాంతరాసక్తి నలసియున్న. 215

వ. అనిన రాజిట్లనియె. 216

తే గీ. బ్రహ్మపుత్రివి నీ కిట్లు పలుకఁ దగునె?
సాధు జనులకు నీ దురాచారవృత్తి
యుక్తమే? యాత్మసౌఖ్య కరోద్యమమునఁ
బాతకమె కాని జ్ఞాన సంపత్తి కలదె? 217

తే.గీ. శశియు సూర్యుండు ననిలుండు[114] జగతిఁబావ
కంబు హరిచందనంబు నా కద్రుమంబు
లుత్తమంబులు నవసంఖ్య నొనరుఁగీర్తి
ఘనత నుదయించుట పరోపకారమునకె. 218

---

112. గూఢబుద్ధి 113. యింతిపై కృప

114. జగతి పావ। కంబు అరిచందనంబు నాక ద్రుమంబు। లుత్తములు నవల నవసంఖ్య నొనరుఁ

సీ. అరయఁ బరోపకారార్థంబుగా నరుఁ
డత్యంత శుభవృత్తి నందవలయు
దీపింప సప్తాంతరీప మధ్యంబేలు
సార్వభౌముఁడు హరిశ్చంద్ర విభుఁడు
చండాల మందిర స్థాయియై సుతదార
విక్రయ మొనరించి వివిధ దుఃఖ
ములఁబొంది సత్యంబు [115]నిలుపుకొనియె సరో
జాసనాది సుపర్వు లభినుతించి

తే.గీ. వర మొసంగెద మనఁగ భావమునఁ దలఁచి
తరు సరీసృప యువ వృద్ధ పురుష భామి
నీ జనంబులు మత్పురి నేఁడు ముక్తి
నందఁగాఁ దగునని వారి నడిగికొనియె. 219

వ. తాను నయోధ్యాపుర జనంబుతోఁ ద్రిదివంబు నొంది యిప్పుడును గామగ విమానంబున విహరింపుచు నున్నవాఁడు. పరోపకారంబు వ్యర్థమే? మఱియును వినుము. 220

క. అస్థిరతఁ దలఁచి నిర్జరు
లస్థిరతస్ఫూర్తి నడుగ నర్పించఁడె ధ
ర్మస్థుండైన దధీచి వ
నస్థాశ్రమ జనము లతిఘనస్థితి మెచ్చన్. 221

తే.గీ. శ్యేనమున కీఁడె మాంసంబు శిబి కపోత
రక్షణార్థంబు మున్నుగాఁ బక్షిపతికి
[116]జీవనం బొసఁగఁడె నిజచిత్త గరుడ
వాహనుండైన జీమూత వాహనుండు. 222

వ. అది గావున రాజు దయాళుండు గావలయు. పర్జన్యుండు శుచి స్థలంబుననేని నశుచి స్థలంబుననేని వర్షించు. చంద్రుండు చండాల పతితాదులనేని యాహ్లాదకరుండై కరంబులచే స్పృశించు నట్లగుటంజేసి సుదుఃఖితయై దుర్లిఖిత గోధికయైన గృహగోధిక, నిజపుణ్యంబులచేత, దౌహిత్రుల చేత నహుషుండునుంబోలె నుద్ధరించెదనని మోహినిని వారించి విజయాసంభవవంబైన సుకృతంబిచ్చితి ననిన నంత. 223

115. నిలుపుకొని యేను సరోజాసనాది
116. జీవనంబొసంగండే నిజచిత్త గరుడ

మ. వరదివ్యాభరణంబు లాని యతిభవ్యంబైన నెమ్మేనితోఁ
దరుణాదిత్య సహస్రతేజమున దిగ్గ్రామంబు లుద్దీప్తులై
పరఁగంజేయుచు యోగి గమ్యమగు శ్రీపద్మామనోనాథ మం
దిర గర్భంబునకేఁగె నిర్జ(రు)లు గీర్తింపంగ సద్భక్తిమై. 224

సీ. ఆ గృహగోధిక నట్లు కటాక్షించి
మోహినితో గంధవాహ వాహ
వాహనంబునను బర్వతవనీ పాదప
నదనదీ మృగపక్షి నగరఖేట
ఖర్వటగ్రామ దుర్గమ [117]ఘోరలక్ష్మిఁగీ
ర్తించి చూచుచు వామదేవునాశ్ర
మ ప్రాంతమున నిల్చి [118]మఱియు మఱియు మ్రొక్కి
యనిల వేగంబున నరిగి సకల

తే.గీ. ధనకనక వస్తు సామగ్రిఁదనరు నిఖిల
దేశములు గాంచి కొంచు నుదీర్ణపూర్ణ
రత్ననిధి యగు విదిశాపురంబు చెంత
నిలిచి యున్నంత దిగ్దేశ నృపులతోడ. 225

మోహినీ సహితుండైన రుక్మాంగదుని స్వదేశాగమనము

వ. ధర్మాంగదుం డొడ్డోలగంబై యుండి చారులచే విని, యుదీచి ముఖంబున వెలుంగుచున్నది మద్గురుండు రుక్మాంగదుం డరుదెంచె. తద్వాజి తేజంబు విజృంభించెనని యెదుర్కొనం దలంచి. 226

క. జనకుం డేతెంచిన యెడఁ
దనయుండెదురేఁగి మ్రొక్కఁదగుఁగాకున్నన్
ఘనఘోర నరకకూపం
బునఁ ద్రోయకయున్నె తపనపుత్రుఁడు వేగన్. 227

తే. గీ. తండ్రి వచ్చిన నెదురేఁగి దండనతులొ
నర్చి నిలిచిన యట్టి యా నందనునకు
నడుగు నడుగుకుఁ బ్రాపించు యజ్ఞఫలము
లనుచుఁ బౌరాణికోత్తము లాడికొండ్రు, 228

117. ఘోరలక్ష్మిం గీర్తించి చూచుచు
118. మఱియు మఱియును మ్రొక్కి

వ. అనుచు వారలుందాను యోజనమాత్రంబు పాదచారంబున నెదురుకొని దండ ప్రణామంబులు చేసిన విభుండు హయంబు [119]డిగ్గ నుఱికి సుతులం గౌఁగిటం జేర్చి శిరంబు మూర్కొని యిట్లనియె. 229

సీ. ప్రజల నందఱఁ బరిపాలించితే పుత్ర !
యరుల శిక్షించితే యనఘ ! న్యాయ
[120]సముపార్జితములైన సద్వస్తుతతులఁ గో
శ గృహంబు నిల్పితే సత్యసంధ !
విప్రుల యెడల సద్వృత్తిఁ గావించితే
వేదాది విద్యల వినయశీల !
కార్య దక్షతఁ గీర్తిఁ గాంచి నిష్ఠురభాష
ణములు వర్జించితే నయధురీణ !

తే.గీ. బాహ్య చండాల గృహములఁ బాఁడి విదుకు
సురభు లుండిన మాన్పితే సుగుణమూర్తి !
నీవు పాలించు జనపద నికరములను
దండ్రి మాటల నడుతురే తనయులెల్ల. 230

సీ. అత్తమామల యాజ్ఞయందు వర్తించునే
పతిభక్తిగల వధూప్రకరమెల్ల
వరుస విప్రులతో వివాదముల్ దీర్తువే
ధేనుబృందములకుఁ దృణము జలముఁ
గలదె తులామానములు దినత్రయమున
శోధింతువే విప్రసుజన కోటి
నప్పనల్ గొని పీడ నందింపఁబోవక
యుంటివే నీవేలు నుర్వియందు

తే.గీ. నరయ నుదపానముఖ్యంబు [121]లచ్చికంబు
లేక యుండెనె యడిగెడు లోకులకును
భిన్న రస భిన్నఫలధాన్య భిన్నవస్త్ర
భిన్న భోజన దాతల బెట్టణఁచితె. 231

---

119. డిగ్గనుఱికి
120. సౌపార్జితములైన
121. లచ్ఛికంబు

మ. కరులందేజుల నీవు దృష్టిగని సాక్షాచ్ఛక్తిఁ బాలించితే
వరుసం దల్లుల కెల్ల హృత్ప్రియముగా[122] వర్తించితే కీర్తిగా
నరు లేకాదశి యుండఁ జేసితె నిశానాథక్షయ ప్రాప్తులన్
గరిమం బైతృక[123] మాచరింతురె జనుల్ కర్మైక విశ్వాసులై. 232

సీ. మొదల నిద్రయనర్థ మూలంబు, నిద్ర పా
పవివర్ధనము, నిద్ర పరమనిత్య
దారిద్ర్య జనని, నిద్ర సమస్త శోకమో
హనిదానఖని, నిద్ర యాధిరాజ్య
పాలన విఘ్నసంపత్తి నిద్ర కుమార!
యపరరాత్రంబులయందు నిద్ర
మాని వర్తింతువే మానిని పుంశ్చలి
యైన లోకద్వయ మాత్మభర్త

తే. గీ. కంటనీని తెఱంగున నడఁచు, నిద్ర
రాజులకుఁగాన నీరీతిఁ బ్రబలశక్తి
నడఁచితే యంచుఁ దండ్రినెయ్యం బొసంగఁ
బలుక ధర్మాంగద క్షోణిపాలుఁ డనియె. 233

వ. స్వామీ! నీకటాక్షంబున నిట్లనె యాచరించిన పుత్రులు జగత్త్రయ వంద్యులు. కాకున్నఁదత్పాతకంబున కంతంబు గలదె? శరీరజీవన ధర్మంబులు త్వదధీనంబులు. సుతులకుం దండ్రియ దైవంబు. త్రిలోకియు నీకు సమర్పించిన ఋణంబు తీరునేయని పలుకు తనయునిం జూచి రుక్మాంగదుం డిట్లయె. 234

చ. పలికితి వేదసమ్మత సుభాషలు పుత్రక! తండ్రికంటె భూ
స్థలమునఁ బుత్రసంతతికి దైవత మెవ్వఁడు? తండ్రిమాటలో
మెలఁగని యా కుమారకుని మీఁదట నల్గుదు రెల్లవేల్పులున్
నిలిపితి మత్కులంబు ధరణీభరణాభరణైక దక్షతన్. 235

క. భూపతులు మెచ్చ సప్త
ద్వీపంబులు నేలితివి సుధీజను లలరన్
సౌపర్వాలోక సుఖ
ప్రాపకుఁడవు నీవె నాకుఁ బావనమూర్తీ. 236

122. వర్తించితేఁ గీర్తిగా
123. మాచరించితె జనుల్ కర్మైక విశ్వాసులై.

వ. అనిన ధర్మాంగదుం డిట్లనియె. 237

సీ. ఎందెందుఁ దిరిగితి రిన్నినాళ్ళినవంశ
శేఖర! యిట్టి రాజీవగంధి
యెచ్చోటనబ్బె సమిద్ధ సూర్యాయుత
తేజంబు గల్గు నీదివ్యకాంత
నలినజాతుఁడు శిల్పనైపుణి యెల్ల నీ
రూపంబునందునె చూపెఁ ద్రిభువ
నంబున నీదృశ నవ్యశృంగారైక
లావణ్యఖనియైన లలన గలదె

తే. గీ. యంబయో కుసుమశిలీ ముఖాంబయో ల
తాంబయగు యమమాయయో యరయ నా న
ఖరశిఖాంతంబుగాఁగ [125]నీ కలికి యొప్పు
చొప్పునం దొచ్చె మున్నదే సొగసుగాక. 238

క. ఇటువంటి లోకసుందరి*
కుటిలాలక తల్లియెనఁగుతలంబున ను
త్కట భాగ్యసంపదలు నృప
పటలంబులలోన నాకు ఫలియించుఁజుమీ! 239

వ. అనిన ధర్మాంగదుం గొనియాడి రుక్మాంగదుం డిట్లనియె. 240

క. తురగారోహణరేఖా
త్వర నొకపక్షంబు నడచి తన్మంద్రమహీ
ధరమునఁ గాంచితి శోణా
ధరమున దరహాసరుచులు దలఁగెడు దీనిన్. 241

క. జనయిత్రి నీకునయ్యెడు
వనజానన తనయ భాగ్యవతి యిదిపతిగా
ననుఁ దలపోయుచుఁదాఁ ద్రా
క్తనతీవ్రభయంకరోరు తప మొనరించెన్. 242

వ. ఇది మందరశిఖాగ్రంబున దిగంబరేశ్వరు సేవింపుచునుండ నే తన్మంజు
మంజీర శింజితంబు విని కంజాత శరశర భిన్న హృదయుండనైన

125. నీకలిత యొప్పు : చొప్పునం దొచ్చెమున్నదే సొగసుగాఁక.
* కుటిలాలకి

[126]నన్ను గారవించి మహోదారత్వంబునం దారత్వంబుఁ గైకొనియె. నేను నంగీకరించి దక్షిణకరం బిచ్చితి నంత మందరంబుడిగ్గి మూఁడవ దినంబునిచ్చటికి జనుదెంచితి నిది నీకు జనని. సంధ్యావళి సమంబు వందనంబు గావింపుమని నియోగించిన. 243

క: గురువాక్యంబున వారి ము
గురువేణిం గాంచి భక్తి యుప్పొంగ మహా
గురుభక్తి మ్రొక్కి కాలా
గురు గంధిల నగర మధ్యకుంభిని యందున్. 244

వ. తనయుండు రా మోహినిం జూచి రాజు నగుచు ధర్మాంగదుండు భూపతులతోఁ గూడ నమస్కరించుట నిన్నుఁగూర్చి యకావీని ననుగ్రహింపుమనఁ గృతాంజలియైన తనయునిం గాంచి హయంబు డిగ్గి యామోహిని భర్తృదాక్షిణ్యంబున బాహువుల నుపగూహనంబు గావింపుమని చేసి యెత్తినఁ బున్దండ ప్రణామంబు చేసి సుకుసుమ సువస్త్ర సుభూషణంబులచేతఁ దల్లినలంకరించి తన వీపునం దల్లి పదం బానించి హయంబు నెక్కించి రాజు నట్లనే కావించి రాజులుం దానును బాదచారంబున ముందఱ నడుచుచుఁ దన్మోహినిఁజూచి యిట్లనియె.

ఆ.వె. లలిత శుభ విలాస లక్షణవతులైన
సతులతోడఁ దండ్రి సకలభోగ
వైభవముల నుండ, [127]పర్తించు తనయుండు
ధన్యుఁ డఖిల లోకమాన్యుఁ డరయ. 246

క. సతి యొకతియైనఁ దండ్రికి
నతి దుఃఖప్రాప్తి దెలియ నా దుఃఖము త
త్సుతులకు లభించుఁ గావున
నితర సుఖంబులు దలంచ నేటికి నింకన్ 247

క. ఒక తల్లికిఁ బ్రాణమిల్లిన
నకలంకస్ఫూర్తిఁగల్గు నతిపుణ్యంబుల్
ప్రకటమతిఁ బెక్కు తల్లుల
కొకమరి వందన మొనర్ప నొందక యున్నే ? 248

126. నన్నుఁ గారవించి
127. వర్తించుఁ దనయుండు

తే.గీ. [128]తెలివిమైఁ దల్లిఁబూజింప దినదినంబు
నక్షయఫలంబు ప్రాపించు నంత కంత
ప్రహర కాష్ఠా నిమేష సంభావ్యమాన
సుకృతరాసులు శోధింప నొకని తరమె ? 249

వ. ఇట్లు పల్కుచు విదిశాపురవీథులు దాఁటి యంతఃపురాంతరంబున నశ్వో రసంబు డిగ్గ,[129] మోహినింజూచి రాజు ధర్మాంగద గేహంబునకుం జని పూజాదులు గైకొనుమని నియోగించిన 250

క. దరహాస చంద్రికారుచి
తిరమై తగ నపుడు రాజు దేవేరి మనో
హరమైన సుతుని మణిమం
దిర సీమకు నేగెఁ బూర్ణతేజం బెసఁగన్. 251

క. ధగ ధగ ధిగ ధిగ లొలుకుచు
సొగసగు మణిపట్టసూత్ర శోభిత రవిబిం
బ గరీయః పర్యంకిక
దిగధీశ కుమారకుఁడు సతీమణి నుంచెన్. 252

వ. ఉంచి యంత నర్ఘ్యపాద్యంబులిచ్చి సంధ్యావళికంటె నంతరంగంబున ప్రేమ దళుకొత్త ఘనోరు జఘనస్తన యగు నా తన్వంగిని [130]వర్షాయుత సమన్వితంగాఁ దన్ను వర్షోత్పన్న బాలకల్పునింగాఁ జింతించి చరణంబులుం గడిగి శిరంబునం జల్లికొని కృతకృత్యుండ నైతినని పల్కి సర్వభోగంబులు నొసంగి క్షీరోదమథన జాత కుండలంబు లమృత ప్రభామండనంబులైప యవి, పాతాళ గర్భంబున దానవులు దాఁచిన యవి మోహిని కర్ణంబుల సంస్థాపించి యప్పు డష్టోత్తర సహస్రధాత్రీఫల నిభ శుభ మౌక్తికంబుల రచియించిన హారంబులు కంఠంబున వైచి వజ్రసంయుతంబైన శుద్ధ జాంబూనద నిష్క సూత్రంబు హారాంతరంబునం గైసేసి కరంబులం బదియాఱు మాణిక్య స్థాపిత కంకణంబులు గీలించె. మూల్యావేదులైన నరులచేత నొండొండు నిష్కకోటియని [131]విలువదేర మానూరు కేయూర నూపురంబు లొసంగి తారకాసుర సంగ్రామవిభీతి కాళికా కటి స్థలచ్యుత నానా

128. తెలివియై తల్లి పూజింప
129. డిగ్గి
130. వర్షాయత
131. విలువ దేర నొనూర కేయూర

రత్న సూత్రంబు మలయాచలంబునఁబడిన యది గ్రహించిన తమాయి యను దైత్యుండు మలయంబున నున్న వాని జయించి తెచ్చినది మోహినికి నొసంగె. హిరణ్యకసిపు భార్య లోకసుందరి శంపా సహస్రంబుఁ దొలగించు సీమంత భూషణంబు పతి వెంట నేఁగుచో సముద్ర మధ్యంబున వైచినఁ దత్సాగరంబు నిజ పరాక్రమంబునకు మెచ్చి యిచ్చె నది ధమ్మిల్లరేఖయందు సవరించె. అతి శుభ్ర వస్త్రంబులును, గంచుకంబులు నిడియె. సిద్ధ హస్తంబున దేవగిరి శిఖరంబునఁ బ్రాపించిన దివ్య మాల్య దివ్య విలేపనంబులు సమర్పించె. దివ్యద్వీప విజయ సంప్రాప్త కామవర్ధన ద్రవ్యంబులు ప్రతిపాదించె. అంత షడ్రస సాన్నంబులు భుజియింపంజేసి తన్మాతృహస్తంబునం దానును భుజియించి మధుర వాక్యంబుల నిట్లనియె. 253

క. రాజోక్తి [182]నడవఁ దగునో
రాజీవానన కుమారి! రంజిల్లి మహా
తేజమున రాజులెల్లను
బూజార్హులు గారె సకల భువనంబులకున్. 254

గీ. రాజహిత మొనర్చు రమణి! పట్టపుదేవి!
ప్రాతికూలవృత్తిఁ బరఁగి రాజు
మనసురాని యింతి మనుజేశుఁ గొల్చిన
జనులకెల్ల [183]దుష్ట చరితగాదె? 255

సీ. ఆత్మేశ్వరునకు మోహంబుగా వర్తించు
చంద్రాస్యమీఁద మత్సరము సేయు
నతివ చతుర్దశేంద్రావధిగత [184]నర
కంబులఁ బడుఁ బతిఁ గడప నాడఁ
దప్త తామ్ర భ్రాష్ట్ర తలమున వేపించు
నంతకుం డటుగాన నధిప కార్య
భరణంబుచే నుండు భార్యకుఁ దగ నను
కూలతఁ బతిహిత గుణము నెరప

182. నడవదగునో
183. దుష్టశీల గాదె?
184. నరకంబులఁ బడు పతి గడువనాడి తప్త

తే.గీ. హీనకేనియు స్వర్లోక మెసఁగి [135]యుండు
సీర్ష్య గర్వంబు నుడిగి [136]సమిద్ధబుద్ధిఁ
బ్రాణవల్లభు నిష్ట సపత్నిఁ జూచు
సతికి సర్వేశలోకంబు సంభవించు. 256

తే.గీ. పతిహితముగ సపత్ని సపత్ని సేవ
చేసి నిత్యంబు రంజింపఁ జేసెనేని
యట్టి సాధ్వీలలామకు నఖిలలోక
పూజితంబైన వైకుంఠపురి లభించు. 257

వ. ఇందునకు నొక యితిహాసంబు గలదు వినుము. 258

బ్రాహ్మణ వృత్తాంతము

క. శాకల పురమున బ్రాహ్మణుఁ
డేక దురాచారుఁ డతి విహీనుఁడు వ్రతకు
ట్టాకుఁడు వానికి నొక వే
శ్యాకాంత లభించె నాత్మ హర్షంబొందన్. 259

సీ. ఆ బ్రాహ్మణద్రోహుఁ డాదరింపక యున్న
[137]వేశ్య కారించిన వికలవృత్తిఁ
జెందక తద్భార్య శీలసంపన్నయై
యా యిరువురకుఁ దా ననుదినంబు
పాదముల్గడుగు నభ్యంగన మొనరించు
సంవాహన మొనర్చు సతతనియతి
బహుకాల మీరీతిఁ బరిచర్య యొనరింప
నా వేశ్య వశ్యమోహకములైన

తే.గీ. యౌషధములు ప్రయోగింప నందు మీఁదఁ[188]
దదురు పావక భక్షణోద్ధతిని భార్య
కాగ్రహము చూపు నాగ్రహం బంటినట్లు
శాంతి యింతయు లేక దుర్జడత నతఁడు. 260

135. యుండు దీర్ష్యలే
136. సమిద్ధ బుద్ధి ప్రాణవల్లభు
137. వేశ్యఁ గారించిన
138. దైల నిష్పావన భక్షణోద్ధతని భార్య

క. నిరత శ్రీజితుఁడగునా
ధరణీ దివిజాధమునకు దారుణత భగం
దరరోగం బుదయించెం
బరివేదన నొందె వాఁడు పగలుఁ రేయున్. 261

క. సర్వస్వము గొని యాతని
[139]దుర్విధునిం జేసి వేశ్య తొలఁగి చనియె నా
యుర్వీసురు భార్యామణి
నిర్వేదనలేక వచ్చి నిలిచి భజించెన్. 262

వ. అప్పు డతండు చూచి లజ్జావనత మానసుండై యిట్లనియె. 263

మ. అతివా! నన్ను ననుగ్రహింపు మిఁక వేశ్యామోహ విభ్రాంతి దు
ర్మతినై నే నపరాధముల్ సలిపితిన్ రాజాస్య! సంపన్మద
స్థితి గర్వించితి బేలనై, సతుల గాసింబెట్టి మూఢుండు షం
డతఁ బాటింపుచు నుండుఁ బంచదశ జన్మంబుల్ దురాచారుఁడై. 264

క. ఘన జనులు నింద సేయఁగ
మొనసి దివాకీర్తి గేహమునఁ బుట్టునో
వనితా జనతాఖిల పా
పనితాంత నితాంత ఘోరపాపము కతనన్ 265

క. భవదీయ క్రోధాద్భుత
పవిఁ దూలితి నన్నుఁ గావు పాపాత్ముని నో
యువతీ నవతీవ్రామయ
భవతీక్ష్ణ శిలీముఖముల పాలై తినిఁకన్. 266

వ. అని పల్కు విభునిఁ జూచి యాసాధ్వి యిట్లనియె. 267

సీ. ఆత్మేశ! నీకు దైన్యము నొంద నేటికి
లజ్జించనేల యుల్లమున నాకుఁ
గోపంబు గలదె మత్కోపదగ్ధుఁడ నైతి
ననుచు నాడితివి జన్మాంతరోరు

139. దుర్విదునిం జేసి

[140]కలుషకృత్యముల దుఃఖములు ప్రారబ్ధంబు
లై సంభవించుఁ దథ్యముగ నట్లు
యెఱిఁగి తద్దుఃఖంబునెల్ల సహించినఁ
బురుషోత్తముఁడు వాఁడె భూతలమున

తే.గీ. నీవు చేసిన పాపముల్ నీవె యనుభ
వింపు చున్నాఁడ వా యమవేదనలను
స్వామిః కలనైన రోష విషాదవృత్తి
యెఱుఁగనని భర్త నూరార్చి [141]యింతి యంత. 268

గీ. జనక బంధుమిత్ర జన కనకము దెచ్చి
యాత్మ భర్త కిచ్చి హరినిగాఁగఁ
జిత్త వీధినుంచి సేవించి భావించి
యుపచరించి చాల నుజ్జగించి. 269

మ. మలమూత్రంబుల రోఁతదీర్చి గుదసీమాభాగ నిర్యాసదు
ల్లలఘోర క్రిమికోటి కూటము నఖ స్పర్శంబు నందార్చి క
న్నుల రేయుం బగలున్ సదానిదుర కున్కున్ లేక వేగించి యా
లలనారత్నము సేవ చేసెఁ బతియుల్లం బుల్లసిల్లం దమిన్. 270

గీ. భర్త రోగ దుఃఖభరమునఁ [142]బొగులంగ
భువనమెల్లఁ బొగులు పోల్కి సాధ్వి
తలఁచి యంత కంతఁ దాతప్యమానయై
యంతరంగసీమ నపుడు గలఁగి. 271

సీ. నిర్జరోత్తములార ! నిఖిల మాతృగణ పి
తృగణములారా ! సుధీరులార !
యారోగ్య మొసఁగుఁ డీ యాత్మేశ్వరునకు నో
చండిక ! మ న్మాంసఖండ రక్త
ధార లర్పించి యుద్ధతమత్త మహిషంబు
గావు పట్టించి యగ్రమున నిర్జ
లోప వాసములు పెక్కుండెద రేయెల్ల
నూచి కంటక సంచయా(o)చితమగు

---

140. కలుష కృత్యములు దుఃఖములు
141. యింతి యెంత 142. బొగలంగ

తే.గీ. శయ్యపైఁ [143]బండెద మధురసంబుఁ గ్రోల
నాజ్యమే నొల్ల మేని కభ్యంజనం
దడవ నిమ్మింతటి మనోరథంబు నాకు
ననుచు నద్రిజఁ బూజించె ననుదినంబు. 272

వ. అంత నతండు కొన్నినాళ్లకు రోగబాహుళ్య వైకల్యంబు నొంది త్రికటు కషాయంబు ప్రదేశిని నిల్చినఁ దదంగుళి దంశనంబు [144]గావింపఁ దత్ఖండంబునం భర్తృవదనంబు జిక్కిన స్రుక్కిక యతనితోఁగూడ దుఃఖంబు లనుభవించి మురారి లోకంబునకు నేఁగె నది గావునఁ బతిహితం బొనరించుట పతివ్రతలకు జన్మవ్రతంబు. 273

సీ. అని పల్కు తనయుని నక్కునఁ జేర్చి సం
ధ్యావళి యతని శిరోంతరము స్పృ
శించి యాఘ్రాణంబు చేసి నీ పల్కిన
వచనం బొనర్చెద వన్నె మెఱయ
నీర్ష్యతోఁ బాసి మోహిని భోజన ముఖ్య
సకలోపచారముల్ సంఘటింతు
నిన్ను నొక్కనిగని నేఁడు నూర్వురు పుత్ర
కులఁ గాంచినట్లనె వెలయఁ గలిగె

తే.గీ. బహునియమ బహునిర్జర బహుమహీశు
పర్వసేవా విధాన సంపత్తి మహిమఁ
గంటి నినుఁ బుత్రుగాఁ దమ్మికంటి వేల్పు
వంటి సాత్త్వికరత్నంబు [145]గెంటులేక. 274

క. శోకానుతాపకారకు
లై కనుపట్టెడు కుమారు లట నూర్వురు దు
ష్ప్రాకులు పుట్టెడు కంటెఁ ద
దేక కుమారుండె లోకమేలఁగఁ జాలున్. 275

143. బండెదను మధురసంబు
144. గావించి తత్ఖండంబు
145. గెంటిలేక

తే.గీ. సకల లోకోపరి ప్రదేశమున నున్న
దాన నీ సద్గుణస్ఫూర్తిఁ దనయ మాన్య
ధన్య రాజావరోధి మూర్ధన్య నైతి
నూతనముగ ఫలించె నా నోములెల్ల. 276

క. సప్తద్వీప విభుఁడవై
సప్తాశ్వ నిభుండవై యశస్స్ఫూర్తిసుధీ
రాప్తతయై వర్ధిల్లఁగ
దృప్తారి జనంబు కలఁగి తిరిగిరి తనయా ! 277

క. తనయుఁడు పుట్టిన జననీ
జనకుల కాహ్లాదకరణ సౌభాగ్య కళా
ఘనశక్తి చూపకుండిన
ననఘా ! పాపాత్ముఁ డెంచ నాతఁడు గాఁడే ? 278

వ. అని సూపకారజనంబు నీక్షించిన యంత షడ్రసాన్నామృతాన్న
భాండంబులు ముందర నిడునంత. 279

మ. అమృతాహారము కందమూలములు సూపాపూప హయ్యంగ వీ
నములుం జిత్రఫలోత్కరంబు పరమాన్నంబుఁ [146]రసాంచద్విశే
షము మాంగళ్యముఁ దేనె తిమ్మనము పచ్చళ్లాదిగాఁ గల్గు భో
జ్యము వడ్డించె నకించిదంచిత విలాసశ్రీలు దైవారఁ గన్‌. 280

తే.గీ. [147]పాన భాజన వేష్టిత చర్మ పాత్ర
తలమున విరించి నందన తా భుజింప
సాతకుంభాసనమున నా సాధ్వి తాళ
వృంత మొకవింత నంతంత వీవఁ దొణఁగె. 281

వ. దూరంబున ధర్మాంగదుండు పింఛపు టాలవట్టంబున విసరి భోజనా
నంతరంబునం దాంబూలంబు మడిచి యిచ్చుచు నుండ సంధ్యావళి
చందనం బలంది నవ్వుచు, నీవె ధర్మాంగదునకు జననివి కాకున్న నీ
విట్లు సేవింప నెన్నఁడుం గైకొనిన దానంగాన నినం జూచి ధర్మాంగదుం
డిట్లనియె. 282

---

146. రసావశ్యశేషము మచ్చుండియు దేనె
147. పాన భాజన వేషిత

తే.గీ. ధనదు గర్భంబునందు నీ తరళనేత్ర
వత్సరత్రయంబు వహించి వాసిఁగనియె
సాధ్వి! భవదీయ పూర్ణప్రసాద మహిమ
వన్నె మెఱయంగ నేనింత వాఁడనైతి. 283

తే.గీ. ఇందుముఖి! నాకు జనయిత్రు లెందఱేని
కల్గినం గల్గనిమ్ము లోకములు మెచ్చ
సాధ్వి యీ కాంత నిజఘన స్తన్య పాన
మహిమఁ బోషించె న న్నసమాన వృత్తి. 284

తే గీ. జనని [148]ప్రసవైక వేదన జాలిఁజెందె
నన్ను నొక్కనిఁ గాంచి యెన్నంగఁ దనువు
శిథిల బంధంబుగాఁగ గాసిల్లె నాకు
నా ఋణముఁదీర్ప మఱి యుపాయంబు లేదు. 285

క. జననీ జనాంకతలమున
దిన దిన పరివృద్ధిఁ బెరిఁగితి న్నాకంటెన్
ఘనుఁ డెవ్వం డినుఁ డెవ్వం
డనఘుం డెవ్వఁడు తలంప నంబుజవదనా. 286

సీ. బాలకుమారిక భర్తృసౌఖ్యం బెఱుం
గని యట్లు జననియంకంబు నందు
మహిమ నుండక కాని మాతృసౌఖ్యముఁ గనఁ
డిట్లు మాతా పితృ వేతుఁ డొకఁడు
కలుగఁడు జగతి నొక్కట లీలఁ దల్లియం
కమునందుఁ [149]బెరిఁగిన కొమరుఁడతుల
దర్పుఁడై శంభు మస్తక చంద్రకళఁ గరం
బునఁబట్టి తివియంగ భుజబలంబు

తే.గీ. గలిగి తమకించు జనని యొకర్తు వనువ
[150]జనక హీనతనున్నఁ దజ్జనుఁడు జగము
లన్నియు హరింపఁ దలఁచు శౌర్యముననట్టి
పటిమగాదె ప్రసూస్తన్య పానశక్తి. 287

148. ప్రసవైక వేదనఁ జాలిఁ జెందె
149. చెరిగిన యతండు సారదర్పుఁడై
150. జనక హీనత నున్నత జజనుఁడు

క. నను సంధ్యావళి గర్భం
బున(దాల్చిననేమి నీకు(బుత్రుం(డ నేత
జ్జననికి మీకు విశేషము
మనసున వాక్కున(గ్రియాక్రమమునం గలదే? 288

వ. అని తనయుండు పలుక విస్మయాన్వితయై మోహిని ధర్మజ్ఞుండగు నీ వినయశీలుని యెడ విరుద్ధాచరణంబు సేయ ధర్మంబె? పితృశుశ్రూ (ష) ణంబునం దిట్టివా(డెందునుంగలుగ(డితండుపుత్రుండై యేను జననియై యెట్లు ద్రోహకృత్యంబు(గావింతునని చింతించి తనయునిం బిలిచి రాజు రావింపు మతనింబాసి నిమేషంబు నోర్వననిన శీఘ్రంబున నేగి చెప్పిన రాజు సంధ్యావళి సదనంబునకు నేతెంచి. 289

ఉ. హావవిలాస విభ్రమ సమన్విత యౌవన లీలదేవి సం
ధ్యావళి మెల్లమెల్లనె సమంచదురశ్శిర వీజనంబుచే
వీవ ననేక [151]భోగములు వెల్లువలై పెనుపొంద(బాన్పుపై(
గేవల మన్మథాస్త్రముల(గిన్నరకంఠి మెలంగు నంతటన్. 290

వ. రాజు పౌడకట్టిన దిగ్గునలేచి పర్యంకంబున నంకంబున నిడుకొని రాజ్యభారేచ్ఛ నెట్టు వర్తింపుచున్నవా(డవు? విశ్వవిశ్వంభరాభరణంబైన పుత్రరత్నంబు గలుగ నేటికిం గాయక్లేశంబు గుణాధికుండైన తనయునియందు రాజ్యంబు నిలుపక కష్టకృత్యంబునం దిరుగువా(డు మహాపాతకుండుగా(డా? కేవల ఫలభోక్తలై విషయాసక్త చిత్తులగు వారు పుత్రప్రియ భ్రాతృమంత్రి భృత్య సుహృజ్జనంబులు దక్షులు గలిగిరేని వారియందేని బలవద్వీరులయందేని భారంబు నిల్పి యనుభవింపుదురు. వ్యాధిగ్రస్తుండగు దుర్బలుండు ప్రియభోగంబులు విడిచి నట్లుండితివి. నీతో నాకు(బ్రయోజనంబేమి? అప్రయోజనంబుగా మందరంబున నుండి యేల తెచ్చితివి? ఏను విషభోజ్య నయ్యెద; యౌవనోపేతయగు స్వభార్యను దుర్మతియై యెవ్వ(డంగీకరింపండొ వా(డు దుర్బుద్ధియగు, నతనికి నది యెట్లు ప్రియురాలయ్యెడు. భార్య విడనాడిన జనులు చేసిన దాన ధర్మంబులు చెడు. ధనంబులు చెడు. రాజ్య వైభవంబులు చెడు. అనధీతంబైన శ్రుతంబు మానినయట్లు, అలసులచేత విద్య దొరకనియట్లు, భార్య యాశ్రితవ్రతంబులచేత లభించని యట్లు, యనుష్ఠాతకు దోషంబుద్భవించని యట్లు, యభక్తులకుం బ్రియుండులేని యట్లు, యజ్ఞానులకు మోక్షంబు ప్రాపించని యట్లు, యత్యాగు

151 భోగముల వెల్లువలై

లకు యశంబు దొరకనియట్ల, యనుద్యోగికి సుఖంబు చేకూఱని యట్ల, యభార్యునకు సంతతి జనింపని యట్ల, యనశ్వునకుఁ బృథివీపాలనంబు సంభవింపని యట్ల, యగజునకు సంగరంబు జయింప సామర్థ్యంబు పుట్టనియట్ల, యనగ్నికి మృష్టాన్నంబు సిద్ధింపని యట్ల, రిపునకుఁ బ్రియోక్తు లుదయించని యట్ల, యప్రశ్నునకు నెఱుంగంబడని యట్ల, యగమనునకు నడువ శక్తి లేనియట్ల జాగరవంతునకు భయంబు గనిపించని యట్ల, యటుగాన నన్ను ధర్మాంగదు గృహంబున విడిచి రాజ్య సుఖంబుఁ గోరెద విట్లుచితంబే యని కన్నుల బెళఁకు, మేని తళుకు, సిగ్గుకళుకు దొలఁకఁ బుత్ర సన్నిధానంబున గుణ నిధానంబన నున్న మోహినింజూచి యిట్లనియె. 291

మ. లలనా ! నేనధికారకృత్యమున నాలస్యంబుఁ గావింప ని
స్తుల మార్గశ్రమ నిద్రఁ జెందితి దరిద్రుండర్థ పుంజంబుఁ ద్రో
వల వీక్షించిన యట్ల ధర్మగుణ భవ్యశ్రీల ధర్మాంగదుం
డలఘుం డెట్లు నొనర్చె నర్చనలు నీకానందమై యుండెనే. 292

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె 293

సీ. ఆత్మేశ యంతఃపురాంగనల్ నన్నుద్వ
హించిన మొదలు ననేక కామ
భోగ నిరాశలై పొగులుచు నున్నవా
[152]రింక నూరార్పు హితేరితముల
వరరూపలావణ్యవతులైన జ్యేష్ఠభా
ర్యల శిరంబునఁ బ్రియమైన దా
మృత్యువుగా నిల్పి మెఱయించు వానిపై
ననురక్తిగలదె తదంగనలకు

తే గీ. నట్టి కాంతలచేతఁ బంచాస్త్రకేళి
గలదె యనుకూల సాధ్వులుగలుగ నాకు
నగునె కల్యాణలక్ష్మి నన్నట్టి సాధ్వు
లాగ్రహించిన నేరీతి నగుదు నొక్కొ. 294

152. రింకనుల్లార్పు హితోక్తి రతుల

శా. [153]ఆసంధ్యావళి మేటిసాధ్వి మృదు వాక్యారంభ సంరంభయౌ
నీ సౌభాగ్య కళాధనంబగు భవత్స్నేహంబున న్నన్నుఁ బ్రే
మాసక్తిం గరఁగించి షడ్[154] రసాభ్యాప్తంబుగా భోజనం
బీ సొక్కింతయు లేక తానొసఁగె సౌహిత్యంబు చోద్యంబుగన్. 295

క. [155]తరుణు లిటువంటి వారలు
వరసుందరు లెందఱేని వల్లభ ! నీమం
దిరమునఁ గలుగఁగఁ దత్పద
పరాగకణతుల్యగరిమఁ బరఁగఁగ నేలా ? 296

వ. అనిన సంధ్యావళియును బుత్రుండును దగ్గరనుండ మోహిని వచనం
బులువిని రాజు లజ్జనూరకయున్న నింగితజ్ఞుఁడగు ధర్మాంగదుండు
తదవస్థ నెఱింగి సంధ్యావళీ ముఖ్యజనులం బిలిచి కృతాంజలియై
మోహినీ రహఃక్రీడారంభపరుండై రాజు మోహించి యున్నవాఁడు.
మీరు నన్నుగ్రహింపుండని పల్కిన వార లిట్లనిరి. 297

క. ఈగతి నెవ్వరు పల్కుదు
రీగతి నెవ్వరిట నడతు రిది చోద్యము పు
త్రా ! గురుభక్తి పరుండవు
ప్రాగల్భ్యము నెరపి యిట్లు పలుకందగునే ? 298

సీ. ఆత్మమాంసముఁ దానెయట చవిగొను నెవ్వఁ
డనలంబుఁ గరమున నాను నెవ్వఁ
డత్యుగ్ర విషము భోగ్యంబుగాఁ గొను నెవ్వఁ
డసిచేతఁ దనతల నడఁచు నెవ్వఁ
డనుపమశిలఁ గట్టుకొని సాగరంబీదు
నెవ్వఁడు [156]పులినోట నెసఁగు నెవ్వఁ
డిభవైరి నట లూడ్చ నిచ్ఛమైకొను నెవ్వఁ
డతి [157]శితఖడ్గధారాగ్రసీమఁ

---

153. ఆ సంధ్యావళి వంటి సాధ్వి మృదువాక్యారంభ సరంభయై యీ సౌభాగ్య కళా ధనంబుగు భవత్స్నేహంబు
154. రసాభ్యుక్తంబుగా
155. తరుణీ; యిటువంటివారలు
156. పులినోర నెసఁగు
157. సితఖడ్గ

తే. గీ. జిందు లాడెడు నెవ్వండు సిరివహించి
సవతితోఁ బ్రాణనాథుఁ డశ్రాంత గోష్ఠి
సలుప నేకాంత యేకాంత సదనసీమ
నిలిచి చూడంగ నోపు నో నృపకుమార ! 299

వ. అదియునుం గాక సర్వదుఃఖంబులకు నిదియ దుఃఖతరంబని పల్కిన
ధర్మాంగదుం డిట్లనియె. 300

తే. గీ. కలుషశీలత వాఙ్మనః కాయకర్మ
హితము సేయక తండ్రికి నెగ్గొనర్చు
నెవ్వఁ డాతఁడు నా శత్రుఁ డెంచ వధ్యుఁ
డరయ సంధ్యావళీసతి యైననేమి ? 301

క. అందఱిలో నీ మోహిని
మందరనగసీమనుండి మనుజేశ సుఖా
నందకర ప్రియ శీలతఁ
జెందినయది గాన హితము సేయఁగ వలయున్. 302

సీ. అనినఁ బుత్రునిమాట లాలించి జనను లం
దఱును లాలించి గద్గద మనోహ
రోక్తుల నీమాట యోగ్యంబు న్యాయసం
యుత మవశ్యముఁజేయ యుక్త మనఘ !
కించిద్ధనం బొసంగి భవద్గురుండును
మోహినీ కేళిఁ గ్రమ్ముకొనుఁ గాత
అఖిల భోగంబులు ననుభవించి మనంబు
దృప్తిఁ జెందినయది తెలియనేల

తే. గీ. వాసికెక్కి ద్వితీయ వివాహమునకుఁ
గూడి ప్రథమ పరిణయ ద్విగుణధనంబు
లోలి సేయంగఁ దగుఁ గాకయున్న జ్యేష్ఠ
భార్య కా భర్త ఋణికుఁడై పరఁగియుండు. 303

క. పుత్రేచ్ఛ నన్యనీరజ
నేత్రం బరిణయమునంద నెక్కొని కరుణా
పాత్రంబగు జ్యేష్ఠకు ధన
మత్రత్యులు మెచ్చ ద్విగుణ మర్పింపఁ దగున్. 304

వ. అనిన విని ప్రహృష్టాంతరంగుండై ధర్మాంగదుండు. 305

సీ. ఒక్కొక్క యింతికి నొక్కొక్క కోటి హై
మశలాకికలును గ్రామములు వేయు
నశ్వతరీయుక్త హారికాంచనమాలి
రథము లెన్మిది సహస్రనవదాసి
కా నదీరత్నముల్ ఘనఘృత కుంభాయు
తము తైలకుంభాయుతము నజావి
కము [158]లసంఖ్యాకముల్ సమవజ్ర రత్నాష్ట
కంబు మాణిక్య సంఘములు తాచు

తే. గీ. [159]భూషణంబులు నమలినాశేష భూరి
హారములు చందనంబు కర్పూరములును
[160]గనక పాత్రలు మఱి పాత్రకములు గోటి
కనక కుంభాష్టశతము లుత్కంఠ నిచ్చె. 306

వ. మఱియుం గరేణువులు వింశతియు వింశతియు, నుష్ట్రంబులు [161]శతంబును శతంబును, శిబికాదండంబులు వేయును, జామరంబులు వేయును సవిశేషంబుగా నొసంగి ప్రదక్షిణం బొనర్చి మ్రొక్కి మోహినీ మోహవారిధిం దేలియాడుమని మీర లనుగ్రహింపుండనఁ బుత్ర వాక్యంబు విని రాజేంద్రా! విదేహతనయతో రఘువీరుండునుం బోలె మోహినితో విహరింపు మీ మోహిని కుశకేతుపుత్రి మాకుం జెలియ లీర్ష్య యేమియు లే దీపుత్రుండు బోధింప మా హృదయంబులు గరంగిన యవి. యని విన్నవించిన రాజు ప్రహర్షంబునొంది ధర్మాంగదుం జూచి యిట్లనియె. 307

శా. సప్తద్వీప పరీత భూవలయ మైశ్వర్యంబుతో నేలు మ
త్యావృత్రాణము దుష్ట శిక్షణము శౌర్యస్ఫూర్తి చేఁజేసి భూ
గోప్తల్ గొల్వఁగ విష్ణువాసర పరిక్షుణ్ణ వ్రతాచార సం
ప్రాప్తిం ధర్మము నిల్పు మీ సుకృత సారజ్ఞుల్ ప్రశంసింపఁగన్. 308

వ. ఎల్లప్పుడు నీవు దేశంబులు దిరుగు దానంబు వదలక కౌటిల్యంబు లెఱింగి లోకోత్కృష్టంబైన యాచారం బెయ్యది యదియ కావింపుచు

158. లసంఖ్యాతముల్
159. భూషణంబులు యామలిక క్యాషభూరి
160. గనిక పాత్రమణీ పాత్రకములు
161. శతం బున శతంబును

రాజులకు విశ్వాసం బన్ని యెడల వలయుం గావునఁ గోశాగార పరిజ్ఞా నంబు సేయుచు నుండుము. నీవు సుతుండవైన కతన నాకు నీ జగన్మోహిని యైన మోహినితోడ విహరింపఁ బునర్యౌవన ప్రాప్తి యయ్యెడు. మనుష్య లోకంబున వృద్ధునకు సురతానురాగంబు గలుగుట హాస్యకరంబు. మేను జీర్ణంబయ్యె. శిరోరుహంబులఁ బలితంబు వొడమె. జీర్ణుండనైన నీచే నజీర్ణుండనై భోగంబు లనుభవించెద. నే నీకాంత నాకాంతంబు విడిచి నాకాంతయై వచ్చుటంజేసి భవద్బాహు గుప్తుండనై [162]బర్హి నిర్ఝర దివ్యనదీ తటంబుల విహరింతు నీపురంధ్రి మత్ప్రాణంబు. దివ్యకాంత. ఏ తన్నిమిత్తంబుగా దేవతలు ఖేదంబు నొందుచుంజనిరి. దీని సంరక్షింపవలయు ననిన తండ్రి వాక్యంబులు విని యుపచారంబులు గావింప నాజ్ఞానువర్తుల నియోగించి రాజ్య భారంబు వహింపుచుండె నంత. 309

సీ. ఈరీతి ధర్మాంగ దేంద్రుండు పాలింపఁ
బాప బుద్ధులు లభింపరు జగములఁ
బుష్పఫలవిహీన భూరుహంబులు లేవు
శాలి రహిత మహీస్థలము లేదు
సకలార్తి హర పాపశమన శీతారస
దుగ్ధఘృతంబు లద్భుతముగాఁగఁ
బిదుకని మొదవుల కదుపు లెవ్వియులేవు
కలఁగి దురుక్త భాషలు వచింపు

తే. గీ. నంగనలు లేరు దుర్వృత్తులైన యట్టి
తనయులును లేరు పితృ గృహస్థాయిని యగు
కన్యయును లేదు విప్రోక్తి కలిత భవ్య
కార్యములు సేయని మనుష్య గణములేదు. 310

వ. మఱియు హరివాసరంబున నెవ్వరు భుజియింపరు వారికి సంపదలు [163]భోగదానంబులు వ్యవధానంబు నొందవు. నదులు నిదాఘంబున శోషంబు నొందునట్లు క్షీణత నొందవు. వర్షాగమ దూర్వాంకురంబులుం బోలె నక్షయంబులగు (సస్యసంపద లొంది) దస్యు భయంబులు లేక

---

162. బర్హ్ని నిర్ఘర

163. భోగదానంబుల వ్యదానంబు నొందవు.

(యందఱును) గృహంబుల సత్య ధర్మపరులై యఖిల భోగంబులు ననుభవింపుదురు. భూమి దున్నక పండు. శిశువులకుఁ జనుబాల పుష్టి గలదు. స్త్రీలు భర్తృ భోగ [164]కలిత లగుదురు. స్వరాష్ట్ర గుప్తిని రాజులు హర్షంబు నొందుదురు. [165]ధేనువులు గోపకులు గాయక స్వేచ్ఛా సంచారంబు చేసి వత్సప్రియలై పాలు గురియుచు [166]నిల (య)ంబులకు వచ్చు నిట్లు రామ రాజ్య ప్రకారంబున నుండు నంత. 311

రుక్మాంగదుఁడు మోహినితో సుఖించుట

క. ఇది దిన మిది రే యిది క్షణ
మిది జామిది పక్షమనుచు నెఱుఁగక భోగా
స్పదమగు పదమన నా విభుఁ
[167]డెదమాడి సుభోగ భోగ మెసఁగ [168]రమించెన్. 312

శా. ఆ రామామణితో రమించి రవివంశాధీశుఁ డత్యంత తే
జోరమ్యత్వ దృఢత్వసత్వ బహు వస్తుత్వంబులన్ శుక్లప
క్షారూఢ ద్విజరాజు వోలె నుదయంబందెన్ వధూనృత్తగీ
తారంభంబులు గాంచి తద్వనిత యాస్యస్ఫూర్తి వీక్షింపుచున్. 313

క. వరకుంభి కుంభ పీనాం
తర నీరంధ్రాతి వృత్త [169]తత్కుచము లురోం
తరమున రాయుచు ధరణీ
ధర వల్లభుఁ డమితమోహ తత్పరుఁడయ్యెన్. 314

క. ఆరోమరేఖ యాసాగ
సా రుచిర నితంబబింబ మా యొయ్యారం
బౌరా! రాజీవభవుం
డేరీతిం జేసెనో సమిద్ధత దీనిన్. 315

---

164. కలితు లగుదురు.
165. ధేనువుల.
166. నిలంబులకు వచ్చుచు నిట్లు
167. డిదమాది సుభోగ.
168. రచించెన్.
169. తత్కుచములు దొంతరమున

వ. కరికరాకార రేఖకు బిరుదు గట్టిన యవి యూరువులు, విజిత శరధి సంఘలు జంఘలు, శృంగార రస ప్రగల్భంబు గుల్భంబు, నీ యింతి గలుగ నే నింద్రాదుల కంటెం గృతార్థుండనైతి నని హర్షించి యిది వేఁడిన ధర్మాంగదుండు దక్కఁ బ్రాణంబేని యిత్తు ననుచు మెచ్చి యష్టవర్షోపభోగ సంలబ్ధి వర్తించునంత. 316

గీ. తొమ్మిదవయేట ధర్మాంగదుండు మలయ
పర్వతోత్తమమున [170]మహా బలపరాక్ర
మాఢ్యుల ఘనుల (భువన) విఖ్యాత బలుల
గెలిచె నేవురు విద్యాధరుల రణమున. 317

సీ. అప్పన దెచ్చె విద్యాధరుల జయించి
మణులేను నిజశక్తి మహిమ నొకటి
హాటకమయ లక్షకోటి ప్రదంబగు
నొకటి సహస్ర శతోత్తమ [171]పట
దాయకం బొక్కటి తారుణ్య సంపద్వి
ధాయక నవసుధాధార లొలుకు
నొకటి [172]గృహప్రధానోత్కట ధాన్య సా
ధనమయి కీర్తిని దనరు నొకటి

తే.గీ. వ్యోమగమనంబు నొందించు నొరవు మెఱయ
నట్టి మణిరాజములు దెచ్చి యధిక శౌర్య
ధనులు విద్యాధరాగ్రణుల్ దారు నశ్రు
పూర్ణ నేత్రాంతలై తదంభోజ ముఖులు. 318

వ. వెంటరా ధర్మాంగదుండు రుక్మాంగద క్షితీశు పదంబులపై వ్రాలి వీరె యేవురు విద్యాధరులు మలయాచలంబున వీరి జయించితి వీక్షింపు మేతద్భార్యలు సైరంధ్రులయి యీ మణులచే మోహినీకాంత నలంక రింతురు. సర్వకామ ప్రదంబులై పునర్యౌవన దాయకంబులై యుండు నీమణులు దాల్చిన జీర్ణవంతులేని లావణ్యవంతు లగుదురు. ఈ మణులు [173]వళిపలిత నాశకంబులు: వస్త్రహర్మ్య సువర్ణాది చింతిత

170. మహాబల పరాక్ర-విక్రమాఢ్యులఘనుల విఖ్యాతబలుల.
171. పటు
172. గృహ ప్రధానోత్కటంబై ధాన్య-సాధనంబై కీర్తిఁ దనరు
173. వళితులిత నాశకంబులు.

సిద్ధి మూలంబులు. చింతామణులే కాని యితర మణులు గావు. గంధర్వులు నేనును ముప్పది దినంబులు రణం బొనర్చి నీ తేజంబున జయించి యప్పన గొంటి. ఏను సముద్రంబు ప్రవేశించి సముద్ర గర్భంబున నొక యేఁడు వర్తించితి. నాగ శతావృతమైన భోగవతి నిర్జించి యయుత నాగకన్యలం గొనివచ్చితి. ఫణిఫణా రత్నంబులు దెచ్చితి నచ్చట దానవ మందిరంబున కేఁగి యెనిమిది వేవుర దానవీ కన్యకల నాహరించితి. శతకోటి రత్నంబులు దీపార్థంబుగా నాపాదించితి. యుష్మత్పరాక్రమ పాలితుండనై రసాతలస్థితంబగు వారుణ లోకంబు చొచ్చి వరుణుం గాంచి బ్రతుకవలసెదవేని మా తండ్రి యాజ్ఞం దిరుగు మనంగ నలిగి యుద్ధసన్నద్ధుండై యొక వత్సరంబు పోరె. అతని నారాయణాస్త్రంబునం దూలించిన సమీరవేగంబులై విజితచంద్ర ప్రభాభోగంబులై యొక్కొక కర్ణంబు శ్యామంబై తృణ తోయంబులు లేక బ్రతుకు తురంగాయుతంబును బుష్కరానుజయైన త్రిలోకసుందరియగు నొక కన్యను భార్యార్థంబుగా సమర్పించె. ఇచ్చ వలసిన యవి యంగీకరింపుడు. పుత్రార్జిత విత్తంబు గ్రాహ్యంబు. శంక వలవదు. వ్యయంబు సేయుము. తండ్రియెడ నీ ధనంబు నే నార్జించితినని గర్వంబున నాడికొను పుత్రుం డా భూతసంప్లవంబుగా నరకం బనుభవించు. కుతారంబునుం బలెఁ బిత్రధీనుండగు కుమారుం డిచ్చెనని తండ్రియు ననుకొనం దగదు. 319

సీ. తండ్రి శౌర్యంబునఁ దనయుండు సర్వంబు
 [174]నార్జించు పట్టున నతని మహిమ
[175] ధాత వన్నించు నుత్కటు తృణ వ్రాతంబు
 పవన పూరిత చర్మ భస్త్రజలము
దరియింపఁ జేయు సూత్ర ప్రోతయగు దారు
 మయయోష దిరుగు సమగ్ర శక్తి
[176]నటు గానఁ బితృశక్తి యందు రా తనయుని
 తేజోబలంబులు దెలిసి చూచి

---

174. నార్జించు పట్టిస యతని మహిమ
175. ధాత బణంచు నుత్కట
176. నటుగాన పితృశక్తి

తే.గీ. యట్లగుట నీ జలాధీశ్వరాగ్ర పుత్రిఁ
గాంచి కరుణించి నీ యిచ్ఛ గలిగినట్లు
యిమ్ము పంకజ సంభవ హితకుమారి
కగ్రదాసిగ మన్నించి యవనినాథ. 320

వ. అనిన విని మాంధాత యిట్లనియె. 321

తే.గీ. కొడుకు మాటలు విని రాజ కుంజరుండు
మోహినియు నేమి తలఁచిరి మునివరేణ్య
చిత్రతరమైన యీ కథాసూత్ర మెల్ల
నీ ముఖంబున విన బుద్ధి నేఁడు పొడమె. 322

వ. అనిన వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 323

ధర్మాంగదుని వివాహము

శా. ఆనీతాద్భుత పుత్రసంపదలు నెయ్యంబంది వీక్షించి ని
త్యానందంబు వహించి భూవిభుఁడు శౌర్య స్ఫూర్తి సత్కీర్తి ల
క్ష్మీ నిత్యోన్నతి ధాత్రి నాజ్ఞ నడిపించెఁ వీఁడు సత్పుత్రుఁడ
న్యూనజ్ఞాన నిధాన మాధ్యతరుఁ డర్థుండంచు నూహింపుచున్. 324

క. అసమకళ సుదిన [177]సుముహూ
ర్తసువిధు నక్షత్ర తిథుల ధరణిపులెంచన్
స్వసుతునకు వివాహము సే
య సువిప్రులఁ బిలిచి ధన్యుఁడై పూజించెన్. 325

వ. పూజించి గోనిష్క సహస్రంబు లొక్కొక్కని కిచ్చి యనిచి నిజ పురోహితునిం జూచి యిట్లనియె. 326

గీ. యౌవనోపేతుఁడగు పుత్రు నాత్మజనకుఁ
డర్థ మబ్బియును వివాహ మాచరింప
కున్న నాతఁ డగమ్యుమై యున్న దుర్ని
రయముల వసింపుచుండు యుగాయుతంబు. 327

వ. అది గావున బాల్యంబుననే వివాహంబు సేయుట పితృకృత్యంబు సుతుని నిర్వహించుట తన్ను నిర్వహించుకొనుట. సుతుండు కృత

177. సుముహూర్తస్సుఁడును నక్షత్ర సుతిథుల

వివాహుండైనఁ దండ్రి [178]కృతార్థుండగుటఁ బుత్రుండు గుణవంతుండేని వివాహంబు సేయవలయు ననం దద్వచనంబులు విని పురోహితుండు హర్షించి [179]సంకేతంబు లిచ్ఛామాత్రంబునం బొడమక గురువాక్యంబునం దాఁటకయున్న ధర్మాంగదునకు వరుణాత్మజా పూర్వకంబుగా నాగకన్యకల వివాహంబు చేసిన, మొదలఁ దండ్రికి మ్రొక్కి యంత మోహినికిఁ గేలుమోడ్చి తదనంతరంబ సంధ్యావళి చరణంబుల కెరఁగి నగుచు నిట్లనియె. 328

చ. గురు వచనంబుచేత మయికొంటిఁ బరిగ్రహ సత్పరిగ్రహం
బురుతర [180]భక్తియుం గురు హితోక్తియు మామక జీవనంబు ని
ర్భరతర దార సంగ్రహ నిరంతర భోగములేల నాకుఁ ద
ద్గురు పదసేవయే సుకృత గుచ్ఛము నాకము నాకు నేటికిన్. 329

వ. మనము గురు శుశ్రూష సేయందగు నన సంధ్యావళి యిట్లనియె. 330

మ. అనఘా! సంతత భోగ భాగ్య బల దీర్ఘాయుస్సమేతుండవై
జనకాను గ్రహశక్తి నీవు గలుగన్ సర్వంసహన్ శక్తి స్త్రీ
జన మూర్ధన్యత ధన్యతన్ వెలసితిన్ జాలన్ సపత్నీ సతుల్
నను మన్నించఁగ మంటి నీ మహిమ నానావైభవ స్ఫూర్తులన్. 331

వ. అని శిరంబు మూర్కొని యనిచిన నితర [181]జనయిత్రుల నట్లనె పూజించి రాజ్యపాలనంబు సేయుచు నే దేశంబునందు నే ప్రయోజనంబు నందు నేమరక వర్తించె. సర్వకార్య జాగరూక నిర్వాహుండై నిలిచె. హస్త్యశ్వరథ పదాతి పోషణంబు గావించె. దుర్గ సంరక్షణం బొనరించె. తులా మానంబులు నెలనెలకు శోధించె. పౌరజన గృహకృత్యంబు పరిశీలించె. ఎచ్చట స్తనంధయుండు స్తన్యపానంబు లేక రోదనంబుఁ గావించు, నెచ్చట శ్వశ్రూజనావమానంబు నొంది వధూజనంబు దుఃఖించు, నెచ్చట సమర్థుండై తనయుండు గణన సేయకయుండు, నెచ్చట వర్ణసంకరం బగు, నెచ్చట గూఢ విభవులై లోకులు వర్తింతు, రెచ్చట భర్తృమతియైన యింతి కంచుక రహితయై యిల్లు వెడలి తిరుగు నెచ్చట సకేశయై విశ్వస్త గనఁబడు, నెచ్చట సకేశ

178. కృతార్థుండగుట, పుత్రుండు
179. సంకేతంబులైయిచ్ఛామాత్రంబునం బొడమక
180. భక్తియై గురు హితోక్తియె మామక జీవనంబు
181. జనయిత్వల

యగుచుఁ బుణ్యపురంధ్రి రాణించు, నెచ్చట ప్రతిక్రోధియై యుండు, నెచ్చట నారణ్యకుండు నగరాశ్రయుండగు, నెచ్చట ధనికుండై లోభి యగు, నెచ్చట నిర్దయుండు వసించు, నెచ్చట గోపాలుండు పురాంతర వర్తియగు, నెచ్చట ఋత్విజుండు సశాస్త్రుండు గాఁడు, ఎచ్చట దేశి కాగ్రణియగు గురుండు లేఁడు, ఎచ్చట బాలిశుండు వసించు, నెచ్చట లోహవిక్రయం బొనరింతు రెచ్చట నీలి విక్రయంబు సేయుదు, రెచ్చట నీలవస్త్ర నిషేవణంబు గావింతు, రెచ్చట మద్యపానంబు వాటింతు, రెచ్చట వృథామాంస భోజనులగుదు, రెచ్చట [182]స్వకళత్ర పరిత్యాగులు నిల్తు, రెచ్చట సకల సుర సంపూజ్యుండగు విష్ణుదేవుని విడిచి యన్య దేవతా [183]భజనంబు సేయుదు, రచ్చట నచ్చట వితర్కించి, వాఁడస్మ దీయుండు గాఁడని శిక్షింపుచున్న వాఁడని వసిష్ఠుండు మాంధాత కిట్లనియె. 332

సీ. ఇట్లు ధర్మాంగదుం డిల యేల నేనరుఁ
  డైన ధర్మము సేయ ననుఖిలేఁడు
సంతాన హీనుఁడై జనుఁడుద్భవించఁడు
  వైకుంఠ నగరాధి వాసిగాని
వాఁడు మృగ్యుండగు వసుధాజనంబులు
  తుష్టి పుష్టి దయైక దృష్టియుఁ దగి
వర్తింతు రతి తృప్తి వత్సలు చెలరేఁగ
  ఘట దొగ్ధులౌ నాల కదుపు పితుకుఁ

తే.గీ. బూర్ణమైయున్న ప్రతి భూజములకు సీమ
క్షౌద్ర పటలంబులం దనిశంబు ద్రోణ
మాత్ర మధు రసధారలు చిత్ర లీల
[184]గీలు కొనుఁ బండు దున్నక క్షేత్ర తలము. 333

సీ. [185]కృతయుగ ధర్మంబు క్రిందుఁ గావించు త్రే
  తా ద్వాపరయుగ మధ్య సమయమున
గగన మార్గము ఘనాఘన లీలఁ బొరయ సు
  ప్రభమించి చంద్ర బింబంబు మెఱయఁ

182. స్వకళత్ర పరిత్యాగంబులు నిల్తు

183. భజనంబు సేయుదురు యచ్చట నచ్చట 184. గీలుకొనఁ బండు

185. కృతయుగ ధర్మం బొకిందు గావింపు త్రేతద్వాపరయుగ మధ్య స్థలమున

గుంభ సంభవ కళాంకురము తళుక్కులు దేర
[186]నదులు మిన్నేఱులై పొదల నాశ్వి
నాంతంబు నందు దైత్యారి మేల్కొనఁ గుసు
మాస్త్ర శరాయత్తుఁడై యరణ్య

తే. గీ. సార కల్హార కమల కాసార సింధు
సంగమ మలయ మందర సహ్య వింధ్య
హేమనగ పారి యాత్ర మహేంద్ర ముఖ్య
గిరి వరంబులఁ గాంతతోఁ గ్రీడ సల్పె. 334

క. దినదిన మొక్కొక చింతను
దను లావణ్యంబు నెరపి తను నప్పుడు మో
హిని మోహము నందించఁగ
ఘనుఁ డాతఁడు మఱచె సకల కార్యాంతరముల్. 335

క. దురిత హరమైన యాశ్రీ
హరి వాసర మొకటి మఱవఁ డర్థము మఱచెన్
దరుణుల మఱచెఁ ధరణీ
భరణము మఱచెఁ జితారి భరణము మఱచెన్. 336

వ. ఇట్లు దశమి మొదలుకొని దినత్రయంబు గంధ తాంబూల పుష్పాది కంబును స్త్రీ భోగంబును విడిచి వర్జించె. పుణ్య ప్రదంబైన కార్తికంబు ప్రవేశించె. కార్తీక సమంబైన మాసంబును, కృత యుగ సమంబైన యుగంబును, వేదసమంబైన విద్యయును, గంగాసమంబైన తీర్థంబును, జల దాన సమంబైన దానంబును, ధర్మ సమంబైన విత్తంబును, సత్య సమంబైన యశంబును, నారోగ్య సమంబైన యుత్సాహంబును, [187]గేశవ సమంబైన (దైవంబును) గల్గకుండుటం జేసి కార్తికంబున విషయ ప్రవణుండేని వ్రతంబు సేయక యుల్లంఘించిన సర్వ ధర్మ బహిష్కృతుండై తిర్యగ్యోని జనించు నని వసిష్ఠుం డానతి యిచ్చిన మాంధాత యిట్లనియె. 337

186. నదులు మోయేరులై పొదల నాశ్వి సాంతంబునందు దైత్యాది మేల్కొనఁ
187. గేశవ సమంబైన గల్గకుండుటం జేసి

క. ఇటువంటి మానమున నా
కుటిలాలకఁ గూడి రాజ కుంజరుఁడు మహో
ద్భట మోహపరుఁడు తద్వ్రత
మెటులం గావించెనందు నేమి యొనర్చెన్. 338

వ. అనిన వసిష్ఠుం డిట్లనియె నా కాలంబున రాజు పటహంబు మ్రోయ మోహినిం జూచి నీతోఁగూడి పెక్కేండ్లు రమించితి. భవదవమాన భయంబున నిన్ను వీడనైతి. ఒకటి సంప్రాప్త మయ్యెం జెప్పెద వినుము. నీయందు మోహంబున ననేక కార్తికంబులు దాఁటె. హరి వాసరంబు దక్కఁ గార్తికంబు వ్రతంబు సేయనైతి. ఇష్టాపూర్తంబులు వ్యర్థంబులయ్యె. తన్మాస మాహాత్మ్యంబు వినుము. 339

రాజు మోహినికి గార్తీక మాహాత్మ్యము వివరించుట

మ. మృగయాసక్తులు మాంసభోజనులు సన్మేధాస్థితిం గార్తికో
పగమాద్యంతములందు [188]మాంసభయ దంభంబుల్ విసర్జించి ప
న్నగ తల్పాలయ సీమ నుంద్రు నిరతౌన్నత్యంబుతో నందు నిం
పుగ భక్షానియమం బొనర్చు నరులన్ భాషింప శక్తుండనే? 340

క. ఇలలో ననేక దానం
బులు గల్గినఁ గల్గనిమ్ము భూరి ద్రవ్యం
బులు చిత్తాయాసకరం
బులు పోలునె దీప దానముల నిలలోనన్. 341

క. ధర భూతికాముఁడగు నా
పురుషుఁడు చేయఁదగు నందు భూరి యశశ్రీ
కరమై ధర్మ గుణంబున
కిరవై యధికమగు దాన మెయ్యది యైనన్. 342

క. ఒకచోట సకల దానము
లొకచోటం దీపదాన ముత్కట పుణ్య
ప్రకటత సమములు సర్వా
ధికమౌ కార్తికమునందుఁ దెలివి నొనర్పన్. 343

188. మాంసచయ దంభంబుల్

క. క్షితిఁ గార్తిక మాసం బ
చ్యుత నాభి సరోరుహంబు సూరిజనం బ
చ్యుత పూజసేయు నాతఁడు
శతజన్మాఘములఁ బాయు శౌరింజెందున్. 344

గీ. వసుధలో వ్రతోపవాస నియమములు
కార్తికంబునందుఁ గడపెనేని
వాఁడు దివ్యశక్తి వైమానికుండయి
తిరుగుచుండు విష్ణుదేశమునను. 345

వ. అది గావున నాపై మోహంబు వదలి హరిపూజా పరత్వంబున వర్తింపు నేను వ్రతపరుండ నయ్యెదననిన మోహిని యిట్లనియె. 346

ఉ. కార్తికమాస ముత్తమముగా నిటుపల్కితి విస్తరంబుతో
నార్తిహరంబుగాఁ దెలుపు మభ్రధునీకిటిధామ పుష్కరా
వర్తములందుఁజేసెద నవశ్యము దాని మహత్త్వముర్విపై
వార్తగఁ దద్వ్రతంబు మునివర్యులకెల్లఁ బ్రకాశమైతగన్. 347

వ. [189](అనిన మోహినికి రాజిట్లనియె.) కార్తికంబునఁ బ్రాజాపత్య చరుండై, ఏకాంతరోపవాసియై యేకరాత్రంబు నందైన షడ్రాత్ర ద్వాదశరాత్ర పక్షంబుల యందేని మాసనంబునందేని నుపవాసంబు గావించిన హరిలోక ప్రాప్తియగును. 348

ఆ.వె. ఏకభుక్త యాచితేతరేతర మహా
వ్రత మొనర్చిన నట్టివాఁడు గాంచు
నవని యెల్ల సంశయము లేదు కార్తిక
మాసరాజమునను మంధయాన! 349

సీ. కార్తికంబున రమాకాంతుపూజ యొనర్చి
హరివాసర వ్రత మాచరించ
నరవరేణ్యుండు స్తనంధయుం డెన్నఁడుఁ
గాడు ప్రబోధ నీ కాలమునను

189. ("అనిన మోహినికి రాజిట్లనియె" - అనుకరిలేదు)

జాగరం బొనరించి సకల పురాణసం
　　శ్రవణంబు గావించి చక్రిఁ గొల్చి
యారాత్రి దాఁటించె నతిపాతకుండేని
　　హరిలోకమున కేఁగు నతిశయమున

తే.గీ. రమణి గర్భంబు చొరఁడు వరాహ మండ
లంబు తత్కాలమునఁ గుశలమతిఁ జూడ
సాం(ం)ఖ్య యోగ ప్రభావ ప్రసక్తిఁ బాసి
యనఘ నిర్వాణ సంపద యాక్రమించు. 350

వ. కార్తికంబున సూకర మండలంబు చూచి త్రివిధ పాతకంబులఁ బాసి పునర్జన్మంబు నొందడు. కార్తికంబునఁ దైలక్షౌద్రంబులు వర్జింప వలయు. [190]కాంస్య పాత్రంబున భుజింపం దగదు. నిష్పావ భక్షణంబుచేసి సంవత్సర కృత పుణ్యంబులం బాసి [191]రాసభియోనిం బంచ దశ జన్మంబులు జన్మించు. కార్తిక [192]మాసంబున సూకర మాంసంబు భుజించిన దుర్మతి షష్టివర్ష సహస్రంబులు రౌరవంబునం బడు నా రౌరవంబులం బాసి గ్రామ సూకరంబై జనియించు. కార్తికంబున మత్స్య భక్షణంబు సేయు నతండు చండాలుండై జనియించు. కించిద్వ్రతాచరణంబు చేయువానికి నేనిం గార్తికంబున సకల పాపంబులు నడంగు. కార్తికంబున వ్రత దీక్షఁ గైకొనండేని సర్వ పుణ్యంబులు నిరర్థకంబులగు. పశు యోనియందు జనియించి మఱియుఁ గ్రిమికీటకాళియందు నుద్భవించు. కార్తికంబు వచ్చిన గృహంబున వర్తింపం దగదు. విశేషించి కార్తికి గృహంబునఁ జేయం జనదు. తీర్థాంతరంబునకుం జనవలయు. కార్తిక శుక్లపక్షైకాదశి నుపవసించి ద్వాదశి ప్రాతఃకాలంబున శుభకర్మంబు లాచరించినవానికి హరి మందిరసీమ లభించు. సంవత్సర వ్రత సమాప్తియుం జాతుర్మాస్యవ్రత సమాప్తియుం గార్తికంబునం జేయవలయు. కార్తికంబునం బది దినంబులు విష్ణునాభి సరోరుహం బని వెలయు; నా దినంబుల యందు నుత్తరాయణంబు గాక యున్న శుద్ధ లగ్నంబు లేకయున్న వివాహంబు లొనర్చినఁ బుత్ర పౌత్రాభివృద్ధి యగుం గానఁ గార్తిక వ్రతంబు సలుపవలయు ననిన మోహిని యిట్లనియె. 351

190. కాంస్య పాత్రంబున భంజింపందగదు
191. రాసభిర్యోనిం
192. మాంసంబున

శా. సత్యారామ [197]తటాధిరోపిత సుమాంచత్పారిజాత ద్రుమా!
యత్యైశ్వర్య విశేషపూరిత కుచేలాఖ్యాక! పాంచాలికా
సత్యార్తిక్షపణ ప్రసన్న విమల స్వాంతా! భజల్లోక సం
పత్యుల్లాస వికాసదాయి కరుణాంభఃపూర! భోజ్యాధిపా! 352

క. ఘంటా కర్ణ మనోరథ
ఘంటా పదశీల! బాణ కలుషాత్మక దో
ర్లుంటాక! వక్రిమాఖ్య [194]చి
రంటీ సౌశీల్య కల్య రక్షోరునిధీ! 353

మహాస్రగ్ధర.
[195]కకుబంతాఖ్యాక రుగ్మక్ష్మాకుదవర శుభాకార రేఖా విధానా
ధిక సౌరభ్య ప్రసాదా! స్థిర విభవఘనో దీర్ణతేజః ప్రభావా!
[196]ప్రకట స్వాంతస్థ లోకప్రచయ సకల సంపత్ప్రకాశాతి [197]హర్షో
త్సుక సచ్ఛీహృద్యశోదాస్తుత చరిత! సుధాంధోజనస్తోత్రపాత్రా! 354

గద్యము

ఇది శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నృసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము

నారదీయ పురాణము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీ మహితోపనిష ద్వి
ద్యామయ ! నిత్య ప్రకాశితైశ్వర్య శ్రీ
సామగ్రీ కార్మణ ! శ్రీ
వామాక్షీ హృదయ సదన! వనరుహ వదనా ! 1

వ. అవధరింపుము. వసిష్ఠుండు మాంధాతకు నెఱింగించిన క్రమంబున
సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె. 2

చాతుర్మాస్య వ్రత మహత్త్వము

మ. తతి వర్ణించితి కార్తిక వ్రత మహత్త్వఖ్యాత ధర్మంబు ప్ర
స్తుతమై యుండఁగఁ దెల్పు మింక నృపచాతుర్మాస్య పుణ్యవ్రతం
బతిలోకం బనవద్య మప్రతిమ మిట్టాకాల మేదాన మీ
క్షితిలోఁ జేసినఁ బూర్ణమై వెలయు భక్తిన్ నా కెఱింగింపవే. 3

వ. అనిన. 4

సీ. వాసి నయాచిత వ్రతుఁడును నక్తభో
క్తయునైన వాఁడనురక్తి బ్రాహ్మ
ణులకు భోజన మిడి నూత్న బలీవర్ద
మొక్కటి పసిఁడితో నొసఁగవలయు
నట్లు బ్రాహ్మణ భోజనానంతరమున న
మాంస భోజనుఁడైన మానవుండు
ధేనువుదక్షిణ దీపించ నర్పించఁ
దగు నాకు లెల్లఁ జోద్యము వహింప

నుసిరికల క్రింద నిన్నియు నూర్జితముగ
నామలకములతోఁ [1]బెట్టి యర్ఘ్యముగను
నియమ మొనరించు [2]వారికి నియత ఫలప
రీత దానంబు తగ నాచరించు టొప్పు. 5

సీ. నెరయు తైలత్యాగ నియమంబునకు ఘృత
దానంబు తద్ఘృత త్యాగనియమ
మునకుఁ బయోదానమును దధిత్యాగ ని
యమమునకును హిరణ్య ప్రదాన
మట పయస్త్యాగ నియమమునకు రజత
దానంబు నా సర్వధాన్యభోజ
న త్యాగ నియమంబునకు శాలి దానంబు
భూతల్ప నియమంబునకు హంస

తూలికా కందు కాన్వితశాలి మృదుల
శయన దానంబు తక్రభక్షానియము
నకు ఘృతా పూర్ణవర భాజన ప్రదాన
మరసి కావింపవలయు నే పురుషుఁడైన. 6

గీ. మౌన నియమంబు మానిన మానవుండు
కనక ఘంటాద్వయము సముత్కంఠ తోడ
దాన మర్పించి మృదుశయ్య దంపతులకు
నొసఁగి భోజనమిడి గోవు నొసఁగవలయు. 7

శా. నిత్యస్నాయి హయంబు నీ శుభములౌ నిస్స్నేహ సంస్నాయి సం
స్తుత్యుండై ఘృతసక్తుదానమున నాద్యుల్మెచ్చఁ బుణ్యవ్రతా
న్నత్యుండౌ నఖకైశికోత్క్షణ సమానద్ధ వ్రతాచార మి
ట్లత్యంతంబు నొనర్చెనేని ముకురంబర్ఘ్యంబు దానంబిడన్ 8

క. పాదుకలు విడిచి విడి[3] విడి
పాదంబులఁ దిరుగునట్టి పరమవ్రత సం
పాదికి శుభమగు మృదుతర
పాదూదానంబు నియతి బ్రాహ్మణున కిడన్. 9

---

1. బెట్టఁ[illegible]రము ఫలనియమ వ్రాతప్రతి
2. వారిందన్నియతఫల. వ్రాతప్రతి
3. వివి (?) వ్రాతప్రతి

వ. ఆపణ పరిత్యాగంబున ధేను దానంబును నామిషత్యాగంబునఁ గపిలా దానంబును దేవతాలయంబున నిత్యదీపం బర్పించిన సఘృతవాసో౽న్విత తామ్రకాంచన దీపపాత్రంబులు విష్ణుభక్తునకు వ్రతపూర్తికి నర్పించిన నైశ్వర్యంబు ప్రాపించు. ఏకాంతోపవాసంబున వస్త్రకాంచన యుక్తంబులైన యెనిమిది హలంబులు శయ్యతోఁగూడ నొసంగందగు. త్రిరాత్రోపవాసంబు చేసిన ఛత్రోపానహాయుతమైన మణిక మర్పించి శిరాకర్షణక్షేమంబైన పచ్చని యనడ్వాహంబు నర్పింపవలయు: నేకాహ్నికోపవాసంబున నజాదానంబు సేయవలయు. ఫలాహారంబు చేసిన శాలిదానంబు గావింపవలయు శాకాహారంబు చేసిన ఘృతపూర్ణ రజత పాత్రంబు లర్పింపవలయు నివి యిన్నియు లభింపకున్న విప్ర వాక్యంబున వ్రతంబు పూర్ణంబు గావింపవలయు. విప్రవచనంబు గ్రహించి దక్షిణ యొసంగఁడేని నరకంబునంబడు. వ్రత వైకల్యంబునఁ గుష్ఠియు నంధుండు నగు. దివిజులు బ్రాహ్మణ వాక్యంబు నందే వర్తింపుదురు. తద్వాక్యంబు శ్రేయఃకాంక్షియగువాఁ డెవ్వఁ డతిక్రమించుఁ వేదాశ్రితమై పాప విమోచనంబై మాధవతుష్టి హేతువైన పరమరహస్యంబు విను మనిన మోహిని యిట్లనియె. 10

మోహిని రుక్మాంగదుని వ్రతనిష్ఠ మాన్పించుట

మ. ఇతరం బెంచక కార్తికవ్రతము లోకేష్టంబు గావించి వ
ల్కిఁతి రాజుల్ వ్రతదీక్ష గైకొనుట [4]లక్ష్మీహేతువేః యుద్ధరం
గతరంగ స్ఫురితాంతరంగ జయ విఖ్యాతిన్ మహీపాలన
వ్రతముం దానముఁ దక్కఁ జేయుదురె! పూర్వక్షోణిపాలాగ్రణీ! 11

క. చేయకు మీ వ్రత మవనీ
నాయక ! కందర్ప మోహన శితాస్త్రము నా
కాయము నాటినఁ దూలెన్
గాయము కానంగరాదె [5]గాయము లింకన్. 12

వ. అనిన. 13

క. ప్రతివచనము దోఁచక భూ
పతి యతి విస్మయముగాంచి ప్రఖ్యాత గుణ
స్థితి సంధ్యావళిఁ బిలువన్
వితత మహోపాయలైన వెలఁదులఁ బంచెన్. 14

4. "లక్ష్మీహేతువై" యని వ్రాతప్రతిలో దిద్దుబాటు కలదు.
5. కాయము లింకన్ అని వ్రాతప్రతి.

చ. పనిచిన వచ్చి రత్నగృహపాలిక బాలిక లూఁచ డోలికాం
చనమున మోహినీ [6]లకుచ చారుకుచ స్థలవర్తియై యశో
ధనుఁడగు ధర్మశోధను సుచారకళా పరిపూర్ణ చంద్రునిన్
గనుఁగొని వామభాగమున గ్రక్కున నిల్చె వరాంజలిక్రియన్. 15

వ. నిల్చి యిట్లనియె. 16

మ. ననుఁ బిల్పించితి వేమినాథ ! సకలానందంబులందావ కో
క్తినిదేశంబుల నున్నదానను సపత్నీ దుఃఖ లేశంబు లే
దనఘా ! మోహిని నాశరీరము తదీయంబైన భోగంబు మ
ద్ఘనభోగం బిఁక సంశయంబు గలదే కారుణ్య రత్నాకరా ! 17

తే.గీ. పతి సుఖం బాత్మ సుఖమని భక్తిఁబూని
తలఁచని యసాధ్వి శ్వానియై ధరణిఁబుట్టు
నయిదు మూఁడునునైన జన్మాంతరములఁ
గాన [7]నానతి యొసఁగు మే కార్యమైన. 18

వ. అనినఁ గులశీల జన్మాద్యభిమానంబులు గల దానవని బహూకరించి కార్తిక మాసవ్రతంబు లెన్నేనియుం గడచె నీ మోహినితో రమింపఁగ మదాంధుఁడనై యుంటి. ఇంక నేనియు నీ వ్రతంబుఁ జేసెదనన్న మోహిని వారింపుచున్నది యనఁ దా నొనర్చెదనని యంగీకరించి వర కృఛ్ర సంజ్ఞంబైన వ్రతంబుఁ బూనె. రుక్మాంగదుండు నంత కుశ కేశిపుత్రిం జూచి యిట్లనియె. 19

తే.గీ. ఇంతి నీమాట చేసితి నింతనుండి
సకల భోగానుభవ మహైశ్వర్యధుర్య
పూర్ణ కామతనుండు మే పొలఁతిమీఁద
నైన నీ మీఁదఁగల ప్రేమ పూనఁ[8]గలనే ? 20

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె. 21

---

6. "వికుచశాలి కుశస్త వివర్తియై" అని వ్రాతప్రతి పాఠము.

7. "యానతి" అని వ్రాతప్రతిలో దిద్దుబాటు.

8. "గలదే" వ్రాతప్రతి.

చ. అతుల పరాక్రమోన్నతుఁడ వంచు గుణాఢ్యుఁడవంచు వైభవ
స్థితిగల వాఁడవంచు సురసిద్ధనభశ్చర సాధ్యనాగ య
క్షతురగవక్త్ర దానవ ముఖప్రకరంబుల నీసడించి వ
చ్చితి నినుఁగోరి మంథనగసీమకుఁ బ్రేమకు మేరయున్నదే ! 22

తే. గీ. మనసు మనసును గలిసి ప్రేమలత ననలు
గలుగ దంపతులకు నవి కామ ఫలము
లన్య చిత్తత్వమునసైన యట్టి కామ
మరయ శవసంగ మోపమ మనిరి బుధులు. 23

తే. గీ. రూప సౌందర్య శీలముల్ రూఢి కెక్క
నీవు పతివైన కతమున నెందు నాకు
దుర్లభమె మూఁడు జగములందుంగలిగిన
వైభవస్ఫూర్తి యైననో వసుమ తీశ ! 24

తే. గీ. కామినీ కుచ కుంభముల్కాముకులకు
రంబు నందొక మేరువై ప్రబలుఁ గాదె
యమృత మనఁగఁ బురంధ్రి వరాధరోష్ఠ
వరసుధారయ కాదె ! భూవర వరేణ్య ! 25

సీ. [10]కుచకుంభముల నానికొని [11]పీఁవు గీలింప
మత్త కుంభీశకుంభస్థలోరు
పటహరవాధి కోద్భట భటార్భటి దోఁచెః
"హరిదినంబెల్లి మీరతుల నిష్ఠ
నక్షారలవణమై యమరు హవిష్యాన్న
మొకప్రొద్దొనరించి యువతిఁ బాసి
యవనితల్పమున మురారి పాదాబ్జముల్
దలఁపు చనన్య చింతత వహించి

---

9. ర్రాసు వ్రాతప్రతి.

10. 25. 26 పద్యములనడుమ "అని పలికి" అను విధముగా నొక చిన్న వచన ముండవలెను. లేనిచో నన్వయము కుదురదు.

11. "నీవు" అని వ్రాత ప్రతి. దానికి సమన్వయములేదు.

తే. గీ. ప్రాతి సాంవత్సరిక ముఖ్య పైతృకములు
తర్పణాదికములుఁ బిండ దానములు [12]గ
యా వ్రజనములు సేయక హరిదినమునఁ
దనయు లుపవాస ముండిన తఱిని జగతి. 26

వ. తత్పితృగణంబు మోక్షంబు నొందు'' ననుచుం[13] జాటి. 27

ప్రబోధనీ మహిమ

క. ''అక్లేశకరము కార్తిక
శుక్లైకాదశి యముండు చూడ వెఱచు రో
షక్లిన్నాక్షుండై హరి
[14]విక్లబులను గావఁగాఁ దవిలి మేల్కానఁగన్. 28

తే.గీ. బ్రహ్మహత్యాది దుస్తర పాతకములు
కామ చారకృతంబులై కలిగిన యవి
యైన విలయంబు నొందు నన్యూనమహిమ
నిది ప్రబోధనియంౘ్రడు యతీంద్రవరులు. 29

క. ఘనపాతకములు వాయఁగ
ననిశము ధర్మంబె నిల్పి హరికిఁ బ్రబోధం
బొనరింప నిది ప్రబోధని
యని పలికిరి సూరిజనము లాయా సభలన్. 30

క. ఒక నాఁడైనఁ బ్రబోధని
నకలంకత నుపవసించు నాతఁడు చన్బా
లకు లోను గాఁడు రవిబా
లకునకు మఱిలోను గాఁడు లలిత స్ఫూర్తిన్. 31

చ. మలయజ చంద్ర కుంకుమ సమగ్రముగాఁ గలపంబులందుఁ డు
జ్జ్వలత దుకూల చేలము విశాలముగా నవరింపుఁ డుత్తమా
ఖిలమణి భూషణాళి బెళఁకింపుఁడు ఫుల్ల సుగంధ పుష్పజా
తులఁ పలుపూజ సేయుఁడు యదు ప్రవరోత్తముఁ బౌర వీథులన్. 32

---

12. గయా వర్జనమనుట సంప్రదాయము. వ్రజనము=వెళ్లుట అనువిధముగా నెట్లో సమన్వయము కుదుర్చుకొనవలెను.

13. ''జాటి రతివ వినుము'' అని వ్రాతప్రతి

14. ''వితుంబులు గావఁగావ వివిమేల్కనఁగన్'' అని వ్రాతప్రతి

తే.గీ. ఇట్టు నడువక నాసీమ నెవ్వఁడుండు
వాఁడు వోదండ్య వధ్యనిర్వాస్యతాప్ర
ధాన వృత్తుల కర్హు డుద్దండ శక్తి
నజ మహేశ్వర శక్రాదు లడ్డమైన". 33

వ. అని చాటిన విని సకర్పూర తాంబూలంబు చేతిది విడిచి, మోహినీ కుచకేళీ మహోదయంబైన హృదయంబుఁ దిగిచికొని, శయనంబు డిగ్గి; మధుర వచోఽమృతధారల మోహిని నోలార్చి "కార్తికవ్రతంబు నీ యాజ్ఞచే విడిచితి; ప్రబోధని విడువ శక్యంబు గాదు. నాతో నుపవసింపు" మనిన మోహిని యిట్లనియె. 34

మ. ఇనవంశేంద్ర! నిమేషమాత్రమయినన్ [15]నేనోర్వ నిన్బాసి, చే
సినమేరం గమలేశవాసర పరిస్ఫీతవ్రతాచార వ
ర్జనముద్వృత్తి నొనర్చి భోజనము పూర్ణప్రీతిఁ గావింపు కం
తు నితాంతాతతభీకర ప్రదరశక్తుల్ తాళ శక్యంబులే? 35

వ. కావునఁ బూర్వంబు నాకొక వరం బొసంగితివి. తద్వరంబున కిది యవసరంబు. నీ వన్నతంబు పలికెదవేని చతుర్దశేంద్ర పర్యంతంబు నరకంబు లనుభవించెద వనిన రాజిట్లనియె. 36

చ. కమలజపుత్రివై సకల కర్మములెల్ల నెఱింగి ధర్మ వి
ఘ్నమునకు నోడవైతి గుఱి గల్గిన సద్గుణరాశి నేను స
త్యముగ శిశుత్వవేళయుఁగదా భుజియింప; జరాప్త కేశశౌ
క్ల్యమున భుజింపనేర్తునె? ప్రగల్భుఁడనై హరివాసరంబునన్. 37

ఆ.వె. మానవుండు ముదిమిఁబూని క్షీణేంద్రియ
బలత నుండి పాపభంజనమున
కభ్రతటిని మునుఁగ నర్హుండు గాకున్న
హరి దినోపవాసియైన మేలు. 38

ఉ. బాల్యమునందు నీవ్రతము భక్తి నొనర్చితిఁ గొంత కొంత సౌ
శీల్యము గల్గి యౌవనముఁ జెందియుఁ జేసితి దండహస్త హృ
చ్ఛల్యము గాఁగ వార్ధక విశేషమునన్ విడనేర్తునే మనో
లౌల్యమునన్ వచించితి భళా! కలకంఠి! భయంకరార్భటిన్. 39

15. ఇక్కడ యతి విచార్యము. ద్రుతద్విత్వముగా నెంచినచో సరిపడును.

మ. వ్రతభంగం బొనరింపఁగాఁ దలఁప కో వామాక్షి ! నాపైఁ బ్రస
న్నత వాటింపుము రాజ్యసంపద లనూనస్ఫూర్తిఁ గైకొమ్ము త
న్మతి లేకున్నఁ దదన్యకార్య మెటులైనం జేసెదన్ నిన్ను మ
త్సుతులెల్లన్ శిబికల్వహింపఁ గొలుతున్ దత్పాదచారంబునన్. 40

మ. అది గాదేని సువస్త్ర విద్రుమ మయోద్యత్కాంచన స్తంభ రా
జ దుదాత్తామల కోరు మౌక్తిక ఫలాంచల్లోలదోలా స్థలిన్
మదిరాక్షీ ! నిను నూఁచెదన్ సొగసుగా మాణిక్య సౌధంబులో
మదిరా క్షీణము[16] సేయకింకఁ గరుణన్ మన్నించి నన్నేలవే ! 41

తే.గీ. మానవుండు (జగతిని) స్వమాంస పుత్ర
మాంసములు దిన్నఁదరియించు మత్తుఁడగుచు
హరి దినంబున భుజియించునట్టి పాప
మఖిల జన్మంబులఁ దరింపఁడనఘ చరిత ! 42

వ. కాంతా ! త్రైలోక్య హనన పాపంబును, గుహూదినంబున రతి యొనర్చు పాపంబును, భూమి యంగుళిమాత్రం బపహరించి మిథ్యా విక్రయం బొనర్చిన పాపంబును, నిక్షేపాహరణం బొనర్చిన పాపంబును, భూత తిథియందు క్షౌరంబు చేయించుకొనిన పాపంబును, హరి వాసరంబున భుజియించిన పాపంబును, షష్ఠిం దైలంబు పూసిన పాపంబును, దృతీయను లవణంబు చవిగొనిన పాపంబును, అష్టమిని మాంసం బనుభవించిన పాపంబును, విశ్వాసఘాత పాపంబును, మృత వత్సా ప్రదోహన పాపంబును, బున్నమను జూదంబాడిన పాపంబును, రవి సంక్రమణంబున సురాపానంబు చేసిన పాపంబును, గోప్రచార ప్రలోపంబు గావించిన పాపంబును, గూటసాక్షి[17] పలికిన పాపంబును, నగర క్షేత్ర గ్రామ ద్రవ్యాదులు బ్రాహ్మణున కిచ్చెదనని బొంకిన పాపంబును, నిర్ణీతంబులైనమీఁద ననృతాక్షరంబులు పల్కిన పాపంబును, గన్యానృత పాపంబును, ననృత పాపంబును, మాంసకూట మహాకూట పాపంబులును, కనకాభాసంబునందు [18]శుద్ధంబని యాడిన పాపంబును సమంబులు గాన హరి వాసరంబున నెట్లు భుజింతు ననిన మోహిని యిట్లనియె. 43

16. వ అని వ్రాతప్రతి.
17. సాక్ష్యమనుట తెల్ప. "సాక్షి చెప్పువ్యవహారమున నున్నది.
18. సిద్ధంబని వ్రాతప్రతి.

తే.గీ. అవనిలో నెంచి చూడ నయాచితోప
వాస నక్తైక భుక్త ప్రవర్తనమున
దానమునఁ దద్వ్రత మొనర్చి ద్వాదశీ వ్ర
తంబు సాధింప వలయు నుత్తమ జనంబు. 44

మ. అరయన్ గర్భిణులున్ గృహస్థులును క్షీణాకారుఁడున్ బాలుఁ డా
తురులున్ వృద్ధులు, భారవాహులు, మహీంద్రుల్, యుద్ధసన్నద్ధులున్
బరమోత్కృష్ట పతివ్రతామణులు నాపన్నుల్ సమగ్రోప వా
సరతుల్గాఁ దగదంచు గౌతముఁడు వైశాఖాద్రిఁ బల్కెన్ ధృతిన్. 45

వ. ఎవ్వరికి నగ్ని పరిగ్రహంబు గలదు వారు గృహస్థులు. ప్రజాపాలన ప్రవణు లెవ్వరు వారు రాజులు. ఎనిమిదవ[19] మాసం బేర్పడిన యా యింతి గర్భిణియగు. అష్టవర్షాన్వితుం డెవ్వండు? వాఁడు బాలుండు. యజ్ఞ భాగోద్యతులై తిరుగ [20]నతిలంఘనంబు సేయువారు క్షీణులు. మనోవాక్కాయ కర్మంబులఁ బతిహితంబు సేయువారు పతివ్రత లింక నివియేల? ఏకాదశి నీతోఁగూడ భుజింపం బ్రీతి యయ్యెడు. లోక త్రయంబు నీ విచ్చిన నాకుఁ దృణంబు. శిరంబిచ్చిన నెంత? దక్షిణ కరంబిచ్చి పాలించకుండితివేని యీ దేహంబు విడిచెద. వర్ణాశ్రమ ములకు సత్యంబు వలయు. విశేషించి రాజులకు సత్యంబె శ్రేయో మూలంబు. 46

సీ. సత్యంబుచేతనె జలజాప్తుఁ డుదయించు
సత్యంబు చేతనె శశి వెలుంగు
సత్యంబుచేతనె జగతీతలము నిల్చు
సత్యంబుచేతనె జరుగు గాడ్పు
సత్యంబుచేతనే జ్వలనుండు దీపించు
సత్యంబుచేతనే జగములుండు
సత్యంబుచేతనే జలధివేల మెలంగు
సత్యంబుచేతనే సడలు వింధ్య

తే.గీ. మఖిల ఋతువులుఁ బుష్పఫలాభివృద్ధి
సత్యముననె స్ఫురించు నీ సకల దిశలు
సత్యమున మించియున్నవి సత్యవాక్య
మశ్వమేధ సహస్ర పుణ్యమను నజుండు. 47

19. గర్భంబని వ్రాతప్రతి　20. యతి యని వ్రాతప్రతి

తే.గీ. సత్యహీన సురాపాయిజనుల లోన
నా సురాపాన రతులకు నమర వరులు
నిష్కృతి వచించి రనృతోక్తి నిరతుఁడైన
నీచునకు నిష్కృతి వచింప నేరరైరి. 48

వ. అనిన రుక్మాంగదుం డిట్లనియె: గౌతముండు గృహస్థునకు నేకాదశ్యుప వాసంబు వలదని పలికె నంటివి. అతండు క్షుద్రశాస్త్రము సారంబునం బలికిన నేమి? పురాణంబులందు నిర్ణయంబు గలదు. శంఖంబుతో జలంబు ద్రావుట, కూర్మసూకర మాంసంబులు భక్షించుట పాపంబులని తెలియంబడియె నేకాదశి భోజనంబును నగమ్యాగమనంబును, నభక్ష్య భక్షణంబును నకార్య కరణంబును గో సహస్రవధ తుల్యంబని యెఱింగించె. ఏకాదశి నన్నంబె భుజింప? ఏకాదశిని బురోడాశంబును భుజియింపంగాదు. క్షీణులకు మూలఫల పయస్సోమ పానంబును, జ్వరితులకు లంఘనంబును, బాపులకు నుపవాసంబును బ్రశస్తంబను నొక కల్పంబు గలదు. మలప్రకోపంబున హరి వాసరంబు వచ్చిన భుజింపం దగదు; జ్వరమధ్యకృత పథ్యభోజనంబు సేయందగదు. చేసిన నరకంబు నొందుఁ గావున నాగ్రహంబు విడువు మిదిగాక మఱి యొకటి యెయ్యదియేనియు రుచించినం జేసెద ననిన మోహిని యిట్లనియె. 49

క. అవనీశ! ప్రాణ మిచ్చినఁ
జవి యగునే? యేను నీవు సల్లాపములన్
నవశాల్యోదన ఫలరస
వివిధ రుచుల్ గొని భుజించి వెలయక యున్నన్. 50

తే.గీ. రాజశేఖర! హరివాసర వ్రతంబు
ఘనత వేదోపదిష్టంబు గాదు విప్రు
లగ్నిమంతులు వర్తింప రావ్రతమున
వేదబాహ్య మతంబేల విస్తరింప? 51

వ. అనినం గనలి రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 52

సీ. బహువాద మూలమై భాషించు వేదంబు
యజ్ఞకర్మ క్రియాద్యంబు వేద
[21]మఖిల గృహస్థాశ్రమస్ఫూర్తి వేదంబు
స్మృతి మర్మవిద్యయా[22] హృద్యవేద
మమిత పురాణ రహస్య తంత్రము వేద
మాదిత్య పురుష జన్మములు జగము
లన్నిన వాఙ్మయం బంతయు నీ పురా
ణంబులయందె ధన్యత వహించె

తే.గీ. నట్లు గానఁ బురాణార్థ మధికతరము
తెలియ వేదార్థమునకంటె వెలయుననుచు
సుప్రతిష్ఠము చేసిరి సూటిగాఁ బు
రాణములయందు వేదతంత్రంబు లెల్ల. 53

వ. "పరమార్థం బెఱుంగలేక యల్పశ్రుతులైనవారు మదర్థం బితిహాస పురాణ స్మృతి నిర్ణీతం బైనదానిం జెఱుతు" [23]రని వేదంబులు పలుకు. వేదంబునందు గ్రహ సంచారంబును లగ్నశుద్ధియుఁ దిథి వృద్ధిక్షయం బులుఁ గాన్పింపవు; యాజ్యాయాజ్యులు నేర్పడరు; బ్రహ్మ హత్యాదు లకుఁ బ్రాయశ్చిత్తాదులు నిర్ణయింపబడవు. అంగంబుల నెయ్యది దీపించు నుపాంగంబుల నెయ్యది గాన్పించు స్మృతి పురాణంబుల నెయ్యది ప్రకాశించు నదియ వేదంబులు నుచ్చరించుం గావున :

"నభోక్తవ్యం నభోక్తవ్యం సంప్రాప్తే హరి వాసరే
పురాణ మన్యథాకృత్వా తిర్యగ్యోని మథాఽప్నుయాత్"

అని మొత్తు వెట్టుచున్నవి. పితృ మాతృ నింద సేయు కంటెను, గంగా స్నానంబు సేయకయుండు నంతకంటెను, హరి వాసరంబున భుజియించు నంతకంటెను, దేవబ్రాహ్మణుల దూషణంబు సేయునంత కంటెను, బ్రహ్మహత్య గావించు నంతకంటెను, పరదారాభిగమనంబు గావించు నంతకంటెను మహాపాపంబుఁ గావింప నెవ్వరితరంబు? అని యెఱింగి హరి వాసరంబున భుజియింపనేర్తునే? అన్నిన 54

21. ఈ పాదము నం దఖండయతి కలదు,
22. "విద్య" అని వ్రాతప్రతి. అప్పుడు యతి భంగము.
23. "ని" వ్రాతప్రతి.

మోహిని బ్రాహ్మణుల రావించుట

మ. అతిరోషంబున ఘూర్ణికం బిలిచి నెయ్యంబొప్ప మన్నించి యా
శ్రితవిప్రావళిఁ గూర్చి యాసన సుఖాసీనాత్ములంజేసి సు
వ్రతలీలాధికులైన యా ఘనులకున్ వశ్యక్రియన్ మ్రొక్కి స
మ్మతితో వృద్ధుని గౌతముం గనిన ధర్మజ్ఞుం డతం డిట్లనున్. 55

క. "పిలిచితి వేటికి నిపుడో
యలికుంతల! నీదు సంశయము దీర్పఁగ స
త్కుల శీలవ్రతులగు వి
ప్రులు వచ్చిరి వీరె పూర్వ పుణ్యము కతనన్" 56

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె : హరి వాసరంబున భుజింప నొల్ల నని యెడి నీరాజు స్థావరజంగమాత్మకంబైన యీ జగంబునకు నన్నంబె జీవనంబు. పితృగణంబేనియు నన్నంబున హర్షించు. కర్కం ధూమాత్ర పురోడాశంబుననే దేవతలు ప్రమోదింతు రన్న మే యమృతం బని యాకాంక్షింతురు. పిపీలికా గణంబులు తండులకణంబులు గొని దుఃఖంబున బిలంబుచొచ్చు నన్నం బెవ్వరికిఁ బ్రియంబుగాదు? రాజా! నీ ధర్మంబు వదలి యతి ధర్మంబు గైకొన్నవాఁ డవవ్రతయైన విశ్వ స్తయు నవ్రతుండైన యతియు నంధతమసంబునం జతుర్దశేంద్ర పర్యంతంబు వర్తింపుదురు. రాజులకు రాజ్య పరిపాలనంబు దక్క నితర ధర్మంబర్హంబె? స్త్రీలకు భర్తృశుశ్రూషయుఁ బుత్రులకుఁ బితృ సేవనంబును శూద్రులకు ద్విజ పూజనంబును రాజులకు లోకరక్షణం బును ధర్మంబులు. ఇట్టి ధర్మంబులు ప్రమోదాజ్ఞానంబున వదలినఁ బతితుండగు. అవ్యాపారయగు యువతియు, నవినీతుండగు సుతుం డును, భృత్య మంత్రి వివర్జితుండై యేకాంతశీలుండగు రాజును నప్ర తిష్ఠతో నరకంబు గాంతురు. అన్నంబునఁ బ్రాణంబును, ప్రాణంబునఁ జేష్టయుఁ, జేష్టచే రిపునాశనంబు సేయ శక్తుండునగు. ఇట్టి యన్నంబు విడిచిన క్షీణదేహుండై యే కార్యంబొనర్ప నేర్చు ననిన : 57

క. తద్వాక్యము విని యపు డా
విద్వాంసులు తథ్యమనుచు వివరించి మహీ
భృద్వేదండము శాస్త్రో
ద్యద్వచనాంకురము చూపి యనిరి ప్రియమునన్. 58

చ. శపథముఁ జేసినాఁడవు, ప్రశస్తిని శ్రీహరి వాసరవ్రత
ప్రపదన వృత్తిమై నుభయ పక్షములన్ నిజబుద్ధి చేతనే
నృపవర ! శాస్త్ర దృష్టిని వినిర్ణయమై తగియుండు నాగృహ
స్థపతులు సాగ్నులై యుభయసమ్మత పక్షములన్ భుజింపరే ? 59

వ. అదిగాన వర్ణత్రయంబును హోమోచ్ఛిష్ట భోక్తలు గావలయు. విశే
షించియు నిరంత[24]రోద్యతాయుధులైన రాజులకు నుపవాసంబు
యుక్తంబుగాదు. శాస్త్రంబేని యశాస్త్రంబేని నీవు చేసిన శపథం బస్మ
దనుగ్రహంబునఁ బూర్ణంబయ్యెడు. వ్రతభంగ దోషంబు నీకు లేదు.
విప్రసమన్వితుండవై భుజింపు. విప్రవాక్యంబు మహత్తరంబు. తద్వా
క్యోల్లంఘనంబు చేసినఁ బదియేను జన్మంబులు రాసభయోనిన్
జన్మించునన రాజు వారలం జూచి యిట్లనియె. 60

సీ. సర్వభూతములకు సన్మార్గ వర్తులై
యకట ! విమార్గస్థు లగుట దగునె ?
యతులకు విధవల కర్హంబు హరి వాస
రోపవాసంబన నుచిత మగునె ?
యదియ మిథ్యా వాక్య; మఖిల భూతములకు
హరి వాసర వ్రతం బాచరింప
నియతంబు; రాజులు నిక్కం బుపవసిం
పఁగఁ దగుఁ; బౌరాణ భవ్యగాథ

తే.గీ. సంశయంబెల్లఁ దీర్చెడు: శంఖమునను
జలముఁ గ్రోలుట, కిటికూర్మ పలలభక్ష
ణంబు సేయుట హరి వాసరంబునందు
నుభయ పక్షమ్ముల భుజింప నొప్పదనుచు. 61

క. వలదు సురాపానము వి
ప్రులఁ జంపఁగవలదు ద్యూతముల వర్తింపన్
వలదు హరి వాసరంబున
వలదు భుజింపంగఁ బాపవర్తను లయినన్. 62

---

24. "రోద్యాయుధు" లని వ్రాతప్రతి

వ. యతికి విధవకు నేకాదశినాఁటి యన్నంబు నింద్యంబనుట యతికిఁ
బరదారాభిగమనంబు గర్హితంబనిన వర్ణాశ్రమాదుల కగర్హిత మనుటేః
ఇది యుచితంబుగాదు. 63

క. దోషాకర సంక్షయమున
యోషామణిఁ గూడి భోగమొందిన శ్రీమ
చ్ఛేషశయనదిన సకృదను
పోషితమున సకలనరకములు ప్రాపించున్. 64

క. [25]అకటఁ జతుష్పదజంతువు
నకునైనను నరుఁడు భోజనము వెట్టఁగ రా
దకలంక బుద్ధియగు నరు
నకు యుక్తంబగునెః హరి దినమున భుజింపన్. 65

వ. ఉత్తరాశాస్థితులై విష్ణుభక్తి పరాయణులైన విప్రులచేతఁ జేయంబడని
దురాచారం బెట్లొనర్చెదః మీ వచనంబు సేయనొల్ల. మిమ్ము నిందు
లకుఁ బిల్వఁ బంపితినేః క్షీణదేహుండఁగాను. ధర్మాంగదుండు రాజ్య
భారంబు వహింప నన్నెవ్వం డెదిరింప శక్తుం డిట్లెఱింగి మీరీ రీతిఁ
బల్కుందగునేః ఒల్లనివానికిం బ్రాయశ్చిత్తం బెవ్వ రొనర్తురు తత్పా
పంబు వారలకే యగును. 66

మ. సురదైతేయ ఫణీంద్ర సాధ్యముని రక్షో యక్ష గంధర్వ కి
న్నర విద్యాధర ఖేచరార్క రజనీ నాథాదులున్ విష్ణుశం
కర పద్మోద్భవ శక్రులుంగదిసి సాక్షాత్కారమై నిల్చి ధీ
పరతన్ శాస్త్రముఁ దెల్పిరేనియు భుజింపన్నేర్తునేః యిత్తఱిన్. 67

క. ధర దిరిగిన నాహిమవ
ద్గిరి దిరిగిన జలధులింకి కెడసిన వైశ్వా
నరుఁడుష్ణత విడిచిన నీ
హరి వాసరసువ్రతము ప్రియంబే విడువన్. 68

చ. త్రిభువన సీమయందు వినుతింపఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కె ధారుణీ
విభునభమించి మత్పటహ విస్ఫుట ఘోషము రత్నఖేటక
ప్రభుపుర రాష్ట్ర ముఖ్యముల బ్రాహ్మణముఖ్యులు విష్ణు వాసరా
భిభవము చేసినం గుశలఁబెట్టు నృపాలకుఁడంచు మ్రోసెడిన్. 69

25. "అకట" వ్రాతప్రతి

వ. ఈ రీతి ఘోషార్భటి మ్రోయఁ బాపం బొనర్చితినేని నీలవస్త్రాచ్ఛాదితంబై తత్పటహంబు మలినంబగు. తా నార్జించిన యశంబు తానే యడంచిన క్రిమికీటకజుష్టంబై విష్ఠాశయంబైన సూకరయోనిం బది రెండు యుగంబులు జన్మించు. హరి వాసరంబున భుజించినవాఁడు దురాత్ముండు, పాప మతి, కుకర్ముండు. వాఁడు జనింపనేల? మీది దివ్యశాస్త్రముగాదు. హరివాసరంబున భుజింపు మనువారు సత్పురుషులు గారు; భుజింపుమనినవి స్మృతులు గావు; వేదములు గావు. నాఁడు పైతృకం బాచరించినఁ బితృశేషంబు భుజించినఁ బితృతృప్తిలేదు. వైవస్వతుండు సలేఖుండై దూతబలోపపన్నుండై హర్షంబు నొందు ననిన.

మోహిని రుక్మాంగదుని నిందించుచు వెడలుట

సీ. ఆ మాట లాలించి యారక్తనయనయై
ధర్మ బాహ్యుఁడవైతి ధరణినాథ!
పాంశువు తద్ధర్మబాహ్యుండు సరియని
తలఁచిననేమి తత్పాంశుచయము
ఘనగర్త ఖననంబు గావింప బుద్ధిత
ద్గర్తపూర్తికి నధికతరమదియె
నీదు ధర్మంబు గాన్పించె నీకుపధాన
మేఁజేయ నాభుజ మింక నధిప!

తే.గీ. సత్యముడిగి దురాచారసరణిఁ దిరుగ
మ్లేచ్ఛుఁడవుగావు; నీతియే మ్లేచ్ఛ బుద్ధి
నడువ? నిక్ష్వాకు వంశైకనాథ! నేను
నిన్ను విడిచితిఁ బోయెదఁ గన్నయెడకు. 71

వ. ఇట్లు పలుకుచు వేగంబునలేచి యాక్రోశంబు సేయుచు గౌతమాది భూసురులుం దానును మదిరాపానంబు మేలు రాజు సంగంబున కంటె; మల సంకరణంబు మేలు భూపతి సమాగమంబునకంటె; నీలాంబర స్పర్శనంబు మేలు మూఢుని కూటమికంటె; నుదక్యా సంస్పృష్టి మేలు దురాచారుని కేళికంటె ననుచు బాహ్యాసీమకుం జనియె నప్పుడు ధర్మాంగదుండు చనుదెంచి యిట్లనియె. 72

ధర్మాంగదుఁడు మోహిని ననునయించుట

క. రాజేమిచేసె నీకం
భోజానన! రాజు నింద నొందించెద ప
య్యో! జనని! తగునె నీకీ
యోజన నిఖిలావనీ సురోత్తమ సభలన్. 73

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె. 74

మ. అరుణాశోక సమాకృతిన్మెఱసి చక్రాబ్జధ్వజచ్ఛత్ర చా
మర మీనాంకుశ ముఖ్యరేఖలను రమ్యంబై సువర్ణాంగద
స్ఫురితంబై తగునట్టి దక్షిణ కరాంభోజంబు పైఁజూచియీ
ధరణీ నాథుఁడు సత్యశీలుఁడనఁగాఁ దప్పెంగుమారోత్తమా! 75

క. అదిగాన సకలభోగా
స్పదమగు మజ్జనకు రాజ్యపదమున కేనేఁ
గెదఁ ద్రిదశేంద్రాదుల నా
మది మెచ్చక వలచి వచ్చి మఱి యిట్లయితిన్. 76

వ. అన ధర్మాంగదుండిట్లనియె. 77

క. దేవీ! నీయానతి నేఁ
గావించెద నెద్దియైనఁ గటకట! శోకం
బీవింత చెందనేటికి?
వేవేగ నృపాలుకడకు విచ్చేయు మిఁకన్. 78

(వ. [26]అనిన మోహిని యాతని కిట్లనియె.) 79

సీ. తనయ! మీ తండ్రి మందరగిరి క్షోణి ధూ
ర్జటి సన్నిధాన దేశంబునందు
భార్యగా నను(ఁ)జెంది బహుభాషియై పల్కి
బొంకెఁ గాంచన వస్త్రభూషణాంబ
ర గ్రామఖేటఖర్వట గజహయ ముఖా
ఖిల వస్తువులు వేఁడఁదలచఁ దనకు
హానియౌననుచు మోహముగల్గి దేహ మే
రీతిని బలశక్తి హెచ్చియుండు

---

26. ఈ వచనము వ్రాతప్రతియందులేదు. గ్రంథపాతపు గుర్తులును లేవు. అయినను సందర్భము జూచిన నిది యవసరమని స్పష్టపడ గలదు.

తే.గీ. ననుచు నాత్మోపకారకంబైన కోర్కె
యొకటి తానిచ్చు వరమున కొనరఁ గోరి
బ్రాహ్మణోత్తములును నేనుఁ బ్రార్థనంబు
సేయ ననృతంబు పలికె దుశ్శీలుఁ డగుచు. 80

తే.గీ. హా ! సురాపానతుల్య కృత్యంబుగాదె
యనృత మాడుట ధర్మబాహ్యప్రవర్త
నుండు భాషింపనైన నర్హుండు గాఁడు
దోష మిఁకనైన నీతని తోడఁ గూడ. 81

వ. అనిన ధర్మాంగదుం డిట్లనియె. 82

చ. అనృతము పల్కనేరఁడు కృతార్థుఁడు మజ్జనకుండు తొల్లి, నేఁ
దనయుఁడ[27] నేడు గల్గి ననృతంబులు వల్కునె ? నీవు తాల్మి భూ
వనితవు రమ్ము రమ్మిపు డవద్యము లెంచక తల్లి ! నీకు నీ
మనసునఁ గల్గు కోర్కి లనుమానము లే దొనరింతు నెంతయున్. 83

మ. ధరణీచక్రము సర్వలోకనుత శశ్వత్కీర్తియైనట్టి మ
ద్గురు సత్యంబున నిల్చియున్నయది, దుర్దోర్దండ దండ ప్రచం
డరయోద్దండవిచండదండధరపీడల్ మాన్పె, సప్తాంతరీ
పరమారాజ్యవిభాసి ధర్మగుణ సంపన్నుండయో ! బొంకునే ? 84

వ. అన మోహిని మరలఁ జనుదెంచె నంత. 85

మ. మణివైడూర్య సమన్వితం బగుచు సమ్యగ్దివ్యరత్నావళీ
ఘృణిదీపాంకుర తేజ[28]మౌ పురము లాకీర్ణాంతరంబై సుల
క్షణదీర్ఘత్వ విశాలతా కలితమై కాన్పించు శయ్యన్ సమీ
క్షణముల్ మూయుచు విప్పుచున్ గలఁగి రాజన్యుండు చింతింపఁగన్.

క. చని కనుఁగొని యా మోహిని
యనరానివి నిన్ను నాడ నర్హంబగునే
తనయుఁడ నేఁగల్గఁగ నీ
వనృతోక్తులు వల్కితివని యాడించుకొనన్. 87

27. నేను అని వ్రాతప్రతి.
28. "మైపురము లాకీర్ణాంత" అని వ్రాత ప్రతి

శా. కోశాగారము రాజధాని సకలక్షోణీతల ద్వీప మా
ద్యాశాచక్రనదేశదేశగజవాహానీక ముంత్రాఁతియే ?
యీశాతోదరి కిచ్చి నిల్పు మిఁక ధాత్రీశా ! భవత్సత్యభా
షాశీలంబు ధనుర్ధరుండనయి నే సాధింతు నేవస్తువుల్. 88

సీ. శక్రపదంబిమ్ము జగదీశ ! యాశక్రుఁ
డోడినాఁడని చూడు ముగ్రశక్తి
శక్రపదాకాంక్ష సల్పదేని కృశాను
యమయాతుధాన జలాధినాథ
పవమానయక్షేశ పదములు నర్పింపు
మదినొల్లదేని బ్రహ్మపదమైన
సనకాది ఘనయోగి జనరంజమున నిరం
జనమునై యున్న నశక్యతపముఁ

తే.గీ. జేసి పద్మజు మెప్పించి సిరులతోడ
మెఱయఁ జేకొని తెత్తు నమేయ మహిమ
నదియు నర్పింతు నీవు జిహ్వాగ్రవీథి
నాడి సత్యంబు వదలుట యర్హమగునె ? 89

క. అనఘాత్మ ! సత్యవర్తన
జనని మనోరథము దీర్ప స్వరమహీభో
గినిలయములఁగలవస్తువు
లనిశంబు జయించి తెత్తు నర్పింతు ధృతిన్. 90

తే.గీ. పార్థివేశ్వర ! నీ ప్రతాపంబువలన
నవనిలోపల నా కసాధ్యంబు గలదె ?
దాసుఁడఁ దనూజుఁడ హితుండఁ దల్లి [29]నన్ను
నెయ్యది యొనర్పు మనిన నేనిపు డొనర్తు. 91

క. మజ్జననీ మజ్జీవిత
మజ్జాయా జనమునైన మహిరంజిలి వి
ద్వజ్జనము మెచ్చ నిచ్చెద
నిజ్జనములనంగ నాకు నెంత నరేంద్రా ! 92

వ. కావున నింద్రవైభవంబును, దినేంద్ర తేజంబును, గలవాఁడవు. నీకు
నీ యపయశంబు వహియింపం దగునే ? యని పుత్రుండు పలికిన
రుక్మాంగదుం డిట్లనియె. 93

---

29. "నాకు" వ్రాతప్రతి

రుక్మాంగదుఁడు తన నిశ్చయము నెఱింగించుట

తే.గీ. అనృత మైయుండనీ వాక్య, మపయశంబు
వొందనీ; ఘోరనిరయంబుఁ జెందనీ; ము
కుందవాసరభుక్తి నేఁ గోరనొల్ల
నందనందన సత్కృపానంద మహిమ. 94

తే.గీ. అధికదుర్మేధ యిది మూర్ఖయగ్గలముగఁ
బరుషభాషలు పల్కినఁ బల్కి నిమ్ము
కోరదెయ్యేదియును మహా ఘోరధర్మ
దూరనారక వీథుల ద్రోవఁగాని. 95

క. క్రిమినై యనృతవచః పా
పమునన్ జనియింతు మీఁదఁ బంకజనాభో
త్తమ దినమునఁ గల్మషభో
జ్యము సేయఁగనొల్ల సకలజనులు హసింపన్. 96

సీ. ఎడసి పోనిమ్ము మోహినియు నేతద్వీర
హానలంబున మామకాంగమెటుల
నుండిన నుండనీ చండాంశు నందనో
ద్దండదండాహతి ధరణిజనులు
నరకబాధల నొంద నమ్మించినేనెట్లు
పేక్షింతు నిఖిల సురేంద్రమౌళి
తటతలంబులు ద్రొక్కి ధన్యత హరి వాస
రోపోషితజనంబు [30]నొంచి విష్ణు

తే. గీ. లోకమంతయు నిందించి లోలబుద్ధి
నన్య ధర్మంబు నేనెట్టు లాచరింతు
భార్యకై కాముకుండనఁ బ్రథవహించి
యితర మొల్లదు దుర్మేధ యీ లతాంగి. 97

క. గరళము మ్రింగుదు వైశ్వా
నరు శిఖలంబడుదుఁ బడుదు[31]నని శిఖరముపై
శిర మసిఁ దూలింతును శ్రీ
హరి వాసరమున భుజింప నాత్మజ! యింకన్. 98

30. యతిభంగము, నుంచి?   31. ఈ పాదమునం దఖండ యతికలదు

క. భూమిన్ రుక్మాంగదుఁడను
నామము నేకాదశీ దినవ్రత పుణ్య
శ్రీమహిమయుఁ గీర్తింపఁగ
సామాన్యుండనఁగ బ్రదుక శక్యంబగునే? 99

వ. అనృతంబు పలికిన నాకీర్తి యెటులైనం గానిమ్ము మోహిని నిమిత్తంబు మరలదు: హరి వాసరంబు వదలననిన తండ్రి వాక్యంబులు విని సంధ్యావళి రావించి మోహినికి మనోభంగంబు గాకుండ, రాజు హరి వాసర వ్రతభంగంబు గాకుండ నన్యోన్యానురాగంబు నొందింపు మని విన్నవించిన సంధ్యావళి మోహినిం జూచి ప్రియవచనంబుల నిట్లనియె. 100

సంధ్యావళి మోహిని నసునయించుట

తే.గీ. అధిపు ధర్మంబుఁ దొలఁగింప నాగ్రహంబు
సేయకుము నీ మనంబులోఁ దోయజాస్య!
యమ్మహారాజు హరి వాసరాంతరముల
నన్న మనుపేరు వీనులనైన వినఁడు. 101

తే.గీ. భర్త సువ్రత మొనరింప భార్య యాత్మ
నానుకూల్యంబు వాటించి యాచరించి
యందుఁబోఁ బుణ్యలోకంబు లమితకీర్తి
వెలయు సావిత్రివోలెఁ బవిత్రయగుచు. 102

వ. మందరాచలంబున శుభకరంబగు కరంబిచ్చి కామాంధుండై మఱచి యున్న నేమి? అది నేఁ గావించెద. ఈ రాజు శైశవంబున నుండి హరి దినంబున భుజియింపఁడు. మఱియొక్కటి వేఁడుము. నన్ను, ధర్మాంగదు, రాజ్యంబును, జీవితంబునేని యిప్పింతు. వరిష్ఠనైన నేను గనిష్ఠనైన నేమి? అధికనిష్ఠం బాదంబు లొత్తెద, మ్రొక్కెదం బ్రసన్నవు కమ్ము. 103

చ. పతి ననురక్తిమై శపథపాశముల న్మెడఁగట్టి యీడ్చి యు
న్నతిమతియై యకార్యకరణంబులకుం బురికొల్పు నట్టి యా
సతి నరకంబులంబడి యసారగతిన్ బదిరెండు జన్మముల్
క్షితిపయి వల్గు లీతనువుఁజెందు నిజంబు నిజంబు మానినీ! 104

ఆ.వె. ఇటుల నెఱిఁగి నీకు హితవృత్తి వాటించి
యీయకార్యకరణ మేలయనుచు
మాన్పఁదలఁచి నీకు మఱియును మఱియును
దెలుప వలసె నాకు జలజనయన! 105

ఆ.వె. ధర్మబుద్ధి చెప్పఁ దగు విరోధికి నైనఁ
జెలిమిగలుగు నెడలఁజెప్పఁ దగదె?
యదియుఁగాక పతికి నత్యంతహితవృత్తి
గలిగి యునికి మానఁ గలనె చెలిమి. 106

వ. అని సంధ్యావళి పలికిన విని నగి నీవచనంబులు ధర్మ నిబద్ధంబులగుట సేయందగు. వివాదంబు చేత ద్వంద్వ దృష్టియగునని నారదాదులచేతఁ బలుకంబడియె. హరి వాసరంబున నీ రాజు భుజింపండేని మరణాధికం బైనయొకటి సేయవలయునది నాకును దుఃఖకరంబగు నైనను నేను దైవ వశంబునఁ బలుకుచున్నదాన నాత్మహనన విషభక్షణ గిరిశృంగ పతన వ్యాళవదన చుంబన వ్యాఘ్రసింహాభిగమనంబు లెవ్వరికి నిష్టంబులు? దురుక్తా నృతవాక్య పరదారాభిమర్శనా భక్ష్య భక్షణా భోజ్య భోజన మృగయాపాన ద్యూతక్రీడన తృణకాష్ఠచ్ఛేదన లోక దండన సూక్ష్మజీవహింస నక్రీడనంబు లెవ్వరికి నర్హంబులు? ఇట్టివి యేను నతండు [32]సేయమే? యశోదాహకంబై ఘోరంబైన నరక కర్మంబు సేయండే?[33] ఏను నిర్దయనై పలుకుచున్నదాన. తండ్రి యెటు వంటి భావంబుఁ దలంచుఁ దద్భావంబుననే యపత్యంబు జనియించు. రుక్మాంగద భ్రంశనార్థంబు జలజసంభవుండు నన్ను దుర్భావన సృజించెం గావున నాకు దుష్టత్వంబు గాక శిష్టత్వంబు గలదే? నీకును రాజునకు ధర్మాంగదునకుం గీర్తి యగునట్లుగా నొకటి యెఱిగించెద ననిన సంధ్యావళి యిట్లనియె. 107

ఆ.వె. ఆత్మహాని పుత్రహాని సామ్రాజ్యైక
హాని యైన నెంత నధిప వాక్య
సత్యకరణ శీలశాలి నిన్నైన నా
కకట! వెతలు గలవె యాత్మలోన? 108

32. సేయండే? వ్రాతప్రతి
33. ఈ రెండు వాక్యముల కన్వయము కుదురుటలేదు

తే.గీ. భర్త దుఃఖోపలబ్ధిమైఁ బరితపింపఁ
జేయు నింతి యధోగతిఁ జెంది జన్మ
సప్తతిం బాయు[33] నిరయాప్తి సడలి మూఁడు
సమలు విముఖిక్రిమి కుయోనిజని వహించు. 109

క. ధనమేని ప్రాణమేని వి
భున కడిగినయపుడె యీక పూనికతో నుం
డిన సతి విష్ఠాక్రిమియై
ఘనదైన్యముతోడ నింతి కాష్ఠిలయు నగున్. 110

కాష్ఠ కీట వృత్తాంతము

వ. ఏను బాల్యంబున సఖీజనంబుతోడన్ మత్పితృ మహానసశాలం గోష్ఠ [35]పాలన పరుండగు పాచకుండు కాష్ఠ దళనం బొనర్పఁదత్కాష్ఠ మధ్యంబున నుండి నవనీత శుభాకారయు, నంజననిభాననయుఁ గనిష్ఠికా ప్రమాణయుఁ ద్వ్యఙ్మాంస సమావృతయునైన యొక కాష్ఠిల మెదలిన దాని భక్షింప నొక వాయసంబు చంచుపుటంబునం బొడుచు నంత నే నొక కాష్ఠంబున నదలించిన వాయసంబు విడిచి చనియె. అప్పుడా కాష్ఠిల మనుష్య భాషల నిట్లయె. 111

సుప్రియయను స్త్రీ చరిత్రము

సీ. వినుము సంధ్యావళి మును దురితం బొన
ర్చినదానఁ గౌండిన్యుఁ డనఁగ నొక్క
బ్రాహ్మణోత్తముఁడు శోభన ధర్మశీలుండు
గలఁడు కన్యాకుబ్జ కలిత యశుఁడు
తత్త్వజ్ఞుఁడైన యాతని భార్య నేను సు
ప్రియ యను దాననో భీరుమధ్య!
తల్లిదండ్రులును బాంధవ సమూహంబున
న్నల్లారు ముద్దుగా నాచరించి

34. "య" వ్రాతప్రతి
35. పాటః వ్రాతప్రతి

తే.గీ. సత్య కులశీల వేదశాస్త్ర ప్రసంగ
వరవధూ సంగ భంగనిర్భర తరాంత
రంగుఁడగు తద్వరున కిచ్చి[36] రతులనియతి
సమ వివాహంబటంచు భూజనులు పొగడ. 112

క. మామామ యిచ్చె వర ము
క్తామణి హేమాయుతములు తతవైభవ ల
క్ష్మీ మహనీయోత్సవమున
నా మేరనెయిచ్చెఁ దండ్రి యతిమోహమునన్. 113

వ. ఇట్లు పితృశ్వశురదత్త విత్త శ్రీ ప్రమత్తనై యుండ నంతఁ గొంత కాలంబునకు నా యత్తమామలు నాకలోకంబునకు నేగి రంతం ప్రబుద్ధుండై మద్భర్త మాసద్వయంబు గడచిన రాజమందిరంబునకు నేఁగి మరలివచ్చుచు రూపలావణ్య విలాస విభ్రమంబులుగల వేశ్యలం జూచి వారలలోన సౌందర్యనిధి యగు నొక్కర్తు నింటికిం దెచ్చుకొని దానితో రమింపుచు విత్తంబుఁ గోలుపోయె. వర్షత్రయంబునకు జూదంబాడి నిస్స్వుండై మద్భూషణంబులు వేఁడిన నొసంగక పితృగృహంబునకు నేఁగితి నంత గృహంబు విక్రయించె నంత నల్ప మూల్యంబునకుఁ జేను దొడ్డి తోఁట మంద మొదలు సర్వంబును నమ్మి కొనియె నంత నోడ యెక్కి సముద్ర తరణంబు చేసి దూరంబునకు నేఁగ వాయువశంబున నాయోడ యామార్గంబునఁబడి యేడు యోజనంబులు మించి చనియె నందునున్న నావికులు క్షుత్పిపాసార్దితులై పరాసులైరి. విత్తంబంతయు విడిచి దైవయోగంబున నడవిచేరి నిషాదులుం దాను నోడవిడిచి బహుశృంగ విభూషితంబై బహువృక్ష సమాకీర్ణంబై బహుపుణ్య ఫలాన్వితంబై యంబరచుంబి శిఖరంబగు నొక్క నగంబుఁజేరి భక్షణంబు వెదకుచు. 114

తే.గీ. అచట నొక ద్రాక్షచూచి జరామరణ[37] వి
నాశనములగు ఫలములు నవ్యమధుర
రసము లొలుకంగ భక్షించె రమ్యరుచులు
దనర నిరువది యాఱింటిదనుక నతఁడు. 115

36. అఖండ యతి
37. "కనాశనముః కుఫల" వ్రాతప్రతి.

తే.గీ. అంత నాతఁడు మృదుశీతలాంబుధార
నల్ల నల్లనఁ గోరి ఛాయావిశాల
సాల సాలంబుమెంచి పంచాశదుచ్చ
పురుష మానోన్నతి వహించి పొదలియున్న. 116

తే.గీ. అన్నగచ్ఛాయ నుత్తరీయంబు పఱచి
దాని మీఁదట శీతవాతంబు విసర
నిద్రవోవంగఁ దపనుఁ డస్త్రాద్రిఁ జేరె
నంధతమసంబు నిండె దిశాంతరముల. 117

రత్నావళి వృత్తాంతము

వ. అప్పు డొక్క రాక్షసుండు కాశీపతి పుత్త్రి రత్నావళి యనునది ధౌత పాదయై పరీతశిరస్కయై నిద్రింపుచు వలయంబులు రెంటను బది రత్నంబులును, నీవియందుఁ బదియేడు రత్నంబులును, సీమంతంబున నేడు రత్నంబులును, గేయూరంబునం బదుమూఁడు రత్నంబులును బూని మెఱుపువలె నొఱపు చూపం బతికామయై తగినపతి లేక పరి తపించుచు నున్నదాని దశాననుండు సీతంబోలె హరించి మొఱలిడ నంకంబున నిడికొని మత్పతియున్న సాలంబుచెంత సర్వైశ్వర్య సమన్వితంబై మయనిర్మిత రత్నమయ చిత్రమందిరంబై కనకశయ నాసన శోభితంబై పద్మరాగపాత్రంబై బహువృక్ష సమాకీర్ణంబై బహు భక్ష భోజ్యాభిరామంబై పరిపుల్ల హల్లకోత్పల విభూషితహంస కారండ చక్రవాకోపశోభితతీర సారవన విరాజిత పుణ్యనదీ శోభితంబైన యొక గుహ సొచ్చి కుసుమశయ్యపై రాజకన్య నునిచె నంత నా రాక్షసుని భార్యచూచి భర్తం గనుంగొని దీని నేమి కారణంబునం దెచ్చితి వేనుండ ? సపత్నీ దుఃఖంబు సహింప నేర్తునే ? యని యాగ్రహించు గృహిణిం జూచి ప్రియభాషల లాలించి యిది భక్షణార్థంబుగా సంపా దింపఁ బడియె. ద్విజుం డొకండు దైవ వశంబున నాహారంబుగాఁ జేరిన వాఁడు. వానిం దెమ్ము భక్షించెదననఁ దద్వాక్యంబులు విని చెఱగొని తెచ్చిన యా రాజకుమారి యేకతంబున నిట్లనియె. 118

శా. మిథ్యావాక్యము పల్కె నీ విభుఁడు దుర్మేధావధానంబుతోఁ
దథ్యంబయ్యెనె నీకు ? నీదుమదిమిం దర్కించి చంచద్గుహా
వీథ్యంతస్థలి నుండ రోసి విడిచెన్ వేషంబు దూషింపుచున్
దథ్యంబింతయు రాక్షసోద్వహన కృత్యంబో సరోజాననా ! 119

వ. అనిన విని. 120

శా. క్రోధారక్త కటాక్షయై కలఁగి రక్షోభామ యాభామరే
ఖాధారాళ విలాస విభ్రమ శుభాకారంబు వీక్షించి ధై
ర్యాధిక్యంబు వహించి రక్కసి బలౌదార్యక్రియా శక్తి దు
స్సాధుం డీతఁడు పాదముంచు నిఁక నస్మన్మస్త కాగ్రంబునన్. 121

వ. అని వితర్కించి యీ జగన్మోహిని భార్య యయ్యెనేని నాకు నిలువ
నవకాశంబు గలదే? సాపత్న్య దుఃఖంబు సర్వదుఃఖంబులకు దుఃఖ
తరంబు. భార్యాద్వయంబు గలవానికి సమతాబుద్ధిలేదు. పతికి నిష్ట
యైనయది సుఖంబుండు. పతికి నిష్టంబుగాని యది తిరస్కారంబు
నొందుం గావున వైరనిర్యాతనంబు సేయవలయునని భర్తతో
నిట్లనియె. 122

శా. రక్షోనాయక! యీ సరోజవదనన్ రాజాత్మజన్ బాపురే।
భక్షార్థంబుగఁ దెచ్చితేని విటపిప్రాంతస్థ నిద్రాణ నూ
త్న క్షోణీసురవల్లభున్ మెసఁగు మానందంబునన్ నీకు ని
త్య క్షేమంకర శక్తియుక్తుల మితోదారంబులై వర్ధిలున్. 123

వ. అన ధవుండు పొమ్ము పొమ్ము సృక్వభాగంబు లూరుచున్న యవి
యన గుహ వెడలి పదియాఱేండ్ల జవ్వనియై నిలిచి మద్భర్తం జూచి
రాకాసి యిట్లనియె. 124

తే.గీ. ఏల వచ్చితి విటకు మహీసురేంద్ర!
కార్య మిచ్చట నెయ్యది గలదునీకు
నేను రాక్షసిఁ బతిరాక్ష సేంద్రుఁ డొక్క
రాజసుతఁ దెచ్చుకొని దాని రహినిఁ జొక్క. 125

తే.గీ. నన్ను దిగనాడినాఁడు మనంబునందు
నిన్నుఁ బతిఁగాఁ దలఁచి యే నిశ్చయించి
యున్నదాన ననుగ్రహోద్యుక్తి నన్ను
నేలు దయఁజూచి నేఁడు మహీసురేంద్ర! 126

వ. అనిన విప్రుండు ప్రియభాషల నిట్లనియె: 127

క. మనుజులు రాక్షసులకు భో
జనములు తద్గోష్ఠి యెట్లు శక్యము రక్షో
మనుజ విరోధము పూర్వం
బున నుండి జనించినయది భువనములోనన్. 128

వ. అన మదిరాక్షి మధురోక్తుల నిట్లనియె : భవిష్యద్భారత పురాణంబున హిడింబియను రాక్షసి భీమసేనుండను పాండవునకు భార్య గాఁగలదు. అతనికంటె బలాధికుండైన ఘటోత్కచుండను తనయుండు జనియింపఁ గలండు. వాని నే శస్త్రంబుల వధింపఁ దరంబుగాదు. ఇంద్రశక్తిచేత సాధ్యుండు గాఁగలఁడు. ఆశక్తి పూర్వంబున వైరోచనిజిఘాంసచే నింద్రుండు మధ్యమలోకంబునకుఁ జని శౌర్యంబున నా శక్తిఁ దెచ్చి సాలాగ్రంబున నుంచిన వాఁడదె యమర్త్యుని పైనేనిఁ బ్రయోగించిన మృతుండు గావలయు నది మత్పతి సాలాగ్రంబున నిడినవాఁడు అది నేఁదెచ్చెద నది రాక్షసుపైఁ బ్రయోగించితివేని యతం డీల్గిన మన మన్యోన్య ప్రేమాతిశయంబు లనుభవింపఁగలము. కాదేని వాఁడు నిన్ను భక్షించు. నన్ను సపత్నీ దుఃఖంబునం బొరలించుం గావున నీ యత్నంబుందలంపు. నే ననృతంబు పలికితినేని జన్మారిత పుణ్యంబులు దొలంగు, బ్రహ్మహత్యాపరుల పాపంబు నొందుదు, మద్యపానం బొనర్చిన దురాత్ములైన బ్రాహ్మణుల దురితంబు నొందుదు, స్వర్ణ రత్నమే దిన్యపహారంబులు చేసిన వారి దుష్కృతంబుఁ గాంతు. ఆత్మహననంబు చేసిన వారి దుర్గతింబొందుదు, పంచమియందు గర్గరీ రవం బొనర్చిన స్త్రీల కిల్బిషంబుఁ జెందుదు. నవమిందరుచ్ఛేదంబు చేసిన వారి దుష్కర్మంబునకు లోనైయుండుదు. పర్వంబుల స్త్రీ సంగమంబు చేసినవారి వృజినంబులకు లోనగుదు. ఎవ్వఁ డుచ్ఛిష్ట సమయంబున ఘృతంబు వోయించుకొని భుజించు నెవ్వఁడు ఘృతంబు వ్రేలంబట్టి యాస్వాదించు నెవ్వఁడు దివారతం బొనర్చు వారి కల్మ షంబులకు నాలయంబై వర్తింపుదు. గృహస్థుండై వైశ్వదేవంబు సేయక భుజియించి భిక్షుకులకు భిక్షయొడంబడి పరిహరించిన వారి యఘంబునకు నాటపట్టై కనుపట్టుదు. సంక్రమణంబునఁదైల స్నానంబు గోవులచేతఁదీర్ఘ వ్రజనంబును, బరోదపానంబునందుఁ బంచ మృత్తికా పిండోద్ధరణంబు సేయక స్నానంబు చేసినవాని యంహువారంబులకుఁ జేరిక యగుదు. కుశకాశతృణంబులు దక్క శుష్కకాష్ఠంబుల దంత ధావనంబు చేసిన పంకం బనుభవింపుదు. నిజగృహంబున మొదవుం గట్టి తృణజలంబులం బోషించనివాని యేనంబులంజేకొందు. దేవార్చన యందుఁ బైతృకంబునం గాష్ఠాసనంబుననుండి యెవ్వఁ డాచరించు వాని

దుష్క్రియలకు మూలంబగుదు. ఏ బ్రాహ్మణుండు గోరహితంబుగా మహిషీగణంబు నేలుకొనువాఁడెన్నేన్ని బాములంబడు నవినే నొందుదు. చిరిఁగిన, యధౌతంబైన దగ్ధంబైన పరులు గట్టినదియైన పటంబుఁ గట్టుగొని దేవార్చనంబు సేయువాఁడేగతింబొందు నాగతిం బొందుదు. వధూవిలోకన పరదార విలోకనంబుల నెయ్యది ప్రాపించునది నాకు లభించు. సత్కథాప్రసంగంబు సేయునెడ విఘ్నం బాచరించువాఁడే లోకంబునొందు నా లోకంబు నందుదు. పారక్యమందు నజాత కుసుమంబునఁ జేయువాఁ డెచ్చటనుండు నచ్చటనుండుదు. కంచుకో పేతయగు విధవయుఁ గంచుక రహితయగు భర్తృమతియు నేజగంబుల నుండుదు రాజగంబుల నుండుదు. హీనజాతి యతండు బ్రాహ్మణ వేషంబుఁ దాల్చిన, బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణ చిహ్నంబు లేకయుండిన నే దుర్గతులం బొందుదు రా దుర్గతులం బొందుదునని పాపరాక్షసి బోధించిన నంగీకరించి ద్రవ్య లోభ రతి లోభంబులు పెనఁగొని తచ్ఛక్తి వేగంబె తెమ్మని నియోగించిన రాక్షసి చని తెచ్చెనంత. 129

క. ఘనుఁ డా రాక్షసవీరుఁడు
తనుఁ జెఱగొని తెచ్చి మదనతంత్ర క్రీడన్
బెనఁగొన వచ్చిన నా నృప
తనయ ప్రియంబొప్పఁ బలికె దనుజునితోడన్. 130

క. పరిణయము లేని కన్యను
గరిమన్ రతిసల్పఁ బాత కంబని శాస్త్రిం
తరములఁ బల్కిరి ధరణీ
సురవర్యులు వినవె ధర్మసూక్ష్మ క్రమముల్. 131

సీ. అదిగాన మద్భాగ్య మట్లయినఁ గానిమ్ము
నీకు దోసములేదు నిశిచరేంద్ర!
కాముకుండవు గాన భూమీశ సంగుప్త
సౌధస్థలముఁ జొచ్చి శంకలేక
తెచ్చితి నన్ను నుద్వృత్తిమై మొదలనె
ధవుఁడు భార్యయును విద్యయు గృహంబు
విత్తంబు కష్టంబు వృద్ధి క్షయంబులుఁ
బ్రాపించు దైవకృతంబువలన

తే.గీ. నారదుఁడు తత్త్వవిద్యా విశారదుండు
నానతి యొసంగె నట్లనె యఖిలజనులు
దైవవశమున నుండఁగఁ దగు నుపాయ
ములు వృథాయగు వంధ్యారతులను బోలె 132

ఆ.వె. నీవు దక్కనాకు నిక్కంబు పతిలేఁడు
సాలసాల మూల సంప్రవేశి
యైన విప్రు నీకులాంగన చంపక
యుండెనేని తెమ్మ ఖండమహిమ. 133

తే.గీ. పావకుండును జలమును బ్రాహ్మణుండు
భర్త లరయంగ జగతిలోఁ బరిణయమున
కట్లు గాన కుశజలానలాదికంబు
లొనరకుండిన బ్రాహ్మణుం డొకఁడు చాలు. 134

మ. దనుజాధీశవతంస ! నేఁడు సుముహూర్తంబైన హోమాంతరం
బున విప్రున్ భజియింపు మీ వనిన నా పూవిల్తుఁడేయన్ రయం
బున నేఁగెన్ ఫలియించుఁబో మనసులోఁ బూర్ణంబులౌ కోర్కు లా
ఘనవిప్రున్ మడియించునో యిపుడు మత్కంజాక్షి గర్వోద్ధతిన్. 135

మ. అని చింతించుచు నేఁగుచో నదరె సవ్యంబైన నేత్రంబు స
'య్యన నాత్మక్షుత ముద్భవించె, నిజదేహాకీర్ణమౌ నంబరం
బును నేలంబడియెన్ నగాగ్రమున నిప్పుల్ గ్రక్కె ఘూకంబు ప్ర
త్యనిలంబుల్ వలుమాఱు వీచె నశుభంబై తోఁచెఁ గ్రవ్యాశికిన్. 136

సీ. అవి యన్నియును నాదురాత్మకుం డాత్మలో
గణనసేయక వచ్చి కామనీయ
కస్ఫూర్తి మానుషకాంతయై భర్తృభా
ర్యాభావములను బ్రాహ్మణుఁడుఁ దాను
జోకయై మద్భర్త క్షుద్రుండు సంతత
పాపశీలుండు సపత్నిఁగాఁగ
నొక బాలరాజ కన్యక నెత్తుకొని వచ్చి
యున్నవాఁ డతని నే నొల్ల ననుచు

తే.గీ. నాడి కొన విని క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచు
వివృత వదనంబుతోడఁ దద్వీరుఁ డుగ్ర
వాక్కుఠారంబు బెళఁ కనవార్యశక్తిఁ
గవసి చనుదేర వెఱచి తత్కంజవదన. 137

వ. శక్తి వైవుమనుచుఁ దచ్ఛక్తిఁ దెలుప నది ప్రయోగించిన వక్షస్థలంబు నాటి రాక్షసుం డీల్గెనంతఁ దచ్ఛక్తి నాకంబునకు నేఁగె. నిశాచరకాంత యేకాంత నిశాంతంబునకుం దిగిచి దివ్యమానసభోగంబు లనుభవింపు మని పయోధరంబు లాస్వాదింపుచుఁ గౌగిటం జేర్చుకొని వెనుచని వచ్చు కాంతునకుం గైదండయిడి కుచంబుల నొత్తుచు గుహలోనికింజని రాజకన్యకామణిం జూపి యిది పంచగవ్యూతి సంజ్ఞచేఁ గాశియను పురంబు గలదు. హరిహర భాస్కరులకు నాలయంబైనదది. అందు నీల్గినవారికిఁ బునరావృత్తి లభింపదు. ఆ పట్టణంబేలు రాజపుత్రి యిది. దీనిం గాముకుఁడై మత్పతి నిద్రించునెడఁ గొని తెచ్చె. దీనిఁ దండ్రి కడకుఁ జేర్చి సంరక్షించు. ఇవియే వరరత్న శయనాసనంబులేను నీ యధీన. నేను నిన్నుంగోరి వీనిం జంపించితి. వీనిం గౌమారంబునఁ బతింగా వరించియు నీ శుభాకారంబునకు మోహించి యిట్లు కావించితి నన్నుం గటాక్షించు మనినఁ దద్రాక్షసితో నిట్లనియె. 138

సీ. స్త్రీల నమ్మఁగరాదు చెలువ ! నవర్ణుఁడౌ
ప్రాణ నాయకుని సాపత్న్యశంక
నమయించితివి నన్ను నమయించు టేమి చో
ద్యంబు లావణ్య గుణాభిరాముఁ
డధికుండు నాకంటె నభిమాని యరుదేర
నీకేటి మోహంబు నీరజాక్షి !
యత్యంత భయము బాహ్యాభ్యంతరంబుల
నావహింపు చున్నయది నిజంబు

తే.గీ. చంద్రబింబాస్య ! నీకు నిష్టమగునట్లు
సేయుమిఁక నెల్లి నేఁడింకఁ జిత్తగించి
త్రుంచి భుజియించు నీవు నక్తంచరాంగ
నామణివి నీకు నిది కుల న్యాయపథము. 139

వ. అనిన 140

మ. నను నెల్లప్పుడు నేఁచు రాక్షసుఁ డనూనక్రోధధూమ్రాక్షుఁడై
మును, దీనిం జెఱదెచ్చె నగ్గలికమై మోహించి సాపత్న్యదుః
ఖనిరోధం బొనరించె వీఁడు మిగులం గష్టాత్ముఁ డేమందు నీ
దనుజస్త్రీ పతిఘాతశీల (?) యని యాత్మన్ నమ్మఁగా నేర్తువే? 141

వ. అయిన నేమి? నమ్మినవానిం దెగటార్చిన బ్రహ్మహత్యా పాపంబులని
యెఱుంగనే ? 142

ఆ.వె. నమ్మనమ్ము నన్ను నమ్మినవాఁ డని
నిన్ను నిర్వహింతు నిజమనోధి
రాజయైన యంత[38] రాత్మయుఁ బంచభూ
తములసాక్షి నీవె ధవుఁడవెంచ. 143

వ. అనినఁ దద్వాక్యంబులు సత్యంబులుగాఁ దలంచె నంత రాక్షసి నిజమంది
రంబునంగల సకలధనంబులు సంగ్రహించుకొని కరేణురూపంబున
బ్రాహ్మణునిం బైనిడుకొని రాజపుత్రియైన రత్నావళి నదృశ్య కరణ
శక్తిం దోడుకొని తృతీయ ముహూర్తంబున శంకరాలయంబున కరు
దెంచి కాశీపురంబు చూపి యిది పాపతరు కుఠారంబు. ఇది సంసార
గేహ పాదకంబిది షడూర్మి కూర్మ సువర్ణద్యూతం బిది కర్మ బీజోష
రంబిది సద్గతిమూలం బిది పురాణంబుల వైష్ణవ స్థానంబని వర్ణింపు
దురు. శంకరుం డెన్ని దివ్యతీర్థ స్థలంబులు దిరిగిన బ్రహ్మహత్య
దొలంగదయ్యె నిది విడిచిన నేమి యగునో? యని ప్రార్థించిన నారా
యణుం డిచ్చె నిది శివునకు. నాఁడు మొదలుకొని శివక్షేత్రం బయ్యె
నిది భోగాభిలాషుల కేని మోక్షదాయకం బిందున్న వారికిఁ గాల
భైరవుం డనేక విఘ్నంబులు గల్పించు నిందు సిద్ధింబొందిన చంచ
లాత్ములకేని ముక్తి కరతలామలకంబగు. ఈ రత్నావళి తండ్రి
ప్రతాపశాలి యీ పట్టణం బేలు నతనికి నీ కన్యక నర్పించుము. ఈ
క్షేత్రంబు భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకంబు అని విన్నవించిన విని
బ్రాహ్మణుండు రత్నావళితో దిగు నంత. 144

క. పీనోత్తుంగ పయోధధర
మై నారీ లీలఁదాల్చి యా రాక్షసి సు
శ్రీ నరుగుదేర విప్రుం
డా నృప కన్యాపురమున కప్పుడు చనియెన్. 145

---

38 అఖండయతి.

మ. చనుచో నంత నిశీథమయ్యెఁ బురరక్షా శీలకుల్ ధావనం
బున నన్యోన్యభయంకరార్భటి సమాపూర్ణోగ్రకోలాహలం
బునఁ బెల్లార్చుచు రాజవీధికల చప్పుళ్ళాలకింపఁగఁ గ
న్గొని యా రాజకుమారి వల్కెనపు డా క్షోణీశభృత్యాళితోన్. 146

వ. మీరు వేగంబునంజని మజ్జనకుండగు రాజుతో నంతఃపురంబున నుండి మున్ను నన్నొక దురాత్ముండు రాక్షసుండు గొని చనిన నా రాక్షసుని చేత నదూషితనై బ్రదికి వచ్చితి. నాకై విచారంబు నందవలవదు. బ్రాహ్మణుం డొకండు మహానుభావుండు తోడ్తెచ్చె నతని నెదుర్కొని యర్ఘ్య పాద్యపురస్సరంబుగాఁ బూజింపుము. దైవ వశంబున శత్రుం డణఁగం ద్రొక్క లేఁడయ్యె. పితృవనంబున గతజీవుల యన్నంబు భుజించు వాయసంబునకు హవిర్భోజనంబు లభించునే? శునకంబున కుచ్ఛిష్టంబుగాక రాజార్హంబైన పంచగవ్య ప్రాశనంబు సిద్ధించునే? ఏను దద్రాక్షసునకు భార్యనై బ్రదుకనేర్తునే తల్లిదండ్రులైన మీ భాగ్యవిశేషంబున విష్ణుపాదసంప్రాప్త గంగోదకధారవలెఁ బవిత్రనై వచ్చితినని విన్నవింపుఁడని పలికిన సుబాహుండను పుర రక్షాపాలుండు రాజ గృహంబున కరిగి యన్నియు విన్నవించిన నద్భుతంబగు తద్వృత్తాంత మంతయు విని రాజు మహామాత్య కళత్ర పురోహిత సమేతుండై పుర ద్వారంబున వెడలి గంగాతీరంబున నమ్లాన కుసుమాభిరామయు నను పమ మణిభూషణోద్దామయు నగు కూఁతుం గాంచి దూరంబుననుండి మొఱలిడుచు వచ్చి యక్కునం జేర్చె నంత నంతరంగంబు నిండ నా కాంత తండ్రికిం బ్రణమిల్లి ఏను ధౌతచరణనై కాళ్ళకడ శిరంబు చేర్చు కొని నిద్రింప రాక్షసుండు గొని చనియె. నన్ను వరింపదలఁచిన రాక్ష సుని నే తన్మానుషాకృతినున్న తద్భార్య సాపత్న్య దుఃఖంబున వానిపై నలిగి యతండు శౌర్యంబునం దెచ్చిన యింద్రశక్తి దైవ వశంబునం జేరిన యీ బ్రాహ్మణుని చేతికిచ్చి మడియించె. మమ్ముఁగ రేణు రూపం బునఁ దనపై నెక్కించుకొని యిచ్చటికిందెచ్చె. దీనిం బూజింపవలయు. ఈ బ్రాహ్మణోత్తముండు సద్గుణపూర్ణుండు. ఈతండె నాకుం బతి. పురాణంబుల నొకనికిం గూర్చినయది యొకనికి లభించదని పలుకుదు రితనిపై నాకు మనంబు దగిలినయది. నతీ ధర్మంబు నిట్లనెయగు. శాస్త్రాగమ నిదర్శనంబున నితనింగని యే నన్యునొల్ల. ఈ రాక్షసి

మత్ప్రాణంబులు నల్మినయది. ఏతత్సమ్మతంబుగా రూపకులశీల సంప
న్నుండగు నీ బ్రాహ్మణునికి నిమ్మన నట్లనె నంగీకరించి దానిం
బ్రార్థించి. 147

కాశీరాజు పుత్రికను గౌండిన్యున కిచ్చి వివాహ మొనరించుట

మ. ఇది నీ దాసి యనుగ్రహింపు కృపచే నింతీ! మనోజాత మ
ర్మదబాణంబులఁ దూలి యోర్చితివి తద్రక్షోవిఘున్ నింద కా
స్పదమైయుండిన నుండనిమ్ము విలసత్సౌభాగ్య భాగ్యైక సం
పద నీ విప్రుఁడు భర్తయైన జనిసాఫల్యంబు నీ కబ్బదే? 148

సీ. మత్సుతకును నాకు మద్బాంధవులకు మ
దిష్టదైవములకు నీశ్వరివి స
పత్నీత్వ దోషసంపత్తి నుండకు మీద్వి
జాగ్రణికిచ్చితి నాత్మజాత
నిదినీకునిల్లడ యెలమితో మన్నించి
దాసిఁగా నేలుమో తల్లి! నీవు
దేహంబుఁ బ్రాణంబుఁ దీఱినయవి నేఁడు
తిరుగనిచ్చితివి సందేహమేల?

తే. గీ. యనుచు లాలించి పలికిన నాత్మ నుబ్బి
యిద్ధఱము నీకుఁ దనయల మింతయేల?
నగరమునఁ బూజ నొందితి జగమెఱుంగ
నిఖిలభాగ్యంబు లభియించె నృపవరేణ్య! 149

వ. అష్టమినుండి చతుర్దశిదనుక నేడుదినంబు లుత్సవంబులు సేయవలయు నృత్తగీత వాద్య నటకీర్తన సమేతంబుగా బలిపూజాదు లర్పింపవలయు నగరంబు శృంగారింపవలయు నిందున నీకుఁ గల్యాణ పరంపరావాప్తి యగునన నట్ల కావించి బ్రాహ్మణునకుఁ బరిణయం బొనరించె నంత దాసదాసీ గో మహిష హయ కుంజర యాన దివ్యవస్త్రాభరణ కనక రత్నాదులతో భటజనంబు గొలువ రాజు రత్నావళి ననిచె. రాక్షసి కరిణియై కంధరంబున నిడికొని నిజపురంబునకుం దోడ్కొని తెచ్చె. తద్గృహంబు కుబేరగృహంబునుంబోలెఁ గలితవస్తు సకల సంగ్రహంబై యుండ సపత్నీ ద్వయంబుం జూచి యేను దుఃఖింపుచు నుండ బంధు సఖీజనంబులు చేరి మర్మభేదకంబులగు పరుసని మాటల నిట్లనిరి. 150

సీ. పతి నీకు వలనెనే భామిని ధనలోభ
పరత వంచించితి భర్త నిన్ను
దీనత వేఁడనిందించి త్యజించి మీ
పుట్టిన యింటికిఁ బోయి[39] నా వ
నీవు చేసిన నిత్య నీచ కృత్యంబులు
దలఁపవే చంచలత్వమున నబల !
శాశ్వతమే తండ్రి సంపద ! మఱి భర్తృ
సంపద సతికి శాశ్వతము గాక

తే.గీ. యధిపుకడ కెట్టులేఁగెద వబల ! లజ్జ
లేక భాషింప నోరాడు నీకు నెట్టు
లంగ సంగంబు సుఖమె ? దురాత్మ ! నీవు
నాట నాడిన మాట నానాఁట నరయ. 151

వ. అతండు నిన్ను గృహంబుఁ జేర నిచ్చునే ? లోకవాదభయంబునఁ జొరనిచ్చిన శయ్యకుఁ జేర నిచ్చునే ? శయ్యకుం జేరనిచ్చినఁ బశు సంయోగంబునుంబోలె బలాత్కార రతంబగునని యాడిన నధోముఖినై యశ్రువులు దొరుఁగ నీమణివలయంబేల యీనైతి ? నీ నూపురంబేల యీనైతి ? నీకటి సూత్రంబేల యీనైతి నయ్యో ! యొక గవ్వయైన నిచ్చిన మన్నించుఁగా ! లోభంబుకంటె దుర్గుణంబు గలదే ? యని [40]తలంకుచు నతని మొగం బెట్టుకాంతు నేమని భాషింతు ? తలకుం బాసిన వెండ్రుకంజేసి విడిచితి నింక నెడసిన చిత్తం బెట్లు హత్తునని విచారించుచున్న సమయంబున. 152

సీ. బంధువర్గంబు వెంబడిరా ననేకులు
వేత్రహస్తులు వృద్ధ విప్రజనులు
చామరవ్యజనవీ జనవరుల్ నలువంక
నవడిఁగొల్వఁగ సితచ్ఛత్రరాజ
మూనిపట్టఁగ భూషణోత్కర పేటికఁ
గొనియొక సైరంధ్రి మొనసి నడువ
రమణీయ కాంచన రత్నడోలికఁ దెచ్చి
జంఘాలవర్యు లాశ్చర్య శక్తిఁ

---

39. "నాఁడ" వ్రాతప్రతి

40. "తలంగుచు" వ్రాతప్రతి

తే. గీ. గనుఁగొని పురంధ్రీ! నీ పతి ఘనగుణాఢ్యుఁ
డఖిల ధనములు భార్యాద్వయంబుఁ గలిగి
యరుగుదెంచి భవన్మోహ భరమువలన
మమ్ముఁ బుత్తెంచెఁ దడవేల ? మగువ ! రమ్ము. 153

వ. అను తద్వాక్యంబులు విని లజ్జించి ప్రత్యుత్తరంబులు దోఁచక పతి గుణంబులు దలపోయుచు నున్న సమయంబున బంధువర్గంబు పతి పిలువనంపినం బోవని యది పదియేను జన్మంబులు వాయసియై జన్మించునని బోధించి డోలిక నెక్కించిన నేను భర్తృగృహంబునకేఁగి

క. కనుఁగొంటి వస్త్రరాసులు
ఘనసార కురంగనాభి కాశ్మీరజ చం
దనరాసులు (ధనరాసులు)
నినరాసులువోలె మణులు నిరుగడ మెఱయన్. 155

వ. అప్పుడెదుర్కొని మద్భర్త రాక్షసి రాజనందనలచేఁ బాదంబు లొత్తించి తనకుమామయగు రాజిచ్చిన సొమ్ములు, రాక్షసీదత్తదివ్యరత్నంబులుం జూపి యీ సొమ్మునకు[41] నీకే యాధిపత్యంబులని యన్నియు నప్పన చేసి నన్ను మన్నించె; సపత్నులుచూడ నేకశయ్య విహరించె. ఇట్లు కొంతకాలంబు దాఁటిన నేను గాలాంతరంబున నరకం బనుభవించి యీ రూపంబున జనియించితి. ఇంక వేయిమాఱులు తిర్యగ్యోనుల జనియింప వలసినయది. తన జీవితంబులు పతియెడ దాఁచెనేని బహు నరకంబు లనుభవించునని కాష్ఠకీటంబు పలికిన నేనిట్లంటి. 156

క. నినుఁ జూచిన దయపుట్టెడి
ఘనతరమగు నిట్టి పాతకంబే సుకృతం
బునఁ జను నా సుకృతం బిపు
డొనరించి జగంబు లెఱుఁగ నొసఁగుదు నీకున్. 157

వ. అనినఁ గాష్ఠకీటం బిట్లనియె. 158

క. ఇలయెల్ల దాన మిచ్చినఁ
దొలఁగఁదు నా పాతకంబు దూరతరంబై
తొలఁగును హరి వాసరమున
వెలసిన సుకృతంబువలన విమల చరిత్రా ! 159

---

41 "మీకే" వ్రాతప్రతి

మాఘ మాస మహిమ

వ. మఱియు మాఘమాసంబున దేవతలు తమతేజంబు జలంబుల నుంతురు. తజ్జల స్నానంబున బ్రహ్మహత్యాది పాపంబులు మొఱలిడుచుం దొలంగు. నాఁడు స్నానంబు చేసినవారికెంగల సద్గతి నంగరస్థలంబున నైనలేదు. సరిన్నిర్ఘర జలంబులం దవగాహించుట యుత్తమంబు. వాపీ తటాకంబులయందు స్నానంబుగావించుట మధ్యమంబు. గృహ స్నానంబు శ్రేయోఽర్థు లగువారికిఁ జేయందగదు. శీతల జలంబునఁ బ్రాతస్స్నానంబుఁ జేయఁ బ్రశస్తంబు. క్లేశంబునంగాని సౌఖ్యంబునఁ బుణ్యంబు లభింపదు. శ్రేయస్కాముండగువాఁడు వహ్నిఁ గ్రాఁగం జనదు. హోమార్థంబు వహ్నిస్పర్శంబు సేయందగదు. సూర్యోద యంబునఁ దూర్పు దెల్లనగుట మేఘావరణంబున సూర్యుండు గానరాక యుండిన నుదయంబె కా నెఱుంగవలయు. ఉదయంబున స్నానం బర్హంబుగాదు. సరిత్తోయంబు దొరకకయున్న నవకుంభస్థితజలంబులు వాయువు రాత్రి సోఁకిన యవి తీర్థమాడిన గంగాస్నాన సమంబగు. మాఘంబున దినదిన స్నానంబుచేసి శర్కరతోఁగూడఁ దిలలు దానం బొసంగవలయు. మాఘావసానంబున బ్రాహ్మణులకు షడ్రసోపేతం బుగా భోజన మొసంగవలయును. విష్ణుమూర్తియై నిరంజనుడగు సూర్యుండు ప్రీతుం డగుంగాక యని దంపతులకు శుక్లవస్త్రంబులును సప్త ధేనువులును మోదకంబులును దిలమయంబు లగునవి ముప్పది యర్పింపవలయు నామోదకంబు లొకభాగంబు శర్కరయు మూఁడు భాగంబులు, తిలలు నారికేళ శకలంబులు మూఁడు భాగంబులును, నేలా మరీచంబులతోఁ గూడఁ జేసిన దాన శుద్ధియగు. మాఘంబు నెలయు నభ్యంజనంబు వర్జింపవలయు బ్రాహ్మణుండు.

"దివాకర ! జగన్నాథ ! ప్రభాకర ; నమోఽస్తుతే
పరిపూర్ణం కురుష్వేదం మాఘస్నానం మమాచ్యుత !"

యని సూర్య ప్రార్థనంబుచేసి యా సూర్యబింబంబు భేదించి పరమ ధామంబు నొందుం గావున మాఘస్నానంబు సేయు నతండు మోక్ష గామియగు. తన్మాసంబున శుక్లపక్షైకాదశి యందు నాదిత్యార్కంబులఁ గూడెనేని మహాపాతక నాశంబగు. నక్షత్రంబుఁ గూడకుండిన నుప వసింపవలయు. కౌరవులలో యశస్కరుండగు భీముండు దరాగ్నిచే నుపవాసంబున కోర్వకుండెయుఁ దన్మాసంబున నుపవసించిన మహా ఫలంబని యెఱింగి యుపవసించు. నాఁటనుండి భీమైకాదశియనం

ప్రసిద్ధంబయ్యె. ఇది మహాపాపంబు లపహరించు. కున్నృపతి దేశం బునుం బోలెఁ, గుపుత్రుండు కులంబునుంబోలెఁ గుభార్య పతింబోలె, నధర్మము ధర్మవుం బోలెఁ, గుమంత్రి రాజుం బోలెఁ, గుజ్ఞానంబు జ్ఞానంబునుం బోలెఁ, గుశౌచంబు శౌచంబునుం బోలె, నసంవాదంబు సంవాదంబునుం బోలె, నసత్యంబు సత్యంబునుం బోలె హిమం బుష్ణం బునుంబోలె, ననర్థం బర్థంబునుం బోలెఁ బ్రకీర్తనంబు దానంబుంబోలె, విస్మయంబునఁ దపనంబునుం బోలె, నశిక్షచేఁ బుత్రుండునుం బోలె, దూరగతి గోగణంబునుం బోలె, సంకేతంబు పైతృకంబునుం బోలె, వివర్ధనంబున విత్తంబునుం బోలె, శ్రీమద్ద్వాదశి సమస్తాఘంబు లహరించు. 160

సీ. బ్రహ్మహత్యా సురాపాన హేమస్తేయ
గుర్వంగ నాసంగ ఘోరతర మ
హా పాతకములు సయ్యన నన్నియును గూడి
ప్రాపింప హరివాసరంబె కాని
యరయఁ బుష్కర నైమిశారణ్య కురుదేశ
శమన సహోదరి జహ్నుపుత్రి
కా నర్మదాదేవికా ప్రభాసాది తీ
ర్థ జపతపో హోమ దాన మహిమ

తే. గీ. లణఁప నేరవు లోకంబు లభినుతింప
భూమిలోపలఁ గల పుణ్యములును హరిది
నవ్రతపు సుకృతముదూఁచ నయము దెలియ
నరియె హరివాసరవ్రత సారమునకు? 161

తే. గీ. ద్వాదశీ పుణ్యవాసరోత్సవము వంటి
యుత్సవము గల్గ నేర్చునే యుర్వియందు
నజహరాదులకైన శక్యంబె దాని
మహిమ యంతయుఁ గొనియాడ మధురవాణి! 162

వ. ద్వాదశినాఁడు హాటక వరాహ పురుషరూపంబు గావించి ఘటోపరి భాగంబున నవతామ్రపాత్రంబు నిలిపి దానియందు సర్వబీజంబులు నించి [42]సితవస్త్రంబు గట్టి సువర్ణంబిడి చుట్టు దీపంబులు వెట్టి, సురభి కుసుమంబులు నిగిడ్చి 'వరాహాయ నమ' యని పాదంబులును, 'క్రోడాయనమ' యని కటిస్థలంబును, 'గంభీర ఘోషాయ నమ' యని

---

42. "శీత" వ్రాతప్రతి

నాభియును, 'శ్రీవత్సధారిణే నమ' యని వక్షస్థ్సలంబును, 'సహస్ర శిర సేనమ' యని బాహువులును, 'సర్వేశాయనమ' యని కంఠప్రదేశ మును, 'సర్వాత్మనేనమ'యని ముఖంబును, 'సుప్రభాయనమ' యని లలాటంబును, 'శతమఘాయ నమ' యని కేశంబులును బూజించి, జాగరంబు గావించి విష్ణుమహత్త్వ ప్రతిపాదక పురాణంబులు వినుచుఁ బ్రాతఃకాలంబునఁ గుటుంబి యగు వైష్ణవునకుఁ గ్రోడ సహితసనైవేద్య పరిచ్ఛదకుంభంబు దానం బిచ్చి యంత బంధు వర్గంబుతోఁ గూడఁ బారణ చేసినఁ బునర్జననంబు నొందఁడు. జ్ఞానాజ్ఞాన కృతంబగు బహుజన్మార్జిత పాపంబును సూర్యుం డంధకారంబును బోలె హరించు నిటువంటి ద్వాదశి పూర్వజన్మంబున నాచరించినదానవు. తన్మహత్త్వం బున నీపతి యీ పుత్రుం డీ సంపద నీకు లభించె. తద్ద్వాదశీ వ్రతపుణ్య చతుర్థాంశంబు నా కిచ్చితివేని భర్తృనిమిత్త ద్రవ్యలోభ పాతకంబుఁ దరించి సద్గతిం బొందెద. నా యట్టు లెవ్వతె లోకంబున నాచరించు నది క్రిమియోని శతంబునం బుట్టి పిమ్మటఁ జండాలియై జన్మించునని విన్నవించిన దానికిఁ దత్ఫలం బొసంగితి. ఏఁ జూడ విష్ణు పురంబున కేఁగె. స్త్రీలకుఁ బతియే దైవంబు. పతిని విడిచి పితృగృహంబున కేఁగి బ్రాహ్మణభార్య కాష్టకీటం బగుట చూడవే ? కుల శీలాద్యభిమాన వతివి. మఱియొకటి వేడుమని పలికిన రోషంబున సంధ్యావళిం జూచి యిట్లనియె. 163

మోహిని ధర్మాంగదుని రాజు చంపవలెనని కోరుట

సీ. సకల ధర్మాధర్మసార మీ వెఱిఁగిన
దానవు పతిహితతత్త్వంబు కొఱకుఁ
బ్రాణ మిచ్చెదవేనిఁ బ్రాణంబనఁగ నెంత ?
యంతకంటెఁ దలంప నధికుఁడైన
ధర్మాంగదునిఁ బట్టి తన చేతివాలునఁ
దలఁ ద్రెవ్వనేసి యాతల నిజాంక
భాగంబుపైఁ బక్వఫలమున్న యట్లుగాఁ
బరఁగఁబూనిన వాని శిరము నవ్య

తే. గీ. చంద్రబింబ సమంబు సశ్మశ్రుకంబు
కుండలాంకంబునైన యా గొనబు చూచి
సంతసిల్లుచు నేత్రాశ్రు జలము లేక
రాజు వర్తింప వలయునో రాజవదన ! 164

వ. అనినఁ దద్వచనంబులు విని కంపించి సంధ్యావళి ధైర్యంబు పూని నగుచు శుక్ర సమీరిత గాథ పురాణంబులయందు వినంబడియె. ద్వాదశి స్వర్గ మోక్షప్రదయగు. ధనంబు విడుచు, గృహంబు విడుచు, భార్యల విడుచు, మిత్రుల విడుచు, గురుని విడుచు, బంధువుల విడుచు, తీర్థంబులు విడుచు, యజ్ఞంబులు విడుచు, ధర్మక్రియా తపస్సాంఖ్య యోగంబులేని విడుచుంగాని యుభయపక్ష ద్వాదశీ వాసరోత్సవంబు విడువఁడు. తద్ద్వాదశీ ప్రభావంబున క్షేమంబయ్యెడి. నీకు సంతోషం బుగా ధర్మాంగదుని హింసించిన సంతోషమున నుండుము. సత్యంబు వదలిన నరుండు శ్వపాక పరునకంటె నీచుండగుం గావున సత్యంబు వదలునే? యని పోయి పతి చరణంబుల వ్రాలి యిట్లనియె. 165

తే.గీ. ఎంత బోధించినను విన దీరసంబు
మించి హరివాసరమున భుజించు బొండె
తనయు ధర్మాంగదుని తల తఱంగుటొండె
కాని యెవ్వియు నొల్లదా కలుషశీల. 166

సీ. తనయునిపైఁ బ్రేమ తల్లికి నధికంబు
కనియెడి దుఃఖ ముత్కటతరంబు
తండ్రి బీజావాప ధర్మహేతువు గాని
తల్లి పాలనము వర్ధనముచేయ
నోపు లోకంబున నూర్జిత సత్యవ్ర
తంబునిల్పఁ దలంచి ధరణినాథ!
శతగుణాధిక పుత్ర సౌహార్ద మాత్మకు
వదలితి నీవు సత్పథమునంద

తే.గీ. ఘనుని ధర్మాంగదునిఁ బుత్రుఁ దనక చేతి
హేతిఁ బరిమార్చి మెడమీఁద నిడిశిరంబు
గాంచి హర్షించితేని యాకాంత కొసఁగు
పరము ఫలియించు ననియె నావశ్యకమున. 167

వ. ఇట్టి యాపత్పరంపరలు తరింపంజేయ నీశ్వరుండు గలఁడు. శిబి శ్యేనంబునకు మాంసం బీఁడె? పురందరునకుఁ గర్ణుండు చర్మం బొప్పిం పఁడె? జీమూతవాహనుండు గరుత్మంతునకుఁ బ్రాణం బొసంగఁడె? దధీచి దేవతలకు నెమ్ములు విసర్జింపఁడె? కీర్తి ధర్మంబు సత్యంబు నిలుపుకొనవలయు. ఈ మోహిని ధర్మభ్రంశంబు నొందింప విధాత నిర్మించినవాఁడు. పుత్ర హింసకునిపై దేవతలు వైముఖ్యంబు నొంద

రేని హరిపదంబు నొందెద వవశ్యంబు దృఢచిత్తుండవై సత్యంబు నిల్పుకొమ్మని విన్నవించిన. 168

తే.గీ. అంత రుక్మాంగదుఁడు పుత్రహత్య, యాత్మ
హత్యయును జూడ బ్రహ్మహత్యాధికములు
గాన ధర్మజ్ఞు వినయ విఖ్యాతు నితనిఁ
జంపి యేలోకము భజింతు సాధ్వీ ! యకట ! 169

వ. మందరంబున కేలపోయితి ? విధిబలంబున నీ మోహిని నేల చూచి మోహించితి ? కుపుత్రుండేని యొకనిచే నీల్గినం దండ్రికి దుఃఖంబగు. ధర్మశీలుండైన నందను నెట్లు నా చేతిహేతిచే హింసింపుదు ? నేను జంబూద్వీపంబె కాని (యీతండు) సప్తద్వీపంబులు నేలె. విష్ణుభక్తిచే నాకంటె నధికుండు. ఏమి సేయుదు నెట్లు బ్రదుకుదు నెట్లు తరింతు? ఏ నేఁగి స్వాంతంబు గావింతునని చేరంజని యిట్లనియె.

చ. పొరి గొనఁజాల నందనునిఁ బుణ్యకరంబగునట్టి తద్రమా
వరదివసత్రయంబు విడువన్, ననునేని కృతాభిషేకయై
పరఁగిన సాధ్వినేని యనిపాలుగఁ జేసెదఁ జేయుమన్న దు
ష్కరతర ఘోరకర్మము లసంఖ్యములైన నొనర్తు నెన్నికన్. 171

వ. ధర్మాంగదుం జంపిన నీకు నేమిలాభంబు? హరివాసరభంగంబు చేసిన నీకు నేమి లాభంబు ? దాసుండ నినుంగొల్చిన వాఁడ నెయ్యదియైనం జేయుదు. కళితరత్నాంగుళీయక భారంబులగు కరంబులం బాదంబు లొత్తెద ననుగ్రహింపవే! పుత్రభిక్షఁ బెట్టవే; గుణవంతుండగు పుత్ర రత్నంబు దుర్లభంబు, హరివాసరంబు దుర్లభంబు. జాహ్నవీతోయంబు దుర్లభంబు. జనని వాత్సల్యంబు దుర్లభంబు. సత్కులప్రసవంబు దుర్లభంబు. వంశజ ప్రియాజనంబు దుర్లభంబు. కాంచన దానంబు దుర్లభంబు. హరి పూజనంబు దుర్లభంబు. వైష్ణవదీక్షా నియమంబు దుర్లభంబు. శ్రుతి సంగ్రహంబు దుర్లభంబు. వరాహక్షేత్ర వాసంబు దుర్లభంబు. ఆత్మచింతనంబు దుర్లభంబు. గురుసత్కారంబు దుర్లభంబు. విష్ణు నిమిత్త జాగరంబు దుర్లభంబు. పుష్కర జలంబు దుర్లభంబు. శిష్టసంయోగంబు దుర్లభంబు. పుత్ర సంప్రాప్తి దుర్లభంబు. అచ్యుత భక్తి దుర్లభంబు. పథ్యాశనంబు దుర్లభంబు. మహౌషధంబు దుర్లభంబు. వ్యాధి నిదానంబు దుర్లభంబు. మరణవేళ విష్ణు స్మరణంబు దుర్లభంబు. నీలవృషభ మోచనంబు దుర్లభంబు. త్రయోదశి శ్రాద్ధ కర్మంబు దుర్లభంబు. **తిలమ**యధేను దానంబు దుర్లభంబు.

కపిలదానంబు దుర్లభంబు. హరి వాసరంబున ధాత్రీఫల స్నానంబు దుర్లభంబు. సామగ్రి గలిగి శీతోదకంబునం బ్రాత స్స్నానంబు సేయుట దుర్లభంబు. ఏదియేని మాఘ మాసంబునఁ జేయుట దుర్లభం బిట్లెఱింగి యట్లు నీ కార్యద్వయం బొనరింతు. మచ్చిరం బిచ్చెద, సంధ్యావళిని దాసిఁగా నిచ్చెద రాజ్యం బిచ్చెద ననిన విని మోహిని యిట్లనియె. 172

సీ. శత్రుఁడే నాకు నో జననాథ! ధర్మాంగ
దుండు సద్గుణశాలి దోషదూరుఁ
డతని నేటికిఁ జంప? హరి వాసరమున భు
జించి నాతో గోష్ఠిచేసి తేని
నా యభీష్టము తీరు నరనాథ! నీకుఁ బు
త్రునిమీఁద మోహంబు దోఁచెనేని
బద్ధప్రలాపముల్ వలుక నేమిటికి నే
నెయ్యది చెప్పిన హితముగాఁ ద

లంచి కావింపుమని యాదరించి పలుక
నలుక సేయక ధైర్యంపు మొలకవోలెఁ
దండ్రి కడనిల్చి ధర్మాంగద క్షితీశుఁ
డతని శాతాసి యిచ్చి యిట్లనియె నపుడు. 173

ధర్మాంగదుండు తన్నుఁ జంపుమని తండ్రిని గోరుట

శా. ఆలస్యం బొనరింపఁ బాపము జగంబౌనౌ ననం దల్లి నేఁ
డాలోచించిన మాట సేయుము యశస్యం బాత్మసంరక్ష భూ
పాలశ్రేణికిఁ జేయఁ జెల్లు సుతుచే భార్యాళిచే సొమ్ముచే
నీ లోకంబుఁ బరంబు నీకుఁదగు నీ విట్లుం బ్రవర్తిల్లినన్. 174

క. దైన్యంబు విడువు దేహం
బన్యం బొక్కటి లభించు నా మీఁద యశం
బన్యోన్యమునకుఁ దగు సా
మాన్యుని కైవడిని నీవు మానం దగునే? 175

సీ. అవనీ సుపర్వార్థమై జననీ జన
కార్థమై ప్రమదార్థమై వసుంధ
రార్థమై యధిక కార్యార్థమై దేవ హి
తార్థమై బాలార్థమై వికల జ

నార్థమై గోరక్షణార్థమై నిజదేహ
మర్పించెనేని విఖ్యాత పుణ్య
లోకము గ్గలుగు నాలోకేశదిన భుక్తి
యర్థామే? శాస్త్ర రహస్య మిదియె

తే.గీ. సర్వమేధ మఖంబున స్వసుతుఁ బశువుఁ
జేసి వ్రేల్చిన తండ్రికి సిద్ధమై ల
భించు నుత్కృష్ట పదము గాంభీర్య ధైర్య
శౌర్యశాలివి నీ కింక శంకయేల? 17(

వ. సకల ధర్మంబు లెఱింగి మా తల్లి సంధ్యావళియు నానతి యిచ్చె
తద్వాక్యంబున వర్తింపుము. మీకు నాకు మజ్జననికి యశంబగు. హ
వాసర వ్రతంబు నిలిపికొమ్మని విన్నవించిన. 17

క. తనయుని మాటలు విని యా
జననాథుం డాత్మఁ గలఁగి సంధ్యావళిఁ జూ
చిన సంపుల్ల సరోజా
ననయై వినయైక ఖేలనంబున నున్నన్. 17

మ. అసిఁగేలన్ జళిపించి యానృపతి సత్యస్ఫూర్తి లక్ష్మీశు మా
నస మధ్యంబున నిల్పి వ్రేయఁదమి యానన్ సార సంపద్గుణా
ఢ్యు సుపుత్రున్ సమయింప నేమిటికి నయ్యో! నేఁడు నా తోడఁ గూ
డి సుఖంబందు భుజింపు మీ దినమునన్ డెందంబు రంజిల్లఁగన్. 179

క. అని మోహిని పల్కిన భో
జన మిందు భుజించుకంటె సంధ్యావళి నా
తనయునిఁ జంపుట మేలని
యన ననఘుం డందుఁజాల నాందోళింపన్. 180

తే.గీ. అతని ధైర్యంబుఁ జూడ రమాధినాథుఁ
డపు డదృశ్యత నిల్చె నభోంతరమున
గరుడవాహనమున దేవఖచర సిద్ధ
సాధ్యవర్యులు తనుఁ జేరి సంస్తుతింప. 181

క. వీరుండగు ధర్మాంగదు
చారిత్రము, తల్లియైన సంధ్యావళి హృ
త్సారము రుక్మాంగదు స
త్యారంభము చూడనుండె హరి వినువీథిన్. 182

రుక్మాంగదుఁడు సత్యపాలనకై పుత్రుని జంపఁ బూనుట

సీ. పూని మోహిని తను భుజియింపు మనుచుఁ బ
ల్మాఱు నాడఁగ ధైర్య మ్మామ మెఱసి
ఖడ్గ మంకించి రుక్మ విభూషణుఁడు నిల్వ
ధర్మాంగదుఁడు పూర్ణధర్మ శక్తిఁ
దల్లిదండ్రులకు శ్రీధరునకుఁ బ్రణమిల్లి
కంఠంబుఁ దండ్రి యగ్రమున వంచి
యున్న నాకంపించె నుర్వీవయోధులు
ధ్వను లొనర్చెను మహోదగ్ర లీల

తే.గీ. వీఁచె జంఝానిలంబులు వేగరాలె
నుల్కలెన్నేని నిర్ఘాత యుతములగుచు
నప్పుడేమనవచ్చు బ్రహ్మాండమెల్ల
దుఃఖ పుంజంబనంగ నల్లోలవలయ్యె. 183

వ. అంత మోహిని వివర్ణయై దేవకార్యంబు సేయలేనైతి, జన్మంబు నిరర్థ
కంబయ్యె. మద్రూప లావణ్య పరవశుండు గాక రాజు హరి వాసరంబు
విడువక సుతుని సమయింపంజూచె. దండధరుని మొగంబెట్లు చూతు?
నప్పరోజనంబులు నన్నుఁ దృణంబుగాఁ జూడరే! ఈ రాజీవ్రతంబునఁ
బరమ ధామంబు నొందెడి నితండు మన్నిమిత్తంబున సుతునిం జంపెడి
నింక నరకపాతకంబు నొందెద నని యుద్యతాయుధుండగు రాజుం
జూచి మూర్ఛిల్లిన. 184

ఉ. ఆ జగదేకవీరు గళ మంటకమున్నె సితాసితోద నా
రాజు కరంబు పట్టి రతిరాజ గురుండు ప్రసన్నమూర్తియై

రాజులలోన (నెన్న) నతి రాజితకీర్తివిలోకు లెన్నఁగాన్. 185

క. ఈ ధైర్యం బీ శౌర్యం
బీ ధర్మం బీ వివేక మెన్నికగా నేఁ
డే ధాత్రీపతికిం గల
దో ధన్యుఁడ! నీకె కాక యూహ యొనర్పన్. 186

క. శుద్ధాంతః కరణుండవు
బోద్ధవు నీవంటి పుణ్యపురుషులు గలరే?
యి ద్ధరణీ తలమున నీ
విద్ధరణితభేరిఁ దెలిపి తే కాదశియున్. 187

శా. త్రైలోక్యంబున సద్గుణంబులు మహోదారంబులై యుండ భూ
పాలా పూర్ణయశంబు నిల్పి సుతుతోఁ బద్మాక్షితో సంతత
శ్రీలన్ సర్వ వికార దూరమయి యర్చిఃకీర్ణమై యాత్మ వి
ద్యా లాభాధికమై శుభస్థిర తరంబై యొప్పు మన్మూర్తితోన్. 188

వ. నీవును సుతుండును నిల్లాలును సమగ్రైశ్వర్య తేజంబుల నైక్యంబు
నొందుం డనిన. 189

రుక్మాంగదుఁడు సపుత్ర కళత్రముగా ముక్తి పొందుట

సీ. అప్పుడైహిక సుఖంబంతయు విడనాడి
కోశమందిర దారకుంజర హరి
వస్తు వాహనబంధు వర్గంబు దిగనాడి
యైక్యంబు నొందఁ బోరనుచుఁ గురిసె
మందారతరు కుసుమంబులు, దివ్యదుం
దుభులు మ్రోయ నుతించి రభిమతముగ
నప్సరోంగనలు, చోద్యంబుగాఁ బాడిరి
గంధర్వవర్యు లుత్కంఠ మెఱయ

తే.గీ. నది నిరీక్షించి యంతకుం దంతలో లి
పి ప్రమార్జన మొనరించి బెగడి దిశలు
గ్రక్కతిల మొఱ్ఱలిడి యధికార మెల్ల
ననుచు సాగిలి మ్రొక్కి యిట్లనుచుఁ బలికె. 190

వ. చక్రధరా! యీ మోహిని నేకాదశీ వ్రతభంగంబు గావింపఁ గుశకే
తుండు నిర్మించినవాఁడే తత్ప్రభావంబున సతీసుత సహితుండై నీ
యందు నైక్యంబు నొందె, నా లోకంబు రహిత నానా లోకంబయ్యె.
నీ వెఱుంగనిది యెయ్యది? యని విన్నవించి కమలాసను కడకేఁగి
విన్నవించిన దివ్యవిమానంబులతో నింద్రాదులు చుట్టునుం గొలిచి రా
నవ్విధాత యెండిన నది వోలెఁ, జంద్రుండు లేని శర్వరివోలె, వాడిన
పంకజంబువోలె, నివృత్త మఖంబైన వేదికయుంబోలె, ద్రుమంబులు

లేని వనంబువోలెఁ, గలమసస్యంబులేని కేదారంబునుం బోలెఁ, ప్రభలేని దివాకరుండువోలె, గతోద్వాహంబగు మంటపంబువోలె, నవనీతంబు దిగిచిన మధనివోలె, విఱిగిన సేనయుం బోలె, నాథ రహితయైన యువతియుం బోలె, ధాన్యహీనంబగు కోష్ఠంబునుంబోలె, రాజులేని రాష్ట్రంబునుంబోలె, మంత్రిలేని రాజునుంబోలె, ధన ధాన్యం బులులేని గృహంబునుంబోలెఁ, బక్షిసంఘంబులేని గూడునుంబోలె, బద్ధసంఘుండైన భిక్షుకుండునుంబోలె, భార్యారహితుండగు గృహ స్థుండువోలె, మార్జనీపాంశు సంస్పృష్టుండైన జనుండునుంబోలె, వాదభగ్నుండగు వాదియుంబోలె, నిర్ధనుండగు పురుషుండునుంబోలె, నంధునిదీపంబునుంబోలె, వికలాంగయగు ప్రతిమయుంబోలె, శాఖలు విఱిగిన శాఖియుంబోలె, నిర్జలంబగు మేఘంబునుంబోలె, ధూమసహి తంబగు వహ్నియుంబోలెఁ, బత్నీసమేతంబుగాని గృహంబునుంబోలె, సర్వసంగంబు నొనర్చు నరుండునుంబోలె, శ్వశురావాసంబునఁ బ్రియా తిరస్కృతుండై పేదయైయున్న జామాతయుంబోలెఁ, గరి వెఱికివైచిన తామరయుంబోలె, మదంబు డిగిన కుంజరంబువోలె, భగ్నవేగంబైన హయంబునుంబోలె, శుష్కించిన సింహంబునుంబోలెఁ, గోఱలు డిగి చిన సర్పంబునుంబోలె, రెక్కలు విఱిగిన పక్షియుంబోలె, బతితుం డైన బ్రాహ్మణుండువోలె, భుజవెట్టిన లిపియుంబోలె, విస్వరంబగు యజుర్వేదంబునుంబోలె, స్వరహీనంబగు సామంబునుంబోలెఁ, బద హీనయగు ఋక్కునుంబోలెఁ, దృణసమాకీర్ణమగు మార్గంబునుంబోలెఁ, బద్మంబులులేని సరోవరంబువోలె, మమత విడువని జ్ఞానంబునుం బోలె, దంభంబునంజేయు ధర్మం నుంబోలె మోహిని తేజోరహితయై నిరుత్సాహయై చింతింప జనులు 'పుత్రహత్యాకారిణి, భర్తృఘాతిని, సంధ్యావళీ దుఃఖదాయిని' యని యాక్రోశింపం జూచి దేవత లిట్లనిరి.

ఆ.వె. శోకమందెదేల సుందరి ! చేసితి
పౌరుషంబు దానఫలము గాక
యున్న నీకుఁ గలదె ! యుర్విపై నపరాధ
మింతి ! నీకు నింత చింత యేల ? 192

సీ. దండించఁ గర్త యంతకుఁడు లోకులనెల్ల
వనజాక్ష భక్త దండనము గాన
శక్తుండుగాఁడు, నిర్జన కార్యసాధన
నియతతేజశ్శక్తి నీకె కలదు,

కలిగిననేమి విఘ్నములేక వైశాఖ
[43]సితపక్ష మేకాదశీ దినమున
సారంబుగాఁగ విష్వక్సేన పూజఁగా
వించెఁ దన్మహిమఁ బవిత్రుఁడయ్యెఁ,

తే.గీ. గొడుకుఁ ద్రికరణ శుద్ధిగా నడపఁజూడ
నబ్ధిజాజాని ప్రత్యక్షమై కుమార
దారసహితునిఁగా నిజ తనువునందుఁ
దాల్చుకొనియేఁగె నౌర! తద్ధర్మమహిమ. 193

క. సారతరంబగు ధర్మము
ప్రారంభించినను వేగ ఫలియించు విధి
ప్రేరణమునఁ గాకున్నన్
నేరం బింతయునులేదు నిఖిలజనులకున్. 194

తే.గీ. [44]త్రికరణంబుల నీవు పూనిక నొనర్చు
యత్న మీడేరకుండిన నబల! నీ ప్ర
గల్భతకు మెచ్చి వరమొసంగం దలంచి
వచ్చినారము తెలుపు నీ వాంఛితంబు. 195

ఉ. వంచన మింతలేక యనివారణశక్తి వంచించునట్లు యూ
హించి యొనర్పఁ గార్యమొక యింతయుఁగాక నిరర్థమైనఁ గ
ష్టించిన లాగు చూడక హసించిన యా నరుఁడందు ధాత్రిలో
నెంచఁగ గోవధాదికము లెన్నియుఁ జేసిన పాపసంఘముల్. 196

వ. కావున నీవు దేవకార్య నిమత్తం బింత నిష్ఠురకృత్యంబు గావించితివి. ద్వాదశి మహిమ భగ్నంబయ్యెనైన నేమి? వరంబు వేఁడుమనిన మోహిని వారింజూచి యేమి సాధించితి? యమపురంబుఁ బూర్ణంబు గావించితినో? హరి దినంబున భుజింప సమకట్టితినో? రుక్మాంగదుని మోహాబ్ధి ముంచితినో? అతం డీ దండధరుని తలఁ ద్రొక్కి యప్రమేయ గుణాఢ్యుండును నిర్మలుండును నిర్మలాశ్రయుండును హంసంబును శుచిషన్మూర్తియు, వ్యోమంబును బ్రణవంబును, జీవుండును,

43. "సితపక్ష యేకాదశి" ఇదివ్యాకరణముచే సాధ్యముకాదు. 'సితపక్ష మేకాదశి దినమున' అనువిధముగాఁ నున్నచో సరిపెట్టుకొనవచ్చును.

44. ఈ పాదమున యతిభంగము. కాని పూర్వపద్యాంతమునంగల ద్రుతమును బురస్కరించుకొని "ంద్రి"గా భావించినచోఁ గుదురును.

నవ్యయుండును, నిరాధారుండును, నిష్ప్రపంచుఁడును, నిరంజనుండును, విష్ణుండును, శూన్యుండును, వేదస్వరూపుండును, ధ్యేయుండును, ధ్యేయవర్జితుండును, నస్తి నాస్తి వాక్యవర్తియు, దూరవర్తియు నంతికవర్తియు, మనోగ్రాహ్యుండును, బరమధామ పురుషాఖ్యుండును, జగత్త్రియ జనహృత్పంకజ సమాసీనుండును, దేజోరూపంబును, నిరింద్రియుండును నగు స్వామియందు లీనుండయ్యె. కార్యంబు సాధింపక వేతనంబుగొను భృత్యుండు నరకం బనుభవించి లతాగుల్మాది రూపంబున జనించు నేను భర్తృ పుత్ర వినాశినినై యెట్లు వరంబు వేఁడుదు ననిన నిర్జరులిట్లనిరి. 197

క. నీ మదిఁ లోగల కోరిక
నో మోహిని! మమ్మునడుగు మొసఁగెదము యశ
శ్శ్రీ మించ నీ ఋణంబిఁక
మామీఁద ఘటింపకుండ మంజులవాణీ! 198

తే గీ. రాజుతోఁ గూడ నతిపరిశ్రమమునొంది
యస్మదర్థంబుగాఁ గలహం బొనర్చి
యింత చేసితి విశ్వాసహితగుణమున
ననుభవింపుము తత్ఫలంబైన వరము. 199

వ. అనునంత[45] (రుక్మాంగదు పురోహితుండు) 200

పురోహితుఁడు మోహినిపై కోపించుట

సీ. అంబుమధ్యమునఁ బ్రాణాయామ పరతమై
నబ్ద శతంబు నవ్యయు నమేయు
నారాయణుని మనోనలినంబునం దాన్చి
తద్వ్రతాంతంబునఁ దజ్జలంబు
వెడలి మోహినిసేయు విపరీత కృత్యంబు
విని దేవతలఁ జూచి విపులరోష
[46] శీలయై నిపుడెంత చేసెనీ దుర్మేధ!
వేధయిట్లేల కావించె దీని?

45. తరువాతి భాగమును బట్టి యిక్కడ నీపదముండ వలసినదిగా గానవచ్చుచున్నది
46. ఈ పాదమున యతిభంగము శక్తిమై యని మార్చినం గుదురును.

తే. గీ. సాధ్వి యౌనె? దురాచార సత్యదూర
పరతరాశ్లీల సంతత పాపశీల
వరమొసంగుట మీకు భావ్యంబె ధర్మ
మెట్లు నిల్పెదరో నాకు నెఱుఁగఁబడదు. 201

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 202

క. పతిసుతఘాతిని యిది దు
ర్వ్రత యనలములోన దీని వైచినఁ గానీ
యతినిందఁగాని పాప
చ్యుతి యింతయు లేదు వినరె! శ్రుతులన్ స్మృతులన్. 203

వ. దీని నరకంబునం ద్రోయుటకాక పుణ్యలోకంబగు నాకంబుఁ జేర్పం దగునే? దీనికి వరమిచ్చెద మన మీకు నోరెట్టు లాడెనని మఱియు నిట్లనియె. 204

క. హరి దినమునఁ గుడువు మనుట,
సురభుల బ్రాహ్మణులఁ జంపఁ జూచుట, విప్రున్
సురఁ ద్రావు మనుట, యుష్మ
త్పురవాస నిరోధకములు బుధవరులారా! 205

వ. హరివాసర భోజన గో బ్రాహ్మణవధ సురాపానాది పాప వచనంబు లెఱింగి పల్కినం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు. ఎఱుంగక పల్కినఁ బ్రాణాయామశతంబులనేని ఏకాదశ్యుపవాసంబున నేని, సౌరక్షేత్ర స్పర్శనంబుననేని దేవపూజార్చనంబుననేని తరించు నిదియెఱింగి హరి వాసరమున భుజింపుమనియె. భర్తృవాక్యంబుమీఱి సద్గుణాఢ్యుండు నిజహృదయంగమ శీలుండునైన సుతుని సమయింపం జూచె, నిది స్పృశింప నర్హగాదు. దీనికి వరంబీ నుత్సహించుట దగునే? మీరు ధర్మజ్ఞులను, న్యాయజ్ఞులను, బ్రాజ్ఞులను బాలించువారు. పాతకులంబాలింపందగునే? ధర్మంబున కాధారంబులు వేదంబులు. స్త్రీలకుఁ బతిశుశ్రూష సేయవలయునని పలికె. ఆ శుశ్రూషయన నతని యాజ్ఞ మీఱక యుండుటయే. ఆ యాజ్ఞ దాఁటినయది శాపార్హగాని యనుగ్రహార్హగాదు. బొంకింతునని వరంబువేఁడి వంచించెనిది. సత్యవ్రతుండు గాన నతండు దీనికిం బాపంబుగట్టి ముక్తుండయ్యె. మఱియు నిది పాప శరీర. సకలదాన ధురంధరుని బ్రహ్మణ్యునిఁ, బ్రజారంజనుని, హరివాసరవ్రత పరాయణునిఁ, బరదార వివర్జితుని, దుష్కర్మ క్షమి

తుని, దుష్టశిక్షకుని, సప్తవ్యసనాపేతుని, ధర్మాంగదుని నింతచేసె, నిది వరంబునకుం దగునే? దీనిపై దేవతలేని దానవులేని పక్షంబు నిలిపిన వారినే భస్మంబుసేయుదు. తత్పక్షదోషంబునఁ బక్షపాతియు మహా పాతకుండౌనని కోపంబు మోహిని దేహంబుపైఁ బ్రయోగించి దివ్యులు ప్రార్థించు నంతనే భస్మంబు చేసెనని వసిష్ఠుండు మాంధాతకు నానతి యిచ్చి మఱియు నిట్లనియె. 206

ఉ. నాకమనాగ పద్మసదనాకము నాయత భక్తినిష్ఠలౌ
లోకులకుం బ్రశస్తమగు లోకము పాపశరీరులైన యా
లోకులకున్ దినేశ సుతలోకముగాని లభింప దీవు సు
శ్లోకుని రాజుభక్తు నరిసూదనుఁ జేసిన చేఁత రిత్తయే? 207

మోహిని పాపఫల మనుభవించుట

సీ. అని[47] భూమిదేవుఁడిట్లాడిన నాబోటి
నరకంబునకుఁ ద్రోయ నరకవాసు
లందఱు నిందుండ నర్హులే నీవు గు
ణాధికు ధర్మాంగదావనీశు
ధర్మజ్ఞు సత్పథస్థాయి దయాళుని
గురుభక్తిరతు దానకుశలు బంధు
పక్షు సప్తద్వీప పతి ననిచే నేఁడు
సమయింపఁజూచితి సాహసమునఁ

తే.గీ. గనలి దుర్మదసుతునైన గాసిచేయ
బ్రహ్మహత్యా శతోపమ పాతకము ల
భించునని యమ్మహాఋషు లెంచుకొందు
రట్టితత్త్వజ్ఞుఁజేసితివౌనె నీకు? 208

వ. ఇందు నీకు నిష్కృతిగలదే? యని వెడలంద్రోయ రసాతలంబు సొచ్చె, నా రసాతలంబున నాగకుమారులు తర్జించిన లజ్జించి దేవసభకు నేఁగి మొఱలిడుచు భువనత్రయంబుఁ దిరిగి ముసలదండాదులచే మొత్తులం బడి భవత్కార్యార్థంబుగా నింతచేసి నొచ్చితి. నాకు గతియెట్లు గలిగెడునని పరితపింప. 209

---

47. వాయు

చ. అరయఁగ విప్రశాప హతులై పడువారికి విప్రతాడనో
త్కరమున నీల్గువారికిని దగ్ధ భుజంగమదష్ట వజ్రపా
తరదన ఘాతభగ్నులయి తారెడు వారికి జహ్నుకన్యకా
సరిదవగాహమొప్పు ననిశంబును దగ్ధనపాప మాఁపఁగన్. 210

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె. 211

క. అటువంటి దివ్యవాహినిఁ
బటువేగముతోడ నేఁగి వడి మునిఁగినఁ ద
త్కుటిలాఘంబులు దొలఁగవు
జటిలానీకములు దొలఁగి చనుదురు చేరన్. 212

వ. అది గావున నేను హరివాసర ద్రోహిని, భర్తృపుత్ర వినాశినిని, జగత్త్రియ నిందితను, నన్ను నెట్లు దండించినం దగుదు నేమి సేయుదానని దైన్యంబుననున్న మహేశ దివాకర సహితులగు దివ్యులు రుక్మాంగద పురోహితుని మెల్లన శాంతినొందించి యిట్లనిరి. 213

క. నాకము పాడై యుండన్
వైకుంఠము నిండియుండ వనరుహహిత భూ
లోకము శూన్యంబగుటన్
వ్యాకులతంబొంది చేయవలసెన్ మాకున్. 214

వ. ఏము పంపిన నిమిత్తంబుననే యీ మోహిని హరివాసర వ్రతంబు మాన్ప రుక్మాంగద సన్నిధానంబునకు వచ్చిన యదిగాని నిజతంత్రంబున వచ్చినయదిగాదు. (రాజు) పునరావృత్తి రహితంబైన పరమ ధామంబు సత్యంబు నిలుపుకొని చెందె. ఇది యుపకారంబె కావించిన యది. నీవు సదాచారుండవు. తపస్విని, సర్వభూత హితుండవు. మహానుభావులకుఁ జేసిన యప్రియంబేనియుఁ బ్రియంబేయగు. సాంఖ్య విదులైన మునులకు లభింపని వైభవం బా రాజునకుం గలిగె. ప్రసన్నుండవుకమ్ము. పాదహతులైనవారిని హింసింప నేటికి ? అని విన్నవించిన నిర్జరుల మన్నించి శాంతుఁడై పురోహితుం డిట్లనియె. 215

సీ. అనిమిషులార ! పాపాన్విత యిది భర్తృ
దుఃఖప్రదాయిని, దుష్టశీల
స్థావరజంగ మాత్మకమైన లోకత్ర
యంబున దీనికి నధివసింప

రాదు; భూత ప్రజాక్రాంతంబుగాని దు
స్థానమెయ్యది యది తలఁచి దీని
ననుపంగఁదగు భూమి ననిచెద ననినఁ జ
రాచరజీవ సంవ్యాప్తతరము

తే.గీ. దైత్య నాగాన్వితంబు పాతాళసీమ,
యాకసము పక్షులకునెల్ల నాకరంబు,
సుకృతి గమ్యంబు, నాకంబు వికృతిఁ బాప
కర్మ నిలయంబు నరకంబు గణనసేయ. 216

వ. ఝషాదులచే సాగరంబులు వ్యాప్తంబు[48] లయ్యెడి, విహంగంబులచే మహీరుహంబు లధిష్ఠింపబడియె. ఇది యెచ్చట నుండెనేని దీని నంటిన మాత్రంబున నధోగతిం బొందుదురు. అని విప్రుండు పలికిన నెఱింగి యగుంకాక! యని మోహినిం జూచి నీకు లోకత్రయంబున నుండ నవకాశంబులేదు. దివ్యులు పాపభోక్తలు కారు; పాపసంగులుం గారు. నీవు సేయు నుపకారంబులకు శాపాపాయవరంబు దయచేసెద మని యున్నవార మిందులకు నుపాయంబు దోఁచ దనిన మోహిని యిట్లనియె. 217

ఉ. చేసితి మీర లంపిన యశేష విశేష విమోహ కార్యముల్
వాసి ననేక పాపము లవార్యములైనను ముట్టె[49] నాత్మ ను
గ్లానము నొందె దండధరు లక్ష్మి యశేష మనుష్య వర్గముల్
డాసె సమస్త ఘోరవికటధ్వని నారకలోక వాసముల్. 218

తే.గీ. చిత్రగుప్తుండు నలసెఁ జేసేత వ్రాసి
ధర్మ సంచయ మెల్ల విధ్వస్తమయ్యె
నైనఁ బాపంబు నామీఁద నంట నిమ్మ
సంఘటించితి నేనిట్టి సాహసమ్ము. 219

వ. అయినను బురోహిత సహితులగు మీకు నంజలిఁ గావించి వేఁడెద. మీకు హితంబు చేసి పాపంబు లనుభవించిన నేమి? మఱియుం దత్పాప బుద్ధియే నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఏకాదశి పుణ్యఫలంబు నాకు నిడినఁ దదాధారంబున నుండెద నయ్యేకాదశి సర్వదిన పుణ్యరాశి, సర్వ పాప

48. "వ్యాపింపఁబడియె" నని వ్రాఁతప్రతి

49. "బుట్టె వ్రాతప్రతి"

ప్రణాశని, సర్వలోక ప్రదాయిని యనిన మోహిని వచనంబులు విని శిరంబు లూఁచుచుఁ బరుషాక్షరంబుల నిట్లనిరి. 220

ఆ.వె. అడుగరాని యర్థ మడిగితి వబల ! సు
రాసురులకునైన ననుభవింప
రాదు విష్ణువాసర వ్రతఫలము నీ
కెవ్వఁ డొసఁగ శక్తుఁడెంచి చూడ. 221

క. హరి దివసఫలమ్ము దక్కన్
వరమొక్కటి వేఁడుమింక వారిజనయనా !
హరిదినము బ్రహ్మ హత్యా
దురితాయుత కోటినేని ద్రోవలఁబెట్టున్. 222

వ. సర్వయజ్ఞ ఫలప్రదంబగు హరివాసర ఫలంబొసంగ మాకు శక్తిలేదది మోక్షప్రదంబు, పుణ్యంబు, జన్మమృత్యు నికర్తనంబు. తత్ఫలంబు వేఁడిన నీ శిరంబునఁ గులిశంబు వడియెడు ననిన మోహిని యిట్లనియె.

క. అయినన్నేమి ? ప్రియంబుగ
దయతోడం బ్రాంతవిద్ధ దశమీ సుకృతం
బయిన న్నొసఁగుఁడు నాక ని
లయులారా ! యనుచు సువికలంబుగఁ బలుకన్. 224

వ. దివ్యు లిట్లనిరి. 225

ఆ.వె. ప్రాంతవిద్ధ దశమిఁ బ్రాపించు సుకృతంబు
హరునిమాట మీఁద నబ్జసూతి
జంభునకు నొసంగె నంతత బలశాలి
యైనఁ దత్ఫలమున కర్హుఁడగునె ? 226

వ. అనిన మోహిని యిట్లనియె. దశమీ ప్రాంతంబున దివాకరుం డుదయించినది మొదలు హరిదినంబది యసురులకు నొసంగిరి. సూర్యోదయ విహీనంబైన దృశ్యాదృశ్యచరచరంబై దశమితోఁ గూడిన హరిదినం బగ్ని విహార కాలార్హం బదియె వధూత్థాపన [50]కాలంబు, గోదోహన కాలంబు, పక్షి సన్నాద లోలంబు, సర్వదేవ విరామ కారణంబు, మార్జనిగ్రహణ సమయంబు, ద్వారోద్ఘాటనవేళ, ప్రతీక్షిత స్నానావసరంబు, వాదిత్ర నినద సంకులంబు, తద్దశమితో

50. "మూలంబు" అని వ్రాతప్రతి.

నేకాదశి కూడెనేని యది నాకు నివాసంబుగా నొసంగుఁడు ఉదయంబున హరివాసరంబును వేఁడ వైనతేయోదయంబున వేఁడెద. మునిదగ్గనై[51] యిష్టార్థంబుగా నీ ప్రాంతంబు వేఁడెదనీ వలయు నిధి యీకుండిన వేయితునియ లయ్యెదనని కులిశంబుచేత విచ్ఛిన్నయైన తన్మోహిని పలుకు వచనంబులు విని దిగంబర పురోగములైన యా నిర్జరులందఱు విమర్శించుకొని యమదర్శనార్థంబుగా, వైకుంఠ ధ్వంస నార్థంబుగాఁ, బాషండ వృద్ధ్యర్థంబుగాఁ, బాపసంజన నార్థంబుగా, దత్పురోహితుని వలన ననుజ్ఞఁగొని మోహినింజూచి యిట్లనిరి. 227

దేవతలు మోహినికి స్థానమును కల్పించుట

సీ. అఖిలలోక విమోహనార్థంబుగా నీకు
నుండ నర్హంబగుచున్న ధామ
మా దశమీప్రాంత మదియె ప్రత్యూష దు
ష్టము హరిదిన సంయుతము ఘటింప
జంభదుష్టము గాదు సకల దానవ దైత్య
గమ్యంబుగాదు యోగ్యంబు గాదు
సురలకు, నందు సుస్థిరలీల విహరింపు
మా కాలమున మాధవార్చనంబు

తే.గీ. సేయు మనుజుల సుకృతంబుచెందు నింక
సంశయంబంద నేటికి సారసాక్షి!
దేవకార్యార్థమై నీవు తిరిగినట్టి
తత్ప్రయాసంబు ఫలియించుఁ దరళనేత్ర! 228

క. ఆదిత్యోదయ హీనత
నా దశమీ ప్రాంతమున్న హరి దివసముగా
నాదటఁగైకొని యుండెడు
నా దుర్మదు ఫలము నీకు నర్పించు నిఁకన్. 229

వ. సూర్య హీనంబగు దశమీ ప్రాంతం బేకాదశీ మిశ్రంబు నాశంబు నొందించిన నుపవాసవ్రత దాన జాగరణంబులచే నార్జించిన పుణ్యంబు

51. నైష్యర్థంబులుగా నని వ్రాతప్రతి.

నీకగు. అప్రభాతాంకితంబై యంతర్దశమీ గర్హితంబై దృశ్యాదృశ్యాత హరి దినంబునుం గూడియున్న నరుఁడు సేయు సుకృతంబు నిష్ఫలం బగు. ఇట్టి దశమీ ప్రాంతంబుననుండి జగంబుల మోహంబు నొందింపుచు తాఁబడిన పాటులన్నియు మఱచి మోహిని హర్షించుచుండు. యముండు తత్పాతకుల శిక్షించుటకుఁ బటాక్షరలిపి పుట్టెడి. అది దేవ దానవులచేత నలంఘ్యంబగు. రవి సంప్రయుక్త దశమీయోగంబు భువనత్రయంబునఁ బ్రసిద్ధంబు. ఆ యోగయుక్తదశమిం బటస్థితయై దృశ్యాదృశ్య సంజ్ఞ వర్తించునదియై మోహిని యనుభవించుకొని తత్పటంబునందు లిపి గావింపుచు నిజస్థానంబున నుండునని యముండు పలికి దేవతలుం దానును నాకలోకంబునకేఁగె. మోహినియు జగన్మోహినియై దినేశహీన ధశమీప్రాంతంబున నుండెనని వసిష్ఠుండు మాంధాతకు నెఱింగించి మఱియు. 230

సీ. పాప నాశనము శోభన మీ పురాణంబు
రుక్మాంగద చరిత్ర రుక్మచేల
భక్తి గమ్యము జగత్ ప్రాప్యంబు సర్వదుః
ఖక్షయ కరము విఖ్యాత తరము
సంతతాయుష్య యశస్య ప్రశక్యంబు
సర్వశత్రు విఘాత శక్తియుతము
శ్రోతవ్యము, మహీశ సూనులకెల్ల జ
యప్రదం బధిక యోగ్యంబు భూమి

తే.గీ. సురుల కర్థంబు సంతాన సుఖకరంబు
నర్థదాయక మెంచ నర్థార్థులకును
నఖిల విద్య లొసంగుఁ దదర్థి తతికి
నిది మహా పుణ్య చరితమూహించి పొగడ. 231

వ. ఈ రుక్మాంగద చరిత్రంబు రాజసూయ ఫలప్రదంబు. ఇది నీ కెఱింగించితి ననిన వసిష్ఠునకు మ్రొక్కి పరమానందంబునొంది మాంధాత యేకాదశీ నిశ్చయం బెఱింగి ద్వాదశీ మహోత్సవం బాచరింపుచు నుండె. 232

ఆశ్వాసాంతము

మ. అమితోద్యద్యమశార్జున ద్రుమదమాహంకార ధౌరేయ దు
ర్దమ ! సాళ్వద్రుమ రుక్మి కాలయవనాద్యక్షుద్ర దుర్వాహినీ
శమనోదగ్ర మహోగ్ర ! శుక్ర రుచి రాజత్తీవ్రతేజః ప్రభా
కుముది న్యాప్తకులావతంస ! చరమాంగుళ్యుద్ధృతోర్వీధరా ! 233

క. శకటారి బల నిషూదన !
నికటారి జలజయుగోనీయ వరత్వ
ప్రకటన సంయోజిత ది
క్ప్రకట నవోల్లాసరత్న ! కాంచీధామా ! 234

భాషిణి. సత్యభాషణా ! సాధు పోషణా !
నిత్యజీవనా ! నిర్మలావనా !
దైత్య సూదనా ! ధర్మ మోదనా !
స్తుత్యబోధనా ! దోషశోధనా ! 235

గద్యము

ఇది శ్రీ మత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీ మదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము
సంపూర్ణము

నారదీయ పురాణము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీజైవాతృక వంశాం
భోజోత్కరమిత్ర ! భువనపూర్ణ చరిత్రా !
రాజీవనేత్ర ! నిరుపమ
భోజేశ సుతాకళత్ర ! బుధజనమిత్రా ! 1

వ. అవధరింపుము. 2

సీ. ... ...
... ...
... ...
... ...
......ధావాహినీ ప్రవా.........
హతరంగములు వంకమణఁచి పూర్ణ
హరిభక్తివోలె భవాతంకములు మాన్చె
నత్యంత మహిమ మాకందఱకును

2ఆ.వె. సుధసుపర్వలోక సుపదమై క్లేశంబు
లడఁచుఁ దావకీనమైన వాక్య
రూపసుధ దినంబు రుచిగొన నస్మదా
ప్యాయనంబు చేసె ననఘ చరిత ! 3

1. వచనము తరువాత "ఇట నొక పత్రము కానరాదు" అని యొక పత్రము మూలమునందే లుప్తమైయున్నట్లు ప్రతి వ్రాసినవారు పేర్కొనిరి.

2. ఆటవెలది గీతముగా పేర్కొనఁ బడినది.

ఆ.వె. కథకు లెందఱైనఁ గల్గినఁ గల్గనీ
పూని తెల్పనిమ్ము పుణ్యకథలు
సర్వబోద్ధలైన [3]జనుల(ల) బోధించె నీ
దివ్య వాఙ్మయైకతేజ మనఘ. 4

తే.గీ. తామసోక్తి నిబంధన తామసులకు
రాజసోక్తి నిబంధన రాజసులకు
సాత్వికోక్తి నిబంధన సాత్వికులకుఁ
బరమబోధం బొనర్చు నేర్పరివి నీవు. 5

తే.గీ. సాత్వికోక్తి విరుద్ధార్థ సరణియైన
యట్లనే పల్కువల్కుఁదు వదియు ననఘ!
తామసాధీనశాస్త్ర బోధనము కొఱకుఁ
గాని స్వాభావికార్థంబుగాదు నీకు. 6

క. అమరున్ జ్ఞానము సత్వగు
ణమునను లోభము రజోగుణమున మహామో
హమదములు తమో గుణమున
నమితస్థితి ననుచు శౌరి యానతి యిచ్చెన్. 7

తే.గీ. తామసాది పురాణజాతములనైన
నెద్ది సర్వోత్తమంబని యెంచఁ బడియె
నఖిల నామాంతరంబుల నదియ విష్ణు
తత్వము తదంతరాత్మయై తగుటఁ జేసి. 8

క. భగవన్మహిమాంభోనిధి
యగణిత తద్బోధవీచియై మెఱయఁగ జ్ఞా
న గుణామృత రస బిందువు
లొగి నాప్యాయన మొనర్చుచున్నవి మాకున్. 9

తే.గీ. ఔర భగవన్మహిమ వార్ధి యతి గభీర
తర మపారంబు సద్గుణోద్యత్ప్రవాహ
మమృత రసము హిమాంశుండవైన నీక
తంబునన్ వెల్లివిరిసె నిద్ధరణిలోన. 10

---

3. జనులు

తే.గీ. చంద్రుఁడవు నీవు చంద్రిక సరస సూక్తి
సంతతి చకోరముల మేము సారసాక్ష!
సత్కరుణ జ్యోత్స్న నీవంటి సాత్త్విక ప్ర
వర్తనుఁడు గల్గ నేర్చునే వన్నె మెఱసి. 11

క. అల భగవంతుఁడు మాపైఁ
గలఁడని తలఁచితిమి యట్లు కాకున్న తఱిన్
గుల విద్యా సంపదలం
దలకొనదే గర్వమెల్లఁ దత్త్వజ్ఞనిధీ! 12

తే.గీ. కలిత విద్యాకుల ధనోత్థగర్వ పటల
జాత సంఛన్నదృష్టుల మైతిమేని
నిన్ను వీక్షింపఁగల మెట్లు నిఖిల ధర్మ
పద విశేషోపదేష్టవై వరఁగియున్న. 13

వ. అనిన సూతుం డిట్లనియె. 14

సూతుఁడు బ్రహ్మజ్ఞాన తత్త్వమును బోధించుట

మ. కులమాచారము విష్ణు (పాద)[4] భజనాంకూరైక[5] సద్భక్తి ని
శ్చలమౌ న్యాసలవంబులేని యతి నిస్సారాత్ముఁడన్ హీన దు
ష్కులుఁడన్ నేఁడు మఖంబునందుఁ బరిషద్గోష్ఠిన్ విజృంభించుటల్
గలదే మద్గురు శక్తి నట్టి గురులోకస్వామిఁ గీర్తించెదన్. 15

సీ. జగతిపై బ్రహ్మనిష్ఠావిధి జ్ఞాత లె
[6]వ్వనిఁ జూచినను నిజేక్షణము ద్రిప్పి
జల మార్జనముచేసి చను దురాహీనుని
సాత్త్వికోత్తముఁ జేసి సకల మునులు
బ్రహ్మ పీఠమునందుఁ బట్టము గట్టిరే
యాశ్రమంబునకైన నర్హవృత్తి
చాలదు విప్రవంశజుఁడఁగా నెన్నిక
విద్వాంసుఁడనుగాను విష్ణుపాద

---

4. అక్షర లోపము పూరింపఁబడినది. 5. కూరైక. (మూ)

6. ఎవ్వనిఁ జూచి నిజేక్షణములఁ ద్రిప్పి....(మూ) ఇందు సీస పాదము పూర్తి కాలేదు, అంతేకాక ఆఱవ గణము జగణమైనది.

తే.గీ. పద్మ భృంగత్వమా లేదు పరమనియతి
తత్వ విజ్ఞాపనైక కృత్యంబు నాకు
నిమ్మహాత్ముల కెఱఁగించు నిట్టి మహిమ
మద్గురుస్వామి కృపనని మఱియు మ్రొక్కి. 16

వ. ఇట్లనియె. 17

తే.గీ. సర్వ ధర్మాదిహేతువౌ చక్రధరుఁడు
స్వామి విశ్వ ప్రపంచ ప్రశస్త జనులు
వాసు లీ సభలోనఁ దద్దైవ తత్వ
మెఱుఁగ కుండిన నా పీఠ మెక్కఁగలనె. 18

క. మానసమా వెఱవకు ముద
మానుము తద్బ్రహ్మపీఠి నాత్మేశేచ్ఛా
ధీనము లనన్యశేషము
లైన యవి సమస్తములగు నావస్తుతతుల్. 19

ఆ.వె. బ్రహ్మ పీఠమెక్కి ప్రాజ్ఞుల ముందఱ
గర్వరోగలిప్త గాత్రుఁ డగుచు
ప్రౌఢతనము చూపఁ [7]బూన నౌద్ధత్వమ
[8]యంద్రు తత్వవేదులైన మునులు. 20

వ. అదిగాన తదౌద్ధత్యంబు భగవ దనుగ్రహంబున మాకుం బ్రాపించదని
సన్మార్గ రహస్యవేదియై యిట్లనియె. 21

సీ. సత్క్రియావంతులు సకలాగమాంత పా
రగులు బ్రహ్మజ్ఞులు (న)గు మహాను
భావులు మీర లీ ప్రశ్నాంతరంబు మ
మ్మడుగుట విహితంబొ యవిహితంబొ

7. బూను
8. మంద్రు

తెలియదు ధర్మసందేహ మిప్పుడు పుట్టి
న యది దానినడంచి నవ్యశక్తి
9తెలి పర్వనోదయాళులు గుణాఢ్యులు సర్వ
భూత సుహృత్పరాత్మాతి నిశ్చ

తే.గీ. లాంతరంగులు సర్వజ్ఞు లతులయశులు
రాజు నడచిన యట్లనె ప్రజలు నడుతు
రట్లు గావున ఘనులు మీరల్పతరుఁడ
నైన వినిపింతుఁ దగు సత్ప్రియంబు సేయ. 22

తే.గీ. అనుచు వైష్ణవ దాసుండనైన నాకుఁ
జిత్త మలరించి వాగ్రూపసేవ చేసి
పెద్దల నిరంతరంబు మెప్పింపఁ గలిగె
ఖళిర నాకయ్యె జన్మసాఫల్య మిపుడు. 23

క. భగవద్భక్తులకుఁ బ్రియం
బుగ సత్కర్మం బొనర్చు పురుషుని జన్మం
బగణిత గుణసంపత్తిం
దగునంద్రు మదిం దలంచి తత్వజ్ఞుఁ డిలన్. 24

తే.గీ. ఆత్మవేదులు కర్మ మర్హంబె సేయ
నంద్రు కొందఱు సూరులయ్యాత్మవేదు
లైనవారికిఁ గర్మమర్హంబె సేయ
నంద్రు కొందఱు సూరులత్యంతమహిమ. 25

క. ఈ యిరువురి వచనంబులు
నే యెడనల్పులగు జనుల కెఱుఁగఁబడకయే
శ్రేయోమూలంబై య
త్యాయతమై ధర్మ సంశయం బుదయించున్. 26

విష్ణు మహిమ

వ. తత్సంశయ విషయ ద్రుమోన్మూలన మారుతంబగు నస్మదాచార్యో పదిష్ట నిశ్చయంబు విన్నవించెద. పరమాన పరజ్ఞాన పరానంద పర

---

9. తెలివిపర్వనోదయాళులు గుణాఢ్యులు సర్వ (యతి, గణ భంగములు).

శేషత్వంబులు జీవులకు స్వభావంబది యెఱింగి చేసిన కర్మంబు తన యదిగాదు. కావున విష్ణు ప్రీతిగ సత్కర్మం బొనరింప వలయు. దేహేంద్రియ మనః ప్రాణాదులకన్న వేరై సుఖచిద్ఘనుండై యపహతా శేష పాపచయుండై, విజరుండై, విమృత్యుండై, విశోకుండై, విజిఘ త్సుండై, వితృష్ణుండై సత్యకామత్వాది గుణసంపన్నుండై సూక్ష్మత్వంబు నొందియు నాతత చిత్ప్రభంజెంది సర్వాంతర్గత శక్తిత్వంబువలన, నభేద్యుండు నదాహ్యుండు నక్లేద్యుండు నశోష్యుండునునై, నిత్యశుద్ధ సుఖానందగుణ బ్రహ్మామృతాబ్ధి నోలలాడుచు సర్వానందయిత్వ బ్రహ్మానంద శేషత్వ లక్షణుండై దేవ నర పశు పాదప శరీరాకృతి భేదంబులు [10]పొందు జీవునికిని వికర్మ జనితంబులు [11]కర్మంబనాద్య విద్యవలనం బుట్టె, నా యనాద్యవిద్య యనాద్య చిదన్వయంబువలన నయ్యెడు నట్లు జీవుం డవిద్యా కర్మవాసనచే మహదాది శరీరాంత వికారకలితా నాత్మ త్రిగుణ ప్రధానావృతుండై తత్కృత విభ్రముండై యేను దేహుండనను నహంకారంబు పూని, దేవత్వ నరత్వ గోత్వ బ్రాహ్మణత్వేశ్వరత్వ భోగిత్వ సిద్ధిత్వ బలత్వ సుఖిత్వంబులు వహించు కొని, యజనం బొనర్చెద, నిచ్చెదం బ్రమోదించెదనని విమోహంబు వలనం బలుకుచుఁ బరమాత్మైక ధర్మ స్వాతంత్ర్య సద్గుణంబులు తనయం దారోపించుకొని సర్వంబు తనకొఱకేయని చింతించు(చుండు) కొందఱు సూరి చేతనులు సర్వ వ్యాప్తామలానంద స్వరూపంబైన పర బ్రహ్మంబె సర్వానంద దాయకంబనియు నితనియందు వర్తించు నఖిలం బునుం బ్రకాశించునని(యు) వితర్కింపుచుఁ బరబ్రహ్మామృతాంబుధి నోలలాడుచు లీలాభోగ విభూతస్థులై రమింపుదురు. త్రిగుణ ప్రకృతి లీలా విభూతి, షడ్గుణ ప్రకృతి భోగవిభూతి. ఇవి రెండును పర బ్రహ్మాశ్రితంబులు. గగనంబున నభ్రశశిమండలంబులు వోలె నధ రోత్తర భావంబున లీలా విభూతి భోగవిభూతులు మెఱయు. మహా మాయ యవిద్య నియతి మోహినీ ప్రకృతి వాసనయన లీలావిభూతి పరమ వ్యోమ పరమధామాది సంజ్ఞలం గలయది భోగ విభూతి. ఈ రెండు విభూతులు నాత్మలతోఁగూడ భగవచ్ఛేష రూపంబులగుం గానఁ గర్మంబులు తనవిగా వీశ్వరునివి. చేతనాచేత నాత్మకంబగు విశ్వంబు విష్ణు శరీరంబునుం గావున తత్క్రియలు విష్ణ్వధీనంబు లగునని మఱియు నిట్లనియె. 27

10. అర్థాన్వయము కొఱకు "పొందు" ఉండవలయును.

11. కర్మంబన నాద్య విద్యవలన,

ఆత్మ - దేహాదులు

తే.గీ. ఆత్మ దేహాదులకును వేఱనియు నిరత
సచ్చిదానంద లక్షణస్థాయి యనియుఁ
బరమపుంశేషతైక స్వభావవృత్తి
యనియు నెఱిఁగిన యతఁడు సుమ్మాత్మవేది. 28

వ. ఏ తద్ద్రవ్యమె యాత్మకు విజ్ఞాన సమాశ్రయమై యుండు నా ద్రవ్య మాత్మకు దేహ మట్లనె విశ్వమంతయుఁ బరబ్రహ్మకు దేహంబై యుండు నని ధ్యానం బొనర్చిన యతం డితరాపేక్షలేక మోక్షంబు నొందు. క్షరము ప్రధాన మమృత మక్షరము (జీవుండా) క్షరాత్మలను హరి యొక్కఁడె పరిపాలింపుచునుండు. భోక్త భోజ్యము ప్రేరకుండునని యెఱింగి యందుచేత నమృతత్వంబు నొందు. "క్షరం ప్రధాన మమృతాక్షరమ్మ''నియెడి యుపనిషద్వాక్యంబు గలదు. మఱియు నొకరుండె సర్వప్రాణులందు వ్యాపించి యంతరాత్మయై కర్మాధ్యక్షుండై సర్వభూతాదివాసుండై సాక్షాద్ద్రష్టయై చిత్పూర్ణుండై కేవలుండై నిర్గుణుండై యుండునను 'ఏకోదేవ సర్వభూతేషు' అనియెడి యుపనిషద్వాక్యంబు గలదు. మఱియు నాకార రహితంబై యవ్రణమై యజరమై, శుద్ధమైన తేజము వెలుంగు నా తేజము కవియు మనీషియు పరిభూ, స్వయంభూ నామాన్వితంబునునై యనేక కాలంబు లాథాతథ్యంబు వలన నర్థంబు లొనర్చునను 'సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయ మవ్రణమ్మ'ను ఉపనిషద్వాక్యంబు గలదు. మఱియుఁ బెక్కండ్రైన నిత్యులైన జీవులకు నిత్యుండైన చేతనుండు భగవంతుఁ డొక్కరుండే కామంబు లిచ్చుచుండు నతని ధీరుండైన బ్రాహ్మణుం డెఱింగి ప్రజ్ఞాశక్తి నిలుపుకొనవలయు నని పలుకు "నిత్యో నిత్యానామ్'' అనియెడి యుపనిషద్వాక్యంబు గలదు. మఱియుఁ దత్త్వత్రయ జీవనంబులైన యుపనిషద్వాక్యంబులు గలవు. 29

పరబ్రహ్మ తత్త్వము

సీ. తత్త్వత్రయం బనాఁదగుఁ జిద చిత్పర
బ్రహ్మ భేదంబునఁ బ్రథితమగుచుఁ
జిదచిచ్ఛరీరత చెప్పంగఁ దగుఁ బర
బ్రహ్మంబె పూర్ణమౌ పరమ తత్త్వ

మొక్కటియని యాగమోక్తుల నొక వంకఁ
బరమ విజ్ఞానులు ప్రస్తుతింపఁ
జిదచిచ్ఛరీరమై సిరులరాజించు త
ద్బ్రహ్మము రూపింపఁ దద్బ్రహ్మమునకు

తే.గీ. నాకృతియ లేదనుటకు యతోఽన్యథార్త
మను మహోక్తినిషేధకంబయ్యెఁ బీన
వక్షుఁ డంచు మఱియు విశాలాక్షుఁ డంచు
శ్రీరఘూత్తము నాత్మఁ గీర్తించుకతన. 30

సీ. బద్ధులైన నికృష్టభావులు సంసార
భాజనంబులు జగద్భర్తయేని
బద్ధుఁడై యుండినఁ బ్రభువనిపించునే
బహువిధంబుల నెంచ బంధనార్హ
చోరుల విడిపించు పౌరుషం బొనరిన
వాడు ప్రభుండన వన్నె కెక్కుఁ
గాన నిబద్ధుండుగాఁ డెందుఁ బ్రభువు త
న్నిష్ఠుఁ[12]డై యున్నవానికి హితోప

తే.గీ. దేశ మొనరింతు రార్యులు తేజమిచ్చి
యంబుజాసను నిర్మించి యాగమములు
తెలిపె నే దేవుఁ డాత్మబుద్ధి ప్రసక్తి
యట్టిదేవునిఁ గొల్తు నేననియె శ్రుతియు. 31

క. సర్వవశగతుని దేవుని
సర్వాధిపు సర్వభూత సామ్రాజ్యనిధిన్
సర్వాంతర్యామిని హరి
సర్వజ్ఞుని నెఱిఁగి ముక్తిసంపద గాంచున్. 32

వ. ఇందునకు "యో బ్రహ్మాణా విదధాతి పూర" మ్మను నుపనిషద్వా
క్యంబు గలదు. 33

---

12. కన్నిష్టు

క. అరయఁగ బహిరాదరణముఁ
బొరయక యావరణమగుచు భువనంబులలోఁ
బరఁగిన యధ్వరమూర్తిన్
హరి గొల్చిన మోక్షలక్ష్మి యబ్బకయున్నే. 34

వ. బ్రహ్మ మొదలు మహాపురుషునిఁ గాను దమోతీతునింగాను ఆదిత్య
వర్ణునిగాను సర్వరూపములును సంగ్రహించి సర్వనామములుం గలిగి
యున్నవానిఁ గాను [13]నుదాహరించెను. శుక్రుండు నాల్గుదిక్కుల నట్లన
చాటె నటువంటివాని నెఱుంగుటె మోక్షోపాయ మగును. అన్య
మార్గంబు లేదని [14]వేద పురుషునే నెఱుంగుదునని పల్కెడు "వేదాహ
మేతం పురుషం మహాంతమ్" అనియెడి శ్రుతి వాక్యంబు గలదు. 35

క. భవపాశ బంధకుండును
భవపాశ విమోచకుఁడును బ్రహ్మము కైవ
ల్య విభవదాయకుఁడు వి
ష్ణువె యగు వేదాంత దివ్యసూక్తుల నెంచన్. 36

తే.గీ. అర్కునివలన నారోగ్యమాయె నలుని
వలన సిరియును శంకరువలన బోధ
[15]మచ్యుతు వలన ముక్తియు నందవలయు
ననఁగ నుపనిషదుక్తి యుక్తార్థముగను. 37

వ. అనిన విని ఋషులు పరమహర్ష సమేతులై సూతునకు మఱియు
నిట్లనిరి. ప్రహ్లాదుండు పూర్వ జన్మంబున నారాయణ నిష్ఠాపరుండై
యుండి మఱియును 38

బ్రహ్మ విద్యా రహస్యము

క. ప్రాజ్ఞుఁడు ప్రహ్లాదుం డన
నజ్ఞులకును బ్రహ్మవిద్య యది పుట్టెను న
త్యజ్ఞుఁ డగు దైత్యునకు శా
స్త్రజ్ఞుం డా ధీరుఁ డెట్లు జనియించెఁ దగన్. 39

క. ఇలలోన బ్రహ్మ విద్యా
కలితులకుఁ బునర్భవములు గలుగవు వరుఁడై
వెలయు హరి నెఱిఁగి మృత్యు
ప్రళయముఁ దాఁటునని శ్రుతి తిరంబుగఁ బలికెన్. 40

13. ఉదహరించెను 14. వేదపురుషుండే నెఱుంగుదు, 15. మచ్యుతనివలన గణభంగము,

వ. అట్లు ప్రహ్లాదుండు పూర్వ జన్మార్జిత బ్రహ్మవిద్య గలిగియుండియు దైత్య వంశంబున నెట్లు జన్మించె నా హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు మున్ను వైకుంఠ ద్వారపాలకులని నీ వలన వింటిమి. శ్రీ విష్ణు ధామంబు పునరావృత్తి రహితంబని పార్థసారథి "యద్గత్వాన నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ" అని యానతిచ్చె "ఏష దేవోపమో బ్రహ్మపథానేన పరంగతా ఇమం మానవ మావర్తంతే" యను శ్రుతి యున్నయదిగాన పునరావృత్తి రహితంబని పార్థస్ఫురద్ధాములగు వారికిఁ బునరావృత్తి యెక్కడిదియని కొందఱాడుదురు. కొందఱు పునర్జన్మ హేతువైన యా లోకము తత్వత్రయజ్ఞానహీనులై విష్ణు కర్మ నిరతులై పుణ్యఫల మనుభవించు వారికి భోగస్థానంబు గాని యప్రాకృత దివ్యధామంబు గాదని చెప్పుదురు. జయ విజయులు ద్వారపాలకులైన శ్రీ వైకుంఠము స్వర్గ మనిపించుకొనిన భోగస్థానం బుగాని యప్రాకృత దివ్యధామంబుగాదని కొందఱు చెప్పుదురు. జ్ఞానలోకం బయ్యేనేని త్రిపాద్విభూతి పాంచ భౌతికాత్ములైన సన కాదులకుఁ బ్రాప్యంబుఁ గాదదియునుంగాక యర్చిరాది మార్గంబున నాత్మబల విద్యా విశేషంబున, సప్తావరణంబు లతిక్రమించి విరజం దోఁగి పూర్వదేహంబులు వదలి లింగ విగ్రహరహితులై పీతవసనులై యమానవకర స్పర్శంబువలన నావిర్భూత స్వశక్తికులై పరమ వ్యోమంబునఁ బరమానందంబునఁ బరమాత్మతో నిత్యానవధికానంద భోగ మాత్ర సదృక్షత్వంబును, తద్దివ్య రూపానురూపానురూప మాత్ర స్వరూపత్యంబును బొంది స్వనిత్యదాస్యైక రసాత్మత్వాది సద్గుణంబులుం బరానవధిక స్వామ్యంబులు ననుభవింపుచుఁ దత్స్వ భావానురూపైక ప్రీతికారితంబైన భగవన్నిత్యకైంకర్యంబునందు రమింపుచుం బ్రేమ గద్గదావలోకనంబుల నొండొరులం జూచుచు నొక రొకరి విరోధింపక యుంద్రు. తల్లోకస్థుండైన యొకా నొకని కేనియు ద్రోహం బాచరింపరు. సనకాదు లా ధామంబున నుండి [16]ప్రత్య ద్వారపాలకులతో ననూయపడి శాపం బిచ్చి రది యప్రాకృతంబగునేః ప్రాకృత లోకంబునుండి పునరావృత్తి గలుగుటం జేసి వారలకు విరు ద్ధంబుగాదని కొంద ఱాడుదు రది మాకు సమ్మతంబైనను మాకు నడుగం దగినయది గలదది యడిగెదము. ఇంకను, 41

16. ప్రత్యద్వారపాలకులు

తే.గీ. భాగవత మందిరంబులఁ బరమశాంతి
గాని క్రౌర్యంబులేదు లోకంబునందు
సాత్వికోత్తమ మూర్తియౌ చక్రధరుని
పాదపద్మంబు లాత్మలోఁ బాయకున్న. 42

సీ. జగతిపై ఋషుల యాశ్రమపదంబు లశాంతి
గాని క్రౌర్యములేదు ధేనువత్స
హరిణవత్సంబుల నాఘ్రాణ మొనరించి
యాత్మవత్సలకోడ వ్యాఘ్రికాదు
లూధ స్స్రవద్దుగ్ధ మొయ్య నొయ్యన నిచ్చు
బ్రహ్మపుత్రులు శాంతిపరులు ఘనులు
సనకాదులత్యంత సాధులు వైష్ణవ
ద్వారపాలకుల నుద్ధతి శపింపఁ

తే.గీ. దగునె భగవన్నిరంతర దాస్యనిష్ఠ
లైన దౌవారికులు సనకాది సాత్వి
కోత్తముల కవమతిసేయ యుక్తమగునె
సంశయంబెల్లఁ దీర్పవే సాధువర్య! 43

మ. జలజాతాక్షుఁడు విశ్వమంతయు మనస్సంకల్ప మాత్రంబునన్
గలిగించన్ వెలయించ నొంచ నతిలోకంబైన సామర్థ్య మ
గ్గలమై చొప్పడి మించినట్టి హరి లోకైకప్రభుం డెట్లు నా
త్మ లసద్ధామమునందునుండి హరి మర్త్యశ్రీ ధరన్ నిల్చెనో. 44

సీ. పంచాననంబును బాంచజనము నైన
యాకార మేటికి హరి వహించె
నుక్కఁకంబమువనే యొప్పున నుదయించె
ద్విభుజుఁడై యున్న యాదితిజుగెల్వ
బహుబాహుఁడై యెట్లు పాటించె నివియు న
న్యంబులు నెఱిఁగించు మస్మదీయ
సందేహ విషమహీజముల నిశ్చయతపం
బున నోర్వ నీకంటె ఘనుఁడు గలఁడె

తే.గీ. ధన్యుఁ బౌరాణికమణి మీ తండ్రిఁ జూచి
హృషిత రోమాంకురములతో నెసఁగి రోమ
హర్షణాఖ్య [17](నొ)నంగె నవ్యాసమౌని
యట్టి ఘనుని కుమారుండ వనఘ చరిత ! 45

క. నీవును నటువలెనె య(మిత)
పావనుఁడవు తత్వబోధ పరిశిష్ట శుకాం
తేవాసివి సులభము నీ
కా విశ్వప్రశ్ననిశ్చయంబు [18]మహాత్మా ! 46

తే.గీ. చెలఁగి నారాయణోదయాచలము మీఁదఁ
బ్రబలు తత్తత్వ నిశ్చయ పద్మమిత్రుఁ
డలరు భవదాది ధాతృపర్యంత విబుధ
విష్ణుపదగతదీప్తిచే వెలయు దిశల. 47

స్రగ్ధర :-

సూతాపుణ్య ప్రసూతా! సుచరిత భరితా!
శుద్ధసత్వోప దేశో
ధ్భూతాభ్యాసక్రియావిస్ఫురిత బుధమనోం
భోజభావ్యంబు దుస్త
ర్కాతిస్ఫీతానువృత్యత్యవధివి పథ దూ
రాతిదూరంబునై వి
ఖ్యాతంబా తత్వబోధంబధితముగఁ జే
యంగ నీకంటె నేరీ ! 48

మ. శ్రుతికల్లోల సముద్గమోద్భట రసస్ఫూర్తిన్ విజృంభించి య
న్వితవేదాంత విచారసారమణియై విద్యానదీ విభ్రమాం
చిత(మా) సద్గురు సంప్రదాయ జలధిన్ శ్రీవిష్ణు శాస్త్రాంబువుల్
రతిమైఁ [19]గ్రో(లి) ఘనుండవైతివి చికిత్సాభావ మిట్టార్ప్వవే. 49

17. నెసంగె (రోమహర్షణుఁ డను పేరు వ్యాసునకులేదు కావున నొసంగెగా మార్పు గావింపబడినది.)

18. మో 19. శ.

చ. నిగమ శిరోనిరూపణము నేర్పున నిశ్చయనరించి హేయతా
విగళిత సద్గుణ ప్రథిత విష్ణు పదాంబుజ భక్తియుక్తిమై
పొగడిక నొందు మౌనిగణపుంగవు లాడిన ప్రశ్న భాషణం
బొగి విని కశ్యపోక్తమగు నుత్తర మక్కథకుండు నిట్లనున్. 50

సీ. అద్భుతంబౌర పూర్ణార్థులు ముక్త సం
శయులయ్యు మీరు సంశయమునందు
టంతయు లోకహితార్థమై విష్ణు పా
దాబ్జ సేవకులైన యట్టి మీరు
దక్కస్వార్థైక తత్పరులైన యా జను
లడిగెదమని యెవ్వరఖిలషింతు
రవనిలోఁ బుండరీకాక్ష పాదాబ్జష
ట్పద చిత్తులగు బుధుల్ పరమనియతి

తే.గీ. బ్రహ్మ విద్యాప్రకార సంప్రశ్నమెల్ల
మీరలడిగిన కైవడిఁ దారునడిగి
సంశ్రయింతురు తత్త్ర యీ సారసేవ
చేసిరో చేయకున్నారో చిత్రమహిమ. 51

క. ధరమీరడిగిన గతి మ
ద్గురుఁడు గురుండైన యాత్మగురుపారా శ
ర్యరుచి విజిత సూర్యు మహో
త్తర ధుర్యునుతించి యడిగెఁ దద్రభమ ముడుగన్. 52

తే.గీ. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్న ! సాధువర్య !
వేద వేదాంత విద్యారవింద సూర్య !
ముక్త్యుపాయ ముఖద్వార మోహకాంధ
కార మెడలించి కరుణించఁ గదవె తండ్రి ! 53

వ. భవాదృశ బ్రహ్మ విత్పాద పద్మసేవాసుధ లేక క్షామ మానసహంసు లైన వారికిఁ బ్రజ్ఞా జ్ఞప్తి పుష్టత యెక్కడిది. యజ్ఞాది శ్రుతివలన బ్రహ్మవిద్య కర్మాంగకంబె యని వినంబడియె. ఆ బ్రహ్మవిద్యకు

నశ్వంబునకు గమన సాధనంబులుంబలె బ్రహ్మవిద్యకు సర్వాపేక్ష యుంగలదని 'సర్వాపేక్షాచ యజ్ఞాది శ్రుతే రశ్వవత్త'ని సూత్రం బొనర్చితివి. అయినను నొక సందేహంబుగల దడిగెద. 54

సీ. యాజ్ఞవల్క్యాదికులైన బ్రహ్మర్షులు
జనకాదులైన రాజన్య ఋషులు
ఘనతమై కర్మాంగక బ్రహ్మవిద్య ల
ధిష్ఠించి శౌరిఁ జెందిరి [20]క్రవ్యాద
వృత్రాదు లగు దైత్యపుంగవుల్ గోపకాం
తలు ముకుందుని మనస్థాయిఁ జేసి
కల్పితా కల్యాంగక బ్రహ్మవిద్య న
చ్యుత పదం బందిరి సొంపుమీఱి

ఆ.వె. కఠినులగు హిరణ్యకశిప హిరణ్యాక్ష
ముఖ్య రాక్షసులు నమోఘ నిత్య
భావనల నిషిద్ధ పద్ధతిఁ బాసి శ్రీ
పతిపదంబుఁ గనిరి పరమ నియతి. 55

సీ. అల హిరణ్యక హిరణ్యాక్షులు వాసుదే
వ ద్వారపాలకు ల్వారుపరమ
ధామంబునందుండి తలఁగి యధఃపాత
మందుట యేమి బ్రహ్మ తనుజాతు
లగు సాత్త్వికులు సనకాది యోగీంద్రులు
ప్రాకృతు లట్లు నే భగవదాప్త
దౌవారికులమీఁద దర్పించ నేటికి
శాస్త్ర విజ్ఞాన సంస్కారహీను

తే.గీ. లలుగఁ దగుఁగాక హరి భక్తులైన ఘనుల
యెడల సురద్రావి మాంసంబు లిచ్చ మెసఁగి
మద వికారముచేత నున్మత్తులైన
చెనటు లెట్లొనరించినఁ జెల్లుఁగాక. 56

20. కవ్యాధు.

క. అతి సాత్వికు లల్పకు లవ
మతి చేసిన నదె సహించి మన్నింతు రప
స్మృతి మంతుఁడెంత చేసిన
హితులగు వారలకు రోష మేగతిఁ గల్గున్. 57

క. భగవల్లోకంబునఁ ద
ద్భగవంతుఁడు భగవదాప్త పరిచారకులున్
భగవద్భక్తులకే వా
సిగవత్సకు మొదవు చన్ను చేపిన యట్లన్. 58

సీ. ఇటువలెనై యుండ నిందిరా నాయక
భక్తులై వెలసిన బ్రహ్మపుత్రు
లరుదేర వారికి నవమాన మొనరించి
నవమానమున నుండ నయమె యాత్మ
నఖిల కృత్యములు బ్రహ్మాధీనమని నమ్మి
యాశ్రమాంతరముల యందునున్న
యధిగత పరమార్థులైన వారలకు ను
ద్దీప్తమై మూర్తీభవించు శాంతి
తే.గీ. హరి పదంబున నుండుట యద్భుతంబె
శుద్ధ సత్వాబ్ధిఁ జంద్రమస్స్ఫూర్తి నొందు
పరమ విభుని మదమున కోపంబు నుగ్ర
శాపమును గల్గ నేర్చునే శాంతులకును. 59

మ అతి సందేహదవాగ్నిఁ దొట్రుపడి వేదాంతీభముల్ నేడు సం
తత సంతాపము నొందుచోట నితరుల్ తత్వజ్ఞులే తండ్రి యా
తత వేదాంతరహస్య నిశ్చయ సుధో ధన్వత్సుధాధామ య
ద్వత విద్యాహ్వయచంద్రికా రుచిని మత్తాపంబు వారింపవే. 60

క. అని తనయుఁడు తను నడిగిన
ఘనుఁ డా మునివరుఁడు సుప్రకాశార్థముగా
విని హర్షగద్గద స్వన
మునఁ బల్కెన్ బాష్పపులకముల్ [21]తిలకించన్. 61

---

21. తిలకించున్.

వేదాంత రహస్యము

క. పౌత్రుఁడవు పరాశరులకుఁ
బుత్రుండవు నాకవేదపుంజమవు దయా
పాత్రుఁడవు శక్తినప్తవు
చిత్రితమే నీకుఁ బల్కఁ జెల్లదె యిచటన్. 62

మ. అలఘుస్ఫూర్తి వశిష్ఠ వంశనిధి వీ వాత్మాను రూపంబుగాఁ
గళ లుప్పొంగఁగఁ బ్రశ్న చేసితివి సాక్షాద్బ్రహ్మవిద్యా సుధా
కలశాంభోనిధి వెల్లిగా సుతుఁడవై కైవల్యసీమా విశ్రం
ఖల సామ్రాజ్య విభుండవై పలికినం[22]గావే మహాహృద్యముల్. 63

క. నందనుఁ డెన్నఁడు నడుగఁడు
విందుఁడై నన్ను బ్రహ్మవిద్య యనుచు నే
సందేహింపఁగఁ బరమా
నందం బొనరించితివి మనంబున కనఘా! 64

క. భగవద్భక్తి పరాయణు
లగువారలు తండ్రికొడుకు లాత్మేశ్వర పా
ర్శ్వగులైన వారి కంటెను
మిగులం బ్రియతములు గుణ సమృద్ధి నుతించన్. 65

క శ్రుతు లన్నియును శిరస్స
మ్మితములుగాఁ జదివి ద్విజుఁడు మీమాంసాది
స్థితిచే శ్రీహరిఁ దెలిసిన
యతఁడుసుమీ తత్త్వవేది యనఁగ ధరిత్రిన్. 66

సీ. సత్సర్వగ సుఖ విజ్ఞాన స్వరూపుని
సర్వసాక్షి నకల్మష ప్రభావు
సతత చిద చిదాత్మ సకలవస్తు శరీరు
నఖిల కర్మావ బోధాధికారి
యోగ్యఫలప్రదు నుచ్ఛ్రిత వాత్సల్య
జలధి శ్రీపతి సర్వశక్తి సతి కృ
పాంబురాశిని మహోదారుని ననఘుని
సకల లోకారాధ్య చక్రహస్తు

22. గాదే

తే.గీ. సార సౌశీల్య గుణ సుధాసాగరంబు
శాంతు భగవంతుఁ బన్నగశాయిఁ గాంచి
భక్తి నాత్మఁదలంచి యాసక్తినెంచి
యున్న విప్రుని విప్రత్వ ముత్తమంబు. 67

క. సాంగోపనిషత్పూర్వక
ముంగావేదములు చదివి మురజిత్సేవా
సంగంబు లేని విప్రుఁడు
వెంగలి తజ్జన్మమెల్ల విఫలంబెంచన్. 68

తే.గీ. స్వప్రియునియందుబలె మహేశ్వరునియందుఁ
బ్రేమ గోపన మొనరించి యా మహేంద్ర
ముఖ్య దివిజుల కుపచారములు ఘటించు
బాహ్యవృత్తిని [23]శ్రుతి సతి భావమునను. 69

క. శ్రుతి నిరతము పరుఁడగు న
చ్యుతునందు నసాత్వికునకు నుల్లము నిలువన్
బ్రతినన్ సర్వామర సం
తతి కంతర్యామిఁగాఁ బ్రశంసించఁదగున్. 70

క. ఎవ్వని కెయ్యది హితమై
నివ్వటిలుం దాని నెఱిఁగి నిరత హితుండై
యవ్విధమునఁ బలుకుచు మన
ముప్పిళ్లూరంగ మెలఁగుచుండఁగ వలయున్. 71

మ. జ్వరపూర్ణుండు నిజప్రియార్థ గుణసంభన్నౌషధం బిచ్చు శ్రీ
కర సద్వైద్యుని యౌషధంబు లతియోగ్య శ్లాఘ్యముల్ ద్రావి వి
జ్వరుఁ డౌనట్లు రజస్తమః కలిత సత్వస్వేష్ట దేవస్తుతిం
గురు రాట్సత్వ హితోపదేశ మహిమంగూడున్ మహాధామమున్. 72

---

23. శృతి.

సీ. సత్వ రజస్తమ స్సంజ్ఞికంబగు గుణ
త్రయముదాను ద్రిపత్కృతమయి యున్నఁ
గుటిల రజస్తమో గుణముల గణసత్వ
సత్వగుణస్ఫూర్తి సంభవించు
నొకవేళ యది గాన నుత్కట సంసార
వర్తియయ్యును మోక్షవాంఛ సేయు
నా సత్వగుణమున నంతయు మోక్షోద
యంబైన సూరి జనంబు మోక్ష

తే.గీ. హేతు వడిగిన నుపదేశమిత్తు రార్యు
లందునకు మాట వేదంబె యనుచు[24]నంద్రు
గానవేద పథోపదేశాను వృత్తిఁ
దిరుగువారికి మోక్షంబు సిరి లభించు. 73

సీ. గురు తమోగుణ రజోగుణ సముద్రేక ద
శప్రాప్తమైయున్న సంత్యజించి
సత్వవేశమున నాశ్వాసింపుదురు శ్రుతి
స్వార్థమౌ ననుచు నా జనులు స్వాత్మ
సమశీల గురుముఖాబ్జంబులవలనఁ ద
చ్ఛ్రుతిపరంపర బ్రహ్మ రుద్ర శుక్ర
వరుణాదిపరముగా వర్ణించఁగనివార
లందఱుఁ గర్తవేయని తలంతు

తే.గీ. [25]రంతరాత్మకు నెంచ నన్యామరత్వ
రూపములు వేఱుగా వని రూఢి మెఱయ
నాచరింతురు దేహాన్యమైన యాత్మ
దేహ మనిన తెఱంగునఁ దెలివిలేక. 74

చ. ధరపయిఁ బౌండ్రకుం డనఁగఁ దామస సాత్వికుఁడైన దైత్యశే
ఖరుఁడు ముముక్షుఁడై మహిమఁ గైకొని సత్వగుణోదయంబునన్
దిరుగుచు వాసుదేవ పరదేవుఁడ వీ వవతారమంది భూ
భరణ మొనర్చినాఁడ వని బాలురు పల్కఁగ సమ్మతించినన్. 75

24. నంద్రు
25. లంత.

క. చింతించి 'యచ్యుతోఽహమ
నంతోఽహం హరి రహమ్మురారి రహం శ్రీ
కాంతోఽహ'మ్మను నాతని
నంతం బందించె దానవాంతకుఁ డంతన్. 76

క. రాజులు నిజరాజ్యరమా
తేజఃకాంతులను గని వధించు పగిది ల
క్ష్మీజానియుఁ బరు లాత్మ
శ్రీజయ సంపదలు గోర శిక్షించు నిలన్. 77

క. భువిలో నంతర్యామి
ప్రవిశుద్ధాంత స్స్వరూపభావము లక్ష్మీ
ధవు స్వస్వరూపవిభవం
బవినీతుఁడు తనకు ననిన [26]నణఁగకయున్నే. 78

క. తనకుఁ దనునేలు స్వామికిఁ
బనుపడిన విలక్షణ స్వభావత్వ మెఱిం
గి నిరత మత్యను [27]కూలై
క్య నియతిఁ బాటించెనేని యాత్మజ్ఞులకున్. 79

వ వేఱైన వస్తువులకు నైక్యమనఁగా మనముల నన్యానుకూలములై యుండుటే, వస్తుద్వయ మొకటియై యుండుటగాదు. అది యెట్లంటేని. భేదముల్ వలికి వేదవాక్యములు నిరోధించుం గనుక విభిన్న వస్తు ద్వయ మేకమనుట విరుద్ధము. వస్తుద్వయము వేఱేయనుట విరుద్ధము గాదు. జీవాత్మ పరమాత్మలకు నైక్యంబు చెప్పెడి వాక్యంబులకున్న భేదము చెప్పెడు వాక్యంబులకును నిటువలెనే యర్థంబు. అర్థ ప్రకరణ లింగౌచిత్య దేశకాలాదుల చేతంగాని కేవల శబ్దంబువలన నర్థంబు నిర్ణయము సేయరాదు. అది యెటువలె నన్న 80

జీవాత్మ - పరమాత్మల యైక్యము

తే.గీ. కానుపించిన దంపతి కలహబంధు
కలహ భేదైక్యరూప వాక్యములువోలె
శ్రుతి సముదితైక్య భేదంబు లతిశయమున
స్వోచితార్థ గతంబులై యుండు నెపుడు. 81

26. యణగకయున్నే. 27 కులై.

క. ప్రకట విభేదాభేదఘ
టక రూపశ్రుతులు సూత్కృటంబుల మిథ్యా
రకములు తెలియందగునె
న్నికనని బోధాయనుండు నియతిం బలికెన్. 82

క. క్షితిలో నెంచ నభేద
శ్రుతియన్నిట నాత్మ భేదరూప నిషేధ
స్థితినున్న భేదవాక్యము
లతి బాధ్యతరంబులగుచు నడఁగక యున్నే. 83

వ. భేదాభేద ఘటక భేదంబునఁ ద్రివిధంబులై యుండు వాక్యంబు లటుగాన సమస్తావస్థ చిదచిద్విశిష్టతత్పరంబులైన యవి యభేద ప్రధానంబులు. విశేషణాది భేదోపజీవితంబులైన యవి భేదప్రధానంబు లిట్లని యెఱుం గందగిన యభిప్రాయంబు గలిగిన యవి ఘటకరూపంబులగు శ్రుతులు. హరికి సమస్త చిదచిద్వస్తు శరీరత్వాదికంబును బలుకు కల్యాణ గుణ తత్పరంబులైన యవి సగుణ వాక్యంబులు. హరికి హేయ గుణ రాహిత్యంబు పలుకునవి నిర్గుణ వాక్యంబులు. అట్లు గాకున్న నన్యోన్య కలహంబున నన్యోన్యతర బాధ్యత్వంబునఁ దద్వాక్యంబుల కగు నట్లొటఁ దద్వాక్యంబులకు బోధనీయ భేద వివేచనంబు సార్థం బుగా నెఱుంగవలయు. ఈ మార్గంబున వేదాంత తాత్పర్య విషయం బని హరిని నమ్మియున్నవార లాత్మ సంతోషకులు. సర్వ భూతం బులును హరి శరీరంబులును దద్భూతహితైకరతులైనవారు విశ్వ మూర్తికిఁ బరమ ప్రియులైనవారు తన్మనస్కులై తదాలాపులై తదీయ ప్రియసత్కర్ములై తదిష్టితములైన వారలు పరమ ధామం బున రమింపుదురు. 84

తే.గీ. శుకభవల్లీల వేదాంత సుఖ నిరూప్య
రమ్యతత్త్వత్రయేశ పరత్వ శుద్ధ
శేముషీయుక్తులై దయాశీలురైన
నాత్మ విద్యామృతాస్వాదు లగుచునుంద్రు. 85

శా. సంసారోగ్రతర జ్వరామయ భవస్ఫారైక తాపత్రయో
ధ్వంసోన్మూర్ఛితబుద్ధులౌ నరులకున్ స్వస్వోచితార్థగ్ర మీ
మాంసా కల్పిత తత్పరార్థధిషణామ్నాతంబుగా నుత్తముల్
సంసేవించి హితోపదేశ మొనరింపం జూతు రశ్రాంతమున్. 86

వ. అని మఱియు వ్యాసభగవంతుం డిట్లనియె. 87

తే.గీ. ఎన్నికఁ దమోగుణంబుతో నున్న సత్త్వ
గుణముచేఁ ద్రోవఁబడిన తద్గుణ నిజ స్వ
భావమున సంచరింప నపార మహిమఁ
దేజరిల్లునె విగత సందేహబుద్ధి. 88

క. ధర నీవతి శుద్ధాంతః
కరణుండవు సుప్రబోధ కలితుఁడవు దయా
పరుఁడవు విద్యాసుధ సు
స్థిర హృదయుఁడ వగుచుఁ గ్రోలు చెప్పెద నింకన్. 89

మోక్షోపాయతహితము

క. ఇతిహాస పురాణ విబ్రుం
హిత సర్వోవ నిషదుక్తి నిష్ఠార్థపరి
ష్కృతమై మోక్షోపాయత
హితమై మనుబ్రహ్మవిద్య యిరు తెఱఁగులగున్. 90

వ. అది యెట్లంటేని. 91

సీ. న్యాసంబనంగ నుపాసనంబనఁగ నా
రెండును దనరు నారెంటిలోన
న్యాసంబనంగ యాగాది సంజ్ఞికముపా
సనమనఁగ (నది) ప్రజ్ఞాదికంబు
వేదోక్తములు న్యాస విద్యయే దేహంబు
నందుఁ బ్రావించుఁ దదంతమైన
ఫల మిచ్చుచుండు నుపాసనంబునను బ్రా
రబ్ధ కర్మములు సర్వములు జనక

తే.గీ. ఫలమొసంగ దుపాసనా బంధకంబు
లెంచఁ బ్రారబ్ధ కర్మంబు లిట్లు న్యాస
విద్యఁ బ్రారబ్ధ కర్మముల్ చోద్యమంద
నడ్డకట్టువు ఫల మిచ్చు నప్పుడవియు. 92

క. జర యగ్నిహోత్రమై తగు
మరణంబవబృథము న్యాసమతి నిష్ఠునకున్
బరికింప న్యాస విద్యా
పరిచితి వర్తింప క్షిప్రఫలము లభించున్. 93

మ. అల ఖట్వాంగుఁడు విష్ణురాతుఁడును నిత్యన్యాస విద్యాధిరూ
ఢులు వీరంచు నుతించి మౌనిసభ నార్యుల్మెచ్చఁగాఁ దత్వ వే
దులలో ముఖ్యుఁడవీవె పల్కితి కృతార్థుల్ గారె వారెన్నికన్
కుల శీలాద్యభిమాన సంపదల లోకుల్గాంచిరే మోక్షముల్. 94

వ. ఖట్వాంగుఁడను రాజర్షి ముహూర్తాయుః ప్రమాణం బెఱింగి సర్వంబు విసర్జించి హరింజెందె. పరీక్షితుండు సప్తాహంబు జీవితావధిగాఁ దెలిసి నిఖిలంబుం బరిత్యజించి యపవర్గంబుగాంచె నట్లగుట న్యాస విద్య సర్వఫల ప్రద. మఱియు. 95

క. ఆరయ భీష్మాదులు శ్రీ
నారాయణదేవుఁ గృష్ణు నానాబుధ లో
కారాధ్య భక్తిఁ గొల్చి యు
దారంబగు పరమ ధామమందిరి వేడ్కన్. 96

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 97

సీ. భగవంతుఁడవు పరబ్రహ్మజ్ఞుఁడవు సం
పూజనీయ చరణాంభోజుఁడవు స
మిద్ధబుద్ధి ననుగ్రహింపుము నన్ను లో
కంబులో నెఱిఁగియుఁ గాముకుండుఁ
దలపఁడజ్ఞాన కుతర్క ప్రతారితుం
డై [28]దోషముం దెలియని జనంబు
లాడెడు చోట నే నడిగెద నీ ప్రశ్న
మీ యపరాథంబు లిటు సహింపు

తే.గీ. మిది రహస్యార్థ మనుచు నే మొదలఁ దలఁచి
యిదియ యడుగఁగఁ దలఁచితి నింతకంటె
నెద్ది ప్రశ్నాంతరంబు సమీప్సిత ప్ర
దాయకము నిత్యముక్తి ప్రదాయకంబు. 98

---

28. దోష మింతెని,

శా. పారాశర్య మహాముని ప్రవరరూప బ్రహ్మవిద్యా సుధా
పారావారమునందుఁ బుట్టి యతి విభ్రాంతాత్మ మోహాంధుఁ బా
తారంభంబునఁ జిక్కి యీ శుక కళాధ్యక్షుండు శ్రీ విష్ణుఁడై
యారూఢాధిక సంశయుం డనఁగ నర్హంబౌనె వర్తించఁగన్. 99

వ. అది గావున సంశయ మీ రీతి నణఁగు నా రీతిగా నానతిమ్మని మఱియు
నిట్లనియె. 100

సీ. దేవుఁ డెవ్వరుఁడు తద్దేవునకు రహస్య
మెయ్యది యది - - - - -
విననయ్యె నెఱింగించి ఘనమోహ మే రీతి
నణగు నా రీతిఁ జోద్యముగఁ దెలుపు
గురుఁడవు నేఁడు నాకురుశక్తితోఁ బల్కు
మశ్రద్ధ ధానుండు నజ్ఞుఁడును వి
మూఢుండు సంశయాత్ముండు నష్టుఁడటంచు
భక్తాబ్ధిశశిరమాభర్త యనియెఁ

తే.గీ గాన నాత్మ వినాశైక కారణంబు
మన్మనోదైన్య మణగించు మదిఁ దలంచఁ
దద్రహస్యోపదేశార్థ దాన మొసఁగి
శిష్యుఁడఁ దనూభవుఁడఁ బదసేవకుండ. 101

క. అని వినుతింపుచు నప్పుడు
తనయుఁడు వలుకంగఁ బలికె ద్వైపాయన స
న్మునివరుఁడు తద్రహస్యా
ర్థ నిమిత్త మహోపదేశ తాత్పర్యంబుల్. 102

పరబ్రహ్మ రహస్యార్థము

మ. వినుమో పుత్రక! యేకచిత్తమున నీ విద్యా రహస్యంబు శి
ష్యునకున్ నమ్మికగల్గు వానికి గురుండోపున్ బ్రసాదింపఁ బా
వన మస్మత్కులవిత్త మీ ఘన[29]రహస్యంబీ మహావిత్తమో
యనఘా! నీకు లభించుఁ బ్రాప్యమనుభోగ్యంబున్ ఘనంబున్ దగన్.

---

29. రహస్తంబీ.

క. అని తనయుని నుల్లార్చుచు
మునిభగవద్దీసుధాబ్ధి ముఖ్యతర ప్ర
శ్న నిశాకరరుచిఁ బొంగఁగ
మునికొని హర్షంబు పూర్ణముగ నిట్లనియెన్. 104

సీ. ప్రథితేతిహాస పురాణోప బృంహితో
పనిషన్మతము పరబ్రహ్మ పరమ
ధామాక్షరాది పదవిశిష్ట సంజ్ఞక
మాగమేతరదూగమనఘ తరము
పారాతిగ గుణాబ్ధి యారూఢ దుస్తార్కి
కోలూక తర్కనేత్రోష్ణదీప్తి
యన ననాది త్రిగుణావ్యక్త సువ్యక్త
కాలవిలక్షణ కలితమై ప్ర

తే గీ. పత్తికారణమై యలభ్యమును నైన
పరమ పదవై భవామృతోత్కరకశాయు
తాయుతాశాంశదేశ మత్యద్భుత ప్ర
కారమున నెఱిఁగింతు విఖ్యాతి వినుము. 105

మ. అగణేయ ప్రళయార్కచంద్ర దహనోద్యత్తేజముల్ చూడఁ ద
ద్భగవద్ధామ నిరీక్ష సేయునెడ నల్పద్యోతఖద్యోతముల్
తగఁ బూర్ణైత దనంతలోక మహిమోత్కర్షంబు వర్ణింపుచో
గగనప్రాకృత దివ్యలోక మహిమల్ కారాగృహ ప్రాయముల్. 106

తే.గీ. సాధు లప్రాకృతాకాశ చరవరాగ
జేయ జీవగుణమ్ముల నెమ్మిఁ జూచి
ప్రాకృతాకాశచర జీవలోకమేక
గృహ నివాసం బటంచుఁ దర్కించు కొంద్రు. 107

క. పరమవ్యోమము చూచినఁ
పరమ జ్ఞానులకుఁ దోఁచుఁ బ్రాకృతలోకాం
తర మెల్ల సూక్ష్మ సూచ్యాం
తర రంధ్రమువలె విచిత్రతరమై యంతన్. 108

సీ. తర్కించి చూడ విద్యాలోక పట్టణ
గ్రామపుం స్త్రీ సౌధ గజతురంగ
పశుమృగ ఖగవన పాథోధికాసార
కూప వాపీతటాకోపవన వి

హార పర్వతములు నన్యవస్తువులు ప్రబ
హ్మానందమయము లత్యద్భుతములు
స్వస్వోచితాశేష సద్గుణ సామగ్రి
శాశ్వతంబై యుండు సంస్తుతింపఁ

తే.గీ. ప్రాకృతాప్రాకృతార్థ సౌభాగ్యమునకు
నంతరంగం బెంచికొన నెంతయైనఁ గలదు
తెలివి మెఱసిన సత్యావిదీప్సితార్థ
మానమింతింతయనుట క్రమంబుగాదు. 109

ఆ. వె. తత్పదస్థ విషయతతులెల్లఁ బ్రాకృతా
ర్థములయట్లు [30]మోహితములుగావు
పూతహృదయులెంచ నేతత్స్వభావవి
ద్యోతకంబు లగుచునుండుఁ గాని. 110

సీ. స్వాభావికాద్భుతాంచ దపార సౌందర్య
వరసుధా సింధు భావమునఁ దనరి
శ్రీశానుకూలైక్య శీలభోగంబులఁ
దత్పద ద్రవ్య సంపద లొనఁగుట
చిత్రంబుగాదు విచిత్రముల్వస్తుశ
క్తులు సర్వభావ శక్తులు నచింత్య
సంతతజ్ఞాన గోచరములు గొన్ని వ
స్తువులలోఁ గొన్ని వస్తువులు కొంద

తే.గీ. ఱకు మనః ప్రియములుగొందఱకును విరతి
పుట్టఁగాఁ జేయు జడములై భువనములును
పరమపద లోకనిత్యాత్మ భాగ్య మహిమ
యజహరాదులకైన శక్యంబె పొగడ. 111

వ. "అత్రాయం పురుషః పరంజ్యోతి రూపం సంపద్య స్వేనరూపేణాభి నిష్పద్యతే" [31]అవహతపాప్మా విజరోప మృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సో విపిపాసన సత్యకామ సత్[32]సంకల్పయనునవి యప్రాకృతలోకముం బొందిన ముక్తజీవునికి నష్ట గుణంబులు సంపన్నంబులై యుండును. మఱియు ప్రకృతి శరీర తిరోధాన పూర్వకంబగునది జ్యోతిరన్వయము.

30. మోహతములు 31. యవహతపాప్మా 32. సకల్ప

అదియె ముక్తి. [33]అంతర్యామి స్వరూప మాత్రంబు ముక్తిగా దెన్నఁ దదన్వయంబు గలుగుటంజేసి యదియెట్లన్న భూస్థితంబులైన పక్షులు తమకు నపూర్వప్రాప్తములైన యద్రిశృంగంబులు నిజోపాయంబున నెక్కఁగతినప్రాప్యోర్ధ్వగమనంబునకు న్యాసోపాసనంబులు సాధించి యవిద్యా జనిత దేహ సంబంధముం బాసి యపూర్వ పదంబు నొందుట యా పరంజ్యోతి సంబంధము. 112

తే.గీ. తెలివగఁ ద్రిపాద్విభూతి నతిక్రమించి
యే పురుషుఁడుండు శుద్ధ సమిద్ధ మహిమ
నాతఁ డాద్యుండు పరమాత్మ యవ్యయుండు
ఘనతరుండు పరంజ్యోతి యనియె శ్రుతియు. 113

తే.గీ. ఘనతరాత్యుక్త మూర్ధ్వ లోకములనెంచ
విశ్వతః పృష్ఠమై మహావిమలమై ప్ర
సన్నమై మించు వైకుంఠ సంజ్ఞవిష్ణు
దేహమనఁగఁ బరంజ్యోతి తెలిసి చూడ. 114

వ. అవధీరిత కందర్పకోటి లావణ్యంబు నగణ్యంబును స్వాభావికా నవధి కాసంఖ్యేయ స్వగుణోల్లసితంబును భావపంకిల సద్రత్న విమలా కరణౌషధంబును జేతస్తే నిశేశిత్వావిర్భావాద్భుత భేషజంబును శ్రీశ స్వాభావికాశేష శేషిత్వానుభావావహంబును శేష శేషి స్వభావానుభవ ప్రీతివర్ధనంబును దత్ప్రతికారితాశేష తత్కైంకర్యక సాధనంబును, శేషస్వభావానురూపవృత్తి ప్రీతేశ దర్శనంబును దద్దర్శనమహాహ్లాదామృత సంప్లవనావహంబును శ్రీ సశేషత్వాధిగతజన నిత్యానంద దాయకంబును నగు పరతత్వం బెఱింగి దర్శన ప్రవేశనంబు లొనర్ప నెవ్వ రుత్సహింతురు వారు శూరులు. ఆ శూరులు తద్విద్యా ప్రభావంబున నర్చిరాది మార్గంబునఁ బరంజ్యోతిం గాంచి తత్ప్రసక్తిచే నిత్యనిర్వృతులై యావిర్భూత స్వరూప స్వభావులును స్వాత్మేశ దర్శనులును దద్దర్శన సముద్దేశ కైంకర్యేచ్ఛాత్త విగ్రహులును దదనురూపాభిమత దివ్యాలంకార సింధువులును హేయ నిష్యందరహితులును హేయాహ్లాద వివర్జితులును దద్బ్రహ్మలోక విషయాభోగోద్రిక్తేశ భక్తియుక్తులును ననాది నిధనానందమయ నిత్యాత్మ సహచరులును దత్ప్రతికారితాశేష తత్కైంకర్య రసార్ణవంబులును; బరబ్రహ్మాత్మ

---

33. యంతర్యామి

భూత తద్వ్యోమోజ్జ్వలతల్లోక నివృత్తప్రవరాదిస్వాత్మారామాను
[34]మో(దను)లై యుండుట వేదాంత సిద్ధాంతోత్థిత వైభవంబు పరవ్యోమ
లోకంబు నుతింప నెవ్వఁడు సమర్థుండు ? 115

మ. వరవిజ్ఞాన రహస్య వాసనల భావ్యంబై మహద్ధామ వి
స్ఫురదానందద లోకమండలఘనౌజోరాశియై ఫుల్ల నీ
రరుహాభంబగు నంతరాళమున సారంబైన వైకుంఠ స
త్పురమొప్పున్ నవకర్ణికాకృతిఁ దదాప్తుల్చూచి వర్ణింపఁగన్. 116

తే.గీ. అమిత జనపద వరవైభవాన్వితంబు
నతి విపుల మండలమునైన యప్పురంబు
కమలకర్ణికయునుబోలి కానుపించెఁ
బురములెన్నని దళములై పొలుపు మెఱయ. 117

తే.గీ. గురుపరవ్యోమధామ వైకుంఠలోక
మునకు నావరణములేను ఘనతమెఱయ
నిత్యశుద్ధసుఖాత్మలై నివ్వటిల్ల
బ్రహ్మలోకంబు లెన్నెనిఁ బ్రబలునందు. 118

వ. అని వ్యాసభగవంతుఁ డానతిచ్చినఁ శుకుం డిట్లనియె. 119

క. ఏ యే యావరణంబుల
నే యే లోకంబు[35]లుండు నెఱిఁగింపుము నా
కా యుపనిషదుక్తుల విని
యాయజముఖ్యులు నిజాలయస్పృహ విడువన్. 120

పంచావరణాగణ్య నియత లోకములు

క. అనిన విని యక్కుమారున
కనఘాత్ముండగు పరాశరాత్మజుఁడు సనా
తన పంచావరణాగ
ణ్య నియత లోకములఁ గొన్నినయమునఁ బలికెన్. 121

సీ. ప్రథమావరణమునఁ బ్రాచిమై వైకుంఠ
వైభవంబునమించు వాసుదేవ
లోకంబు రవిగణాలోకమై భృత సాధు
వారమై విమల నానారసాబ్ధి

34. మోనై. 35. లొండు.

పరిఘమై నానావిభాసిత నవరత్న
శైలమై నానాప్రసన్న శిల్ప
పాదపంబై యతిభవ్య నానాజన
పదమునై నానావిధానసమాన

గ. నగర నానాచతుర్దంత నాగ వాయు
వేగ నానాహయానేక విపులహైమ
శృంగ నానార్ధధేనువై సిరి వహించి
[36]... 122

దండకము :—

మఱియు మఱియుఁ దివ్యలోకంబు వర్ణింప శక్యంబె? క్రీడా మృగం బుల్ ఖగంబుల్ శ్రుతుల్ విశ్రుతుల్గాఁ బఠింపంగ బుంస్త్రీమణీ చిత్ర సౌధోరుకేళీగృహారామ హైమాంతరాళ ప్రభల్మించఁ దద్బ్రహ్మ విద్యా నవద్యామృతానంద నందత్సుధావాహినీ సత్ప్రవాహాంతరంబుల్ చెలం గంగ [37]రాజత్తనూకాంచి సౌందర్యముంజూచి లక్ష్మీశ సద్భక్తులుం జిత్త మెట్లుండునోయంచు భీతిల్లి రంజిల్లు తద్విద్యుదాకార రేఖావిలాసాప్సరో బృందముల్ సంతతానందకందంబులై మించఁ దద్విభ్రమాలోకనో ద్బుద్ధ లక్ష్మీశ సద్భక్తి పుంవర్గముల్ మీరఁ దద్దివ్యపుంవర్గ లక్ష్మీశ కైంకర్య సౌభాగ్యముల్ చూచి యుద్బుద్ధమై నిత్య సూరి ప్రసన్న స్ఫురద్భక్తి సంపత్సుధాధార లుప్పొంగఁ దల్లీలలన్ నిశ్చలానంద సంభూత సాకారసామగ్ర గీతామృతంబుల్ ప్రవాహంబుగా నిండఁ దత్సామగీత స్వకర్ణోద్వృత్తభక్తి స్ఫురత్కీరశారీపికోద్యద్వచః కూజితాలాపముల్ పిక్కటిల్లన్ సదాచార్యుఁడుం బోలె శ్రీశాంఘ్రి భక్తి ప్రకాశంబు గావింపుచుం బ్రహ్మవిద్యా ప్రసన్నేశపూర్ణ ప్రసాదంబునుం బోలె మోహంబు భేదింపుచున్ మోహ విధ్వంసముంబోలె నారూఢ సంసారతాపౌఘ శీతాంశువై సొంపు గావింపుచుం దద్భవాపాయముం బోలె లక్ష్మీశ సేవా సుధోజ్జృంభమేపారనేవంవిధాజన్మ సిద్ధాగణేయాతి రాజద్గుణాంభోధివై యాజన్మ సిద్ధోత్కటాత్మానుభూతిం బ్రవర్తించి తా నాత్మబోధార్కుఁడుం బోలెఁ తద్వాస్తవాకార సందర్శకత్వంబు సంధించి యాత్మేశ శేషత్వశేషిత్వ సంబంధవద్వాస్తవాకారధీ గోచరం బైన సాక్షాత్కృతి స్ఫూర్తియుంబోలె లక్ష్మీశ సేవా సుధోజ్జృంభ

36. నాల్గవ పాదములేదు. 37, రాజిత.

మేపార నేపంవిధాజన్మసిద్ధా గణేయాతి రాజ ద్గుణాంభోధి వైవాసిత ద్వాసుదేవాగ్రలోకంబు రాణించు సాక్షాత్సుఖోపాదక శ్రీలఁ దన్మధ్య దేశంబునన్ నొప్పు మధురన గరీరత్న మారాధ సంఖ్యేయ స్ఫురద్రత్న సారావళీ మూర్తులం బ్రోల్ల లత్తోరణోద్యత్క్వాటంబులన్ శుభ్ర లీలా భవర్ణంబులై నిత్యము క్తేందు బింబంబులుంబోలెఁ బాటిల్లుతత్స్ఫాటిక స్ఫూర్తులుంగల్గు తద్గోపురంబుల్ మణీహాటక శ్రీలఁజూపట్టు రత్నావళీ హర్మ్యజాలంబు నిండార దీపించుఁ బ్రాకార చక్రాంతరాళాన్వితానల్ప కల్పద్రుమారామ సామగ్రియున్ సాంద్ర చంద్రోపలానేక కేళీ గృహా నేక శైలాలియుం జారుతీర స్ఫురద్రత్నరంభా విజృంభంబులై నవ్య చామీకరాంభోజ జాలంబులై, విభ్రమ భృంగ సంగీత రాజన్మణేహల్ల కౌఘంబులై తన్మహాలీల నీలోత్పలాకర్ణ పూరంబులై తత్సుధా ధామ శుభ్ర ప్రవాహంబులై సంతత స్వచ్ఛ మత్స్య ప్రకాండంబులై భవ్య దీవ్యత్పరబ్రహ్మవిద్యా వధూసేవ్య లక్ష్మీ మహేశాన మూర్త్యల్వలెన్ వింతలైయుండి యాత్మ శ్రుతి శ్రుత్యధిష్ఠానమాత్రాభిభూతైకమందాకినీ కీర్తి సౌరభ్య సంపూర్తి గాన్పించి శ్రీ వాసుదేవానుకూలైక్య రుచ్యర్థ యాదోగణాపూర్ణ భాగంబులై యుండి కూజిల్ల సచ్చక్ర చక్రాంగ ముఖ్యంబు నీ దోద్భవాకీర్ణతీరంబులై భాసుర స్వర్ణమాణిక్య సోపాన లక్ష్మి న్విజృంభించు కాసారముల్ తోరమై మించఁగా నిత్య[38]ముక్త్య ప్సరస్సిద్ధ సంబంధమై తేజరిల్లంగఁ దత్పట్టణాలంక్రియా రూపమై మధ్యభాగంబునంగల [39](యా)రామ ముద్య(ద్రు)[40]చిన్మించి సౌందర్య మున్ విశ్వరూప ప్రభావంబునుం గల్గి విష్ణుండు తేజంబుతోనుండు శుభ్రాంశు కోటిస్ఫురత్సౌధవారంబు లా రాజధానీ రమాకాంత కాత్మీయ సౌభాగ్య మర్పించు నేతత్పుర శ్రీసముద్భూత నానామణీ జ్యోతి రుల్లాసమభ్రంబుపై నిండి యూర్ధ్వస్ఫుర న్మూత్న తేజోజగచ్ఛంక గావించు నేఁ డొక్కచో నింద్రచాపంబు లెన్నే నియుం గూడి నందత్పురీ నూత్నరత్నావళీ వ్యోమయానంబులం బోలఁగాఁ జాల నవ్వీటిలోనన్ మృగంబుల్ ఖగంబుల్ సదాపుం వధూసంచయం బాదరింపన్ దద గ్రంబునన్ విష్ణు చేష్టానుకారంబపారంబుగాఁ జేయనో మాధురా మాధురోల్లాస ఈశానుభూతిక్రియాశర్మదాయావదాత్మ్యంబు మాకుం బ్రసాదింపవే యంచుఁ దన్మంగళా శాసనం బింపుతోఁ జేయువా రెవ్వ రాయుత్తముల్ హేయనిష్యంద దూరాత్ములై హేయ భోజ్యంబులుం బాసి బ్రహ్మామృతానంద రూపేంద్రియార్థానుభూతిన్ విజృంభించి శ్రీశాసనాంభోరుహ శ్రీవికాసైక సేవాఫలప్రాప్తిమైనున్న తత్ప్రీతి రూపా

38. ముక్తేస్సుర స్సింధ   39. .....,   40. ద్రుచి

మృతానందముంజెంది తత్సపర్యంతరాలం క్రియాపూర్ణహస్తాబ్జులై సేవ
గావింప నూహించితచ్ఛేషత్వైక స్వభావానురూపాత్మవృత్తిన్ సదా వాసు
దేవాంతరం గానుకూల స్వరూపంబులన్ నిల్చి ప్రాసాద సౌధావరోధ
స్థలీ వీథులందున్ విశేషంబునన్ రత్నవల్లీ శలాకోపక్లృప్తోరు సన్మార్జనీ
హస్తులై కొంద ఱచ్చోటు దారూడ్చుచుం దద్రజోరంజితాకారులై
కొందఱింపొందఁగా నుంద్రు తీర్డించి శుంభన్మణీశాతకుంభస్ఫురద్గంధ
గంధోద్భటాంభోలవంబుల్ సమంతాద్విజృంభంబుగాఁ జల్లుచున్
గొంద ఱుత్సాహముం బొంద ముక్తామణీ చూర్ణముల్ తెచ్చి చూర్ణంబుగా
స్వస్తికాదుల్ ప్రశస్తంబుగాఁ బెట్టి తద్రంగవల్లీ కలాపంబుఁ గావింపుచుం
గొంద ఱుద్దీప్తులై యుండ్రు మాణిక్యమాల్యాంకురార్ద్రాక్షరశ్రీలు తత్ప్ర
దేశంబులం జల్లుచుం గొంద ఱానందులై యుంద్రు రత్నప్రదీపంబులుఁ
బుష్పముల్ సత్ఫలంబుల్ సమగ్రంబుగాఁ జందనాంభస్సమాపూర్ణ
కళ్యాణ కుంభంబులేవంకలన్ నిల్పుచున్ గొంద ఱుప్పొంగ నానామణీ
రూపరంభాది పుణ్యద్రుమంబుల్ బహిర్ద్వారసీమన్ నియోగింపుచుం
గొంద ఱానందముం జెంద శ్రీవత్సవక్ష స్ఫురద్వైజయంతీ కలాపం
బుతో నవ్య ముక్తామణీ ధామకాలంకృతాజ్ఞోరు కంఠంబుతోఁ జారు
శోణాధరాపాటల ప్రస్ఫురద్దంతరోచి ప్రభిన్నస్మితాపాంగ వీక్షా విలా
సంబుతో మాంసలాంసాను[41]రూపాయిత ప్రస్ఫురత్కర్ణపాళీ విభూషా
పరామృష్ట [42]గండస్థల శ్రీలతో నూత్న కర్పూర గంధాన్వితోచ్ఛ్వాస
[43]పూర్ణోత్తరోష్ఠోచితోత్తుంగ నాసా విలాసంబుతో మందహాసంబుతో
సద్విశాలాయతాపాంగవీక్షామృతోల్లోల జాలంబుతోఁ దత్కళాపూర్ణ
సౌందర్య నిర్యన్మరంద ప్రసక్త ద్విరేఫోపమానాలక శ్రీసమాజుష్ట
భవ్యాననచ్ఛాయతో నవ్యకుసుమ ధమ్మిల్లభారంబుతోఁ గాంతి పుంజీ
భవద్రత్న రాజత్కిరీటంబుతోఁ జిత్రవైడూర్య రాజన్మహాకుండల
శ్రేణితో నూర్ధ్వపుండ్రంబుతోఁ గంఠభాగోల్ల సత్కౌస్తుభస్ఫూర్తితో
దివ్య నానాయుధోదార బాహాచతుష్కంబుతో భవ్యయజ్ఞోపవీతోరు
హారాళితో హైమభూషా కదంబంబుతోఁ దప్తచామీకరాభాంశుక
స్ఫూర్తితో రమ్య పీతాంబరా నద్ధసద్రత్న కాంచీవిశేషంబుతో మంజు
మంజీరపాదాబ్జ తేజంబుతో నద్భుతాగార శృంగారపూరంబుతో సూరి
వర్యాగ్ర శ్రీ దృక్చకోరామృత ద్యోతకాంతీ ప్రవాహంబుతో మించు
కల్యాణమూర్తిన్ విలోకించు పాలించు నవ్వాసుదేవున్ నిరీక్షించి
శ్రీమద్వికుంఠాధినాథుండు తా నిత్యముక్తాళితోఁ జాల మోదించు దద్వా
సుదేవైక లోకంబు చక్రాంకితుల్ చేరి సేవింతు రెల్లప్పుడున్. 128

41. రూయత 42. గంధస్థల 43. పూర్ణోతరోష్టాచిత్తోత్తుంగ.

వైష్ణవుల వైశిష్ట్యము

క. తనువునఁ జక్రాంకము నే
యని మనుజాధములు గలుగు నావేశము లెం
చన వైష్ణవములు దద్దే
శ నివాసుల వైష్ణవులు నసాత్త్వికు లెంచన్. 124

సీ. ఉరు శుద్ధసత్త్వమయుండు విష్ణుఁడు విష్ణు
భక్తులు సాత్త్విక ప్రవరులా ర
జస్తమోమయ దేవ సముపాసన మొనర్చు
వారల సాత్త్వికుల్ వారి యిండ్ల
నాపద వచ్చిన నన్నపానాదులు
వలువదు భుజియింప వలసెనేని
యతఁ డధఃపాతంబునందు నూర్ధ్వపదాను
[44]గతుఁడు విష్ణుండు లోకములు నట్లె

తే.గీ. యుచ్చతరము లధఃపాత మొనరఁ జేయు
సకల దుఃఖౌఘములు నవైష్ణవ జనాన్వ
యంబు నట్ల నధఃపాత మనన వైష్ణ
వాన్వయంబు జగంబుల నరసి చూడ. 125

క. నందీశ్వర శాపంబున
నిందింతురు భాగవతుల నీచాత్మకులై
కొందఱు విప్రులు వారికి
సందిగ్ధమెదంబెడంద సద్దండనముల్. 126

తే.గీ. వరగుణాధికులైన యా వైష్ణవులకుఁ
బ్రాతికూల్య మొనర్చిన ఫల మగమ్య
మైన దారిద్ర్య మిది చాల ననుభవించి
మఱియు నట్ల యొనర్తు రున్మత్తులగుచు. 127

క. తగునే విని సహియించుట
భగవద్భాగవత నింద పాపిష్ఠులు త
ద్భగవద్ద్రోహులు వారలె
యగుదురు మఱి వారికన్న నన్యులు గలరే? 128

---

44. గతులు.

క. హరి నిందసేయు పాతక
పరు లుండినచోట నరక పదమాశ్రిత్వాం
తరమునను శుద్ధ వైష్ణవ
వరులు నిమేషాంతరంబు వలవదు నిలుపన్. 129

తే.గీ. ధర న సాత్త్విక దేవ ప్రధానమైన
యది యసాత్త్విక తీర్థమౌ నందునుండఁ
దగదు సాత్త్వికులకు విష్ణుధామ మెద్ది
యదియె సర్వప్రదము తగునందునుండ. 130

సీ. తదధీనవృత్తిమై దనువు గల్గిన యన్ని
నాళ్ల శ్రీహరి సేవనం బొనర్చి
సౌఖ్యంబు నొంది యసాత్త్విక దేవతా
భజనంబు చేసినఁ బాయు సత్త్వ
గుణ మెల్ల నా సత్త్వగుణము పోయిన నధః
పాతంబునందు దుష్పాతకముల
వైష్ణవవర్యుఁడ వైష్ణవ సంవాస
సంభాషణముల దోషంబుఁ గాంచు

తే.గీ. శ్రౌత కర్మంబు స్మార్త కర్మంబు నడుపు
నయ్యనూచానుఁ డగు విప్రునైన వైష్ణ
వాన్వయునిఁ గానివానిఁ గల్యమునఁ జూచి
చన దసాత్త్వికునకు నమస్కార మెనఁగ. 131

క. వైష్ణవుఁ దెగడిన నెదుట న
వైష్ణవుఁ గని మ్రొక్కినన్ భవధ్వంసకుఁడౌ
విష్ణుని నిందించిన యన
హిష్ణుఁడు వాఁ డెంచఁ బతితుఁ డేమనవచ్చున్. 132

చ. హరి భజనంబు సేయక దురాత్ముఁడసాత్త్విక తత్త్వదేవతాం
తర భజనంబుఁ జేసి వసుధాస్థలి నంత్యజుఁడై వసించు దు
శ్చరితుని వానిఁ జూచినను సమ్మతి నంటిన మాట లాడినన్
నరు లొక వైష్ణవుంగని ఘనస్థితి మ్రొక్కి స్పృశింపఁగాఁ దగున్. 133

తే.గీ. యముఁడు సర్వ స్మృతేతిహాసార్థ తత్వ
వేదియగు వైష్ణవాగ్రణి విష్ణు లాంఛ
నాన్వితుఁడు నా కుపాస్యుఁడౌ ననుచుఁ బలికె
సంభ్రమంబున నిజభట జనులతోడ. 134

చ. శమనుఁడు బాహుమూలములఁ జారు సుదర్శన పాంచజన్య చి
హ్నములు ముకుంద నామములు నాలుక రమ్యతరోజ్వలోర్ధ్వపుం
డ్రము నుదుటం గళంబున స్ఫురద్విచల న్నలినాక్ష మాలికా
కముగల వైష్ణవుంగని ప్రగల్భమతిన్ నుతిసేయు సుస్థితిన్. 135

వ. ఇది మొదలుగా నేతద్వాక్యోప బృంహిత మహోపనిషదా ద్యుపని
షత్తుల యందును హరి లాంఛనంబు వహింపఁగా వలయునని వినం
బడియె మరియు. 136

హరి లాంఛన వివరణము

శ్లో. దక్షిణేతు భుజే విప్రోభిభృవద్వై సుదర్శనమ్
సవ్యేతు శంఖం బిభృయాదితి బ్రహ్మవిదో విదుః 137

శ్లో. ధృతోర్ధ్వ పుండ్రం కృత చక్రధారీ
విష్ణుం పరంధ్యాయతి యో మహాత్మా
స్మరేణ మంత్రేణ సదాహృది స్థితమ్
పరాత్పరం యన్మహతో మహోత్మమ్ః 138

సీ. క్షితి సురోత్తముఁడు దక్షిణ భుజమున సుద
ర్శనము నా వామ భుజంబునందు
శంఖంబుఁ దాల్చుట చనునని బ్రహ్మ వే
దులు పల్కుదురు భక్తితోడ నూర్ధ్వ
పుండ్రంబుఁ జక్రంబు పూని సద్గుణ మహీ
యస్త్వంబునొంది సమగ్ర శక్తిఁ
బరఁగు విష్ణుని [45]పరాత్పరుని హృదంతర
స్థాయిఁ గావించి సంతతము మంత్ర

45. పరాపరుని

తే.గీ. మున స్వరమ్మున ధ్యానించి వనజగర్భ
శంకరేంద్రాదులకు[46] లేని సకలపూర్ణ
పరమ ధామంబుఁ గాంతురు పరమ ధామ
భూమమానిత్యశూరులు పొగడికొనఁగ. 139

వ. మఱియుఁ బురాణోత్తరంబులం బలుకంబడియె. 140

తే.గీ. వహ్ని సంతప్త చక్రంబు వైష్ణవాగ్ర
వరుని శోధించి తద్భుజద్వయము నందు
మూలముల చిహ్న మొనరింప మూల మఖిల
వర్ణముల కచ్యుతావాసవాసములకు. 141

వ. మఱియు భగవంతుఁ డానతి యిచ్చిన యూర్ధ్వపుండ్ర ధారణ
క్రమంబు వినుము. 142

తే.గీ. అమలమును బార్శ్వమూలాగ్ర మధిక ఋజువు
లైన పుండ్రంబు మత్ప్రియం బగుటఁ జేసి
యట్టి విమలోర్ధ్వ పుండ్రముల్ సాంతరములు
గా నొనర్చిన నాకు [47]నా గాములగును. 143

క. అచ్ఛిద్రకోర్వ పుండ్రం
బిచ్ఛావిధితో వహించు నెవ్వఁ డతం డా
పచ్ఛుటలం బొంది సదా
విచ్ఛిన్నాఘనిరయైక వింశతి మునుఁగున్. 144

శా. దండాకారము నూర్ధ్వపుండ్రము సముద్దండంబుగా భూసురేం
ద్రుం డత్యుత్తమశీల వైష్ణవ కులాగ్ర్యుండైన సచ్ఛిద్రమై
యుండన్ బూరమతిన్ నమోంతములుగా యోజించి లక్ష్మి కళ
త్రుండౌ మేలనఁ గేశవాదులకు ధారూఢిన్ వహింపన్ దగున్. 145

తే.గీ. భూమి నచ్ఛిద్రముగ నూర్ధ్వపుండ్రమే ద్వి
జాధములు దాల్తు రచ్చోట హరియు సిరియు
నధివసింపంగ మీరు వా రతి విమూఢు
లైహికాముష్మిక సుఖంబు లందలేరు. 146

46. క. 47. న.

ఆ. వె. అంతరాళ యుక్తమగు నూర్ధ్వపుండ్రంబు
నడుము శ్రీ నికేతనంబు కమల
హస్తఁ దలఁచి యచట హారిద్ర చూర్ణోర్ధ్వ
రేఖ నిలువఁ దగు హరి ప్రియుండు. 147

క. ఏవం విధ భగవచ్ఛి
హ్నావిర్భావమున వచ్చు హరి కైంకర్య
ప్రావీణ్య గణ్య వైదికు
శ్రీవైష్ణవుఁ గాంచి వినుతి సేయఁగ వలయున్. 148

క. చిదచిద్వస్తు శరీరిన్
హృదయస్థు రమేశు నీశు నెఱిఁగి హితార్థ
ప్రదుఁడైన వైష్ణవోత్తము
పదములు సేవింప ముక్తిపథము లభించున్. 149

వైష్ణవ ప్రతికూలానుభయ భేదములు

సీ. గురుభక్తిమైఁ బ్రతికూలాను కూలాను
భయ భేదముల నేరుపడిన చేత
నుల నెఱింగి సుధీజనుండు నిజాధిక
రోచితంబుగఁ దగు నాచరింప
నుపనిషన్మత వాక్య యోజన నూహించి
హరి సమాధిక రహితాత్ముఁ డనిన
మునుకొని దుర్మానమున సహింపని వారు
ప్రతికూలు రత్యంత భవ్యవృత్తి

తే.గీ. నది సహించిన ననుకూలు రాత్మవేదు
లవియు రెండు నెఱుంగక హరి తదన్య
దేవతాతుల్యు లనుచు బుద్ధిం దలంచు
నట్టి నీచాత్ముల నుభయు లవనియందు. 150

చ. గొనకొని మున్ను మున్నె ప్రతికూలురఁ జూచిన భీషణాహులం
గనిన తెఱంగునం దొలఁగఁ గాఁదగు నయ్యనుకూలురం బ్రశో
భన కుసుమాళి గన్గొనిన బాగున రంజిలఁగాఁ దగుం ఘనుం
డ నుభయులం గనుంగొని తృణాగ్రములంచుఁ దలంపఁగాఁ దగున్.

తరల. క్షుధితుఁడైనను రాజపుత్రుఁడు ఘోర వైరి గృహాశనం
బధిగమింపని యట్ల వైష్ణవుఁ డార్తుఁడై ప్రతికూలురన్
మధు విరోధి విరోధులన్ మదమత్తులన్ భజియించి తా
నధిక సంపద నందఁగాఁ దగదంఁడు తత్త్వ విదుత్తముల్. 152

తే.గీ. ఒనర నీశానుకూలురై యున్న సాధు
జనులఁ దచ్చిత్త విక్షేప శంకఁ జేసి
రూపణీయ స్వభావాను రూప భోగ్య
భోగములకు నిరోధింపఁ బూనఁదగదు. 153

క. నిపుణుండను భయ సంపద
నుపజీవించు[48]కొను యునికి యొప్పదు విష్ణుం
డపరిమిత విభవుఁ డాశ్రితుఁ
గృపతో రక్షింపఁడే యకించనుఁ డగుటన్. 154

క. దాసానుదాస రక్షా
భ్యాసముగల హరి యుపేక్షయందునె చిత్తో
ల్లాసమున నమ్మియుండుట
దాసులకుం దగుఁ బ్రపత్తి తాత్పర్యములన్. 155

క. భగవత్సంకల్పంబున
భగవత్ప్రతికూల జనులు భవ దుఃఖములన్
దగులుదు రామీఁద మఱియుఁ
దగులంగల రఖిల మోహ తప్తాత్మకులై. 156

వ. అర్జున సారథియగు కృష్ణుండు మద్ద్వేషుల నరాధముల సంసారంబునం ద్రోచెద నాసురయోనులం జనియింపం జేసెద నని యానతి యిచ్చె నట్లు గావున భగద్ద్వేషి పదార్థోపజీవనంబు వైష్ణవున కనర్థకంబు. విష్ణు ద్రోహకారణం బగుటంజేసి దద్ద్రవ్యంబు విడువందగును.

సీ. ఎవ్వని వలన మున్నెవ్వఁ డర్థముఁ గాంచు
నల్పమేనియు మఱి యధికమేని
యొకనాఁడు తనకు నీకున్న నాతని నిష్ఠు
రోక్తులాడిన బాధ నొందఁ జేయు

48. కొని

నటుగాన లక్ష్మీశ్వరానుకూలోప జీ
వనుఁ డర్థకామము ల్వెనగొనంగ
నిజ ధర్మమున నైన నిష్ఠురోక్తులు వల్కఁ
జెల్లదు తాపంబు జెందుఁగాన

తే.గీ. నిష్ఠురోక్తుల చేత నన్వీత భక్తి
నిత్యవాత్సల్య జలరాశి నిరతిశయ ద
యా రసోద్యత్కటాక్షు మురారి సర్వ
దర్శిఁ గలుగంగఁ జేయుట తథ్య మరయ. 158

వ. ఇందున కిందిరావిభుం డిట్లనియె. 159

క. హెచ్చిన మత్సర గుణమున
మచ్చక్రాంకితుని ద్వేషమదకటు [49]పురుషా
త్యుచ్చారణములఁ గలచన
సచ్చరితుఁడు మద్విరోధి సందేహంబే ? 160

వ. ఇది గావున స్వశరీరోద్ధులైన హరిప్రియుల నిరోధించిన నీశ్వర నిరోధంబు నట్లయని శ్రుతియు నానతి యిచ్చె యమభయుల స్వశరీర పోషణార్థ మాశ్రయించెనేని వైష్ణవుండు భగవంతుండు గలుగుట మఱచితినని వర్ణించవలయు. విశ్వంబునకు భగవంతుండు రక్షకుం డగుట శ్రుతి సిద్ధంబు. నిర్భరుండై శ్రుతి నిత్య సంతుష్టుండై శ్రీశ ప్రియవిధులు సేయవలయు ననన్యులై నన్నుఁ జింతింపుచునే జను లుపాస్తి గావింపుదురు. వారి యోగక్షేమంబు నేను వహింతునని కృష్ణుం డానతి యిచ్చెం గావున వైష్ణవులు నిత్యపూర్ణులు వినుము.

వైష్ణవ నియమములు

సీ. జగదీశ్వరునకును స్వాతిక సర్వశ
క్తిత్వ స్వజన రక్షకత్వ సత్కృ
పాబ్ధిత్వ సంతతోదారత్వ సత్వస
ర్వజ్ఞత్వములు సమగ్రములు గాఁగఁ
దెలియఁజేయు శ్రుతి స్మృతి పురాణ వేద శి
ఖేతిహాసంబుల నెఱిఁగి దాన
నిశ్చితాత్మకుఁడయి నిరపేక్షుఁడయి నిరం
జనుఁడయి హరి సమాశ్రయణ భోగ

49. పురుషోత్యు.

తే.గీ. నిరతుఁడయి నిర్భరుండయి నిత్యహర్ష
శీలుఁడై శుచియై నిరాశీర్విశేషుఁ
డయి స్వవర్ణాశ్రమ వయోదశాంతరోరు
కర్మములు విష్ణు సంతుష్టిగా [50]నొనర్ప. 162

వ. శుద్ధ దేహేంద్రియ మనఃప్రాణాది వృత్తియై యన్వహంబును నిజ పూర్వజన్మానుగత కర్మానురూప ప్రాప్తార్థసంచయుఁడై శ్రీశ విషయక సంప్రీతి పూర్వకంబుఁగాఁ దద్దేహోచిత సేవలు గావింపుచుఁ గృత కృత్యుండై యవిద్యా వివర్జితుండై భగవజ్జన్మ కర్మంబులు వినుచుఁ బర్వంబులనుత్సుకుండై గీత తాండవాదిత్రంబులు భగవత్పురో భాగంబునఁ గావింపుచు ప్రేమ గర్భంబులగు మహోత్సవంబులు సేయుచు మహోత్సవంబుల భగవత్సేవా సమాగతుల నెదుర్కొని యతి ప్రీతిం బ్రణమిల్లి కౌగిటఁ జేర్చి యుపాయనంబు లర్పింపవలయు, సమర్పించి తత్సమాశ్లేషహృష్టుండై తత్పుత్రుఁడుం బలెఁ బులకాంకు రంబులతోఁ బ్రఫుల్ల వదనాబ్జముతో నుత్సవాలంకృతంబైన నిజ గృహంబునకుఁ దోడ్కొని పోయి స్వపుత్ర దారా భృత్యులతోఁ బ్రణ మిల్లి సుఖాసనార్ఘ్యపాద్యాద్యుపచారంబు లొనర్చి భగవద్భుక్త శేషాన్న పాన తృప్తులం జేసి హస్తప్రక్షాళనానంతరంబున గంధమాల్య తాంబూ లంబులు సమర్పించి సుఖాసీనులగు వారలం జూచుచుఁ దద్భుక్త శిష్టాన్నంబు తోయసంస్కృతంబగునది భుజించి హస్త పాద ప్రక్షా ళనంబు గావించుకొని ద్విరాచమనం బొనర్చి శుచియై నారాయణదేవ ధ్యానానంద నిర్భరుండై యెన్నఁడు హరి సాక్షాత్కారం బగునని కన్నులు మూసుకొని యంతఁ గన్నులు దెఱచి శుద్ధ సత్వరూపంబగు హరి రూపంబు గానక తత్ప్రసంగార్థియై యత్యంతాతురుండై తజ్జనాం తకం బాశ్రయించవలయు. మఱియు 163

క. శ్రీమన్నారాయణ చరి
తామృతరసధారఁ గ్రోల నర్హము భక్త
స్తోమములఁ గూడి జ్ఞాన
శ్రీమహిమం ద్రికరణముగ శిష్టజనంబుల్. 164

---

50. సర్ప.

తే.గీ. వాఙ్మనః కాయకర్మ ప్రవర్తనముల
వాసి కెక్కఁగ శ్రీ వైష్ణవ ప్రియంబు
సేయఁగాఁ దగు నదియ నారాయణ ప్రి
యంబు చేసిన యట్లు సత్యంబు దలఁప. 165

మ. తగు సేద్వ్యాత్మ యదోపదిష్ట భగవద్ధర్మంబు లత్యంతమున్
భగవత్ప్రీతి వివర్ధనంబులు సులభ్యంబుల్ విరుద్ధాన్య ధ
ర్మగుణ ధ్వంసకముల్ తదీయపద చర్చాసీమ సంక్షేప మిం
పగునే చక్కెరచేత నుండియుఁ బ్రకోష్ఠాలేహనంబుం బలెన్. 166

మ. విమలజ్ఞాన ధురీణుఁడౌ శుకున కా వేదాంత వాక్యార్థత
త్వము బోధించిన శంకితాత్ముఁ డయి భీతత్వంబుతో నుండ వ
శ్యముగా నచ్యుతలోక సద్గుణ కథల్ సంక్షిప్త వాక్య ప్రసం
గములం దెల్లముగాఁగఁ బల్కె మునిలోకస్వామి హర్షంబునన్. 167

సీ. వత్స ! ధన్యుండవు శ్రీవత్స వత్సాధిక
వత్సలత్వము గలవాఁడ వగుట
నవనిపై వస్తు యాథార్థ్య గోచరము నీ
బుద్ధి గాకున్న సమిద్ధ మహిమ
సంక్షేపమున రమేశ్వర వర్ణనము విన
నెట్టిచ్ఛగించితి విట్లు నుండి
యజ్ఞసంజాత దీర్ఘాయువు కోటి వ
త్సరంబులు గలుగు నుత్తములకైనఁ

తే.గీ. బ్రాప్తమై యుండునే పరబ్రహ్మ లోక
వర్ణనము సేయఁ దత్పారవశ్య జాత
హర్ష రసమునఁ దద్వర్షనామృతాబ్ధి
మునిఁగి లోకంబు లెఱుఁగనే ననఘచరిత. 168

క. ఆ విష్ణుపదము యావ
జ్జీవము వర్ణించు పూర్ణశీలు రగణ్యా
ప్రావీణ్యంబున పారం
బావంతయుఁ దెలియఁజాల రన్యులవశమే. 169

ఆ. వె. అరయ నీకు నాకు నంతరం బెంతేనిఁ
గలదు స్వసుఖమాత్ర కలితవృత్తి
నేను సర్వలోకహిత వృత్తి నీవు నీ
కిట్లు తగదె సంగ్రహేచ్ఛ నేఁడు. 170

వైకుంఠలోకము – ఆవరణ పంచకము

వ. ఈ పరబ్రహ్మలోక వర్ణనంబు సేయ నేరికి శక్యంబు గాదు. కావున సంగ్రహంబున నెఱింగింపు మని యడిగితివి. ఏనును సంక్షేపంబునం బల్కెద. ఇది వినువారికి బుద్ధియు నోజస్సుఖ వివృద్ధియు కార్య సిద్ధియు నగు. విశేషంబున మరియు వైకుంఠ లోకంబు వర్ణించెద వినుము. ప్రాగవాచిని శ్రీ లోకంబును బశ్చిమంబున శ్రీ వైకుంఠంబు నకు దక్షిణంబున నిత్యానందంబు నిధియు సద్భక్త వరదుండు నగు సంకర్షణ విభుండుండు. ఆ సంకర్షణ లోకంబునకు పశ్చిమంబున నిర్మలానంద నీరధి నిత్యంబునగు సరస్వతి లోకంబులందగు ప్రత్యగ వాచి[51]ని సరస్వతి లోకంబున కుత్తరంబునఁ బ్రద్యుమ్న లోకంబు చెలంగు. ప్రతీచీనయుతార్కేందుప్రభ దీపించి నిర్మల శర్మదంబై ప్రద్యుమ్న పదంబు దగ్గర రవి దిక్కున నిత్యాప్సరోఽలంకృతంబై రతిలోకంబు విరాజిల్లు. తత్ప్రాచీన నిరుద్ధలోకంబు రాజించు నుదీచిం బ్రకాశించి యానందవారిధి యగు నా యనిరుద్ధ లోకంబునకుఁ బ్రాచి యగు విదిక్కున సద్గుణ సాగరంబగు శాంతిలోకంబు విజృంభించు. ఇవి చతుర్వ్యూహంబులు నాలుగు శ్రీ కళలు. నాలుగును బ్రదక్షిణ క్రమంబునఁ బ్రాచ్యాద్యష్ట దిక్కులం బ్రకాశించు నీ వ్యూహాష్టకంబు ప్రథమావరణంబున నుండు. 'మధ్యే మధ్యేత్వ సంఖ్యే యా స్తత్ర ద్వ్యూహ'[52]మ్మనిన శ్రుతివలన ననేక వ్యూహంబులు గలవు. ద్వితీయా వరణంబునం బ్రాచ్యాది దిక్కుల వరాహ జామదగ్న్య శ్రీ నరసింహ రఘువల్లభ శ్రీధర వామన హయగ్రీవ వాసుదేవ లోకంబులు గలవు. తదధిపతులు విభవేశ్వరులు నిత్యులు. వీరు వ్యూహాష్ట విశిష్ట శ్రీవైకుంఠేశ్వర ప్రీతి సాధనంబైన బ్రహ్మ విద్య నర్వాచీన ప్రాకృత భూముల నవతరించి ప్రకాశింపఁ జేయుదు రీ మూర్తులం గొల్చిన నవవర్గంబు లభించు. తృతీయావరణంబున నెనిమిది దిక్కుల పాంచ జన్య ముసల చక్ర ఖడ్గ గదాశార్ఙ్గాది వైజయంతంబులు నిలుచు. నిత్యాన వధిక నిరతిశయానందం బగు భగవత్సేవ గావించు. చతుర్థావర ణంబునఁ గుముద కుముదాక్ష పుండరీక వామన శంఖర్ణ సర్ప

51. చే. 52. యనిన

నేత్ర సుముఖ సుప్రతిష్ఠితులు నిత్యులు. నిత్యముక్తులతో నీశ్వరు నారాధింపుదురు. పంచమావరణంబున నింద్రానల దండధర నిరృతి యాదసాంపతి గంధవాహధనేశానులు నిత్య నిర్జరు లుండుదురు. ఇది యావరణ పంచకంబు. 171

సీ. చండ ప్రచండు లుద్దండ వైభవులు ప్రా
గ్ద్వారపాలురు బ్రహ్మతత్వ నిధులు
భద్రసురద్రులు భద్రమూర్తులు దక్షి
ణ ద్వారపాలు రానంద నిధులు
జయ విజయులు సత్వసంపద్ధనులు ప్రతీ
చ్య ద్వారపాలురు శౌర్య నిధులు
ధాతృ విధాతృ లుత్కటతేజు లుత్తర
ద్వారపాలురు మహా ధన్యనిధులు

తే.గీ. వీర లెనమంద్రు సంతతోదారయశు ల
నాదిని ధనులు పూర్ణ విద్యాభిరాము
లఖిల సంపత్సమృద్ధంబులైన స్వస్వ
లోకముల నుండుదురు మహోత్సేకములను. 172

సీ. ఆతత కోటిసూర్య ప్రకాశులును గో
టీందు కళానంద హేతితనులు
సర్వజ్ఞు లుత్తముల్ సత్య సంకల్పులు
సర్వాప గుణ రూప సార తరులు
హేయ నిష్యంద రహితులు హేయ హార
వర్జితుల్ బ్రహ్మ విద్యార్జితామృ
తానందరస విషయాను భవోత్సవుల్
తాదృగ్విషయ విబోధ ప్రబుద్ధ

తే.గీ. పరమ పురుషాంఘ్రి భక్తి సంపన్న గుణులు
సిద్ధ తద్భక్తికారితాశేష తత్త్వ
సాద కృతక్రర్మరతులు ప్రసన్న పరమ
పద పతి ముఖాబ్జ తేజోఽనుభావసుఖులు. 173

శా. దివ్యోదార విచిత్రగాత్రులు ఘనుల్ దివ్యోరుగంధాన్వితుల్
దివ్యాచ్ఛాదన దివ్య భూషణయుతుల్ దివ్యస్రగభ్యంచితుల్
దివ్యోద్దండ తరాయుధాంకిత కరుల్ దివ్యావతంసుల్ విభుల్
దివ్యోపాస్య శుచిస్మితాస్య హరి నెంతేఁ గొల్తు రశ్రాంతమున్. 174

మ. విమలంబై తగు నింద్రలోక నికటోర్విన్ బన్నగారాతి లో
కము తల్లోకమునందు వేదములుదాత్తాది స్వరస్ఫూర్తిగాఁ
గ్రమకుండై పఠియించి పక్షిపతి నిర్యత్సామగాన స్వర
క్రమ నవ్యామృతధారలం దనుపుఁ దద్బ్రహ్మంబు నశ్రాంతమున్. 175

వ. తృతీయావరణ బహిర్దేశంబున విష్వక్సేను లోకంబు గలదు,
వినుము. 176

సీ. తన లోకమున నుండి తత్పరమాత్మ ప్రి
యప్రభావముఁ గాంచి యతులశక్తి
యుక్తుఁడై యాత్మ భుజోపరిన్యస్తేశ
సామ్రాజ్య [53]భరితుఁడై ప్రసన్న మహిమ
వైకుంఠపతి యొద్ద వాసుదేవా ద్యతి
శాంత విఖ్యాత సర్వావరణ ని
వాసోక్త దేవతావరుల సంసేవింపఁ
జేయించు మెఱసి నారాయణాంఘ్రి

తే.గీ. నిత్య సేవానుకూలతా నిరతిశయ ర
సానుబంధైక హృదయుఁడై యఖిల తత్త్వ
బోధకుండైన సేనాని పూనియుండు
నరిభయంకరతర వేత్రహస్తుఁ డగుచు. 177

సీ. పంచావరణలీల భాసిల్లు వైకుంఠ
నగరంబు నడుమను నతి విచిత్ర
రత్నమంటపమున రమణీయ మాణిక్య
సింహాసనమును లక్ష్మి వసుంధ
[54]రానీళలు భజింప జ్ఞాన బలైశ్వర్య
వీర్యతేజచ్ఛక్తి విమల మహిమ
నిస్సమాభ్యధికుఁడై నిత్యముక్తానంద
వారాశి శీతాంశు వైభవమున

53. భరతుఁడై 54. శా.

తే.గీ. నప్రమేయత స్వాభావికానవధిక
నిరుపమాతిశయైకతనివ్వటిల్లి
తత్వవిత్సూరి పరిషత్సదానిషేవ్య
మానుఁడై యున్న పరమాత్మ మదిఁ దలంచె. 178

సీ. నతత కాలత్రయ చక్ర చంచద్గుణ
త్రయవేష్టి కాదిమ ప్రకృతినంటి
[55]తన దవిద్యా కామకర్మాది వాస[56]నా
రేణు మండితులై పరిభ్రమించి
రుచిర బోధానంద రూఢిగనియు ననా
త్మిక భ్రమాకూలులై చలించి
సత్యకామత్వాది సద్గుణాన్వితులయ్యు
నంతరంగమున దైన్యము వహించి

తే.గీ. నీరు గప్పిన నిప్పులై నిష్ప్రభత్వ
పూర్తి పరధామలోకోపభోగ భోగ్యు
లయ్యు నామాయఁ జెంది కర్మాది భేద
ములఁ బ్రవర్తిల్లు సంతతమును దలంకి. 179

సీ. హేయమో నిది యుపాధేయమో నిదియని
స్వాంతంబులో వివేచనము లేక
హేయముల్ గొని యుపాధేయముల్ విడుచుచు
క్షుత్పిపాసా మోహ శోక రోష
గత జరామరణ నిష్కాతీతులగుచు శ్రు
తి స్మృతులై యస్మదీయ నిరువ
మాజ్ఞ చెల్లఁగనీక యంత నుల్లంఘించి
యపరాధశతము లత్యంత శక్తి

తే.గీ. చే నొనర్చుచు నిరయముల్ చేరి మఱియుఁ
[57]బథ్యములు చేసి వేదనలు బడలియున్న
రోగు లట్లనె సంసార రుగ్మ భగ్న
హృదయులై యున్నవారల నెఱిఁగి చూచి. 180

---

55. క, 56. సి.
77. బత్యములు

వ. కరుణా సింధుండగు వైకుంఠాధిపతి పరమ దయాళుండై విషాదంబు నొంది రమతో నిట్లనియె. 181

సీ. పద్మలోచన పరబ్రహ్మ లోకాధి వా
సు లచేతనుల నెల్లఁ జూడు నిత్య
నిర్మల కర్మాబ్ధి నిరవధిక విలో
లత నున్నవా రకలంక మహిమ
బద్ధులఁ జూడు తాపత్రయావిద్ధుల
నెలఁత నీతోడ వినిత్యముక్త
నరులతో సిరిగల్గు నామ స్వరూప రూ
పో భయ గుణభూతులు భయవిధ మ
తే.గీ. దాత్మ వర్గోప భోగ భోగ్యామృతాంబు
రాశియై యుండఁ జూడ ధర్మంబె నాకుఁ
బ్రాకృతా ప్రాకృత జనులు పరమ హితులు
సముఁడ నే నందఱకును వాత్సల్య శక్తి. 182

వ. నిత్యముక్తోపభోగ్య స్వరూప గుణాధికము ప్రాకృత చేతనులకుం బ్రకాశంబు గావింపకున్నఁ బ్రబుద్ధులగు పుత్రుల నాదరించి బాలకుల నుపేక్షించిన తండ్రి చందంబగు. పరబ్రహ్మలోక స్వామిత్వంబును నాకు యాతన గావున నీ వైభవంబు సంకోచంబు నొందించి ప్రాకృత లోకంబుల నధివసించెద నని రమతోడం గూడి ప్రాకృత లోకంబుల స్వలోకంబులు గల్పించుకొని యుండెడి, నాలోకంబులు సనకాదులకు సుగమంబులు. ఇతరులకు మహాపుణ్యంబు లొనర్చినను దుర్గమంబులు. ప్రాకృత దేహులైన సనకాదులకు స్వసంకల్పాను రూపంబున నిజరూపంబుఁ జూపెనని పల్కిన మఱియు శుకుం డిట్లనియె. 183

సీ. హరి పరవ్యోమంబునందు దీపించె నే
రూపంబుచేత నా రూపముననె
ప్రాకృత పదమునఁ బ్రాపించె నెట్ల న
తి వ్యవహితము తాదేశపథము

లే కలహంబు ననేక దేశంబున
నుండి యొక్కరుఁడె భుజోరు శక్తి
దున్నుట తగునె యద్భుతముగఁ బ్రాకృతా
ప్రాకృత పదములం బరమ పురుషుఁ

తే.గీ. డొక్కతఱి దివ్యతరమైన యొక్క రూప
మునవె యుండిన యట్లుగా ననుట దోఁచె
నదియ యుక్తంబు వలెఁ గానవయ్యె మూర్త
మనుట నుభయపద ప్రాప్తి మనుట యెట్లు? 184

వ. హరికి నే రూపంబు చూడనయ్యె నా రూపంబు భయ స్థలస్థితంబుగాదు. శక్తి విశేషముచే నా రూప మక్కడను మఱియు నొక దిక్కనను ప్రకాశించుం గాక యని యంటిమా రెండు స్థలములయందుఁ దాఁచిన యొక వస్తువు దా నొక్క స్థలముననే యుండుట నిజం బిట్లుండి రెండవ దిక్కనను్న యవి యని తోఁచుట భ్రాంతి ఖగం బొక్క పరి భూనభః ప్రదేశంబులఁ గానుపించునె యుభయ పదస్థితి యీశ్వరునకు మూర్తత్వక్షతియగుం గావున దుస్తర్క ప్రభవంబగు నస్మన్మనో దోషంబుఁ దీర్పవే కృపాబ్ధి భగవత్తత్త్వ విద్యచేనని శుకుం డడిగిన నగు మొగంబున విష్ణుశక్తి విజ్ఞాన ధుర్యుండగు పారాశర్యుం డిట్లనియె. 185

విష్ణు మహిమ - ఉభయ పదప్రాప్తి

తే గీ. తథ్య మెంచ మహాద్భుతా తర్క్య బోధ
శక్తి యీశ్వరునకుఁ గల్గ జగతి మీఁద
ఘటము పటముగఁ గావించు ఘనుఁడు తత్ప్ర
శస్తమహిమకుఁ దర్కావసరము గలదె? 186

క. సంకల్పమాత్రమునఁ గా
ర్యాంకురములు వొడముఁ జేయునట్టి సమర్థుం
డోంకారమూర్తి శ్రుతి పద
సంకేతుం డితరు లతనిసములే యెంచన్. 187

తే.గీ. లోక సామాన్య లక్షణాలోచనమునఁ
దెలిసి దృష్టాంత హేతువుల్ దెచ్చి యిప్ప
రేశ్వరుని నిశ్చయించువా రెవ్వ రట్టి
జనులు మూఢులు శాస్త్రముల్ చదివిరేని. 188

వ. కులాలుండు ఘటకార్యకర్తయై ప్రత్యక్ష ప్రమాణంబున దుఃఖంబు నొందినట్లు విశ్వకర్తయగు నీశ్వరునకుఁ గర్తృత్వంబువలన దుఃఖిత్వానుమానంబులేదు. మూర్తంబునకు నంశత్వంబు ప్రత్యక్షంబున నెవ్వం డనుమానంబు గావించు మానాంతర విరోధంబైన నొక్కయెడ సామాన్యానుమానంబు లేదట్లన నీశ్వరునియందు సామాన్యానుమానంబు లభించనందునకు శ్రుతియు విష్ణునకు "అపాణిపాదోజ వనో గ్రహితాపశ్యంత్య చక్షుః సశ్రుణోనకం నః సవేత్య వేద్యం నచనశ్య వేత్తా తమాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాంతమ్ నకస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే సతత్స మశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే పరాస్యశక్తే ర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీజ్ఞాన బలక్రియాచ" యనిన నది హస్తంబులు లేక పట్టును. పాదంబులు లేక పఱువెత్తును. చక్షువులులేక చూచును. కర్ణంబులులేక వినును. అవేద్యంబైన యది యెఱుంగును. తన్నొకం డెఱుంగలేఁడు. అతండు మహాపురుషుండని యెంతురు. అతనికిఁ గార్యకరణంబులు లేవు. అతనికి ముందు నధికుండులేఁడు. అతని శక్తి వివిధంబైన యదియై స్వాభావికంబులు జ్ఞానబల క్రియలు. అతని వినుతింపనలవి యగునె. భగవంతుని శక్తు లవాఙ్మానస గోచరంబులని పురాణంబులం జెప్పంబడియె. ఉత్పత్తి స్థితి లయంబులయందు సర్వశక్తులు భగవంతునికే కలవు. శ్రుతి స్మృతులే తదర్థ నిర్వాహకంబులై యుండు. 189

తే.గీ. సత్య సంకల్ప విభవుఁడౌ స్వామియందుఁ
గలుగ దీ లోకసామాన్య కల్పనంబు
గాన భగవత్స్వరూప మెక్కడను బోడమ
దెందుఁ గాన్పించఁ డెందుండఁడెంచి చూడ. 190

మ. కనునా విష్ణుఁడు కరరంధ్రములచే ఘంటాది శబ్దంబు లా
ఘనుఁడే చూడ్కులచే వినున్ సకల వాక్యశ్రేణులే తత్పరా
తన నిర్విశ్వసనీయులై భవముచేతం బ్రాకృతాంగంబు లా
గున భావింపక యప్రమేయమని లోకుల్ చర్చ సేయందగున్. 191

మ. ఇది వేదాంతరహస్య సారము హరిస్వేచ్ఛాను రూపంబు న
మ్మది మొప్పన్ మదినమ్మి పూర్వభవ సమ్యక్పుణ్య పావ ప్రస
న్నదృఢాభ్యంతరుఁడై విపద్దశలలోనం బాసినద్భోగ సం
పదలింపొంద భజింపుచుండ్రు పరమ బ్రహ్మంబు నేకాగ్రతన్. 192

వ. ఇట్లేక రూపంబున నీశ్వరుం డన్నియెడల నుండుట చోద్యంబె. అప్ర తర్క్యాచ్యుత శక్తియగు విభుండని విశ్వసించి హతదురితులై వామ దేవాదులు కొందఱు వాసుదేవ పరాయణులై యుండ్రు. మఱికొందఱు మును లఖిల హేయప్రత్యనీక కల్యాణైకతా నశ్వేతర సమస్త వస్తు విలక్షణానంత జ్ఞానానందైక స్వరూప నిత్యనిరతి శయౌజ్జ్వల్య సౌందర్య సౌగంధ్య సౌకుమార్య లావణ్య యౌవనాద్యనంత గుణనిధి యగు భగవంతుండు నాత్త విగ్రహంబులై శుద్ధ సత్వాత్మ పరంబులై శుద్ధ కళ్యాణగుణ సాగరంబులై నిత్యముక్త సేవితంబులైన పర వ్యోమనిలయ సకల విభూతులను వీక్షించి తత్సదృశానేక రూపం బులు గావలయునని యిచ్ఛామాత్రంబు వలనం గలిగిన శుద్ధ సత్త్వ రూప దివ్యవిభూతులతోడం గూడం బ్రకృతి సృష్టి యవస్థయందున పంచీకృతాత్మకములైన మహాభూతములయందుఁ బరబ్రహ్మ లోక వ్యూహ విభూతులతోఁ దా నవతరించి యక్కడను స్వస్వరూపాత్మ జ్ఞాన సంపన్నులగు దివ్యయోగీంద్రులకుం దక్కఁ దక్కిన వారలకు సేవింప నలవికాదని విలోకించి పంచీకృత మహాభూతారబ్ధ భూముల యందుం బ్రవేశించి స్వప్రియవ్రతచారులై కేవలులైన వారిచేత సేవిం పంబడుచున్నవాఁడై కృతార్థుండ నైతినని తలంచి మహౌదార్య సుశీ లత్వ వాత్సల్యాది నిజసద్గుణంబులతోఁ గూడినవాఁడై సర్వదేవ వేద హృదయాహ్లాదముచే సిద్ధ చతుర్దశ మహాలోకంబులందు శ్రీ వైకుంఠ శ్వేతద్వీప క్షీరాబ్ధులయందును సవితృ మండల మధ్యమమునందు శ్రీ నృసింహ రామకృష్ణాది విభవావతారంబుల శ్రీరంగ శ్రీ పురు షోత్తమ శ్రీ వేంకటాచల కాఖ్యాహోబిల బదరికాశ్రమాదుల యందును దత్తద్గ్రామగృహార్చ విగ్రహ సాలగ్రామాది మూర్తులయందును జేతనా చేతనాంతర్బహిఃపూర్ణుండై సేవక జనుల నభీష్టాకృతులు ధరించిన వాఁడై సకలేప్సితంబు లొసంగుచు శుభైకదాన స్వలీలాబ్ధియందు విహరింపుచున్నవాఁడని యందురు. ఈ ఋషుల మతంబు నందున్న శుద్ధ సత్వాత్మకత్వాది స్వగుణాంబుధి దివ్య దేహములచేత సర్వ స్థల ములయందును భగవంతునికి సన్నిధానముగల దనియెడి నిశ్చయం బున నిట్లుండి యే స్వామి నిత్యముక్తైక భోగ్యుండగు నా స్వామియె స్వకీయ దివ్యమంగళ విగ్రహ విభూతులచేత సనకాదులయిన స్వప్రియులకుఁ బ్రసన్నుండయ్యె ననుట యుక్తంబు.

మ. అని యిట్లాత్మగురుండు వల్కనట సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి య
త్యనఘుండా పరమార్థవేది బహుళాకారుండై తాఁబునః
పునరుద్బుద్ధ శిరఃప్రకంప నయనాంభోహర్ష రోమాంచ లాం
చనుఁడై భవ్య పరాశరాత్మజ విశిష్ట స్తోత్రదృష్టిం దగన్. 194

వ. ఈయజుర్వేదంబు సత్వదవాఙ్మానసవిత్తముండవై నన్నెఱుంగక యట్లు "సహోవాచ వ్యాసః పారాశర్య" యని నిస్వోదీరితార్థంబునందు నీ వచనము ప్రమాణంబుగాఁ బలికె నింతకంటె నిన్ను నెట్లు నుతింప వచ్చు నీవే లోకోత్తరుండ వగుట. 195

సీ. శ్రీమించు తత్పర వ్యోమంబునందుండి
యవతరించి నిమీలి తాత్మకంబు
లగు మహాభూతంబులందు వరవ్యూహ
ములతోఁ బ్రకాశించి యలఘు కరుణ
సనకాదులకు నిట్లు కననయ్యె ననుచు మీ
రానతి యిచ్చితి రదియె విస్త
రముచే నెఱింగింపు సముఁడీశ్వరుఁడు సర్వ
భూతములకు నట్టి పురుషమౌళి

తే.గీ. యూర్ధ్వలోకాధి వాసులైయున్న యజహ
రాదుల నుపేక్షగావించి యగ్రముననె
యట్టి సనకాదులకును బ్రత్యక్షమయ్యె
బుధులు వైషమ్య మనరెట్లు బుద్ధిఁ దలఁచి. 196

తే.గీ. సర్వభూతంబులను నేలు స్వామి ఘనుఁడు
సర్వభూత సంహృత్తు తజ్జనులలోన
నెట్లు గావించెఁ గొంద ఱీ యెడల సంత
తాధిగతమైన సౌహార్ద మాత్మలోన. 197

క. అని యనితర సౌమ్యంబుగఁ
దనయుఁడ ప్రశ్నంబు సేయఁదగునని హర్షం
బొనరం బారాశర్యుం
డనియెన్ వస్తుస్థితి ప్రమార్థము గాఁగన్. 198

సర్వేశ్వరుని సర్వజనేచ్ఛానువృత్తి

క. సర్వసమత్వ గుణంబును
సర్వసుహృత్త్వంబుగలుగ సర్వేశ్వరుఁడే
సర్వజ్ఞుండగుఁ గావున
సర్వజనేచ్ఛానువృత్తిఁ జాలనటించున్. 199

వ. ఆ యిచ్ఛ రెండు విధంబులగు బద్ధముముక్షుమతి మతిభేదంబున నందు.

క. కనుఁగొని దేహాద్యన్యం
బును జ్ఞానానంద లక్ష్మిపూర్ణమునగు నా
త్మను దదనాత్మ తగ నచే
తనుఁడుసుమీ బద్ధుఁడనఁగ ధారుణిలోనన్. 201

సీ. ఆ బద్ధ జనుఁడు క్రమానురూపార్థ స్పృ
హావలంబనమున నంటియుండు
ననిశంబు నాత్మ దేహాది వివేక సం
పత్తిదేహాదులు బంధకంబు
లని ముముక్షుండు నిత్యము తద్వివేకాను
రూపార్థములమీఁద రుచివహించు
మూఢుండు దుఃఖైకమూలంబు భవమని
యూహించఁ డాత్మలో మోహశక్తి

తే.గీ. నలముముక్షువు భవనిరాసార్థహేతు
వుల నిరీక్షించు నిత్యంబు దెలిసిభావము
లందు నుండిన యునికి కారాంతరముల
యందు నుండిన యునికని యన్వయించు. 202

ఉ. శ్రీవిభవుఁ డాత్మలో నుభయ చేతన నూతన చిత్తవృత్తి స
ద్భావములో నెఱింగియును భ్రాంత మనోరథమీఁడు రోగ దు
ర్భావన తల్లి పుత్రకుఁ డపథ్యముఁ గోరిన నీనియట్లు త
త్కేవల మోక్షకాంక్షుల కుదీర్ణత నీఁడల యోగసిద్ధులన్. 203

సీ. స్వామి నిర్హేతు వాత్సల్యసింధువు బద్ధు
లైన చేతనుల నిజాత్మఁ దలఁచి
స్వాపరవృత్తి సంప్రాపకార్థంబులై
ప్రబలు స్వర్గంబు స్వారాజ్యపదము

కైవల్యముననంగఁ గలిగిన యవియెల్ల
నొనఁగుచునుండియు నొక్కచోట
నవినశ్వరములు హేయంబులు తుచ్ఛంబు
లల్పతరములను నరుచిపుట్టఁ

తే.గీ. జేయునవి రెండు మది విమర్శించి ముక్తి
పదముఁ గోరంగవలయు సద్భావశక్తి
నిట్లు కోరిన పరమాత్మ కెంచి చూడఁ
గలదె వైషమ్యబుద్ధి లోకంబులోన. 204

సీ. త్రివిధజీవ నిజేచ్ఛ తెలివి కర్తుమకర్తు
మన్యథాకర్తుం సమర్థశక్తిఁ
దనర నీశ్వరుఁడు తద్వాత్సల్యమునఁ ద
దిచ్ఛానువృత్తిమై నెసఁగియుండుఁ
బరమయోగీంద్రులు భవ్యులు సనకాదుఁ
లా రమాజాని పాదాంబుజాత
భక్తి నిష్ఠాశక్తి ప్రబలినకైవడి
బ్రహ్మాది నిర్జర ప్రవరులకు ల

ఆ.వె. భించ దట్లుగానఁ బ్రీతియందఱియందుఁ
గలుగనెపుడు వార్ధికన్యకా క
ళత్రునకును నిది విచిత్రంబుగా దెంచఁ
దత్స్వభావగుణమె తలఁచనెపుడు. 205

తే.గీ. అఖిల చేతన సముఁడు పరాత్మ విషముఁ
డౌనె తదభీష్టసిద్ధిదుఁ డయ్యెనేని
తనయులకు నెల్ల సముఁడైన తండ్రి తత్త
దిష్ట మొక లేశమేనియు నిచ్చినట్లు. 206

వ. అనిన శుకుం డిట్లనియె. 207

మ. సనకాదుల్ఘన యోగులబ్జజ సుతుల్ స్వధ్యానమప్రియా
యనఘుల్ విష్ణునిఁజూడఁ గోరుట నిజంబౌ నట్లుకాకున్నఁ బ్రా
క్తన వాణీశ మహేశ్వరాదుల కశక్యంబైన తద్దేవ ద
ర్శన మెట్లౌఁ దగు విష్ణువత్సలతయున్ సంసేవ కైశ్వర్యమున్. 208

క. ఈరీతిన్ సులభత్వో
దారత్వ మహత్వసత్వ ధన్యత్వగుణో
దారుండగు నాశ్రిత మం
దారముహరిఁ గొలువలేక తడఁబడుదుమయో. 209

సీ. అనుపమ బ్రహ్మవిద్యా ప్రసన్నేశ ప్ర
సాదగుణోద్బుద్ధ శక్తులగుచుఁ
బద్మ సంజాతాండ బహిరంత రంబులఁ
దిరుగుచుందురె పూర్ణధీప్రశస్తి
వాసికెక్కఁగ భగవత్స్వాల రూపాను
భవరాగమున యోగు లవరతంబుఁ
జిత్రంబుగాన పంచీకృత భూతాంత
రంబులందు ననర్గళంబుగాఁగ

తే.గీ. వర్తిలుచుఁ గోటి సూర్య విస్ఫురిత కోటి
చంద్ర సాంద్రకళానంద సౌరభమున
నామయమునైన తత్పరవ్యోమలోక
ధామమున కేఁగి హరి నెట్లు ప్రేమఁగనిరి. 210

క. అటువంటి యోగివర్యుల
నెటువలెఁ గరుణించె వార లీ విష్ణువుతో
నెటువంటి గోష్ఠి చేసిరి
పటు విజ్ఞానమునఁ దెలియఁ బలుకుమునాకున్. 211

వ. తజ్జన ప్రియమైనదియు నే తదన్యంబున నానతి యిమ్మని యడిగి యతి వినయంబునఁ గృతాంజలియై నిల్చిన తనయునిఁ గౌగిటం జేర్చి వ్యాసుం డిట్లనియె. 212

సనకాదులను విష్ణువు కరుణించిన విధము

తే.గీ. వత్స! యవధానముననను శ్రీవత్స లాంఛ
నాది శుభకథ శ్రుతి సుఖంబై తనర్పు
బ్రహ్మ విచ్ఛిత్తి శంకావిభంజనముగ
నీకు నెఱిఁగింతు వినుము తదేకబుద్ధి. 213

సీ. ఘనతరమయి యసంఖ్యమయి బ్రహ్మలోక
మౌనట్టి పరవ్యోమ మరయ నెద్ది
యదియ విశుద్ధ తత్త్వాఖ్యతత్త్వంబు సు
షిరమున నామించి చెలఁగెనది త్రి
పాద్భూతితదురు త్రిపాద్భూత్యధో భాగ
మధ్యదేశైక సమాశ్రయమునఁ
దగునతర్క్యాద్భుత తరశక్తికంబుగ
వ్యయమునన్నైన కాలాఖ్యతత్త్వ

తే.గీ. మది యధోముఖ చక్రమైయంటి తిరుగుఁ
బరగుఁ దదవస్థ లీ మధ్యభాగనాభి
మిళితమై త్రిగుణాత్మయై మెలఁగ [57]నాయ
జాదులకునైన నెఱుఁగ శక్యంబెదాని. 214

మ. ప్రమదావృత్త కులాల చక్రగత మృద్భావంబునన్ యోగి స
త్తములోహో యని యెంచి చూడఁగఁ దదుద్యత్కాల చక్రభ్రమ
క్రమభేదంబులఁ గాంచు విక్రియ లనేకంబుల్ తరంబే యజా
సముదారత్వము మెచ్చ నీశ్వర నిజేచ్ఛాధీనమై యుండఁగన్. 215

తే.గీ. అజ వికారంబు నొందిన యది యసృష్టి
యజవికాసంబుతో నుండునదియ యునికి
యజకు సంకోచమన నెద్ది యదియె వేల
యఖిల లోకార్థమైన బ్రహ్మాండమునకు. 216

మ. చిరకాలంబుగ నాది సిద్ధకలితా చిద్రూపమో నాయజన్
బరితో వ్యాప్తి ననాదిచేతనులు తద్బద్ధస్వశక్త్యాత్ములై
తిరమై యుందురు తధ్య మీ విహితశక్తిజ్వాల కీల్యంశ వి
స్ఫురణందంత మనోచితార్థ కరణంబుల్ మాని యెల్లప్పుడున్. 217

వ. మఱియు ననేకరూప ప్రకృతి రూపస్వభావోదిత విభ్రాంతులై స్వాతి
రిక్తంబులైన భగవచ్ఛేషత్వైకాకృతులై ప్రాగ్భవీయ కర్మానురూప
దుఃఖాతి హేతువులగు దేహేంద్రియ మనః ప్రాణాదులయందు నాత్మా

57. నజ రాదులకైన.

త్మీయత్వ సమ్మోహంబునొంది దేహాది ప్రతికూలానుకూల రాగద్వేషాది విక్రియలు మఱియు మఱియుం జెందుచు నష్టస్వచేతనోన్నత్యంబున లక్ష్మీశాజ్ఞోల్లంఘనాపరాధరూప పాపానురూపంబులైన దండంబులుగాంచి దుఃఖార్తులై యసుఖంబులయందు సుఖభ్రాంతి వహించి మరుమరీచికలుగని మృగంబులు పయఃపానేచ్ఛం దిరిగినట్లు తిరుగుచు దుఃఖైకఫలక్రియలు సేయుచు సుఖంబుంగోరు జంతువులం గాంచి దుఃఖైకహేతువగు ప్రపంచంబులయంబు నొందింపఁ జూచి జలంబున జలబుద్బుదంబునుం బోలె భౌతికంబులు భూతంబుల యందును భూతంబులు తన్మాత్రల యందును దన్మాత్రలను దామసాహంకారమందు నింద్రియంబులను దైజసోర్జిత సాత్వికాహంకారము నందు నహంకారము మహత్తునందు మహత్తు నవ్యక్తంబునందు నవ్యక్తంబు నక్షరంబునందు నక్షరంబు నజశబ్ద వాచ్యంబగు తమసంబునందు స్వజ్ఞానశక్తి సూక్ష్మాంగ లేశంబు చేతనంబుగాఁ జేసి బద్ధా సంఖ్యేయ చిద్గర్భంబగు తమంబు చూచి పరమ విస్మయంబు నొంది హరి పరమదయాళుండై సన్నిధి సేవించు నిందిరం జూచి యిట్లనియె. 218

క. వలఁ దగిలిన మీనంబులు
వలె జీవగణంబు లాజవంజవజాలం
బులఁ బడి తిరుగం జూచినఁ
గలఁగదె హృదయ మిపుడెట్టి కట్టిడికైనన్. 219

సీ. తెలివితో వీర లాత్మీయ స్వభావమిం
తయుఁ దారెఱుంగరు తత్వబుద్ధి
దేహేంద్రియ ప్రాణధీమనోన్వితులై
యున్మత్తులున్న యట్లుండి స్వాను
రూప వృత్తియునైన రూపించఁగానేర
రల ప్రసుప్తులయట్ల విలయమంది
మణులు దుష్పంక నిమగ్నంబులై నిజ
ప్రభఁ బాయునట్లు సౌభాగ్య మెడలి

తే.గీ. యుందు రటుగాన స్వస్వభావోచిత సుఖ
మనవధికముగఁ బొందు సమర్థు లెందు
గారు హతులైరి కటకటా ఘనతమోవి
లీనులై నష్టులై యుండనౌ [58]నెట్లు చూడ. 220

క. అనిశతమోలీనతఁ జే
తను లతిదుఃఖము వహింపఁ దత్పరమవ్యో
మ నివాసంబున నుండఁగ
మనసగునే నాకు నెన్ని మార్గములందున్. 221

మ. అనిశంబున్ బ్రజదుఃఖ శోక భయ మోహభ్రాంతులై పాఱశో
భన భాగ్యోదయ సంపదల్గనియె నా తద్భర్త పూర్ణుండు యా
తనలం గొందఱు కొందఱుత్కట సుఖౌదార్యంబులన్ మించ నే
పునఁ దర్భర్తయు నర్థపూర్ణుఁడగు సంపూర్ణుండుగాఁ డెంచినన్. 222

ఉ. ఎంచఁగ నెవ్వ రెవ్వరికి నెయ్యది యిష్టతమంబు దాని న
భ్యంచిత శక్తి నిత్తు హృదయంబు గరంగఁగఁ జూడ నీవు ని
ర్వంచన సత్కృపా మహిమ వారికి దేహములున్ స్వశక్తులున్
మించ నొసంగి కోరికలమేయముగా నొనరింతు నిత్తటిన్. 223

తే.గీ. స్వగుణ సౌభాగ్య మిట్లాత్మసతికిఁ దెల్పి
సృష్టి సంకల్ప మాత్మలోఁ జేయునంత
జగములపు డుద్భవించె నాశ్చర్యమంద
నఖిలమును బూర్వమున నున్నయట్లచేసె. 224

సీ. అఖిల లోకంబులు నద్భుతం బొప్ప సృ
జించి యా సత్కృపాశీలుఁ డాత్మ
నాభి గర్భోద్భూతుఁడై భూతిమెఱయు చ
తుర్ముఖ బ్రహ్మ చతుర్దశోత్త
మ బ్రహ్మ విద్యా సమన్విత స్థానంబు
నందధికారిగా నన్వయించి
వేద దృష్టంబైన విమల మార్గంబున
నిర్మించు నీవని నియత కరుణ

58. నౌనె

తే.గీ. నానతి యొసంగె శుద్ధ సత్వాత్మకమును
నిత్య నిరవధికానంద నిర్మలంబు
నైన నిజపదమతనికి నపుడు చూపి
సమ్మదంబొనరించె నా చక్రధరుఁడు. 225

తేగీ. రుచిర నిరవద్యమగు స్వస్వరూప రూప
తద్గుణాధికములు చూపి తత్సమగ్ర
భక్తి బ్రహ్మాండ లోకాధిపత్య మొసఁగి
యంతఁ దచ్ఛక్తిఁగన నదృశ్యత వహించె. 226

మ. తనకుం జేయఁగ నిచ్చగింపఁబడ సత్కర్మంబు లెన్నేని న
య్యనఘుం డబ్జభవుండు శ్రీరమణ సేవార్థంబుగాఁ జేసి త
ద్ఘనుఁ బూజించి యహంకృతుల్ వదలి నుద్భావంబుతో నుండఁగా
సనకాదుల్గనియించి రా విభునకున్ సర్వాధికుల్ సాత్వికుల్. 227

వ. అని చెప్పి వేదవ్యాసుండు శుకునిం జూచి మఱియు నిట్లనియె. 228

సీ. ఆ చతుర్ముఖుఁడు బ్రహ్మ జ్ఞానులగు సన
కాదుల స్వర్ధునీప్రాంతచరుల
నలువురి సంసార నావ మాత్ర విసృష్టి
రహితుల నద్భుతార్క ప్రభాంక
కనుల నాత్మానాత్మ తత్వవివేకుల
హరి భజన శ్రవణార్చనాది
పరులఁ బ్రాగ్భవ సముత్పన్న పరబ్రహ్మ
విద్యా సుధారస విమలురయ్యెఁ

తే.గీ బ్రస్ఫుటారబ్ధ కర్మానుభవముకొఱకు
జననమున మించు కమలసంజాతఁ బాసి
నీ మనోహర భక్తుల నిఖిల సద్గు
ణాభిరాములఁ జూచి యయ్యబ్జభవుఁడు. 229

వ. తదాకారంబులు తత్తేజంబులు తద్విజ్ఞానంబులు నిరీక్షించి యేవంవిధి
సృష్టిఁ గావింపుఁ డనఁ బ్రణమిల్లి వా రిట్లనిరి. 230

మ. తరమే మాకిది నీకు మా యెడలఁ బుత్రస్నేహ మీవేళ సు-
స్థిరమై యున్నదొ లేదొ లేనియెడ నీ దేహంబు లింకేల న
శ్వరముల్ గల్గిరయేని సౌఖ్యమిడు సాక్షాత్సౌఖ్య మీ సృష్టియో
హరి సద్భావనయో మహాత్మ యిది నేఁ డత్యాదృతిం దెల్పవే. 231

శా. దేహాత్మైక మతిభ్రమాబ్ధి పతితుల్ దీనాత్మకుల్ పుత్ర దా
రోహాసువ్రతదుష్ట కర్మ నిరతుల్ యుక్తేతరానేక రూ
పేహానక్తులు దుష్టమానసులు మీ రెట్లన్నఁ బాటింతురా
శ్రీహర్యర్చన లాత్మవేదులకుఁ జర్చింపంగ సత్కర్మముల్. 232

వ. మఱియు వినుము కర్మంబులకు వైషమ్యంబు గలదే. విద్వాంసునికి నుత్తరోత్తర కర్మంబు లభించదు. వానికి నాఘోధః కర్మనిష్ఠ యుక్తం బగు నుత్తరకర్మ నిష్ఠ యుక్తంబుగాదు. పాయసాన్నభోజన క్రియా దక్షుఁడు మాతృస్తన్యం బిచ్ఛసేయని యట్లు సర్వ క్రియాఫల బ్రహ్మ భావన సుఖవేదియైన భక్తుండు పితృ మతంబైనంగాని సృష్టి క్రియ యిచ్ఛయింపఁడు కావున. 233

సీ. నిత్యకర్మములఁ బూని కనాద్యమొనరప
క తదుత్తరంబగు కర్మమెల్ల
నాచరింపఁగఁ దగదనును శాస్త్రంబులు
కామ్య క్రియల కిట్లుగాదు మేరు
విలను సంధ్యాకర్మహీనుఁ డనర్హుండు
సకల కర్మముల కెంచఁగ నశుచిత
ప్రాపించునే మా కనర్హత సృష్టి గా
వింపనినాఁ డటు విమల చరిత

గీ. యనిన శ్రీశ ప్రసాదావహాతి భక్తి
శేముషియుఁగల్గు నంచు నాశీర్వదించి
జలజ సంభవుఁ డంత నా సనకముఖ్య
పరమ భాగవతుల నాత్మఁ బ్రస్తుతించి. 234

వ. మంగళాశాసనంబు చేసి యనిచిన వారలు ప్రణమిల్లి కృతాంజలులై యానంద బాష్పంబులు దొరుగం దండ్రిఁ జూచి మృత్యువక్త్రంబు వెడలితి మని తలంచికొని వాయువేగ మనోవేగంబులం జని నిర్మల

స్వాంతులై తమ తండ్రి యనుగ్రహంబున నాఁడు మొదలుకొని హేయ రూప సాంఖ్యేయ కల్యాణగుణ సాగరంబై సర్వానంద స్వస్వరూపాను ప్రతిభ రూపైక స్వరూపంబై సద్బ్రహ్మకళాత్మ శంభుశివాది నామ గంబై యసాధారణ నారాయణ వాసుదేవాది కాహ్వాయంబై జగద్బీ జంబై మోక్ష ప్రదంబై ప్రసిద్ధంబై నిత్యానవధికానంద స్వరూపంబై నిఖిలాశ్రయంబై సర్వానందకారియైన బ్రహ్మంబు భావించి. 235

సీ. వెలయుచుఁ దన్మనస్కులు తదాలాపులు
తత్సపర్యులు తత్పద ప్రపణులు
తద్గుణరక్తులు తద్భక్తినిష్ఠులు
నగుసనకాదు లత్యంత ఘనులు
పంచ షడ్వత్సరప్రాయ బాలకమూర్తు
లవికారులు జితేంద్రియత్వ ఘనులు
త్రిభువనంబుల దేవదేవాంఘ్రి భక్తగో
ష్ఠి ప్రపూజలుగాంచి శ్రీ కళత్ర

తే.గీ. సత్కథామృతంబు వినుచుఁ జవులు గొనుచుఁ
జక్రధర భక్తి విముఖాత్మ సభలనైన
నధివసింపరు విష్ణు తత్త్వావబోధ
పూర్తి యొనరించుకొనుచు నపూర్వశక్తి. 236

తే.గీ. వాద జల్పవితండోపపాదిశక్తి
వార లొక్కొక్కచోటన వైదికులఁ జ
యించి కావించినపుడు లక్ష్మీశ హృదయ
రంజనంబైన తన్మతభంజనంబు. 237

క. హరునిసభ నజునిసభ సుర
వరుసభ వరుస భగవదత్తి వైభవములు వి
స్ఫురిత న్యాయంబులు సు
స్థిరములుగాఁ జేసి మహిమ దీపించి రిలన్. 238

వ. చెలఁగి వేదాంత దర్శన స్థితులచేత వారు దేవ ప్రకృతులతోఁ గూడఁ దద్వేదాంత దర్శనంబు మహాన్యాయంబులచే సంస్థాపించిరి. ఆసుర ప్రకృతు లెఱుంగరైరి. మఱియును. 239

చ. అలఘులు వీతరాగులు శుభాన్వితదేహులు ఖ్యాతి లాభ లా
జలు గొన రామయావిగత శాంతికినై యతి సాధులైన వై
ద్యులువలె భూమిఁ ద్రిమ్మరుచుఁ బూర్ణ దయాగుణవారి రాసులై
కలఁగిన జీవకోటి కుపచార మొనర్చుచు బోధ సంపదన్. 240

తే.గీ. మహిమచేఁ బదవాక్య ప్రమాణ వేదు
లగు మహాత్ము లవజ్ఞ సేయంగ నాసు
ర ప్రకృతివార లాత్మ సారంబులేక
ప్రీడమై హరి సద్గోష్ఠి విడిచి యుంద్రు. 241

క. వామన దితిజాసుర ర
క్షోముఖ్య సభాంతరములకుంజని వారిం
బ్రేమంగని తెల్పిరి త
త్తామసులకు శ్రుతివిరుద్ధ ధర్మ మతంబుల్. 242

సీ. ఆ కళావిద్యల నసురుల వశ్యుల
గాఁ జేసికొని మహాఖలసమాశ్ర
యమునఁ దదిష్ట గోష్ఠ్యంతరంబున వారి
వలన సత్క్రియలంది వారలుండి
తావదుత్పన్న దుర్ధర గర్వ పర్వత
శిఖర సమారోహ చిత్రతర మ
హోన్నతులై యిట్లు యుక్తేతరంబులు
వల్కుచు మూఢస్వభావు లగుచు

తే.గీ. నాదిమౌనులు వైదికుల్ వేద నిగది
తార విశ్వాస దుర్జ్వరాహత మహౌజు
లగుచు ఘన సన్నిపాతంబు లందినట్లు
వింతకల్పన లెల్లఁ గల్పింతురిలను. 243

వ. వేదాంత మతమునకంటె నన్యమగు మతము మంచిదిగాదని తెలియక యీ వేదాంత మతము నాదరించక యీ ప్రకారమునను స్వగోష్ఠీనిష్ఠులైన ఛాందసులైన వారి మనస్సులను నల్పులైన వారల నతి కల్పనులైన మోహంబు నొందించి రప్పుడు. 244

సీ. మహిని సురాచార్య మతము లోకాయత
మతమును సౌగతమతము భార
తీశ మతంబు మహేశ మతంబును
జైమిని మతమును జైనమతము
కాణాదమతమును గౌతమ మతమును
గపిల మతంబును ఘనతకెక్క
నంతకంటెను బ్రశస్తంబె వేదాంత మ
తంబు సభాసమ్మతంబె తెలియ

తే.గీ. నభ్ర పుష్పోపమంబు వేదాంతమతము
తన్మహాసౌర భాఘ్రాణ తత్పరాభి
మాన మాయామిళిందాయమాన మాన
మానవులు గొందరుంద్రు దుర్మత్సరమున. 245

తే.గీ. అద్దురాత్ములు పలికిన ట్లపుడె నమ్మి
యందుఁబడి యా సురాత్ములై యఖిల జనులు
వైదికాచార విముఖులై వైష్ణవులును
విష్ణుదేవుని నిందించి విమతులైరి. 246

వ. బాహ్యులతోఁ గుదృష్టులతోఁ గూడి వేద విప్లవంబు సేయుచు నపన్యాయంబుల దురాగమంబుల వేద విత్పక్షంబు లపనయింపుచు వేదాంతాభిమత న్యాయ కులిశ భగ్నమానసులయ్యుఁ దత్క్రోధమోహాంధులై నిర్దయులైనట్టు వైభవం బొనర్తురు. కొందఱు మహాభుజాబలులై మంద మతులై సైన్యంబులచే భూమి చలింపంజేయు దురాత్ములచే భంగంబు నొంది యలబ్ధశరణులై సత్పురుషు లట్టి దురాత్ములనే శరణంబుగా వేడుకొనుచుఁ దన్మతప్రశంసఁ జేయుచుఁ దదిచ్ఛానుగుణ వృత్తులై 'యాపత్కాలే నాస్తి మర్యాద' యను నీతి నంగీకరించి మధ్యములు బ్రదుకుదురుత్తములైన మహానుభావులు నిగమాంత నిషేధకులైన వారి నాశ్రయించి బ్రతుకుటకంటెఁ దనుత్యాగంబు సేయుట మేలని బాహ్య దృష్టులులేని దేశంబునకుం జని నైమిశాదిపుణ్య క్షేత్రంబుల విజ్వరులై పరబ్రహ్మోపనిషద్భావనం గొందఱు ప్రవర్తిల్లుదురు. ప్రవృద్ధములై సంసార బంధకంబులై నిశ్శ్రేయస విరోధులైన బాహ్యకు దృష్టి మతంబులచేత నీ హారపటలంబులచేఁ గప్పఁబడిన

భానుమండలంబులుం బోలె నేతద్ధర్మత హితంబైన తత్త్వ విజ్ఞానామృత దీధితి మండలంబు వైకుంఠనాథునిచే సాక్షాత్కారంబున శ్రుత్యంతక్షీర సాగరమువలన సముద్భూతసారంబై విధాతకు నుపదేశంబయ్యె నది యెఱింగి హేయప్రతిభటాసంఖ్యేయ సుగుణ పరీచిత్స్వత్స్వరూప వమాధికరహిత గుణంబులను వేదాంతంబులు తాము ప్రశంసించి విశ్వపావనంబులయ్యె మఱియు. 247

సీ. రూపమీదృశము స్వరూపమీ దృశము గు
ణౌఘ మీదృశము విఖ్యాత విభవ
సౌభాగ్యభర మీ దృశం బంతరాత్మత్వ
సామర్థ్యగుణ మీ దృశంబు సకల
ఫలదాయకోత్తమ బ్రహ్మ విద్యాతత్త్వ
మహిమ యీ దృశము సమగ్రవేద
వేదాంతశాస్త్ర పురాణాది సమ్మతం
బై జగంబులను విఖ్యాతి నొంది

తే.గీ. సతత బుధసమ్మతంబైన మతము లోక
విస్ఫుట విగానశంకాతి విధురమయ్యు
నిప్పు డీ కృతయుగమున నెంచఁ జొప్పు
దప్పె బాహ్యోద దుర్వాద తర్కములను. 248

వ. మఱియు నుపనిషత్పక్షంబున కాక్షేపంబు పుట్టించి ప్రాణ సంహార పర్యంతంబు ననుదినంబును భయంబు నొందించి ఖలులు సత్పురుషుల చేతఁ దత్పక్షంబు విడిపించిరి. కొందఱు బాహ్యమత విషాబ్ధిమునింగిరి. కొందరు నూరునూరులు వహ్నిపరీతంబులైన భవనంబులు విడిచిన యట్లు నిజదేశంబులు విడిచి చనిరి. బాహ్యగమ్యదేశంబుఁ బ్రవేశించి నూరులు మఱికొందఱు దీనులై కానంబడక విష్ణువును భజించిరి. సంసార విష వారాశియందు నమృతంబైన వేదాంత దర్శనంబు తద్ద్వేషోదధి నిమగ్నంబై యుండిన విషయకాంక్షులగు సురలకు వేదాంత విచారంబులు వలువదు. సాత్త్వికు లాసుర భయంబున వేదాంతంబు నుడవ వెఱతు రది గావున వైష్ణవుల కిచ్చుట నిలువం జనదని సనకాదులు హరి మాయాప్రభావంబు ప్రశంసింపుచు బ్రహ్మాండంబు వెడలి మహాభూతావరణంబునకుం జని. 249

సీ. అచ్చట నచ్చట నతి దయాంభోరాశి
వైకుంఠనాథ నివాస మహిమ
కని కని చనియొక కల్యాణ దివ్యధా
మము చెంతనున్న సమగ్రమతుల
పంచషడ్వత్సరార్భకుల లక్ష్మీశ భ
క్తిరస సమాస్పదనిరత జనిత
ఘనగరోమాంచకసుకుల రమాధీశ
లోక సౌభాగ్యవిలోకనోత్సు

తే.గీ. కేక్షణులఁ దత్పదస్థజనేక్షణ ప్ర
ణయకృతాంజలి పుటల వినమ్రమతుల
బ్రహ్మపుత్రులఁ జూచియభ్యర్చనంబు
చేసి జయవిజయులు నుతి చేసియపుడు. 250

సీ. ఆది భూతంబైన యా వరుణునకు నా
నలువురఁ బరమ వైష్ణవుల నొప్ప
గింప నాతఁడు భక్తిఁ గీర్తించి పూజించి
శంకుకర్ణునకు నాక్షణమె చూపె
నాతఁ డభ్యర్చించి యట గదాదేవి స
మ్ముఖము గావింప నమ్మునులఁ జాల
వలగొని యుపచారము లొనర్చి శ్రీధర
స్వామి సన్నిధి చేర్చ సమ్మదమున

తే.గీ. నమ్మహాత్ముల కుపలాలనాదికంబు
మొదలుగావించెఁ బ్రద్యుమ్నమూర్తి కడకుఁ
దెచ్చి యావేల్పు ఘనదివ్య తేజులైన
వారి వైకుంఠపతి యొద్ద వరుస నిలిపె. 251

వ. నిల్పిన సేవించి యుపాసీనులై పరబ్రహ్మానంద సింధువులగు జయాది కుల వెంట నిక్షురస వీచికా సంగతి నిక్షు రసాంబోధినింబోలె నీశ్వర సాక్షాత్కారంబు గలిగి నిరంతరానందంబు వహించి యున్నప్పుడొక యనిర్వాచ్యానందంబు గాంచి సాంద్ర చంద్రాతపాతంత్ర చకోరంబు లుంబోలె విజ్వరత్వంబు నొంది యాశ విగ్రహ విన్యస్త దృష్టులై యనిమిషత్వంబు వహించి రప్పుడు. 252

సీ. తనముఖశ్రీ చూచి తనియని వారి న
నన్యభోగానక్తులైన వారి
భ్రాంతిఁ బొందనివారి నెంతయు స్వస్వరూ
పాది యధ్యాత్మ బోధాత్ములైన
వారిఁ గర్మజ్ఞాన వైరాగ్య జనిత ని
జాంఘ్రి భక్తిశ్రీల నలరు వారిఁ
దద్గుణిత్వ విశదత్వ ప్రియత్వావస్థ
గలవారిని సుబుద్ధి నలరు వారి

తే.గీ. సజ్జనులఁ జాల రక్షించి స్వభజనాతి
దూరగాసుర సంవాస దుఃఖ సహన
యత్నముల వాసియాగమాంతానుగుణ న
యంబులను వారివర్గంబు లణఁచు వారి. 253

క. మాన్య ఘనులైనవారి న
వన్యాయాధిగ ధురీణపరవాది దిగు
క్తిన్యక్కారణ చణదా
ధ్వన్యత వర్తించి యుత్సవమునగువారిన్. 254

తే.గీ. త్యక్త బాహ్యాదిసల్లాపు లగుచుఁ దృప్తి
నెరసి యాఖ్యాత మెఱిఁగించి యిచ్చఁదలఁచి
హర్ష గద్గద రవపులకాశ్రుపూర్ణు
లగుచు సాష్టాంగ నతి నిచ్చ నలరువారి. 255

చ. అనఘుఁడు నాల్గు హస్తముల నక్కునఁ జేర్చి శిరంబులెత్తి మూ
ర్కొని పద సంశ్రితాంచదుపగూఢరసాంబుధి నోలలాడి హృ
ద్వనజము లుల్లసిల్ల ననివారితయోగపదాధిరాజ్యల
క్ష్మి నిబిడమై చెలంగ నభిషేకముచేసె ముదశ్రుధారలన్. 256

తే.గీ. తద్రమయు నా సునందనంద ప్రబల ము
ఖులు మహాత్ములు నిత్యశూరులును బరమ
పారిషదులును బొగడి యపార మహిమఁ
జాల మన్నించి మన్నించి సంభ్రమించి. 257

వ. దివ్యాప్సరోజనంబుల నియోగించిన వారలంకించిన దివ్యోపచారం బుల నుప్పొంగి వారలతోఁగూడ నాదరించి వాత్సల్య సౌలభ్య గుణాబ్ధి యైన నారాయణదేవుఁడు ప్రోషితాగతాపత్యాది సాధారణప్రీతి నుపలా లించిన దయాళువులై యాత్మేశ దివ్య విగ్రహ కళానుధాబ్ధి మునింగి యాత్మేశ దిదృక్షావీచి వేగంబునం దేలి క్రియాంతరంబులు మఱచి కృతకృత్యులై యూరకయుండి సముద్వద్భగవత్ప్రీతి కర్ష ప్రేరితాం తరంగులై హర్ష పూర్వస్వమనస్తటాకానంద హరి పరివాహంబులగు తద్గుణస్తవంబు గావింప నుపక్రమించి రంత. 258

గ ద్య ము :

పరమ పురుష! జితంతే శ్రీనిధే ! విశ్వ చిదచిద్వస్తుధారక ! సర్వ వస్తు శరీర ! స్వోచిత సర్వాభిధాన తత్సర్వతత్వోత్కర్షార్థ శ్రుతతాత్ప ర్యార్థగోచర సద్బ్రహ్మైకాత్మ శివ నారాయణ పదాన్వితా! సతాత్పర్య వేదాంత ప్రతిపాదిత మోక్షప్రదత్వ విఖ్యాత చరిత్ర ! ఆత్మదాయక యహేయ తత్సం విముఖాత్మక స్వప్రభాఽవ్యయ, అవ్యయజ్ఞాన జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్యతేజోభిరామ పూర్ణవాత్సల్య సౌలభ్య సౌశీ ల్యాది గుణోన్నత యుక్తోపాయస్వరూప ! ఏతద్గుణమాంగల్యప్రద ! అనాద్యనంత సంశుద్ధ సర్వ మంగళవిగ్రహ, శరత్ఫుల్లారవిందాంత చ్ఛదోపమ పదాంభోజ శుభ్రద్యుతి నఖ జ్యోత్స్నాక్రాంతాంఘ్రిజిత పంకజశోణాంఘ్రి ద్యుతి సంఛిన్నసాంద్రేందు నిభసన్నఖశోణ శుభ్ర శ్యామలాంఘ్రి నఖతద్గుల్ఫ దీప్తిమిశ్ర పూర్వభాగోద్య దింద్రాయుధ ఘనోపమసురాగ శుక్లకృష్ణాంఘ్రినఖ తద్గుల్ఫ సంఛిన్న దీప్తికలిత పాదానత శోణ గంగా యమునా విభ్రమ శ్రీపాణిపల్లవాభిఖ్యా ద్విగు ణీకృత పదద్యుతే బద్ధ పీతాంబరాంచల చుంబితాంఘ్రి నఖద్యుతే చారుపీతాంబర బహిస్స్ఫురజ్జంఘోరు ప్రకాశ హేమాంశు కోపరిస్వాయ త్కటిసూత్ర ప్రభాంచిత నాభికాసార సోపానవళీ పదుత్పల్లవోదర శ్రీ భూ భోగ్యాంగ మధ్యస్థసీమ రోమావళిరాజిత నుశాణఖచితా నర్ఘ్యమణి యుగ్మోపమస్తన విశాలోరస్థల స్వాయత్కౌస్తుభా భరణ ప్రభాస్వదానాభిలంబి స్థూలముక్తాభరణచ్ఛవే శ్రీ భూ సంభోగ పిశునాజాను బాహార్గళ మహా భుజనిత్యావధీరితారక్తాబ్జ దళపాణితల ప్రభాజిత రక్తోత్పలదళ స్ఫురత్కరనఖావళీ రత్నాంగుళీయకా నర్ఘ్య

కటకాంగదభూషిత కంబుగ్రీవార్పిత మహాధన రత్నవిభూషణ మాంస లాంస స్ఫాయత్కరపాశస్ఫుర న్మకరకుండల స్మిద్ధిగ్ధింద్ర నీల వీజక ప్రస్ఫుర ద్విద్రుమాధర విరాజితోత్తరోష్ఠానురూపోత్తర సునాసిక శిరః పరివేష్టనోత్సవోద్యం, జానాంబుజేక్షణ శ్రోతవారిత పాశ్చాత్యసాంగోపాంగా మపేక్షణ సితాంభోజదళ న్యస్త హరినీలాభ తారక బహిస్ఫురత్తార కోస్రరాజ పద్మ విరాజిత ప్రోద్యద్దీప్తి ధునీ నీలకేతు భ్రూవిభ్రమ భ్రమ విశాలఫాల విలసనచ్ఛుభ్రోర్ధ్వతిలక ద్యుతే వికచద్వదనాంభోజ భ్రమదానీలకుంతల మహేంద్ర నీల నీలోద్భాసి కేశపాశ మందార మాలికాంచిత కోటి సూర్య ప్రతీకాశ మకుటోచ్ఛ్రిత మస్తకశుభ్రస్మేరాస్య సుశిర సుకేశ సుశిఖాలక సుఫాల సుభ్రూయుగళ సుకర్ణ సులోచన సునాస సుకపోల సువిమలోష్ఠ సుచుబుక సుకంఠ సువిశాలోరస్క సుఖోన్నత భుజప్రభో! స్వాజాను బాహో సుకరతరసుపాణే, సునఖాంగుళే, సుమధ్య మసురోమాళే సునాభి జఘనస్థలశోభనా పరభాగాతి సుందరోరు కటిస్థల సుజాను జంఘా గుల్ఫాతిసుందరాంఘ్రి యుగాంబుజ సుపాద నఖరజ్యోత్స్న సుశ్రీశోభన విగ్రహ సధ్యాత్వ భ్రమర స్తోమ ప్రభాకర శుభాకృతే విజయీభవ. 259

సీ. ఆపూర్ణశక్తి స్వరూప రూపగుణంబు
లిటువంటివి యని తా నెఱుఁగలేక
యాగమాంతము లెల్ల నప్రాకృతములంచుఁ
దెలిపిన నాత్మలోఁ దెలివిలేక
కొందఱు మూఢులు గురుతత్వ ధీహిత
భావతావన్మాత్ర దేవతోప
నిషదాగమములు కొన్ని యెఱింగి కొనిస్వమ
నీషానుసారైక నియతమహిమ

తే.గీ. సమయములు చేసి రత్యంత సాహసమున
నఖిలవేదాంత తత్వ రహస్య సార
మది వివేకింప లేక దురాత్ములగుచు
నిట్లు కావింపుచున్నావా రేమి చెప్ప. 260

విష్ణువునకు సనకాదులు విన్నవించుట

వ. మఱియు సనకాదు లిట్లు విన్నవించి రనంతకోటిసూర్య దివ్య ప్రకాశ స్వరూప లీలా నిత్య విభూతి స్థాయివై నారాయణ వాసుదేవ విష్ణు శివ శంభు నామంబులఁ బూర్ణ బ్రహ్మంబవు. జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్య తేజష్షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండవు. దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేద రహితుండవు. స్వాధీన త్రివిధ చేతనాచేతనుండవు. అనాది దివ్యమంగళ విగ్రహుండ వనంతకోటి మన్మథ దివ్యలావణ్యుండవు. శ్రీ భూనీలా సేవ్యుండవు. నిత్య ముక్త దర్శనీయుండవు. దివ్యర్షి హృత్పుండరీక విహారివి. అనంత కల్యాణ గుణసాగరుండవు. దేశకాల వస్తు పరిచ్ఛేద రహితుండవునైన నిన్నుఁ గొందఱు నిర్విశేష స్వభావంబైన చిన్మాత్రునింగాఁ జెప్పుదురు. వస్తు స్థితి స్వాత్మాభిన్న స్వరూపునింగాఁ దలంతురు. నీకు నుపనిషద్వేద్యంబైన హేమ దివ్యమంగళ విగ్రహం బుపాస్త్యర్థంబుగా నారోపింతురు. కొందఱు చిన్మాత్ర బ్రహ్మంబునకు విశేషంబులు కలుగంజెప్పుట యజ్ఞానంబయ్యజ్ఞానంబు బ్రహ్మ స్వరూపం బయ్యెనేని భ్రాంతి నిత్యంబగును. అయ్యజ్ఞాన కల్పంబైన వస్తువు బ్రహ్మంబునకంటె నన్యంబయ్యెనని యద్వైతంబు గూడదు. బ్రహ్మంబునకంటె వేరై మఱియుఁ గల్పింపఁబడిన యజ్ఞానంబు కల్పకంబై చిన్మాత్రాశ్రయం బౌట న్నిట్లుండి యన్యంబయ్యెనేని దానికి నాకార నామంబులు ప్రకాశింప కుండుటంజేసి యంగీకరింపరు. ప్రత్యక్షాదులచేతను గలదనియెడు బుద్ధి గలగెనా సత్యంబు గావున కల్పింపఁదగిన యదియనుట యుక్తంబుగాదు. ప్రత్యక్షాదుల చేతనే లేదనియెడి బుద్ధి గలిగెనేని యది లేకుండుట సిద్ధంబయ్యె. ప్రత్యక్షాది ప్రమాణ గుణంబు దానిం దెలియించు నదియుంగాదు. తెలియించని యదియునుంగాదని యంటిమేని యదియుం బ్రమాణంబెకాదు. జ్ఞాత యైనవాఁడు తెలియందగిన వస్తువు నొక్క విధంబునం దెలిసి తెలియనివాని బోధింపఁబూను నజ్ఞాన కల్పక బుద్ధి ప్రకాశకం బని యెడు నదియుంగూడ దిప్పు డద్వైత మతంబునందు భ్రాంత్యుపాదాన కారణంబు నిర్వచించి చెప్పరాదు గాన నజ్ఞాన కల్పకభ్రాంతి యజ్ఞానంబ యనంగలిగెనేని యంటివేని వ్యుత్పత్తియందు నన్యోన్యాశ్రయ చక్రాశ్రయ దోషంబులు వచ్చునని యుక్త దోషశాంతికినై యజ్ఞానంబు

స్వపర నిర్వాహకం బంటిమేని యద్వైత మతంబునందు నజ్ఞానంబు తానును బరంబు గలదనునది సంభవింపదు. అజ్ఞానంబు గలిగెనా యద్వైతంబుఁ జెఱచు నిందుకు సందేహంబు లేదు. సత్వంబైన తనకుఁ సత్యంబైన పరంబునకు నిర్వాహత్వంబు చెప్పవచ్చు నద్వైత మతంబునందు నజానంబు తాన సత్యంబు గనుక పరంబున సత్యం బగుటంజేసి స్వపర నిర్వాహం బొనఁగూడదు. సన్మాత్ర బ్రహ్మంబు నందు నారోపింపఁ బడిన యజ్ఞానంబు బ్రహ్మాధిష్ఠాన సత్వంబుచేత సత్యమై ప్రకాశింపుచున్నయది గావున నారోపిత సత్వంబుచేత ద్వైత భంగంబులేదని యంటివా యన్వయించిన సుతదారోపహేతు వివేకంబు లేకయుండుటం జేసి యీ ప్రకారంబుగాదా యజ్ఞానంబు బ్రహ్మంబు నందు నారోపింపఁ బడియెనని యది భేదప్రమోపాధి గాదు. ముఖం బునకంటె వేరై కాన్పించు దర్పణంబు ముఖ భేద భ్రమంబునందు పాధియైనట్ల జ్ఞానంబు బ్రహ్మంబునకంటె వేరై భేదంబు దోఁచిన యది గాదు. కావున నుపాధియుఁ గాదు. శుక్తియందు నారోపింపఁబడిన రజతం బా శుక్తికంటె వేరై తోఁచని యట్ల బ్రహ్మంబునందు నారోపిం పంబండిన యజ్ఞానంబు బ్రహ్మంబున కంటె ముకురంబువలె స్వైకతా నత్వ భంగంబునంజేసి యజ్ఞానం బుపాధియగునని బ్రహ్మంబున కంటె వేఱైన సత్తయును వేఱైన జ్ఞానంబును లేనిదానికి నుపాధింపం దగదు. సన్మాత్ర బ్రహ్మ మాయాజ్ఞానంబుఁ గల్పించు నదియును జ్ఞానంబుఁ గల్పించునదియును నంటిమేని సన్మాత్ర బ్రహ్మంబు తా నటువంటిదికాదు కావునఁ గూడదు. ఇటులంగాక బ్రహ్మంబె యజ్ఞాన నత్తాజ్ఞప్తులు పుట్టించెనేని ముక్తి సంభవింపకపోవు నద్వితీ యంబైన సన్మాత్రంబునకుఁ బరంబువలన నిటువంటి బుద్ధి పుట్టించు టయునుం గూడదు కావున పరంబునకు స్వతస్సత్వంబు గలిగెనేని యద్వైతంబు సత్తని వల్కరాదది కావున. 261

శా. కుబ్జానిర్భర రామణీయక కళాకూలంకషోల్లాస గో
గుబ్జావప్రద సత్కృపాంబునిధి రక్షోమానదానోగ్రచ
క్రా బ్జార్యస్త్రవిరాజమాన భుజసద్యస్కాల సంసేవకా
స్యా బ్జాంభోరుహమిత్ర దృష్టి కులరక్షాయత్తచిత్తాంబుజా ! 262

క. భోజ్యాధమ మన్మథ సా
మ్రాజ్యాధిక భోగభాగ్యమతిసజ్జన సం
పూజ్యాతుల వైభవ దితి
జాజ్యాగ్రహ నిత్యజాగ్రదరి రాజేంద్రా. 263

మాలిని.

సమసమద విదారీ ! సద్గుణోల్లాసదారీ
సమధికగుణభావా ! సారవిద్యా ప్రభావా !
కుముదహితకులేశా ! కుంఠితాఘౌఘలేశా !
సమధిక జయహారీ ! సౌరభూజాపహారీ ! 264

గద్యము

ఇది శ్రీ మత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్య పుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబు నందు షష్ఠాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

నారదీయ పురాణము

సప్తమాశ్వాసము

క. శ్రీ మహిత సత్యభామా
ప్రేమాస్పద ! సదయ హృదయ ! భీకరదనుజ
స్తోమాబ్ధి బాడబానల !
నామస్మృతి సుప్రసన్న ! నందోత్పన్నా ! 1

వ. అవధరింపుము సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె. 2

క. జీవించిన జీవేశై
క్యాపన్నత నరుఁడు 'తత్త్వమస్యా'ది వచో
రూపమున నెఱిఁగి తద్భే
దోపాధియు సత్య మనుచు నుండఁడు వాఁడున్. 3

తే.గీ. ఏక గగనంబు భిన్నమై యెసఁగుచో ను
పాధి తద్భిన్నముం దదభ్యాస విరహి
తంబునై కానుపించు తత్సాధుతతికి
ఘటపటాదిక మెట్లు నిక్కముగనట్ల. 4

తే.గీ. అరయ నేకాత్మ భేదంబునం దుపాధు
లమరు తద్భిన్నములు తదధ్యాసరహిత
ములు నయిన యవియె యుక్తములగుఁ దదప
రంబు లన్నియు యుక్తేతరంబు లగును. 5

వ. సుధాకర ద్విత్వాధిహేతువై శాస్త్ర నిశ్చితంబైన కాచాది నేత్రదోషము శశియందు నారోపింపం బడినయది యదికాదు; తద్విత్వాధిహేతువైన తత్కారంబు స్వసత్త్వముచేతనేకాని చంద్రోపితముగాదని కొంద ఱీప్రకారంబున నౌపాధిక బ్రహ్మభేదంబుల నవలంబించి వేదాంతములను దద భేదబోధకముల నిర్వహింతురు; బ్రహ్మమునందు బద్ధముక్తాది భేదము

నౌపాధికమే యనియు, నాత్మమిథోభేదమును నాత్మేశ్వర భేదమును
నీ ప్రకారముననే యౌపాధికమని స్వీకరించి యయ్యైక్యము స్వాభా
వికమని చెప్పుదు; రుపాధులగు వైచిత్ర్యము గలుగఁగా నాత్మయందు
వైచిత్ర్య భేదము గలదు; శేషశేషిత్వాదిరూపము వేదోక్తివలన
నుపపన్న మగుచునుండు; ముక్తియందైనచో నౌకానౌక భేదమును
లేదని తలంచిరి కొందఱు. కొంద ఱుపాధివలన బ్రహ్మ స్వరూపంబు
నందు భేదంబు లేదందుఱు; మఱియు, 6

మ. జను లా బ్రహ్మము శ్రౌతమౌ, మఱి నిరంశంబౌ, నభేద్యంబు నౌ
నన, భిన్నంబుగఁ జేయ శక్యమగునే? సాంశంబులౌ భూరుహా
ద్యనికాయంబులు భేద్యతం దగుఁ గుఠారాద్యంబులన్; వ్యోమభే
ద నిమిత్తంబు ఘటాదికం బెటులనౌఁ? దర్శింపనట్లన్ ధరన్. 7

సీ. నభము సాంశంబొ యెన్నఁగ నిరంశంబొ సాం
    శంబైన యది నిదర్శనము గాదు;
చర్చ సేయంగ నిరంశంబైన తద్విభే
    దమునందు విస్రంభ మమరి యున్నె!
యభ్రంబరూపక మస్పర్శ మద్రవ్య
    మరయ భిన్నోపాధ్యవార్యశక్తిఁ
దగి భిన్న మగుచు నేత్ర త్వగింద్రియముల
    చే గ్రహింపఁగరాదు; జిహ్వానాస

తే.గీ. శ్రోత్రములను గ్రహింపంగ నూటి కాదు;
కేవల మనోభిగమ్యమై కీలుకొనదు
బహిరుపాధి మతంబు నభంబు దలఁపఁ
దద్విభేదంబుఁ జెప్పఁ జిత్రంబు గాదె! 8

తే.గీ. ఎంచ ననుమానశక్తి గ్రహింతు రనిన .....
వ్యాప్తహేతువు లేదు ఘటా ద్యుపాధి .....
భిన్నమున భంగపడుటకు భేదకాగ .....
మంబు నైనను లేదు భూమండలమున. ... 9

సీ. అటువంటి వచనంబు లరయ నొక్కొకచోట
సమయానుభాషణ సరణిఁ గల్గు;
నాత్మైక్య నిశ్చయం బమరిన వెనుక భే
దౌపాధికత్వ వాక్య ప్రసక్తి
యుక్త మాత్మాద్వైతయుక్తి యిప్పుడు సుని
శ్చితముగా దిట విమర్శించి చూడ;
నాయధిష్ఠానన మధ్యాసితోపాధి
యద్వైత రంజితంబయ్యె నిప్పు:

తే.గీ. డట్లు కావున నేత్రకాచాది దోష
కలితచంద్ర ద్వితీయ స్వకల్పనంబు
బలెనె యాత్మద్వితీయతా ప్రాప్తిదోష
మూల మనరాదు నిశ్చయమున నెఱింగి. 10

తే.గీ. సర్వభూతైక కర్తయు సర్వగుండు
సర్వభూతాంతరాత్మయు సర్వకర్మ
సంచయాధ్యక్షుఁడును సర్వసాక్షిచేత
నిర్గుణుఁడు కేవలుఁడు సత్వనిధి విభుండు. 11

వ. అనిన నీ శ్రేష్ఠంబైన వాణి యాత్మనిష్ఠులకుఁ దత్వగోచరంబు;
మఱియు. 12

సీ. సర్వభూతంబులు జనియింపకున్న దే
వుని కింత గూఢత దనరియున్నె ?
సర్వభూతంబులు జనియింపకున్న స
ర్వవ్యాప్తతయును దత్స్వామి కగునె ?
సర్వభూతంబులు జనియింపకున్నఁ ద
దంతరాత్మత్వభాగ్యంబు గలదె ?
సర్వభూతంబులు జనియింపకున్న సృ
జ్యాది కర్మాధ్యక్షుఁడగుట చనునె ?

తే.గీ. సర్వభూతాది ....
....
....
.... 13

వ. ....
నని పరీక్షవాకు లాడకు; అట్లు గాకుండెనేని తత్పదంబు పిమ్మట శుక్తియందుఁ బుట్టెనని పలుకంబడ దిట్లు దేహాద్యచిద్వస్తువుల యందు నజ్ఞభ్రాంతిచేతం బలుకంబడిన యివి యుత్పన్నంబు, త్వం పదంబు దానియందు ననిన శబ్దవేది యపగతంబు సేయండె; పదం బెక్కడ వ్యుత్పన్నంబగు తద్వాచ్యంబదె యనుట; శ్రుతికి వ్యాకరణం బంగంబు; దానికి స్మర్తపాణిని; ఇతండు యుష్మదస్మత్పదంబులచేత నవాచులనియును 'శ్రోతామాంతా' యని వేదోక్త చేతనాన్యంబనందగు; చేతనుండు వేదోక్తిచేతను భిన్నంబగుటచేత నావస్తువునందు వైదికులు త్వమహమ్మని ముఖ్యవృత్తిచేతం బ్రయోగింపుదురు; ఉద్దాలకుండు శ్వేతకేతుని నచిరశ్యనింగా నెఱింగి త'త్వం' పదంబులచేత నను వాదంబుచేసె; వానికి నచిద్వాచిత్వం బెక్కడిది? యయినను త్వం పదం బభిన్న ముఖ్య విజ్ఞాతుండైన జాతయందు వ్యుత్పన్నం బనిన నందువలన నేమియయ్యెడు ననిన: విను, మచిద్విశేషంబునకుఁ దత్త్వహానివలన జ్ఞాతృత్వంబులేదు; అచిద్విశేషంబులెవ్వి కాన్పించు జ్ఞానశాలురై జ్ఞాతకుఁ ద్వంపద వాచ్య ప్రమాణంబుచేత నామీఁద దాని చేతానాత్మానులక్ష్యంబుచేసి, వానికి నిక్కడ నేకత్వబోధనంబునందు స్థూల సూక్ష్మావస్థ సర్వప్రత్యద్భూతేశ్వరైకత్వంబగును; తావన్మాత్రం బననె జీవబ్రహ్మైక్యంబు సంభవింపదు; అన్యస్థలంబున జీవ పరమాత్మలకు భేదంబు సిద్ధంబగు.

[1]శ్రుతిః. "క్షరం ప్రధాన మమృతోఽక్షరః?
క్షరాత్మనా విశతే దేవమేకం,
భోక్తా భోజ్యం ప్రేరితారం చమత్వా
జుష్టస్త స్మాదమృతత్వమేతి."

యనిన శ్రుతివలన సిద్ధంబగు; జీవబ్రహ్మలు దేహ దేహివత్వంబుల చేతం బ్రసిద్ధిఁగాంచిరి; అంతర్యామి బ్రాహ్మణాదులయందునది గావునఁ

1. శ్రుతిః; "క్షరం ప్రధాన మమృతాక్ష హరహః
క్షరాత్మనావిశతే దేవ ఏకం
భోక్తా భోజ్యం ప్రేరితారం చమత్వా
జుష్టేస్తత స్తనామృతత్వ మేతి. (మూ)

జిదీశ్వరులకు భేదంబగు; నిట్లైనం గొందఱు సాధులకు స్వేశాభేద వాక్యంబులు తదావేశ తత్స్నేహ వికారంబులవలన నక్షరంబులగు నిశావేశంబుల వలన విరించాది ముఖంబులయందు నీశత్వసద్వాక్యం బులు గ్రహావిష్టముఖంబునందు 'సోఽహమితి' వాక్యంబులుం బలె సమ్మతంబులైన యవి ; అపాన్యస్నేహ వికృతివలన స్వైశైక్య వాక్యంబులు సత్పురుషులకైక్యంబు దెల్పునని యీ వేదాంతంబు లొకానొకచోట భగవద్దేహారిత రితతేహంబై 'త్వమస్మి'త్యాది భాష ణంబులయందు నెఱింగించు నట్లుగాకుండిన శంభుత్వాభిప్రాయంబుచేత నీశుని 'స ఇదం సర్వం సోఽహ' మ్మనియును విశ్రుత్వంబు చెప్పఁ బడును; దీపతేజంబు గృహవ్యాప్తంబై యున్నచో దాని వెలుంగు గృహస్థిత ద్రవ్యంబును దద్గృహంబునఁ దేజోమయంబని చెప్పుదురు; తేజంబువోయిన వెనుక మందిరం బంధకారావృతంబయిన నంధ కారంబయని యందురు; ఇత్తెఱంగున విశ్వైక్యోపనిషద్వాక్యంబులకు గతి గలిగియుండుటంజేసి యైక్యవాక్యంబులకు శ్రుత్యేపికావగత మహ దాద్యచేత నైక్యవాక్యంబులకు ముఖ్యార్థహీనత యెక్కడిది ? సమస్త చిదచిద్వస్తు శరీరకుండై సర్వనామంబులుంగల యీశ్వరునియందు నహంత్వ మిత్యాది పదంబులును ముఖ్యంబు లంతర్యామి బ్రాహ్మణాదు లైన వారలశేష చిదచిద్వస్తు శరీరైక పరైకత భేదశ్రుత్యవిరుద్ధంబై యంగీకరింపం దగినయది యని రిట్లు గావున చిదచిదీశ్వరులకు మిథోభేదం బుపనిషత్సిద్ధంబై వేదపారగులచేత స్వీకరింపఁ దగిన యది. 14

క. స్వామీ! యిద్ధరనంతర
మీమాంసా సంప్రవృత్తి మెఱసిన విబుధుల్
తామసులై వాదింపఁగ
నా మూర్ఖులు బాహ్యులట్ల నాడఁగఁ దగదే? 15

తే.గీ. శ్రుతి నిరూపిత యుష్మత్స్వరూప రూప
గుణకలాపంబుల నెఱింగికొనుట కేరి
తరము భవదీయ కరుణాసుధాతరంగ
మహిమ లేకున్న స్వామి! రమాకళత్ర! 16

సీ. సకల వేదప్రవర్తకుఁడైన యట్టి ప
ద్మజుఁడంతవాఁడ తామసము రాజ
సమునైన యాత్మకల్పమునందుఁ దత్త్వవి
పర్యయంబంది ప్రాగ్భణితసాత్త్వి
కప్రకాశిత నిజకల్పంబునందు నా
త్మోదీరితంబులై యున్న యాగ
మాంత తాత్పర్య భూమ్యంతయుష్మత్పార
గోక్తు లుల్లంఘించి యుక్తి తప్పి

తే.గీ. సాత్త్వికేతర తత్కల్ప సమయములను
హరునిఁదను నింద్రముఖ్యుల నా పరాత్మ
యనుచుఁ బలికెఁ బురాణాళి; పరమ మూఢు
లైన యన్యులు పలుకుట యరిది యగునె? 17

తే.గీ. అక్కటా! యేమి సేయుదు రహహ బద్ధు
లైన జీవులు త్రిగుణమాయం గలంగి
తలఁపుదురు పల్కుదురు చేష్టితము లొనర్తు
రప్పుడు గుణానురూపంబులై చెలంగ. 18

తే.గీ. తత మహాజ్వర దోష సంతప్తులైన
నరులఁబోలె నచిద్బద్ధనరులఁ బరమ
కారుణికుఁడైన ఘనుఁ డనుకంపఁ బ్రోవ
వలయుఁ దనదయ మిక్కిలి వాసికెక్క. 19

ఆ. కరుణఁ దనకు నెంతగలిగిన బద్ధుండు
బద్ధుఁడైనవాని బంధముడుగఁ
జేయలేదు చర్చసేయు నశక్తుని
కరుణ నిష్ఫలంబుగాదె జగతి. 20

ఆ. ఆప్తులై పరస్సహస్రుల ముక్తులు
నిత్యులెన్న నిత్య నిర్మలాత్మ
లిద్ధమతులు యతులు హేయప్రతిభటు లి
ట్లెంచ వారిచేత నేమియగును? 21

వ. అఖిలహేయ ప్రతిభటతత్త్వంబు నీసొమ్ము 'తమేవ విధి' త్వాది 'మృత్యు మేతీ' త్యాది వేదవాక్యంబ విద్యావిషయభూతుండ నిన్ను నేహేయ ప్రతిభటునింగాఁ బలికె నవివేకగ్రస్తంబైన లోకత్రయంబు నిలుపుము. యుష్మత్తత్త్వ విద్యాసుధచేత జీవులం బ్రోవవే దయాపయోధిః యని శ్రుతి స్మృతులచేత నీ తత్త్వంబు సత్త్వ ప్రకల్పితులైన యుత్తములు విశ్వసింపుదురు; రాజసులు తామసులు ప్రత్యక్షానుమానంబులచేఁ గాని విశ్వసింపరు; తత్ప్రత్యక్షానుమానంబు ప్రకారంబు స్ఫుటంబుగా నీ వెఱుంగుదువు. ఆ ప్రకారంబునకు యత్నంబుచేసి బద్ధుల రక్షింపవే పరవ్యోమ నాయకా! మహాభుజా! 22

తే.గీ. సాధు లెవ్వరు ధ్యాన గోచరముగాఁగ
నిన్నుఁ బురుషోత్తమునిఁ జూడ నియతిఁ గోరి
మీఱుదురు వారు దృక్సమున్మీలనమున
నైన నినుఁ జూడఁ గోరుదు రాదిపురుష! 23

వ. ఎన్నఁడు నిన్నుఁ బ్రసన్నవదనుఁ గర్ణాయతలోచను, విశాల ఫాలన్యస్తోర్ధ్వతిలకుఁ, గేశవుఁ, గేశపాశకించిన్నట త్పారిజాత మాలికాలంకారు, ననేక కోటిసూర్య ప్రతీకాశ కిరీటాశ్రితమస్తకు, సుభ్రూనాసావిలాసుఁ, జారుశ్రుతిస్ఫురన్మకరకుండలు, శోభనోత్తరోష్ఠు, శుచిస్మితు, సుకపోలు, నరుణాధరు, సుదంతు, సురుచిర చుబుకప్రదేశు, సుభ్రూభంగ గమ్యాశ్రితోదయు, సుగ్రీవు, సూన్నతస్కంధు, జాన్వాయత చతుర్భుజు, సుపాణి, స్వంగుళి, సునఖరు, సుప్రకోష్ఠు, సుభూషణు, సువిశాలోన్నతోరస్కు, శుద్ధ శ్రీవత్సలాంఛను, శ్రీ భూనీళాంక సంయోగు, సుపిశునస్వనులేవన స్ఫురన్మణిస్తను, రాజత్కౌస్తుభ వనమాలికాశోభితు, నాభిపద్మాయతస్ఫార నానాహార విభూషణు, సురోమరాజి సువళీసుపల్లవ తలోదరు, సుహేమాంబర సంఛన్న జఘనోరు కటిస్థలు, సుజాను జంఘాగుల్ఫపాణి పాదాంగుళు, శ్రీమత్పద జ్యోత్స్నాధ్వస్తాజ్ఞాన తమస్సమాహు, నానందమయమంటప నాగభోగాసనాసీను, సునందనంద ప్రముఖ సురపారిషద సేవితు, దివ్యచామర వాతేషద్ధూత యజ్ఞోపవీతు, నుత్తరీయ పరివేషచ్ఛన్న భూషామణి దీధితిముక్త బ్రహ్మేంద్ర రుద్రాద్యమర పరివృతుఁ, బ్రపన్నాత్మాను

రూపార్థప్రదస్మేరావలోకను మా కన్నులు దెరచి చూడంగలిగెడు నని కోరిన మమ్ము ననుగ్రహింపవే యని సనకాదులు విన్నవించినఁ బ్రసన్నాననుండై సాక్షాత్కృత విగ్రహుండై భగవంతుం డిట్లనియె :

విష్ణువు సనకాదులకు సమాధానము చెప్పుట

సీ. ప్రథిత వేదాంత తాత్పర్య మహానిధి
సిద్ధాంజనములై ప్రసిద్ధిఁ గాంచి,
వరసాధుజన సత్యవాక్య మితిజ్ఞాత్వ
పిశునంబులై చాలఁ బెంపుఁ గాంచి,
యాత్మీయ భక్తి రసార్ద్రింబులై మద
ర్థైక ప్రయోజనోత్సేక మంది,
యంచిత స్వాభావికానవధికసవి
శేషత్వకారులై సిరి వహించి,
తే.గీ. తనరు భవదీయ సూక్తి సుధారస ప్ర
వాహములఁ దృప్తిఁ బొందితి వాంఛదీర
నో మహాయోగివరులార! యుత్సవంబు
లయ్యె సంతోషమందితి నాత్మలోన. 25

వ. అని మెచ్చి మఱియు నిట్లనియె: 26

సీ. అస్మత్ప్రయోజనం బఖిలలోకాభి ర
క్షణమొ; మీరలు నట్లెకాఁగఁ బల్కి-
తిరి; యెవ్వారేని సద్వృత్తి స్వార్థారంభ
రహితులై మఱి పదార ప్రయోజ
నాసక్తిఁ బొరలుదు రట్టి జనులను మ
దాప్తులఁ బోషింతు ననుదినంబు;
స్వార్థపరత్వ మన్యార్థైకవిరతియుఁ
బూనిన జడుల దుర్బుద్ధి జడుల
తే.గీ. నరయ లోకహితార్థంబు నస్మదభిమ
తార్థమునుగాఁగ నేఁడు మదగ్రసీమ
నిగ్రహానుగ్రహ క్రమ నిపుణులైన
ఘనులు మీరిట్లు పలికితి రనఘులార! 27

మత్తకోకిల-

మీరు మీఱఁగఁ బల్కు వాఙ్మయ మే జగంబుల నెవ్వ రిం
పార సంధ్యల మత్సమీపమునందు నుండి పఠింతురా
సారవేదుల నుద్ధరింతుఁ బ్రసన్నశక్తిని వారి సం
సారవేదులఁ జేయ నీనుతి సంస్మరించెదరేనియున్. 28

ఆ. ఔర ! భళి! మదీయతానుసంధాన సు
ఖాబ్ధి విహరణోత్సుకాత్ములైన
మిమ్ముఁ బ్రోచుచెంత మీ రాత్మవేదితు
లస్మదర్థ పూర్ణులైన ఘనులు. 29

వ. బ్రహ్మాండంబులో నున్న జీవులకు నెన్నియెన్ని మిథోవాదంబులయ్యె? పరతత్త్వంబైన నాయందు వారలకు నేమి తోఁచె? వేదాంత వాక్యంబు లస్మత్ప్రకాశంబులై కలిగియుండ విరుద్ధ వాదోదయం బేమివలన నయ్యె? మద్భక్తులలో నొకటి తక్కఁ దక్కిన యది తత్త్వవిప్లవంబు సేయ నెయ్యది సమర్థంబు దాని దండించెద నెఱింగింపుఁడు; మీకుఁ బైశున్యదోషంబు ప్రాపింపదని భగవంతుం డానతి యిచ్చిన. 30

క. తచ్ఛంకార్త బహుక్రియ
లచ్ఛిన్న బహుప్రకారులగు కాలాదుల్
తచ్ఛక్తులయుతకోట్య
ర్కచ్ఛవి యగు విభున కెరఁగి కరములు మోడ్చెన్. 31

వ. మోడ్చి యిట్లని విన్నవించె: "దేవదేవా! యుపనిషదతర్క్యాసంఖ్యేయ శక్తిక! యహేయానంత సుఖ చిత్స్వరూప! యపార సద్గుణ! యనాద్యంత సంశుద్ధ పరమవ్యోమ పదాలయ! చతుర్విధ చతుర్వ్యూహ! శ్రీనిశేషవ్యజితాఖిల! యష్టదిగీశ్వరాకార! తల్లోకావృత! సర్వప్రద! శంఖచక్రగదాంభోజ ముసలాసిధనుశ్శృంగర్విత దివ్యరూప! లోకావృత సమాశ్రయ! యనాదినిధనా! యనంత శక్తులును శుభ విగ్రహులు నైన కుముదాదులచేతను ననాది సురేశ్వరులైన యింద్రాదుల చేతను, ననాద్యంతానంత పరబ్రహ్మలోక సుఖాబ్ధులైన నిత్యులచేతను నిత్యమును సేవింపఁ బడువాఁడవు; నిర్ద్వంద్వనిష్ఠ నిర్వాణ! లోక పాలక! సర్వజ్ఞ! సత్యసంకల్ప! సత్యైశ్వర్య! యఖిలేశ్వర! సేనానాయక భుజలీలాధి గతోపితైశ్వర్య సాగర! యప్రయత్న శ్రుతా

నాది కాలప్రకృతి సత్క్రియ దయాదత్తాగ్నిపురుష ! కర్మస్వాతంత్ర్య !
పాహి నమస్తుభ్యం హృషీకేశ నమస్తుభ్యం జగత్పతే ! చిదచిద్వస్తు
రూపాయ చక్రిణే నమస్తుభ్య''మ్మని కాలప్రకృత్యాత్మాదృష్టశక్త్యాద్యధి
దేవతలు విన్నపంబు సేయ భగవంతుండు ప్రసన్నుండై యిట్లనియె : 32

సీ. నిత్యదేవతలార ! నిక్కం బెఱింగింపుఁ
డీ బద్ధదేహుల కెందువలనఁ
దత్త్వ విప్లవ మయ్యెఁ దగనికాలంబున
వేదాంతములు గల్గి వెలసియున్నఁ
బ్రథితశక్తిని జతుష్పాద్ధర్మ శాలియౌ
కృతయుగంబునన సంగతము కాదె
[1]తత్త్వ విప్లవముఁ దత్కలికాలమున కది
యుచితంబు కలివేళ నుండు ధర్మ

తే.గీ. వృషభ మదిరుగ్ణ పాదమై వివిధ దోష
సిద్ధమైన రజస్తమో వృద్ధిబుద్ధి
[2]యల్పమై యున్కిఁ గాలోచితా చరణము
గాదె కలికాలమునకు దుష్కలుషమునకు. 33

వ. అది యెట్లయ్యె వెఱవక చెప్పుండని సర్వ విద్యాధిపతియగు శ్రీపతి
సనకాదులకు స్వజ్ఞాన దార్ఢ్యంబు గలుగ నానతియిచ్చిన మాయా ప్రకృతి
దేవత యీశ్వర కలిత మని తెలిసి, కృతనతియై యిట్లని విన్నవించె. 34

సీ. అవధారు దేవ ! నన్నాకాలశక్తి ని
యోగింప బహువిధోద్యోగలీలఁ
బరిణమింపుచునుండుఁ బరిణమింపుచునుండఁ
గల కాలశక్తి యేగతిఁ దలంచు
నది భవదాజ్ఞఁగా నొదలఁ దాల్చినే
నీయవస్థఁ జరింతు నీవిధమున
నగు నవస్థయుఁ ద్వదీయత్వంబునకు మేర
యై నేఁడు మత్స్వభావానురూప

---

1. తత్త్వవిప్లవమున దత్కలికాలమునకది.
2. యల్పమైయునికి కాలోచితాచరణము.

తే. గీ. మగుచు నను సుఖ మొందించు నాత్మగర్భ
మూఢ చేతనులైన [3]దుర్మోహదుష్ట
కర్మలను స్వవిలాస వికాస పరులఁ
జేరి యట్లు వినోదింపఁ జేయుదాన
నఖిలజగతి నీవెఱుంగనియదియుఁగలదె ? 35

వ. పూర్ణకాముండవై శ్రీభూనీళామనోహరుండవగు నిన్ను నేను వినోదింపఁ జేసెద; లీలచేతం జూచితి నీవె స్వాభావానవధికాప్రభావుండవైన నీకు శేషత్రైకస్వభావము కలిగి భవల్లీలారసోచితనై దేహేంద్రియ మనఃప్రాణాద్యవస్థారూప విక్రియ నగు నన్నుంజూచినవారై స్వస్వరూపస్వభావజ్ఞానవర్జితులు కొందఱీ ప్రకృతి స్వార్థవిలాసయగు నచిత్తని తలంతురు; వారు తద్ధురభిమానానురూపాదృష్ట ప్రచారులు రాజలీలోచితయై రసావహయై రాజావనరము చూచి పోవుచున్న తద్రాజకులజయై తన్నిరీక్షణైకపరయై విలాసైకావలోకనములు గల రాజాస్థాన కాంతను క్షుద్రవిటులుంబలెఁ జూచి కామార్తులై తముం దముం గోరుచున్నదానింగా దానిం దలంచినవారై తద్రాజభృత్యుల చేతం బలె దుర్వ్యాపారోచిత దండంబులను దద్భృత్యులైన భూపాల కాలాద్యుల చేత నధోగతులం బొందుదురు; దేవమద్గర్భస్థాత్ములకు స్వస్వభావావివేకితయిది మొదలైనయది; ఆయవివేకిత యనాదిభ్రమ కారణ; మీశ్వరా! ఇది గాన వీరికి నిందు విభ్రాంతి నాచేతఁజేయం బడదు; ఆత్మేశ్వరా! నీ లీలా రసోదయమునందు నేనేమిసేయుదాన భవదర్థనైన యేననేకప్రకారములను యత్నము సేయందమము రజము సత్త్వముననియెడు మూఁడు గుణంబులు స్ఫురించును; తద్గుణోదయమాత్రము చేత మద్గర్భస్థాత్మబుద్ధులందుఁ గర్మఫలోదయంబులైన వివిధ భావంబులు పుట్టుచున్నయవి. 36

ఆ. ఏ ననాది నెంచ నీ జీవులును నాదు
లన్వయమున నాది యరయ మద్గు
ణాతతప్రకల్పితైత త్తిరోధాన
మును ననాది వేదములు గణించు. 37

వ. కావున. 38

---

3. దుర్మతులదుష్ట.

తే. గీ. చర్చసేయ ననాది నిజస్వరూప
ఘనతిరోధాన మంది చేతనులు నేఁడు
విశ్రుతంబుగ స్వోచిత వృత్తి దెలిసి
వెలయ కతిమూఢులై యుండు విక్రియతను. 39

సీ. మద్గుణోద్రేక సమగ్రత కించిదు
న్మీలితమతులై యమేయవస్తు
విజ్ఞానమునకు సద్వృత్తి నుద్యోగించి
తత్త్వనిశ్చయోదయమునంద
శక్తులై కామదోషమునఁదద్వస్తువు
లాత్మీయము లటంచు నాత్మఁదలఁతు;
రతిబోధశక్తి ప్రభాప్తేయమై [4]పోరు
సత్త్వసిద్ధి భవత్ప్రసక్తిఁ జెంది

తే. గీ. పూర్ణ యాదృచ్ఛికాజ్ఞాత పుణ్యమూల
ఘనసదాగమములు సముత్కంఠఁ జదివి
నిజనిజేతర తత్త్వముల్ నిఖిలములు నె
ఱింగికొందురు చేతనుల్ సంగతముగ. 40

క. అది కావున నోదేవా
త్వదీయులైనట్టి నిఖిల తను భృత్తులకున్
మదుదీర్ణ వృత్తిఁ దలఁచిన
యది యుపకారంబె కాక యపకారంబే? 41

సీ. నేఁడు ముక్తునినేని నిత్యునినేని నే
నాత్మనా భావించి యాభవాంధ
కూపంబులోఁబడఁ గుమ్మితినేని యా
యపరాధము వహింతు; నట్లు సేయ
చేపితా విర్భూత రూపాత్మ సంబాధ
నమునకు శక్తిలేశమును లేదు;
నాకు నభివ్యక్తమై కనుపట్టిన
యనలంబు గప్పునే యరణి గాన

4. పోరుచు.

తే.గీ. యుష్మదాజ్ఞా విలంఘన వ్యుత్క్రమములు
కలిగెనా యవి దండించి కావు; శుద్ధిఁ
జెందెద నటంచుఁ దననిజశీలమెల్ల
విన్నవించుచు మఱియు నవ్విభున కనియె. 42

వ. నీ వడిగిన ప్రశ్నం బిదియును నొకలీల గాని నీకు నజ్ఞత లేదు; సర్వజ్ఞుండు సర్వవేత్తయునని యాగమాంతంబులు పలికినఁ బరవస్తువ వగుస్వాభావిక జ్ఞాననిధివైన నీకు నజ్ఞానం బెక్కడిది? కృతయుగం బునఁదత్త్వ విధిప్లవంబు యుక్తంబు గాదది స్థిరం బయ్యెనేని దాని యందుఁదద్దోష వృద్ధి తత్త్వబుద్ధిక్షయోచితంబు. 43

మ. చనవే రోగము లొక్కయౌషధమునన్ సన్నష్టయ ప్రాప్తియో
జనపంకాంబు కళంకముల్ కతక బీజవ్యాప్తిచేఁ బాయవే
ఘనసత్త్వోదయమైనఁ దూలదె తమోగర్వంబు తద్వృద్ధి త
త్త్వనిబోధక్షయహేతువై మెఱయదే తత్తత్క్షయావస్థలన్. 44

మ. పరమాత్మా! హరి! మీ యనుగ్రహమునం బద్మాసనుండందె న
త్యురుసత్త్వంబు తదీయశక్తి మిముఁ దా నుల్లంబులో నిల్పి త
త్పరుఁడై సత్వ వివృద్ధియై తగె వివృద్ధం బైన సత్వంబునన్
స్థిరవిజ్ఞానులఁ గాంచె నంత సనకాది శ్రేష్ఠులన్ జ్యేష్ఠులన్. 45

మహాస్రగ్ధర :-
సనకాదుల్ శుద్ధసత్త్వుల్ శమకలితులు యుష్మత్పదధ్యాననిష్ఠుల్
మననసాజ్ఞాయి ప్రబుద్ధుల్ మననఘనులు యుష్మత్పదాంభోజభక్త్యా
గ్రసమగ్రుల్ నిన్ను నీభక్తిజనుల గరిమం గాంచి సౌఖ్యంబు నొందం
గనియాసర్వాత్మలున్ దుఃఖమునఁ గనల భూఖండముం జూచియంతన్.

వ. వారలు నిట్టే యనుభవంబు నొందవలయు నని యీభూమిం జరింపుచు నందఱికిన్ని సాంఖ్యంబగుంగాక యని యజ్ఞానరోగోపశమనంబగు త్వదీయజ్ఞానభేషజంబు భవరోగులకెల్ల నొసంగి రందుఁ గొందఱ అధికులై కలంగిరి మఱియును. 47

ఉ. కాకముల ట్లసహ్యములు గాఁక కువాదము లాచరింప నీ
లోకము లాకులంబులయి లోలతనుండు మనోహర ధ్వనిన్
గోకిల పాకముల్ పలుకు కోపునఁ బల్కుదు రాగమాంతు లా
పాక మెఱుంగలేకఁ బెడ బాగులఁ జూచిరి బాహ్యు లందఱున్. 48

ధర్మాధర్మాభిమాన దేవతలు, ఆత్మవృత్తి ప్రకారముఁ దెల్పుట

వ. నాకును వేదాంత సుచికిత్సకుల వలన దోషరహితులుగాఁ గలరు, ఒక ముహూర్తంబు సహింపుండని కాలాభిమాన దేవత పల్కిన నస్మితాన నుండై ధర్మాధర్మాభిమానదేవతలం జూచిన వారలు ప్రణమిల్లి యాత్మ వృత్తిప్రకారం బిట్లని విన్నవించి రప్పుడు మాకు సాక్షి యనంత శాఖ వేదాభిమానము గల్గిన నిత్యదేవత. ఈ నిత్య దేవత పల్కినపల్కు శంకించరాదు; నిరామయ మైనది; మానడకలకిది సాక్షి యగుట స్వభావ శిష్టమీ దేవత యాజన్మసిద్ధ తత్త్వజ్ఞానాబ్ధి మానస యైనది; పరమార్థయై సమగ్రయై యవ్యభిచారియై యున్న భవత్పాద భక్తి గలుగుటచేత నిత్య సుఖం బందియున్న యది;యటువంటిదేవతత్వత్పాదపద్మగాదోద్రిక్తభక్తి సుధాంబుధి యందు నుప్పొంగి భవత్సౌభాగ్యామృత సాగరము సొచ్చి యప్రాకృతానంత కల్యాణచిత్సుఖ మనుభవింపుచు నిత్యులనుముక్తులం జూచుచుఁ బ్రమోదించినయదియై బద్ధులను దేవత [5]కటాక్షింపని చందంబునఁ దానును నిరీక్షింపక యనాది త్రిగుణానాత్మాచ్ఛాదితాజ్ఞాన చిద్బలము వలన దేవ నర తిర్యక్స్థావర ప్రభేదదేహంబులు వహించిన వారలం జూచి కరుణగలిగి వారికింగా నిట్లనియె : స్వామీ ! ఈయాత్మ లకు దేవతోద్దేశ విరహితమైన యీకర్మము హితము విశుద్ధోపదేశాది దేశప్రాప్త్యోచితాంగకమై సత్కాలోచితమైన యీకర్మంబు ప్రాకృతంబు వైకృతంబునై రెండు తెఱంగులయ్యె నది వర్ణాశ్రమ వయోవస్థావేశాది ప్రవిభావికమై తపోదాన పూర్తంబులచేఁ జేయంబడెనేని శ్రేయస్సునిచ్చు; సుతానుక్షణ ధ్వంసియైన నేనీస్వస్థి తీక్షణమునందె చోదితమై యుద్దేశ్య దేవతను బ్రసన్నఁ గావించిన తత్ఫలము నధికారికి [6]నిప్పింపఁ గలదు; ఆ దేవతవేరు మఱొక వస్తువ యెందుఁ బ్రయోగించెనేని తచ్ఛబ్దవాచ్య యైన దేవత [7]యాయర్థమయ్యెడిది సిద్ధము; తానెఱుంగనియంతమాత్ర మునఁనె యీ దేవతకు నజ్ఞానంబులేదు ; హవిరావిగ్రహణ దేవతా వాచకంబులైన శబ్దములచేతఁ జెప్పఁబడిన దేవత జ్ఞానము గలదియై తనుం బూజించెడివారికొఱకు తత్పూజ భక్తిప్రసన్నయై శుభమునిచ్చు; నజ్ఞులు తఱచుగాఁ బ్రయోగించిన మాత్రంబున నది వానికి నర్థంబు గాదు; మఱి యేమి[8]యనఁ దత్త్వజ్ఞులైనవారు బోధించిన నెఱుంగంబడు; నిటువలెం గాకుండెనేని యతిప్రసంగంబౌ; నది [9]యెట్లన: నజ్ఞులైనవారు పెక్కుమాఱు లహంపదము దేహంబునందుఁ బ్రయోగించిన యంత

5. కటాక్షించని; 6. నిప్పించ;
7. యార్థ. 8. యంటె; 9. యెట్లంటే;

మాత్రమున దానికి నది యర్థంబుగాదు; మఱియేమి [10]యన చేతనుం డందేయర్థంబు నర్థతత్త్వాలోచనచేత నటువలె నహంపద వాచ్య నిర్ణయ మటువలెనే తద్దేవతా వాచి పదవాక్య నిర్ణయ [11]మగు నిటువలెఁగాఁగా నాత్మానాత్మా సమస్త వస్త్వంతరాత్మవైన నీకుఁ దత్త చ్చతుర్థ్యంత పదోద్దేశ్యత్వంబు తెలివివడును ప్రత్యంతాలోచన చేతన తెలిసి యీ యగ్నీంద్రాది పదోద్దేశ్యదేవతాక మఘాభిద ముందఱ క్రియలు వల్కెను; ఎవ్వండెవ్వని నుద్దేశించి యేతద్ద్రవ్యంబు నిచ్చును వాఁడు వాని వలనఁ దద్ద్రవ్యత్యాగ సదృశఫలమందు నన్యుని వలన లేదటన్నను త్స్వర్గనయో వేదవాక్యంబు భూతింబొందింపు చున్నయది యని యీ యజ్ఞంబునందు నాయికయైన యుద్దేశ్య దేవత యాగఫల ప్రదయని లిఙ్మాదులు ధాత్వర్థ కార్యంబుచేత దృఢాన్వయములై లోకంబున వేదంబునఁ బరుని బోధింప క్షయములై ముఖ్యార్థ సంకట మైనప్పుడముఖ్యవృత్తి చేత న్యార్థపరంబులగును; భావార్థవశ్య కార్యత్వ బోధనంబునందు సంకట మేమి కాలాంతర ఫలప్రాప్తి కొఱకై దేవత పూటయై కల్పింపఁ బడియెను; తెలియంబడిన వహ్న్యాది దేవతలు మాయచేత బంధంబు నొందె నా ఫలప్రదానా స్వతంత్ర లయ్యేనేని త్వదావేశంబున నా ఫలంబు వినుసమర్థులౌ చున్నయవి; యంగవేదియైన పాణిని యజిధాతువును దేవపూజ యందు విధించెను; రాజపూజాఫలంబు రాజుంబలెను ప్రీతయైన దేవత యర్థికొఱకు స్వపూజాఫల [12]మీయంగలదు; రాజపూజచేతఁ గాలాంతర ఫలప్రదమైన ధర్మంబు గలదాయని యన, లేదు; జనకాజ్ఞస్వకీయులను రక్షింపఁ గలయది యని స్మరించి యీ ప్రకారంబున నేకాలాంతరంబున దేవుండు స్వసేవియైన యర్థికొఱకు ఫలంబు నిచ్చును; కర్మమే ఫలప్రదంబుగా; దట్లు కాకుండెనేని యరాజక దేశంబు నందు స్వైరా స్వైరవిహారులైనవారికి నాస్వైరాస్వైర విహారంబులే దుఃఖకరంబు లీవలయు నవి యిచ్చట భూమియందు లేదనియెడు నీ యభిప్రా యంబు గలదియై వేదాభిమాన దేవత భవత్పూజారూపమైన కర్మ మగ్రగంబునం జెప్పెను; కర్మమే ఫలప్రదంబు గాదనియుం బలికెను; దేవతయై కర్మఫల ప్రదగాదనియును బలికెను; వైపరీత్యంబునఁ గర్మ కాండమె దేవత నొకానొక దిక్కున నా దేవతయె ఫలప్రదయని చెప్పును; తద్దేవతోక్తమైన వేదాభిమాన దేవతాభిప్రాయంబు తండ్రి వలన విని శుకుండిట్లనియె. 49

10. యంటే. 11. మవు. 12. మియ్యం గలదు.

సీ. మదిలోన వేదాభిమాన దేవతకు ని
యాకూత మిట్లుండ నందు ద్విజులు
వైమనస్యమునంద వచ్చు నేరీతిని
వేదోక్త కర్మముల్ వివిధములయి
యమర విశ్వైక వస్త్వంతరాత్మకుఁడైన
విష్ణువునకుఁ బ్రీతివెలయఁ జేయు;
నాతండె కర్మఫలాదు లీనేర్చువాఁ
డనిరి కొందఱు; కొంద ఱతనిఁ గొల్చి

తే. గీ. యలఘుమతులకు నిట్లు కాదనిరి; కొంద
ఱాత్మపక్షాను గుణము లౌనట్టి నయము
లాడి; రొక కొంద ఱిట్లు కార్యాన్వయంబె
యనిరి సిద్ధాన్వయంబు గాదనుచు బ్రమసి. 50

వ. ఇట్లు లోకానుసారంబున వేదంబునందేని యర్థం బెవ్వ రెఱుంగుదురు? వారికి నాగమంబు కేవల సిద్ధమైన దానిని బోధించు ననియెడు వాక్యం బెక్కడిది? 'గామాన' యేత్యాది వాక్యేష్ట గవానయ నాదుల చేత నన్వితార్థంబులు బోధించు నీ వాక్యంబు పదంబుల నీలోకంబునం గల దిదిగాన వేదంబునందేనియుఁ గార్యాన్వయంబు బాసి కించిత్తేని యన్యపదంబులకు స్వార్థనిష్ఠత్వంబు లేదనుట నిశ్చయ మందు మంత్రార్థవాదములకుం బలె నుపనిషత్తులకును గార్యాన్వితార్థ నిష్ఠత్వంబు గాని సార్థైక [13]నిష్ఠత్వంబు లేదు; మత్కార్యంబు యాగాదికంబు గాని యుపాస్తి గాని యుచితంబగు నుపాస్తి బుద్ధులకు యదార్థత్వనియమ మనియెడు నదియును లేదు; యోషిదగ్నియాది వాక్యవాక్యంబులకుంబలె నుపనిషత్తులకు యథాప్రతీత సిద్ధార్థ [14]నిష్ఠత్వమును నియతంబు గాన వేదాంత మీమాంసారంభము[15]ను గాక పోవు నిటుగాన బుధుఁడు తద్వాక్యంబుఁ బ్రమాణంబు చేసి యెవ్వని బోధించు [16]నిట్లని యుండఁగా దేవత[17]యును ద్రవ్యముంబలెఁ గార్యశేష త్వముంబొందునని కార్యమే కామజనంబులకు నిష్టమైన ఫలం బిచ్చు; నందు క్షణధ్వంసియైన కార్యంబు కాలాద్యంతరభావియైన ఫలంబు

13. నిష్టత్వంబు 14. నిషత్వమున్ను నియతంబు
15. న్ను 16. నిట్లనుండంగా 17. న్ను

నీను సమర్థంబుగా దస్థిరంబుగాదు స్థిరంబుగా విధిచేత నిశ్చయింపఁ బడియె నిది మొదలుగాఁ గల దాని నెవ్వరు పల్కుదురు వారు జైమిని మతానుగులు; మఱి[18] యేమే యనియును పలుకుదురు వారు జైమిని మతస్థులు. ఆ వేద ప్రవర్తకుండైన యా జైమినిముని వేదాభిమాన దేవతా కూత విపరీతమైన యా మత మెట్లు చేసెను? వైదిక శేఖరుండవై నయోతంత్రీ యపన్యాయతమో భాస్కర సునయోక్త్యసిధారచే నీ సంశయంబుఁ ద్రెవ్వం జేయుమని కుమారుఁడైన శుకుండు పల్కిన [19]ప్రశ్న భాషణంబులఁ గన్నులు వికసించి వేదాభిమాన దేవతా కూత తత్త్వవేదియైన వ్యాసుం డిట్లనియె.

వత్సా! యీ దుర్వాదృగ్వాది జన్మనిమిత్తంబు నీ వెఱింగి యును దద్వాక్యంబులకు క్షుద్ర నయార్థిత్వ ప్రసిద్ధి కొఱకు నడిగితివి, విను; మిటువలె వాదించు వాదులం బూర్వంబునందు నందికేశ్వరుని చేత శపింపఁ బడిన దేవద్వేషులు భూమియందుఁ బెక్కండ్రు నిర్భాగ్యద్విజులై కుమేధస్సులై పుట్టి యయథాభిదైక దేశలేశులై తోఁచినట్లు వేదార్థ నిర్ణయమునందు నింతయనియెడు పరిమితి నివేదనంబునందు నింతయన్న [20]పరిమితిని, కూపకూర్మ సమానాభిమానులై వేదాంత సాగరంబుల నసంఖ్యేయంబులఁగా నెఱుంగక దేవమాయామోహితులై తలంచిరి; సమస్త వేదంబులును గార్యపరమే కావలయునని తన్న యంబునం బలికి వేదంబునందును బదవాచ్యబుద్ధిలోక వ్యుత్పత్తి మూలమైనదియె; కార్యానన్విత సిద్ధార్థ విషయమై లోకంబునందుఁ బద సంగతి లేదు. మఱియేమి[21]యన: కార్యాన్వితంబైన కార్యమునం దేరి జాద్యన్యతమాభిధ యగు నటుగాన మంత్రార్థ వాదంబులకును గార్యాన్వితార్థత యనియెడు హేతువువలన సమస్త వేదంబులును గార్యపరంబు; శ్రేయస్సును గార్యపరమే; శ్రుతితాత్పర్య గోచరమైన శ్రేయస్సు వానికంటె మఱియొకటికాదు; కామ్యార్థంబు నందును గార్యాన్నమైన స్వర్గాది సంజ్ఞత ఫలమెద్ది గలదది యానుషంగిక ఫల; మిష్టమైన దాని నిచ్చుచున్న ప్రభువైన రాజుంబలె మాకుఁ గార్యమే ప్రధానంబు; ద్రవ్యంబుబలెఁ గార్యంబు గూర్చి దేవతలు ప్రధానం బులుగారు; వారలకు భోక్తృత్వము[22]ను యాగప్రసన్నత్వమును[23] యాగ ఫలదాయకత్వము[24]ను వేద నివేదదూషకులు చెప్పుదు; రింత్రియెకాదు

18. యేమేయనియును్న; 19. ప్రశ్నభాషణంబులు;
20. పరిమితినిన్ని; 21. యంతేను;
22. న్న; 23. న్న; 24. న్న;

చిదచిద్రూప విశ్వనియామకుండైన వాఁడును లేదా తనయందు నను పప్లుతంబైన ప్రత్యక్షంబుగాని యనుమానంబుగాని లేదు; శ్రుతికిఁ గార్యాన్వితసిద్ధార్థంబునందుఁ బ్రామాణ్యంబులే దిది గనుక సర్వేశ్వరునియందు నేమియును బ్రమాణంబుగా దనిరి; వేదాద్యభాగ తాత్పర్యన్యాయ సూచకుండైన జైమినిముని యభిప్రాయంబు నెఱుంగని దుర్బుద్ధులు నందికేశ్వర శాపాను రూపకేవల కర్ములైరి; వారల్ప బుద్ధులైన బ్రాహ్మణులును వారిని వైదికులంగాఁ దలంచి ప్రతిపదంబున నంధలగ్నాంగులుంబలె నవలంబించి కర్మలగ్నులగుదురు; పుత్రా! వారి బుద్ధిమాంద్యంబుఁ దెలిసి దేవతలు యాత యామంబులగు కర్మంబులు చేసి దుఃఖపడుచున్న వారికిట్లని దుఃఖమందుదు రగ్రజన్ములైన యీద్విజులకు బుద్ధిమాంద్య మయ్యె; నాశ్చర్యం బెవ్వారు వేదకృత్స్న తాత్పర్యంబునందే తలంచిరి, కార్యమాత్ర పరత్వ మయ్యెనేని కృతికి నెట్లు సమ్మతమై సిద్ధించెడిని ? ప్రయోజన పదార్థావబోధకత్వంబు శ్రుతికి సమ్మతంబు విచారించుచుండ సుఖమే లోకములయందుఁ బురుషార్థమై సమ్మతమగు దుఃఖహాని యయ్యెనేని జనులచేతం దనయంతనె యంగీకరింపఁ బడదు; దుఃఖానువృత్తి యందు దుఃఖం బనుభవింప నిష్టంబుగాని యది యని తనయంతనె దుఃఖహాని పురుషార్థంబు గాదు. [25]సుఖమైన తనయంతనె పురుషార్థమై తగు; నీ ప్రకారంబునను సుఖపురుషులచేతం బ్రార్థింపంబడునని దానికిఁ బురుషార్థత్వంబు యుక్తంబు; ఇతరంబున[26]కైనచో లేదు. దానికిఁ బారంపర్యంబు చేతగాని సాక్షాత్తు గాని పురుషార్థిత్వ మాపేక్షిత మని పురుషార్థ మగుటచేత మితమని యుండఁగా నిటువలెఁ బారంపర్యముచేతఁ గాని సాక్షాత్తు గాని పురుషార్థమై సమ్మతంబు గాని యా కార్యంబు తనంతటనే పురుషార్థ మెట్లగు? ఎవ్వరికిఁ గేవల కర్మమే శ్రేయం [27]బగును; సుఖంబును శ్రేయంబుగాదు; తద్ధేతువును శ్రేయంబుగాదు; దుఃఖవిలయంబును శ్రేయంబు గాదు. వారు దుర్భగులెవ్వరికి సర్వకార్యంబులు నశ్రేయః ప్రతిపాదకత్వ సుఖ బ్రహ్మ ప్రసక్తి కొఱకగును వారలె సుభగులు బుధులు; ఏమి చేయుదుము; పరబ్రహ్మంబైన విష్ణు వెవ్వరికిం బ్రసన్నుండగుచున్నవాఁ డాప్రాణి విశేషంబులు దయచేతను బుద్ధు లెవ్వారు తన్నిర్హేతుక కారుణ్య విషయలు గాని వారికి బుద్ధులు స్ఫురింపవు: లోకములు న్నెఱుంగరు.

25. సుఖమైతే.
26. కైతేను.
27. బవును.

వేదార్థం[28]బయిన మిక్కిలియు న్నెఱుంగరు; సర్వ శబ్దంబులకును లోకంబులయందుఁ గార్యాన్వితార్థత గల దాలిజాదికంబునకు లౌకికంబునందుఁ గార్యాన్వితార్థత్వంబు లేదు గాని లౌకికమైన 'గామాన' యేతి వాక్యంబునం దానయము కార్యంబుగా దాపద మేమిటిచేతఁ గార్యాన్వితార్థ మయ్యెడి, నేకవాక్యంబు నందుఁ గార్యద్వయంబు లేదే - కార్యద్వయంబు చేత నా పదంబులకు నన్యోన్యాన్వయం బయ్యెడి; తత్పదంబులకును గార్యాన్వితార్థత యయ్యెడిని; కార్య పదంబున కంటె నన్యపదంబు సమస్థలంబుల యందును గార్యాన్వితార్థత్వంబు విడువదనియును ప్రకారంబుగాక యుండం [29]జూచుటం బట్టుండియును నియమంబు లేదు: లిజోలోట్ట వ్యావృతమయోగులైన పదంబులకే వాక్యత్వ మనియును నియమంబులే దన్యములైన పదంబులకును వాక్యత్వము చూచినారము గనుక 'కింతేస్తే వేద విద్యతి' యనియెడునది ప్రశ్న వాక్యంబు; తదుత్తర వాక్యమయ్యేనేని 'యస్త్యేవమేవేతి' యనియెడునది యీ ప్రశ్నోత్తర వాక్యంబులకు లిజాద్యన్వయం బెక్కడిది? వక్తల యందు భూతవాక్యంబుల యందు సిద్ధివ్యుత్పత్తి విషయమై యుపాయంబులు గలుగుచు నుండఁగాను, బరులచేత నేమి యాకాంక్షాద్యనుబంధంబుగల తిజ్సుబంత కదంబకము వాక్యవ్యవహారంబునకు నంగమై యుండునది; లోకవేదంబులయందు భూతవర్తమాన భవిష్యత్ప్రత్యయ సమభినైష్య ద్విజయ వ్యాహృతుల యందునేని లిజాద్యన్యతమముతోడం బదంబులకు నవ్యగన్వయంబు లేదే: యన్వయముచేత నావాక్యంబులు కార్యార్థంబులు సాక్షాత్తున నయ్యెడిది; భూతవాక్యంబుల యందును లిడాద్యన్వయ మెటుగాన సర్వవాక్యంబులును భూతార్థంబులుగా నిశ్చయింపఁ బడుచుండ లోకంబులందును వేదంబులందును భూత వాక్యంబులకు సిద్ధి [30]నిష్ఠ యగును; లిజాద్యన్విత వాక్యంబులచేఁ గార్యార్థ [31]నిష్ఠత యగు నిట్లని యోగ్యాన్వితంబులైన వాక్యంబు లందు నాద్యంబైన సంగతి సంగ్రహంబా సర్వ వాక్యంబులందు గార్యత్వం బుద్ధిష్టప్రవర్తిక యైనదిగా దిష్ట సాధనతా బుద్ధికిం తత్ప్రవర్తన హేతుత్వంబు సమ్మతంబు; కృతి యోగ్యేష్ట హేతుత్వబుద్ధియె యుభయ సమ్మతంబు; కార్యబుద్ధి[32]యై నచోఁ ద్యాజ్య; ముభయసమ్మతముగా దిదిగాన సర్వవాక్యంబులును గార్యార్థంబులే యనియెడు నది యుక్తంబుగాదు; వ్యుత్పత్తియు నటు

---

28. బయితే. 29. జూచుటం బట్టుండిన్ని.

30. నిష్ట. 31. నిష్టత. 32. యైతే.

వలెనే; ఆ వ్యుత్పత్తి లోకవేద భేదంబులచేత ద్వివిధంబై యుండు నా రెంటిలోన మొదలి లౌకిక వ్యుత్పత్తి ప్రత్యక్ష భేదంబుచేత నిష్పన్న మైన యది: యన్యంబైన యీ వైదిక వ్యుత్పత్తి యాగమంబుచేత నైనయది; ఆ మూక బాలకులు జన్మంబు మొదలుకొని నయనములు దెఱచి ప్రతి దివసంబు నందును దృశ్యములు చూచుచు నున్నవారలై కార్యంబునందు స్వపర వైషమ్యంబు దెలిసి తలిదండ్రులం జూచి దైవ వశంబునం బ్రథమవాసన గలవారలై యంతదాత యనియు నంబి యనియుఁ దన్నామంబులం బల్కుదురు. సత్సంజ్ఞా సంజ్ఞా సంబంధ జ్ఞాన జిజ్ఞాసులైన స్వకీయులచేత 'మీ తండ్రి యేఁడీ' యనియు 'మీ తల్లియేది' యనియు నడుగంబడిన నా బాలకు లా తండ్రినిం దల్లినిఁ దర్జనిచేత నిరూపించి తాతాంబేత్యాది శబ్దములకు నా వాక్యంబునందుఁ గార్యాన్వితార్థ గలదా? వారికిం బ్రథమ శబ్దమగుటం జేసి మున్ను గార్య పదాన్వయము లేదు; ముందఱను దత్కాలంబు నందును దావన్మాత్రపదోక్తిం బట్టుండి లేదంతకంటె ముందటి కాలంబుల యందును యాహియహి యనియెడి భాషణము పూర్వకాలిక వాక్య కార్యాన్వయావహమై వ్యాప్తమై యున్న యదియుం గాదు; సమస్త ప్రవర్తనంబుల యందును గార్యతావగతివలననే హేతుత్వ మని పలుక మదిగాన వ్యాహార సంభ్రమ మనియును గార్యాన్వయ మితంబునందును దృశబ్దార్థ సంగమ బుద్ధి ప్రాగ్భవీయాత్మ పుణ్యాను రూపకాల సమిద్ధ శక్తిగల సంజ్ఞే సంజ్ఞాన్వయోల్లేఖి ప్రథమ జ్ఞాన హేతువైన సవికల్పక సంజ్ఞితమైన ప్రత్యక్షంబుచేతం జేయంబడినయది; నిఘంటు ప్రముఖంబులైన యుపాయంబులచేతను గార్యాన్వయంబు విడిచి వీనికిని వినామంబు లగుచున్నయవి యని బోధించువారి చేత వాక్కులకు సిద్ధ బోధకత్వంబు ప్రవర్తించునని మనుష్యులకు [33]'బాధ యంతీతి వాం సాహ్నా (?) ఛందాంసి' ఇత్యాది వైదికంబులైన నిర్వ చనంబులచేత సిద్ధమాత్రాన్వయ బుద్ధి వాక్కులకు నయ్యెడునది గానఁ బద మొకానొక యెడం గార్యానన్వితంబైన యర్థంబును జెప్పు నొకా నొకయెడం గార్యయుక్తార్థంబునుం జెప్పుమని నిర్ణయంబు సేయుట యుక్త మిది గాన మంత్రార్థ వాదంబులకును గార్యాన్వయంబు విడిచి యే స్థలంబునందుం దమలోఁ దమకు నన్వయంబు దృష్టమైనయది యదియందుఁ గార్యంబునందును బ్రమాణత యంగీకరింపఁ బడిన యది. స్వర్గాదికంబునందుఁ బదార్థములకు సార్థ [34]నిష్ఠత మానాంతర

---

33. నిష్టత.

34. 'బాధయంతీతి సాహ్నా ఛందా' నిత్యాది.

ప్రాప్తిబాధ రహితమైన యది యర్థయుక్త మౌటచేత నేవిధులకు వారిచేత శ్రుతమైన యర్థముగల వాక్యమునందును బ్రమాణతా శంక పోగొట్ట దదియును నీ ప్రకారంబునను బ్రమాణోపనిషత్తులకును వారలచేత నందుచేతనే ప్రమాణత్వశంక పోఁగొట్టంబడియె, నను నయంబున మానమదిగా ననుపనిషన్మీమాంసారంభ సంభ్రమంబును న్యాయమైనయది యీ ప్రత్యక్షానుమానంబులు విశ్వచిదచిద్వస్తు నాయకునియందుం బ్రమాణంబులుగా వానాయకుని యందు సమీచీన న్యాయోప బృంహితంబులైన వేదాంతంబులే ప్రమాణంబు లదిగాన యాశ్చర్య శక్తికుండైన యాస్వామి సర్వవేదాంత రాత్మాధిష్ఠితంబులైన మఖంబులచేతను బ్రీతుండై తత్ఫల మిచ్చుటకై సమర్థుండు; జైమినియందు జైనవీరులయందు మొదలు సత్పురుషులకు విశ్వాసంబు పుట్టింపుచున్నవాఁడై యతివాదంబుచేతం గర్మైక ప్రాధాన్యాదికంబును సూచించె నదిగానఁ దదతి వాతోద్ధత శ్రద్ధాజడమతులై తత్కార్యము తనయంతనె ప్రధాన మని తలంతురు; పుత్రా! వారలు పూర్వ దుశ్శాపతాప జ్వర వికారులై ప్రలాపించుచున్నవారలం జూచి సత్పురుషులైన వారలు తద్వాక్యంబు లాచరింపరు; సాంగంబులై సరహస్యంబులైన వేదంబులు చదివి వ్యుత్పత్తి లేశజనిత తద్వేదార్థ వివేకరేఖలు గలవారై తద్బోధ శోధన నయములను గురుముఖంబుల వలనం దెలిసి యశేష మూర్తియైన స్వామిని సుగమార్థంబుగా నెఱుంగంగలరు. 51

మ. హరిపాదాబ్జ యుగంబు గొల్చి సరహస్యాశేష వేదస్ఫుర
త్పురుషోత్తంన నిజాశయం బెఱిఁగి యుద్బోధామృతాస్వాదులై
పరమోత్కృష్టులఁ జేసి తత్పదరజః పట్టాభిషేకంబుతో
దురసంతామరు లెన్నడుండెదరొ సాధుల్మెచ్చ వీతార్థులై. 52

మ. అని యీ రీతి దయాళు దివ్య నివహాత్యంతైక శోచ్యక్రియా
ఘన దుర్బోధ విపిష్ట చిత్తుల వృథాగర్వాంధులన్ వేదవి
త్తనిరోధార్థకరాత్ములం గని వినీతత్వంబునన్ మ్రొక్కమ
న్ననె నీక్షించి ప్రియంబు వల్కఁదగదెన్నన్ సజ్జనుం డెన్నఁడున్. 53

సీ. షడ్గుణైశ్వర్యాది సంపన్న వేదవే
దాంత తాత్పర్య విద్యాపయోధి
ప్రబల కుదృష్టి దుర్వాక్య సంజాతమౌ
మద్భ్రాంతి యణఁగె నేమంబు గంటె

వెలయ ధర్మాధర్మ విద్యాభిమానదే
వతల విజ్ఞాపనం బతులశక్తి
సనకాదులు వినంగ శౌరి యాలించియే
మనియె నాసనకాది యతుల మఱియు

తే. గీ. నాకృపానిధి సౌందర్య మపుడు గనిన
వారి నేమని మన్నించి వాసికెక్కఁ
దత్త్వ విజ్ఞాన లీలానిధాన మూర్తి
యన్నియును మాకు నెఱిఁగింపు మాదరమున. 54

క. అని సుతుఁడు పల్క నాతని
ఘనబుద్ధి పరాత్మ తత్త్వకలితజ్ఞానా
భినవ సుధాద్యభిముఖయై
కని మనియె నటంచు మౌని కరఁగుచు ననియెన్. 55

సీ. పుత్రక! నేఁడు నీబుద్ధి యేమనిన ను
తింపుదు నీవె సాత్వికుఁడ వాకు
దృష్టివాక్యోద్ధూత తీవ్రవిఘ్నంబు ల
న్నియు నొంచి సత్కథానియతి గనియె
నెవ్వరియందుఁ బరేశు కృపాసింధు
వమలయై ప్రవహించు నట్టి ఘనులు
సకలాంతరాయముల్ శక్తి మీఱి తరించి
తత్కథా సుధఁ గ్రోలఁ దలఁతు రాత్మ

తే. గీ. నచ్యుతునకుఁ బ్రియంబైన యట్టి కర్మ
మచ్యుతాప్రియమైన యట్టి కర్మ
మమరు ధర్మంబు నాయధర్మము నటంచు
మేర దెల్పుచుఁ దచ్ఛ్రుతిస్మృతులు పల్కె. 56

సీ. శస్త్రంబులే నప్రశస్తంబు లేని ధ
ర్మా ధర్మములు సేయునంతలో శ్రు
తిస్మృత్యుభయ సముద్దీపిత స్వర్గదు
ర్గతి మర్త్య రూపలోకములు గాంచి

తదధీశ్వరాజ్ఞా పితస్థితి సుఖ దుఃఖ
ములు రెండు చెందుదు రలఘు శక్తి
[35]ప్రబలి ధర్మాధర్మ బహుళ దానాధికా
రులప్రభుపులఁ జాలఁ బ్రోదినేసి

తే.గీ. యాత్మసంకల్పమున నీయదార్థములు ఘ
టించ నెల్లప్పుడును నియమించు ధర్మ
దేవతయు నాయధర్మాధి దేవతయును
భగవ దిచ్ఛాను వృత్తి సంపత్తి కతన. 57

వ. ధర్మాధర్మాభిమాన దేవతలు శ్రుతిపారగులచేత నిట్లని పలుకంబడి
యెను; వేదపురుషాభిప్రాయ సందర్శన మగు తద్విజ్ఞాపనంబు తెలియ
నవధరించి నవ్వుచు ద్విజులఁ జూచి భగవంతుం డిట్లనియె. 58

-శౌరి సనకాదులకు కర్మకాండాది విషయంబు లెఱింగించుట-

క. జిజ్ఞాసువులై మీరలు
ప్రాజ్ఞులు నన్నడుగఁ జూచు పద్ధతి దోఁచెన్
జిజ్ఞాన వొడమఁజేయును
సుజ్ఞానమె మత్ప్రసాదశోభన లీలన్. 59

క. బ్రహ్మవిదుత్తంసులు స
ద్బ్రాహ్మణ సత్తములు పూర్ణభగవద్భక్తుల్
బ్రహ్మం బిట్లాడిన విని
జిహ్మేతకులై యడిగిరి చేతోగతులన్. 60

క. సర్వోత్తమ హరి స్వాఖిల
సర్వాత్మానాత్మ వస్తు సంధాయక! విన్
సర్వము నడిగెద మిపుడో
సర్వేశ్వర! నీదు కరుణ సాధ్వస ముడుగన్. 61

క. సేయుఁడిది సేయకుండిది
పాయక మును గర్మకాండ పరిచిత విధుల
త్యాయతిఁ బల్కఁగ సేయం
జేయక యుండన్ సమర్థశీలురె మనుజుల్. 62

35. ప్రబలి ధర్మాధర్మ దానాధికారుల —

వ. అనీశ్వరాత్మలై కర్మములందు స్వతంత్రులు గాని వారికిఁ గర్తృత్వ
మెక్కడిది? పాణిని "స్వతంత్రః కర్తా" యనఁడు గాన. 63

ఆ.వె. ఫలము కర్తృగామి పరికింప ననుచు మీ
మాంసకులు వచింతు రఖిలకర్మ
ఫలమ కర్తలగుచుఁ బరఁగిన నరులకు
నన్వయించునే నిరంతరంబు. 64

క. వెలయఁగ నఫలాన్వయులకుఁ
గలుగునె కర్మాధికార కల్పన కర్మం
బుల నైశ్వర్యముఁ గాంచుట
పొలుపుగ నధికార మనిరి బుధవరు లెల్లన్. 65

సీ. అందఱు నసమర్థు లగుదురు నరులు రో
గాది పీడితు లసమర్థు లందు
విధి చెప్పఁబడదు భావింప వారికి నధి
కారంబు లేదు లోకమునఁ గొంద
ఱతిసింహబలులు కామామయార్థితు లతి
కామార్థితులు విధిక్షములు వారు
సతతరజః క్రోధజ వికార వశమున
నిరపత్ర పాత్ములు నిర్దయులును

తే.గీ. నీచవృత్తులు నగుచు వినిశ్చితంబు
[36]గా నిషిద్ధక్రియల్ సేయఁ బూనువారి
[37]త్రిగుణ కాననా వచ్ఛిన్నధీబలాతి
కామరోగుల నియమించఁగాఁ దరంబె? 66

వ. దేవా! స్మృతి సహిత వేదమత్వదాజ్ఞ యని వింటిమి భ్రాంతుల
నాజ్ఞాపించు స్వామి యట్టి వివేక వంతుండగు. 67

మ. 'అతి చిత్రార్థము లౌ శృతిస్మృతులు మాయాజ్ఞల్ తదుల్లంఘన
స్థిత మద్ద్రోహ' మటంచు నాడితిరి లక్ష్మీనాథ! తద్ద్రోహదు
ర్మతులందెల్పుచు మీఱినం దెగుచు సమ్యగ్భక్తియై నిల్చు ను
వ్రతుఁడౌ స్వామియు నెన్నిచందములు విభ్రాంతుండు గాకుండునే? 68

36. గానిషిద్ధక్రియలే సేయఁ బూనుఁ
37. స్వాత్రిగుణ కానాద్యచ్ఛిన్నధిజలాతి

తే.గీ. అబుధు లసమర్థులు ననర్థులైన వారు
నిందు నధికార యోగ్యత నందఁ గలరె?
యనుచు మామానసములు మోహాంబురాశి
[38]మగ్నము లగుచునున్నవి మఱియు మఱియు. 69

క. హరి సత్త్వసత్త్వ వేదివి
పరమ దయానిధివి మోహబంధాంతరసం
హరణైక కారణం బగు
వర విజ్ఞానంబు దెలుపు వాత్సల్యమునన్. 70

వ. ఈ యనుయోగాపరాధంబు సహింపవే యని విన్నవించిన సనకా
దుల తత్త్వ శుద్ధికి మెచ్చి యిట్లని యానతి యిచ్చె నప్పుడు. 71

సీ. వెరపకుఁడీ యోగివిభులార! [39]మీరలు
త్తములు మీ కెఱిఁగింతు దయ దలిర్ప
స్వాధీనమగు విశ్వమంతయు నదిగాన
నరుల బోధించెదఁ బరమ నియతి
దీపించు నాదు శ్రుతిస్మృతి శక్తి గొం
దఱు ప్రవర్తింపఁ గొందఱు నివృత్తి
యంద తత్త్వాగ్భవీయానేక కర్మాను
[40]రూప పురాణాదు లేవు మూప

తే.గీ. ధరణి మద్దత్తమైన స్వాతంత్ర్య శక్తి
తత్కృతార్థ ఫలావహత్వము వహించు
సత్యసంకల్పత సదా ప్రశస్త మగుచు
... . 72

క. అరణి గతానల శక్తి
స్ఫురణంబును బోలె బద్ధ పురుషుల శక్తి
స్ఫురణము ప్రకాశ మందదు
పరిపూర్ణజ్ఞానమహిమ బద్ధం బగుటన్. 73

---

38. మగ్నము లగుచున్నయవి
39 మీరు ఋషిస;
40. రూప తత్త్వపురాణాదు లేపు చూప

తే.గీ. సత్త్వ గుణము రజోగుణ స్థగితమైనఁ
బెరసి లోభాది సంజ్ఞిత స్పృహ జనించు
సత్త్వ గుణము తమోగుణ స్థగితమైనఁ
బృథివి మోహాజ్ఞతాధిక స్పృహజనించు. 74

తే.గీ. రజత శుక్తినయార్థ విభ్రాంతి మోహ
మనిరి యఖిలార్థ వేదులౌనట్టి సూరు
లది యెఱుఁగకున్కి నజ్ఞాన మనిరి కొంద
రాగమాంత విశారదులైన ఘనులు. 75

వ. సమస్తాత్మలకును జ్ఞానశక్తిచేతనే వివిధ క్రియలు నగు నజ్ఞులకుఁ గాలకర్మ మాయాశక్తి సాపేక్షయైన నిజశక్తిచేత సుఖాది ప్రాప్తిహేతు సర్వక్రియలు నగును; మఱియు నాకును నాదాసులైన నిత్యముక్తులకును కేవలధీశక్తుల చేతఁ గాలకర్మ మాయా శక్త్యనపేక్షాక్రియలగును. 76

తే. గీ. జగతి సర్వాత్మలకు జ్ఞానశక్తి తత్స్వ
భావసిదంబు దానిచేఁ బ్రబలి యుంద్రు
కర్త[41]లెల్లరు సత్యసంకల్పు లనఁగ
నియతి దర్కింప నిది శాస్త్ర నిర్ణయంబు. 77

తే. గీ. విశ్వ సృష్టి స్థితిలయాది వివిధ కర్మ
ములకు స్వాతంత్ర్య మగునెట్ల మొదల శేషి
నైన నా కిట్లశేష వృత్త్యంతరముల
నాత్మలకు నైన స్వాతంత్ర్య మమరి యుండు. 78

సీ. అవిగాన మఱి నియమ్యత నున్నయట్టి యా
త్మల నన్నిటిని సదామ్నాయ శక్తి
బోధింతు ననయంబు పొందదు తత్తదా
త్మహిత ప్రధాన సమర్థ నిత్య
నైమిత్తికాదులు నడిపెడిచో నిత్య
కర్మంబు నిజశక్తి గలుగు కొలఁది
జేయఁగాఁ దగు శాస్త్రశిష్టాచరణములు
గలవశక్త్యాత్ముఁడై కర్మ లెల్లఁ

41. లెల్లను.

తే.గీ. దత్సమర్థుండు వలెఁ బూనఁ దగదు కర్మ
నిష్కృతికినై సమర్థత నిర్ణయించి
రార్యు లాకామ్య కర్మంబు లట్ల శక్తి
[42]గాదు ధర్మోదయము తనకడ్డవడును. 79

వ. కామ్యకర్మ సుకరంబుగా వేదంబు లుపాయంబు కామప్రేరిత చేత స్కుల కెఱిఁగించునది; ఆత్మ ప్రామాణ్యా జ్ఞాపనారంబుకొఱకె యట్లు గాకున్నఁ గాముకుండు వేదప్రామాణ్యంబు విశ్వసింపండు; భ్రాంతాజ్ఞాపనము నందు నియంతకు నవివేకత్వంబు లేదు; భ్రాంతుండై కూపంబునం బడియెడు వానిం బడవలదని నియోగింతురు బుధులు వారి భర్జింతురు; దయలేని వారలా వారు? విన నెఱుంగ కించిత్తెవ్వరు సమర్థులు? భ్రాంతులైనంగాని వారి నుద్దేశించి శుభాశుభంబులయందు విధినిషేధంబులు బోధింపందగు; చేయుఁడు సేయవలదను మాటలు వినియుక్త వృత్తులగుదు రెవ్వ రతిభ్రాంతమతులై కామరోగులై యుంద్రు; వారు క్రూరభైషజ్యంబులచేతనుంబలె దండనంబుల చేత విభ్రాంతిం బొందకయుం డెవ్వరు సన్నిహిత విషార్ఘూచ్యాద్యతి వృద్ధులయందు శిరఃపాదాదవిదాహంబు సేయుదురు వారు భ్రాంతు లాయనయు లాయదిగానయనాద్యచిదాచ్ఛన్న బుద్ధులై భ్రమంబు నొందువారలకు న్నాజ్ఞాపనాదులు సేయు ప్రభుండనైన నాకు నీతి యెక్కడిది? మఱియు నెవ్వరు స్వస్వతంత్రతను మచ్ఛక్త్యాపేక్షయైన దాని ననపేక్షంబుగాఁ దలంతురు వారు స్వస్వకర్మబద్ధులై యుండి రెవ్వరా స్వతంత్రత మత్స్యక్త్యవేక్షంగాఁ దలంతురు వారు స్వకర్మామ లాత్ములై భవబంధంబులం బాయుదురు. 80

సీ. త్వరతో ననాద్యా చిద్బంధంబు విడిపించి
జనుల నిల్పఁగ నాకు శక్తి గలిగి
యుండినయేని తదూర్జిత స్పృహ యాద
రింపుదు వాత్సల్యమింపు మెఱయఁ
దత్త దాత్మ విషయో ద్యన్మ హేచ్ఛాను సా
రమున మెల్లనె భవారంభ మణఁచి
మత్పదంబున వారి మన్నించి వెలయింతు
నతి మహోదారుండ నైన యేను

42. గాదు ధర్మోదయము తన కడ్డవడఁ దగును

తే.గీ. కామితార్థ [43]ప్రదాన దీక్షావ్రతమున
నర్థులకుఁ బరిణామహితార్థ మిచ్చు
నట్ల యొసఁగఁ దలంచనేన పరిణామ
హితము యోగీంద్రులార మీ రెఱిఁగి కొంద్రు. 81

క. పరిణామహిత మనంగా
నరయఁగ భవనాశహేతు వగు నెన్నికఁగాఁ
బరిణామాహిత మనఁగాఁ
బరగున్ భవబంధ కృత్యపద కారణమై. 82

వ. ఇట్లు నాకు స్వాధీన విశ్వత్వ ముపనిషత్తులు పలికె నట్లనే నాకుఁ
గర్మకాండంబును సావకాశం బయ్యె నిందునకు సందేహంబు [44]లేశం
బును లేదు; నన్ను నెవ్వి యఱుగవలయు రహస్యం బడిగెద రది
యెఱింగింతు వినుండు. 83

మ. హరి వేదూక్తి ననాద్యజావృత నిజాత్యంత ప్రబోధ ప్రభా
పరమాజ్ఞాజ్ఞ జనాంతరాత్మయయి సంభ్రాంతాత్ములన్ సద్విష
గ్వరుఁ డాయుఃశ్రుతి శక్తి రుగ్మిఁబలెఁ బ్రాక్కర్మోచిత ప్రక్రియా
గరిమందా నియమించుటం గొలువఁగాఁ గాంక్షింతురయ్యుత్తముల్. 84

ఆ.వె. ఘనత నిట్లు కర్మకాండాగమాంత వా
గ్రూప వేద హృదయ రూప మెఱుఁగు
భవ్యులకును గర్మఫలము లొసంగునా
యందుఁ బుట్టు భవము లడఁచుఁ దలఁపు. 85

చ. హరి గరుణించి యిట్లు తమకానతి యిచ్చిన వీతమోహులై
పరువడి మ్రొక్కి మ్రొక్కి బహుభావములంగొని యాడియాడి హృ
త్పరిగత సంశయం బుడిగి ప్రాంజలులై యతిలోక శేఖరో
త్తరు లతిశోకశీలుఁ డగు తత్పరమేశ్వరుఁ గాంచి రంతటన్. 86

వ. ఇట్లని వినుతించిరి. 87

---

43. ప్రధాన.
44. వేదంబును.

ఆ.వె. దేవ దేవ! స్వామి! దివ్య విజ్ఞానప్ర
దాన దక్ష! యాత్మదాన ధుర్య!
నీదు ధామ మెట్లు నేమెట్లు బ్రహ్మాది
దుర్లభంబు మాకు దొఱకు టెట్లు? ౮౮

క. స్వామి! యకించనులము మీ
శ్రీమత్పాదాంబుజములు సేవించి మహో
ద్దామజ్ఞాన సుధాబ్ధిన్
సేమంబున నీదుకరుణఁ జెందితి మెట్లున్. ౮౯

వ. మనోవ్యథ తీఱెను; దుర్జ్వరంబువలె నున్నయది యొకటి బ్రహ్మాండో
దరవర్తులైన ధీరులు యుష్మద్విరోధులైన యసురులచే బాధనొంది
వర్తించిరి; తత్సాధు ద్రోహంబువలన వారికి నప్పుడే ఘోరయాతన
లెటువంటివిగాఁ గలవో వారి నెవ్వఁడు రక్షించు భవద్దర్శనానంద
సాగరంబున మునింగి యింత కాలంబు మఱచితిమి; ముందర మర
మేమోభవ పయోధి మునింగి తెప్పలేక యున్న మమ్ముంగావు; ప్రసన్న
పారిజాత! నీవు దక్క నెవ్వరని విన్నవించినఁ బ్రసన్నాస్యుండై
సనకాదులతో భగవంతుం డిట్లనియె. 90

శౌరి సనకాదులకు మోక్షప్రాప్తి విధానం బెఱింగించుట

సీ. యోగీంద్రులార! మీ రుత్తముల్ వినుఁడు మ
దాత్మగతంబైన యాదురాభి
మామకులైన మీ మానసంబులఁ బ్రతి
బింబించి కాన్పించెఁ బెద్దయగుచు
నల మామక జనంబు లంతయు నేనును
బ్రాప్తకాలమ్ము స్వభావముననె
యైన లోకానుగ్రహార్థత నన్యుఁడా
దుఃఖంబుచే నతి దుఃఖ మంది

తే.గీ. యుండుటలు పూర్ణకాముల కుచిత వృత్తి
యార్తులగు వారిఁ జూచి తారార్తులైత
[45]దార్తి మాన్పఁ దలంచెద రట్లు గాన
[46]మోహతాపంబులకు నింక మోడ్పు గలదె! 91

45. దార్తి మాన్ప దలంతు రట్లుగాన
46. మోహతాపముల కింతమేరకలదె

తే.గీ. దుర్జనాజ్ఞానతమ ముఖోద్భూత శక్తి
యైన సుజ్ఞాన భానునిచే నడంచి
నిల్చెద మహాత్ములార సునిశ్చితాత్ము
[47]లై మనోవ్యథ నొందకుఁ డనఘులార! 92

క. ఏ మూఢులు నిగమైక
ప్రామాణ్యము విశ్వసించి [48]పాటింపరు నే
నా మూఢులఁ దెల్పెద న
న్నామైఁ బ్రత్యక్షమునఁ దదనుమానమునన్. 93

తే.గీ. [49]అఖిల వేదాంత వేద్య విశ్వాత్మ శీల
మైన మత్సత్వ విజ్ఞాన మసురులకు జ
నింపఁ జేసెద మన్మనో న్నిద్ర శక్తి
ఘనతరంబైన సంసృతి క్రమమునందు. 94

క. ఏ సంకల్పంబుల నేఁ
జేసినను ఫలానుమేయ సిద్ధంబులు ప
ద్మాసన ముఖ్యుల కనుపమ
ధీ సంపన్నులకు నైనఁ దెలియఁగ వశమే! 95

సీ. ఇట్టి నా సంకల్ప మెఱుఁగక యున్న సా
ర్వజ్ఞ భంగము గాదు వనజ సంభ
వాదుల కెఱ్ఱుఁగంగ నలవికానిది యెఱుం
గక యున్న నజ్ఞతగా దెఱుంగ
వచ్చినయది బుద్ధివలన నెఱుంగక
యున్నచో నజ్ఞత యొగి నశక్య
మయిన కార్యము సేయఁగను శక్తుఁడు గాని
యతఁడు దక్షుఁడు గాఁడె యరసి చూడ

47. లె మనోవ్యథ

48. పాటించరు.

49. అఖిల వేదాంతవేద్య విశ్వాత్మైక శీల.

తే.గీ. [50]మునుపు గలుగు ఘటమునట్ల వెనుకఁ గలుగు
నది యకార్యంబ కార్యంబు ననఁగఁ బ్రాగ
భావకాప్రతియోగియై పరఁగి యుండు
నర్థ శాస్త్ర పరిజ్ఞాత లరసిచూడ. 96

సీ. ఏఁదక్క నితరుల కెఱుఁగంగ రాకుండఁ
జేసితినేనె విచిత్రమైన
మామక సంకల్ప మహిమ తద్భక్తిమై
మత్తత్త్వధీసుధా మధురరసము
లసురులఁ గ్రోలింతు నతిరోగ శిశువులఁ
జక్కెర యనుచు నౌషధముఁ దల్లి
ద్రావించు నట్లు తత్త్వజ్ఞాన [51]ముదయింప
బోధించునట్టి దుర్బోధమతుల

తే.గీ. నబ్జజాండాంతరావాస మపనయించి
యిచ్చటనె యుండుఁ డీమేరలెనని జగము
వెలయఁ జేసిన దనిక తద్విధము మీకు
నాదరంబున నెఱిఁగింతు ననఘులార! 97

మ. అలసుజ్ఞానులు నాకు నిష్టతము లత్యంతంబు మీరట్టివా
రలలో మిక్కిలి నాప్తు లౌట మిముసారస్ఫూర్తి వంచింపఁబో
ధలవోదగ్రత చేతనీ భవనయంత్రం బంతయుం బూనెదం
గలదే మాయిక నాటకంబు గడపంగా దుష్కరం బెద్దియున్. 98

క. [52]నామాయా మయ మోహిని
పామర దానవుల భ్రాంతి పఱచుట యఱుదే!
నామాయఁ దెలియఁ జిత్రము;
సామాన్యుల కెల్ల నెఱుఁగ శక్యంబగునే? 99

సీ. మన్నింత్రు కింకరుల్ మాననీయులు మన్ని
యోగంబు కతన ననూనయశులు
సత్య సంకల్పు లాసుర వంశమునఁ బుట్టి
తత్సమాకారేంగిత ప్రకార

---

50. మునుపు గలుగు ఘటమట్ల వెనుకఁగలుగు
51. ముదయించ.
52. నామాయాయొగి మోహిని.

శక్తి గుణోదయ సంపద తద్దైత్య
జాతికి నెల్ల విశ్వాస మొదవ
దీపించి బాహ్యకు దృష్టి సమ్మతమైన
మతమునఁ బ్రియతమస్థితి వహించి

తే.గీ. నిస్త్రపయులు నిర్దయులు నతినీచతరులు
నగుచు ఘోరతర క్రియ లాచరించి
వైష్ణవ ద్రోహబుద్ధిమై వార్తకెక్కి
సాధు దూషణ పరిచితాచారు లగుచు. 100

వ. అవైష్ణవులం బోలె నాయందు ద్వేషంబు గావింపుచుఁ గపటంబునం దిరుగుచు, జితత్రిలోకాధిపతులై జగత్రయంబున ఖ్యాతి నొందుచుఁ దామసులు తన వారన తామసోపాస్య చరణులై వారలకుం బ్రత్యయంబుగా బ్రహ్మరుద్రాద్యుపాస్తి గావించి వారల వలన బహువరంబులు గావించి యత్యాద్యైశ్వర్య పరాక్రమ వయోనిధులై విరోధులుం బలె నటించి మత్పదాంభోజంబు లందెదరు. బాహ్యంబున నసురతా ఖ్యాతికై సురల బాధించెద రందు నొక్కరునకు. 101

ఉ. ఔరస పుత్రుఁడై శ్రుతి శిఖార్థము లాడుచు మామకుం డొకం
డీరస మొప్పఁ దండ్రిఁ గవయించఁగ మీఁదనె తేర్చు వాదులన్
నూరుల గెల్చి శౌరి నిదె చూపెద నెందు నటంచు నాడినం
జేరి మహోగ్ర వీరనరసింహనిజాకృతిఁ గాంచి నిల్చెదన్. 102

ఉ. అంతట నన్నుఁ గాంచి పరమాత్మ సమస్త చరాచరంబు లి
ట్లెంతయు దానయౌననుచు నాసుర వీరులు నిర్ణయించఁ బా
దాంతిక సీమ వారి విగతాసులఁ జేసెద నట్టి వేళ న
న్నెంతయుఁ జూచుచుం దనువు లీవి భజింతురు బ్రహ్మభావమున్. 103

క. పాటిల్లెడు నీ మాయా
నాటక సూత్రంబునందు నా ప్రతిహారుల్
మేటులు జయవిజయులు ని
త్యాటోపులు మత్ప్రయోజనాయత్తు లిలన్. 104

తే.గీ. మన్త్రివ్రయైక ప్రయోజనుల్ మన్ని యోగ
గరిమఁ గృతయుగమున దితికశ్యపులకు
నల హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షు లనఁగఁ
గలిగెదరు ఘోర వీరరక్షః ప్రవరులు. 105

తే.గీ. అందు నగ్రజుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డతని
యవరజుండు హిరణ్యాక్షుఁ డతిరజ స్త
మః ప్రకృతు లుగ్రశౌర్యులు మత్తులప్ర
మత్తు లసురలు భజియింతు రట్టి ఘనులు. 106

ప్రహ్లాదుని చరిత్రము

సీ. ప్రహ్లాదుఁ డనఁగ సద్భాగవతోత్తముం
డాదైత్యునకు సుతుఁడై జనించు
ధర్మవత్సలుఁ డనాఁ దనరిన బ్రాహ్మణుం
డతఁడు పూర్వభవంబు నందు నీశ
తత్త్వధీమూలమై తనరు నకామ్యక
ర్మములు బాహ్యాంగమై యమర శమద
మాది సద్గుణరాజి యంతరంగంబగు
భక్తి నాయందుఁ గన్పట్టె నిలిచి

తే.గీ. భూమి ప్రారబ్ధకర్మముల్ భోగమక్ష
యింపఁ జేయుచు మత్ప్రేరితేద్ధ బుద్ధి
నుండి బ్రాహ్మణ సభయందు నొక్కనాఁడు
తనదు విద్యావిలాస మంతయును నెఱపి. 107

చ. అనఘునిఁ గర్మకాండరతుఁడై తగు నుత్తము ధర్మబంధు సం
జ్ఞుని మునివాది నొక్కని యశోనిధి డగ్గఱి యాగమాంత శో
భనమత మార్గధుర్యత సభాస్థలి గెల్చిన నాతఁ డాగ్రహం
బున శపియించె దైత్యకుల ముఖ్యుఁడ వయ్యెద వంచు నుగ్రతన్. 108

క. శాపం బొసంగి పశ్చా
త్తాపంబు వహించి మౌని ధర్మ వివేకో
ద్దీపితుని బ్రహ్మ విద్యా
రూపుని నెట్లాడితిని సరోషాత్ముఁడనై. 109

వ. అని కలంగి యిట్లనియె. 110

మ. అపరాధంబు సహింపు సాధుజను లత్యంత క్షమాసార [63]ధ
ర్మపరుల్ దత్కృపఁ జూతు రెవ్వరిఁ దలంపన్ నన్ను మన్నించు మ
ప్రసవయోనిం జనియించినం గలుగు పూర్ణ బ్రహ్మ విద్యావివే
క పరత్వంబని శాంతి నొందఁ బలుకంగా నమ్రుఁడై యంతటన్. 111

వ. ప్రతీకారంబు వర్జించి విప్రుం డిట్లనియె. 112

క. శంకించి కలఁగ భగవ
త్సంకల్పానుగుణమైన జననంబున కా
తంకంబౌ నని మునిపతి
నంకించి నుతించి యేగె నాద్విజుఁ డంతన్. 113

వ. తద్విప్రుండు హిరణ్యకశిపునకుం దనయుండై జనియించి రాక్షసులలో ధర్మ స్థితితో నడచుఁ గృతయుగంబునఁ; త్రేతాయుగంబున రావణ కుంభకర్ణులై వారలు జనియించిన విభీషణుండై నయోక్తులఁ దత్త్వంబు బోధించు; ద్వాపరమ్మున వారు శిశుపాల దంతవక్త్రులై యుదయించిన క్రతుసభాస్థలి సహదేవుండై తత్త్వబోధ నిరూపణంబు సేయంగలండు; తత్త్వజ్ఞులైన బుధులు నాసురయోనులైన వారల జయించెదరు; కలి యుగంబున మఱియు. 114

క. కలియుగ చతుర్థ పాదా
కలితశ్రీ నసుర యోనిగతులౌ దుర్మా
ర్గుల శిక్షించెద దండన
ములచేఁ దగఁ గల్కినై విభుత్వము మెఱయన్. 115

తే.గీ. ప్రబల బలమున నరసింహ రామకృష్ణ
కల్కి సంజ్ఞల నాల్గు యుగంబులందు
వెలయ దుర్జన శిక్ష గావింతుఁ బూర్ణ
వైభవంబున నిర్జరవరులు పొగడ. 116

---

63. ధా। ర్మములం -

క. ప్రకటంబగు మాయానా
టక సూత్రము నడప నతిదృఢ స్థితి గలనే
నొక సూత్రధారుఁ డను హృ
ద్వికలతయిఁక నేల విడువుఁడు మీరల్. 117

మ. బలవత్తేజులు మీర లొక్కరతిఁ దద్బ్రహ్మాండ మధ్యంబులోఁ
గలలోకంబులు చూచి సాత్త్వికుల ముఖ్యజ్ఞానులం గాంచి ని
స్తుల బోధంబున నూరడించి ఘనముక్తుల్ మెచ్చ నేతెంచి మా
కెలమిన్ నాఁ డెఱిఁగించి నప్పుడె మనోభీష్టంబుఁ గావించెదన్. 118

వ. అని సర్వేశ్వరుం డానతి యిచ్చినఁ దన్నియోగంబునం బరిభ్రమించి ప్రణమిల్లి నుతించి పరమ వ్యోమంబు నందుండి డిగ్గి యేతద్గుణ ప్రశంస చేయుచు, బ్రహ్మాండాంతస్థ లోకంబులు చూచి సాత్వికుల దుఃఖస్థితియు నసురుల సుఖస్థితియుం గనుంగొని మరలి హరిపదం బున కేఁగి యప్పుడు పరమవ్యూహ వ్యోమలోకంబులు గడచి ప్రతీ చ్యద్వారంబుకడ జయవిజయులు నిజప్రాప్తి నివారకులై యుగ్రగదా ధరులై పరమపురుషాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయుచు నున్నవారలుంబోలె నున్నవారల నందాత్తసలోకాభిప్రవేశ విహితోద్యములైన వారల నందోదర సజ్జనార్తిక్షయ తత్పరులై యిట్లనిరి: ద్వారపాలకులారా! ఉచితములైన మా మాటలువినుండా మీరు పరమానందయుతైశ్రీశ శేష త్వమును మీ యందు ననుసంధించి యథోచితముగా ద్వారమునందు నున్నవారు; శేషేచ్ఛ ననువర్తించి యశేష చేతను లుండందగును; మీరు స్వోదరావశ్య కార్యార్థ స్థితి యిచ్చయించి నట్లయున్నారు; శేషియైన భగవంతుని తత్తదృగిచ్ఛ యుల్లంఘించి యిక్కడ నేటికి నున్నవారు? విశుద్ధ సత్త్వ ప్రకృతి మాత్రేశాశ్రైక సంశ్రయమై రజస్తమోగంధశూన్యమై, ప్రాకృతా గమ్యతేజంబై యున్న యీ దివ్య ధామంబు నందు మీకరంబుల నున్న యీగదలకుం బ్రయోజనం బేమి? శ్రీశ దివ్యాయుధాదులకు నాశ్రితావనము నిచ్చుట కృత్యము; సర్వార్తి బీజనాశకమైన యీధామంబున నార్తులైన వారలు లేరు; క్షేమాభయామృతపదయైన యీధామంబున నజరామర మహాస్థాల

దౌవారకాదికము కేవలము పరిచ్ఛదము నభయంబులైన ప్రాకృత లోకంబుల సాల దౌవారికాదిక యుభయత్రాణంబును బరిచ్ఛదంబును మున్నగు వాహనాయుధ పరివారదౌవారిక సహితుండై హరి స్వాశ్రితాశ్రితార్తి వినివారణ కారణం బగు చక్రి యత్యుత్కటార్త లోకాభిరక్షణేచ్ఛ నుండుట యెఱింగి మీ రిక్కడ నుండక నేటికి నాసుర జన్మంబు లొందుండని సనకాదులు శపియించుట విని దయాబ్ధియు భక్తవత్సలుండును నగు నీశ్వరుండు. 119

సీ. సర్వహస్తోద్ధృతస్ఫార పీతాంబరాం
చలుఁడయి తత్తదాసమయమునకు
ననుగుణంబుగ సిరిహస్తావలంబ మీ
యఁగ ధరానీళ లొయ్యారముునను
జంద్ర ప్రభాంచిత చామరంబులు వీవ
నాలోనఁ జికురాననాబ్జుఁ డగుచు
మందహాసమున నమందాత పత్ర ద
నంత ఫణామణికాంతు లెసఁగ

తే. గీ. మణికిరీటద్యుతులు దిశామండలంబు
దండి [54]మెఱయింప గగనాంత తార లనఁగ
మౌళిఁ గీల్కొని మందార మాలికలు పు
టంబుఁ గొనఁ బుండరీక నేత్రంబు లలర. 120

సీ. బొమసన్నచేత నుత్తముల ననుగ్రహిం
పుచు మహిమాబ్ధియై పొంగి యూర్ధ్వ
పుండ్రంబుతో నవ్యపులకాంకురములతోఁ
గమలాముఖాంబు జాఘ్రాణలోల
నాసలోచారు కర్ణ విలంబి మకరకుం
డలములతో సముజ్జ్వలిత హార
కేయూర కౌస్తుభాంకిత మూర్తితో ఘన
శ్రీవత్సలలితోరుచిత్ర వైజ

54. మెఱయించ.

తే.గీ. యంతితో మణికాంచితో నమలహేమ
సారయజ్ఞోపవీతంబుతో రహించి
దీప్త మంజీరకావస్థఁ దిత్తిరీయ
నిగమనాదంబుతో వచ్చి నిలిచి నిలిచి.[55] 121

తే.గీ. అపుడు సనకాదులకుఁ బ్రత్యక్ష మగుచుఁ
దన్మహాయోగి మస్తకోదార భృంగ
సంగత పదాంబుజాతుఁడై చక్రహస్తుఁ
డభ్ర గంభీర భాషల ననియె నంత. 122

వ. మద్ద్వారపాలురు మత్పూర్వ సంకల్ప వైభవ మాయా నాటకంబున నధో లోక చక్రంబుఁ బ్రవేశించి యీ శాపంబున నట్ల యవతరించి తరించెదరు. మీరు వగవొందకుండని యూరడించి తద్ద్వారపాలుర నట్లనె నియోగించి సత్యసంకల్ప విభవుండై స్వస్థత నుండి యేత దీశ్వర సంకల్పంబు సాధుల కెల్ల నెఱింగింప సనకాదులు బ్రహ్మాండస్థ లోకంబులకుం జని రంత సత్యసంకల్పంబులచేత భగవత్పదంబున నుండి వచ్చి కశ్యపుని యందు స్వాంశలేశంబులఁ బ్రవేశించి. 123

శా. ఆ దౌవారికులున్ యదృచ్ఛఁజని సాయంవేళ భర్తం గనం
గా దిక్క్రీడల నుల్లసిల్లు దితియం దాత్యంతిక స్వేచ్ఛమై
నాదిత్యుల్ వడఁకన్ హిరణ్యక హిరణ్యాక్షాఖ్యలంబుట్టి స్వ
ర్గాదుల్ తేజముఁ గాంచి యేలిరి ప్రతాపాహంక్రియా సంపదన్. 124

వ. వారు బాహ్యంబున నుపనిషత్పదంబు తిరస్కరించిన యట్ల వర్తించి రందు. 125

క. ఆ జిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు ఘో
రాజి హిరణ్యాక్షు నోర్చె యజ్ఞ వరాహం
బై జనియించి సముద్భట
తేజంబున వాఁడు పొందె దివ్య పథంబున్. 126

---

55. ఈ పాదము తరువాత 'నెనిశముఖ్యులు ముందఱ బరాబరులు సేయ' అని కలదు. గ్రంథపాతము కానోపును.

క. తన యనుజుని నోర్చిన యా
ఘను నోర్చెద ననుచుఁ దజ్జగద్వలయమునన్
దనుజేంద్రుఁడు ద్రిమ్మరి య
య్యనఘునిఁ గనలేక విస్మయాన్వితుఁ డగుచున్. 127

తే.గీ. తిరిగి యాత్మీయ మగు రత్నపురికిఁ జేరి
సార్వభౌముం డనంగ రాజ్యంబ కంట
కంటుగా నేలె దైతేయ కల్పశాఖి
యమరనాయక హృద్భల్లమైన మహిమ. 128

శా. ఆ దైత్యుం డొకనాఁడు పుత్రుఁడగు ప్రహ్లాదున్ నిరీక్షించి శౌ
ర్యోదారుం డగు విశ్వతో వదను నాద్యున్ విష్ణు నత్యుగ్ర తే
జున్ దావానలు శ్రీనృసింహు ఘనరక్షోభంబునుం గాలమృ
త్యోదగ్ర గ్రహభేదిఁ జూపఁగని వాఁడొందెన్ బరబ్రహ్మమున్. 129

వ. అన శుకుండు తండ్రిం జూచి హిరణ్యకశిపుండు హిరణ్యాక్ష విరోధి వెదుకుచుఁ దద్విరోధి యగు హరి నిరీక్షించె నంటివి. అది సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపవే యని యడిగిన నిజభజనోపాయనుండగు ద్వైపాయనుం డిట్లనియె. 130

తే.గీ. ఎంత మధురంబొ యింతయు నెఱుఁగరాదు
హరిమహిమ బహువారంబు లనుభవించి
యును రసజ్ఞులు మఱిక్రొత్త యనుచు మఱియు
ననుభవింపఁ దలంపుదు రాదరమున. 131

వ. రమ్యవస్తువుల రమ్యత్వము మఱియు మఱియు ననుభవింప బుద్ధి వొడమించు నది రమ్యత్వము. భగవన్మహిమేతరమైన రమ్యత భ్రాంతినైన రమ్యత్వము. భగవన్మహిమ రమ్యత ప్రామాణ్యముచేత నైన రమ్యత్వ మగును. 132

తే.గీ. ఇట్లగుటాభగవన్మహిమేతరమగు
మహిమ యాబద్ధులకు నభిమతము నిశ్చ
లాత్మవిదులకు నీశమాహాత్మ్యమేయ
భీష్టతమ మగు జగతిలో నెంచిచూడ. 133

వ. పెక్కుమారులు వలుకఁ బడియె; నీచేత వినంబడియె; నైనను మఱియుఁ దద్వివక్షాసుధ యిచ్చట నాకుఁ జవికొల్పుచున్న యది; ఈశావిష్కృత గురుసత్కృపచే నైన యే వివక్షచేత నీ ప్రకారమున హరికథ మాకు రుచించు నయ్యావివక్ష కొఱకు మఱియు మఱియు నమస్కారంబులు. 134

మ. తగఁ బ్రహ్లాద హృదీశ దేవ మహిమోదంచత్సుధాపూర్ణవా
ర్ధి గురుజ్ఞాన తఱిన్ని విష్టలగుచున్ గ్రీడింతు రార్యుల్పృథూ
క్తగతిన్ బాహ్యకు దృష్టి దర్శన మనోగ్రవ్యాధులౌ వారికిన్
స్వగదంకార మహౌషధంబులు నృసింహస్వామి చారిత్రముల్. 135

క. తనర నహోబల నరసిం
హుని మహిమార్ణవము పొంగి యుండుం బ్రహ్లా
దనిబిడవాద విధుసుధా
శనఘన చంద్రికల నెల్లకాలము గలుగన్. 136

వ. తాపనీయా ద్యుపనిషద్ధితానుష్టుపు పరిస్ఫుటంబు లయి హేమప్రతిభటంబులగు గుణంబు లెవ్వరికివి యతండు దక్క నెవ్వండు సాధుల రక్షించు నజ్ఞానతమస్తోమ దివాకరుండగు నహోబల నరసింహునకుం బ్రణమిల్లి హిరణ్యకశిపు ప్రహ్లాదసంవాదం బెఱింగించెద వినుము. 137

సీ. ఎన్నిక వేద మహీధర ప్రాగవా
    చీ భాగమున నతి శ్రేయమగుచు
నతలాఖ్య లోకపర్యంతాది విపులాంత
    రంబైన తగు నహోబలంబు పరమ
పదకల్పమై ధరాభాగ మణిచ్ఛటా
    కల్పమై నిర్జిత కల్పమై ప్ర
కాశితానంద సంకల్పమై శుభలీల
    నాద్యమై తనరారు నందులోన

ఆ. ఘనతఁ దగు హిరణ్యకశిపున కొకరాజ
ధాని దానిపేరు దనరు రత్న
పురియనంగ రత్నపూరిత సాలమై
యతల రత్నమాళి యని నుతింప. 138

క. ఆపురిఁ జొప్పడు నున్నత
గోపురములచేత నవ్యగోపుర మనఁగా
గోపురములలో లక్ష్మీ
నూపురమై వెలసె బుధజను లొ్కానియాడన్. 139

వ. మఱియు నప్పురంబు మేరుకోశసమానయై మేరూత్తుంగశృంగయై సభా
విజితమేరువై రత్నశృంగహేమ ప్రాకారకోష్ఠకక్షేపణాదులచే మాయా
బలదురాసదంబై వెలయు మఱియు. 140

తే. గీ. వాసవు జయించి నందనా వాసతరులు
బాహ్యతలముల నిల్పి తద్భయము వలన
నవి యరణ్యానులై చుట్టు నాక్రమింప
మించి దీపించెఁ దన్నగరాంచలముల. 141

తే. గీ. వాని కెక్కి త్రివిక్రమ వాసచరణ
నఖ వినిస్సృత యగు మహానది తదీయ
పరిఘయై యుండె నరిభయంకరము గాఁగ
నప్పుర మహత్వ మెంచఁగ నలవి యగునె? 142

క. మధు రామలోదకములై
సుధ లొల్కు సరోవరములు సొంపగు నచటన్
బుధు లెన్నఁగ బహిరంత
ర్నిధులై మానస సరస్తిణీకారరుచిన్. 143

క. అనిమిష ఋషి దామంబులు
ఘనుఁ డాతం డాక్రమించి కైకొన నా గో
ధనములు కామగవీకులు
జనితంబు లభీష్ట మగుచు సతతము నందున్. 144

క. హెచ్చుగ సురజయ కలితా
త్యుచ్చైశ్శ్రవో ముఖోత్తమ హయముల్
మెచ్చఁగ నైరావతము
ఖ్యోచ్చండోద్దండ హస్తియూథము లచటన్. 145

సీ. ప్రవిజితదిక్పాల పట్టణానీతను
మంగళ వస్తు సామగ్రి మెఱసి
యప్సరస్సిద్ధ విద్యాధర కిన్నర
కింపురుషాది సంకీర్ణ మగుచు
నమరావతియుఁ బోలి యబ్జభవోపమ
బ్రాహ్మణుల్ మనునిభరాజవరులు
వైశ్రవణాదిక వైశ్యులు కాలాంత
కనిభనాయకులు ప్రకాశ మందఁ

తే. గీ. చిత్రగుప్తోపమాన సచివులు గలిగి
యఖిల లోకంబులు నుతింప నతిశయిల్లె
నతల లోక నిధాన గర్భాంతరాళ
సమధి పూరితశౌర్య విత్తమయి మించి. 146

తే. గీ. శతదశోచ్ఛ్రాయ విస్తార సారరత్న
మంటపస్తంభ యగు దాని మహిమ లెంచ
నజహరాదులకేనియు నలవికాదు
ఘనతఁ గొనియాడ నింత పట్టణము గలదె? 147

ఉ. ఆ వరరాజధాని నసురాగ్రణి శ్రీ నరసింహ దేవతా
భావిశుభావతారము ప్రభావము [56]మున్నెయెఱింగి నిల్చి ధా
త్రీవలయంబు బెగ్గడిల దిగ్విజయం బొనరించెఁ బెక్కు మా
ర్గా విభునాజ్ఞ యింద్ర వరుణాది సుర ల్తలఁదాల్చి కొల్వఁగన్. 148

వ. మాయసుర వీరుం డగువాఁడు లోక ప్రత్యయార్థంబుగా దుష్కర తపంబు చేసి పద్మసంభవుఁ బ్రసన్నుం జేసికొని యిష్టవరంబు లిట్లని వేఁడుకొనియె. 149

హిరణ్యకశిపుండు బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట

సీ. ఓ దేవ కరుణాపయోధి నాకప్రతి
పత్త్రతాదయి కాధిపత్య మొసఁగు
మమర గంధర్వ యక్షాసురోరగ సిద్ధ
గరుడ విద్యాధరఖచరసాధ్య

---

56. మున్నెఱింగి.

కిన్నరదానవ కింపురుషాదులు
దివ్యాయుధముల నెదిర్చి మాయ
పనిపూని మఱియును పంచమహా భూత
ములు ఖానిలోర్వరాంబు శిఖినామ

తే. గీ. ములు విరోధించి దీకొని మొనసెనేని
గ్రామ్యపశుపన పశునగరఖగమృగము
గాని స్త్రీపున్నపుంసకగణ మెదిరిన
భయము లేకుండ వలయునో పరమ పురుష. 150

వ. నిలయాంతర్ బహిరంత స్థ్సలముల నక్లేద్యునింగా నదాహ్యునింగా నశోష్యునింగాఁ జేసి భూమియందు నాకాశమునందు నమస్తమైన వారిచేత నిర్భీతునిం గావించవే స్వామీ భవత్కటాక్షంబున. 151

తే. గీ. ఘనుఁడ నయ్యెద సత్యసంకల్ప నిత్య
తనుఁడ నయ్యెద మఱినిరాతంక కీర్తి
ధనుఁడ నయ్యెద నోదేవతావరేణ్య!
యినుఁడ నయ్యెద లోకంబు లెల్ల నెఱుఁగ. 152

సీ. అఖిలేశ సర్వలోకాధి పాహాధ్యుఁడ
నయ్యెదఁ ద్వదను గ్రహంబు వలన;
నీఁక సభార్యుండ నయ్యెద; సపుత్రుండన
య్యెద; సభృత్యుండ నయ్యెద; సకీర్తి
నయ్యెద; నీఁకను దేవాసుర మానుషం
బగులోక తతి మదాయత్త మనఁగ
నత్యంత ధన్యుఁడ నయ్యెద; మత్పితా
మహుఁడవు నీవు సమ్మతి నొసంగు

తే. గీ. మన్య భయమునఁ గాదు మహాప్రతాప
శాలినైనట్టి నాదివ్యశక్తి నీకుఁ
దెలివిపడనేఁడు త్రిభువన స్థితిలయములు
తలఁచినప్పుడె కావింతు దైత్యమహిమ. 153

ఉ. ఆ తేజంబటులుండ నిమ్ము భవదీయాశీర్వచః ప్రాప్తిమై
ఖ్యాతింజెందెద సద్గురుల్ నిజశిశూత్కర్షాను కూలైక సం
ప్రీతిం దీవన లిచ్చుచోఁదగునె సుస్థితాయురా రోగ్యముల్
సాపత్యంబునఁ గల్గఁగోరుటలు మత్స్వామీ దయాంభోనిధీ! 154

క. ఈలోకములన్నియు నే
నేల సమర్థుండ నైన నెన్నిక నుదయా
శీలుండవు గురుఁ డన్వయ
శాలివి యిఁకని మ్మనుజ్ఞ సత్కృపమెఱయన్. 155

వ. నాకు నిట్లు కోరినయట్లనే వరంబు లొసంగు నీయాజ్ఞం జరించెద నని తత్తపోబలంబున నదేయంబగు వరంబు వేఁడిన నప్పద్మజుం డిట్లనియె. 156

మ. క్షితిలో దైత్యకులాధి నాయక! స్వతస్సిద్ధంబు నీ విక్రమో
గ్రత; వీరారి దురాసదంబు; తపముం గావించి తా మీఁద; సు
స్థితి నీకేనిట నేమి దుర్లభము చర్చింపం గులాచార సు
వ్రతముల్ దప్పకు నాపితామహత సారంబై విజృంభింపఁగన్. 157

వ. నన్ను మన్నించి సేవించితివి; నేను బ్రసన్నుండనైతి; సకలార్థ వాసంబగు నీకు మఱియు నాశీర్వాదంబులు గావించితి. నీవు కోరిన కోరిక లెల్ల మున్నే నీయందు నున్నయవి; పునః ప్రార్థనంబు సేయుట సిద్ధసాధనంబు; మహావీరా! శూరపరంతప! వరంబులు గైకొనుము; నిన్నెవ్వరు వారింప శక్తుండని మనంబునం గలంగియుఁ గృత్రిమ వికాసంబు మొగంబునం బొడమ బలాత్కార వరం బొసంగి యంతర్ధానంబు నొందె; వాఁడును బ్రహ్మవరోద్బుద్ధాగాధ వీర్యపరా క్రముండై యంతర్హితుండైన విరించికి దండప్రణామంబు లాచరించి నిజపురంబునకుం జనియె. 158

సీ. అంత హిరణ్యాకుం డత్యంత దృఢ తపో
బృంహిత విభవుఁడై పెచ్చుపెరిగి
తన పట్టణము వోలె ధన్యత మూఁడులో
కములు నేలె నుదారకర్మ శక్తి;
మును వైదిక ప్రభఁ దనరి సామాత్యవు
రోహితుండై తత్త్వ రూఢి మెఱయు
వైదికుల్ బోధింప వేదనిర్దిష్ట మా
ర్గంబునఁ బ్రజనేలి ఘనత వెలయు

తే.గీ. తన మహిమ సర్వ సత్య సంతతి చెలంగ
ధరణిఁ బాలించె నురుధన ధాన్య వృద్ధి
మన్నుఁ గనకంబుగా నాఙ్ఞ మధువిరోధి
చక్రమును బోలి జితదిశా చక్రమునను. 159

ఆ. అంతరంగమునను హరి భక్తియును బహి
రంగమునను నవజ్ఞ యత్నములను
గా నటించి దైత్యగణముల నందఱ
మోసపోవఁ జేసె నాసురారి. 160

తే.గీ. సంశయాన్విత వస్తుల శాస్త్రమే ప్ర
మాణ మగుఁగాన వరశాస్త్ర మహిత మతులు
బాహ్యవృత్తి కువృత్తియై పరఁగి యున్నఁ
దలఁచి రాతని సద్గుణోత్తరుని గాను. 161

మ. భువనోత్కృష్టున కాసురారి మణికిన్ బుత్రీమణిన్ దేవతా
యువతీ మోహిని నిచ్చెనంత నవు డయ్యుత్తాన పాదావనీం
ద్రవతంసంబు వివేక సద్గుణలసత్కల్యాణఁ గల్యాణి వై
ష్ణవి నత్యుత్తమ పుణ్యలగ్నమున హస్తంబందె దైత్యుం డిలన్. 162

తే.గీ. మణిమయోజ్జ్వల దాస్థాన మండపమున
నుత్సవాగత శాస్త్రవాదోత్కన తక
దంబములతోడ నవ్వు డాదైత్య మౌళి
యఖిల దర్శన సిద్ధాంత మరయఁ జూచి. 163

సీ. చామర గ్రాహిణి సంధూత చామరా
నిలము హుల్లోల కుంతల ముఖాంబు
జంబు కుండల మణి చాకచక్యమున న
లంకరింపుచు నలకంబు మహిమ
కల్యాణ సమయ యోగ్యంబగు కామ రూ
పముఁ దాల్చి లలిత శోభా విలాస
రూప లావణ్య కలాపయౌ కల్యాణి
యాకార గర్వంబు నపనయించి

తే.గీ. యట విజృంభించి సకల సిద్ధాంత సార
విధుల మోహంబు నొందించు విధము దోఁప
సర్వ సమ్మతమైన దర్శనము మాకు
నెద్ది యెఱిఁగింపు డింక మీరెఱిఁగి నట్లు. 164

మ. అని యాదైత్యవరేణ్యుఁ డిట్లడుగుచో నంతన్ మతాహం క్రియా
జనితాత్యాగ్రహులై సదుత్తరము లీ శక్యంబు గాకున్న నీ
ర్ష్యనవారోద్ధతులై తలాతలిని కేశాకేశి బోరాడి య
న్నన పార్థంబులు పల్కువాదుల సభానాథుం డతం డిట్లనున్. 165

వ. మహాత్ములారా! మీరు సర్వసమ్మతంబైన మతంబు నాకు నెఱిఁగింప శక్తులు గారు; మీలో నెవ్వండే నొక్కఁడు నెఱింగించు నందాఁక నామతంబు వినుం డెఱింగించెద. 166

క. ఏ నఖిల లోకనాథుఁడ
నే నాత్మజ్ఞుండ ఘనుఁడ నే నరకల్ప
శ్రీ నిత్యపూర్ణ విభవుఁడఁ
బూని ననుం గొల్వుఁ డింక భూసురులారా! 167

క. సర్వామ్నాయాభీష్టత
సర్వామర వరుఁడఁ గాన సర్వార్థ రస
న్నిర్వేశ మంద నేత
త్సర్వఫలంబులు నొసంగ శక్యము నాకున్. 168

వ. అఖిలమును నేనె; నా కంటె నన్యం బెద్దియును లేదన్యంబు గలదనుట వేదోక్తంబు గాదు; ద్విజులమైన మనకు వేద మప్రమాణ మనరాదు; వేద ప్రామాణ్య విసంవాదము బహువాదులకుం గలదని వినంబడియె; లోకాయతసౌగతకాణాదులు ప్రత్యక్షానుమానంబులే ప్రమాణంబు లగుంగాని మఱి లేదందురు; జనులు స్పష్ట మనంగ ప్రమాణ ద్వయమేకాని యన్య ప్రమాణంబు లేదందు; రానలుగురు నాడు మాట లన్నియు నేకంబులై యుండవు; గౌతమాదులును వేదము పృథక్ప్రమాణ మందురాః గౌతమాదులు వేదములు పౌరుష వాక్యములందురు; మఱి కొంద ఱపౌరుషవాక్యంబు లందురు; పుంవాక్య పక్షమందు వేదంబులకు గుణాన్వితత్వంబును; దోషాన్వి

తత్త్వంబునుం గలవు. గుణాన్వితత్వంబు వలన మానతయు దోషాన్వి తత్త్వంబువలన నమానతయు నగు; నిశ్చితంబైన మానత లేదు; పుంవాక్యత్వ పక్షంబునందు బోధకంబులకుఁ బ్రామాణ్యంబు గలదు: అప్రబోధంబులగు తద్వాక్యంబుల కమానత్వంబు స్వతస్సిద్ధం బతి ప్రయాసంబు; నబోధకత్వంబునందుఁ దత్తాత్పర్య నిశ్చయంబులేదే కనిశ్చితతాత్పర్యంబునకు నన్య దూషితత్వంబు గానంబడియె; కాన యాగమవాక్యంబులు స్వతఃప్రమాణం; బధిష్ఠించిన బుధులచేత నుపనిషత్తులకు సిద్ధవస్తు విషయంబైన ప్రామాణ్యం బంగీకరింపం బడ్డ; సిద్ధమునందుఁ బ్రామాణ్యంబు నిశ్చయింపుచు నున్న వేదాంత తాత్పర్య వినంవాదులగు వేదాంతులలో నెవ్వరిచేతఁ దదర్థంబు నిరూపింపం బడియె నెంత పర్యంతము వేదాంత వాక్యము లకు నిదియర్థంబని స్ఫుటంబగు; స్ఫుటంబుగ నాకెవ్వం డుపదేశించు నంత పర్యంతంబు సర్వేశ్వరుండన నేది నుండు. 169

సీ. మద్భయంబున నేడు మారుతంబులు విసరు
దినరాజు మిక్కిలి [57]తేజమందుఁ
బావకుండు వెలుంగు బలభేది పాలించు
మృత్యువు ధరణిపై మించి తిరుగుఁ
దత్పద్మజాత పౌత్రత నున్న మచ్ఛక్తి
తత్పద్మజున కన్న ధరణి మెఱయు
ధాతృ పుత్రుండయ్యుఁ దనరందె రుద్రుండు
తద్ధాతకంటె నుదగ్ర మహిమ

తే. గీ. సర్వమునకును నియతి నీశ్వరుఁ డనంగ
వేఱె యొక్కరుఁ డున్నాఁడె వెలచియుండ
నప్రతీప ప్రతాప నమగ్రుఁ డెవ్వఁ
డతఁడె యేలిక జగముల కన్నిటికిని. 170

ఆ. నాకు లేని శక్తి లోకపితామహుఁ
డిచ్చినాఁడె తపము మెచ్చినాఁడ
నాదిసిద్ధమైన యాదర్శకాంతి వి
స్ఫుటము సేయు చికిలి యటులుకాక 171

---

57. తేజునందు.

తే. గీ. కాన నేనును స్వప్రసిద్ధ కలిత సర్వ
శక్తి యుక్తుండ నైన యీశ్వరుఁడ నస్మ
దాజ్ఞచే లోకములకు సర్వాగమములు
నీశత వహించె నిఁక నిన్ని యెంచనేల ? 172

క. ప్రత్యక్షేశ్వరుఁడును నే
నత్యాజ్యం బగు మదాజ్ఞ నష్టభ్రములై
నిత్య విసంవాదో ద్భూ
తాత్యంతాగ్రహము మానుఁ డాత్మలయందున్. 173

వ. అని వారలకు నుచిత సత్కారంబులు చేసి పనిచి వివాహోత్సవాహూత
దైత్యసురాసురవరులం బూజించి యిట్లనియె: 174

సీ. ప్రాణమిత్రులు మీరు బాంధవు ల్వినుఁడు జ
న్మస్థితిలయము లెన్నటికిఁ జేయ
విశ్వంబునకు నేన విభుఁడ నార్తులఁ గావఁ
బ్రాఁపు శక్తుండ నీశ్వరుఁడ నాదు
శాసనంబున నుండి స్వస్వరాజ్యాధికా
రంబుల వెలయుఁ డారవియు శశియు
నైన నభోవీథి నరుగంగ వెఱతురే
నంగీకరింపక యన్యు లెంత

తే. గీ. యనుచు దితికశ్యపులను భవ్యత భజించి
యజుఁడు భారతియును బోలె హరుఁడునుమయుఁ
బోలెఁ గల్యాణియును దాను బూర్ణభోగ
విభవముల నుండె దైతేయవీర వరుఁడు. 175

వ. ఇట్లు వివిధ భోగంబు లనుభవించుచు భోక్త హరియని లోనం దలం
పుచు స్వేశ శేషత్వ దృష్టి జనితప్రీతిం జనింపంబడుచు బాహ్యుండు
నుంబోలె బాహ్యంబున మాయానాటక సూత్రంబున నడపుచుఁ జార్వా
కుండునుంబోలె దేహాత్మాభేద సూచకక్రియలు గావింపుచుఁ గైశికివృత్తి
కామినులం గూర్చి కబ్బంబు లొనర్పుచు, "కాముకేషు సుఖాలాభ"
యనుచు నొకానొకచోటం బల్కుచు జగంబు శూన్యశేషంబని మాధ్య
మికుండునుంబోలె నుచ్చరింపుచు, బహిర్దేశంబున స్వేష్టవస్తువులు
చూడని యట్లుండి హృదయంబున భావించు యోగియునుంబోలె

సర్వంబు నంతరంగంబుననే చూచుచు, బాహ్యంబున లేదని యాడుచు స్మృతిభావార్థ మాత్రముచేతం దదిష్టోపభోగంబులు లేకుండుట యెఱింగినవాఁడునుం బోలె శ్రోత్రత్వగాదికం బెద్ది యది నన్నుం గూర్చినయది యని యొకానొకచో నెరపుచు, విషయంబు లస్థిరంబులని వర్ణింపుచు, సర్వంబును క్షణికంబని సౌగతసంతోష కారిణియై యుదాహరింపుచు, మోక్షమాత్రంబునందు బలోదితంబులైన సామాన్యతోదృష్టవాదంబులచేతఁ గాణాదుండునుం బోలె నొక్కచోఁ దఱచు వేద విరుద్ధంబులు ప్రసంగింపుచు, నాక్షపాదుండునుం బోలె వేద సంజ్ఞి తాగమావృత్తిచేఁ దత్తాత్పర్యబహిర్భూతంబగు దానిం దర్కంబున నొకానొకచో వాదింపుచు, భోజనకర్మంబులకు స్థావరాత్మ హింస యంగీకరించియు, నాజ్ఞా సిద్ధశ్రౌతహింస జైనుండుబోలె దూషింపుచు నేత్రంబులు మూసుకొని హరిందలంచి బాహ్యార్థ విముఖుండగు నొక్కచోఁ దన యనన్యాధీన భావం బతివాదంబున నుతింపుచు నాకు నీశుండు లేఁడని సాంఖ్యవాది యగు కపిలుండునుం బోలె భాషింపుచు వేదాచార విరుద్ధంబు లేని యనుష్ఠేయంబులని సామసాచారంబున శైవుండునుం బోలె నొకానొకచోట వంచింపుచుఁ గర్మంబులకుఁ బురుషాకారంబు శ్లాఘ్యంబని దేవతలకుఁ బ్రాధాన్యంబని జైమినియుంబోలె నుపన్యసింపుచు నిట్లు వర్తింపఁ దత్తన్మతస్థులు స్వస్వమతస్థుండని తలంచిరి; బాహ్యంబున దైత్యుఁ డంతరంగంబునం బరమ వైష్ణవుండై వర్తించు నమ్మాయావి వలన. 176

ప్రహ్లాదుని జననము

సీ. ఆతని దేవేరి యాత్మజు నొక్కనిఁ
        గనియె నాతండు ప్రాక్కృతు ముఖముల
శమదమాదుల మించి జనియించి ఘనమైన
        హరిభక్తి యితర జన్మాంతరమున
నతిరోహితంబుగా నాత్మపూర్వోత్తరా
        ఘౌఘం బణంగించి యప్రధృష్య
లబ్ధతేజమునఁ బ్రారబ్ధకర్మము ల
        త్యద్భుత విద్యచే ననుభవించి

తే.గీ. వాది దుస్తర్క విషభూజ వనదవాగ్ని
యైన దృష్టితమ స్సహస్రాంశుఁడై సు
దృష్టిమతవార్ధి చంద్రుఁడై దిక్కులం బ్ర
కర్షమున హర్ష మొనరించి ఘనత మెఱయ. 177

తే.గీ. ఆత్మలో నెంచి తండ్రి ప్రహ్లాదనామ
మతని కొనరించె దితియుఁ గశ్యపుఁడు వచ్చి
పౌత్రునకు జాతకర్మాది భావుకములు
సమ్మతంబునఁ గావించి చనినయంత. 178

క. మోదమున రత్నపురిఁ బ్ర
హ్లాదోదయమాత్ర కృత మహా విభవమునన్
శ్రీదయితున కపరాజిత
యై దీపించెన్ జగంబు లద్భుతమందన్. 179

మ. పరిపూర్ణాద్భుత విశ్వరూప విమల బ్రహ్మైకతత్త్వార్థ త
త్పరసత్త్వాభవపూర్ణభోగమున నా ప్రహ్లాదుఁ డుత్పన్నుఁడై
హరి భక్తాగ్రణియై బుధు ల్పొగడ భూర్యధ్యాత్మ విద్యాధురం
ధరుఁడై యుండియుఁ బ్రాకృతాత్ముఁడువలెం దానుండుఁగంభీరతన్. 180

ఆ.వె. పుట్టు మొదలఁ బలుకఁ బూని శ్రీహరి దివ్య
నామముల సనాతన ప్రసిద్ధ
ముత్తమోత్తమ మగు నోంకార మని జిహ్వఁ
బలుకఁ దొడఁగె దైత్యపతి సుతుండు. 181

వ. ఓం తత్సత్పదములను మూఁడు నిర్దేశంబులు పరబ్రహ్మంబునకుం గల వవి సర్వజన మంగళ ప్రదంబులగు వానిలో నాద్యంబగు నోంకారం బాయోంకారంబు త్రిపద వాక్యంబు; న్యాస విద్యా ప్రకాశంబు, నందు నకారణంబు చతుర్థ్యంతం బగు, ప్రథమపదంబు రక్షకాయ యను పదంబునకుఁ బర్యాయంబు, దానికి నుకారం బవధారంబు, మకారంబు జీవవాచకంబైన ప్రథమాంత పదంబు అవరక్షనే యను ధాతువున డప్రత్యయ నిమిత్త కటి లోపంబైన సుజత్పత్తియైన చతుర్థ్యంతంబా యను పదంబు నిచ్చె; సుబ్లోపమైన సమాసమందు గుణంబైన ఓ యని యుండి హల్మాత్రమకారములో సంహితయైన

బిందువుగానో మనువాక్యము శ్రుతి దృష్టి కనీనిక యగు మకారార్థంబు పంచవింశమ నీశ్వరాత్మైకధీబలంబకారార్థంబున ననేకొని యన్యంబు నకు లేదని యుకారార్థంబు శ్రుతి సమ్మతంబు బ్రహ్మంబునకె యను సుపనిషచ్ఛ్రవణంబునకు నేతదర్థం బనుట నిశ్చయించి న్యాసంబు పలన వినియోగంబు చేసి స్వరక్షక పరబ్రహ్మ నామ మోమ్మని స్మరింపుచు నొకానొకప్పుడు హంసహంస యని సంబోధింపుచు హంస రూపమును స్వహృత్పద్మచందంబుల ననుచరింపుచు నర్ధవేదిగావున నాదినుకారంబును మధ్యంబున మకారంబు నాకారంబంతంబునంజేయక పలికె; నకతంబులగు చతుర్వింశతి తత్త్వంబులకు విలక్షణుండై పంచవింశకుండు సోహం సోహం బగు నంతర మనువు నుచ్ఛ్వాస నిశ్వాస భవంబైన దాని హంసంబై శ్రీశ పాదాబ్జైక్యభోగ్యుండైన తనకు వాచకంబుగ నెఱింగి జీవించి హంసప్రణవ మంత్రంబులచేత నంతర్బహిర్దేశంబుల నహర్నిశంబును సర్వేశ్వర రూపంబులు స్వభా వంబున భావింపుచు నొకానొకప్పుడు బ్రహ్మానుభవామృతవర్షంబున నవ్వుచు నొకానొకప్పుడు బద్ధులఁ జూచి యార్తచిత్తుఁడై దుఃఖింపుచు నట్లు ప్రారబ్ధ పుణ్య పాపరాసులు క్షయింపం జేయుచు సుఖదుఃఖాను భవంబులఁ గాలక్షేపంబు గావింపుచు నిరంతర స్వాంతనసరోహంసం బగు హరి భజింపుచు నొక్కనాఁడు. 182

క. తనయునకు ముద్దుగుల్కెడు
తనయునికి శుభంబుగాఁగఁ దలిదండ్రులు హృ
ద్వనజముల నుల్లసిల్లుచు
దినదినమును వింత వింత దీపించు తఱిన్. 183

క. బాలక తతితోడను జం
బాలకలానీలవేలి పరితస్ఫుటలం
బాలక కేళికమై నా
బాలకమణి విష్ణుభక్తిపరుఁడై నిల్చెన్. 184

క. ధాదు లిడు వస్తువు సనం
దాదులు మెచ్చంగ నతఁడుదారోదంచ
న్మోదమున స్వస్వతనుఁడై
యాదేవున కర్పితముగ నాత్మ నొనర్చెన్. 185

తే.గీ. జనులు స్వోద్దేశ విహితోపచారములు ప్రి
యంబుతోఁ జేయ స్వమూర్తి యగుచు స్వాంత
రాత్మ నిలిచిన హరికి సమర్పితముగ
నర్భకుం డాతఁడు దలంచె నతి నియతిని. 186

తే.గీ. అప్పు డుఛ్ఛ్వాసముఖ్య కర్మాంతరంబు
లిన్నియు నిజాంతరాత్మ సేయింప నేఁడు
సేయుచున్నాఁడ నని జ్ఞానసిద్ధి చేసి
కలిత సత్కర్మతా శక్తిఁ గాంచి మించె. 187

సీ. వాసిగా మృద్బలీవర్ధంబుల నొనర్చి
కృత్రిమ తంత్రినాకీర్ణదామ
ములఁ దిప్పు హరి విశ్వమును ద్రిప్పు నీక్రియ
నని తలంచుచు గృహస్థాశ్రమస్థ
కర్మముల్ పూని తత్కల్పితాన్నాదికం
బుల కల్పితేశ్వర పూజఁ జేసి
యర్పితంబులు సేయునతఁడు కల్పంబులు
దెలిసి తేజము గల్గు దివ్యభవన

తే.గీ. ములు ప్రకల్పించి కల్పిత బుధుల నెదురు
కొని ప్రణామంబు లిడి మదిఁ గోర్కలొసఁగు
నంతఁదద్భుక్త శేషంబు లారగించు
భగవదనుకూల సద్భక్తిఁ బరిఢవించు. 168

వ. మఱియుఁ గృత్రిమ మఖంబులు గావించి భగవదర్పితంబులు సేయుచు నుత్సవంబున. 189

ప్రహ్లాదుని విద్యాభ్యాసము

చ. అనుపమలీల నిట్లు తిరుగాడెడు నా ఘనయోగి మౌళికిన్
జనియ సమాచతుష్కము నిశాచరుఁడై దవయేఁడు చొచ్చినన్
దనయునిఁ జూచి సత్క్రియలసంఖ్యములై తగఁజేసి సంతనం
బొనరఁగ నక్షరాభ్యసన యోగ్యత గాంచి సభాంతరంబునన్. 190

శా. చండామార్కుల శుక్రపుత్రున మహాశాస్త్రజ్ఞులం బ్రాజ్ఞులన్
పాండిత్యప్రతిభా విజృంభితుల సంప్రార్థించి విద్యావహో
ద్దండశ్రీ విలసిల్ల నాతనయుఁ బంతంబొప్ప శిక్షించుఁ డీ
తండుత్కృష్టుఁడు శిష్యుఁడైనఁ దగు నుద్యత్కీర్తి మీ కెప్పుడున్. 191

వ. అని యొప్పగించిన గురుగృహంబున కేగి కతిపయదినంబులకు సకలవిద్యలు నభ్యసించి మీకు గురు దక్షిణ యిప్పించెద నని తోడ్కొని తండ్రిచే ననేక గురువస్తువు లిప్పించి గురులుం దాను జనకుని యాజ్ఞను నుచితాసనంబులఁ గూర్చున్న యెడ సత్కర్మంబు లలో నెయ్యది యోగ్యంబు ? ఏ విద్య గ్రాహ్యంబు ? ఎఱింగింపు మనిన నంజలిచేసి ప్రహ్లాదుండు. 192

ఉ. శ్రీ నిరతంబుగా నవధరింపుము దేవ! మహాత్మ! నీమహా
స్థానమునందు వాదు లురుసార వచోగుణ దోషవేదులు
న్యూనత నున్నవారు మహిమోన్నతి స్వస్వమతంబెకాని య
న్యైన గ్రహింపఁ జాలరు తదన్యమతంబులు గర్వితాత్ములై. 193

వ. ఇట్లున్న నేమి ? వీరల నుల్లంఘించి వైదిక కర్మంబును సద్విద్యయు విన్నవించెద. 194

ఆ. ఏది బంధకంబు గానిది సత్కర్మ
మరయ మోక్షమునకు నయ్యెనెద్ది
యది సువిద్య దుఃఖ మన్యకర్మము శిల్ప
మన్య విద్య నిశ్చయముగ వినుము. 195

వ. అనినఁ దండ్రి యిట్లనియె. 196

మ. తనరన్ బంధ మనంగ నెద్దియగుఁ దద్బంధంబుఁ గల్పింప సా
ధనమేకర్మ మసాధనం బనఁగ వార్తన్మించు నేకర్మ మిం
పున మోక్షంబున నెద్ది విద్య యనఁగా నౌనెద్ది యీరెంటికిన్
ఘనమై మించిన సాధ్యసాధనత నాఁగా నెద్ది చర్చింపఁగన్. 197

వ. అని దైతేయుం డడిగినఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె నాత్మ యనంగ స్వాభావికానంద చిచ్ఛక్తి యగునది యేజ (?) యనఁ ద్రిగుణాంచితయై

యనాద్యయె దుర్వికార యైన యది జీవబుద్ధి విక్రియాహేతువైన త్రిగుణానాద్యనాత్మయొక్క సంబంధ మెద్ది యది రజస్తమోగుణో ద్రిక్తసాధనయైన కర్మ బంధనము వేదవిహితంబులు సేయక యుండుట, వేదనిషిద్ధంబులు సేయుట ఈశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనంబు. తదాత్మకంబైన కర్మంబు తమోగుణ రజోగుణ ప్రసవకారణము; శ్రుతిస్మృతిచోదితమై సదనుష్ఠితమై ఫలసంగత్యాగ పూర్వకమైన కర్మ మబంధక మది యేమియన నచ్యుతాంఘ్రిసద్భక్తికిఁ జేరువనే యుపకారమై ప్రయాజాదిక మాగ్నేయాదికంబునకుం బలె మలప్రక్షాళ నంబు వలన మణికి జ్యోత్స్నయే ప్రకారంబునం జేయంబడదు కలిగియున్న యదియె యభివ్యక్త మౌట యెటువలె నినాయావిర్భా వము లేనియది పుట్టదు. హేయగుణ ధ్వంసంబువలన నవబోధాది గుణములు ప్రకాశించుఁ గాని నడుమన్ జనింప దని యాత్మకు నిత్యత్వంబుల జీవేశ్వర తత్వావధి మూలంబునై శ్రుతిచోదితంబు లగు కర్మంబులచేతనుం గూడిన యీశానస్మృతి విద్య యని వినంబడిన యది; ఈ విద్య బుధులకు విష్ణుం డుపాస్యుండని చెప్పుచున్నయదియై సేవింపం దగిన యీశ్వరుని వ్యత ప్రియకాంతయుం బోలెఁ బ్రకాశిం పంజేయు భక్తిరూప యగు నీ విద్యచేతఁ జూపంబడి హరి తన దాసునికి బంధంబు మాన్పి సంతోషం బందించు నా యీశ్వరుండు హేయ ప్రత్యానికాసంఖ్యేయ కల్యాణ గుణసాగరంబును, శ్రీ భూ నీళా దీయపతియుఁ జిద చిద్విశ్వనాయకుండును నగు నీశ్వరునికి నే తచ్ఛ్రి ద్రూపంబగు ప్రపంచంబు స్వశరీరం బని యుపనిషన్మతము నని యతంబైన నతండు సర్వ చిదచిద్వస్తు వ్యాప్తత్వముచేతఁ బ్రపంచంబు దానయై యుండునని వేదాంతంబు లాయన వైభవంబు బోధించు చున్నయవి; ఇందుఁ గొందఱు గ్రహావిష్టులుం బలె నిశానిష్టచేతను లెంత పర్యంతంబు తదాదేశము లంత పర్యంతంబె; ఈశు లన్య ప్రకారంబున నీశులు గారని తా నడిగిన ప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు సెప్పిన నాత్మజ సూక్తి భానుప్రభాస్ఫుటాలోకిత తత్త్వమార్గుండై యంతరంగంబున హర్షించి తద్దంభదైత్యుండు బహిరంగంబున నసుర సంగ్రహంబున కాగ్రహించె నప్పుడు. 198

శా. కోపాటోప విజృంభమాన కుటిలోద్ఘూర్ణస్ఫుట భ్రూకుటీ
క్షేపోగ్ర ప్రళయానలాద్భుతశిఖా కీర్ణంబులై నేత్రముల్
దీపింపన్ దశనాంచలోత్కట కిటోదీర్ణారవోద్భిన్న సా
టోపారాతి మనస్కుఁడై దితి కులాఢ్యుం డంతలో నిట్లనున్. 199

క. గురుసుతు లని మిము నమ్మితి
పరుసంబులు పల్కఁ నేర్పి బాలుని మీరల్
వర విద్యానిధిఁ జేసితి
దురుమతి మా కాప్తులౌదు రోహో యనినన్. 200

సీ. అప్పు డా గురుసుతు లసురేంద్రుఁ డల్గ న
వ్వానసనంబులు డిగ్గి యధిప తెలిసి
పలుకుము ప్రభుఁడవు ప్రభుఁ డెట్లు నాడిన
నంద మౌనని యిటు లంటి వేమొ
నీ తనూభవునకు నేఁడు వైదిక మతి
శిక్షింప మా జన్మ సిద్ధమే గ్ర
హావేశబంధమో యనఘాత్మ! యెటువంటి
గ్రహము సోఁకిన జీవగణములటుల

తే.గీ. నాడుచుండ నవైదికులందు వైది
కగ్రహంబు ప్రవేశించికాదె యిట్ల
నెదుటఁ బలికింపు చున్నది యిట్లు నీన
భాసదులతో విమర్శింపుమా సురారి! 201

తే. గీ. ఒనర విశ్వాసపాత్రమై యున్న భార్గ
వాన్వయంబునఁ బుట్టి నీ కభిమతంబు
గాని మత ముపదేశింపఁ గలమె యంత
రంగ బహిరంగముల దానవాధినాథ!. 202

వ. అని. 203

తే.గీ. సమ్మతింపుము గురుహిత సత్యశౌచ
నియమము నిరర్థమౌ నింక నేఁటినుండి
కాన మదినమ్మి సుతుని వికారమూల
మరసికొను మింకనేని దైత్యాధినాథ! 204

వ. అని పల్కఁ గురుపుత్రుల వచనంబులు విని నమ్మి వారికిం బ్రణమిల్లి
సురారి సుతునిం జూచి యిట్లనియె. 205

క. గురు లానతి యియ్యని యీ
వరవైదిక విద్యయట్ల ప్రాపించెను వ
త్స! రహి వహింపుచు బుధజను
లరయఁగ నిట్లాడ యెట్టు లభిమత మయ్యెన్. 206

తే. గీ. బాహ్యవాదాభిమానులై బహుసుధీరు
లాగమాంత మతం బన్న నద్భుతముగ
నింద సేయుదు రది యెట్టు నీకు భోగ్య
మయ్యె వారలకంటె జ్ఞానాధికుఁడవె? 207

క. కడను బృహస్పతి ముఖ్యులు
జడులే వేదాంత మనిన సహియింపరు చొ
ప్పడఁదద్దోషము లెఱిఁగిరి
విడిచిరి నీవా మతంబు వెలయించెదవే? 208

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 209

సీ. దైత్యేంద్ర! నమ్ము మద్వచనంబు ప్రాగ్భవ
గురుదత్తమై నిరంకుశత మెఱయ
సీమతి గురుపుత్రు లెఱుఁగ రింతయు శ్రుతి
ప్రామాణ్య విశ్వాస పరత వైది
కాచారరుచియు వేదాంత వేద్యుండైన
హరియందు భక్తి యనల్పతపము
నందుఁ గల్గక తా ననాదినిధ సంత
తానందశాఖియై జ్ఞానపుష్ప

తే. గీ. మై యమృతరస మై భవ్యమైన వేద
కల్పకము సులభమె దుష్టకల్మషాసు
ర ప్రకృతులకు నెల్ల సారంబు దెలువ
నాత్మ చర్చింపుమా దానవాగ్రగణ్య! 210

క. శ్రుతిహితకర మని మఱి యా
దృతిఁ బల్కిరి సభలయందు దేవప్రకృతుల్
శ్రుతి యహితం బని పల్కిరి
యతి నీచులు లోకవిశ్రుతు లసురప్రకృతుల్. 211

క. సత్త్వ ప్రధానమతులు సు
ధీత్వంబున నెంచిచూడ దేవప్రకృతుల్
సాత్త్వికు లసురప్రకృతు ల
సాత్త్వికులు రజస్తమోవిసంకీర్ణమతుల్. 212

తే. గీ. జ్యోత్స్నయందుఁ జకోరముల్ సొంపుగాంచుఁ
గలుగు నాత్మ నులూక మాగమము లట్లు
వీని దేవప్రకృతికిని వేడ్కతోడఁ
మకిలుకొను క్రోధ మాసురప్రకృతికెల్ల. 213

క. ఖలుల కిటులైన దిక్కన
వెలసినకృతి కల్పలతిక విడువఁదగునె సా
ధులు మఱి యాత్మప్రకృతిని
ఫలము గొనుట కాశ్రయించి బ్రతుకం దగదే? 214

క. తెలివిగల యా గురుప్రభు
తులు జడులే సద్విరోధి దుర్మతభంగం
బులకై మోనము సేయం
దలఁచినపక్షంబు లవియ తత్పరములగున్. 215

సీ. ఆదివేదోక్త ధర్మాచరణైకసం
ప్రాప్తతేజస్కులే యంతనుండి
దేవాది బాధ లుద్దేశించి యత్నంబు
గావింతు రెవ్వరు గర్వశక్తి
నటువంటి సౌదర్శనాధిపతి త్రిపు
రేశాది దుర్మతుల్ హెచ్చియున్న
తత్తేజ మడఁగింప ధరణిపై మోహనా
గమములు కల్పింపఁగడఁగి రప్పు

తే. గీ. డమరగురు బుద్ధ కణభుగర్హజ్జినేంద్ర
గౌతమాదులు సాధులోక ద్విషద్ద్రు
మంబు గావింప బాహ్యశాస్త్రంబు లెల్ల
మేరమీఱఁగఁ గొన్ని నిర్మించి రంత. 216

క. పరమనియతిఁ బ్రాగ్భవములు
గురులవలన వింటిఁ గథలు గుఱిగా విద్వ
త్పురుషులు శ్రేయోర్థు లగుచుఁ
దిరిగిరి తన్మోహశాస్త్ర ధిక్కారములన్. 217

క. నారాయణుఁ డుండఁగ మఱి
వేఱొకని వరుం డటంచు వివరించు దురా
చారులు పాషండులు ని
స్సారులు దద్గోష్ఠి విడువఁ జను ధన్యులకున్. 218

తే.గీ. ధర శ్రుతిస్మృతి వైరుధ్యతరము చైత్య
సేవనాదిక కర్మముల్ సేయుచుంద్రు
చాల నెవ్వరు తన్మూఢజనులు పాప
రతులు చర్పింపఁగా వికర్మస్థు లనఁగ. 219

శా. ప్రోడ ల్పూఁడకయుండ లోన విషయంబు ల్చాల భోగించి దు
ర్వాదం బాహ్యమునన్ విరక్తులవలెన్ ద్వేషింపుచుం డెప్పుడున్
బైడాల వ్రతికుల్ బిడాలము పయఃపానాభిలాషంబులో
నాడన్ క్షీరఘటంబు దగ్గఱియు నైరాశ్యంబు గొన్నట్లుఁగన్. 220

క. పరులఁ దపింపం జేయం
బరధన విద్యాకులాది భాసురతేజ
స్స్ఫురణంబు లెన్నుకొనువాఁ
డరయన్ శఠుఁ డనఁగ మించె నతినీచమతిన్. 221

క. వేదానుకూల నన్యా
యాది ప్రతికూల దుర్ణయంబులచేఁ బా
పోదితదుశ్శాస్త్రముల
త్యాదరమున విను విమతుల హైతుకు లరయన్. 222

క. ఘన దైవ పౌరుషాగత
ధన మంతయు నాశ్రితజనతతి వీడ్కొని తా
ననుభవమునకుం గొనుపా
పని కృష్ణుఁడు జగతిలోన బకవృత్తి యగున్. 223

సీ. ఇటులనె ఘనులను నిష్టతమంబు లౌ
బాహ్యమతంబులు బహువిధములఁ
దెలియ నవన్యాయములకు మూలంబులు
గానా కెఱుంగ యోగ్యములు గావు;
పాంధు లంధులు గూడి బహుసహస్రములైన
తెరువు గానక యున్న దృష్టి గలుగు
నతనిచేఁ గడతేరునట్లుగా నాచేతఁ
గడతేరుదురు మూఢకలుషమతులు

తే.గీ. బాహ్యపక్షంబు లెల్ల సత్పక్షములని
నీకు భ్రమమయ్యెనేని యానీచమతుల
తోడ సంవాద మొనరింతుఁ జూఁడు నేఁడు
నాదు మహిమయె శ్రీజగన్నాథు మహిమ. 224

క. తత్తన్మతాభినో
ద్వృత్తులగు నవైదికు లవిధేయులఁగా నే
హత్తింతున్న న్యాయో
దాత్తోక్తులచేత సమ్మతార్థము గాఁగన్. 225

ఆ.వె. అని ప్రతిజ్ఞచేసి యావైదికాగ్రణి
తండ్రి యెదుట నిలిచె ధన్యపీఠి
నభయ దాన పంజరాకృతి యగు శౌరి
నాత్మయందు నిల్పునతిశయమున. 226

సీ. అంత నద్వైతేయుఁ డాత్మజు ప్రతి నన
త్యము సేయఁ దలఁచి యుదగ్రబుద్ధి
గురు సుగత కాణాద గిరిశార్హ దక్షపా
ద విరించి కపిలశాస్త్రజ్ఞ వాది
పరుల నందఱఁ బిల్చి వాదింపుఁ డితనితో
భవదీయ వరశాస్త్ర పర్వతంబు
లితఁ డాత్మసునయేంద్ర హేతిచేఁ జూర్ణంబు
గావింపఁ దలఁచె మీఘనత మెఱసి

తే. గీ. తర్క కర్కశ వాక్కళోదర్క మహిమఁ
బూని గెలిచితిరేని నసూన శక్తి
మిన్ను మన్నింతు వెలయింతు మేదినీత
లమున మీమతముననె హృద్యముగ నడుతు. 227

ఆశ్వాసాంతము

శా. బర్హాపీడ విరాజమాన! కమలా ప్రాణేశ! నిత్యస్తువ
ద్బర్హిర్వక్త్రకిరీట జుష్టవిలస త్పత్పీఠ భక్తావళీ
గర్వాభంజన! లోకరంజన! శుభాకారోత్తమాచార పూ
జార్హ స్తోత్ర పవిత్రరాజదనుకంపా పాత్ర! చిన్మాత్రకా! 228

క. శరణాగత భరణాదర
హరితాంబర శంబరాంతకాయుత తేజా!
మురసూదన! పురభేదన
వరసాధన వర్ణరూప ధారణచతురా! 229

మాలిని: విదితదురవలేపా! వీతదోషాదిదూపా!
విదితసదనులాపా! విశ్వధర్మానురూపా!
కధఘన శుభరూపా! కల్పితానేక రూపా!
కధఘన రదురాపా! కల్యచూడాకలాపా! 230

గద్యము

ఇది శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్య పుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడు నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయపురాణంబు నందు సప్తమాశ్వాసము
సంపూర్ణము

నారదీయపురాణము

అష్టమాశ్వాసము

క. శ్రీ మాన్య జాంబవత్క
న్యా మానస రాజహంసః హంసోత్తంసా
రామవసంత గుణాశ్రయః
సోమాన్వయవర విభూషః శోభనవేషా! 1

వ. అవధరింపుము. సూతుండు శౌనకాదులకు హరికథా సుధాప్రవా
హంబు వెల్లివిరియ నిట్లనియె ననిన వారలు నిజశాస్త్ర ధౌరంధర్య
ప్రాగల్భ్యంబున వచ్చి నిలిచిన యప్పుడు. 2

క. పూర్ణ బ్రహ్మానందో
దీర్ణ పరంజ్యోతి రిద్ధతేజో మహిమా
కీర్ణ శుభాకారశ్రీ
నిర్ణిద్ర స్ఫూర్తిసుతుఁడు నిలిచెన్ సభలోన్. 3

వ. నిలిచి 4

సీ. పాషండ మతగర్వ పర్వతంబుల మీఁద
దంభోళియై మహోద్ధతి వహించి
చార్వాకమత మహా సాగరావళి మీఁద
నౌర్వానలస్ఫూర్తి నాక్రమించి
బౌద్ధ దంతావళోద్భట ఘటార్భటి మీఁద
సింహరాజంబు ప్రసిద్ధి నెదిరి
జైన మహారణ్య సంఘాతముల మీఁద
నతుల దావానలంబై స్ఫురించి

ఆ. కపి లాక్షపాద కాణాద వైరించ
మతఘనాంధతమస మండలార్క
మండల ప్రకాండ ఖండ నోద్దండత
నట జయించె నా *కయాధ సుతుఁడు. 5

---

* హిరణ్యకశిపుని భార్య.

వ. అప్పుడు యుక్తులు తోచక ప్రతివాదులు భంగంబు నొంద సుధాతరంగంబులైన వాక్యాల విజృంభించి యున్న యెడఁ దండ్రి రోషోద్ధతుండై యున్న భగవత్ప్రభావం బెఱింగింప నిట్లనియె. 6

క. వినుము జనక! నిజసేవక
జనకల్పకమైన యట్టి చక్రియశము శో
భనమతులు వారు సన్నుతు
లనిశంబు నొనర్చి ముక్తులైరి ధరిత్రిన్. 7

వ. అది యెట్లంటేని వాసుదేవపరంబైన జపంబు జపియించి మున్నర్భకుండైన ధ్రువుండు ధ్రువస్థానంబున బ్రహ్మాది దివిజులకంటె మీఁదట నుండె నది యెఱింగించెద వినుము. 8

ధ్రువుని చరిత్రము

తే. గీ. భవ్యుడై భవుఁ డుత్తానపాదుఁ డనఁగ
నాప్తబంధుండు మనకు గుణాధికుండు
సాధురక్షణచణ శక్తి చక్రధరుఁడు
దుష్టశిక్షణ చణశక్తి ధూర్జటియును. 9

క. ధ్రువుఁడు తనకుం దనూభవుఁ
డవుట మహాధన్యుఁ డయ్యె నారాజున్ వై
ష్ణవ బంధుత్వంబు మహా
ధ్రువ పూర్వతపః ఫలంబు దొరకక యగునే. 10

సీ. ధర్మాత్ముఁడైన యుత్తానపాదున కతి
నీతి శీలునకు సునీతి యనఁగ
సురుచి యనంగఁ దేజోరాసులైన భా
ర్యలు గలరిరువు రుదారమతులు
వారిలో సురుచిపై వర్తిల్లు మోహంబు
రాజ చంద్రునకు సర్వజ్ఞ నిధికి
నప్రియమై యున్న యాసునీతికి ధ్రువుఁ
డను విష్ణుభక్తి నిష్ఠాధికుండు

ఆ.వె. గలిగె నాసురుచికి గారాపు బిడ్డఁడొ
క్కరుఁడు మోహరాశి కవితమూర్తి
తండ్రి తొడలమీఁద దాముద్దు గులుకంగ
ధ్రువుఁడు చేరవచ్చి వివశుఁడైన. 11

వ. ఉత్తానపాదుండు సురుచికి నోడి యుపేక్షించిన. 12

క. పతి చాగఁ దెలిసి సురుచియు
నతిగర్వ గ్రంథి యగుచు నాధ్రువుఁ గని నీ
చతనున్న నీకుఁ దగునా
తతమగు సుచ్చైర్మనోరథంబో వత్సా! 13

క. నీ కిది ప్రియమై యుండిన
నా కడుపునఁ [1]బుట్టి యతిఘనంబగు తపమీ
లోకములు మెచ్చఁ జేసినఁ
జేకూరుంగాక చింత చేసిన గలదే. 14

మ. అతియోగ్యత్వము నీకుఁ గల్గినను నేఁడయ్యో సపత్నీ తనూ
జత దూష్యత్వము నొందినాఁడ వతులైశ్వర్యంబుచే రాజు నీ
చతరుంగా నినుఁజూచె; విత్తు లధికశ్లాఘ్యంబులైనన్ నిరా
కృతముల్ గావె ఘనోషరస్థలుల నాకీర్ణంబుగాఁ జల్లినన్. 15

క. ఈ రాజాంకమునకు సుకు
మారుఁడు శూరుండు నా కుమారుఁడు దగు; వీఁ
డేరాజగు నీధరణీ
భారమునకు; నీకు నింకఁబాత్రత గలదే? 16

వ. అనిన రాజు నట్లనే సమ్మతించిన సామర్ష దుఃఖాశ్రుధారోరస్కుండై మాతృగృహంబునకు నేఁగి తల్లి యడిగిన, సురుచి దుర్వచనంబులు విన్నవించిన, వ్యథనొంది సునీతి మెల్లన నిట్లనియె. 17

ఆ.వె. అన్న! దుఃఖమేల యా సురుచి యథార్థ
మైన యట్లపల్కె; నల్పభాగ్య
నాముదారి గొల్వ నట్లొట కాత్మాప
రాధమది సహింప నర్హమనఘ! 18

1. బుట్టిఁ గఁ బుట్టి.

వ. కావున నాపదలు ప్రాపించిన ధైర్యంబు వదలక యనుభవింప వలయు; రాజు తండ్రి; సురుచి తల్లి; వీరిపై నలుగుదురే? సురుచి తపంబుచేసి పార్వతి రుద్రునకుం బలె మీ తండ్రికిం బ్రియకాంతయై నది. పెద్దల యెడ నైచ్యంబు చేసిన [2]నది నీకు ననాయుష్కరంబు. మత్తనూజుండవైన కతన రాజోత్సంగంబు గోరం దగునే? వారి కంటె నాధిక్యంబు గోరెదవేని హరిం బూజింపు; మతని యనుగ్రహంబున బ్రహ్మాదుల కైశ్వర్యంబు గలిగినయది; యన విని హర్షించి తల్లి కిట్లనియె. 19

సీ. అంబ! కృతార్థుండనైతి నే సకలకా
మప్రదుండైన యామధు విరోధి
గలిగె నాసకలలోకస్వామిఁ బాయక
కొలిచి సర్వామరస్థల పదోష
రి స్థానవీథి వర్తించెద; నమ్మహీ
నాయకాంక తలము నాకుఁ దగదు
మద్భ్రాతకే కాని; మౌనివర్తనమున
కబ్జజాదుల కలభ్యమగు నట్టి

తే.గీ. పదముఁ గోరెదఁ; జూడు మద్భాగ్యమహిమ;
నీ తనూజుండనైతి మహీతలమున
నాకలోకంబు నందును నన్ను నెంచ
నధివసించెద నుచ్చైః పదాంతరమున. 20

వ. అని పల్కి వెడలి పురోపవనంబున సప్తర్షులం గాంచి వారిం గాంచుటయే భగవదనుగ్రహంబుగాఁ దలఁచు కొని యా యవమానంబు వారికి విన్నవించి "హిరణ్య గర్భపురుష ప్రధానావ్యక్త రూపిణే, ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ శుద్ధ జ్ఞాన స్వరూపిణే" యగు నీ మంత్రంబు వార లుపదేశించిన యమునాతీరమధు వనంబున జపించుచు నీశ్వరుండు సాక్షాత్కారంబున హృదయస్థుండై కానుపించ దేవత లనేక విఘ్నంబు లొనర్చినం దరించి బాహ్యంబున సకలాత్మ భూతుండై యట్లే దేశకాలాద్యుపాధి రహితుండై ఘనచిత్ప్రకాశుండై నిలిచిన యప్పరమపురుషునిం గని తర్ష వర్షవాత మహోష్మ భవశరీర దుఃఖంబులు మఱచి ధ్యానంబుఁ గావించిన యప్పుడు గరుడవాహనారూఢుండై నిలిచి. 21

---

2. నవి నీకు నాయుష్కరంబు.

క. హరి మెఱసె రత్నమౌళ్యు
త్తరుఁడై నూతన [3]ఘనాంబుద స్ఫూర్తులతో
స్ఫుర దుదయాచల [4]మత్సర
నిరతిన్ బాలర్కుతోడి నీలాద్రియనన్. 22

ఆ.వె. అతని యాననము సమంచిత కుండల
ద్వయ విభాసి యగుచుఁ దనరె నికట
విలసదుచితకాంతి వెలయు బాలారుణ
ద్వయ సుపార్శ్వ నవ్యవనజ మనఁగ. 23

క. తగఁ గౌస్తుభమణి బింబిత
మగు జగము వహించి నిలుచు నచ్యుత రూపం
బగణేయ విశ్వరూపా
ధిగతంబై నిలిచినట్ల తేజము నందెన్. 24

క. చిత్రతర రత్నభూషా
పాత్రములై శౌరిదివ్య బాహువులు నిజ
స్తోత్రహిత [5]ఫలదన వపు
ష్పాత్రత్వ సురద్రుశాఖలై దీపించెన్. 25

క. శ్రీ మంతములై తత్పద
తామరసము లమరె నఖరధామముతో ను
ద్దామజ్ఞాన సుకృత కీ
ర్త్యామోద శ్రీలు నతుల కర్పించుగతిన్. 26

వ. ఈ రీతి విజృంభించిన నయ్యీశ్వరుండు ధ్రువునిం గాంచి దంతాంశు సంజ్ఞామృత ప్రవాహంబుచే గాత్రరేణువుం దొలంగింపుచు వరంబుఁ గొనుము. మద్ధ్యానాం చితేంద్రియ నిగ్రహంబున; [6]దుష్కరమనో నిరోధంబునం జేసిన తపంబునకు మెచ్చితి. వాయు నిరోధంబుచేసి నా యందుఁజిత్తంబు నిలిపినవాని మదాజ్ఞచే సుదర్శనంబు రక్షించు. సాధుబుద్ధి యగు నీవంటి ప్రపన్నుండు మన్మాయ జయించి బ్రహ్మ పరాయణుం డయ్యేనేని వానికి వరంబు లిచ్చుబుద్ధి నన్నుఁ ద్వరసేయు చుండు నని యానతి యిచ్చిన నచింత్యమానంబై మూర్తంబై ముందర

3. ఘనాఘన. 4. వరమత్సరముఁ బాలార్కు.
5. ఫలదనవపుష్పాత్రత్వ. 6. దుష్కర్మ.

నున్న చతుర్భుజ బ్రహ్మంబుఁ గాంచి యేమి సేయుదు నెట్లువినుతింతు నెట్లు సేవింతు నని యూరకయుండి హర్షాశ్రుపూర్ణుండై 'స్వామీ! ప్రసన్నుండవు గ'మ్మని యతిప్రయాసంబునం బలుకుచుండి దండ ప్రమాణం బాచరించి వణంకుచుఁ బులకించి యున్న యతనిఁ గరంబుల నెత్తినఁ దత్స్పర్శ హర్షోపచయంబున స్తవశక్తి గొంత మెఱయ మూర్తి [7]మద్వాగ్ జ్ఞాన నిభంబైన శంఖంబున నమృతబిందువు దొలంక ముఖమార్జనంబు గావించిన మున్నే విమలంబైన చిత్తంబునఁ ద్రిభువన గురు శంఖ చక్ర స్పర్శజన్యజ్ఞాన భానుండు స్ఫురింప నిట్లని వినుతించె. 27

సీ. జయ జయ లసమాన శంఖచక్రాసి శా
ర్ఙ్గ గదా [8]గ్రహణ భుజాగ్ర ప్రభావ
జయ జయ నిజదాన జనయోగ్య బహు కామ
భువనత్రయమయ సంపూర్ణ విభవ
జయ జయ సర్వాత్మ సంభూత భావజ్ఞ
సర్వ శరణ్య శాశ్వత వరేణ్య
జయ జయ దైత్యభంజన ఘన ప్రకృతి పూ
రుష కాల సంయుక్త రూప నాథ

తే. గీ. ఒక్కరుఁడ వీవె నిఖిలలోకోదయా వ
నాంతకారణమైన మహామహుండ
వొక్కరుఁడ వీవె సకలలో కోత్తరుఁడవు
కలిత శుభమూర్తి యెంచ నొక్కరుఁడ వీవె. 28

వ. ఇదిగాన నీ తత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగుదురో స్వామీ! యవికృత నిజ రూపుండ వగుట నీకు వివిధ భావము మాయచే విరుద్ధంబు గాదు. దినకర కరజాల [9]మూషరస్థాన సంగంబున నవికృతమేనియు నిజరూప వికారంబు వహించునట్లు నీ రూపంబు వైకృతంబును గారణంబునన వినంబడియె. ఆ వైకృత రూపము జగత్తని వేదంబులు పలికె. కారణం బగు నవి బ్రహ్మమును, సత్తునని విన్నవించు; నట్టి దేవ వంద్యంబులైన యీ రెండు రూపంబులు భజించెద. విశ్వమూర్తీ! నిన్ను వేదంబులు దశశతముఖునింగా, సహస్రాక్షి పాదునింగాఁ బలికె. మఱియును సహస్రముఖపాదాక్షి బాహూరునింగాఁ బలికె.

7. మహాగజ్ఞా. 8. గ్రణి. 9. మూషక.

వితతునింగా నణువుంగాను దీర్ఘునింగాను పలికె. బ్రహ్మభూతుండవై వితత విమలరూపుండవైన నీయందు నివిశ్రుతము వేత్తైయున్న యదియుంబోలెఁ జూడంబడి స్వాశ్రయాభిన్నం బయ్యె. జల మయం బగు ఫేనంబు గాన్పించి లయకాలంబున వేఱుగాని యట్లు వివిధ రూపంబు లన్నియు నిన్నుం గలయు. లోకంబులలో నగణిత పృథు శక్తివై యుత్పథస్థుల నాశంబు నొందింపుచుఁ బ్రణత జనంబుల ననంత జ్ఞాన దానంబులం బోషింపుచు నిన్ను సేవింపని వారిని ధన తనయ వధూజనంబులచే మోహంబు నొందింపు చుండుదు. నీ స్వేచ్ఛనే త్రిజగ దుదయ నాశంబులగు సకల స్వజన కామోత్పా దంబును, ఖలజన వ్యాపాదనంబును జేయుట స్తుతియింప వలయు; ననికాశ యగణిత గుణ సిద్ధుండవైన నిన్ను నుతించనేర. వంద నంబు సేయనేర. కందనిభా! శంఖంబు పూని యిందు నిభాననంబై సుందరావలోకనంబై సుచారంబై బృందారక జనవందితంబై సురూపంబైన నీరూపంబు సేవించెద. ఉత్తమ స్థానంబుఁ గోరి తపంబు సేయుచు సాధుమునీంద్రగోప్యుండవైన నిన్నుఁ గంటి కాచంబు వెదకుచు దివ్యరత్నంబు కాంచిన యట్లు కృతార్థుండనైతి. అపూర్వ దృష్టంబులైన నీ పాదపద్మంబులు గంటి విడువం జాలఁ గామంబులొల్లఁ గల్ప వృక్షంబుఁ జేరి [10]తుషామాత్రంబు వేఁడం దగునా? మోక్షబీజంబవగు నిన్ను శరణంబు నొంది, బహిస్సుఖంబులను భవించునా రత్నఖని తనకు సిద్ధించినఁ గాచమయ భూషణంబు యుక్తం బగునా? యుష్మత్పాదాబ్జ భక్తి యెల్లప్పుడు నాకు లభింప వరంబి మ్మీవరంబే మఱియు మఱియు వేఁడెద నని యాత్మసందర్శన లబ్ధదివ్యజ్ఞానంబునం బలుకు నతనిం గాంచి భగవంతుం డిట్లనియె. 29

సీ. విను రహస్యము వత్స! విష్ణు నారాధింప
ఫల మీతనికి నేమి గలిగె నంచు
జను లాడు కొనుదు రసాధు వాదంబు లి
ట్లెది లభింపక యుండ; నిష్టమైన
యుత్తమ స్థానమే నొకటి నీకిచ్చెద నీకుఁ
గల్పాంతమున మన్నికాయ సీమ
యందెద వఖిలగ్రహాధార భూతుండు
వైకల్పకాల ధ్రువాది లక్ష్మిఁ

10. తృషా.

తే. గీ. గాంచి సర్వైక వంద్య భాగ్యము వహించి
మత్ప్రసాదంబు వలన ధర్మగుణ శీల
యైన మీ తల్లి వరనీతి యాసునీతి
గారవించంగ నిఖిల విఖ్యాతి నుండు. 30

మ. అని లాలించి నిజాలయంబునకు నత్యంత ప్రసన్నైక హృ
ద్యనిరీక్షన్ నిజదాసుఁ దామరలి యత్యాసక్తి నీక్షింపుచున్
జనమింటన్ సురసిద్ధ సాధ్యవరులంచత్కల్ప భూజాత నూ
తన సూనంబులు భోరునం గురిసి రుద్యద్భక్తిమై నంతటన్. 31

క. పరమ పద మందె నీగతిఁ
బరమానందమున ధ్రువుఁడు; పరమాత్మ కృపా
పరుఁడై ప్రసన్నుఁడైనన్
గరము నసాశాస్యవస్తు గణములు లేవే! 32

ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి భగవత్ప్రభావం బెఱింగించుట

ఆ.వె. హరి ప్రసన్నమూర్తి యగుట ననేక వి
ఘ్నములు గలవు భజనకాలముననె
యలసతయును నిద్ర యతిభయంబులును గా
మాతురతయు మదము నాదిగాఁగ. 33

క. తరియింపరావు విఘ్నాం
తరములు హరిభజనవేళ; దర్వీకరశే
ఖరమస్తక రత్నమువలె
దొరకునె సుకృతులకుఁ గాక దుర్లభము లిలన్. 34

క. అరయఁగఁ గ్రోధాదులు శ్రీ
హరి కల్పమహీరుహమున కావరణంబుల్
దొరకంగ నీవు వానిన్
నిరసించిన యట్టి భాగ్యనిధికిం దక్కన్. 35

క. అరిషడ్వర్గ మహాఫణి
పరిగుప్త దురాప చక్రపాణి నిధానం
బురు విద్యనొందు వారిన్
నిరతము సేవింతు నిత్యనిర్మలు రగుటన్. 36

తే.గీ. హరి భజించుట దుష్కరంబని యుపేక్ష
సేయువాఁడతి నీచుండు శ్రీవిభుండె
యంతరాయంబు లణఁగించు నమ్మహాత్ము
శరణమని కొల్వఁ బ్రాపించుఁ బరమ పదము. 37

క. శ్రద్ధాతిశుద్ధభావ ని
బద్ధాచ్యుత భజన శుద్ధి బ్రాపించి యఘా
నద్ధాంతరాయములు చను;
నిద్ధ మహాదీపశిఖల నేగవె తమముల్ ? 38

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 39

ఉ. నాలుక గల్గియుం దురితనాశనకారణ విష్ణు కీర్తన
శ్రీలు వహింపఁ డెవ్వఁడ సుశీలుఁడు వాఁడు; విముక్తసౌధరా
ట్కేలికి నెక్క నిచ్చెన యకించి దుదారతఁ గల్గ నెక్కఁడే
బాలిశుఁ డట్టి మూఢుని నపాయరతుం దలఁచంగఁ బాపముల్. 40

తే.గీ. కాన గోవింద మాహాత్మ్య కథల యందు
నిరుపమానంద మొంది వర్ణించి సన్ను
తించి నర్తించినట్టి యా నియమపరుఁడు
పరమ భక్తుండు ఘనుఁడు సద్భాగవతుఁడు. 41

క. జలజాక్ష భక్తులం గని
పులకాంకురములు వహించు పురుషున కవియే
వెలలేని వజ్రకవచము
నలుగడ దురితాస్త్రచయము నాటునె వానిన్. 42

క. హరి దివ్య కథాశ్రవణాం
తరమున నానంద బాష్పధారలు వడి యాం
తర తాపత్రయ దహన
స్ఫురణంబులు మాన్పు నెట్టి పురుషులకైనన్. 43

వ. అని యప్పుడు ప్రహ్లాదుండు భక్త్యాహ్లాదంబునం బలికిన భగవత్ప్ర
భావంబు విని హిరణ్యకశిపునకు భగవదిచ్ఛవలన రజస్తమోద్రే
కంబున గర్వోత్సేకంబు వొడమ నంత. 44

మ. అతిరోషోద్భటుఁ డా హిరణ్యకశిపుం డాటోపతేజోమహో
ద్ధతి హుంకారము సేయునంతనె భయోద్భ్రాంతిన్ వణంకెన్ శచీ
పతి; భూభృద్గహనాంతరాళపతి విభ్రంశంబు దాల్పించె దే
వతలెల్లం జలియించి మ్రొక్కిరి భయవ్యాలోల చిత్తంబులన్. 45

క. మునివరులు ధ్యానయజ్ఞ జ
ప నియమ సముపాసనములు పాటింపక యా
తని మనసు వట్టి మధుసూ
దను వైభవ మాత్మయందె తలఁచిరి భీతిన్. 46

క. అతి దుఃఖశీలుఁ డని విని
యతనిని నిందించరైరి యాత్మజ్ఞులు శ్రీ
పతి కర నఖరచయముచే
దితి నుండెడువాఁడు గాన దితిజుండైనన్. 47

వ. ఇట్లు హిరణ్యకశిపుం డంతరంగంబునం గ్రోధ వార్ధి తరంగంబులు వెల్లివిరియ నిజకుల శత్రుండైన పుత్రునిం గాంచి చేరంబిలిచి. 48

క. ఉరమునఁ జేర్చి కుమారక !
పరమరహస్యంబుఁ దెలిసి పలికితి భళిరా !
తిరుగం బలుకుర మాధవ
హరి కృష్ణ ముకుంద శౌరి యచ్యుత యనుచున్. 49

వ. ఇటువంటి హాస్యదురుక్తులు పలికినవారిని శిక్షించి రాజ్యంబు వెడలం ద్రోయించితి; నీ వెచ్చట వింటి వనిన నిర్భీతుండై తండ్రితో నిట్లనియె. 50

మ. ఇటులం బల్కకు మెన్నఁడేని నసురాధీశా ! ఘనైశ్వర్య సం
ఘటనామూలము దుర్భవాగ్ని శమనాకాలాభ్రమౌ నచ్యుతో
త్కట మంత్రం బతిహాస్యమన్న భయశోకగ్రస్తుఁడై దేవతా
తటినిన్ స్నాన మొనర్చినం గలుగునే తండ్రీ ! పవిత్రత్వముల్. 51

వ. కావున హాస్యం బనినఁ బాపంబు దీర నేనుమారులు కృష్ణా యని స్మరింపుము. మాయ సృజించిన జనులను దారుప్రతిమలంబోలెం

ద్రిప్పుచు నున్నవాఁడు. తదీశ్వరశక్తిం బాసి నిమేషోన్మేషంబుల యందేని సమర్థుండు గాఁడు. నీ వసాధువచనంబులు వినక సర్వేశ్వ రుని వేఁడుకొనుము. పూర్వపాపంబు లేనియుం దొలంగు. ఈ యైహికంబు సుఖంబుగాఁ గోరుచున్నవాఁడవు. తద్దుఃఖం బెఱింగించెద. 52

ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి భవదుఃఖ స్వరూపం బెఱింగించుట

సీ. కేవల బహుమలా కీర్ణమౌ జనని గ
 ర్భంబున సౌకుమార్యము వహించి
యుల్బంబులో స్రుక్కియుండి సంభుగ్న క
 రాస్థి పృష్ఠాధికుం డగుచు మర్త్యుఁ
డత్యామ్ల కటు [11]సుతీక్ష్ణాక్షాత్యుష్ణ లవణంబు
 లగు తల్లి భుజియించు నట్టి [12]భోజ
నముల వేదనలంది నలఁగి నిజాంగ ప్ర
 సారణాకుంచన శక్తి లేక

తే. గీ. యనిశ మలమూత్రపంక లిప్తాంగుఁ డగుచు
జన్మశతముల చైతన్య సరణిఁ దలఁచి
పరితపించుచు నిజకర్మబంధనమున
గర్భ దుఃఖంబు గాంచు నగ్రంబు నందు. 53

వ. ప్రాజాపత్యవాతపీడ్యమానాస్థిబంధనుండై ప్రబల సూతిమారుతంబులచే నధోముఖుండై క్లేశంబున మాతృజఠరంబు వెడలి మహామూర్ఛనొంది బాహ్యవాయు సంస్పర్శంబున విజ్ఞాన భ్రంశంబు నొంది శరీరంబు కంటకంబులం బొడిచిన యట్లు, క్రకచంబులం జీరిన యట్లు వేదన లంది పూతి వ్రణంబులతోఁ గ్రిమియుం బోలె ధరణిం బడి కండూ యన పరివర్తనంబుల యందు నసమర్థుండై స్నానపానాదికంబుల యందేని పరేచ్ఛంగాని తాఁ జేయ నశక్తుండై కీట దంశాది బాధల నొందియు వారించుకొన దక్షుండుగాక పొత్తుల పయిం బవళించి దుఃఖంబు లనుభవించు బాల్యంబున మూఢాంతఃకరణుండై యజ్ఞాన తమశ్ఛన్నుండై యే నెవ్వండ? నెచ్చటికి నేఁగుచున్న

11. సుతీక్ష్ణ లవణంబులగు. 12. వస్తుభోజ.

వాఁడ? నే రూపంబువాఁడ? నేబంధంబున బద్ధుండ నైనవాఁడ? కారణం బెయ్యది? కార్యం బెయ్యది? యకార్యం బెయ్యది? వాచ్యం బెయ్యది? యవాచ్యం బెయ్యది? ధర్మం బెయ్యది? యధర్మం బెయ్యది? కర్తవ్య మెయ్యది? యకర్తవ్య మెయ్యది? గుణదోషంబులు గలయది యెయ్యది? యని తెలియక శిశ్నోదర పరాయణుండై కార్పాసబీజంబు తంతు కారణ పక్షౌఘంబులచేతం బోలె నానా దుఃఖంబులచేతం బరిప్లుతుండై యుండు. యౌవనంబున నర్థార్జన దుఃఖంబుల నర్థావన దుఃఖముల నృపాలాదులచేత నర్థ వ్యయ దుఃఖంబులం బొరలుచు వ్యర్థోద్యోగంబు నంది యణంగుచు నుండును. 54

క. పుత్ర కళత్ర క్షేత్ర సు
మిత్ర ధనాద్యములచేత మెలఁగిన సుఖముల్
చిత్రముగ నున్న కైవడిఁ
బాత్రములే ధర్మ సౌఖ్య భాగ్యక్రమముల్. 55

సీ. ఈ భవంబుల యందునెన్నెన్ని యోనుల
జనియించు విగత విజ్ఞానుఁ డగుచు
నలరి తత్తద్యోనులందు వైరాగ్యంబు
నందండు సుఖముగా ననుభవించు
నరకంబులోపల నలఁగి దేహముమీఁది
యాన మానఁడు నిరాయాస బుద్ధి
నాత్మ జాయాతన యాగారపశు ధన
ద్రవిణ బాంధవమైత్రిఁ దగిలి యాత్మ

తే. గీ. యందుఁ దను మెచ్చుకొనుచు నత్యంతదురిత
కోటు లొనరించుకొనుచు దుష్కృతి తాత్ముఁ
డగుచు సంసారచక్రంబునందుఁ దిరుగు
మానవుఁ డగమ్యతర దేవమాయ కతన. 56

తే. గీ. ఆత్మలో దారపుత్రధనాది మోహ
ములు మహాదుఃఖతర బీజములు చెలంగి
తనువు భేదించి వెడలి చేతనుని బ్రాయ
మునఁ దపింపఁగఁ జేయు నమోఘశక్తి. 57

తే.గీ. స్థిర మహాదుఃఖవాహిని సింధువయ్యె
ముదిమి యెన్నియవస్థలఁ బొదలు మృత్యు
ఖతి సన్నిహితంబుగఁ బెక్కులేల
వార్ధకము వంటి దుఃఖ మివ్వసుధ గలదె ? 58

వ. మఱియు వహ్న్యంబు వాతాసి మృగాహి పక్షి పశ్వాదులచేత జనునకు మృతిభయంబు ప్రాపించు నింక నిన్ని యననేల ? నెయ్యదియు జనులకు నాశకరంబె. నాశహేతువులు కాని దేశకాలంబులును లేవిట్లు భవంబున విమర్శింపుచు సుఖం బెఱుంగమి నెట్లు వితర్కించిన దుఃఖకరంబులే యగును. 59

సీ. ఆధ్యాత్మికంబును నాధిభౌతికము నా
నాధిదైవికమన నమరియుండుఁ
దాపత్రయంబందుఁ దనరు నాధ్యాత్మిక
మగు నది శారీరక మనఁగ మాన
సంబన రెండయి జరగుఁ బీనస శిరో
రోగ [1]భగంధరాకోజ్వలోగ్ర
గుల్మ శూల శ్వాస కుష్ఠాతిసారాది
కంబయి శారీరకంబు వెలయు !

తే.గీ. మానసిక మెంచి చూడఁ గామ మద లోభ
మాన విద్వేష భయరోష మత్సరావ
మాన శోక దురీర్ష్యా మమత్వ మూర్ఖ
తా దురాచరణంబు లిద్ధరణిలోన. 60

క. మృగ ఖగ మనుజ పిశాచో
రగ రాక్షస ముఖ్య పీడ ప్రాపించినచో
నగు నాధిభౌతికంబన
నగణేయంబైన తాప మతి చిత్రముగన్. 61

క. శీతోష్ణ వర్ష విద్యు
ద్వాతాంబు ముఖ ప్రభూత బహుతాపము వి
ఖ్యాతముగ నాధిదైవిక
మై తగు శాస్త్రక్రమమున నారసి చూడన్. 62

సీ. స్థావర క్రిమి జలచర పక్షి పశు నర
దేవ ధర్మాత్మ ముక్తి పరజాతి
క్రమమున నెంచఁగఁ బ్రథమంబు లవి ద్వితీ
యంబుల కన్న సహస్ర భాగ
సమధికంబులును సూక్ష్మంబులు సూక్ష్మసూ
క్ష్మంబులు సూక్ష్మతరంబు లట్లె
సుస్థూలములు స్థూలసుస్థూలములునునై
స్థూల తరంబులు లీల మెఱయు

తే.గీ. కర్మబంధ నిబంధ నోత్కటములైన
ప్రాణు లుండని చోటు [13]విశ్వంబునందుఁ
గలదె యంగుః కాష్ఠమ కళయునైన
నిర్ణయించిన నీధరణీతలమున. 63

వ. దేహాంతరంబునఁ గొన్ని యాతనల నొంది దేవ నర పశు పక్షి తిర్య
క్స్థావరత్వంబులు గాంతురు. వాచిక కర్మదోషంబునఁ బశుత్వ మృగ
త్వంబులును, మానసిక కర్మదోషంబున నంత్యజత్వంబును, శారీర
కర్మదోషంబున స్థావరత్వంబు నొందుదురు మఱియు. 64

సీ. అతిభయంకరులైన యమకింకరులు క్రోధ
తామ్రాక్షులై వేగఁ దారసిల్లఁ
గని వివశత నొందఁగా వారు యాతనాం
గంబులో నిల్పి దుష్కర్మ గళము
కఠిన పాశంబులఁ గట్టి యీడిచి తెచ్చి
రాజభటులు సాపరాధులఁబలెఁ
దూలించి సంతప్త తాలుకాన్విత కాప
థంబున నడిపింపఁ దాప మంది

తే.గీ. యపుడు క్షుత్తృష్ణ లుదయించ నతికశాప్ర
హారములు వీఁపుపై నొడ నత్యశక్తి
నిర్జర స్థలముల వెంట నిలువనీక
తరుముకొని పోవ మూర్ఛిల్లి తేరితేరి. 65

---

13. లోకంబు నందు.

తే. గీ. ఒనర నవతి నవసహస్ర యోజ నాధ్వ
ముద్ధతంబుగ మూఁడు ముహూర్తములను
శమన భటు లిరువురు మహాసాహసికులు
యమ నివాసంబుఁ జేర్తురు యాతనలకు. 66

సీ. నిబిడోల్ముకచ్ఛట నిజమాంసచయముఁ గా
వించి యుగ్రతఁ దినిపించి రొక్క
యెడ నొక్కరునిచేతఁ దొడిమడ నొనఁగించి
రుగ్ర మహోర్వటి నుగ్రలోహ
ముఖ గృధ్రములచేత ముహురాంత్ర కృంతనం
బొనరించి, రధిక మహోగ్ర సర్ప
వృశ్చిక దంశాది వివిధ దంశనముల
వేదన లందించి, ద్వీప మహీధ

తే. గీ. రాగ్ర పాదంబుగాఁ ద్రోఁచిరంబు గర్త
రుద్ధులం జేసి యాయుధ విరుద్ధులైన
విడువ కంతంత బాధించి వేగఁ గనలి
శమన దూతలు దుర్వారశక్తి మెఱసి. 67

వ. తమిస్రాంధతామిస్ర రౌరవాదులైన యాతనల నరులనేని, నారుల నేని యన్యోన్యసంగ దోషంబునం బొందింతురటుగాన సర్వ జగత్పూర్ణుండైన భగవంతుని భజించిన సకల దోషంబులు నణంగు మఱియు, 68

క. పలుకుట కుడుచుట కట్టుట
నిలుచుట తిరుగుట సుఖించి నిద్రించుట, లో
కులకు హరిప్రేరణమునఁ
గలిగినయవికాని వేఱె కలుగవు తండ్రీ! 69

వ. కావునఁ దామసబుద్ధి విడిచి పూర్వంబునం జేసిన హరి పూజనంబుల లభించిన మహైశ్వర్యం బనుభవింపు చున్నప్పుడుం బూజింపుము. కృతఘ్నుండవు గాకుము. సర్వేశ్వర కల్పితస్వభావంబు విడువ శక్తుండు లేఁడు గానఁ దండ్రియేని గురుండేని యహిదంష్ట్రాగ్రంబు పయి వ్రేలు చాపిన వారింప వలయునని న్యాయంబునం బలికితి, నీ యపరాధంబు క్షమింపు మని పాదంబులం బడినఁ దద్దైత్యపతి యిట్లనియె. 70

హిరణ్యకశిపుఁడు హరిభక్తి విడుమని ప్రహ్లాదుని మందలించుట

సీ. తగునె నీకు నశక్తిధరణీసురోచిత
కర్మంబు సేయ మద్గర్భమున జ
నించియు ధూర్తులౌ నీరజేక్షణ పక్ష
జనులు వచించు నిస్సార బుద్ధిఁ
బలికితి వీరీతి బ్రాహ్మణ దుర్గోష్ఠి
వలకద శోభన కళకు మూల
మన్మత్కులోచితమైన తేజము నీకు
నెవఁడు తప్పించె నిద్ధశక్తి

తే. గీ. మణి జపాసూన సంగతి మాడ్కి సంగ
దోషమున సంభవించు తద్గుణము నిజ కు
లాభి వృద్ధికిఁ దనవారి నాచరించి
తిరుగుటయ నీతి యింకనేని తెలియఁ జూడు. 71

క. హరి పక్ష క్షపణాధిక
తరతేజము మత్కులోచితం బగు బిరుదా
హరిఁ జేరి కొల్చితివి యా
పురుషాధము నట్లు లజ్జఁ బొందక వత్సా ! 72

చ. సకల జగత్ప్రభుండ నగు సాహసశాలికి నాకుఁ బట్టివై
యకట ! భజింప నేమిటికి నన్యుని ? నెక్కిన వానికిన్ మదో
చ్చకరివరంబు కొంచెమగు సామెత గాఁగఁ బరోక్తి నిష్ఠన
ర్భకుఁడవు గాన మన్మహిమ పౌరుషమింతయుఁ గాన వేమనన్. 73

ఉ. నాకు ప్రభుండు లేఁ డఖిలనాథుఁడ నేనె; ప్రతాపశాలినై
యేకరథంబుగా జగములేలు నితండె ప్రభుండు, దేవుఁడున్
లోకగురుండు నిస్సమబలుండు; గుణాఢ్యుఁడ; నేనె యిన్నిటన్
శ్రీకరమూర్తినై వెలసి చిత్రవిచిత్రత నుంటి వేడుకన్. 74

వ. దేవతలలో విష్ణుదేవుం డనంగ దేవోత్తముం డొకండు గలండు. శంబ
రుండువలె మాయగలవాఁ డతనిఁ బెక్కుమారులు జయించితి,

నాకంటె నాతఁ డధికుండని నీకే ద్విజులు బోధించిరి ? వారిం
దోడ్కొని తెమ్ము, భాషించెద; విష్ణుం డెట్ల యట్లనే సర్వోత్కృష్టుండ,
నతని విడిచి నిజకులోచిత శౌర్యంబు వహించి, యోరి! సింహ
కిశోరంబ! దేవ మృగవ్రజంబులతో నుండ నర్హంబె నీకు ? నీ పౌరు
షంబు చూపు మనిన నంజలిచేసి ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె. 75

సీ. దైత్యేంద్ర ! యిన్నియుఁ దగుఁ ద్రిజగజ్జయ
సంపద నీకు; నోస్వామి ! నేడు
ప్రాకృతుండవు నీవు పరమాత్మయైన యా
హరి నిజాంశంబున నవతరించి
యిట్ల యుండక యున్న నీ శౌర్యమీ శక్తి
యీ మహైశ్వర్యంబు నేలకలుగు !
నిది వితర్కింపక యేల పల్కితివి బ్రా
హ్మణ గోష్ఠి విడుమని యనృత భాష ?

తే. గీ. యంధతమసబిలము చొచ్చునపుడు దీవ
మెట్లు దిగనాడ వచ్చు ? సమిద్ధమత్స
రాన్విత ద్వేషమున నిట్టులాడఁ దగునె
యకట నీకిది ధర్మమే యసురనాథ ! 76

వ. సన్మార్గ దర్శనంబునకుం దనకన్నులు దానె చెఱచుకొనిన వాఁ
డమృతాస్వాదఫలం బగు సాధుసంగంబు విడిచిన వాఁడు; భవోద్దీపనా
నలంబైన ఖలసంగంబు నొందవచ్చునే ? విష్ణుండు సర్వమయుం
డగు నందునేనియు ద్విజులు ప్రధానతనువులు; వారి విడిచి వృథా
జన్మంబు గావించుకొనం దగునే ? గోబ్రాహ్మణులు పరదేవతలు;
హవిర్మంత్రస్వరూపు లొకచో మంత్రంబు లుండు. ఒకచో
హవిష్యంబు లుండు. విష్ణు శక్తి బ్రాహ్మణాధారంబు. సమస్త జగ
దాశ్రయం బైనయది. విప్రుల నాశ్రయించి దేవయోనులు బ్రతుకుదురు.
దేవతల కేని పరదేవతలైన బ్రాహ్మణులకు నెవ్వఁడు వందనంబు
సేయండు ? బ్రాహ్మణులు జగద్రథంబు నడుప నక్షంబు లైనవారు.
మ్రొక్కినఁ బూజించినఁ దలంచిన రక్షింపుదురు. నరులకు
గోబ్రాహ్మణుల కంటె దృష్టాదృష్టహితంబు లేదు. దర్శన స్పర్శన
కీర్తనంబులచే గోబ్రాహ్మణులు పాపంబులు హరింపుదురు. నిత్యోప
పాపాగ్నినవశులైన జనుల నీలోకంబులు మ్రింగవే గోబ్రాహ్మణులు
వారింపక యున్న భవవ్యాధిక్లిష్టులైన వారికి దివ్య జ్ఞానౌషధం

బొసంగి రక్షించు. దైత్యులకు గోబ్రాహ్మణులు విష్ణు పరమపద నిధానంబుఁ దెలుపు సిద్ధాంజనంబు మూర్తులు; గోబ్రాహ్మణుల నిర్జించుఁగని వాఁడు నిర్విషాణ పశువనిన విని హిరణ్యకశిపుం డాగ్రహించి వెడనవ్వు నవ్వి యిట్లనియె. 77

మ. అవురా ! యెంత మహాద్భుతం బిది ! ఘనుం డస్మత్కులాంభోధి సం
భవుఁ డీ బాలుఁడు తా బిడాల మెలుకన్ బ్రార్థించినట్లన్, భుజం
గవితానంబు మయూరముం బొగడురేఖన్, శ్రీ మనోనాథు ను
త్సవ లీలన్ వినుతించ నిట్టిదియె మందత్వంబు దుర్బుద్ధియున్. 78

క. మత్సుతుఁ డవయ్యు నీవు ని
రుత్సవమతి నజ్ఞునట్ల యుండి, విహీనా
స్మత్సేవకుల నుతించెదు
మత్సాహస ధైర్య శౌర్య మహిమలు వినవే ? 79

క. వాయసము చూతవనమునఁ
బాయక వర్తించి నింబ ఫలకాంక్షకునై
యా యడవిఁ దిరిగి నట్లున్
బాయునె హరి నెఱుఁగుదువె దురాత్మక ! యనుచున్. 80

సీ. మనకు నీ హరి నుతి వినుట యుక్తమె ? యెందు
నున్నవాఁ డాహరి ? యోరి ! తంతు
జాలంబు లేకయ, చేలంబు నేసిన
గతి, నభిత్తిని చిత్రకర్మ కలన
గావించి నట్టులు, గగన పుష్పము సౌర
భాఘ్రాణ మొనరించు నట్టుల, నిర్వి
షయుఁడైన శ్రీహరి సన్నుతించెదవు శి
శుత్వంబు నొంది యశుద్ధ బుద్ధి;
తే. గీ. సూక్ష్మదృష్టుల మా హరిఁ జూడ; మల్పుఁ
డెవ్వరుఁ డెఱుంగు మాకంటె ? నీదురుక్తి
విడువు మని నిందసేయు నా విభుని గాంచి
జ్ఞాన పాథోధియైన యానూనుఁ డపుడు. 81

ఆ.వె. కనలి చెవులు మూసుకొని, తను మాత్ర బా
లకుఁడు; వాఁడు, చాపలమున ఖిన్నుఁ
డగుచుఁ, బరమగుప నిరంతరాహితుఁడైన
గుఫుఁ డవార్యుఁ డనుచుఁ గొంత నిలిచి. 82

వ. సత్యంబు నీవెఱుంగక యుండుట మునీంద్రుల కేని యెఱుంగం బడదు. జడస్వభావుం డజడస్వభావుని నెఱుంగునె? అతం డకల్పనుండు. నీవు బహు కల్పనుండ వతండు నిగూఢ తత్వము. నీవు ప్రకటార్థ దర్శివి. ఏ దేవులకు జ్ఞానంబుచేతఁ బరా యణుండైన విధాత కేవల చక్షురాదికము గావించె నాదేహులు కారుణ్య మాత్రంబై యతీంద్రియుండైన యతని నెట్లు నెఱుంగుదురు? మనం బతని నెట్లెఱుంగు? మాత్సర్యదంభస్మర పంకలిప్తంబైన యదిగాన నేనును లెస్సగా నెఱుంగ. సుఖాత్మయై సర్వమయుండైన యతని నెఱింగిరేనియు భేద ప్రావీణ్యము లేదు. నిశ్చయ మితండె విభుం డనవలయు. మాలిన్యంబు వహించిన మది శుద్ధ జ్ఞానం బెఱుంగనేరదు గాన వైరాగ్యంబను జలంబుచేత మాలిన్యంబు గడిగి కొని కొందఱెఱుంగుదురు. ఈశ్వరుం డస్మదాదుల కెట్లు గోచరుం డయ్యెడు. మాత్సర్య లోభ స్మరదోష శిష్యులమైన యేము విష్ణుని నెఱింగితి మేని నష్టాంగయోగ తంత్రంబులచేతఁ బర్ణభుజులైన మునులకు వృథాయాసంబుగాదా మేమన్ననో తాదృగ్గతి కాంక్షులమై యతి మాయా వృథాహతాశులమై యా యజు నెఱుంగ మొకా నొకప్పుడు కించిత్తు నెఱింగితిమేని యప్పుడే మాయ గప్పుచున్న యది. అది యెట్లంటేని విష్ణు దర్శనంబునకు మఱియుం గారణంబు వినుము. 83

తే.గీ. జ్ఞానమున కావరణము మత్సర పటంబు
తన్మహామత్సరంబు నేత్రములఁ గప్పు
కొనిన కతమున విష్ణువు గనక యునికి
నీకు సహజంబు గాదె యోనిర్జరారి! 84

వ. కన్నులు గప్పుకొనిన వాఁడేమి గనియెడి. భక్తి పూతుండవై చూచితివేని భగవంతుని సిద్ధాంజనాసక్త నయనుండై సిద్ధుండు దివ్యౌషధంబుఁగన్నట్లు గనియెదవు. స్వమాయచే సమస్త లోకములును

వశము చేసుకొనినయేని యీశ్వరుండు కేవల భక్తిచేతనే వశ్యుం డగును. 85

తే. గీ. అఖిల సుఖభాజనంబగు నా పరాత్మ
నొల్లక సమస్త దుఃఖాబ్ధి నొంది మునిగి
జనుఁడు మూఢాత్ముఁ డగుచు శోచ్యత వహించు
నేమి చెప్పుదు దైత్యకులేశ ! యింక. 86

మ. అటులం బుత్రుఁడు వల్కఁ దండ్రి పటుగర్వాభీలుఁడై భ్రూకుటీ
కుటిలాటోప పరిస్ఫుటోత్కట కటుక్రోధోద్భటాస్యంబుతోఁ
జటులోద్భర్జన వర్జమాఘనునిపై సంధించె నాత్మార్థ నా
నటదుద్భూత నృసింహ భావిభవ సన్నాహంబు సూచింపుచున్. 87

వ. ఆ మూఢుండు గోవింద శరణ్యుండైన సుతుని భటులచే నిజాయుశ్శే షంబునుంబోలెఁ ద్రోయించి, తద్గురుని వక్రంబుగాఁ జూచి హొమ్మ హొమ్మ లెస్స లెస్స; ఈ శిశువు నిట్లనే చేసితి వనిన మహాప్రసాదం బని నిజ గేహంబునకుం జని విష్ణుని విడిచి దైత్యు ననుచరించు కొని యుండె; నంత నద్దైత్యుం డా బాలకుని గురుని యింటనుంచి యప్పగించిన గురుభక్తి భూషణుండై వాఁ డశేష విద్యా విశేషంబుతోఁ గౌమారంబుఁ గాంచె; నాస్తిక్యం బసాధురతియుఁ గౌమారంబున లోకులకుం గలుగు. ఆ కౌమారంబున బహిర్విరక్తియు నంతరం గంబున హరి భక్తియుం గలిగి సకలకళల నితఁడు పూర్ణుండు గాక మున్నె ప్రకాశితానంద పదంబైన జ్ఞానచంద్రుండు సమస్త కళలుం బోషించె. జ్ఞానచంద్రునకు క్షయంబును, రాహు ముఖలయంబును దోషాన్వితత్వంబునుం బ్రాపింపక యెల్లప్పుడు నుదయించి కళంకము లేక హృత సర్వతాపశక్తియై ప్రకాశింప దైతేంద్రభయంబున గురుండు బోధింపకమున్న బ్రహ్మంబు సాక్షాత్కారం బయ్యె. సహస్రమార్గం బుల వెలుంగు హరిప్రసాద దీపంబున సకలంబునుంగాంచె. గురూప దేశంబు మహామతికేటికి ? మూఢమతికింగాక; నిరామయునకు నౌషధంబేటికి నుత్కట రోగ భావికింగాక యని విమర్శించి 88

క. సంపూర్ణ కళాలక్ష్మీ
సంపన్నుండైన సుతు నిశాచరపతి వీ
క్షింపుచు నానందము నను
కంపయు నుప్పొంగఁ బలికెఁ గడుమన్ననతోన్. 89

తే.గీ. బాల్యమున నీవు బ్రాహ్మణప్రవరు లాడు
నిష్ఠురోక్తి పరంపర నీఱుగప్పు
నిప్పువలె నుండి ప్రభలేక, నేఁడు వత్స!
జాడ్యమంతయుఁ దేరి తేజమున నుంటె. 90

సీ. అజ్ఞాననిధియైన యట్టి బాల్యము వోవ
నీహారముక్తుఁడౌ నీరజాప్తు
పగిది నుండిన నిన్ను బ్రాహ్మణు లేరీతిఁ
జేరి బోధింతు రశీల పథముఁ
బ్రాయంబునందుఁ దద్బ్రాహ్మణులే నిన్ను
నిట్లు శిక్షించిరి హిత మెఱింగి;
రాజ్యభార దురంధరత నీవు గైకొన్న
సుఖమున నుండెద శుభము లొంది;

తే. గీ. యఖిల దుష్కంటక నివృత్తి నవనినేలు
నీ మహైశ్వర్య మీక్షింప నెమ్మిపుట్టె;
గురుఁడు నినుమెచ్చె విద్యాధికుండ వనుచు
వీనులకు నది విన నేఁడు వేడ్కయయ్యె. 91

తే.గీ. శత్రు దారిద్ర్య మెల్ల లోచనములకును,
సుతుని సూక్తులు చెవులకు, వితత యుద్ధ
రంగ రంగద్వ్రణంబు గాత్రంబునకు, స
ముద్యదభిమానులకును మహోత్సవములు. 92

వ. అని యిట్లు. 93

క. నికృతప్రజ్ఞా సంపద
వికటంబుగఁ దండ్రి వలుక విని నిశ్శంకా
త్మకుఁడై ప్రహ్లాదుఁడు యో
గికులాగ్రణి యుత్సవంబు గీల్కొనఁ బల్కెన్. 94

క. శ్రోత్రములకు విష్ణుకథా
పాత్రప్రథితోక్తులే యపారోత్సవముల్
చిత్రముగ నెట్లు పల్కిన
శ్రోత్రార్థమె యన్యమది సుదృష్టం బగుటన్. 95

తే.గీ. నీతిసూక్తియు శ్రావ్యంబు; నియతకావ్య
కథలవియుశ్రావ్యములు, మహాకఠిన ఘోర
ఘన భవోత్కట దుష్టాఘ కక్షవహ్ని
హరి నిరూపింతు రనిన సభాంతరమున. 96

తే.గీ. భవ్యమగు బద్ధమేని నబద్ధమేని
హరి నిరూపించునట్టి వాక్యంబు సాధు
జనులు పాటింతు; రది యతిశ్లాఘ్యమగుచు
నాగమోక్తుల కంటె విఖ్యాత మగును. 97

క. అనిశము నిజ సంస్కృతి వ
ర్ధనమగు నయ్యర్థశాస్త్ర తత్త్వం బేలా ?
తన తనువు నాటుకొను శ
స్త్రనికాయాఖ్యాన గరిమ సంగత మగునే ? 98

వ. నీతి ప్రకారంబుల సంపదలు గలవు. వానిచే బాహ్యమతులు పుట్టు. నా బాహ్యమతులచే దృఢనిబద్ధుండై భవాంభోధి మునుంగు దుర్మతి యైన వాఁడు; దరిద్రునకును మమతా బంధనంబులు గలవు. వీతరాగులు కొందఱు తద్భవ వార్థిఁ దరింతురు. అది గావున సంపదలు నీతి శాస్త్రంబు వలన సుఖంబుగాఁ గైకొనం దగదు. దుష్టౌషధాదికమువలన వ్యాధు లణంపం దగునే ? ఏ శాస్త్రంబున భవాభిధాన శాత్రవుం డణంగు. ఆ శాస్త్రంబు విద్వాంసులు మహా స్త్రంబు వీరభటుండునుంబోలె స్వీకరింపుదురు. 99

సీ. నీతి శాస్త్రం బేల నిశిచరనాయక
పరఁగు నీతులకు సంపదలు ఫలము;
విష్ణుమయ భువన వీధులలోపల
సాధన భేదంబు సంభవింప
దనిశంబు కర్తృసాధన సాధ్య భేదమే
నియుఁ గలదది మృషానిర్ణయంబు
సంపదలెన్నేని సాధ్యంబు లాయెనా
యిందున వానికి నేమిఫలము

తే.గీ. ప్రతిదిన క్లేశమార్జన ఫాలనముల
నట్లుగాపున ధన బాంధవాది రూప
లక్ష్మి విద్యుచ్చలంబు; చలంబుగాక
యున్న సంసార రుచి బుధుం డొందకున్నె. 100

క. అదిగాన బాహ్యలక్ష్మిన్
మదిఁదలఁచిన యట్టి దుష్టమతులకు సర్వ
ప్రదుఁడైన శ్రీవిభుండే
మొదలన్ సేవ్యుండు నీతిమూలం బగుచున్. 101

క. కారుణ్య సాగరం బగు
నారాయణుఁ డిచ్చు నిజజన మనోఽనుస్మృతిన్
బేరుగ బాహ్యాభ్యంతర
సారతరోదార సకల సంపల్లీలన్. 102

క. లీలాసృష్ట జగత్త్రయు
శ్రీలక్ష్మీనాథు హృదయసేవ్యుఁ గృపావ్యా
లోలు రమాపతిఁ గొలువక
జాలింబడి యొకని గొల్చు జడుఁడు ఘనుండే. 103

క. అని సుతుఁడు పల్కఁ దితినం
దనుఁ డుద్భటతప్తతైలధారలలో వా
రి నిషేకం బొనరించిన
యనూన రోషాగ్ని కన్నులంటఁగఁ జూచెన్. 104

హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని హింసింప భటులం బనుచుట

వ. చూచి యతి భయంకరులైన నిజకింకరులం బిలిచి వీని నింతింతలుగా విశసించుండు. ఎట్లు రక్షించునో యని యప్పుడే హరి సంస్తవంబు చేసిన ఫలం బనుభవించుం గాక; కాకోలూకకంక గృధ్రంబులకు వీని మాంసం బాహారంబుగా నొసంగం జేయుఁడు హరి స్తవంబు విడిచె నేని విడుపుండని నియోగించిన. 105

ఉ. ఉద్యతశస్త్రులై దనుజయోధులు తర్జనభరనాది వా
క్యోద్యమ రోషసాహస బలోద్ధతి శస్త్ర పరంపరన్మహా
విద్యుదనీకము ల్గులియ, వ్రేటులఁ బోటులఁ జేయ బాలుఁ డు
ష్ణద్యుతివోలె నుండె మధుశాసన శక్తిని వజ్రదేహుఁడై. 106

మ. కరుణాంబోధి ప్రసన్నుఁడై నిజకరాగ్రస్పర్శ సక్తిన్ నిశా
చరరాట్పుత్రుని మేనిపై నివుర వజ్రప్రాయుఁడై యుండి దు
ర్భర తద్వీరభటోగ్ర శస్త్రదురభేద్యస్ఫూర్తి వర్తించె; దు
స్తర రక్తవ్రణ వేదనాజనిత బాధారేఖ లేదింతయున్. 107

తే. గీ. అపు డకృత్రిమ రసశీలుఁడైన భాగ
వతశిరోమణి జ్ఞానాధివాసమూర్తి
ఘనునిఁ బ్రహ్లాదు సాంతరంగ ప్రసాదుఁ
జక్రహస్తుండు రక్షించెఁ జక్రధార. 108

క. అసమజ్ఞానాధికుపై
నసురాయుధపాళి వ్యర్థమై యచలాంచ
ద్బిసరుహాశకలంబుల గతి
వసుధాస్థలిఁ బడియె దివిజవరులు నుతింపన్. 109

క. భీకర తాపత్రయ శ
స్త్రాకంపిత హృదయుఁడైన యా భాగవతున్
బ్రాకృత శస్త్ర పరంపర
లేక మహోద్ధతుని నైవ నేమొనరించున్. 110

క. హిమ మనలమ్ముఁ దిమిరం బ
ర్యముఁ బన్నగములు విహంగమాధిపు నెదురన్
దమకించినట్ల దైత్యా
ధము లెదిరి యొనర్చు క్రూరతర కృత్యంబుల్. 111

తే. గీ. కాలకూట లయానల కాలరాత్రి
దండధర వజ్రధర పాశధరులు గూడ
ననఘు నెదురించలేరు దేవారి మశక
కోటు లెన్నేనియునుఁ గూడుకొనిన నెదురె? 112

ఆ.వె. హరి పరాత్మ యాత్మనధివసింపక యున్న
జనుల బాధ[14]పెట్టు సంతతంబు
నుగ్రతాప రాక్షసగ్రహ రోగంబు
లరయ నేమిసేయు నతని కరుణ. 113

క. పరమ పరాపరుఁ డగు నీ
శ్వరు[15]నత నిజగన్మయుం బ్రసన్నజ్ఞాన
స్ఫురణమున నెఱుఁగు నాతం
డరయఁగ సర్వాధికుఁడు కృతార్థుఁడు ధరలో. 114

క. ఆ యల్పవీరదైత్యా ని
కాయము ప్రహ్లాదు [16]నెదురఁ గదలింపంగాఁ
జేయవు నిజపద భజనో
పాయంబున, మేరునగముఁ బరుసము వోలెన్. 115

వ. అంత నాతని తేజంబు విని సంతాపంబు నొంది కొంత తడవు చింతించి స్ఫురద్గరళంబులైన యురగంబులం బిలిచి యవిరళం బగు గరళంబున దైత్యకులద్రోహియగు వీని నా తనయుండని చూడక హింసింపుఁ డని నియోగించిన. 116

క. అనివార్యరోష భీషణ
ఘనతరమరుదశనతీవ్ర గరళోద్భట నూ
తన దంష్ట్రాగ్నిని ఫణిసూ
దనకేతన భక్తిరతుఁడు తలఁకక నిలిచెన్. 117

వ. మఱియు నయ్యురగంబులు గరచి విదళించి యమునాహ్రదంబునం గృష్ణునిం జుట్టుకొనిన కాళియాహియుంబోలె హరిప్రేషితగరుడశత విదళితంబులై నెత్తురులు గ్రక్కుచు స్రుక్కుచు గోఱలు విఱిగి ఫణంబు లొరగి యొడలు చిఱిఁగి భోగంబులు వగుల నాదైత్యపతిం గాంచి దేవా! భవదాత్మజు నిట్టట్టుసేయ శక్తులముగాము. నీ వింత ఘనునిం గన్నవాఁడవు. మున్ను విషదృష్టిం జూచిన సముద్రంబు లింకు నద్రులు భసితంబులౌ నిదియేమి వింతయో! బాహ్యంబున మృణాళ మృదులం[17]బయ్యు నంతరంగం[18]బున దంభోళి ధారాకఠోరం

14. బిట్ట. 15. నతని. 16. నెదురఁ.
17. బగు. 18. బగు.

బతని యంగంబని విన్నవించిన మంత్రులుం దానునుజింతించి యితండు దండ సాధ్యుండు గాఁడని సాంత్వనమునం బిలిచి సుతునితో నిట్లనియె. 118

సీ. ప్రహ్లాద ! దుష్టస్వభావుండవైన, నా
కాత్మజుండవు నిన్ను హాని సేయఁ
దలఁచిన నామది దయవుట్టె; భీకరో
రగదైత్యపతుల దుర్వారశక్తి
వెఱపింపఁ బంచితి; విశసించుమనిన ని
న్నెవ్వరు రక్షింతు ? రిప్పుడే న
నుగ్రహించితి; నిన్ను నిగ్రహానుగ్రహ
శక్తునిఁగా నాత్మ సమ్మతింపు;

తే. గీ. పేరు పెంపును రూపంబు బిరుదులేని
హరి భజింతి; వీఁకనైన నతని విడువు;
రాజదయ నిత్యమని నమ్మరా; దకార్య
కరణమున శిక్షసేయుచు రరులువోలె. 119

వ. కావున నస్మద్విరోధి నాశ్రయించి యేమి యనుభవించెదవు ? తన యంతనె సకలవైభవంబులు గలిగి యున్నవాఁడవు; మూర్ఖతపదలుమని తండ్రి పలికిన విగుర్వవచనంబులు విని పరమ భాగవతుం డిట్లనియె. 120

ఉ. వాసిగ నీవుపల్కు నయవాక్యము లన్నియు వేయుమార్లు నేఁ
జేసెద; నింక నాత్మబలచింతనలేక పరాశ్రయంబుచే
గాసిలనేల వీఁడు ? రిపు గంథము లందివి హృద్యసంపదన్
భాసిలునట్టి వాక్యములు; పల్కక యుండినఁదోఁచు నెప్పుడున్. 121

వ. అరివర్గ[19]మన నరిషడ్వర్గంబుగాని వేఱలేదు. పాపతరంబైన యీయరిషడ్వర్గంబు స్వాధీనంబగు నానందంబుఁ బొందనీయదు. కామాది వంచితుండై యా జనుండు ప్రకృతియుక్తంబగు స్త్రీ ప్రసంగంబున భ్రాంతుండై పితృ మాతృ పక్షంబు వదిలినట్లు శ్రీమన్నారాయణుని వదలియుండు. వేయింట నొక్కరుండు విరక్తుండై హరి భజనంబు

19. మందె.

సేయ స్మరాదులు తృషిత[20]సురభి నిహ్రదంబు చేరకయుండ మూర్ఖులు వారించిన యట్లు వారించు; నీ రిపువక్షంబు విడిచెద. తండ్రీ! ఎయ్యది యాత్మీయబలంబని పలుకం బడియె నది విష్ణు బలం; బా విష్ణుండె సకలాత్మభూతుండు; తదన్యసేవ పరసంశ్రయము; శత్రుల విడిచెద; పరుల భజింప; నీశ్వర బలంబే నా బలంబు; తత్ప్రతిజ్ఞయుష్మత్ప్రసాదంబున సత్యంబగుం గాత. శ్రీహరి నామ రూపంబు లేనివాఁడని దోషయుక్తంబుగాఁ బలికిన నేమి? యదియును గుణవంతంబె యగు; స్వసనామరూపశాలి యగు నతం డెట్లు సేవింపం దగు? సనామరూపత్వ విముక్తికొఱకు ననామరూపంబై యవికృతంబైన తేజంబు సేవింపందగు. కార్పణ్యంబు విడుచుటకుఁ గార్పణ్యంబు గలవాని సేవింపందగదు. కార్పణ్యంబు లేని ధన[21]వంతు సేవింపం దగదు. అస్థూలంబై యహ్రస్వంబై యనణువై యదీర్ఘమై యనామ రూపంబైన యనంతవస్తు వెయ్యది యదిభవ భీరువులైన వారిచేత సేవింపందగు; నదియ బ్రహ్మంబును, విష్ణువును; ఆ తేజంబునేఁ గోరుదు; నతిగుహ్యంబై పరమ యోగి యోగ్యంబై పరతత్త్వ నిష్ఠం జెందిన యీ కథ యిట్లుండనీ నోరికిం దగని కబళంబు గ్రహింప శక్యంబై అనామరూపుండైనను పుణ్య సహస్రనామంబు లందని లీలా ధృత శ్రీమదనంతశక్తిం దనరి, దుష్టాంతకుండై, శిష్టజనేష్టదాతయైన, హరి సేవింపందగు. హరి సహస్రనామంబులయందు నొకటి దలఁచిన నొకటి కీర్తించినఁ దత్ఫలం బింత యంత యనిన వారిని దేవతలు నిందింతురు. పరబ్రహ్మంబైన యీ విష్ణువు హుతాశన రూపంబునేని వైష్ణవ రూపంబునేని భిన్నోపదేశులైన మునులు స్మరించి, యమృతత్వంబు నొందుదురు. కొందఱా యీశ్వరుని రూపంబులు విధిక్రమంబున సేవించి స్మరించి కాలమృత్యువుం దరింపుదురు; స్థావర జంగమంబులై పృథగ్విధంబులైన నామ రూపంబులన్నియు నా విష్ణు రూపంబులే; ప్రపంచ రూపుండైన విరాట్పురుషుండు నతండె; యిది విస్మయకరంబె; [22]ఫణులు దైత్యులు చెనకలేక యుండుట విష్ణుని మాయ; యతనిచేతనే కల్పితంబై(న యది) యతనిశక్తి నెట్లు

---

20 సురభి నిర్హ్రాదంబు చేరకయుండు. 21. వంతుండు.

22. ఫణంబులు.

నాక్రమించంగలదు ? ఇంద్రజాలం బెఱింగిన నరుండు గరిపించిన యుగ్రపన్నగంబు లతని భయంబు నొందింపంగలవే ? ఇట్లు సర్వ కామప్రదుండై భవాబ్ధి తరణియైన విష్ణువును ద్వేషింపుచు నాత్మ ద్రోహులై యవివేకులు ఖగంబులు పక్వవనంబులు విడిచి తిరిగి నట్లు చరింపుదురు. సత్కార్యంబైన నసత్కార్యంబైన ప్రభుప్రేరణ చేతనే కావించి విచిత్ర కర్మానుగత బుద్ధి నంధులై యస్వతంత్రులై యేమేమి గావింపరు ? గురునియెడ క్షోభకరంబైన వాక్యంబు నాకుఁ బలుకుట యుక్తంబుగాదు. న న్ననుగ్రహింపుమని మ్రొక్కి యేమి యైన నేఁజేసిన యది నే ననుభవించెదనని యూరకయున్న దైత్యుండు నన్నిదిక్కులు నీక్షించి మాయా భేదంబున నిట్లనియె. 122

సీ. ఎంత మూఢుఁడు [23]వీఁడు; నీక్షింతిరె వీనిఁ
బోషించిన ఫలంబు ? బుద్ధి దప్పెఁ;
బ్రతికూలములు నాకుఁ బల్కెడు; వీని వా
క్యంబులయందు సారంబు గలదె ?
అన్నియుఁ బరికింపనౌర యోరి దురాత్మ
భాషించెదవు మూఢ ఫణితి నిట్లు;
నా కంటె మంత్రి రత్నంబుల కంటె యు
క్తిని గుశలుండవే ! తనయ ! నేఁడు ?

తే. గీ. ముదిసి రోగ విశీర్ణాంగములఁ గృశించు
వాఁడు పల్కినఁ దగుఁగాక వయసు గలిగి
రాజ పుత్రుండ వై నవ్వరమణులుండి
యూర్వశికిఁ గ్లీబుఁడునుబోలె నునికిఁ దోఁచె. 123

క. మందాత్మ ! నీవు ధార్మికు
చందంబునఁ బల్కెదవు మృషా వచనంబుల్
[24]నిందించెదు నేఁ బరమా
నందంబునఁ బల్క దైత్యనాయకు లుల్కన్. 124

వ. కాంతాకేళిరసోజ్జ్వలంబులైన విషయంబు లనుభవింపు; మాయువు వృథ సేయకుము ; సాభిలాషదృష్టులై మదించిన ముదితలతో

23. వీనినీక్షించి. 24. నిందించెదు నే పరమా.

రమింపుము; బ్రహ్మానుభవంబు శ్లాఘ్యంబు గాదని యెప్పుడు మదిం దలంపవు; మృగయాద్యూత గీత రసానుభవంబు చేసి వివేక శిక్షా గురువుల ముందర మున్ను పల్కిన యట్లు పల్కనేరవు; మద్భుజాబలగత భౌమ దివ్య విషయంబు లనుభవింపుము; [25]నిధానంబుపై నధిష్ఠించి దైన్యంబు చెప్పకొననేల? అటు వల్కెద వేనిచ్చిన సుఖంబు విడిచి యుపేంద్రుని వలన నేమి యనుభవించెదవు? నా యాజ్ఞ శిరంబునం దాల్చిన దేవేంద్రునిం జూడవే? యని హిరణ్యకశిపుండు పల్కినం దన్మంత్రులు "రాజపుత్ర! యీ మహారాజు ననుగ్రహంబు మాకుం గలుగ మమ్ము నాశీర్వదింపుం"డని ప్రార్థింపుదురు. చంద్రుండు భూషాకాలంబుల వేగంబె దర్పణంబై యుండక విశంబంబుచేసినం గళల మొత్తించు, వరుణుండు స్వాదుసిత మధురంబులగు జలంబుఁ గలశంబున నిడుకొని పానార్థంబుగా వెను వెంటం దిరుగు; దూరస్థకృత్యంబునకు ననిలంబు దూతంజేసిన సదా తిరుగుచు సదాగతియన్న పేరు సార్థంబుగాఁ జేసికొనియె; ఇటువంటి యేకవీరుండైన దైత్యరాజునకుం బుత్రుండవై పుట్టి క్షీణతరులైన దేవతలలోఁ దానునొక్కరుండైన విష్ణుని నెట్లాశ్రయించెదవని పల్కిన.

ప్రహ్లాదుండు హరి స్మరణ మహిమను గొనియాడుట

క. ప్రచుర విశృంఖల మతులగు
సచివులుఁ దండ్రియును బల్కు జడవాక్యంబుల్
రుచియించక నిజధర్మ
ప్రచయమునకు నప్పుడంతరాయంబైనన్. 126

క. వారిఁగని మీకు సరిగా
భూరిగతిం బలుక బుద్ధి పొడమదు; నేని
ట్టూరక యున్న ననాదర
మేరీతిఁ దరింతు మీర తెలుఁగరెః జాణల్. 127

క. సర్వ గతుఁడైన మాధవు
నిర్వాణ ప్రభుఁ దలంచి నిలిచినచో నా
గీర్వాణులు చేసిన యం
తర్విఘ్నములు గురు జనులు దప్పింతురిలన్. 128

25. నిధానంబపై యధిష్టించి.

క. శ్రేయములకు బహువిఘ్నము
లేయెడ; శ్రేయస్తమమగు నీశ్వరభజనం
బాయత బహువిఘ్నోద్యద
పాయంబులు సంతతంబు నంటకయున్నే. 129

తే.గీ. కంస సూదనుమీఁద నొకానొకనికి
నొకయెడ మనంబు తిరమయియుండః ధాత్రి;
నఖిల విఘ్నాంతరములు శ్రీహరి హరించు
హరిణ పోతము శార్దూలవరమువోలె. 130

తే.గీ. నిరత సర్వేశ భావనా నిష్ఠుఁడైన
వాని నిష్టార్థమొసఁగు దేవతలుఁ గలఁతు;
రతి దురాత్ములు రాక్షసులైనఁ గలఁతు;
రెలమి గురులైన వారించి కలఁతు రెపుడు. 131

క. దుర్లంఘ్యే దృశ విఘ్నము
నిర్లక్ష్యముగాఁగ నిలిచి నిఖిలాత్మకునం
తర్లక్షితుఁ జేసిన, ను
చ్చైర్లోకమునందు నతఁడు సర్వాధికుఁడై. 132

క. నీచతరశీలుఁడ వగుట
నీచతర రసజ్ఞులైన నీమంత్రులచే
నేచెవిని బడిన వాక్యము
లేచిత్తము లాత్మవిఘ్నహేతువు లగుటన్. 133

చ. సుతహితుఁడైన తండ్రి నిజసూనుని దుర్విషయాను భూతికిన్
మతిఁ బొడమంగఁ జేయుట క్రమంబగునే ? సువిచారనీతిసు
స్థితివలె నాడఁగాఁ దగునె ? ధీరహితుల్ తముఁదామె భోగవ
హ్నితతిఁబడంగఁ ద్రోయుదురె నెక్కొని తద్విరతాత్మవృత్తులన్. 134

తే.గీ. అంధులెల్లఁ బురఃస్థితమైన యట్టి
యంధువునఁ దామె కూలుదు రనఁగ నేల !
నొక విధంబునఁ గడితేరుచున్న నన్ను
విషయ వారాశిలో ముంప వేడ్కయగునె. 135

క. నిరయాధ్వంబులఁ దిరిగెడు
నరులకు జ్ఞానోపదేశ నవ్యవివేకాం
తరమునఁ ద్రిప్పెడు నాతఁడె
పరమగురుఁడు తండ్రి యాత్మబంధుఁడు వెలయన్. 136

క. విషయములు సుఖకరములని
విషయాంతరములఁ జరించు వీరుండె మహా
తృషమృగ తృష్ణలు గని [76]బ
ల్విషకాంక్షకు మృగము లేఁగు విధమున నుండున్. 137

క. అగణిత విషయగ్రాహం
బగు భవవారాశి చూచి యాత్మఁ గలఁగి స
ర్వగుఁడైన విష్ణుఁ డను తె
ప్పగలుగఁ దరియింప, ముంపఁ బాడియె తండ్రీ! 138

క. తను దానె విషయలోలత
మనుజుఁడు వర్తింప దాని మఱపుటఁ దగునే
యనలము బాలుఁడు పట్టఁగఁ
జనుచో నంగారమొసఁగఁ జనునే తండ్రీ! 139

వ. ఇంద్రియార్థముల యందుం బంచేంద్రియంబులం బ్రవర్తిల్లఁ జేయుచు నశిక్షులైన కుపుత్రులచేఁ దండ్రియుంబోలె నష్టుండగు; స్వభిన్నునింగా నీశ్వరుని వేఱుగాఁ దలంచిన వాఁడు విషయార్థప్రవత్యగాత్మయైన యీశ్వరు నెట్లు సేవించు? యామ్యదిశకుం బోయినవాఁడు మేరు నగంబు విలోకించునే? విషయమోక్ష మార్గంబులు పరస్పర విరుద్ధంబులు; లోకమార్గంబున నడచిన నాకమార్గంబున నడువవచ్చునే! తండ్రీ! విషయానుభవంబునందు దుఃఖ పరంపరగాని శాంతిలేదు; బ్రహ్మ మొక్కటి యశాంతికరంబు నీవు విషయానుభవంబు సుఖంబని యంటివి; బహుదుఃఖ మిశ్రంబై యల్పంబగుటం జేసి యది దుఃఖంబే; నాశదాహాహరణ శంకామిశ్రంబై బహుప్రయాస సాధ్యంబై యల్పం బైన విషయసుఖంబుఁ గాల్పనా? నింబచూర్ణకృతంబైన ముద్ద యెంత స్వల్పగుణంబైన నది భక్షించు నెవ్వఁడు సుఖంబు నొందు?

76. పర్విష.

నిట్లనే విషయసుఖంబు; పర్వతం బెన్ని యెడలం ద్రవ్విన శ్రమంబె
కాక సుఖంబు గలదే? అటువలెనే కాచమణికాని దివ్యమణి దొరకదు;
కాముకుండు బాహ్యసుఖాసక్తుండగు; గురూదిత వేదాంత విచారంబు
సేయు నందాఁకనే కృపణజనుండు బాహ్యసుఖంబు ఘనంబని
తలంచు; మఱియు 140

సీ. త్రిభువనంబును నేలి దీపించు నీవంటి
ఘనుని యానందంబు మనుజతతికి
నగుఁ బరమానంద; మా పరమానంద
బహుకోటిగుణిత సంపత్ప్రవృత్తి
సంపూర్తి మెఱయుఁ బ్రాజాపత్యమైనట్టి
యమ్మహానంద మత్యతిశయమున;
నమరు బ్రహ్మానంద మానంద తతులు త
దానంద కర్ణసార్ధార్థ కోటి

తే.గీ. భాగసమములుగా పెంచ; బ్రహ్మమైన
యట్టి యానంద మజర మనంత మసము
మన్నిటికి వేఱయి నిత్యమై చెలంగు
నట్టి బ్రహ్మ సుఖం బగు హరిఁ దలంప. 141

క. హరి సంస్మృతి మాత్రంబునఁ
బరమానందంబు లెల్లఁ బ్రాపింపఁగ; ను
ర్వర నల్పసుఖము నెవ్వం
డరయుఁ బరిక్షీణ చంచలాత్ముఁడు దక్కన్. 142

తే.గీ. చరణయుగళంబు జ్ఞానలేశంబు గలిగి
మర్లభుండైన యా యనంతుని భజింపఁ
బాడి యాషేఁద రోగాద్యుపద్రవంబు
లెల్లఁ జెందక మున్నె మహీతలమున. 143

తే.గీ. వెంటఁ గావెంతయును లేక వికట ఘోర
కాననంబున కేఁగి యొక్కరుఁడు చోర
గణము తనుఁ జుట్టుకొని భయోత్కంప మొంది
యున్న నెవ్వఁడు రక్షించునో మహాత్మ! 144

ఉ. కాన సుఖస్థితిన్ నిలువఁ గల్గిన యప్పుడె దుర్గతి క్రియా
హానికినై భజింపఁ దగు నంబుజనేత్రు; రమాకళత్రు; భ
క్తానిశ సత్ఫలప్రదు; బుధాత్మమనోత్సవమూర్తి; విష్ణు, లో
నూనిన భక్తిచే మఱి నరోత్తముఁడైన ఘనుండు ధన్యుఁడై. 145

క. ఈరీతిఁ బల్క విని యమ
రారి సహింపక మదోత్కటాహంకృతిఁ దాఁ
జీరుకము చూత కిసలా
హారముఁ గొని యసహమానమై యున్నగతిన్. 146

హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని[redacted] గజములఁ ద్రొక్కించుట

వ. అపుడు పూర్వాపర పరామర్శశూన్యుండై క్రోధానల వ్యాకులుండై యతిదుర్దమంబులగు దిగ్గజంబులం బిలిచి యీకులద్రోహిని వధింపుఁడు. హతుండై మద్భుజాబలాహతులైన వారల విలోకించుం గాక; అల్ప కార్యంబు నందు నియోగించితినని లజ్జించ వలవదని యానతి యిచ్చిన విని చని. 147

శా. శుండాదండము లెత్తి మొత్తి, రదన క్షుణ్ణాంగుఁగాఁ గ్రుమ్మి యు
చ్చండాంఘ్రిస్ఫురితాహతింజిదిమి, చంచద్ఘోర ఘీంకారముల్
దండిన్ బద్మభవాండ మండల సముద్దండార్భటిన్ నిండ ది
క్శుండాలంబులు తత్కయాధుతనయుం గ్రూరోద్ధతిం దాఁకినన్. 148

మ. కులశైలంబులు నాగవేధులు మహాక్రూరంబులై యొప్పఁగా
బల సంపత్తి యనల్పమై నిగుడ, శుంభద్ఘోర దిఙ్నాగముల్
జలజాక్షున్ హృదయంబులో నిలిపి యుచ్చైర్గౌరవాటోపముల్
గల ప్రహ్లాదుఁ దరల్పలేక నిలిచెన్ గంభీర ఘోరంబుగన్. 149

సీ. అంత దిక్కరులు రోషాటోపమునఁ గ్రూర;
దంత శూలములఁ దద్దైత్య బాలుఁ
దత పూర్వతనువులై యతివేగమునఁ గ్రుమ్మ;
దంతముల్ విరిగి యా ధరణిఁ బడి; మ

దోరుధారలు వోయి, ధారాళతర రక్త
ధారలు దొరఁగ, నార్తస్వనమున
రోదసీకుహరంబు ఛేదింప, దుర్భయ
కంపంబుచే దైత్యకర్త బెదర,

తే.గీ. ననలమును శలభంబులు, నద్రిరాజు
దంశము; లిభంబు నజము; లాత్మజ్ఞులోక
ములునుబోలెఁ దెరల్ప వా జలజనాభ
భక్తినిష్ఠాపరాయణు భవ్యు నతని. 150

వ. అప్పుడు. 151

క. దైత్యుల రమ్మని యంతట
దైత్యవరేణ్యుండు మీరు దహనజ్వాలో
ద్ధత్యంబున నణఁచుండని
యత్యంతాగ్రహముతోడ ననిచె న్వేగన్. 152

వ. వారు చని. 153

శా. కాష్ఠాచక్రము కంపమంద నమలోగ్రస్ఫార రోషాగ్నిచేఁ
గాష్ఠానీకము తైలవాహినులఁ దోఁగంజేసి దుర్జ్వాలికా
కాష్ఠాభీల మహానలచ్ఛటల గ్రమ్మగ్గం ద్రోచినం భీతులై
కాష్ఠాధీశులు వేగఁ గన్నుదరి మీఁగం జొచ్చి రత్యుద్ధతిన్. 154

వ. ఇట్లు మహాభీలజ్వాలా కరాళంబైన యుగాంతానలంబునుం బోలె ననంతానలంబుప్పొంగఁ దదంతరంబు చొచ్చి జలశాయిం దలంపుచు నంతర్బలంబున జగన్నాయకుండు నాయందుఁ గలండని చింతింపుచు నున్న ననలంబు శాంతిమొందె. అంత జలంబులం దోఁగినయట్లనున్న నసురులు విస్మయం బంది మఱియుఁ గ్రాలుకొనం జేసిన పొనుంగుపడి సాధుశిష్యుండు గురుని యొద్దంబలె, సర్పంబులు వినతాసుతుని యొద్దంబలె, హరి ధ్యానపరాయణుండైన యతని యొద్ద నిరంగారంబై యుండె; భవాగ్ని తపింపం జేయలేదు, వైష్ణవులం బ్రాకృతాగ్ని తపింపంజేయ గలదె? అట్లుగాన నతండు సుఖంబున నుండుటవిని యారాజు రోషించి మృత్యుజిహ్వాభీలంబైన కరవాలం బెత్తి వైవం జూచిన పురోహితు లతనిం జూచి యంజలిఁజేసి యిట్లని వినుతించి రప్పుడు. 155

క. శూరుం డపు నీవసిఁ గొని
దారుణగతి వచ్చునపుడు ధరణీవణంకున్
సార మెఱుఁగండు నీదు కు
మారుఁడు సుకుమారుఁ డితని మన్నించు నృపా! 156

తే.గీ. చాలు రోషంబు [27]వీనిపై శశము మీఁద
సింహపోతంబుఁ దాఁ దాఁకఁ జేసినట్లు;
తాళు మిందునకొక్క యత్నం బొనర్చి
యతని రక్షించు మింక దైత్యాధినాథ! 157

సీ. అర్భకుం డతఁడు దండార్హుండు గాడతి
జడుఁడు నీ సుతుఁడయ్యెఁ జాల నసుఖ
మందుచున్నవాఁ; డత్యంత కారుణ్య
పాత్రు డింతటనైన బహువిధముల
బుద్ధిగాఁ జెప్పి, యుద్బుద్ధంబులైన యు
పాయము లోబ్బోధించి ప్రాజ్ఞుఁ జేసి
నిర్వహించెద మతినిపుణతరోక్తుల;
నవి వినకున్న దురాత్ము మదియ

తే.గీ. శాప మిచ్చెద; ముడుగుమీ సాహసోక్తి
స్వామి! యీతండు శస్త్రాళి సమయకునికి
యద్భుతముగాదు, తద్బలోదయము: దాని
యౌషధంబు నెఱుంగుదు మసురనాథ! 158

క. అన్నియు నన నేటికి లో
కోన్నతశీలుఁడవు తావకోగ్ర క్రోధో
త్పన్నపరాధమున కితం
డెన్నిక నర్హుండె దానవేశ్వర! యింకన్. 159

తే.గీ. అని కుమారునిఁ దోడ్కొని యపుడు తత్పు
రోహితులు విజనస్థలి నూహ సేయఁ
జనిరి; యాపత్త్రణాశనుఁ జక్రహస్తు
నతఁడు మదిలోఁ దలంపుచునచట నిలిచె. 160

27. యితనిపై.

వ. నిలిచి గురుగృహంబున శ్రుతి విహరణ పాన భోజనాదుల హరిం దలంపుచు బాహ్యకృత్యంబున జడుండుబోలె వితర్కింపుచు జగం బంతయు ననంతమయంబుగాఁ జింతింపుచు నున్న యా ప్రహ్లాదునిం జూచి గురుకుల సహవాసంబులగు బాలురు శ్రుతిపఠనంబుఁ జాలించి యిట్లనిరి. 161

చ. దితికుల మౌళిపుత్ర ! భవదీయ చరిత్రము భోగలోభసం
గత; మదిగాన నీ మదినొకానొక తేజము వింతచేసి సం
తతపులకాంకురచ్ఛటలు దాల్చితి; చెప్పఁగ వచ్చెనెట్టి లీ
స్థితి ? యెఱిఁగింపు నీ మహిమ శ్రీకరమై జగముల్నుతింపఁగన్. 162

క. దితిసుత సంప్రేషిత వ
క్రతరోగ్ర భటాహివహ్నికరి బాధలు లే
కతి సుఖమున నుండి తివీ
వితర సుఖప్రీతి నొందుదేమి కుమారా ! 163

ప్రహ్లాదుఁడు దైత్యకుమారులకుఁ బరమార్థం బెఱింగించుట

వ. అనిన విని మహానుభావులారా ! మీరలడిగినయట్లనే నాకు నన్యాభిలాషంబులేదు. ధనజన రమణీ విలాస రమ్యంబైన యది భవంబు; దాని వర్జింపవలయునో ? సేవింపవలయునో ? విబుధులం బరామర్శింపుండు; మొదల జననీ జఠరంబులో నున్నవా రనుభవింపు దుఃఖంబు వినుండు; కుటిలతనువులై, సదాగ్నితప్తులై, వివిధ పూర్వజన్మంబులు తలంపుచు నమేధ్య పంకలిప్తుండనైతి. పూర్వంబున నీశ్వరస్మరణంబు సేయనైతి; బహువిధ బహుజన్మ ఖేదంబు లనుభవించి నిజహితం బాచరించుకొన లేనైతి; మూఢుండనైతి; మాతృభుక్త మహోగ్రకటు లవణామ్లరసంబులచే దేహంబుతపింపుచున్నయది; యనవకాశంబువలన నచలంబైన దుఃఖంబు ప్రాప్తించె; ఇదె హరిని మఱచిన ఫలంబు; కారాగృహంబునఁ జోరుండు వోలె జరాయువిట్క్రిమి మూత్ర హేయంబైన మాతృగర్భంబునం బద్ధుండనైతి; ఒకానొకప్పుడేని ముకుంద పాదస్మృతి సేయలేనైతి; నింకనేనియు నితరవాంఛలుడిగి హరిభజనంబు చేసెద; నెన్నఁడు గర్భంబు వెడలుదునప్పుడె పూర్వ మూఢత్వంబువదలెద ననికోరుచు దారు బద్ధంబైన పశువు బంధనచ్యుతిఁ

గోరునట్లు మాతృగర్భ నిర్గమంబుఁ గాంక్షింపుచు, తృషితుండు తటాకంబు నపేక్షించినట్లు పరిభ్రమించుం గాన, గర్భంబులో నున్నతఱి సౌఖ్యంబు లభింపదు; గర్భంబు వెడలినయప్పుడు బాహ్యా నిలస్పర్శనొంది, తల్లియుం దాను మూర్ఛనొంది, బహుదుఃఖంబు లనుభవించి, సేదదేరి, గర్భంబులోఁగల జ్ఞానంబు మఱచి, మున్ను గోరిన యాశలు విఫలంబులై, యురస్థమృత్యుని భోగవాంఛలుంబలె, లభింపవు; యోగియైన మునియుంబోలె గర్భంబున నన్నియు నెఱింగి బాహ్యంబున విస్మృతి నొందు; జాగర సుషుప్త్యవస్థల యట్ల గర్భ బాహ్యప్రదేశంబుల వర్తించు మఱియు. 164

తే.గీ. పృథుల బాహ్యానిలాసి నిర్భిన్నబోధ
వృక్షనవ్యాంకురములోలి వెడలి వచ్చు
నల్పమున కల్పమునునైన యట్టి జ్ఞాన
మదివి వృద్ధి వహించు దేహంబు తోడ. 165

తే.గీ. శాస్త్ర సత్సంగతోయసేచన సమృద్ధిఁ
జెలఁగు జ్ఞానాంకురముఁ బ్రోదిచేసి, చెట్టుఁ
గట్టి, పొదలిన యట్టి వృక్షంబు వలన
మోక్షఫల మందుదురు మౌని ముఖ్యవరులు. 166

తే.గీ అర్థ కామానుగతులైన యట్టివారి
యాత్మలోఁ గల్గునట్టి జ్ఞానాంకురంబు
ప్రబల వర్షానలప్రతప్తమయి విఫల
మై మరణ ఖడ్గ విచ్ఛిన్నమై చలించు. 167

క. జననంబును మృతియుఁ బున
ర్జననంబుఁ బునర్మృతియును సాంద్రముగాఁ గూ
ర్చిన మౌలిక కడతేరదు
ఘన విజ్ఞానాసిచేత ఖండించఁ దగున్. 168

వ. ప్రసంగంబున బాల్యదుఃఖం బెఱింగించితి; నాధివ్యాధులచేఁ బీడింపం బడి పల్కన్ సమర్థుండుగాఁ డంతఁ గ్రీడాసక్తుండై మజ్జన భోజనాది పరేచ్ఛచేఁ గ్లేశంబునొంది యుండు; పురుషార్థబుద్ధిచే నెద్దియేనియు నన్యులతో హాస్యంబు గావించు; వృథాశ్రమార్తుండగు; నిది బాల్యంబు

నందునైన యజ్ఞత; యౌవనంబున నగుసుఖం బెఱింగించెద వినుండు, పంచశరుండును బంచేంద్రియంబులు బాధింప నతి దుర్లభంబులైన యవి యాత్మంగోరుచు నర్థంబువలన, భార్యాదులవలనఁ బరితోషంబు నొందుచు, నిజదారధనాదులం బరితుష్టినొందిన, విభవంబుల సుఖం బనుభవింపఁడు; విభవంబులన్నియు ననిత్యంబు; లీ విభవంబులు చనిన గోటిగుణితంబగు దుఃఖంబు ప్రాపించు; దారపుత్ర ధనంబుల యందు నెవ్వండు లోలుండగు నదియ దుఃఖంబు; తద్దుఃఖ మహా తరువులకు బీజంబులు హృదయంబున నాటిన నవికాలంబునందుఁ దనువు భేదించి మొలక లెత్తుపర్యంతమును దుఃఖాన్వితులగు ధన దారపుత్రుల నాత్మజ్ఞుండు గానివాఁడు పరిగ్రహించి క్రీడించు; నమంత్రజ్ఞుఁడు వ్యాళ శిశువులం బట్టిన తెఱంగున, జీర్ణంబైన నావ మహాబ్ధి నాశ్రయించినయట్లు, విచ్ఛిద్యమానమహోన్నతశాఖి శాఖ నెక్కిన మాడ్కిఁ గేవల నశ్వరంబులగు విషయంబులు భజియించి, దుఃఖంబు లనుభవించుంగాన, నీ యౌవనంబున నేని సుఖంబులేదు; వార్ధకంబున దుఃఖంబేమి సెప్పదు? నాది వ్యాధి మహానదులకు నర్ణవంబగు; ఇంతియకాదు; సర్వావస్థలయందును సుఖంబులేదు; మఱియును, 169

ఉ. పుత్రులు లేకయున్నయెడ పూర్ణతరోత్కట ఘోరదుఃఖముల్
పుత్రులుగల్గి సద్గుణ విభూతి వహింపకయున్న దుఃఖముల్
పుత్రు లకాల ధర్మమునుబొందిన యట్టి యవాచ్యదుఃఖముల్
పుత్రులు గల్గినంతనె యపూర్వసుఖంబులఁ బొందనేర్చునే? 170

క. దార సుత బంధు మిత్రా
పార మహాసంపదలును బహుదుఃఖములౌ
తారాధిప మధుమంద స
మీరాదులు విరహిజనుల నేచు తెఱఁగునన్. 171

క. చొప్పడ నెన్నివిధంబులఁ
దప్పదు మది మృత్యుభీతి; దానసుఖంబే?
యెప్పుడొ యెవ్వని చేతనొ
యిప్పుడొ యీ వెనుకనో మహీవలయమునన్. 172

క. అనలోదకాన్న పానా
హి నిషాద మృగ ఖగ పశు సమీరాదులచే
ననిశంబు మృతి లభించున్
జనులకుఁ దద్గణన సేయ శక్యంబగునే? 173

మ. వికలాంగత్వము, మాంద్యముం బధిరతావేశంబు రోగంబులుం
బ్రకటంబైన నరాధము ల్మనములోఁ బ్రాణంబులన్ రోసియు
న్నకటా! తద్విషయానురాగమున సహ్యం బౌట చిత్రంబె? కా
ముకులై తద్విషయానురక్తులగు నా మూఢుల్ ప్రమాణంబులే. 174

క. కావున నతి దుఃఖద భవ
సేవ యొనర్తురె ప్రసన్నచిత్తులు మీరల్
భావజ్ఞు లెఱుఁగరే యీ
ప్రావీణ్యము మెఱసి యిట్లు పలుకందగునే. 175

వ. ఇంతియకాదు. ద్విపాత్త్వంబు నొందియు నార్తింజెందుట కల్మికి నిది సంప్రాప్తంబె కర్మవిపాక భేదంబున నానావిధ యోనులంజెందవలయు. నానావిధావస్థలు మనచేతనే చూడంబడియె. కర్మవశంబునం జీవులు సంసార వనంబునం జరింపుచు నిత్యభీతిమై పాపవ్యాఘ్రసింహా భీలవృక భక్ష్యంబులేని, నృపవధ్యులేని యగుదురు; నిష్కారణప్రియ హస్తిశునకంబులై బద్ధంబులై యుంద్రు; పశువులై దుఃఖంబున భారంబు వహింతు; రపరాధంబులేకయ పర ఖేలనార్థంబుగా మేష కుక్కుటంబులై యుద్ధంబుఁ గావింతు; రిదిమొదలుగాఁ గర్మానుగత యోనులంబొందిన వారి దుఃఖం బింతింత యనవచ్చునే? దైత్య పుత్రులారా? యిది జంగమ రూపదుఃఖంబు. స్థావరత్వ రూపంబునఁ గష్టతరంబౌనో కాదో? ఇట్లని తలంచిన భవంబున సుఖాంశంబులే దెప్పుడెప్పుడు విచారించిన నప్పుడప్పుడు సంసారంబు దుఃఖమయంబు; దీనికి సాధుజనులుచొర రతత్త్వవిదులైన మూఢులు వహ్నియందు శలభంబులుంబోలె సంసారంబునం బడుదురు. సుఖముంబలెఁ గాన్పించిన యీ భవంబునందుఁ బడుట యుక్తంబె? గత్యంతరంబు లేక యన్నాభావంబునఁ గృశించిన వారికిఁ బిణ్యాకతుషాదిఖాదనంబు తగు. పూర్ణునకుం దగునే? శ్రీపతి పాదపద్మద్వంద్వార్చనా ప్రాప్యా

నాద్యబ్రహ్మానందంబు సవ్యంబతాప మిశ్రంబు సర్వజన సాధారణంబు గలదు; తదర్చనంబు మోక్షప్రదంబు; అక్లేశ ప్రాప్యంబైన యీ మహాసుఖంబు విడిచి యెవ్వండన్య సుఖంబుఁగోరు ? రాజ్య వైభవంబు విడిచి భిక్షాశనంబు సేయుట సుసాధనంబైనం బ్రహ్మ సుఖంబు గలుగు; విషయాసక్తుండైన వాఁడు జాత్యంధుండు; బుధులు తనుంజూచి దుఃఖించిన భవంబునందే విహరింతు రెట్లు ? భవంబు దుఃఖమయంబుగానెఱింగి హరి భజనంబుఁగావింపుడు. తద్భజనంబున నపరోక్షంబైన సంస్కార ఫలంబు మీకు లభించు. మఱియు 176

చ. వెలయు నసారఘోరభవ వృక్షమునందు రమాధవార్చనా
ఫలము జనించె నొక్కటి; ప్రపన్న సుసాధ్యము తత్ఫలంబు; ని
వ్వలఁదను వెత్తకుండిన నవశ్యము గల్గదు దేహమేఁగినన్
గలుగునె లింగదేహ మటుగాంచిన జీవులకుం బ్రసిద్ధిగన్. 177

క. ఇదియెఱిఁగి బాహ్యసుఖసం
పదగల జనుఁ డచ్యుతాంఘ్రి భజనము సేయన్
దుది ముట్టి జన్మ ఫలమా
పదలుడుపుం గాకయున్నఁ బతితుం డరయన్. 178

శా. సంసారంబున నుండియే హరి పదాబ్జాంతంబు లర్చించి త
త్సంసారంబు నధోగతిం జరపునే తావత్ప్రసంగంబునన్
సంసిద్ధంబగుఁగాక మీకు జనులెంచంగాఁ గృతఘ్నత్వ మా
సంసారం బిపు డాక్రమించునె ప్రశస్తంబైన సీ ధామమున్. 179

క. అనియెఱిఁగి మానసాబ్జం
బున నీశ్వరు శంఖచక్ర భూరిగదా శో
భన బాహుభక్తియోగం
బునఁ గొల్వఁగ వలయుఁ గామములు విడిచి జనుల్. 180

తే.గీ. సర్వభూతంబు లందున, శక్తి గలుగ
వారిపై మైత్రి నిలుపఁగావలయు; రోష
కామముల మీఁద రోషంబు గలుగవలయుఁ
గనవలయు శత్రులని రోష కామములను. 181

మ. ప్రతిమా రూపములందుఁ జక్రధరు నర్చాలీలమైఁ గొల్చి శ్రీ
పతి సర్వాంతరవాసిఁగా దనెడు దుష్ప్రజ్ఞం జన ద్వేషులై
క్షితిదేవోత్తమ పాదము ల్గొలిచి తచ్ఛీర్షంబుమీఁదం బదా
హతిఁ గావించిన యజ్ఞు నట్ల ఘనపాపాంభోధి మున్గున్ వగన్. 182

వ. మీరు నాస్తికులు, భవసింధు నిమగ్నులైనవారు గాన మీకు నెఱింగించెద. మునీంద్ర జుష్టంబైన జ్ఞానంబును త్రయీమార్గనర్థంబైన జ్ఞానంబునకు ననన్యభావం బంగీకరింపవలయు; నెద్దియైన మనంబున నానా విధంబుగా దోఁచియుండు నదియుఁ బ్రయత్నంబున నొక్కటియే; బ్రహ్మం బాత్మాకార్యంబగుటంజేసి బ్రహ్మంబె కానెఱుంగందగు. దాని నొకానొకప్పుడు మఱువరాదు. మలినంబైన మనంబు బృథక్కుఁగా దెలిపి యాత్మను మోసపుచ్చు; నిది మనస్స్వభావంబు. ఇది యప్రమత్తులై యెఱింగి తత్ప్రతికూలంబుగానే యాచరించి దానిని గ్రహింపవలయు; ఎవ్వండు వస్తువు విభిన్నంబుగాఁ జూపుచు మలాఢ్యంబైన మనస్సుఁ బ్రవర్తిల్లం జేయునో వాఁడా మనంబునకు మాలిన్యంబు భవవిభావ మాలిన్యంబైన వాసన యని యెఱింగి యా వాసన పొడమకుండ మనో నిరోధంబుసేసి శోధింపవలయు; నెవ్వండు వస్తువు విభిన్నంబుగాఁ జూపుచు నందు నభేదదృష్టియై ప్రయత్నుండై యుండునో వాఁడు మాలిన్యంబు దప్పి సుఖియగు. పూర్వస్థిత మాలిన్యప్రణాశనంబున మనంబు దృఢంబై ప్రశుద్ధ బోధనంబు నొందు. ప్రశస్తంబగు నా మలప్రణాశనంబు మనంబు నిరోధింపక పుట్టదు, గాన మనోనిరోధంబు సేయవలయు; మనోనిరోధంబనంగా మనంబు నిర్విషయంబై యుండుట ? ఇదిసేయ దుష్కరం; బుపాయం బులంగాని సాధింపరా; దా యుపాయంబు లైదు తెఱంగులైన గుణం బులైయుండు; జ్ఞాన ధ్యానంబును మనోనిరోధంబును, మానసోపా యంబును వాయుబంధనంబును నివృత్తిచిత్తుండై హృదయంబునకు వెలియై నాథసేవ సేయుట ననంగ ; ప్రపంచంబు ద్వివిధ భూబాహ్యంబు, నాభ్యంతరంబునని; ధన దారాదికము బాహ్యంబు; గౌణధ్యానాదికం బాభ్యంతరంబు; బాహ్యంబు వదలవలయు. కించిద వలంబనంబు సేయక మనంబు బాహ్యత్యాగి గానేరదు. వ్రజంబులో నుండి గోవ్రజంబులో నొకధేనువుం దోఁచిన మరలి మరలి పూర్వ

స్థలంబునకే పరువెత్త నన్యపశువుతో లంకెవైచి తెచ్చి పూర్వస్థలంబు మరచియున్న పర్యంతంబు లంకెతో నుంచి తత్పూర్వస్థలంబు మరచిన లంకె విడుతు; రిట్లనే విచక్షణులు నీతిఁ దర్కించి గౌణధ్యానాదియోగంబునన్ మనంబు బాహ్యేంద్రియంబుల వలన మరలింప వలయు; నిజమనంబునకు నిర్విషయత్వం బనందగునీ క్రమంబు ప్రకారాంతరంబునం గాదు. క్రమంబునంగాని యున్నతపదంబు నెక్క సమర్థుండుగాఁడు; క్రమంబు దక్కి యెక్కనేని యథఃపథంబు నొందు; తత్కర్మంబు సేయుచుఁ, దత్కర్మంబు గావింపుచు, శంఖ చక్ర గదా ధరు యమాది గుణసంపన్ను, ధ్యానించి యాక్రమంబునఁ బరమ ధామంబునొందు. మీరు నాకుఁ బరమమిత్రులు లోకరహస్యం బెఱింగించెద; సత్సంగమంబున విష్ణుకథలు వినుచు జగంబు విష్ణుమయంబని యెఱింగి సర్వజనులయెడ మైత్రిగావింపుఁడు. విషయంబుల యందు దోష దృష్టి పూని, సర్వక్లేశ నివారకుండైన విష్ణువును స్మరింపుచు, సత్సంగంబులేక యుండెడు విష్ణు విముఖులం గూడక, యొంటిమైనుండి, యా విష్ణు విముఖులం దూషింపక, యిష్టప్రాప్తి విపత్తులాత్మకు సమానంబుగాఁ జూచుచు, నెయ్యదియు సంకల్పింపక, యెల్లప్పుడు బ్రహ్మ జిజ్ఞాసం బూని, యపర రాత్రంబుల లేచి యౌచిత్యంబున "నాత్మ యెటువంటిది ? దేహం బెందుననైన యది ? మనం బే చందంబున వర్తించు ? దశానిలంబు లెట్టివి ? యక్షంబుల కుద్యద్వృత్తు లెటువంటివి? ఆత్మ పరమాత్మలకు భేదంబెట్లు? ఎవ్వనిచే నీ విశ్వంబు సృజియింపంబడియె ? నా విశ్వం బెవ్వనిచే ధరియింపబడియె ? వేదంబుల తాత్పర్యం బెట్టిది ? బంధం బన నెటువంటిది? మోక్షంబన నెటువంటిది ? శ్రోత, మంత ద్రష్టవక్తయనన నెవ్వండు? జనకుం డెవ్వండు? సర్వగతమై నిత్యమైన యానందమేల కనిపించ దని గహనాంతమైన బ్రహ్మమునున్న సద్వృద్ధుల మఱియు మఱియు నడుగుచు నన్నియెడలఁ బ్రభుండు ప్రకటంబుగాఁ దోఁచ, స్వప్న దశయందు మనంబు హరియందు నిలిపి రమింపవలయు; తానే యతని నన్వయించి పశువభ్యస్త గృహంబునకుం బోయినయట్లు చనవలయు; సత్పథవర్తులైన వారికి హరి ప్రసన్నుండగు; విమలజ్ఞానపురస్సరంబై దుర్లభంబైన నిజపదంబు హరి కృప సేయునంత, దుర్గమ యోగ తంత్రంబునం జరించు వారికిఁ దత్త్వంబు బుద్ధి క్రమంబునంబొడము.

పరలోకమునందు నీ ఫలములేదు. పెక్కులేటికి ? భవాంబుధిఁ దరింపఁ
జేయు హరియ పరంబైన పరాయణంబు; శతసహస్రంబుగాఁ బల్కెద;
హరియే పరంబైన పరాయణము; మీరు నన్నస్త్రాదిఘాతంబుల
నొంపక జయించితివనుట విస్మయంబె? అణిమాదిసిద్ధు లీశ్వరస్మృతి
విఘ్నంబులు; విష్ణు సేవియైన జనునకు విముక్తియే సత్ఫలంబు.
తదంతరాయంబు లీ సర్వసిద్ధులు' నని. 183

సీ. అపుడు యోగీశ్వరుండైన దయాబ్ధి ప్ర
హ్లాదుండు పలికిన నాత్మనలరి
ధన్యతఁ గనిరి; కొందఱు దితిజేశ్వరు
కడకేగి భయమునఁ గంపమొంది
''యధిప నీ సుతుఁడు మా కందఱకును దత్త్వ
విద్య బోధించెఁ బ్రవీణుఁ డగుచు;
ధ్యానంబు, జ్ఞానంబు, హరిముక్తి యనియెడు
వచన మొక్కటియే కేవలము పల్కు;

తే.గీ. నతని సన్నిధి నుండ నెట్లగునొ యనుచు
నేగుదెంచితి'' మనిన సమిద్ధ రోష
చటుల ధూమ్రాక్షుఁడై నిశాచర విభుండు
గరము దెప్పించెఁ బాపసంగరముఁ బూని. 184

హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని విష ప్రయోగాదులచే బాధించుట

క. సూద కదంబము రమ్మని,
సూదకభోజ్యాదులందు నొనరిచి, సుమన
స్స్వాదన మని గరళము మధు
సూదన సహితునకును భక్తి శూన్యత నొసఁగెన్. 185

ఆ.వె. అపుడు వాసుదేవుఁ డతి భక్తి నెప్పటి
యట్ల తన్ను దితి సుతాగ్రయాయి
యాత్మఁ దలఁప గరళము జ్ఞాతదత్త మ
జ్ఞాత జీర్ణమై యెసంగఁజేసె. 186

ఆ.వె. గరము మ్రింగి నిర్వికారుఁడై యుండు ప్ర
హ్లాదుఁ జూచి దైత్యుఁ డతివికార
మందెఁ; దథ్య మరయ నది తనకే విష
మై తనర్చె నప్పు డద్భుతముగ. 187

సీ. కనలి ప్రహ్లాద రక్షకుఁడైన దేవుని
నెఱుఁగక యంత దైత్యేంద్రుఁడడరి
క్రోధాంధుఁడై యతిక్రూరత నిజపురో
హితు నిరీక్షించి మహేర్ష్య తోడ
"నతి మూఢులార! ఖరాసిచే వీని ఖం
డించ వారించి మద్వంచనంబు
చేసితిరిఁక మిమ్ము శిక్షించి పిదప నీ
కుల నాశకునిఁ బట్టి కూల్తు" ననినఁ

తే.గీ. దద్ద్విజులు వాని సాహసోద్ధతి యెఱింగి
స్వామి! కావింతు మే మభిచార కర్మ;
మందున హుతాశనుఁడు తృప్తినొంది దుష్ట
కృత్యఁగృత్తి వినిర్మించుఁ గిల్బిషమున. 188

క. తంత్రముల వెలయు నస్మ
న్మంత్రంబుల శక్తి చూడు మనుజాశన! యా
హంత్రము మీఁద బిడాలము
సంత్రాసము లేక యురుకు చందముఁ జూపున్. 189

వ. అని ప్రహ్లాదుని నేకాంతంబునం దోడుకొని చని యిట్లనిరి. 190

సీ. రాజకుమార! సర్వజ్ఞ! మహాభాగ!
నీ బల సంపత్తి నేఁడు గాన
వచ్చె; శస్త్రేచ్ఛ పావక నాగ విషముఖ్య
ములచేత బ్రతికితి; మూర్ఖుఁడైన
దైత్యేంద్రుఁ డంప నుద్ధత శక్తి నీ ధైర్య
మణఁగింపఁ బూనియు, హరి పదాబ్జ
సేవకు నిన్ను హింసింప నుపేక్షించి
హితము చెప్పెదము సమిద్ధ బుద్ధి

తే.గీ. నిందిరేశ స్తవంబు సహింపఁ డసుర
వరుఁడు; నీవును వద లవవ్వాసుదేవు;
నతని సద్భక్తి మెఱసి నీ యంతరంగ
మునఁ జరించుట నీతియై పొడమె మాకు. 191

వ. అసురవర్యులు నిజప్రయత్నంబున నిన్ను వధింపలేరు; వైష్ణవుంత నన్యవధ్యుం; డన్యులచే మేము ప్రేరేపింపంబడితిమి. సూక్ష్మబుద్ధియైన మీ తండ్రి మా బలం బెఱుంగు; నతండు నియోగింప వచ్చి నిన్ను పేక్షింప శక్తులముగాము; గుణరహితులమైన మాచేత నీవు వధ్యుండవగుదువు; పరాధీనులము; నీకు జీవనోపాయం బొక్కటి గలదు; హరి నుతింపక రాజును నుతింపుము; హరిని మానసంబుననే పూజింపుము; మానసపూజ శ్రేయస్సాధనము; నీవు క్రోధంబు నొందకున్న నొక హితంబు చెప్పెదము; సత్కుల ప్రసూతుండవు, రాజాధిరాజాత్మజుండవు, వజ్రదేహుండవు, యౌవన సంపన్నుండవు, రాజలక్షణ లక్షితుండవు, ఆలంబనం బితృద్వేషియగు హరియందు భక్తివలవ'' దనిన దుర్జాతి బృంహితంబులైన విప్రవాక్యంబులు విని ''యహో! మాయ'' యని పల్కి క్షణంబు తలయూచి విస్మయా నిమేషేక్షణుండై కించిద్వక్రోన్నతాననుండై ద్విజులం జూచి ప్రహ్లాదుండు ''హరి పూజనంబునకుఁ గాలం బకాలంబు చూతురే? సాధువేదాంత సిద్ధాంత నిరూపితంబగునది యెయ్యది యదియకాలం; బీరీతిమాటికిం బలుకం దగదు; మీరు గురు వరులు; సుఖకరంబుగఁ బలుకుండు; మహైశ్వర్య మత్తులైన యజ్ఞులకు నిట్లంబలుకందగు; వేదవేదులైన విప్రులకు మీకు నెట్లు నోరాడెడు? తథ్యము పలికెద మని ప్రతినచేసి శిష్యవత్సలురైన గురులచే నకాలంబున విష్ణుభక్తి వదలుమని పలుకవలసె; భవదావాగ్ని తప్తుండై విష్ణు ప్రహదసమాశ్రయంబుఁ జేసిన జనునకు నెయ్యది కాలము? తాపత్రయానలజ్వాలాజ్వలితమైన దేహమందిరంబు విష్ణు భక్తిరసంబున శాంతిఁ బొందింప వలయుంగాక, కాలం బెవ్వ డీక్షించు? యజ్ఞకాల, దానకాల, జపకాలంబులు గలవుగాక! సర్వేశ భజనంబునకుఁ గాలంబు కలదే? యాజన్మ మరణ పర్యంతంబు విష్ణు భజనంబు సేయుచు మహానుభావులు క్షణము విఘ్నంబైన దుఃఖింతురు; దగగొన్న పశువు పానంబు సేయుచు నంతరంబు వడనీని యట్లనే విష్ణు భజనంబు గావింపుచు భవక్లేశంబు నొందు ప్రపన్నులు వర్తింపుదురు; మఱియు 192

క. పలుకులఁ బొగడుచు, మనమునఁ
దలపుచుఁ, బడి మ్రొక్కుచున్, ముదంబందఁగఁ గ
న్నుల బాష్పంబులు గ్రమ్మఁగఁ
గల యాయువు హరికి నిచ్చి కాంతురు ధీరుల్. 193

తే.గీ. అన్యభయమున సర్వేశు నఖిల వరదు
నెట్లు వినుతింప కుండుదు; నితఁడు దక్క-
జనుల నెవ్వఁడు శాసించు ? సర్వమునకు
నతఁడు శాసిత విప్రకులాఢ్యులార ! 194

ఉ. ఇంతియ కాదు ప్రాణభయమేర్పడ మానవుఁ డబ్ధి కన్యకా
కాంతు నుతింపఁగాఁ దగు; నకారణ బంధుఁడు దాత, దైవ, మ
త్యంతహితుండు, తండ్రి, పరమాత్మ గుణాఢ్యులఁ బ్రోచు, దుష్టులన్
బంతముతో హరించుననపాయ మహోన్నత పుణ్యశీలుఁడై. 195

తే.గీ. అతని సంకీర్తనం బతి స్వల్పఫలము,
తెగువతో విడు మంటివి; తగునె నీకు ?
దత్ఫలం బింతయనుచుఁ గీర్తనము సేయఁ
గలఁడె శంకరుఁ ? డది వినఁగలఁడె ధాత ? 196

క. మా తండ్రి యిప్పుడలుగన్
హేతువు మఱి యెక్కడిది ? రమేశ్వర కథనం
బీ తఱిఁ బలుకుము మేఘము
చాతక మాశించునట్లు చయ్యనఁ గంటిన్. 197

తే.గీ. భవదభిప్రాయమిది యార్తిఁ బడినవేళ
హరి భజించు మనుట దురాశాంతరంబు
లివిసకల జంతువులు వెలయింప బ్రతుకు
నిత్యమే ? యెన్నఁడే మానొ నిర్ణయింప. 198

మ. ధరనత్యంత సుదుర్లభం బగు నరత్వంబందియున్ మూఢుఁడై
దురభిప్రాయ తఁదాడి యెక్కికరముల్ దూలన్ ధరంబడ్డ య
ట్లురుశక్తిన్ సుఖియై మురారి మదిలో యోజింపఁగాలేఁడు; దు
స్తర రోగాతురుఁడై భజింపఁగలఁడే తద్దుఃఖ జాడ్యంబులన్ ? 199

క. ఆతురుఁడనై యొనర్చెద
నాతతమై, మెఱయ శ్రేయమందెద నని యీ
బూతైన యాశ లన్నియు
యాతనలకుఁ ద్రోవలందు రార్యోత్తంసుల్. 200

క. అతియుక్తి గురుఁడు చెప్పిన
హితమగు నది సేయవలయు నియతమునున్ సా
ధుతరుఁడు; హితేతరంబుల
సతత గురు ప్రియములైన జడుఁ డొనరించున్. 201

వ. అటుగాన గురూక్తమైన విష్ణు భజన పరిత్యాగంబు సేయ నొల్లనని పలికిన దైత్య యాజ్ఞికులైన మాంత్రికులు రోషించి పావకోదితకృత్తిచే హత్య చేసెదమని భర్జించినఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 202

మ. తగదాస్థానమునందు జేయ నురు మంత్రస్తోమ విక్షోభ; మీ
పగ గావించుట మీకు ధర్మమె ? నిజవ్యాపాదనా శక్తికృ
త్తి గుణింపం బనియేమి; లేవె యితరాధిక్యంబు లెన్నేని ? హె
చ్చుగ నాయుఃపరిపూర్తి గల్గునెడ నెచ్చోనుండు నీకృత్తియున్. 203

శా. కాలాత్మాభిహితుం గలంచి యణఁగంగాఁ జేయు కృత్యాదికా
భీలక్రూర గ్రహంబు లీలగను గన్పింపంగ నాకృత్తి యా
కాలోత్తాల మహానలంబు తృటియై కాన్పించు నిద్ధాత్రిలో
నేలా కారణమున్నఁ దప్పునె ఫలం బింతే వితర్కించినన్. 204

వ. ఇట్లను నప్పుడు. 205

దానవ పురోహితులు ప్రహ్లాదునిపైఁ గృత్తిం బ్రయోగించుట

శా. క్రోధగ్రస్త వివేకులై ద్విజులు దుష్కర్మాత్ములై మంత్రగ
ర్వాధిక్యంబునఁ బొంగుచున్ హవనముద్యద్భక్తిఁ గావింప దు
స్సాధస్ఫారతరస్ఫులింగములలో సక్రోధమై కృత్తిసం
బాధాటోపముతోడ నార్చుచు వడిన్ బ్రహ్లాదు ధట్టింపుచున్. 206

వ. అప్పుడు సకల భువనంబులు గ్రక్కదల నార్చుచు శూలంబుఁ ద్రిప్పి ప్రహ్లాదుని నాటించినఁ దజ్జ్వాలాస్ఫూర్తి హరి భక్తి రసాంబుధియైన యతని వలన శమియించె; వహ్నిం గలసిన యుల్ముకంబుల చొప్పున నేర్పడక జీవుండు బ్రహ్మంబుబలెఁ గలిసియుండెనంత. 207

తే.గీ. విష్ణు తేజోమయుండగు విభునియందు
నగ్ని తేజోమయంబైన యా త్రిశూల
మైక్యమందెఁ బరాత్మ జీవాత్మఁ గలసి
వెలుఁగా దోఁచకున్నట్లు విస్మయముగ. 208

ఆ.వె. సర్వభోజి విప్రజన్మంబు ధ్యానహీ
నుండొనర్చు జపము, దండిన వ్ర
తమునఁ జదువు వేదతతియును బోలెఁ ద్రి
శూల మఫలమయ్యె బాలునందు. 209

క. ప్రకట వివేక జ్ఞానా
ధికుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ గృత్తి తెగనేయక యా
ప్రకృతి మహోత్తమ పురుషుని
నకలంకుని నెదురలేని యట్లన యుండెన్. 210

సీ. కేవల వ్యర్థమై కృత్తి శిలాహత
శిలవోలె నెగసి రోషించి క్రోధ
సన్నద్ధు లగుచు నా స్థానంబునందుఁ బ్ర
యోగంబుఁ జేసిఁ యత్యుగ్రులైన
ద్విజులపై నంగార వీధితుల్ గ్రమ్మంగ
హీన దక్షిణయజ్ఞ మెట్ల నట్ల
నవు డధోగతిఁ బ్రోయ, హస్తముల్ శిరమున
దాల్చి వస్త్రములు విదల్చుకొనుచు

తే.గీ. దాడి వార లఖండ రోదనముతోడఁ
గేలనసిఁ బూని త్రిప్పుచు బాలకుండు
తానె ఖండింపకొనిన చందమునఁ గావ
దిక్కులేక మ్మహాత్ము నుతించి మ్రొక్కి. 211

ఆ.వె. "మాకు దిక్కులేదు; మా యపరాధంబు
గాఁచి మమ్ము నిట్టి కరుణనేలు;
కృత్తివచ్చె, నుగ్రకృతియయ్యె; సంతత
కృత్యభిజ్ఞ! నిలుపు సత్యమహిమ." 212

వ. అప్పుడు. 213

క. ఘనుఁ డాతఁడు పరదుఃఖము
తన దుఃఖమువలెఁ దలంచి దయఁబూని మనం
బునఁ గలఁగి దుర్వ్యథాకం
పనతనుఁడై యుండి శాంతభావముతోడన్. 214

క. మేరుసమ దుఃఖకోటు ల
పారంబుగఁ దన్నుఁ బొదువఁ బ్రాజ్ఞుఁడు మది ని
స్సారాన్యదుఃఖలేశము
దూరంబున వినినఁ గనిన దుఃఖించు దయన్. 215

క. ధరణీసుర పరిరక్షా
పరుఁడై ప్రహ్లాదుఁ డార్తబాంధవు, లక్ష్మీ
వరుఁ దలఁచి కావవే యని
శరణాగతుఁ డయ్యెఁ బరమ సంతోషమునన్. 216

శా. నే నిన్నాత్మఁ దలంచు పుణ్యమున నో నీరేజనేత్రా! పురా
తన దుర్మంత్ర బలార్దితావని సురోత్తంసావలింగావు; మా
త్మ నిదేశంబున లోకముల్ సదసదుద్యత్కార్యముల్ సేయఁ బూ
నిన వారెన్నిక నట్టి లోకములకున్ నేఁ డున్నవే దోషముల్. 217

వ. అదిగాన ననీశ్వరులైన వీరిం గావుమని ప్రార్థించిన విష్ణుప్రసాదం బునఁ దత్కృత్తి శాంతి నొందె; నంత బ్రాహ్మణులు దైత్యుకడ కేఁగి లజ్జావనత వదనులై యున్న రాజు ఖిన్నుండై పుత్రునిం బిలిచి హర్షిం చినట్లు "ప్రహ్లాదా! నీవు శంబరుని కంటెను మాయ లెఱుంగుదువు; బ్రహ్మ బలోర్జితయైన కృత్తిని గెలిచితివి; బ్రహ్మబలంబునకంటె మన యాసురబలంబే శ్రేష్ఠం బనిపించితివి; మదాత్మజత్వ మాత్రంబున నీకెంత బలంబుగల్గెఁ? మదాచారంబున నడచితివేని బలవంతుఁడవయ్యెద; వీ వైష్ణవశక్తులకు నంతరంబు చూప నీయందు నీ మాయ లన్నియుం బ్రయోగించితి; బ్రాహ్మణు లందఱును వైష్ణవులే కాన శస్త్ర సర్పాగ్ని దిగ్దంతి విషకృత్త్యాదులచే సహజ బలంబు నష్టంబుగాదు. రాక్షసుల మన్నించు" మనఁ బ్రహ్లాదుండు నగి ప్రాంజలియై "యేల మోహంబు నొందించెదవు? మహాకుల ప్రసూతుండవు; శ్రీవిష్ణువు నెఱుంగవే? మద్భావంబు పరీక్షసేయ నిట్లు పలికితివి; మీ తాత విష్ణు నాభికమలం

బున జనించినవాఁడు; నీవెఱుంగక యున్న విష్ణు నెవ్వ రెఱుంగుదురు? విష్ణు ప్రభావంబునందు నీ కీ విశ్వాసముగల; దది పరీక్షింప సుత ప్రియుండవైన నీపు సర్పాదులఁ బ్రయోగించి నాకు భగవద్విశ్వాసంబు గల్పించితివి; నామీఁద దయగల్గఁగానే భగవంతుని విడువుమని నీవనిన కతన నాగ్రహంబు పుట్టెను; బాలుఁడు సేయు మనిన పనిసేయండు; అట్లు గాన నే బాలుండ; విష్ణువును విడువను; మోక్షంబు గోరఁగాఁ గృత్యాదులచే నవధ్యత్వ మాంతరీయక ఫలం బమృతమునకునై సముద్రము మథింపగాఁ బారిజాతాదికము దొరికినట్లు; గాననిట్లు మోక్షైక చిత్తులమై యత్నము సేయుచున్న మాకు దివ్యసిద్ధులు లభిం చెను; పుణ్యమువలనఁ బుణ్యఫలముగల; దందున నల్పులు సంతుష్టు లగుదురు; మహామతి ముక్తియేకోరు; సురపతి యమృతముంబలె; నింక నిన్ని యననేల? నీవెంత చేసిననవి నన్ను నేమిచేసె? హరి స్మర ణంబు గూడదని చలంబునం బల్కిననేమి? నీ మాట నీ మనంబునకు వచ్చునె? మనస్సునకు వచ్చిన మాటయే పల్కుండేని యాత్మచోరుండు; నీకు విష్ణువునెడఁ జలమాత్సర్యం బులయందు నేమియపరాధము? నీ స్వభావమది; చరాచర జగత్యంతః ప్రవర్తకుండై యచరుండైన విష్ణువు నవిద్యాంధు లెవ్వరు గెల్చెద? రనన్య మనస్కులై భజించిన వారు గెల్తురు; ఇంక నీకు నేమి విన్నవించెద'' ననిన మాటలు శిష్టుండు పతిత మందిరంబునం బోలెఁ జొరవయ్యె; నప్పుడు 218

హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని మందిరాగ్రమునుండి త్రోయించుట

సీ. అసురనాయకుఁడు క్రోధావేశ విస్మృతా
త్మాశ్రితన్ముని, తద్వైష్ణవా వ
తంసు, నవధ్యుఁగాఁదలఁచి క్లేశము నంది,
జంకి, నిజాస్థానచయ మహోచ్చ
చిత్ర సత్ప్రాసాద శృంగంబు మీఁదట
నుంచి, యాతనిఁబడ నుగ్రశక్తిఁ
ద్రోయింప నవ్వేళఁ దోయజనయనుండె
తానని యాత్మ నెంతయును నిలిపి

తే.గీ. యవ్యయానందమయుఁడై నిజాత్మ యెఱుఁగ
కధివసింపంగ నపుఁ డమ్మహాత్ముఁ దెలిసి
సర్వగుఁడు వాయుదేవుండు సంభ్రమమున
మెల్ల మెల్లనె చేర్చె భూమీ తలంబు. 219

క. స్పర్శనుఁడు తత్తనూసం
స్పర్శనమున నతి పవిత్ర భావైకపరా
మర్శనమును, దద్వైభవ
దర్శనమును గల్గెననుచు ధన్యత వెలిఁగెన్. 220

మ. ....
....
భజన ప్రత్యుపకారసిద్ధి మెఱయన్ క్ష్మాకాంత తద్విష్ణు దా
సజనాగ్రేసరుఁ బూనె దన్మహిమలెంచన్ నాకు లీక్షింపఁగన్. 221

వ. అప్పు డద్ధరణీదేవి యిట్లనియె. 222

మ. [అతి మూఢుండయి తండ్రి సౌధశిఖరం బందుండి త్రోయింప దుః
స్థితుఁడౌ నిన్ను] స్పృశింప నిన్ను నొడువన్ సేవింపఁ బూజింప వ
చ్చితి; నిన్నున్, నను బూను[నట్టి] హరి సాన్నిధ్యంబునన్ నిల్పి నే
ధృతిమై నిన్ను భరింప నోపుదునె యీతేజం[బు సామాన్యమే]. 223

వ. .... లుగు
ఫలము; త్వాదృశ సంస్పర్శన మందుట దేహము గాంచిన ఫలము;
భవాదృశనుతి జిహ్వాఫలమును; మౌన భావగతులు దుర్లభులు;
నది సహ..
....
నేఁ బవిత్రనైతి; మున్ను యజ్ఞవరాహ సంగంబున నాకు దివ్యశక్తి
గలిగె; నది నాకొక వింతయై యున్నయది; నిన్నంటినఁ బున
రుద్బుద్ధమాయె; నందున సకల లోక..............................
..............................యందు నీవంటి పరమ భాగవతు
లొండు రెండడుగులు పెట్టినంతనె సామర్థ్యంబు గలదు. 224

మ. అలఘు స్ఫూర్తులమిమ్ముఁ జక్రధర పూర్వార్చా కృతిశ్రేణులన్
మ...
.....................రూపమున శశ్వత్కీర్తి శేషాంశమై
జలజాక్షుండు శిరంబుల న్నిలిపె భాస్వన్మూర్తి నన్నెప్పుడున్. 225

క. నరలోకంబు కృతార్థతఁ
బరగెన్ నీయున్న కతనఁ బావన ! నిను నే
[భరియించి నీదు చరణా
బ్జ రజోలేశంబు సోఁకి పావితనైతిన్.] 226

వ. నీవు నరలోకంబున జనించిన కతన నంతకలోకంబు హ్రస్వంబు నొందె; ననంతలోకంబు వృద్ధి నొందె; భవత్కీర్తనాలోక నా ధూత పాతకులైన నరులు హరి లోకం[బునకుం బోయి నిన్ను సన్నుతింప వెన్నుండు నీ భక్తి తాత్పర్య విశేషంబు] వినియె; నిట్లు వృద్ధినొందె దని చింతించు నీవంటి పరమ భాగవతుల గుణంబులు పద్మజునకు నగమ్యంబులు; నేనెఱుంగనేర్తునే? మీ ప్రభావంబు భాగవ[త శిరోమణు లకుంగాక నన్యుల]కు గోచరమే! మూర్ఖ మూర్ఖుండైన మీ తండ్రి యచింత్య శక్తియైన నిన్నెఱుంగఁడు. నిన్నుఁ దలంచిన యంతనె యాపదలు దొలంగు...
....
....
బయ్యెనంతఁ బ్రహ్లాదుండు దయామృత దృష్టిం జల్లం జేసిన నందఱు సుఖంబు వహించిరి; శంబరాదులైన దుష్టదైత్యులు లజ్జావనత వదనులై లేచి చనిరి; యా శంబరుని, దైత్యరాజును నిందింపుచుఁ బురజను లా రాత్రిం బాసియుండిరి. రాజును శంబరుండు నన్యోన్య దైన్యంబులం బరితపింపుచు నుండి రంత. 227

సీ. సంశోషకుండను శరదైత్యు నొక్కని
నసిలరూపంబైన యతనిఁ దలఁచి
ప్రహ్లాదు మడియింపఁ బఱపిన, వాఁడు త
త్తనువులో నడఁగఁ, దద్దైత్యు భార్య

మొఱపెట్టుకొనుచు, నమోఘవిలోత్సాహ
సంపద వ్యర్థమై జనఁగనున్న
యా హిరణ్యకశిపు నంఘ్రులఁబడి "స్వామి!
యాత్మరక్షయంతయుఁ బ్రహ్లాద తనువు

తే.గీ. నందు జీర్ణించిపోయెఁ, గాలాయసంబు
తప్తమై యున్నఁబడు నీరధారవోలె;
నేమి చరితంబొ కాని నేఁ డిమ్మహాత్ము
తనువులోపల పుంగ్రహోదయము దనరె". 228

వ. అనిన విని కలంగి నిజకులాంగారంబైన ప్రహ్లాదు నిటి గురు గృహం
బున కనిచి తాను నంతఃపురంబు సొచ్చి పరితపింపుచునున్న వృద్ధ
మంత్రులు "తేజోధికుండైన ప్రహ్లాదునిం బ్రార్థించి, ప్రసన్నునిం
జేసికొని, సామ్రాజ్యంబు లనుభవింపు మన నాసన్న మృత్యుండు
గాన వారిం దర్జించి మఱియు నొక కార్యంబు విచారించి. 229

హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రహ్లాదుని నాగపాశబద్ధునిఁ జేసి సముద్రమునఁ ద్రోయించుట

శా. రక్షోవీరులచేత నబ్ధినహిరాడ్రజ్జుచ్ఛటాబంధ దు
ర్విక్షేపం బొనరించి వైష్ణవమణిన్ వేగంబె త్రోయించినన్
సాక్షాత్సత్త్వగుణాంకురంబనఁగ నా చక్రాయుధ ధ్యాన ని
ష్ఠాక్షుణ్ణాత్మకుఁడైన యా ఘనుని వేడ్కన్ వేలకుం జేర్చినన్. 230

క. తను లవణాంబుధిఁ ద్రోయుట,
యనిమిష నక్రాది జలచరానీకంబుల్
మును మున్నె తొలగిపోవుట,
ఘనుఁ డసురకుమారుఁ డాత్మఁ గానకయుండెన్. 231

వ. అప్పుడు పన్నగశాయి యనుజ్ఞం బన్నగారి బంధనంబులు కబళించె,
సముద్రుండు రత్నంబులు కానుకదెచ్చి సమాధినిష్ఠనున్న హరిప్రియుని
సేవించి "స్వామీ! నన్నుఁ గటాక్షింపవే యేనదీనుండ; నీవు జనింప
నీ రాక్షసకులంబు చంద్రునిచే నంబరంబు వోలె విమలంబయ్యె"
ననం గన్నులు విచ్చి చూచిన మ్రొక్కి సముద్రుం డిట్లనియె. 232

తే. గీ అసుర లహిపాశబంధ మగ్నాంగుఁ జేసి
నిన్ను నాలోన వైచిన నిర్మలాత్మ!
నిప్పు మ్రింగిన నరునట్ల నిన్ను నాదు
గర్భమున నుండి త్రోచితిఁగడకు నిపుడు 233

క. ఉరగవర పాశబంధము
లురగాహితుఁ డుక్కడంచె నుగ్రోద్ధతిమై;
హరిభక్తి పుణ్యసంపదఁ
బురుషులకు లభించవే యపూర్వయశంబుల్. 234

వ. అని రత్నంబులు సమర్పించి "హరిం బూజించి; హరిభక్తుల నుపేక్షించిన వారికిఁ బరమధామంబు దూరంబు; రత్నోపాయనంబులచే నీకుఁ గర్తవ్యం బెద్దియు లేదు భా.................................
*...
దెరచుకొని ప్రసన్న వదనుండును: గమలాయతాక్షుండును, దీర్ఘ బాహుండును, సుకపోల నాసికాభాగుండును, నుదారతేజోనిధియు నప్రమేయుండును, గదాసి శంఖాంబుజ శోభనాంగుండును, సుదృశ్య సీమాపర సేతుభూతుండును, సర్వేంద్రియాహ్లాదన దివ్యమూర్తియుఁ, త్రిలోకీవితత ప్రతిమూలంబును, గురు పరమగురుండును, నాథ నాథుఁడును నగు విభునిం జూచి విస్మయ భీతి హర్ష ప్రకంపంబులంది, యది స్వప్నంబుగాఁ దలఁచి స్వప్నంబునందేని యీశ్వర సాక్షాత్కారం బయ్యెడునని, ప్రహర్షార్ణవ మగ్నచేతస్కుండై మఱియు నానంద మూర్ఛం జెందిన, నీశ్వరుండు ధరణి యందుంజేర్చి యంకంబున నిడుకొని, సర్వజనైక బంధుండుగాన మెల్లనె కదల్చి కరపల్లవంబునన్ స్పృశించి, మాటికి, జననియుంబోలె నాలింగనం బొనర్చినఁ గొంతసేపునకుఁ బ్రహ్లాదుండు కన్నులు తెఱచి విస్మయానిమేషుండై జగన్నాథుం దప్పక చూచిన సుధామాధుర్యసారంబులైన వాక్కుల "వత్సా! భయంబు నొందకు" మని యూఱడించినఁ గృష్ణాంగస్పర్శ సౌరభ్య సురూప వచనామృతంబులచే నక్షగణంబు హృతంబైన యాత్మ సంభావనంబు నొందక నిజమనోభృంగంబు పరువెత్తె; శ్రీశ భక్తాబ్జసంగియై యతి లుబ్ధంబైన; నే నెవ్వండ నెచటనున్న వాఁడ" నని

* ఇక్కడ ఒక పేజీ వచనము మన్నుస్క్రిప్ట్‌లో లేదు.

యెఱుంగక కన్నులు మూయుచుఁ దెఱచుచు నొక వింత సంతోషంబు వహించి, గోవింద దర్శనంబు సేయు నతని యవబోధంబు క్షణంబు గాన్పించుచు, క్షణంబతిరోధానంబు నొందుచు, సాంద్రభవ్యోమేందు మండలంబుగతిఁ బ్రకాశించె; నంతం జూచి క్షణంబు చింతించి "యితని వాక్కునఁ బృథివియు నగ్నియు నితని ప్రాణంబున నంబరంబు ననిలంబును, నితని చక్షువున రవియు దివియు, నితని శ్రోత్రంబున దిశలు శశియు, నితని మనంబున నంబువు, వరుణుండునుం దగుటఁ జూచి శ్రీమద్విభూతిం దనరు నితండు సర్వోపనిషదర్థంబు, మహాప్రభు" వని పునఃపారవశ్యంబుగాంచి తెలిసి శ్రీశాంకశాయియైన తన్నుం దడవుటకు నెఱింగి భయ సంభ్రమంబుల లేచి ప్రసన్నుండవు కమ్మని మ్రొక్కి బహుయజ్ఞుండై యల్పపూజోక్తి నాచరింపండయ్యె; నప్పుడుగదా పద్మాసి శంఖధారి యభయహస్తం బిచ్చి చేపట్టె; స్పర్శసుఖైదితంబైన భుజంబున నిడికొనినఁ గరాబ్జస్పర్శనాహ్లాదగళద్రశుండై కంపంబు నొంద మఱియు నిట్లనియె. 235

విష్ణువు ప్రత్యక్షమై ప్రహ్లాదు ననునయించుట

చ. "గురుతరమూర్తి నంచు" ననుఁగూర్చి భయంబును సంభ్రమంబు వే
మరుఁ దగదీకు నిట్టిది సమస్తము నాకు ప్రియంబుగాదు మ
త్పరమహితంబు సేయుట యభవ్యము సేవ్యముఁ, బూర్ణకామ్యతం
బరగిన నాయెడ న్నిలిచి పల్కిన పల్కులు నాకు హృద్యముల్. 236

తే.గీ. సతత ముక్తుండనయ్యుఁ బ్రసన్న భక్త,
భక్తి సుస్నేహరజ్జు ప్రబద్ధ బుద్ధి
నైతి; నజితుండనయ్యు జితాత్మనైతి;
వశ్యకృత్యుండనైతి నవశ్య మహిమ. 237

తే.గీ. త్యక్త బంధు ధన స్నేహతంతుఁ డగుచు
నెమ్మి నాయందు సద్భక్తి నిలుపవలయు;
నతఁడు నాకును మరియు నే నాతనికిని
గాన మా కెవ్వరు నిజాప్త ఘనులులేరు. 238

వ. నిత్యుండును బూర్ణకాముండును నగు నాకు జన్మంబులు వివిధంబులు గలవు; సర్వేష్టదానంబు లొనంగుదు; నీకు నెయ్యది ప్రియంబది తెలుపు

"మనినఁ బ్రహ్లాదుండు ప్రాంజలియై యుత్ఫుల్ల దృష్టిచేఁ జతుర్భుజుం
జూచి" భవత్పదార విందంబులు చూచుకంతె నాకు మరియు నొక
వాంఛ గలదె? బ్రహ్మాది దుర్లభంబైన యుష్మత్పదాంభోజ దర్శ
నామృతంబున మచ్చిత్తంబు తృప్తింబొందదు; మరియు నొకటి గల్గెనేని
ప్రార్థించెదఁ; గల్పాయుత శీతంబులనైన యుష్మత్సాక్షాత్కారాహ్లాద
సముద్ర తరంగంబుల నోలలాడు నాకు నితర సుఖంబులు రుచియిం
పవుగాన నేనితరంబులు వేడనొల్ల; నని విన్నవించిన సుధారసప్రవా
హంబులగు వచనంబుల మోక్షలక్ష్మీ సామ్రాజ్యంబునందుఁ బట్టంబు
గట్టి భగవంతుం డిట్లనియె. 239

తే.గీ. నీవు పల్కిన యట్లనే నిజము నాకుఁ
ప్రియముగా నొక్క వరము సంప్రీతి నడుగు;
మఖిల లోకంబులందు నీ యట్టి ధీర
చిత్తుఁడెవ్వఁడు గలఁడు చర్చించి చూడ. 240

వ. అనఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె. 241

క. ఉరగేంద్ర వేత్ర నాయక
గరుడాదులలోన నొకనిఁ గానను దేవా!
కరుణించుము, నీ దాసుఁడ
శరణాగతవత్సలా! ప్రసన్నాత్మ! హరీ!. 242

వ. అనిన నీశ్వరుం డిట్లనియె; "నీకు సంకటంబు ప్రాపించిన యది; యేను
నిన్ను నిర్వహింపం జనుదెంచినవాఁడ; నీవు భృత్యత్వంబు వేడితివి;
నీవెనేఁగాఁ దలంచియున్నచో నిది యుచితంబె? వేరుగాఁ జూచుట
యెందులకు నేనె యెఱుంగుదు; నీవు గోరిన యది మద్భక్తి; నీకుం
గోరందగిన యదిగాదు. నీకు స్థిరంబైన యదియె; మరియు వరం
బులు వేఁడుమని యనుగ్రహించినఁ బ్రహాదుం డిట్లనియె. 243

తే.గీ. నాథ! భవదీయ పదభక్తి నాకు నిచ్చి
నాడఁవో యియ్యవో నీవు! వేఁడికొనిన;
నట్టి సద్భక్తి దొరకిన నదియె నాకుఁ
గామ గవి; యన్యవరకాంక్ష ఘనతరంబె? 244

క. హరిసంస్పర్శన వీక్షణ
పరిపూత శరీరుఁడైన ప్రహ్లాదుఁ గరాం
తరములఁ జూడగ వచ్చిన
కరణి దివాకరుఁడు దయనగంబున నిల్చెన్. 249

క. గిరినుదయించిన యంతనె
హరియించె దిశాతమంబు లర్కుఁడు సర్వే
శ్వర భక్తిచేత నుత్కట
దురితములు జగంబులోనఁ దొలగించు గతిన్. 250

క. తరణిఘట జన్ముఁడును దు
స్తర తిమిరాంబోధిఁ గ్రోలఁ దత్తత్సుజనాం
తర తీర్థ నిర్మలత్వము
స్ఫురితంబయ్యెం దిగంతములహో! యనఁగన్. 251

ఆ. సారసాప్తుఁజూచి చక్రవాక ఖగంబు
హర్షమందె; నాపరాత్ముఁ గాంచి
యోగివరుఁడు మోదమందిన కైవడి
నంతరంగమునఁ బ్రియంబుఁదోఁప. 252

ఆ. అర్కుఁడా జలాశయంబులఁ బ్రతిబింబ
మంది పెక్కు మూర్తులయ్యెఁ; క్షేత్ర
ములన నార్ద్ర శీలములునుగా మెఱయ స
ద్గుణత వహించి తనరునట్లు. 253

క. నలినములు సజ్జనుల వలె
జలజాప్త పరేశమూర్తి సంపద వెలసెన్
కలఁగె న్నీలాబ్జంబులు
జలజాక్షుని కథలఁ దామస జనంబు వలెన్. 254

వ. అంతఁ బ్రతిబుద్ధజనస్వనంబు చెవులు సోఁకిన మేల్కని నిజపురంబు నకుంజని హరిస్మృతి బలంబున నన్ని దిక్కులు హరిగానే వితర్కిం చుచు, నడుగడుగునఁ దొట్రుపడుచు, హర్షింపుచు నగ్రంబున హరి నీక్షించిన యట్లు జయజయ స్వనంబులు పలుకుచు, హరిఁ జూడక యార్తినొందుచుఁ జరించె; సోత్కంఠుండై నాటనుండి శ్రీ శహ్యాతాంత

రంగుండై లోకజాడ్యహతుఁడై యలౌకికుండై జడునట్లు దురితంబు లడంచుచు మంగళంబుల రమ్మని పిలుచుచు ననంత నామంబులు, గానంబు సేయుచు, నచ్చటనాడుచు, “శ్రీ గోవింద! కేశవ! ముకుంద! శ్రీవల్లభ ! శ్రీనాథ ! శ్రీవైకుంఠ ! సుకంఠ ! కుంఠితఖల ! స్వామి ! యకుంఠోదయ ! శుద్ధధ్యేయ ! విధూతధూర్త ! ధవళశ్రీక ! మాధవ ! యధోక్షజ ! శ్రద్ధాబద్ధ ! నీయందు నాకు బుద్ధి జనింపఁజేయవె, యచ్యుతగుణా ! అచ్యుతకళేశ ! సకలేశ ! శ్రీధర ! ధరాధర ! విబుధ జనబుద్ధ ! యాదరణచారణ ! వినీలఘననీల ! శ్రీధర ! గుణాకర ! సుభద్ర బలభద్రకర్ణ సుఖవర్ణన ! సుఖార్ణవ ! మురారి ! స్వర్ణరుచిరాం బర! సుపర్ణరథ! యర్ణవనికేతన! భవార్ణవ భవభయంబు మాన్పవే! గుణగణార్ణవ ! నమస్తే ! యని పాడుచుఁ దదప్రాప్తి గాఢదుఃఖాశ్రు గద్గదుండై పొరలుచు, మొఱలిడుచు, విస్మితజనులు తనుంజుట్టుకొని నరకపతిత జనులకు భవచ్చరణ స్మరణంబు శరణంబు; భవవైతరణి పతితుండనై దీనుండనగు నన్ను నేల నిరీక్షింపవు ? నీయందు భక్తిఁ బుట్టింపుచు, నీవె భవాబ్ధిమునుంగనీక రక్షింపవే ! క్లేశంబు నొందితి దయాపరమూర్తీ ! నీకు దయగల్గదేని కర్మవశాహతుండనౌదు. కామ క్రోధమదాద్య మిత్రనివహ ప్రోత్సారితోన్మాద విశ్రాంత కుపితధృతి హార దుర్నిగ్రహాదూర ఘోరైకాదశేంద్రియ ఖలనంబులచే నార్జితంబైన కర్మంబు, శిశువనై యొక్కరుండ ననుభవించుచున్నవాఁడ; నీకు దయ లేకున్ననే నెట్లు గడతేరుదు ; మానంబు శిరంబుపై పాషాణంబు, మాత్సర్యంబు వలద్గరళజ్వాలామాలిక; క్రోధంబు కంటిలో నెరుసు; భవనామకాంతారంబునందు మనోజవటుండు బుద్ధ్యాఖ్యయష్టిహరించె; ముక్తినరణియెట్లు తరించెద”నని ప్రహ్లాదుండు వలుకవిని యద్భుత వైరాగ్యంబునకుం గొందఱశ్రువులు విడిచిరి; కొందఱు మ్రొక్కిరి. లీలచేఁ గొందఱు హాస్యంబు చేసిరి; కొందఱు భక్తింగాంచిరి; కొందఱు విస్మయంబు నొందిరి; కొందఱు మూఁకలు మూఁకలై చూచుచు దురి తంబులం దొలంగిరి; గోవింద కీర్తనానంద నిర్భరుండై కీరన నర్తన గానంబుల జనులపై స్పృహలేక తిరిగె; అర్కుండు లోకతమో భేదార్థంబు దిరిగినట్లు సంచరించె; నప్పుడు సముద్ర ముద్రామగ్నుఁ డాతుండైన యాప్రహ్లాదుం జూచి జనులు విస్మయం బందిరి; దైత్య

పతికి వార్థివైచిన వారలె విన్నవించిన నతండు విస్మయంబంది మృత్యు వుంబోలె రావించిన వచ్చి, సభయందు నాసన్న మృత్యుండైన వాని; నాయుర్జలధి వలన దేహపర్యవతారణంబునకుఁ గృతోద్యోగుండై యమ వీక్షణంబునకు యవనికామాత్రంబైన వాని నీలాంశుమిశ్ర మాణిక్య ద్యుతిచ్ఛన్నుండైనవాని, ధూమాగ్ని శిఖావ్యాప్తుండైనవాని, మలినాంగ ద్యుతిధ్వాంతచ్ఛాదితా భరణచ్ఛవియైన వాని, విష్ణు నిందాజాత మూర్తాఘగ్రస్యమాన లక్ష్మీకుండైన వాని, దంష్ట్రోత్కట ఘోరఘోషణ ఘనచ్ఛవి కుమార్గదర్శ యమదూత నిభులైన భటులతోఁ గూడినవాని, దవస్ప్రృష్ట - దవనాంతస్థకింశు కారుండైన వానింజూచి, ఖిన్నుండైన వాని దూరంబునం బ్రాంజలియై పీఠంబుననుండి క్రుద్ధుండైనవానిం జూచి తలవంచుకొనిన, దైత్యుండు భర్జించి "మూఢ! మద్వాక్యంబు విను మింక నిన్ను నెద్దియుం బలుక" నని చంద్రహాసం బంకించి సభాజనంబు కంపంబు నొంద "హరిని విడిచెదవో! యసింద్రెవ్వఁ జేయుదునో!" యని పల్కు మూర్ఖుని క్రోధంబు చూచి రక్షోగణంబు నేఁడు ప్రహ్లాదుండు హతుండు నయ్యెడునని పల్కు సమయం బున హిరణ్యకశిపుండు క్రోధారుణిత నేత్రుండై కుమారునిం జూచి యిట్లనియె. 255

తే.గీ. "ఎచట వెదకియు నేఁగాన నిన్నినాళ్లు;
నధికుఁ డంటి, నిరాకారుఁడైన వాని
సర్వగతుఁడంటి, త్రిభువనస్వామి యంటి,
వెందుఁ జూపెదు హరిఁ జూపు మింక మూర్ఖ!" 256

వ. అని "స్తంభంబునం జూపు" మని ఖడ్గంబున స్తంభంబుం దాటించిన. 257

నృసింహావిర్భావము

సీ. పట పటత్కటు సముద్భట పటుధ్వని విశీ
ర్యద్ఘన స్థూణా సభాంతరంబు
చట చటన్నట దుగ్రచటులరంగ స్ఫులిం
గాచ్ఛాద్యమాన గృహాంగణంబు

తట తట స్ఫురదురోద్దైతేయ శలభసం
ఘాతప్రతాప నిర్భర తరంబు
కట కట దంష్ట్రాగ్ర ఘట్టిత కహకహో
త్తర్జనగర్జాతి దుర్జయంబు

తే.గీ. భూరిభూషణ తీవ్రదంభోళి ఘోర
సార వాయుసటాచ్ఛటా సంకులంబు
సంభ్రమా దభ్రధరణి తలాభ్రతలము
వీరనరసింహ రూప మావిర్భవించె. 258

మ. అతి ఘోరార్భటి నా నృసింహుఁడు సహస్రాత్యుగ్ర బాహావళీ
శతకోటి స్ఫుటతీవ్రదీప్త నఖరచ్ఛాయల్ విజృంభింపఁ ద
ద్దితిజుంబట్టి నిజాంకమధ్యమున నెంతే నిల్పి చీరెన్ మహా
ద్భుతభీభత్సము లొప్పనప్పుఁడు ప్రదీప్తోరాంతరాళంబునన్. 259

వ. ఇట్లు తద్ఘోర నృసింహరూపంబు నున్నయెడ బ్రహ్మ రుద్ర దిక్పాలాది సమస్త దేవతలు ముందర నిందిర నిడుకొని వచ్చి దగ్గరఁజేరన్ వెఱచి ప్రాంతంబున నున్న ప్రహ్లాదుం దగ్గరం బిలిచి నిన్నుఁ గటాక్షింప వచ్చిన భగవంతునిం బ్రసన్నుంగాఁ జేయుమనఁ బ్రహ్లాదుండు వికసిత వదనుండై జనకుని కడ కేఁగు బాలకుని చందంబున నిర్భీకుండై వచ్చినం గౌఁగిటం జేర్చి శిరంబు మూర్కొని నాకతంబున నింత యలసితివిగా యని యుపలాలింపు చున్నప్పుడు. 260

సీ. కెందమ్మి రేకులఁ జిందించు కన్నులు
కరుణారసంబు పొంకంబు నెఱపఁ
జారు వజ్రాంకురచ్ఛటలైన సటలురు
దివ్యకిరీటమై తేజరిల్లు
నాంత్రమాలిక లచ్ఛహార వల్లికలట్లు
విమల వక్షోవిభాగమున మెఱయఁ
దద్వినూతనరక్తధారలు పైఁజింది
రక్తచందన చర్చరంగు చూప

తే. గీ. జలధి కన్యాకుచోపరిస్ఫార సార
భాసురోదార కుంకుమ పత్రభంగ
ఖరనఖరకాంతులెనయ నుగ్రతరమనుజ
సింహుఁ డప్పుడు లక్ష్మీనృసింహుఁ డయ్యె. 261

వ. అంతఁ బ్రహ్లాదుండు తన తండ్రి భగవంతునిచే ముక్తుండయ్యెనని హర్షించి ప్రణమిల్లి యతని గాత్రంబున నరసురాసురాదులను, శిరంబున బ్రహ్మాండోపరిభాగంబును, గన్నుల లయార్కపావకుల, నాస్య బిలంబునఁ బాతాళంబును, దంష్ట్రలశేషాదులను, భుజద్రుమస్కంధంబుల బ్రహ్మరుద్రులను దిగీశ్వరులను, హృదయంబున నంబరంబును నంబరంబున విద్యుద్విలాసంబును నంఘ్రుల భూమియుం, దేహాద్రవంబున వారిధులు రోమంబుల వనంబులు, శల్యంబుల నద్రిసంఘంబులు, నభేద్య మాయాచర్మంబున సర్వగాత్రంబుల దేజంబును గాంచి భక్తులకు నీశ్వరుం డప్రకాశుండుగాడు గావునఁ జూచి పరమానందంబు నొందె; నంత దివిజులు మఱియు బ్రహ్మరుద్రాదులు సమ్మతించి రప్పుడు. 262

దండకము

శ్రీమన్మహాదేవతా సార్వభౌమా ! హరీ ! సర్వమౌనీంద్ర సందోహ సంకల్పితానేక యజ్ఞక్రియాసాధనా ! స్తోత్రపాత్రా ! ఖరోద్యన్నఖోత్కృత్తదైతేయ ! చంచద్దయాదృక్తరంగా ! ప్రసన్నాంతరంగా ! మహావీరదుర్వార రక్షోగ్రణీ దుస్తిరస్కారభీతాత్మధా మచ్యుతానేక యజ్ఞక్రియాదూర ! పద్మాసనాద్యాతి తేయా ప నార్థా ప్రసిద్ధానుకంపా ! ప్రకాశీకృతోచ్చండ దీవ్యన్నృసింహావతారాగ్ర సారధ్వనీ భిన్నఘోరాభ్రతారా ! నిజాంగ ప్రవిచ్ఛేదభీతి ద్రవద్ఘోర రక్షోగహేద్ఘోష భేరీరవాధః క్రియాసారమై, క్షోణిభృత్పక్షవిచ్ఛేద కాలస్ఫురద్ఘట్టనోదగ్ర దంభోళి దుర్ఘోరమై, భీమకల్పాంత ధారాధరోత్తర్జితోర్జత్స్ఫురచ్చండగర్జానుకారంబునై యున్న నీ గరదుర్జేయమో తండ్రి ! భక్తావళీనిర్జితా ! పాపసంవర్జితా ! యోగిలోకార్జితా ! వార్థికన్యాకుచాలింగనోల్లగ్నసత్కుంకుమాంకచ్ఛటానేక శంకాకరోనంక శోణోపల శ్రీసమావిద్ధపూర్ణేందుబింబ స్ఫురద్వృత్త సంస్థూల పాండూరు ముక్తామణీ దివ్య

హారా(!) లసద్దివ్యహారానిబద్ధ త్రిలోకైకభారా ! సమారబ్ధ దైత్య ప్రహారా ! భవాఘౌఘలీలాపహారా ! సముద్యన్మహాదాన వానీకసంహార కారా ! యుగాంతత్రిలోకాపహారా ! యశేషానుభృత్పుణ్య పాపక్రియా రూప దండాదికభ్రామితప్రోల్లసత్కాల చక్రక్రమాకల్పితారంభ విభ్రాజిత స్థావరాత్మ స్ఫురద్విశ్వదాద్ధోరణోద్దండ ! వేధోండ సద్బాండ నిర్వాహసత్కుంభకారా ! నిరస్తాఖిలాంతర్వికారా ! విచిత్ర ప్రకారా ! త్రిలోకైకసాలానుకారా ! యవేద్యాంచితాకార ! భిషాన్య సద్భోజ్య మాత్రప్రకాశోరు సంతోష యోగీంద్ర పూర్ణాబలోధూత పంచాయుధోన్మాద నిద్రాది దారాత్మజస్నేహ దుర్లోభ లాభాబ్ధిబంధచ్ఛిదాలబ్ధ సౌఖ్యోల్ల సద్యోగయోగ్యాగ్రణీ సన్నిధానా ! త్రిలోకీనిదానా ! నిరస్త ప్రధానా ! సమాయావితానా ! సుశుద్ధాభిధానా ! ముఖంబుల్ సరోజంబులై బాహువుల్ సన్మృణాళంబులై కేశజాలంబు శైవాలమై, హల్లక స్తోమముల్ మాంసఖండంబులై తత్తనుత్రాణముల్ ఫేనజాలంబులై, యొప్పు ప్రత్యర్థి సేనాసరోమధ్య వీధిన్మదోన్మత్త దంతావళ శ్రీ విజృంభింపవే స్వామి ! దుష్టప్రభేదీ ! విశిష్టానుమోదీ ! నిజశ్రేణి దుర్దోష హారీ ! సదాభక్తవాంఛాప్రదా! దేవ! నిర్వాంఛ మాయామహానాటకానీక నిత్యక్రియా సూత్రధారా ! నిజాంఘ్రిస్ఫురద్దివ్య గంగాంబుధారా ! మధుక్రవ్య భుగ్రక్తధౌతాసిధారా ! సునిష్కామ ! సంపూర్ణకామా ! ముకుందా ! నమస్తే నమస్తే నమః. 263

క. అని యానందాశ్రులు తమ
కనుగవపైఁ జిప్పతిల్లఁగా నాదివిష
జ్జనములు వినుతించి జనా
ర్దను వలన వరంబులంది రంజిలి రంతన్. 264

తే. గీ. దేవతలు చూడఁ బ్రహ్లాదు దివ్యతేజు
నఖిలదైతేయ వీరరాజాభిషిక్తుఁ
జేసె, భాగవతోత్తముఁ జేసె, భక్తి
నిలువఁజేసె జగము వర్ణింపఁజేసె. 265

వ. అంతఁ బ్రహ్లాదునకు ననేక వరంబులిచ్చి త్రిలోకశాంతిఁ గావించి సద్వాద్యంబులు మ్రోయ నిజధామంబునకు నేఁగె ననిమిషులు పరమానందంబున నిజమందిరంబులకుం జనిరి మరియు. 266

క. పరమర్షులు నరసింహుని
చరితము నరసింహహృత విశంకట దోషాం
తర దోషాంతర వల్లభ
చరితమువలెఁ బొగడరైరి స్వాంతములందున్. 267

వ. దొరకొని లోకవాదంబులు బలవంతు లాడుకొందురు. యోగీంద్రులకు
వృథాయాసంబులు; వీరలే కర్మంబులు చేసిన సద్గతిఁగాంచిరి ? యజ్ఞం
బులు చెరచి విప్రర్షుల భంజించి మత్తులైన దైత్యులు పరేశునివలన
మృతింజెంది భవాబ్ధిముక్తులైరి; ఏ మార్యులమౌట, ధృత సచ్చరి
త్రుల మౌట, బహిస్థితులమైతిమి; దైత్యులు విష్ణు సద్గతి నొందిరి;
దురాత్ముండు భృత్యహస్త్యశ్వరథాదులతో నీశ్వరుని పూర్వంబుల
నారాధింపనోపు; నొకానొక భక్తినిరతుండు ప్రహ్లాదునికంటె నధికుం
డని, కృతార్థుండని తీర్థాంతరంబులకుం జనిరి. ప్రహ్లాదుండు భగవ
దాజ్ఞను రాజ్యంబు సేయుచుఁ దద్రాజ్యభోగతృష్ణ నొందక, జ్ఞానాచ్యు
తాంఘ్రి భక్తిరాజ్యం బనుభవింపుచుండె; నీచరిత్రంబు వినిన వారికి
రోగగ్రహదారిద్ర్య తాపంబు లణంగు ' ననిన విని నైమిశారణ్య మహ
ర్షులు సూతునిం జూచి యిట్లనిరి. 268

శా. ఆదైతేయుఁడు శౌరిగాఁ దలఁచి యార్యాదిత్యయజ్ఞక్రియా
సాదం బెప్పుడుఁజేయ నాగమము లాచ్ఛాదించు తచ్చక్రహ
స్తా దేశంబులటంచు భోజన పిపాసారంభ నిద్రా విహా
రాదుల్సేయుచు నమ్మురాంతక విరోధార్థంబు మానుం డిలన్. 269

క. అతిబద్ధ మత్సరంబున
నతఁడుద్ధతిఁ గలలనైన హరిగెల్చిరణ
క్షితిఁ దరమితిననిఁ హర్షా
న్వితుఁడై యంతఃపురమున నృత్యములాడున్. 270

తే. గీ. అతడు హాశ్యాంతరములకు హరికథామృ
తంబు వీనులు చొరనిచ్చు తలఁచు నామ
ధేయములు జిహ్వఁజేర్చు విధేయులైన
భృత్యవర్గంబుఁదాను నిర్భీకుఁడగుచు. 271

తే.గీ. ఇట్లు దైత్యేశ్వరుని క్రోధమెల్ల కార్య
ములయెడను శ్రీరమాజాని తలఁపఁజేసె
సద్గురుఁడు సంతతజ్ఞాన శాలియైన
నరుని బోధించి నిలిపిన నలువు మెఱయ. 272

వ. అటుగాన క్రోధావిష్కృతంబైన హరిస్మృతియు దైత్యునిందలంపంజేసె నేమి చెప్పుదు. వీఁడు దశాననుండై శిశుపాలుండై జనియించి రామ కృష్ణావతారంబులచేఁ బొలిసి పునర్జన్మంబు నొందఁడు. కృష్ణాశ్రయం బైన క్రోధంబును, గృష్ణాశ్రయంబైన కామంబును, దైత్యులకు గోపిక లకు మోక్షహేతువు. కేవల కామక్రోధములు జనుల కథఃపాత హేతువులహిదంష్ట్రలయందు సుధయుంబలె, చోర హస్తంబు లందు ధనంబునుంబలె స్మరరోషంబులచేత నొంద రీ ముక్తికినేమి యద్భుతంబు-కారణంబు హరి స్మృతియే. ఆ హరి స్మృతియే స్మర ద్వేష భక్తి విశేషంబులయం దుదయించు; నిష్టంబులు గాకయు నౌషధంబులు ద్రావి రోగి యారోగ్యంబు నొందినట్లె నరుండు హరి స్మృతివలన భవబంధంబులు వాయు; ద్వేషంబుననేని మృదర్థంబుగా భూమింద్రవ్వి నిదానంబు గనిన యట్లజ్ఞుండు కామక్రోధంబులనేని హరిస్మరణంబు చేసి మోక్షంబునొందు. అప్రయత్నంబుననేని ద్వేషం బున నేని వైచిన ననలంబు కక్ష్యాంతరంబు దహించిన యట్ల నాద రంబున నర్చించినం గిల్బిషంబులంబాయు; నజ్ఞుం డశ్రద్ధనైన సుధా పానంబు చేసి వజ్రకాయుండైన యట్లు శుద్ధభావుండేని ముక్తుండగు. ఇది వస్తుస్వభావంబు. సూర్యుంటు తమోనాశనంబునకు, శీతశాంతికి నన లంబునైన యట్లు, సర్వేశ్వరుండు లీలాప్త హృదయుండై ద్వేషులకు మోక్షం బొసంగను, అనురక్తులకు నిష్టవరంబులొసంగను సన్నద్ధు డైనవాఁ డద్దేవయోగంబునకంటె భక్తియోగంబు ప్రశస్తంబు; ఘోరం బులైన మోక్షవిఘ్నంబులవలన హరి తానే రక్షింపుచునుండుఁగాన నిటు వంటి కరుణాసింధుపు నాశ్రితవత్సలు నెవ్వం డాశ్రయింపండు? పాపా త్ముండైన యాత్మద్రోహి యాశ్రయింపండు గాక! సదాసూర్యుండు బహుయోజన సహస్రంబు లక్షణంబునఁ బోవుచు వేగంబునం జనుల యాయువు క్షయింపంజేయు; నార్తప్రమత్త సుప్తవ్యాధితులైన వారి నుష్ణధాముండు హ్రాసంబు నొందించుంగాని విడంబంబు సేయండు.

వేగవంతంబైన కాలచక్రంబుచే సదాత్రిప్పంబడి జీవుండు యోని సహ స్రంబుల జనియింపుచుండుఁ గాని నరుండై యుండుట నిత్యంబు గాదు; జనుండొప్పు యెల్లియో యెల్లుండియో మృత్యు వాసన్నంబని యెఱుం గఁడు; జన్మ మరణ నరక క్లేశంబులు ధ్రువంబులు స్వాస్థ్యంబులేదు గాన బ్రతికినయన్నినాళ్లు హరిభజనంబు సేయవలయు ననేకజన్మంబులు గాంచి కర్మభూమిని మనుజుండై జనియించుట నెన్నం డిటువంటి జన నంబునొంది వృథాప్రయత్నంబున నుండుట దగునె? నరులలో విప్రత్వంబు నొందుట మిగుల దుర్లభంబు. తద్విప్రత్వంబు నొందియు హరిభజనంబు లేక యుండుట దగునె? వ్యాధి వ్యాఘ్రగ్రస్తంబైన తాపత్రయమహోగ్ర మృగసింహ భయంబైన సంసారాతి వనంబునందు నరునికి రక్షాన్వేషనంబు సేయక క్రీడింపఁదగునే? విషయ వ్యాధి మహా సర్పంబులతో భవ తరుకోటరంబులనుండి పురుషుం డనుగ్రహంబున నిర్భయుండై గరుడవాహను నాశ్రయింపక యుండంజెల్లదు గానఁ దొల్లి సురరూపంబున సుధాపానంబు సేయుచు విఘ్నంబు శంకించు రాహు వునకైన యట్లు భజింపుచు శంకించిన హరిదుర్లభుండగు మనంబునం దలంపవలయు; కరంబునఁ బాదార్చనంబు సేయవలయు; శ్రోత్రంబుల దత్కథలు వినవలయు; దద్యశంబు భావింపవలయును; నేత్రంబులఁ దత్ప్రియులైన వారింజూడవలయు; పాదంబులఁ దత్పుణ్యక్షేత్రంబులు ద్రొక్కవలయు; నిట్లన్ని దినంబులు గడుపుచునుండువాఁడు బ్రతికిన యతండు అట్లు సేయండేని వాఁడు జీవచ్ఛవంబు మక్షి కామ శక కాక ముఖ్యంబులైన క్షుద్రజంతువులు కోటుల కొలందులు బ్రదుకవే? కామ మోహంబులు విడిచినవారు వైష్ణవులు. యోజన శతంబులనున్న మర్త్యుం డైన గంగాతరంగిణీ నిజాంఘ్రి సంస్పర్శ పవిత్రయైన దానిం దలంప నఘశతంబులు దరింపంజేసిన నారాయణు భజింపుఁడు. హరి భజనం బెవ్వండు సేయు నతండె సమస్తజనుల పాపంబులు హరించు. దీపం బులు లేక యుండిన గృహంబులనేని దిననాథుం డుదయించి తమంబు హరించునట్లు సందర్శన స్పర్శన పూజనంబులచేతఁ గుశలుండైన భాగవంతుఁడు విష్ణు ప్రతిమయుంబోలెఁ దమంబులు హరింపుచు దీపం బుంబలె బరహితం బాచరింపవలయు లోకంబున. 273

క. అనిన విని శౌనకాదులు
మనమున హర్షించి దైత్య మథన కథావ
ర్ణన సంశ్రవణ కుతూహల
జనితోల్లాసమునఁ జనిరి సంరంభమునన్. 274

మ. సతత స్వాశ్రితమందిరాంతరము హున్సంగోప్యగోత్రాగ్రణీ
రతి సంధాన విచిత్ర మోహన కళారాసేహసే హాస్మర....... ..
....
.... 275

క. గోవతి గమనస్తోత్రా !
గోవతి కృతవర్షధృత సుగోత్రచ్ఛత్రా !
గోపాంగనాకళత్రా !
గోపార్భకవత్సరూప ! గురుతర సూత్రా ! 276

మాలిని

కుముదహితకులేశా ! కోటి సూర్యప్రకాశా !
విమలకమలనేత్రా ! విస్ఫురన్నీలగాత్రా !
భ్రమర చికురజాలా ! భక్తచిత్తాబ్జఖేలా !
సమదఖిలవిదారీ ! సర్వలోకాపహారీ ! 277

గద్యము

ఇతి శ్రీమత్కంజర్ల కొండమాచార్య
పాదారవింద మిళిందాయమాన చెన్నయామాత్యపుత్ర
కశ్యపగోత్ర పవిత్ర శ్రీమదల్లాడ నరసింహ ప్రణీతంబైన
నారదీయ పురాణంబునందు నష్టమాశ్వాసము
సర్వంబును సంపూర్ణము.

వాఙ్మయ మహోధ్యతు, కళా-ప్రపూర్ణ
డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారి పరిశోధనా రచన
నారదీయపురాణ అమృతనవనీతం-మహామథన సారామృతంలో
ఉదాహృతాలైన సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథాలు

అద్భుత రామాయణం | గణపతి (గణేశ)

గమనిక

ఉదాహృత గ్రంథాలలో "దుర్జన ముఖ చపేటిక" అన్న ఖండన మండన గ్రంథాలు విభిన్న రచయితలు రచించినవి రెండున్నాయని గుర్తించాలి.

"ముక్తాఫల" సంకలన గ్రంథానికి వ్రాయబడిన "కైవల్య దీపిక" వ్యాఖ్యను చేర్చుకోవాలి.

బెంగాలీ భాషలో రచింపబడిన "బెంగాలీ సాహిత్య చరిత్ర" గ్రంథాన్ని చేర్చుకోవాలి.

"పురాణనిరీక్షణ" గ్రంథం మహారాష్ట్ర గ్రంథంగా గుర్తించాలి.

త్రిపాద్విభూత్యుపనిషత్తు
విశ్వైక్యోపనిషత్తు

ఉప పురాణాలు

అంగిరస
ఆది
ఆదిత్య
ఔషనస
కల్కి
కాపిల
కాశీ
కౌమార

బృహద్ధర్మ
బృహన్నందీశ్వర
బృహన్నారదీయ
బ్రహ్మాండ
భవిష్యోత్తర
భాగవత
భార్గవ
మానవ
మారీచ
మాహేశ్వర
లింగ
వారుణ

వాశిష్ఠ
విష్ణుధర్మ
విష్ణు ధర్మోత్తర
శివధర్మ
సనత్కుమార
సాంబ
సౌర
స్కాంద

ఉప వేదాలు

అర్థ (శాస్త్రం) వేదం
ఆయుర్వేదం
గాంధర్వవేదం
ధనుర్వేదం

ఉప స్మృతులు

ఆశ్వలాయన
కంద
క్రతు
కపింజల
కాణాద
కాత్యాయన
కాశ్యప
గోభిల
జనక
జాతుకర్ణ్య
జాబాలి
నాచికేతు
పైఠీన
బోధాయన
యాజ్ఞవల్క్య
లౌగాక్షి

విశ్వామిత్ర
వ్యాస
శాంతన
సనత్కుమార
కల్పాలు
కామశాస్త్రం
కుమారసంభవం (సం) (తె)
కుమారసంభవ విమర్శ (తె)
ఖగోళ శాస్త్రం
గర్గ సంహిత
ఛందశ్శాస్త్రం
తంత్ర శాస్త్రం
దశకుమార చరిత్ర (తె)
దుర్జన ముఖ పద్మ పాదుక
దుర్జన ముఖచ పేటిక
నక్షత్రములు (తె)
నా ఆకాశవాణి ప్రసంగాలు (తెలుగు-సంస్కృతం)
నారదీయపురాణం (తె)
నిరుక్తం
నిర్వచనోత్తర రామాయణం (తె)
నృసింహ పురాణం (తె)
న్యాయ శాస్త్రం

పత్రికలు

ఆంధ్రప్రభ (దిన)
కృష్ణాపత్రిక (వార)
గోలకొండ పత్రిక (దిన)
త్రిలిఙ్గ (మాస)
భారతి (మాస)
సుభాషిణి (మాస)
పురాణ నిరీక్షణ

పురాణాలు

అగ్ని
కూర్మ
గరుడ
దేవీభాగవత
నారద
పద్మ
బ్రహ్మ
బ్రహ్మకైవర్త
బ్రహ్మవైవర్త
బ్రహ్మాండ
బ్రాహ్మ
భవిష్యత్
భాగవత
మత్స్య
మార్కండేయ
లింగ
వరాహ
వామన
వాయువ్య
విష్ణు
శివ
స్కాంద
ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం (తె)
ప్రాతిశాఖ్యలు
ప్రౌఢవ్యాకరణము (తె)
బృహన్నారదీయం (తె)
బ్రహ్మ సూత్రాలు
బ్రాహ్మణాలు
భగవద్గీత
భాగవతం (తె)
భాగవతామృతం
భాగవత సందర్శనం
భారత రచనలో వెల్లివిరిసిన కవితాప్రాభవం (తె)
మంత్ర శాస్త్రం
మహాభారతం (సం) (తె)
మార్కండేయ పురాణం (తె)
మార్గ-దేశి (తె)
మీమాంస శాస్త్రం (పూర్వ-ఉత్తర)
ముక్తాఫలం-సంకలన గ్రంథం
యోగశాస్త్రం
రామాయణం
విద్యారణ్యుల వేద (సాయన) భాష్యం
వేదాంతం

వేదాలు

అధర్వవేదం
ఋగ్వేదం
కృష్ణ యజుర్వేదం
శుక్ల యజుర్వేదం
సామవేదం
వైశేషికదర్శనం
వైష్ణవ తంత్రం
వ్యాకరణశాస్త్రం
శిక్షాశాస్త్రం
శిల్పశాస్త్రం
శ్రీవిరూపాక్ష — శ్రీరామ— శాసనములు— ఆరవీటి వంశ చరిత్ర (తె)
షష్ట్యంతాలపుట్టుపూర్వోత్తరాలు— వ్యాసం (తె)
సప్తసంతానాలలో కృతి సతియా? సుతయా? (తె)
సంఖ్యాశాస్త్రం
సాంఖ్యదర్శనం

సూత్రగ్రంథాలు

అగస్త్య శాకల్య
అగ్నివైశ్య
అనువాక సంఖ్య
ఆపస్తంభ
ఆశ్వలాయన
ఇష్టకాపూరణ
ఉపలక్షణ
ఉద్ధశాస్త్ర
ఋగ్యజుస్సు
కాత్యాయన
కూర్మ లక్షణ
కౌండిన్య
కౌషీత
క్రమసంఖ్య
జైమినీయ
ద్రాహ్యాయన
నిగమ
పార్శ్వ
ప్రతిజ్ఞ
ప్రవరాధ్యాయ
ప్రసవోదాన
బోధాయన
భాగలక్షణ
భారద్వాజ
మాధ్యందిన
యజ్ఞపార్శ్వ
వాధూల
వైఖానస
శరణవ్యూహా
శాకల్య శాంభవీయ
శుల్బ
శౌనకీయ
శ్రాద్ధకల్ప
సత్యాశాఢి
హిరణ్యకేశి
హేత్రిక

స్మృతులు

అంగిరస
అత్రి
ఆపస్తంభ
ఆశ్వలాయన
ఉషనస
గౌతమ
దక్ష
పరాశర
ప్రాచేతస
బృహస్పతి
బ్రహ్మ
మను
యమ
యాజ్ఞవల్క్య
యోగీశ్వర
లిఖిత
విష్ణు
శంఖ
శాతాతప
సంవర్త
హారీత

సవరణలు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	3	శ్రీకరపు	శ్రీకరంపు
5	9	సూరుతే	సూరుల్
16	27	దతిదీనుని	డతిదీనుని
23	26	హారిని	హారి
28	1	నిఠ్ఘ	నిర్ఘ
30	10	గట్టించి	ధట్టించి
30	11	వైచివైచి	నవచి నవచి
34	27	ద్రిప్పియార్చి	నార్చిత్రిప్పి
40	7	తాచినట్లు	తాము తాచినట్లు
43	18	మందరాగధృతి	మంధరాగాధృతి
44	20	బొాతె	బోతె
51	11	సయోజ్ఘిత	సయోజ్ఝిత
53	5	స్యమంత	శ్యమంత
64	24	దేవి	దేలి
84	28	డెన్నఁడు తన్మహో	డెన్నఁడుఁ దన్మహో
94	23	జేరెన్నిఁక	జేరెన్నిఁక
99	26	శారప్తి	శరాప్తి
130	28	దాత్రి	ధాత్రి
140	3	వారవెవ్వరీ	వారలెవ్వర్కి
142	6	నికరములు	నికరము
152	5	వయ్యమరవరులు	నయ్యమరవరులు
192	24	ధల్మహానియు	ధర్మహానియు
199	1	చిత్ర ధర్మా దర్మ	చిత్ర ధర్మా ధర్మ
202	11	దుల్భర	దుర్భర
202	12	వర్తించిన్	వర్తించినన్
212	26	సూల్య దీప్తి	సూర్య దీప్తి

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
232	12	గలదె	గలవె
234	29	విజయా సంభవవంబైన	విజయా సంభవంబైన
245	2	కభ్యంజనం	కభ్యంజనంబు
268	23	గలనే ?	గలనె ?
275	13	పరమారం	పరమార్థం
292	14	భజియుంపు	భజియింపు
294	27	పయోోధధర	పయోధర
319	11	మెన	మైన
334	10	విందుఁడై	విందుండై
353	13	ప్రతికూలానుభయ	ప్రతికూలానుకూలానుభయ
358	12	నిరుద్ధలోకంబు	అనిరుద్ధ లోకంబు
361	26	వేదనలు	వేదనల్
364	24	కర రంధ్రములచే	కర్ణ రంధ్రములచే
366	2	బహుళాకారుఁడై	బహుళార్థాకారుఁడై
366	3	నయనాంభోహర	నయనాంభోరోహ
367	19	భావములందు	భావమందు
377	20	వైభం	వైభవం
406	21	సరసహాస్యాసేప	సరసహాస్యాశేష
437	1	పుత్రున	పుత్రుని
440	4	యెట్టుల	నెట్టుల
449	4	బాలర్కు	బాలార్కు
461	29	గ్రోబ్రాహ్మణుల	గోబ్రాహ్మణుల
461	30	గ్రోబ్రాహ్మణులు	గోబ్రాహ్మణులు
470	2	బిలిచి	దలచి పిలిచి
472	13	బత్రికూలములు	ప్రతికూలములు
478	22	శాంతి మొందె	శాంత మొందె
481	15	జానాంకురము	జ్ఞానాంకురము
481	21	విచ్ఛిన్న	విచ్ఛిన్నమై
499	8	సర్పో	సర్వో
503	27	కీరన	కీర్తన
507	24	బ్రహాదు	బ్రహ్లాదు

వైకృత చంద్రిక

రచన :

మంచెళ్ల వాసుదేవకవి

ప్రధాన సంపాదకులు :

వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష

డాక్టర్ వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య

"కళా - ప్రపూర్ణ"

సంపాదకులు :

తెలుగు వ్యాఖ్యాకర్తలు

శ్రీ యస్. సి. యస్. వేంకటాచార్యులు

విశారద

డాక్టర్ అమరేశం రాజేశ్వర శర్మ, M.A., Ph. D.

భాషాప్రవీణ

ఇది సంస్కృతంలో సూత్రాత్మకంగా వ్రాయబడిన తెలుగు వ్యాకరణ గ్రంథం. దీనికి ఆంధ్ర సిద్ధాంత కౌముది అని మరో పేరు. సంజ్ఞాదికృదంతాం లైన 19 ప్రకరణాలతోను, 824 సూత్రాలతోను ఉన్నదీ పుస్తకం. సూత్రా సూత్రకారుడే సంస్కృతంలో వృత్తి రచించాడు. ఆ వృత్తికి ఇద్దరు పండితు తెలుగు వ్రాశారు. సూత్రాలు సూత్ర లక్షణశోభితాలై, నాతిదీర్ఘాలు ఉన్నాయి. 19 ప్రకరణాలు సుబన్త విభాగం, తిఙన్త విభాగం, కృదన్త విభాగం అని మూడు విభాలుగా ఉన్నవి. డాక్టర్ రాజేశ్వర శర్మగారు 15 పుటలలో ఆముఖాన్ని వెలయించారు.

ఇది అనేక విషయాలను అందిస్తున్నది. "ఈ వైకృత చంద్రికా స్వరూప స్వభావ మహాగవేషణ" చేసినవారు ప్రధాన సంపాదకులే. లక్షణ గ్రంథాలకు కూలంకషమైన పీఠికలు వ్రాయడం తేలికైన పనికాదు. ఇలాంటి పీఠికలు వ్రాసే వారి సంఖ్య ఏ భాషలోనైనా వ్రేళ్ళమీదే లెక్కింపదగి ఉంటుంది. ఇలాంటి పీఠికలు వ్రాసేవారిలో శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారిది అగ్రపీఠం. వీరిది ఎంతో నిశితమైనచూపు.

బహుశ్రుతులు కావడంవల్ల పాఠకులకు అనేక విషయాలను అందించగలుగుతారు. ఇతః పూర్వం ఈ సంస్థ ప్రకటించిన గ్రంథాలకు కూడా అమూల్యాల్యాలైన పీఠికలు వ్రాసి వీరు విద్వదభినందన లందుకున్నారు. ఈ మహాగవేషణ కూడా 18 విషయాల మీద 61 పుటలలో ఎన్నో విశేషాలను ప్రతిపాదిస్తున్నది. త్రిలింగములంటే ఇదివరకు ప్రచారములో ఉన్న పాత పాటకాక, కృష్ణ, శ్వేత, పీత వర్ణాలైన లింగాలని శ్రీ భాగవతుల అన్నపూర్ణ శాస్త్రిగారి అభిప్రాయాన్ని వీరు "కోట్" చేస్తున్నారు. ఇది ఆలోచించవలసిన విషయం. మొత్తంమీద గోపాలకృష్ణయ్యగారి గవేషణ మహాగవేషణే అనుకోవాలి. గుణదోషాలు చూపడంలో వీరికి నదురూ బెదురూ లేదు. యథార్థ విమర్శ అలాగే ఉండాలి కదా మరి! ఈ మహాగవేషణ విద్యార్థులకే కాకుండా పండితులకు కూడా పరమోపాదేయమే.

ఈ వ్యాకర్త, షష్ఠీ విభక్తి ప్రత్యయమైన "యొక్క'' ను "ఒక్క" అని చెప్పడం విశేషం. అలాగే శూరసేన్యాది ప్రాకృతభవాలకు కూడా సూత్ర రచన చెయ్యడం ఈ పుస్తకంలోని మరో విశేషం. పండితులైనవారు పరిశీలించదగినదీ వ్యాకరణ మనడంలో సందేహించనక్కరలేదు. విద్వత్పట్టభద్రులు కావలసిన వారికి గ్రంథాన్ని పాఠ్యం చెయ్యడం ప్రయోజనకరం.

మధుశ్రీ

ఆంధ్రప్రభ - సచిత్ర వారపత్రిక

తేది : 21-7-76.

A GRAMMAR AS BIG AS THE LANGUAGE

RESEARCH, be it in the field of science, art or literature, is endless. It is a continuous process. It was erroneously believed at one stage that all languages descended from Sanskrit. Researches have been carried out into the origin and development of various languages and their linguistic families. According to Dr. Caldwell, Telugu belongs to the primitive Dravidian family of languages. In their recent researches, Dr. K. V. N. Appa Rao and Dr. Vadlamudi Gopalakrishnaiah have propounded some theories to establish that Telugu is older than the primitive Dravidian language. It has also been scientifically proved that Aryan and Dravidian are not two different families of languages. The book under review **Vaikrita Chandrikaa** provides ample material to establish the antiquity of Telugu language and to open men's minds, that were closed to the treasures of Telugu language, to the value and expressiveness of their native tongue. Mr. Chellapilla Venkata Sastry once commented that the light of grammar was too feeble and flickering to illuminate so bountiful a language as Telugu. **Vaikrita Chandrikaa** exposes this sophistry.

As Dr. Vadlamudi Gopalakrishnaiah has mentioned, the Telugu language which has attained a stage of unsurpassed richness and beauty of expression and melody during the reign of Andhra Maha Vishnu in Fourth Century B. C., was clipped, changed and deformed by various religious movements and clashes in and after that period. In the hoary past, farther than one can imagine, it is believed now that sages like Brihaspati Kanva, Sri Kavi, Vishnu Sarma, Hari, Sringara Bhushana, Dhurvahi Kavi Sikhamani. Saura Kavi, Kavi Bhallata, Narasimha Kavi, Adhokshajacharya had written grammars for Telugu. What the Andhra Pradesh Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute has published now is the Telugu grammar with definitions and principles written in Sanskrit verses called **Vaikrita Chandrikaa** which bears a second name **Andhra Siddanta Kaumudi.** It is divided into three parts—Subantha, Thijanta, Kridanta. Altogether there are ten chapters—Saungna, Sandhi, Swadi, Streepathya, Vibhaktyardha, Samasa, Thaddhitaadesa, Tatdbhava, Thigantha, Kridantha. **Vaikrita Chandrikaa** contains 824 definitions, whose value it is difficult to gauge.

The real crux of the study of any language is its idiom. But **Vaikrita Chandrikaa** has both the values grammar and development

of language. This work is different in style and presentation from works like Andhra Sabda Chintamani, and bids fair to stimulate fresh thinking among research workers. Tadbhava chapter in particular proves how a number of words from Sanskrit, Prakrit, Sourasen, Magadhi, Paisachi, Chulika- Paisachi, Apabhramsa languages have sneaked into Telugu vocabulary.

This book has a preface, Swaroopa-Swabhava Maha Gaveshana, written by Dr. Vadlamudi Gopalakrishnaiah, Director of the Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute. In it, running to nearly 75 pages Dr. Gopalakrishnaiah expatiates on the significance of the book under review and deals with many arcane aspects of the growth of the language.

The Director, whose reputation for knowledge in grammar, prosody, Vedic sciences, Astronomy, Mantra sastra and other arts and cultures is startling, has once again brought, in his splendid and very uncommon Swaroopa-Swabhava Maha Gaveshana, fresh experiences and new ways of thought and feeling even to the historians and linguists, leave alone the common man. Many scholars are of the opinion that the author Manchella Vasudeva Kavi belonged to 1758. But Dr. Gopalakrishnaiah proves that there were more than one Manchella Vasudeva Kavi and the author of **Vaikrita Chandrikaa** flourished in 1565.

Another sensational revelation the Director makes in his preface through his research is that though Manchella Vasudeva Kavi was considered the author of grammar, he was not the real author of the Sanskrit Grammar verses, but only wrote the commentary in Sanskrit. He supports his theory with many examples. Recalling how Bhattoji Dikshit had created a new work Siddhanta Kaumudi from out of the Paninis' Sanskrit grammar verses in Ashtadhyayi order, he says that, similarly, some sage of unknown origin and period of existence, had written Telugu grammar in Sanskrit verses in Ashtadhyayi order, and Manchella Vasudeva Kavi in the mid 16th century had rewritten the same grammar verses with his commentary in Sanskrit to the verses, and called it **Vaikrita Chandrikaa,** which is otherwise known as **Andhra Siddhanta Kaumudi.** Dr. Gopalakrishnaiah has proved this point incontrovertibly in his preface, for which he has been engaged in deep research for quite a long time. No grammar, Dr. Gopalakrishnaiah makes it clear, will ever be created artificially. It is there embedded in all languages. Basing on the innate fundamental principles of language any grammarian can build an edifice of grammar digging it out of the bowls of language and literature. Dr. Vadlamudi has removed the fears and phantasm of grammar with his convincing arguments and humanised it.

In another context in his preface Dr. Gopalakrishnaiah has written at length on the acquisition of the name Trilinga Desa to

Telugu land. He has disagreed with the existing theories propounded in support of Trilinga Desa for Telugu land by virtue of the existence of three famous Lingas in Srisaila, Draksharama and Kaleswaram. When there are many other lingas in this part of the country equally famous as others Dr. Vadlamudi rejects the theory that only because of those three lingas the name Trilinga Desa has been given. He brings to light many hitherto unknown things about the Telugu land. There is a reference to one of Dr. Gopalakrishnaiah's literary discourses with Mr. Bhagavatula Annapurna Sastry who expressed the opinion that Telugu land had been called Trilinga Desa in view of the existence of Sweta Linga, Peeta Linga and Krishna Linga in ancient days, Nivarthi Sesha Sumati, who flourished around 1650, in his grammar work defined the word Trilinga in a different way says Dr. Gopalakrishnaiah. It is said by the author that Trilinga Desa comprises the area where three rivers, which have three famous Lingas at their places of origin, have flowed. Dr. Vadlamudi also asks historians and linguistic research scholars to probe into the theory to find out if actually there are three famous Lingas at the places of origin of the three rivers of Krishna, Godavari and Penna.

The Andhra Pradesh Government deserves to be congratulated on the publication of a thought-provoking book for historians, men of letters, and linguists, poets and scholars alike. The book richly and justifiably, commends itself to research scholars and poets for its ancient grammar, and to the common man for its educative preface.

— **Y. V. Ramakotaiah**

The Deccan Chronicle, 12-9-1976.

GOVERNMENT OF ANDHRA PRADESH

ANDHRA PRADESH GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY AND RESEARCH INSTITUTE, HYDERABAD, A.P.

Our Publications with Critical Introductions

		Price Rs. P.
1.	"Seetha Kalyanamu" (*Telugu Yakshagana Natak*)	3.75
2.	Sringara Padamulu (*Telugu Classical Songs & Poems*)	4.40
3.	Indumati Parinayamu (*Telugu Kavyamu*)	4.00
4.	Radha Vamsidhara Vilasa Natak (*Yakshagana Natak in Hindi*)	3.75
5.	Sree Geeta Govindamu - Geeta Sankaramu (*Sanskrit Astapadees*)	3.75
6.	Enugula Veeraswamy's Journal (*Kasiyatra Charitra in English*)	14.00
7.	*Sri Virupaksha-Sreerama Copper Plate Inscriptions* (1576-1644 A.D.) Vijayanagar Empire. History of Araveeti Dynasty (In Telugu and English) Research and Criticism.	45.00
8.	Vaikrita Chandrikaa by Manchella Vasudeva Kavi along with 'Kala-Prapoorna' Dr. Vadlamudi Gopalakrishnaiah's Critical Preface	38.00

For Copies :—

DIRECTOR

ANDHRA PRADESH GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS

LIBRARY AND RESEARCH INSTITUTE

AFZALGUNJ, HYDERABAD–500012, A. P., INDIA